2003

27 Ocak

"Zinedine Zidane" değil, "Zeyneddin Zeyan" Aksiyon Dergisi

27 Ocak

Bravo lan Jale! Zaman Gazetesi

25 Ocak

Kaptanlık, açık denizlerde belli olur! Zaman Gazetesi

20 Ocak

Kâbe'yi özlemek Aksiyon Dergisi

20 Ocak

Kıbrıs'ın tarihi, biraz da Denktaş'ın tarihidir! Zaman Gazetesi

18 Ocak

Aristolu kolböreği Zaman Gazetesi

13 Ocak

Dikkat! Bu bir ticari reklamdır Aksiyon Dergisi

13 Ocak

"Biiiir...., ikiiii...., on!" Zaman Gazetesi

11 Ocak

'Dini görüş!' Zaman Gazetesi

06 Ocak

Düşünen ve hatırlayan müzik Zaman Gazetesi

06 Ocak

Bir film seyrettim, içim kinle doldu Aksiyon Dergisi

03 Ocak

Ahmet Selim'e ve iki eserine dair Zaman Gazetesi

Ahmet Selim'e ve iki eserine dair

Zaman Kitap yayınları giderek kıvâmını buluyor; herbiri, insanda bir an önce okuma iştahı uyandıran bir yığın kitap.

Bir gün evvel kargo şirketinin getirdiği paket, fırından taze çıkmış nar gibi francalaları andıran bir iştah manzarası halinde masamı şenlendirdi. Kıdemini itibare alarak Ahmet Selim Bey'in iki kitabına gömüldüm ve yeni yılın ilk günü böylece bir fikir ziyafetiyle geçti. Benden yaşça büyük olmasına rağmen Ahmet Selim Bey'le aramızda bir ruh âşinâlığının varlığını sezdiğim için onun yazdıklarını, benim yazamadığım şeyler gibi mütalaa eden bir dikkat ve empati ile okuyor ve sahipleniyorum.

Varlığını okumaya, anlamaya, düşünmeye ve yazmaya vakfetmiş kaç kişi gösterebilirsiniz; "Sevgiyle Yaşamak" ve "Nâzım Dosyası" isimli iki kitabında, daha önce köşe yazısı halinde okuduğum şeyleri bu defa kitabın mazbut kıyâfetinde yeniden kıraat ederken işte bu hisse kapıldım: Ahmet Selim'de anlamak, anlatmak, düşünmek ve yazmak iştiyâki, Frenkçe tâbirle "profesyonel" bir meşgale olarak kabullenildiğini hissettiren bir disiplin ve kalite irtifâı ile görünüyor. İşini seven ve ciddiye alanların eseri elbette zevk ve ciddiyet aksettirecektir.

Aramızda yaş farkı da olsa Ahmet Selim Bey'le aynı kitaba, aynı kitaplara ve aynı lugâte baş koymuş bir neslin mensupları olduğumuzu hissediyorum; biraz önce yazdıklarından bahsederken "yazamadığım şeyler" nitelemesinde bulunmam sebepsiz değil; o yazıları okurken bir başka cephede gedikleri kapatmakla muvazzaf bir başka refikimin bulunduğunu bilmek zevk ve huzur veriyor.

Demir leblebi dersem haksızlık olur fakat en azından Ahmet Selim Bey'in yazılarının derûnuna girmek ve orada kalmak emek ister. Bilhassa gençler için ne kadar güzel bir imtihan vâsıtası bu; korkmayınız, "demir leblebi" değil, hem sarih hem vâzıh; fethederken fetholunacak, yaklaştıkça sevecek, anladıkça tamamlanacaksınız. Evet, gençler için bir "meydan okuma" kitabı. Lugât gerekirmiş, ne gam, üstelik sizi zenginleştirdiği için yazara şükran borçlanacaksınız.

Kendisiyle dertleşir gibi tekellüfsüz, samimi ve doğrudan meselenin kalbine inen bir üslûp; polemiği lüzumsuz bulur lâkin hissedersiniz ki bir yerden sonra nefsi için değil fakat, kıymet verdiği müşterek değerler için günler boyunca münakaşaya, sayfalar dolusu yazmaya ve zihin çatlatırcasına cedele hazırdır ve bu yanıyla galiba hep delikanlı kalacaktır. "Sevgiyle Yaşamak", hemen her sayfasında altı çizilmeye, kenarına not düşülmeye ve zihinde tatlı velveleler uyandırmaya teşne bir kitap.

"Nâzım Dosyası" ismine itirazım var; okuyunca göreceksiniz ki, yazar, kitabına isim vermek hususunda kendine iyi davranmamıştır. Okumaya başladığımda, "Nâzım hakkındaki notların kitaplaşmış şekli" diye düşünmüştüm, yanılmışım; Nâzım Dosyası, 290 sayfalık kitabın sadece 80 sayfasını kaplayan ilk bölümden ibarettir. Bu durumda ikinci bölümün anafikrini teşkil eden "şiir, nesir, roman" ve müteakip bölümlerdeki "Düşünce harmanı", "Dil yâresi" ve Düşünce Notları"na ismen yazık edilmiş oluyor. Yazarı incitmek istemem; kitabın ilk kısmı kâğıt helvası ise ona nisbetle sonrakiler Hacı Bekir'in çifte kavrulmuş fıstıklı lokumu nefâsetinde yazılar. Nâzım Dosyası'ndaki bazı yazıların mükerrer muhtevâ taşıması ise talihsizlik olmuş, inşallah ikinci baskıda düzeltilir; kezâ, herbiri müstakil yazıların içinde müstakil vesilelerle tasarruf edildiği için sıkça tekrar edilen "Denizkızı Eftelya" efsânesinde de aynı tekerrür görülüyor.

Gün boyunca kitaba dalmış okurken hep, "keşke aynı odada olsak da, küçük itirazlarımı, heyecanlarımı, tereddüdlerimi veya tenkidlerimi münakaşa konusu yapabilsek, kimbilir ne güzel olurdu" diye düşündüm durdum. Hayır, buraya yazılacak ölçüde vahim şeylerden bahsetmiyorum, sadece güzel sohbete vesile olacak tatlı zihin çentilmeleri, bir mânâda tuz"biber kabilinden şeyler.

Kadrini bilenler, elbette bu yazıyı hatırlatma notu kabul ederek icabını yerine getireceklerdir; sözüm daha ziyade genç okuyuculara, hani mektupla, e"posta ile, "ne okuyalım, nasıl yazalım, işe nereden başlamak lâzım, düşünceyi zenginleştirmenin başlangıcı nedir" diye sual eden ama bir türlü lâyıklı ve tatminkâr cevap veremediğim gençlere; önümüzde bir küçük tatil var ve sizler bu tatilinin en az birkaç gününü bu iki kitaba tahsis edebilir, yazarın sizler için tertib ettiği bu "meydan okuma"ya (Türkçesini bulamadım, İngilizcesi "challenge", kibir tavrıyla alâkası yok bu kavramın, sizi daha yüksek yerlere çağıran bir dâvet gibi anlamalısınız), "hay hay" cevabıyla karşılık vererek tatlı bir beyin fırtınası yaşayabilirsiniz.

Mücahededen berelenerek çıksanız da aldırış etmemelisiniz, sonunda kazanan siz olacaksınız; garanti ederim!

Bir film seyrettim, içim kinle doldu

Şiddet ve taciz unsurlarını kullanarak eleştiriler yapılabilir ama böyle şeylerin, günün en çok seyirci toplayan saatlerinde seyirciye bir marifetmiş gibi sunulmasını zararlı ve tehlikeli bulanlardanım ben. Bu yol çıkar yol değil ve saygıyı da haketmiyor.

Tahminimce pek az kişinin seyrettiği bir film hakkındaki düşüncelerimi okuyucuyla paylaşmam, usûl hatâsı gibi görünebilir; öyleyse biraz bilgi verelim:

Hadise, 24 Aralık Çarşamba gecesi saat 21 sularında CNBC□E kanalında cereyan etti; o akşam mutadımız olmamasına rağmen eşimle bir televizyonda film seyretmeye karar verdik. Filmin adı "Funny Games" imiş. Aktörlerin Almanca konuştuğundan yola çıkarak filmin bir

Alman yapımı olduğu kanaatine vardık. Biraz da Hollywood endüstrisine inad olsun diye bir Avrupa filmi seyretmek fikri hoşuma gitti.

Avrupa filmi seyredersin ha!..

Efendim bir aile arabasıyla tatile çıkıyor; karı, koca ve on yaşlarında bir erkek çocuk. Bir göl kıyısındaki yazlık evlerine geliyorlar, etrafta yazlık komşularının olduğunu da öğreniyoruz. Babayla oğul, teknelerini suya indirmekle uğraşırken evin hanımı da mutfakta yemek hazırlığı yapıyor. Derken bir delikanlı kapıyı çalıyor ve yandaki evin misafirleri olduğunu söyleyerek kadından dört tane yumurta ödünç istiyor. Kadın veriyor fakat genç sarsak bir hareketle yumurtaları düşürüp kırıyor; kadın dört yumurta daha veriyor ama aynı şey tekrarlanıyor. Delikanlı yeniden dört yumurta isteyince kadın sinirleniyor ve delikanlının evinden çıkmasını istiyor; sesleri duyan kocası ve oğlu eve geliyorlar; bu esnada bir delikanlı daha çıkıyor ortaya ve kadına yumurtaları vermesi gerektiğini hatırlatıyor. Evin erkeği müdahil olarak çıkmalarını istiyor, sonradan gelen delikanlı köşede duran golf çantasından bir çelik sopa kaparak evin erkeğinin bacağını kırıyor!

Nasıl? Bitmedi, daha gerisi var.

Çocuk, babasının yere yığıldığını görünce delikanlılara saldırıyor, bir yumrukta yere seriyorlar, kadın şoka uğruyor. Mütecavizler gitmiyorlar ve oniki saat içinde bu ailenin ölmüş olacağı yolunda bir iddiaya girmeyi teklif ediyorlar. Ardından belki bir saat boyunca sinir bozucu taciz sahneleri. Tafsilatı midenizin kalkmasına sebep olabileceği için geçiyorum. Neticede sapıklar evvela evin küçük çocuğunu tüfekle vurup öldürüyorlar (Bu sahnede kamera tam on dakika aynı kareyi gösteriyor). Daha sonra kadın evden kaçıp yardım aramaya çalışıyor ama nafile. Tekrar yakalayıp eve getiriyorlar ve kadının gözünün önünde kocasını tüfekle vurup öldürüyorlar. Filmin son sahnesinde kadını tekneye bindirip ayağına taş bağlayarak göle atıyorlar.

Son sahnede iki sapığı bu defa komşu evin mutfak kapısı önünde görüyoruz; yılışık bir eda ile evin hanımından dört yumurta istiyorlar.

Ve film bitiyor!

Hayır alelade bir şiddet filmi değil; iki genç sapık son derece temiz yüzlü, makul ve sempatik tipler. Şiddet sahneleri haricinde çok olumlu bir görüntü çiziyorlar; onların sakinlik ve nezaketi bence filmin şiddet temposunu dayanılmaz raddelere çıkarıyor.

Meğer filmin 18 yaşından küçüklerce seyredilmesi mahzurlu imiş; nasıl bir ikazdır ki bu; olgun insanların bile sinirlerini felce uğratan, kışkırtıcı, hastalıklı bir film.

"Herkesi rahatsız etmek istiyorum!"

Yukarıya yazdıklarımı "seyirci şikayeti" kabilinden derleyip Zaman gazetesinin televizyon sayfasında köşe yazan Rasih Yılmaz'a e□posta ile gönderdim; dolaylı yoldan aldığım habere göre konuyu işleyeceğini belirtmiş ama sonraki bir hafta boyunca köşesinde magazin türü haber ve yorumlara ağırlık verdiğini görünce ondan ümit kesip film üzerinde etraflı bilgi toplamaya koyuldum; filmlerin sonunda adaletin tecelli etmesini bekleyen ve ölçüsüz şiddet sahnelerinden iğrenen bir seyirci şikayeti, böylece gündemime girmiş oldu.

Aksiyon'un sinema yazarı Nihal Bengisu'nun yardımıyla değerli bilgilere ulaştım: Film, Michael Haneke isimli bir Avusturyalı yönetmene aitmiş. Haneke, "Herkesi rahatsız etmek istiyorum" düsturuyla burjuva dünya görüşünün temel değerlerine ve konformizme muhalefet eden bir entelektüelmiş aynı zamanda. Nihal Hanım'ın verdiği bilgiye göre Türkiye'de Haneke'nin en hareketli taraftarı Radikal gazetesi yazarlarından Perihan Mağden imiş. Bu durumda Radikal'in web arşivinden Perihan Hanım'ın yazısını görmek şart oldu. Meğer Perihan hanım da bizim gibi tesadüfen yakalamış bu filmi, ona göre Funny Games, son on yılda seyrettiği en iyi film imiş; "Bu film yenilir yutulur lokma değil. Akşam akşam küçük ve temiz dünyamızı karartmayalım. Seyretmemezlik de edemiyorum, acayip sıkı bir film. Gide gele izledim bir nevi" diyor yazısında ve devam ediyor: "Evlerine yumurta istemek için girdikleri (ne neden ama!) o harikulade varsıl, 'kaliteli', huzurlu çekirdek ailenin hayatını lime lime ediyorlar. Çekirdeklerden geriye hiçbir şey kalmayıncaya dek. Hakiki bir; burjuvazinin ağzına edeyim, çekirdek aileye ölüm, mevcut toplumdan tiksiniyorum filmi. Ama hiç de bunları savunmadan. Hiçbir şeyi savlamadan. Savruk, amaçsız, dayanaksız bir kötülük. Tam da yaşadığımız zamanlara yaraşan. Ağır bir yabancılaşmanın acımasızlığı: En incitici yanı da bu. Öylesine kopartılmış bir acımasızlık ki, acımasızlığın vahametini dahi kavramanız epeyce zaman (ve can) alıyor. Bu filmdeki iki 'tip', yeni nesil serinliğinin nasıl gaddarlık sınırlarını fazlasıyla ihlal eden bir soğukluğa varabileceğini yüzümüze gözümüze sokuyor. (Radikal, 26.12, 2002)"

Kahrolsun entel sinema!

Öyle anlaşılıyor ki film, radikal bir yönetmenin, sırf seyirciyi rahatsız etmek için çektiği bir yapım. Böyle rahatsız edici bir filmi yayına koyduğu için CNBC□E televizyonunu protesto etmek hakkına sahip olup olmadığımı düşünüyorum şimdi. Ticari bir kuruluş, istediği ürünü pazarlar, isteyen alır, isteyen almaz bir görüş; ürünün sinir bozucu niteliği yüzünden yayınlanmasını protesto etmek de bir hak, moda tabirle "tüketici hakkı". Bir karara varmak zor. Nihal Bengisu ile görüşmemizde bu gibi filmlerin sansür edilmesi, hatta hiç gösterilmemesini savunduğumda bana prensip gereği sansüre karşı olduğunu söylemişti. Bu fikre de saygı duymak gerekir elbette. Aslına bakılırsa Michael Haneke'nin bu filmi çekmekle ulaşmak istediği hedefe en azından benim şahsımda başarılı olduğunu kabul etmek gerekiyor; evet fena halde rahatsız oldum ama bunun burjuva dünya görüşünü eleştirmekle ilgisini kurmakta zorlanıyorum. Hali vakti yerinde bir burjuva ailesini sapıkça şiddet görüntüleriyle

katletmek aracılığı ile nasıl olur da entellektüel bir eleştiri yapılmış olur sorusuna hâlâ sâkin bir cevap veremiyorum. Bana kalırsa bu film, bazı radikal entellektüellerin niçin kendi elleriyle ördükleri mariz ve marjinal kozalarından çıkmamaları gerektiğini izah etmekten başka işe yaramıyor. Şiddet ve taciz unsurlarını kullanarak başka eleştiriler de yapılabilir ama böyle şeylerin, günün en çok seyirci toplayan saatlerinde seyirciye bir marifetmiş gibi sunulmasını zararlı ve tehlikeli bulanlardanım ben. Bu yol çıkar yol değil ve saygıyı da haketmiyor.

Yeşilçam'dan şaşmamalı

Yazının başında Hollywood sinemasından öç almak için sakin tempolu Avrupa filmlerini seyretmeyi tercih ettiğimi belirtmiştim ama itiraf etmeliyim ki Hollywood endüstrisi, şuuraltını işgal eden karanlık ve ufûnetli imaj altyapısına rağmen Funny Games gibi uçuk□kaçık ve adeta şiddete medhiye anlamı veren yapımlara asla hoşgörüyle yaklaşmaması bakımından bu noktada daha güvenilir duruyor.

Ne yapmalı, en iyisi yine bizim Yeşilçam malı yerli filmlerimizle yetinmek galiba: Bizim filmlerde zalim Erol Taş'lar, sinsi Önder Somer'ler, alçak Tecavüzcü Coşkun'lar asla pâyidar olmaz ve hikayenin sonunda lâyık oldukları cezayı görürler. Hak yerini bulur ve bulmalıdır; sinemada olsa bile.

Düşünen ve hatırlayan müzik

Selânik; küllü ve sisli bir kelime zihnimizde; bugünün haritaları onu Yunanistan hudutları içinde gösterir. 1912 sonbaharında, şehir, Osmanlı tahtının en büyük şahsiyetlerinden birinin, II. Abdülhamid'in sürgün yeri olacak kadar Türk'tü.

Düşman istilâsında kalıp rehin durumuna düşürmemek için İttihat ve Terakki kabinesi "mahlû sultan"ı son anda Lorelai gemisine bindirip İstanbul'a kaçırdığından beri de sisler ve küller altındadır; tâ ki Hüseyin Yaltırık diye bir derlemeci çıkıp "Çalın Davulları" diye başlayan kadim Selanik türküsünü hatırlatana kadar... Osmanlı coğrafyası gariptir; neresine dokunsanız bir türkü ile âh ü enîn eyler. Mondros Mütârekesi'nden beri Kerkük türküleri, hudut dışında kalmış Kerkük'ün hâtırasını tek başına yaşatır durur. "Yemen bizim neyimize" havası, Türk'ün tarihine suâlidir ve cevabı yine orada gizlidir. Hâsılı bizim için türkü bir nokta"i nazardan bir düşünce ürünüdür; gâhi çığlıkla seslendirilmiştir, gâhi iniltiyle. Siyâsi coğrafyamız rafta kışlamış bir elma gibi kendi çekirdeğine doğru büzülürken türkülerin coğrafyası sisler ve küller altında dursa da hâlâ serhat beklemektedir.

Lâkin Sarıkamış... Sarıkamış, Anadolu'nun kuzeydoğuya bakan çatısı sıfatıyla "çok şükür" hâlâ bizim ve bizden olmasına rağmen bir başka serhat değil midir?

Bildiğim ilk Sarıkamış türküsünü, Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı bir Avşar köyünde dinlemiştim: "Sarıkamış ne aralı" diye başlayan uzun bir destan. Yemen'in az çok âşinâsı olduğumuz şöhreti yanında Sarıkamış faciasının türkü topoğrafyamızda niçin bu kadar az yer tuttuğu düşündürmüştü beni. Halide Edib'in "Türk'ün ateşle imtihanı" diye târif ettiği o müthiş kapışmanın hikâyesi bizim için hâlâ sisler altındadır; cephelerde tükettiğimiz binlerce ihtiyat zâbiti delikanlıdan (asteğmen) ve muvazzaf subaydan sağ kalıp da eli kaleme uzanan birkaç tanesinin hâtıratına Genelkurmay'ın az sayıdaki resmi neşriyatını ilâve ediniz; o kadar. Dünden bugüne aksetmiş ağır bir ihmâl gibi görünen bu zaafiyetin anlaşılabilir sebepleri vardır: Yazmaktan hoşlanmayışımız, aslen şifâhi geleneğe mensup oluşumuz, yazabilecek durumda olanların ve yazanların savrulduğumuz siyâsi çalkantılarda ağır bir otosansür endişesiyle temkinli davranmayı tercih etmiş olmaları yanında .özellikle Çanakkale cephesinde yıkıcı meblağlara varan ihtiyat zâbiti kayıpları; sonraki yıllarda baba"dede yâdigârı evrâkın kadr ü kıymet bilinmeyerek zâyi edilmesi. Çanakkale cephesindeki kayıplarımızın doğru"dürüst bir tahlili hâlâ yapılmış mıdır? İstanbul efradı, yani İstanbul doğumlu olanların ilk defa silâh altında alınıp mecburi askerlik mükellefiyetine tâbi tutulduğu ilk savaştı bu; ne var ki devrin idâdili ve Sultânili (lise) gençliği de sınıfları boşaltırcasına cepheye gönüllü yazılarak bir mânâda cihan harbinin kaydını tutacak zabıt kâtiplerinden bizi mahrum bıraktılar. Sadece tarihin zâbıt kâtibi diye bakmak eksik ve hatâlı bir değerlendirme olur; onlar geleceğin kumandanı, gazetecesi, ilim adamı, tabibi, yazarı, idarecisi ve siyâset adamı idiler; bir mânâda Batılı tarzda eğitim gören okumuş yazmış kuşağın kreması. Gittiler ve yerleri hâlâ dolmuş değildir. Bu müthiş beşeri kaybımızın uzak acılarını bugün ortak akıl eksikliği, ferâsetsizlik, idâresizlik ve neredeyse her sektöre dağılmış beceriksizlik cinsinden bir cereme ile çekmekteyiz.

Mutlaka duydunuz; genç musiki ve kültür adamlarımızdan Özhan Eren "Sarıkamış'lı Geçmiş Zaman" adıyla bir eser yayınladı; alışık olmadığımız cinsten bir eser; kitaplı albüm veya albümlü tarih arkeolojisi demek de mümkün. Arkeoloji kelimesini bilerek seçtim; çünkü yakın zamanlara doğru geldikçe tarihî hadiseleri aydınlatacak sağlam ve etraflı bilgiye ulaşmak, ancak arkeologların zahmetli gayretlerini hatırlatan bir azim sarfıyla mümkün olabiliyor. Özhan Eren, geçen sene yaptığı Sarıkamış seyahatindeki hislenişlerini sekiz parçalık bir Sarıkamış ağıtı halinde musikileştirmekle iktifa etmeyip, ilâveten 60 sayfa tutarında bir arkaplan bilgisi derlemesi de hazırlamış. Ağıt, çünkü Sarıkamış harekâtından bahseden her cümle eninde"sonunda bir ağıt terennümüyle okunmak zorundadır.

"Birileri ihmâl ettiyse, ben tamamlarım" iştiyakının yoğurduğu ve kıvamlandırdığı bir eserle karşı karşıyayız. Tarih şuuru böyle bir şeydir işte; sanatkârı ilhâm perisinin kanatlarıyla yüceltir, bestekârına yücelerden ve enginlerden pervâz ettirir. Okurken ve dinlerken devrin rûhuna dokunur, kabza tutarken kanı donduran beyaz ölümü hisseder, cepheye asker sevk eden bir tren katarının yük vagonlarında sağa sola savrulursunuz.

Özhan Eren, eline, diline, kalemine, sazına ve gönlüne sağlık ey sevgili kardeşim; ümit ederim ki açtığınız çığır, Türk musikisinde "tematik eser" vâdisinde yürüyenlerin sayısını artırır ve ümit ederim ki kabiliyetini arabesk veya pop piyasasında israf eden onca değerli müzisyen ve sanatkârımız sizi örnek alarak, ilhamlarını daha kalıcı bir özle mayalandırır ve bu ülkede "düşünen ve hatırlayan müzik" geleneğinin temeline konulmuş bir tuğla olmak şerefini kazanırlar.

Bu esere emeği geçen saz sanatçılarından grafikerlere, bilgisayar operatörlerinden stüdyo teknisyenlerine kadar herkesin ismini buraya bir bir yazıp teşekkür etmek isterdim; ama maalesef mümkün değil; gam değil, bilsinler ki verdikleri emeğin farkındayız ve onlara şükran borçluyuz.

Eser, Doğan Müzik şirketi tarafından dağıtılıyor: Telefonu (0212 520 79 70), sipariş için e"posta adresi ise şöyle: siparis@dmc.com.tr

'Dini görüş!'

-Hocam, dün bir gazetede son siyasi gelişmeleri bir ilahiyatçı sıfatıyla değerlendiren görüşlerinizi okuyup istifade ettik; birkaç soru da benim sormama izin verirsiniz değil mi?

-Elbette, buyrun; benim işim bu zaten...

-Hocam, bazı havaalanlarında İLS cihazının olmadığı tartışılıyor; bunun dinen bir mahzuru var mı?

-Olmaz olur mu, ilim ve teknik Çin'de de olsa arayacaksın; binaenaleyh İLS olmayan havaalanlarına uçak indirilmesi fıkhen caiz değildir; kezâ otomobillere ABC fren sistemi hatta Navigation cihazı konulması, yağışlı ve karlı havalarda takoz, zincir ve çekme halatı bulundurulması, yol işaret ve işaretçilerine riayet edilmesi de aynen ulu'l-emr'e riayet gibidir.

-Hocam, şu Asena olayına da bir açıklık getirseniz?

-Getireyim; bu menfur suikastı şiddetle kınıyorum. Asena hanım kızımız netice itibarıyla birkaç ay iş göremez raporu ile mâlul duruma düşmüş, sanatını icrâ edemez hale gelmiştir. Suikast bilinçli ve planlıdır; lakin fitne ve şer odakları kesinlikle bilmelidir ki sanata ve sanatçıya kalkan eller kırılacaktır. Devletimiz güçlüdür ve olay çok yönlü olarak bütün boyutlarıyla soruşturulmaktadır.

-Kıbrıs meselesi dinî açıdan nasıl görünüyor?

-Çok boyutlu bir mesele ile karşı karşıyayız; hükümetin bu konuda hâlâ ve maalesef bir politika tayin edemeyişi mekruh, Annan planına mal bulmuş mağribi gibi atlamak ise haramdır. Bir hafta kadar önce Lefkoşe'de düzenlenen mitingde bir araya gelerek hükümet

politikalarını protestoya yeltenen 30 bin kişilik topluluğun gaflet üzre bulunması muhakkak olduğundan alayının birden tecdid-i imân ve nikâh eylemesi lâzım gelir.

-Nemâ...

-Ödesinler efendim, bir an evvel ödesinler; tüyü bitmemiş yetimin hakkıdır, kul hakkıdır; şer'i cezâsı çok ağırdır. Ayrıca ifâde etmek isterim ki nemâlar hakkımızdır, söke söke alırızdır.

-Bu durumda hükümet ulu'l-emr sayılmaz mı; onlar taksitle ödeyelim diyorlar?

-Duruma göre değişir; adam gibi iş yaparlarsa ulu'l-emr olurlar, yapmazlarsa onlardan daha mâfevk mevkide ulu'l emr otoriteleri vardır, onların dediği olur.

-Bu durumda belediye zabıtası da ulu'l emr oluyor tabii.

-İcabında olur, kime itaat edileceğini sıradan insanlar bilmez, ben bilirim, sorarsınız söylerim, söylüyorum işte...

-Anlıyorum, peki hocam, ne dersiniz alırlar mı bizi AB'ye?

-Bu halimizle alırlar mı? Netekim İbrahim Tatlıses beyefendi de aynı hususa temas ediyor, 'kafamı kızdırmasınlar, yoksa bizi AB'ye almazlar' diyor. Aklın yolu bir değil mi?.. AB'ye girmekte dinen mahzur yoktur efendim, alırlarsa çatır çatır gireriz. Almazlarsa da girmeyiz; bunun da dinen mahzurlu bir tarafı yoktur. Alırlarsa mendup, almazlarsa müstehap bir vaziyet bu anlayacağınız...

-Peki, bir de Irak savaşı var gündemde. Amerikalılar üs istiyorlar, havaalanı istiyorlar, bir sürü asker yerleştirmek istiyorlar Türkiye'ye; şeriat ne diyor bu işe?

-Evlâdım bunlar siyasi meselelerdir, kamu işleri ile, kamu güvenliği ile ilgili işlerdir. Bu gibi meselelerde buyurulmuştur ki, en kötü karar dahi kararsızlıktan evlâdır. Memleketimizin büyükleri vardır, onlar bilirler, onlardan sormak lâzımdır. Üstelik bu gibi meselelere şeriatı filan karıştırmamak gerekir. Bana abdestin mekruhlarını sor, hac farizâsı esnâsında fidye gerektiren fiilleri sor, ne bileyim şeyi sor meselâ, ulu'l emre itaat farz mı değil mi, onu sor, hadi sorsana!

-Ulu'l emre itaat farz mıdır hocam?

-Farzdır ki nasıl, taş gibi. Ulu'l emr ne demek, memleket büyükleri demek; Ulu'l emr ne demek, senin-benim gibi sıradan ve aklı yetmeyen insanların takat yetiremeyeceği devlet meselelerinde karar veren ve -hikmete bakınız ki evlâdım- hep de en isabetli kararları veren ve bizim iyiliğimizi bizden çok düşünen insanlar demektir, bunlar bizi hem severler hem döverler; dövdükleri zaman 'acaba nerede ne hata ettim' diye düşüneceksin, sevdiklerinde gurura kapılmayacak, 'nasıl hareket edeyim ki beni hep sevsinler' diye çalışacaksın. Ulu'l emr budur işte!..

-Hocam başörtüsü...

-Bi dakika, ne alâkası var şimdi başörtüsünün konuyla, evlâdım sen provokatör müsün; sorma böyle şeyleri, sofra örtüsünü sor fetva vereyim, televizyon, sehpa örtüsünü sor geçmiş zaman fukahasını mebhût edeyim, en iyisi sormamış ol, geç oraları geç...

-Geçiyorum hocam, aklıma şöyle bir soru geliyor; az bir dünyalık karşısında doğru bildiği şeyleri eğip bükerek söyleyenlere, kendisiyle alay eden çevrelere yaltaklanarak geçinmeyi zenaat edinenlere ne denir?

-Ne denecek, ikiyüzlü, şerefsiz filân denir galiba, ne diye sordundu ki?

-Hiiç, merak etmiştim sadece; şimdi başka bir soruya geçiyorum, hocam bazı yazarlar ben bilgisayar kullanmam ille de elimle yazmalıyım diyorlar; bunlara ne buyrulur acaba?

-Biz ne çektiysek iki asırdan beri bunlardan çektik işte. İlim almış başını gitmiş, terakki bütün garp medeniyeti nûra gark etmiş (nur kelimesini çıkaralım, başımıza iş açmasın sonra, çıkardın mı, tamam), fenn şâhikalara yükselmiş bizim uğraştığımız şeye bak. Yazık, vâ esefâ ki nasıl...

-Son soru hocam, bu memlekette irticâ günün birinde biter mi?

-Bitti bile, bu röportaj şu dakikada bitti, ne biçim soru bu be, çık dışarı, çıık!

"Biiiir...., ikiiii...., on!"

"Bir kısım medya" diye niteleyince kızıyorlar ama aslında niteleme özelliği taşımayan ve hiçbir belirgin atıf taşımayan bu üç kelimelik tarif, kasdedilen anlama tıpatıp oturmaktadır.

Meselâ, "8 Ocak Çarşamba gecesi, Diyarbakır uçağının çakıldığı dakikalarda, AKP Hükümeti de, Ankara Gazi Orduevi'nde yere çakıldı (oh, oh). Üstelik Ankara'daki olayda kurtulan da olmadı (safânız olsun!) ... Budur! Ordu AKP iktidarına darbeyi indirmiştir (elli... altmış!...) ... Diyarbakır'daki uçak faciası bir iki gün içinde yerini, Gazi Orduevi'ndeki 'AKP faciası'na terk edecektir (yüüüz!..)"

Yazının başlığı "Gazi Darbesi"; alıntı metni içindeki parantezleri ben ilâve ettim; iktibas ahlâkına aykırı gibi görünse de metindeki gizli vurguları göstermek bakımından gerekli olduğunu düşünüyorum.

Yazıda şu berbat fikre de yer veriliyor: Başbakan şanslıymış çünkü uçak kazası ile aynı dakikalara rastgelen orduevi konuşması biraz ikinci planda kalıyor gibi görünüyormuş ancak bu intiba geçiciymiş ve gün geçtikçe bu konuşmanın nasıl bir "AKP faciası" olduğu anlaşılacakmış!..

Bunları yazabilen genç ve uzaktan bakıldığında "demokratmış" intibaı veren bir gazeteci. Olup bitenden hiç de endişelenmiş bir hali yok, ülkenin normalleşmesiyle, sistemin kendi âhengi içinde yerleşik kurallara göre işlemesiyle pek ilgili görünmüyor. "Aldınız mı dersinizi; adamı böyle iki seksen uzatırlar" vurgusu yapmak derdinde.

Facia diye nitelediği AKP iktidarı henüz iki ayını doldurdu ama bu süre, "bir kısım medya" silahşörü için fazla bile; "Ona kadar sayıyorum; biiir..., ikiii..., on!" esprisi yapıyor kendince.

Sâkin ve soğukkanlı değerlendirelim: Başbakan ve Savunma Bakanı'nın 125. madde hilâfına YAŞ kararına şerh koymasında bir gariplik, hatta biraz da tezcanlılık yok değil ama ordu ile hükümetin kamuoyu önünde polemiğe girişmesini, ordu nâmına iyi hesaplanmamış bir hamle saymayarak görmezden mi geleceğiz? Arada doğrudan haberleşmeyi sağlayacak Milli Savunma Bakanı var, aylık MGK toplantıları var. Ordunun hükümetiyle basın aracılığı ile mesajlaşması, hangi ülkede normal sayılır ki?

Kaldı ki bu resepsiyona bazı gazete ve televizyonlar "cezalı" oldukları gerekçesiyle davet edilmemişler ve bu suretle o gazete ve televizyonları takib eden okuyucu ve seyirciler de dolaylı olarak cezaya uğratılmışlar. Normalleşmeden bir başka kasdımız da bu işte. "AKP Hükümeti Gazi Orduevi'nde yere çakıldı!" diye aklınca askerlere şirinlik yaptığını zanneden gazeteci, "bu toplantıda niçin bazı meslektaşlarımız yoktu?" diye sorabilmeli değil miydi?

Açık konuşalım; "Bir kısım medya", bu resepsiyonu "kibar bir ültimatom", "AKP Faciası" veya "8 Ocak Süreci" gibi askerlerin gönlünü hoş edecek başlıklarla övmek yerine daha temkinli ve soğukkanlı değerlendirmeler yapmış olsa, bu tarzın ikinci defa kullanılması bir değil üç defa düşünülür. "Bunlara az bile" edâsıyla amigoluk yapmak ise Türkiye'nin normalleşmesini geciktiriyor.

Genelkurmay Başkanı da konuşmasında, sivil güçlerin yeterince politika üretemediği için işin hep cihet"i askeriye üzerine yığılmasından şikayet ediyor ki haklıdır; lâkin insâf ile söyleyelim, siyasi güçlerin politika üretmek alanını kimler ve nasıl daraltmaktadır? Ordumuz, isteyerek veya istemeyerek Türkiye'nin taktik ve stratejik siyasetler oluşturmasına müdahil durumdadır; sadece askeri değil, sosyal, kültürel, iktisadi konularda bile "askerin fikri" alınmaksızın politika oluşturulamıyorsa, geçtiğimiz kırk senelik süreçte teamül haline getirilmiş uygulamaların tamamı gözden geçirilerek hüküm verilmelidir.

Tek başına iktidara gelmiş de olsa AKP Hükümeti'nin, aralarında ordunun da bulunduğu "sistemin yerleşik güçleri"ne oranla son derece mukavemetsiz ve güçsüz olduğunu görmek için allâmelik taslamaya gerek yok. Aslolan devlet güçlerinin birbirine karşı hâkimiyet sağlaması değil, mutabakat ve âhenk içinde hareket etmeleridir. Bu durumda kimin, hangi amaca hizmet ettiğini sormak lâzım: AKP, Orduevi'nde yere çakıldı, gitsin; pekâlâ yerine kim gelsin? Teknokratlar Hükümeti mi? CHP Başkanlığında azınlık hükümeti mi?

Nedir, ne istenmektedir?

Bırakın sistem normalleşsin; iyi veya kötü bir sistemimiz var ve en kötü sistem bile, bütüne sâdık kalınarak uygulandığında bir netice verecektir ama sistem güçleri arasında taraf tutmak, güçlünün gölgesine sığınarak güçsüzün aleyhinde bulunmak, sisteme duyulması gereken güveni zedeler.

Tamam söz, Avrupa Birliği'ne girmeyeceğiz, şimdi lütfen sistemin kağıt üzerinde paylaştırdığı role sâdık kalarak "normalleşmeyi" deneyelim; buna çok ihtiyacımız var.

Dikkat! Bu bir ticari reklamdır

Emanname dergisinden haberiniz var mıdır bilmem; dört aylık bir dergi. Gazete bayilerinde satılıp satılmadığını da bilmiyorum. Bir "seyahat ve kültür"dergisi. Epeydir moda oldu ya; beşyüz abone bulabileceğini kestirseler, büyük yayın holdingleri gözünün yaşına bakmadan golf veya puro kültürü dergisi bile çıkaracak ölçüde ihtisas dergiciliğine teşne hale geldiler ve bu meyanda elbette seyahat hakkında yayınlanan başka dergiler de yok değil.

Ama Emanname başka; Emanname, □nasıl ifade edilir bilemiyorum□ gönlümüzün coğrafyasında gezinen, tarihimizin şehirlerine seyyah yazılan, rüyasını gördüğümüz beldelerin hikâyesini anlatan bir dergi. Dört aylık aralıkla yayınlandığına göre dergicilikten para kazanmayı gözden çıkarmış kişiler tarafından bir "gönül projesi" olarak ele alındığı da belli. Osmanlı coğrafyasına düzenlediği gezilerle ihtisaslaşan Eman Turizm Şirketi'nin yöneticileri arasında, kazandıkları parayı böyle güzel ve hayırlı projelere harcamayı göze almış birkaç deligöz ortağın varlığından şüphe etmiyorum.

Dergi henüz üçüncü sayısında; ikinci sayısının kapak konusu Kırım'dı; sayfaları çevirdikçe o güne kadar hiç aklıma gelmediği halde Kırım'a gidip gezmek arzusu, burun kemiğini sızlatacak bir hasret raddelerine vardı. Fotoğrafların hepsi de usta idi; kimbilir kaç yüz karenin içinden itina ile seçilmiş müthiş fotoğraflar. Yazılar ise birbirinden itinalı; sayınız ki edebiyat dergisi. Üçüncü sayısının kapağında ise bir başka dağ□ı derûn: Halk tâbiriyle "Kara Donlu Beytullah". Bugüne kadar hac yolculuğunu resim ve yazılarla bu derece iyi tafsil eden bir başka neşir görmedim dersem mübalağa etmediğimi anlayınız. Hemen ilk sayfalarda Harem□i Şerif'ten bir gece namazı manzarası ki seyrinin lezzetini görenler bilir; hasretlisi hisseder. Esasen bugün "Kâbeyi özlemek" konulu bir yazı kaleme alacaktım ama iki sayfaya yayılan o "gönülçelen" fotoğrafın ayrıntılarına dalınca bir başka âleme düşmüş gibi oldum ve bu güzellikleri sergileyen dergi ön plana çıktı.

Mustafa Küçükaşçı, "Kâ'be'nin tarihi ve anlamı"nı yazmış; müteakip sayfada Mekke topoğrafyasını çok iyi aksettiren çarpıcı bir fotoğraf. Erhan Afyoncu'dan "Osmanlılar döneminde hac", Nazif Gürdoğan'dan "Kutsal geleneğin kutlu şehirleri" yazıları. Ardından değerli musikişinasımız Ahmet Özhan'la yapılmış çok güzel bir röportaj, ardından röportaj

sanatında mektepleşmiş gazeteci Nuriye Akman'la bir başka güzel röportaj daha (Nuriye Akman'ı hac kıyafetleri içinde gösteren resimler çok sevimli, bayıldım). Bitmedi, sırada derginin yayın koordinatörü sevgili Haluk Dursun dostumun Van'ın Bahçesaray gezisi intibaları yer alıyor ki medhetmeyi gereksiz sayıyorum. Ardından Erhan Başyurt'un Kahire izlenimleri, ardından Mustafa Saraç'ın Dubai gezisi, Necla Polat'ın kaleminden "Renklerin anavatanı Hindistan", Mustafa Miyasoğlu'ndan "Tac Mahal", meşhur gezginimiz Orhan Kural hocadan "Bangkok" ve "Singapur". En sonda ise gezdiği her şehirde bir akrabalık münasebeti bulan usta gazeteci Cengiz Çandar'la sohbet. Nasıl ama?

"İyi anlatıyorsun, güzel ama biz bu dergiyi nereden bulup bu güzelliği paylaşacağız ki" diye şekva ettiğinizi duyuyorum. Doğru, bu dergi satışa sunulmuyor ama yazının sonunda nasıl elde edebileceğinize dair birkaç ipucu vereceğim. Bana kalırsa bu dergi, bir şekilde fiyatlandırılarak meraklısının eline ulaştırılabilmeli. Şirketin kültür hizmeti olarak yayın hayatını sürdürmesine itirazım yok ama dağıtımının kapalı devrede kalması da bir bakıma haksızlık. Hiç değilse derginin internet sitesi mutlaka yapılmalı.

Önsözde derginin 10 bin adet basılıp özel kurye ile dağıtıldığından bahisle "böylesi bir dergide daha fazla ilan olmasını dileyen" bir ibare var. Keşke keçeyi sudan çıkaracak kertede vâriyetimiz ve şirketimiz olsa da Emantur'a ilan versek; ah keşke. Reklâmsa reklâm; biliyorum bu sayfalar gizli veya açık şekilde ticari reklâm yapmak için kullanılmaz ve kullanılmamalı ama ey "keçesini sudan kurtarmış"okuyucular, aklınızda bulunsun, üç beş kuruş biriktirip seyahate çıkmak niyetinde iseniz Eman Tur'un gezi programlarını incelemeden karar vermeyiniz; üstelik, işin ucunda "Emanname" dergisine ulaşmak da var.

İrtibat adresi: Şehit Muhtar Cad. Nu: 11,

Taksim 80090 / İstanbul, Tel: 0212 235 3853.

e-mail: emantours@emantours.com AKLINIZDA BULUNSUN: Taşra dergilerini biliriz; hepsinin üç aşağı□beş yukarı birbirine benzer bir hikâyesi, neredeyse tıpatıp aynı bir kaderi vardır; birkaç edebiyat ve şiir dostu delikanlı (her yaştaki delikanlıları kasdediyorum) bir araya gelir, evvelâ derginin manifestosunu iddialı kelimelerle kaleme alır, ortaya para koyar ve işin ayrıntılarıyla uğraşmaya başlarlar: İsim ne olacaktır, kapak nasıl tasarlanacak, hangi tür kağıda basılacaktır, iç sayfalarda hangi mizampaj tarzı kullanılacak, hangi harf karakterlerine iltifat edilecek, baskı sayısı kaçta tutulacak ve kimler, nasıl abone edilecektir? Daha buna benzer birçok teknik, idari ve edebi tafsilatın teşkil ettiği meydan okumanın üstesinden gelmek zevklidir, bir "iş"tir. Para kâfi gelmez, matbaacı mızıkçılık eder, abone adayları nazlanır, ukalâ takımı peşin tenkidlere başlayarak gençlerin moralini bozar. ilk sayı daima en kötü sayıdır; henüz hiçbir şey yerli yerine oturmamıştır. Derginin bir şekilde "dağıtılması" ve akis uyandırması ihtiyacı, genellikle sonradan hatırlanır. Posta pulu, ambalaj malzemesi, adreslerin yazılması hep sonradan hatıra gelen işlerdendir. .. İkinci, üçüncü,

dördüncü sayı... Başta vaad edilen baskı periyodları aksamaya başlar, birkaç sayı biraraya getirilerek sızlanan aboneler yatıştırılmaya çalışılır, problemler büyür; arada edebi ihtilâflar çıkar, dergi içinde gruplaşmalar, dargınlıklar belirir. Olağan işlerdendir; amatör heyecanla ve harçlık sermayesiyle çıkarılan dergiler daima bu gibi problemlerle boğuşarak ayakta durur veya kapanır giderler. .. Her kuşak kendi dergisini çıkaracaktır ve çıkarmalıdır; amatör dergiler, edebiyatımızın en dikkate değer ama bir başka bakışla en rutin ürünleridir. Onlarsız olmaz. Bu macera yaşanacak, bazı şair ve yazarların yazı hayatı derginin ömrüyle birlikte vâdesini doldururken içlerinden birkaçı kozasını yırtıp edebiyat âleminde tutunacaktır; böyledir ve böyle olur. ... Erzurumlular'ın haberi var mıdır acaba? Bu günlerde soğuğun bizatihi kendisini bile donduran karakışların hüküm sürmekte olduğu Erzurum'da bir dergi daha yayınlanmakta; adı Çizgi, yayın periyodu iki aylık, son sayısı Kasım"Aralık tarihini taşıdığına göre bir yılını doldurmuş bulunuyor. Hayırlı olsun, nice yıllara! Dergi Erzurum'da basılıyor, bu önemli. Aralarında üniversite öğretim üyelerinin de yer aldığı hayli geniş bir yazı kadrosu ve münderecata sahip. Dergiden haberdar olmak isteyenler 0442 233 08 20 numaralı faksa ve (cizgi@cizgi.com) e"posta adresine müracaat edebilirler. ... Ve hemen komşu vilayetten, Bayburt'tan bir dergi: "Bayburt Çağrı". Çizgi'ye göre daha acemi, daha naif çizgiler taşıyor ama o dahi bir Bayburt rüzgârı, "Çoruh"un serin sularına dokunarak kanatlanmaya çalışan bir haberdir. Çağrı dergisi de bir yaşını henüz doldurmuş. Yazışma adresi klasik: PK.14/ Bayburt. E□posta adresi: (bayburtcagri@mynet.com) ... Ey okuyucu, bir mahcup delikanlı bir gün kapını çalıp da, "bir dergi çıkardık, almak ister misiniz?" diye sorduğunda sakın ketumluğun tutmasın; cömertliğin tam yeridir.

Aristolu kolböreği

Böyle zamanlarda gündemden kaçmak daha iyi belki de; ya söyleyecek sözün kalmadığını hissedersiniz veya söyleyecekleriniz miktar ve üslûp itibariyle öyle bir karakter gösterir ki, susmak yazmaktan evlâdır.

Bir arkadaşım var, bu gibi anlara şâhit olduğu zaman, "ben olsam güzel bir yemek târifi yaparım" diye dalgasını geçer: "şöyle güzel bir ıspanaklı börek meselâ, yanına kayısı hoşafı!.."

Amerika Irak'a "ben yeterli delil bulamadım ama suçsuz olduğuna beni inandıramazsan canına okurum" diyor meselâ. Sadece Anglo"Saxon hukuk usûlünde değil, Hammurabi kanunlarından beri câri "beraat"i zimmet asıldır" kaidesine ne oldu cümlesi üzerine yazı kurmanın mânâsı kalmıyor. Herkes, savaş behemahal olacaktır karînesi üzerine hesap yaparken hükümetimiz, çok mâkul gerekçelerle barış ihtimâlinin son noktaya kadar takip edilmesini istiyor. Bu da bir çelişki ama üzerinde durulmaya değmez çünkü okullarda hâlâ öğretmeye devam ettiğimiz Aristo mantığı çoktandır miadını doldurdu. Çelişkiyi sorgulamak Aristo mantığının lâzımesidir, çelişkiyle birlikte yaşamak ise "Saçaklı mantık" veya "Fuzzy

mantığı" diye bilinen yeni bir akıl yürütme biçimi. Bizim kamuoyumuz Aristo mantığına alışkın; bir şey, aynı anda iki şey olamaz temelinden hareket eden fikirler serdetmek lâzım. O yüzden, "Irak'la ticaretimizi geliştirelim ve Amerika'ya muhtemel savaşta aktif destek verelim" politikalarını yan yana koyduğunuzda aklı karışacaktır. Lezzetsiz bir iş yani.

Kayısı hoşafından başlayalım ama hoşaf kaynatmayı kim bilmez ki; geçiyorum.

Alınız Kıbrıs meselesini; "Barış olsun ama Annan planını tartışılabilir bulmak vatana ihanettir" cümlesi, klasik mantık açısından tutarsızdır; spekülasyonu bir adım daha ileri götürürseniz aklınız daha çok karışabilir: Türkiye vaktiyle Kıbrıs Türkleri için adaya müdahale etti ama bugün Kıbrıs Türkleri Denktaş'a defol diye bağırıp ardından, "Ne Türk'üz ne de Rum; biz Kıbrıslıyız netekim" diyerek Annan planını destekliyorlar. "Tamam işte Aristo mantığına göre durum şöyle açıklanabilir; bunlar nankör!" deyip kurtulamazsınız çünkü biz, Ada Türklerini bir mânâda temyiz kabiliyetini haiz bulmuyor ve onlara rağmen"onlar için Denktaş'ı sonuna kadar destekleyerek, "Denktaş'ın verdiği mücadele olmasaydı Annan planında Türklere o kadar hak verilir miydi?" fikrine yaslanarak Annan planına soğuk bakıyoruz. Niçin? Çünkü Kıbrıs, Türkiye'nin güvenliği açısından stratejik öneme sahip; peki Ege denizindeki sabit uçak gemisine benzeyen "Oniki Adalar" güvenliğimizi tehdit etmiyor mu?

Ediyor mu?

Efendim, hazır yufkadan olmaz; hazır yufka özsüz oluyormuş çünkü. Çaresiz nineden kalma usulle hamur yoğurup küçük topaklar haline getirerek oklava ile teknede yufkayı açtıktan sonra biraz dinlenmeye bırakacaksınız. E, biraz zahmetli ama ıspanaklı börek de lezzetli. Bilâhire...

Dün sabah inanılmaz bir şey yaşadım; gazeteciye "Ver bir Tercüman, özlemiştik" dememe kalmadı, "hangisini" demez mi? Şu anda masamda iki tane aynı ismi taşıyan gazete var ve hayli tetkik etmeme rağmen hangisinin "en hakiki, gerçek ve öz Tercüman" olduğunu anlayamadım. Hazreti Süleyman'ın halletmek zorunda kaldığı o meşhur iki ana bir çocuk dâvâsını hatırlatıyor; hani Hazreti Süleyman "Çocuğu ikiye bölün birer parçasını iki kadına verin" demişti de hakiki anası, "ben davamdan vazgeçtim, yeter ki evladım sağolsun" diye hakkından feragat etmişti.

İkiye bölün denemez, zaten bölünmüş; meraklısı ikisini de alacak, başka çare yok. Saçaklı mantık böyle gerektiriyor.

Ispanaklar iyice yıkanıp doğrandıktan sonra kaynar suda dişe değmeyecek raddeye gelene kadar haşlanacak ve içine daha önce hazırlanmış soğanlı kıyma malzemesi karıştırılarak...

Alın meselâ irticayı; var mı, yok mu? Hem var, hem yok: Adam harem kurmuş, üstelik sakalı ve yeşil renkli market zinciri de var. Olana yok mu diyeceğiz? O da kesmezse on yıl önce

Fatih'in Çarşamba semti kaldırımlarında çekilmiş video görüntüleri var, Fadime'ler var, Müslüm'ler var; var yani?

Hayır, bu saçaklı mantığa uymadı; buna Aristo mantığı lâzım: Evet irticâ var, özür dileyerek yeniden ıspanaklı böreğe dönüyorum. En iyisi "kolböreği" nizamında malzemeyi yufkaya yerleştirmek ama zevke göre "yarımca börek" stilinde de hazırlanabilir. Fırına verecekseniz üzerine yumurta sürmeyi ihmâl etmeyiniz; teflon tavayı tercih ediyorsanız yarımca börekleri sık sık tereyağlamakta fayda var...

Kongreye giderken partinin seçmen kayıtlarını tazelemek ne güzel bir buluş; "istemiyorum kardeşim seçmeyin lütfen" diye nazlanacaksınız, onlar, "sen olmazsan biz ölürüz başkanım" diyecekler... Hani diyorum, genel seçimler için de böyle bir "seçmen tazeleme" imkânı olsaydı ne güzeldi...

Aristo mu; o önce kanını tahlil ettirsin bakalım!

Evet börek hazır ama maalesef yiyemeyeceksiniz, çünkü hamurişi size dokunuyor, karbonhidrat yükü mübârek. Tereyağ derseniz mis gibi protein. En iyisi börekleri tek tek açıp içindeki ıspanakları çatalın ucuyla ayıklayarak yemeniz. Böylesi saçaklı mantığa da uyar üstelik!

Kıbrıs'ın tarihi, biraz da Denktaş'ın tarihidir!

Önce bir KKTC fotoğrafı alalım: Kıbrıslı Türkler, kendi hükümetlerinden ve devlet başkanlarından memnun değiller; kandırılmış ve gaza getirilmiş bile olsalar, geleceklerini güneyle birleşmiş ve AB ile bütünleşmiş bir Kıbrıs kompozisyonunda görüyorlar;

buna mukabil Kıbrıslı Türklerin devleti, halkın "gaflet ve delalet" içinde bulunduğu inancında. KKTC Yönetimi'ne göre Kıbrıs Türkleri kendi devletine güven duymalı ve sabırla bekleyerek resmi politikaları desteklemeli.

Rauf Denktaş, Kıbrıs Türkleri'nin kendi aralarından çıkarabileceği en tecrübeli devlet adamı ama bugünlerde daha farklı bir niteliği ile ön plana çıkıyor: Kıbrıs konusunda Türk tezini savunabilecek en iyi "Müzakereci". 28 Şubat görüşmelerine kırk gün kala böyle nitelikli ve tecrübeli bir müzakerecinin elini zayıflatacak kalabalık gösteriler yapmak, hakikaten pek akıllıca bir davranış gibi görünmüyor. Buna mukabil Denktaş'ın müzakereciliği, Kıbrıs'ta 1974'te kazanılmış mevziilerde tutunma başarısından ötede diplomatik bir başarıyla taçlanmadı; bu bilgi galiba Kıbrıs Türklerini, "yine treni kaçıracağız ve Denktaş yine yükünü yüceye yığarak çözümsüzlük çözümünü savunacak" noktasında karamsarlığa itiyor olmalı.

Meseleye daha tepeden ve soğukkanlı bakmayı deneyelim: Ada'da toplumunun yaptıklarını ve eğilimlerini ayıplayan bir devletle, devletine güven beslemediği açıkça belli bir toplum var. Ee, ne olacak şimdi?

KKTC'nin büyük oranda küçük bir Türkiye olduğu gerçeğinin altını çizelim: Ada'daki KKTC nüfusunun demografik profilini bile biz tayin ettik; adaya kamu yönetimi anlayışımızı ihrâc ettik ve nihai planda KKTC'nin bütçesini, kendi bütçemizin bir masraf kalemi haline getirerek problemi halı altına süpürmeyi tercih ettik. Bu yüzdendir ki, "bu Kıbrıslıların çoğunda milli duygu pek zayıf galiba canım" diyebilecek noktada değiliz.

Artık kabul etmeliyiz ki Kıbrıs'ta cereyan eden buhran, esasen bizim siyasi bünyemizin ürettiği "devlet merkezli milliyetçilik"in, "toplum merkezli milliyetçilik"le çatışmasından doğan bir tezahürdür. Devlet merkezli milliyetçilik, icabında pire için toplum yakmak icab ettiğinde tereddüd geçirmez. Devletin milliyetçiliği, topluma ve millete rağmen milliyetçiliktir ve "milliyetçilik" kavramının, birbirine son derece zıt iki olguyu müştereken nitelemesi, akıl almaz bir zihin karışıklığı doğurmuştur (bkz: Ülkücü"milliyetçi siyasi hareketin son kırk yılı). Ne var ki Kıbrıs'ın Türkiye'ye göre hayli minyatür bir model kalması, burada lâyıkıyla anlaşılmayan olguların, orada daha berrak bir teorik açıklık kazanmasına sebep oldu. Türkiye'de devlet merkezli milliyetçiliğin, toplum merkezli milliyetçilik kavrayışını içten ve dıştan kuşatması yüzünden belirginleşemeyen gerginlik, Kıbrıs'ta olanca çıplaklığı ile görünür haldedir. Nitekim Denktaş, kendisi üzerinde yoğunlaşan toplumsal muhalefeti sol tandanslı göstermekle, Türkiye'ye mahsus zihin bulanıklığından istifade etmek istiyor. Tesbitinde şüphesiz doğrular da vardır: Türkiye'de sol, yükselme yıllarında mânâsız bir millîcilik aleyhtarlığına kapılarak kendini toplumdan uzaklaştırmayı başarmıştı; anti"Amerikancılık noktasında netleşen sol millicilik, Demirperde ülkeleri ve Marksist rejimler söz konusu olduğunda muğlaklaşıyor, üstelik "toplumu, topluma rağmen tasarlamak" noktasında Jakoben gelenekle örtüşmekten de çekinmiyorlardı. Türk solunun bugün bile hâlâ "dilde özleşme ve kurum Türkçesi" akımına sahip çıkmasında, o günlerden tevârüs eden bir tarihi yanılgı vardır. Kıbrıs'ta sol hareketin, 74 öncesinde İngiliz hayat tarzına hayranlıkla karışan garip bir terkip teşkil ettiğini az"çok biliriz. Türk üniversitelerinde okuyan Kıbrıslı gençlerle aynı amfileri paylaşırken bu ilginç ve garip terkibi fark etmiştik lâkin 74 sonrası yıllarda Kıbrıs Türk Yönetimi bu eğilimleri fiilen parçalayacak refah yükselmesini, eğitim kalitesini ve iktisadi kalkınma başarısını gösteremediği için sorumluluğun en büyük payını ister istemez üstleniyor.

Uzun sözün kısası, biraz da statükoyu meşru göstermek için karşı tarafı itham maksadıyla icat edilmiş bulunan "ver kurtul politikası" kavramı, 74 sonrası atâletine gösterilen tepki ve eleştirileri ifade etmekten uzaktır. Kıbrıs'ın geleceğini ilgilendiren bir mitingde KKTC veya Türk bayrağını eline almaktan çekinenlerin sığınabileceği bir vatan asla olmayacaktır ama bu cümlenin mazmûnuna sığınarak çözümsüzlüğün sürdürülmesi de mâzur gösterilemez. Denktaş'ı şimdi zor bir görev bekliyor; trajik bir görev: Kendi halkına rağmen kendi halkının geleceğine sahip çıkarak Kıbrıs meselesini mâkul bir çözüme götürmek. Bu zor vazifesinde ona destek olmak hepimizin boyun borcudur.

Otuz senenin rehavetini, kırk gün içinde aktiviteye dönüştürmesi elbette kolay olmayacak ama kendisi de biliyor ki, Kıbrıs'ın tarihi biraz da Denktaş'ın tarihidir.

Kâbe'yi özlemek

Açık söylemek lâzımsa, daha önce Hacca gidip de her Hac mevsiminde gözünden sicim gibi yaş dökerek yeniden gitmek için yanıp yakılanları anlamaz, "yahu bir defa gittiniz; farizayı yerine getirdiniz, ikincisi de ne oluyor?" diye içten içten içe çıkışır dururdum da bu gibi heyecanlar bana biraz göstermelik gibi görünürdü.

Ramazan Bayramı geçip de günler, "iki bayram arası" diye bilinen zamanda hızla akmaya başlayınca bütün memlekette usuldan bir Hac kımıltısı başlar; evvelâ vaizler, Diyanet aracılığı ile gitmeyi düşünen hacı adaylarına hatırlatmalarda bulunarak müracaatların başladığını söylerler, ardından "falancalar da gidiyor", "biz de birkaç sene sonra inşaallah", "nerde o günler" gibi cümlelerin etrafında dönüp duran muhaverelerle ilgili□ilgisiz herkes Haccı konuşmaya koyulur. Yakın akraba ve komşudan birileri varsa, ateş yakında demektir: "Yarın pasaportlarını alacaklar, filanca gün kursa çağırmışlar, gitmeden önce çağırıp ikramda bulunalım" gibi heyecanlar, gitmeyenlerde merak ve hasreti, daha önce gidenlerde ise tarifsiz bir kıskançlık ve imrenme hissini körükler durur. Hareket günü yaklaştıkça hazırlıklar artar, hemen herkesin Hac yolcularına bir tavsiyesi veya bir emaneti olur ama geride kalan herkesin isteği aynıdır;

□Bizim için de dua edin; Resullullah'a bizden de selam söyleyin!

Hacım, güzel hacım!

Açık söylemek lâzımsa, daha önce Hacca gidip de her Hac mevsiminde gözünden sicim gibi yaş dökerek yeniden gitmek için yanıp yakılanları anlamaz, "yahu bir defa gittiniz; farizayı yerine getirdiniz, ikincisi de ne oluyor?" diye içten içe çıkışır dururdum da bu gibi heyecanlar bana biraz göstermelik gibi görünürdü. Öyle değilmiş, artık biliyor ve anlıyorum.

Geçenlerde mahalli televizyon kanallarından birinde bir Hac belgeseli görüntüsü yakalamış hanım; alelacele çağırınca telâşla koştum. Mutfak masasının kenarına oturup bitene kadar seyrettik. Yüreğimin mayalı hamur gibi kabardığını, o güne kadar hissetmediğim cinsten hasretlerin kımıldanıp durduğunu anlatmam belki de doğru değildir. Hanım ise gözleri lâhzada kızarıp şişmiş, hasretle ekrana bakmakta; "A, bak biz de buralardan geçmiştik, ah ne güzeldi değil mi?"

Ne var ki bizim evde bu iştiyak hep vardı ve daima yaşandı. Halam ve annem yıllarca taş baskısı naif Mekke ve Medine resimlerini her gördükçe gözyaşı döküp âh ü enîn ettiler, "Ya Rabbi bize de ölmeden nasib et" diye secdelere kapanıp yakardılar. Meğer ben onları, çok serinkanlı bir gözlemci gibi dışardan seyretmiş, onların ne hissettiğini onlarla birlikte hiç

anlayamamışım. Şimdi ekrandan akıp geçen her kare yüreğimi kımıldatıyor, duygu kaynamalarına sebep oluyor.

O hikâye şöyle sona erdi: Halam, sevgilisi Kâbe'yi dünya gözüyle görüp, o tatlı "Hacı Fadime hanım" unvanını hak edemeden rahmete intikal etti; defalarca rüyâlarında gördüğü ve hasretiyle nice kanlı gözyaşları döktüğü beldeleri şimdi inşaallah görmüş gibidir. Annem ise meşhur tünel faciasının olduğu sene, nice zorluk ve bâdireler atlatarak selâmetle "Hacı anne" olup geldi. "Hacıanne!, Hacıbey!, Hacıemmi!, Hacıhanım!" ya da kısaca "Hacım!" Hangi lisanda bu kadar güzel kelimeler var ki?

Yine gam yükünün kervanı geldi...

Şimdi yine o mevsimdeyiz işte; mahallede, camide, konu□komşu sohbetlerinde ve basında konu tekrar be tekrar gündeme geliyor; evvel gitmiş olanların yüreği cızlıyor, şimdilik gitmesine imkân ve ihtimâl görünmeyen niceleri, "Ya Rab görünmez hazinelerinden gönder ki biz de gidebilelim" diye yakarıyor. Bugünlerde Diyanet'in cami seminerleri de başladı. Öğleyle ikindi arasında şehrin merkezi camilerinde hacı adayları gruplar halinde eğitime tabi tutularak küçük bir Kâbe maketi etrafında yönleri, mevkileri tanıyor, tavaf âdâb ve usûlü hakkında bilgi alıyor ve temel kavramları öğreniyorlar. Böyle talebeliğe can kurban yahu; kim istemez?

Kâbe'yi özlemek nasıl bir şey?

Fariza ise, gücümüz yettiği nisbette yerine getirdik hamdolsun, görmekse gördük, peki, o halde her hatırlayışta gönlü tatlı bir ürperti ile saran ve yeniden o güzel iklim içinde bulunmayı şiddetle özleten şey nedir? Mâlum, haccın meşakkati az değil; bedenî görevler hayli ağır. İklim de her zaman, bu yıllarda olduğu gibi mutedil olmaz; kışın en soğuk günlerinde bile 30 derecenin altına düşmeyen zorlu şartlarda ve onca hengâme ve kalabalık içinde bulunmak için insan niçin iştiyak duyar?

Bazı şeylerin tahlili yapılmamalıdır fikrine iştirak ederim: "Kâbe hasreti" de böyle bir şey işte; hem anlatılabilir, hem anlatılamaz. Anlatılamaz çünkü herkesin oradan bulduğu ve oradan aldığı şey kendine göredir ve tarife sığmaz. Anlatılabilir çünkü, anlatılması, en azından denenmesi gerekir.

Kelimelere sığan...

Kâbe, sadece ve sadece dini tecrübeyi bir üst mertebeye çıkarmak için gidilen bir yer; bir diyar, elle tutulur, gözle görünür, içinde yaşanılır. Mânevi birikimler orada Kâbe'nin teşkil ettiği anlam bütünlüğü önünde sigâya çekilir. Oraya sadece bir farzı yerine getirmek için gider, sadece bu amaç için orada bulunursunuz; etrafınızdaki herkes öyledir. Hacc'ın âdâb ve erkânından başka bütün sosyal mükellefiyetler askıdadır. Orada zaman ve mekân, hac kalabalığı ile bütünleşip insanı o müthiş dini beraberliğin bir parçası haline getirir.

Bir parça tatile benzer; ömrü boyunca çalışıp didinenler için orada sadece ibadet görevleri vardır.

Kâbe ki seyri bile sevaptır, etrafında "yörük değirmenler" gibi dönen ve yüksek sesle yakaran insanların beyaz uğultusu, size de yörüngeye girip dönmek ve dönmek için can attıracaktır. Orada duanın gündelik alışkanlık veya ritüel olmaktan çıkarak sanki ilk ve son defa niyazda bulunduğunuz hissine kapılırsınız; orası, kendi dualarınıza ve başkalarının dualarına dokunabildiğiniz bir yer ve andır. Yorgun bedeninizi bir lâhzalığına dinlendirmek için bulduğunuz ilk sütun dibine ilişir, soğutulmuş Zemzem suyundan bir maşrapa içip tazelenirsiniz. Orda sadece Allah'a senâ etmek için varsınız ve bu gayretten başka herşey orada süflî ve değersizdir. Etrafınızdaki herşey ve herkes bu amaca yönelmiştir; siz de yönelirsiniz; dua etmek bir noktada insanın kendiyle hesaplaşması, kendinde neyin eksik bulunduğunun zapta geçirilmesi ve çok daha mühimi, ferdiyetle içtimailik düşüncesinin birbiriyle hesaplaştığı bir faaliyettir. Nefistir, evvelâ kendiniz için dua edersiniz, sonra tek başına onca nimete sahip olmanın pek de güzel olmayacağını farkeder "diğerlerini" hatırlarsınız; hatırladıkça süblime olur, insanlaşırsınız. Orası ümit kapısıdır; insanlar orada dualarının kabul olunduğu inancıyla Hakk'a yönelirler ve öyle bir itminân içinde oradan koparak memleketlerine dönerler; her Kâbe görüntüsünde özlenen, işte o ruh hâline yeniden dönüş ve arınıştır.

....

Henüz erken ama daha şimdiden gidenlere selâm olsun; yolları açık olsun ve dualarda bizleri de hatırlasınlar ve iki cihanın "Efendi"sine bizden de selâm söylesinler!

Aklinizda bulunsun:

Küçük şeylerı önemsemek ıçın büyük sebepler

En iyi şeyler küçük çıkınlarda taşınırmış.

Küçük bir beden çoğu kez büyük bir ruha yataklık edermiş.

Ufak balıklar lezzetli olurmuş.

Ateşe küçük odunlar atılırsa alevler artarmış.

Büyük odunlar ateşi söndürebilirmiş.

Her küçük şey mutlaka işe yararmış.

Bir çok küçük bir büyük edermiş.

Sağanak dediğimiz küçük damlacıklardan ibaretmiş.

Ufacık bir yağmur kocaman bir toz bulutunu yok edebilirmiş.

Muazzam bir aydınlık küçük bir delikten görülebilirmiş.

Saman çöpü rüzgarın yönünü gösterirmiş.

Bütün hasat bir kıvılcım yüzünden elden gidebilirmiş.

Büyük bir geminin batması için küçük bir delik yeterli imiş.

Çok veren malından, az veren canından verirmiş.

Yükte hafif olmak pahada ağır olmaya engel değilmiş.

Deve büyükmüş ama ot yermiş, şahin küçükmüş ama et yermiş.

İnsan küçük bir adama iyiliği dokunduğu zaman cömertliği öğrenebilirmiş; büyük adama iyilik ederse öğreneceği şey ızdırap olurmuş.

Büyük adamın büyüklüğü devam ediyorsa, bunun sebebi onun küçük adamlara gösterdiği ihtimam imiş.

Büyük makineleri küçük çarklar çalıştırırmış.

Küçük başlangıçlar olmadan büyük sonuçların sağlandığı vaki değilmiş.

Not: Bu güzel fikirlerin kaynağını size bildirmek isterdim ama ne yazık ki internet aracılığı ile bana gönderen okuyucum da uzun zamandan beri sakladığı bu sözlerin kaynağını unuttuğunu söyledi. Meçhul yazardan özür dileyerek...

Kaptanlık, açık denizlerde belli olur!

Zaman zaman çoğumuzun içinden geçen ama genellikle seslendirilmeyen bir şüpheyi irdelemenin vakti midir?

Bir deneyelim:"Sistem"in genellikle yargı aracılığı ile Recep Tayyip Erdoğan üzerine odaklanması, sadece Tayyip Erdoğan'ın talihsizliği ile izah edilebilir mi? "O kadar talihsiz bir adam ki, onun hayatında bu tür aksilikler hep birbirini takib ediyor; bir yandan eski davalarından aklanırken diğer taraftan hakkında yeni iddialar gündeme geliyor!"; kamuoyunun ortak yargısı üç aşağı"beş yukarı bu merkezdedir. Zaten Tayyip Erdoğan da, "bunca dert ve meşakkatle uğraşmak sizi yormuyor mu?" şeklinde formüle edilebilecek muhayyel suale, "Vallahi yorulmadım; zerre kadar bıkmadım. Her zorluğu bir nimet, her engeli de bir fırsat olarak görüyorum." şeklinde cevap veriyor. Bu cevapta, haksızlıklara uğramaktan ötürü mukavemetini asla kaybetmeyen birinden ziyade, kendisine yönelen husumetle güçlendiğini hisseden bir insanın rahatlığı var bana göre. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin son kararı, Tayyip Erdoğan'ın resmi statüsünde sadece 12 saatlik bir aksamaya yol açtı ve bu vesileyle bir başka garip gelişmeye daha şahit olduk: Anayasa Mahkemesi'nin, anayasal kurumlar içindeki itibarı hiç bu kadar zedelenmemişti; sağcı"solcu, muhalif"muvafık

bütün çevreler mahkemeyi eleştirmekte yarışa girdiler ve mahkeme, sanki kendi kararı ile mahkûm olmuş gibi bir intibâ hâsıl oldu; buna mukabil Tayyip Erdoğan, bir "parti pikniği" atmosferinde cereyan eden Kurucular Kurulu toplantısından zahmetsiz bir zafer kazanmanın gururuyla çıkarak uçağa atladığı gibi Davos'a hareket etti.

Eğri oturup doğru konuşalım; AKP'nin seçim başarısında Tayyip Erdoğan'a yönelmiş resmî husûmetin payını kim inkâr edebilir? Zincirleme davalar, Erdoğan'ı, en azından seçmenlerinin nazarında bir mağdur, hatta yarı aziz mevkiinde bir demokrasi havarisi haline getirdi. Şaşırtıcı bir değişiklik olmazsa, yakın gelecekte Erdoğan'ın benzer nitelikte dava talepleri ile yargı platformuna çekilmesi gayretlerinin devamı kimseyi şaşırtmayacaktır...

Yargı kararlarına karşı saygılı olmak, demokrasi ahlâkının temel icaplarındandır; ancak bu saygı, vatandaştan yargıya doğru yönelen tek yönlü bir hürmet akışından ziyade yargının karar kalitesiyle bizzat inşa etmesi gereken itibardan kaynaklanmalıdır. Tayyip Erdoğan aleyhine açılan davaların teknik ayrıntısına girecek değiliz; ama kamuoyu nezdinde hâsıl olan intiba, davaların açılış sebebine gölge düşürecek niteliktedir. Yani bu süreç boyunca zihinlerde, davaların iddia makamlarını hayli müşkil mevkie düşürecek bir dizi husumet ibrâzından başka bir şey kalmamış olması hiç de hoş değildir ve yargı uzvunun yüksek bürokratları, demokrasinin ve hukuk devletinin geleceği nâmına bu sevimsiz izlenimi ortadan kaldırmak için bir otokritiğe muhtaç gibi görünüyorlar.

Yargı da, aynı devlet gibi kendini ve fonksiyonlarını devam ettirmek için hiçbir şahsa ve zümreye ihtiyaç duymayan bir kavram olarak kabul edilebilir; ne var ki, hem devletin, hem yargının şimdiki zaman içinde elle tutulur, gözle görülür kişiler tarafından fonksiyonunu sürdürdüğünü biliyoruz. Kişileri düşünerek kurumlar hakkında genel yargıya varılmaz ama kişilerin bazen bağlı oldukları kurumların "mehâbet"ini haleldar edecek tutumlar içinde görünmeleri mümkündür. Ne devlet, ne de yargı varlık sebebini bizatihi kendilerine atıfta bulunarak meşruiyet kazanamazlar. Sıradan insanların devletin veya yargının koruyucu kanatları altında kendilerini güvende hissedebilmesi için, kurumların kitaba uygun tarzda işlemesi gerekir.

Tayyip Erdoğan'a gelince, bugüne kadar "yargı kararıyla sâbit olduğu üzre" vahim bir cürüm işlemediği halde bu kadar kovuşturmaya mâruz kalmasının inşâ ettiği 'mağdur ve muzaffer' görüntünün desteğiyle hayatının en güzel günlerini yaşıyor olmalıdır; eğer açılması muhtemel yeni davalardan da aynı suhûletle sıyrılmayı bilirse onu birkaç ay içinde başbakan olarak göreceğiz ve galiba hayatının en mühim imtihanı o zaman başlayacak. Seçmenleri de dahil herkes, bugüne kadar bir potansiyel halinde kendisini hissettiren siyasi performansını ancak o günden sonra ölçme fırsatı bulacak.

Teşbihte hatâ görülür mü bilmem; Tayyip Erdoğan şimdiye kadar hep tatlı sularda seyredip avlanan talihli bir kaptan görüntüsü çizdi. Ümid ederiz ki yeni bir davalar silsilesine mahal bırakmadan devletin dümenine geçer ve siyasi ehliyetini fırtınalı sularda da isbat eder.

Bravo lan Jale!

"Televizyon dizileri mi; seyretmiyorum, o kadar vaktim yok" diye kestirip atmak doğrusu çok havalı olurdu. Hayır, bugünlerde milletçe dizi seyrediyoruz. O kadar bol ve çeşitli ki, herkesin zevkine, meşrebine, dünya görüşüne ve alışkanlıklarına hitab eden bir cinsi mutlaka bulunuyor. Uzun etmenin âlemi yok; benim favorim "Ekmek Teknesi".

İki ay öncesine kadar televizyonla alâkam, bitip tükenmek bilmeyen haber bültenleri ve artık bir "STV klasiği" halini alan "Açı" ile değerli refikim Gazeteci Hüseyin Gülerce'nin yönettiği "Pazar Sohbeti" isimli sohbet programı başta olmak üzere bulabildiğim yerde asla affetmediğim yerli filmlerle sınırlıydı; tabii bunlara TRT 2'de hafta sonları geç saatlerde yayınlanan "iyi filmler kuşağı"nı ve "Aslan Nihat"ın yüzünden abonesi olduğumuz Real Sociedat maçlarını da eklemek gerekir. Oğlumun tâ Ankara'lardan ısrarlı tavsiyeler neticesinde bir akşam listeye "Ekmek Teknesi"ni de alıverdik ve o günden beri pazartesi akşamları "cumhur"cemaat" bu diziye yazılmış bulunuyoruz.

Evvelâ bir noktanın altını çizmeliyim: "Oğlum Osman" dalgasını takib eden birkaç filmden bu yana ilk defa bir Türk televizyonu dizisinde bir insanı namaz kılarken fark etmiş olmanın bende ne kadar şaşkınlık ve hatta ürküntü yarattığını söylemeden geçemem; dizide bütün hadiselerin ekseninde duran merkezî karakter Fırıncı Nusret Efendi'yi, kadife seccâdesi üzerinde çubuklu pijaması ve pamuklu takkesiyle secdeye kapanıp dua ederken görünce, "gariptir" huzursuzluğa kapıldım; acaba bu Nusret Efendi birkaç sahne sonra komşusunun ırzına "tasaddî" mi edecek veya en azından fırında sattığı ekmeklerin gramajıyla oynayarak "ihtikâra teşebbüs" eyleminde mi bulunacaktır? Hayır; Nusret Efendi , aramızda yüzbinlercesi yaşayan Nusret Efendilerden biriydi işte; beş deli kız babası, sâkin, ehl"i dil, ehl"i nâmus, temkinli, basiretli bir adam. İnanılır gibi değil; adam hem namaz kılıyor, hem nâmuslu! Şaşırmakta haksız mıyım?

Yeridir; geçen hafta Yenicami'nin çalınan çinileri sebebiyle verilen bir haberde çok ilginç bir resim dikkatimi çekti: Fotoğraf şöyle: Çini panolu duvarın önünden bir adam geçiyor. Takkeli, kara şalvarlı, kara sakallı, enine tıknaz ve âdeta irticâya karşı hassas gazetelerde karikatürü çizilen tiplerin yaşayan numûnesi cinsinden bir adam. Altında ise "camilerden boyuna çini çalınıyor" haberi. Fotoğrafçı herhalde bu kare için çinileriyle meşhur bir camide bir kenara oturup saatlerce beklemiş olmalı. Gerisini okuyucu tamamlar nasıl olsa diye düşünmüş editör; "Kim çalar cami içindeki çinileri? İşte resimde görüldüğü gibi göbekli şalvarlı, kara sakallı bir yürüyen irticâ heykeli!"

Ne hale gelmişiz?

Ekmek Teknesi'nin sihri ve sırrı, zannımca Hasan Kaçan'ın senaryoya hünerle "yedirdiği" üslûptan kaynaklanıyor. Dizi, sanki daha önce yayınlanmış ve hepimizin bildiği bir çizgi romanın sinemaya aktarılmış halini andırıyor (Asteriks'in sinema versiyonunu hatırlayınız). Çizgi karakterler, gündelik hayatı karikatürize ettiği ölçüde başarı kazanırlar ve zihinde yer tutarlar. Dizide baştan sona başarıyla çizilmiş çizgi roman karakteri var. Peker Açıkalın'ın oynadığı Cengiz, her mahallede en azından üç beş tanesini bulabileceğiniz "iflâhsız" ama temiz kalpli, dürüst kalmaya çalışırken talihsiz kazalara uğrayarak zedelenen ama direnen ve en samimi duygularını bile argodan yardım almaksızın ifade edemeyen bir "rate" tip. Kezâ "Kirli" rolündeki Kadir Çöpdemir, mizah dergisi tutkunlarının benzerlerini hemen hatırlayabileceği türden güçlü çizgiler taşıyan bir tipi canlandırıyor. İşret düşkünü erkeklerin karakteristiği sayılabilecek müheykel bir göbek ve bu göbeği ancak yarıya kadar setredebilen çaresiz ve kirli bir kazak; Anadolu işi sekizköşe bir kasket, vaktiyle SSK'nın emeklilerine lâyık gördüğü cinsten ucuz bir dereceli gözlük. Bellidir ki, bir aile faciasının yapayalnız bıraktığı talihsiz ve iflâhsız çocuklardan biridir Kirli. Cengiz'in ümitsiz bir aşkla bağlandığı güzel dul Necibe de şuh ve şık halleri, "erkek milleti" hakkında geliştirdiği felsefî yaklaşımı ile bir karikatürist fırçasının eseridir. Sevdiği kıza derdini ancak,"Seni seviyorum lan Jale" üslubuyla anlatabilen delikanlı da çok hoş meselâ. Bir "çizgi karakter" meşheriyle karşı karşıyayız.

Dizide gündelik hayatın muhafazakâr aile yapısına yöneltti̇ği tehditlerin tamamını görmek mümkün; orada da insanlar, aile büyükleri ve gençler zamanın sürükleyip önlerine yığdığı problemlerle, işsizlikle, geçim darlığı ile, genç kız"delikanlı arkadaşlığının ayar gerektiren dozajı ile, yalnızlıkla, adam yerine konulmak arzusuyla, sevmek ve sevilmek ihtiyacıyla boğuşup duruyorlar. Çözüm yok, ama mücadele var; dizinin bir sonrakini bölümünü özleten de bu zaten.

Ve Hasan Kaçan tabii; nâm"ı diğer "Herodot Cevdet". Mahalle kahvesinin ve bilumum Anadolu yakasının yevmî ve külhanbey tarihçisi. Dizinin her bölümünde dengine getirip irâd ettiği tarih nutuklarında öyle tenkid kılçıkları savuruyor ki hakiki muhatapları farkında olsalardı birkaç gün uyku uyumazlardı herhalde. Hiç karşılaşmamış olsak da vaktiyle Aksiyon dergisindeki sayfasından ötürü meyânımızda kalem arkadaşlığı hukuku bulunan Hasan Kaçan'ın senaryo ve oyunculukta gösterdiği başarının gururunu paylaşıyoruz ve Kaçan'ın şahsında diziye emek veren herkese buradan tebrik ve başarı dileklerimizi yolluyoruz.

Bravo lan Jale!

"Zinedine Zidane" değil, "Zeyneddin Zeyan"

Bizim kültürümüzde milli, yani bize dair olan şeyler, İslâm kültürü içinde hayat bulur ve yaşar; İslâm kültüründen yalıtılmış değerlerin tek başına ayakta kalmak şansı yoktur; ya ölür veya Anglo Sakson, hatta daha beteri popüler kültür içinde eriyerek onların parçası olur. Galatasaray Mısır Milli Takımı ile oynuyor, maçı TV 8 kanalı naklen yayınlıyor; günlerden cumartesi.

Müsabaka başlamadan önce Mısır televizyonunun hazırladığı Arap harfli jenerik akıp gidiyor. "Nasıl olsa bizimkiler de takım kadrolarını filan ekrana bindirirler" diye düşünüyorum ama nafile, maç başlıyor. Maçı anlatan spikerin Türkiye'deki stüdyoda mı yoksa, Kahire'deki stadyumda mı olduğunu kestirmek mümkün değil; arada sarfettiği, "Maç kadroları hâlâ bize ulaştırılmadı" cümlesinden orada olabileceği ihtimâli ağırlık kazanıyor.

Diyelim ki spiker, futbol piyasasında pek bilinmeyen Mısır Milli Takımı oyuncularını pek tanımıyor ama galiba bizimkileri de tanımıyor olmalı ki maçın ilk yarım saati içinde bir Galatasaray listesi veremiyor. Bunlar önemli değil, asıl mesele başka. Spikerimiz, top bazı Mısırlı futbolcuların ayağına geldiğinde onların isimlerini söylüyor fakat söyleyişinde bir gariplik var. Meselâ ikide bir "Tarek orta yaptı, Tarek topa yetişemedi, top Tarek'te" deyip duruyor. Dahası var, "Golü Emam attı, Emam çok tehlikeli bir oyuncu" diye konuşuyor. İçimden bir ses, "Yahu böyle isim olmamalı, bu Mısırlılar da amma asimile olmuşlar, ne biçim isimler bunlar böyle" diye söylenip duruyorum. Kafamın jetonu, top "Abdel Hafez"e gelince düşüyor; futbolu bırakıp bizim spikerin ne dediğini takib etmeye başlıyorum. Bazen "Abdel"i de fazlaca uzun bulup kısaca "Hafez"den bahsediyor: "Hafez girdiği ikili mücadelede..." Sonra sahneye "Beşer" çıkıyor; Beşer aşağı Beşer yukarı. Beşer insanlık, insanlar, insaniyet demek. İsim olarak kullanılması bizde yaygın değil. Bizde Beşer'e yakın bir tek Beşir var. Bir dakika, sakın bu Beşir olmasın? Mısır takımının teknik direktörü giriyor görüntüye; her teknik patron gibi sık sık ayağa fırlayıp el kol hareketleri yapıyor, işaretler yapıyor, bağırıp çağırıyor.

Adı ne olsa beğenirsiniz?

Mohsen Saleh!

Çıkardınız tabii; şu hepimizin bildiği ve tanıdığı "Muhsin" ve "Salih" isimleri bunlar; peki nasıl "Mohsen Saleh" oluvermiş? Aynı "kültürsüzlüğe" olimpiyatlarda da yıllardır şahit oluruz; İslâm ülkelerinin sporcuları ekrana geldiğinde bizim spikerler, ekrana bindirilen veya ellerine tutuşturulan bilgi kağıdındaki isim listesinde ne yazılı ise olduğu gibi telaffuz ederler. Meselâ kâğıtta "Omar Khalifa" yazıyordur, bizim spiker de aynen "Omar Kalifa" deyip geçer ve seyirci de sporcunun adını "Kalifa" diye bilir. Aynı garabet, Real Madrid'in ünlü Arap kökenli oyuncusu Zinedin Zidan için de geçerlidir. Türkiye'de Zinedin Zidan'ın aslında

"Zeyneddin" olduğunu kimseler bilmez; şu bizim bildiğimiz "Zeyneddin", yani "Dinin süsü, pırıltısı, ziyneti". Din, hangi din? Elbette İslâm: Nureddin, Şemseddin, Taceddin gibi. Omar Khalifa, aslında "Ömer Halife"dir, belli ki "Halife Ömer"e atfen konulmuş bir isimdir. Tarek diye bir isim yoktur, doğrusu "Tarık"tır; hani İspanya'nın fethinde gemilerini yakarak ordusunu zafere mahkum eden ünlü kumandan. Peki, "Abdel Hafez" (hatta ertesi gün yayınlanan bir gazetenin verdiği imlaya göre "Abdel Hafeth"in aslı ne ola? Evet, bildiniz; "Abdulhâfız". "Hâfız", saklayan, tutan, esirgeyen, koruyan anlamlarıyla ilk olarak "Esmâ'ül Hüsnâ"dan bir isim olmasıyla Allah'ın 99 sıfatından birini remzeder; ikinci kullanılışı "ezberleyen" mânâsının özel bir anlama yönelmiş biçimiyle "Kur'an'ı ezbere bilen kişi" şeklindedir.

"Tarek" kadar taş düşsün başına!

Bunca tahsil görmüş, yabancı ülkelerde yaşamış, birkaç dil bilen, görgülü, kültürlü ve seçkin spikerlerimiz nasıl oluyor da bu hataları yapıyorlar dersiniz? Acaba işin içinde kasıt mı vardır? Hayır, kasıt yoktur ama daha beterinden söz edebiliriz: Cehâlet! Bu cehâletin görünürdeki sebebi, doğu dillerindeki kelimelerin telaffuzunda batılı hançerenin zorlanmasından kaynaklanıyor. Batılılar bu telaffuz problemini, o kelimeyi, kendi dillerinde aslına en uygun seslerle telaffuzu sağlayacak harf ve harf gruplarıyla yazarak çözüyorlar. Meselâ İngilizler "hafız" kelimesini, bizim gibi yazdıklarında bu kelimenin okunuşu, kulağımıza "hafız"a pek benzemeyen gülünç bir telaffuz şeklinde aksediyor; onlar da bu garâbetten kurtulmak için "Hafeez, hafıth, hafez" gibi şekillerde yazarak kelimeyi Araplar veya Türkler gibi telaffuz edebiliyorlar. Bu ses notasyonuna "transkripsiyon" adı veriliyor. Batılı medyalarda doğu dillerindeki kelimeler transkripsiyon işaretleri ile yazılıyor ve bu şekliyle tanınıyor. Cehâlet ve garâbetin sebebi, bir Türk'ün, Arab'ın veya Pakistanlı'nın transkripsiyonla okunur hale getirilmiş bir ismi aynen batılılar gibi telaffuz etmeye kalkışmasıdır: Gülünçtür, rezalettir ve acınası bir düşkünlüktür. Bu kelime ve kavramlar kültür iklimimizde hâlâ yaşıyor çünkü.

Bir gazeteci, yazar veya spiker "Mohsen" yazılışının aslında "Muhsin" olduğunu bilmeli ve kültür iklimimizde hâlâ canlı durduğu için bu ismi "Muhsin" olarak telaffuz etmelidir; işi budur; Tarık'la Tarek'i ayırdetme kabiliyetinden mahrum olmak bir ayıptır; hem de fecî bir ayıp.

Roger that Cansın's father? (*)

Bu ayıbın kaynağı kendi içimizdedir zira Türk toplum hayatında "İslâm kültürü" giderek marjinalleşmekte ve genel kültür içinde kaplaması gereken pay giderek daralmaktadır. İslâm kültürüne dair unsurlar, kavramlar, âdetler, sanatlar ve davranış biçimlerini kaba, demode ve gerilik alâmeti sayanların sayısı ve etki alanı giderek artıyor. İslâm kültürü, İslâm inancı ile organik bağlar taşımasına rağmen ondan çok farklı bir iklimdir. Osmanlı devrinde

gayrımüslimlerimiz, bu kültüre sahip idiler ama bu yüzden din değiştirmek gereği duymamışlardır. Türk toplumunun medeni birikimi, İslâm kültürünün unsurları ve kavramları kullanılmadan izah edilemez ve anlaşılamaz; bu yüzden İslâm kültürü, bizde aynı zamanda "milli ve medeni" bir muhteva taşır ve aynı sebeple bu kültür birikiminden mahrumiyet, meziyet değil ancak cehâletle izah olunabilir. Geçen hafta bazı gazetelerde, çocuğunun ismini "Eftelya" koymak isteyen ama bu isteği nüfus idaresince reddedilen bir babanın haberi vardı; hayır, baba Rum filan değil, içimizden biri; hani şu "yüzde 99'u Müslüman" diye tarif ettiğimiz topluluktan birisi. Çocuklara isim verilirken İslâm kültüründen kaçış, gittikçe artan bir eğilim haline geldi; Melisa, Cansın, Su vs... Böyle haberleri duydukça, "acaba bu adamlar, evlatlarına İslâm kültürünün kesinlikle toprağa gömüleceği bir istikbâlde isimlerinden ötürü utanç duymasınlar diye mi garip isimler verirler" diye düşünmeden edemiyorum. Tarihe bir kere daha kayıt düşmek için tekrar edeceğim: Bizim kültürümüzde milli, yani bize dair olan şeyler, İslâm kültürü içinde hayat bulur ve yaşar; İslâm kültüründen yalıtılmış değerlerin tek başına ayakta kalmak şansı yoktur; ya ölür veya Anglo□Sakson, hatta daha beteri popüler kültür içinde eriyerek onların parçası olur.

- Anladın mı Cansın'ın babası?

- **2003**
- 24 Şubat

- **Daha çok Amerikalı, daha az Türk** Zaman Gazetesi
- 24 Şubat

- **Bir "Gündüzgözü" rüyası: Cumalıkızık** Aksiyon Dergisi
- 22 Şubat

- **Türklerin "basın"la imtihanı** Zaman Gazetesi
- 17 Şubat

- **Top mu, tereyağı mı: Elbette top!** Aksiyon Dergisi
- 17 Şubat

- **Kurban derisi ve gerisi...** Zaman Gazetesi
- 15 Şubat

- **Emperyal racona muhalefet eden bedelini öder** Zaman Gazetesi
- 10 Şubat

- **İstanbul, asıl şimdi** Zaman Gazetesi
- 10 Şubat

- **"Ölmez bu hortlak, farz-ı muhâl ölse de hattâ"** Aksiyon Dergisi

- 08 Şubat

- **Yok devenin nalı!** Zaman Gazetesi
- 03 Şubat

- **Türk-İslâm Ülküsü'nden devletçi ulusalcılığa dönüşümün hikâyesi** Aksiyon Dergisi
- 03 Şubat

- **Usul, kibir ve öfkeye dair** Zaman Gazetesi
- 01 Şubat

- **Taşköprü sarmısağının dünya barışına katkısı üzerine** Zaman Gazetesi

Taşköprü sarmısağının dünya barışına katkısı üzerine

Hatırlıyor musunuz, ABD'nin Afganistan'a harekât düzenlemesinden önce dünya kamuoyu yine tereddüdler içindeydi ve 11 Eylül saldırıları ile Taliban veya Bin Ladin arasında bir alâka olup olmadığını sorguluyordu.

Derken tam da o günlerde Bin Ladin'in, "çok iyi ettik, gökdelenleri vurduk, şöyle arslanız, böyle kaplanız" şeklinde konuşmalar yaptığı bir video kaset yayınlanıverdi. Öyle şeyler söyleniyordu ki en şüpheci olanlarımız bile, "vay canına, işte delil; bundan âlâ isbat mı olur?" diye düşündüler. Türk hükümeti ise bizden çok daha önce ikna olmuştu zaten; o günlerde bir ABD yetkilisi Ankara'ya gelip çantasını açmış ve içindekileri Başbakan'a gösterince sayın Ecevit hemen, "kâfi, iknâ oldum" demişti.

Ben yine bugünlerde Saddam'ın nasıl bir insanlık düşmanı olduğunu isbat eden, ABD kaynaklı bir enformasyon atağı beklentisi içindeyim; filhakika Saddam'ın elinde mavzer tüfeğiyle balkondan havaya kurşun sıktığını aksettiren görüntü dünya kamuoyu için yeterince güçlü bir delildir ve Iraklıların başına dünya kadar bomba yağdırmak için başkaca delile de hâcet yoktur fakat yine de benim gibi müşkülpesentleri iknâ edecek daha ciddi "enformasyon paketleri"ne ihtiyaç olduğu da açık. Şubatın ilk yarısında hepimizi şöyle derinden "iknâ" edecek delilleri, televizyonlarımız, alt yazılı tercümelerle servise koyarlar nasıl olsa.

Amerika'nın mutlaka bir bildiği vardır; durup dururken onca Amerikan askerini Türkiye'ye yerleştirmesinin hikmetini bilemeyiz elbette, ancak bizim için durumdan çıkarılması gereken vazife, Saddam'ın hakikaten başta Türkiye olmak üzere bütün dünyayı zehirleyebilecek kimyevi ve biyolojik silahlara sahip olduğunu kabul etmektir. Yani, "Saddam'dır bu, yapar mı yapar" demek zorundayız. Nitekim Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Nobel Barış Ödüllü eski Cumhurbaşkanı Nelson Mandela, "Başkanı (yani Mr. Bush'u kasdediyor) basiretten yoksun, düzgün düşünemeyen bir gücün dünyayı bir soykırıma sürüklemek istemesini kınıyorum"

diye teessüflerini belirtmiş olsa da biz, "daha sağlıklı düşünmesi için" Mr. Bush'a Taşköprü sarmısağı göndermeyi akıl eden CHP Kastamonu milletvekili sayın Mehmet Yıldırım'ın tutumunu desteklemek durumundayız. Müşarünileyh, sarmısak teslim merasimini izleyen bir gazetecinin yönelttiği, "Saddam'a da sarmısak göndermeyi düşünüyor musunuz?" yolundaki suale, "ona kamyonla göndersek yine kâr etmez" meâlinde bir cevap vererek, mesele karşısındaki "millî tutum"umuzu da açıklamış bulunuyor.

Hayır, bu noktadan sonra "biyolojik silah nedir, kim icad etmiştir; dünyanın en büyük biyolojik, kimyevi veya nükleer silah stokları kimin elinde bulunuyor" gibi fesat suallerle milletin zihnini bulandırmanın hiçbir mânâ ve ehemmiyeti yoktur. Dünya böyle bir dünyadır ve ABD, kendi cirmine göre sinek mesâbesinde bir "düşman"ı dize getirmek için dünyanın en kudretli ölüm makinelerini harekete geçirmeye kararlıdır.

Bir askerlik hâtıramı nakletmeme izin verir misiniz? Askerlik eyyâmındayız, sene 1981, civar köylerde bağlı olduğu taburla silah aramasına giden asteğmen arkadaşım dönüşte demişti ki, "bazı köylerde, muhtar ve âzâların bize teslim etmek için kaçakçılardan parayla silah satın almasına ne dersin?" şaşırmıştım ama şu fikrin parlaklığını Saddam da kabul etse çok iyi olacaktır: Eğer mevcut olduğu halde hâlâ saklıyorsa aklına şaşarım ama eğer varsa, el altından görevlendirdiği adamlar vasıtasıyla sağdan"soldan (yani Batı ülkelerinden birkaçından) birkaç kilo biyolojik silah temin edip BM görevlilerine teslim ederse doğrusu hepimiz rahatlayacağız.

Vaktidir; eğer birkaç gün daha gecikirse Saddam'ı laborant kıyafetine bürünmüş şekilde, yeraltındaki gizli bir laboratuvarda imbikler, şişeler, tüpler arasında biyolojik silah deneylerinde çalışırken ve söz gelişi mesela bu silahı fareler, sincaplar veya siyasi muhalifler üzerinde denerken gösteren bir videonun piyasaya çıkması an meseledir.

Bu da böylece barışa bir nevi bir katkımız olsundur icabında!

Not: Türkiye Günlüğü dergisi 70. sayısını 3 Kasım seçimlerini tahlil eden bir dosyayla yayınladı. Aralarında eski Yargıtay Başkanı Sami Selçuk'un da bulunduğu analiz yazılarına ilaveten dergide Edward Shils'in sosyal ilim alanında efsane haline gelen ünlü "Merkez ve Çevre" makalesinin tam tercümesi de yer alıyor. (Tel: 0312 426 66 16 / e"posta: turkiyegunlugu@yahoo.com)

Usul, kibir ve öfkeye dair

"Kur'an'dan aldığım ilhamla hep şunu anlattım (...), Ben bu kitleye acıyordum, içim sızlıyordu. Akıl almaz çileleri, zulümleri göğüsleyerek ve olanca bilgi ve birikimimi önüne sererek bu halkın uyanması, kendine gelmesi, kaderine sahip çıkması için ortaya atıldım; tarihin en zorlu fikir mücadelelerinden birini verdim, (...) Ne biçim bir kader şu benimki!..."

Halk arasında yaygın tâbirle, "Yaşar Nuri Hoca"nın, halkımıza attığı fırçalar, yukarda yer alan "kahır ifadeleri" arasına serpiştirilmiş olarak devam edip gidiyor; ana fikir özetle şöyledir: Yıllardır gerçek din adına sizleri irşad etmek için akıl almaz çileler ve zulümler çekerek çalıştım.

Buna rağmen halk, hatta Türkiye (Hey gidi Türkiye hey! Yazık oldu sana, yazık oldu. Çok yazık oldu sana Türkiye) akılsızlık ve nankörlük edip sahte dincilerin yoluna gitmektedir.

"Usûl esasa mukaddemdir" veya "Üslûb"ı beyân, ayniyle insân".

Farkediyorsunuz; Yaşar Nuri Hoca'nın eleştirileri doğru, fikirleri isabetli ama üslûbu yanlıştır. Türkiye'de Yaşar Nuri Öztürk fenomeni nâçiz kanaatime göre bu cümleyle özetlenebilir.

Hoca'nın cinini tepesine çıkaran hadiseyi duymayan kaldı mı: "Boynuzcu Şeyh" diye lakaplanan bir adamın yaptığı iddia edilen çirkin işler. Mesele yargıya intikal etmiş olduğu için iddialardan kesin hakikatmiş gibi bahsedilmesi bir usul hatasıdır. Ya mâsumsa! Efendim velev ki mâsum olsun; olmuyor mu böyle işler? Oluyor, olmuştur, olur ve olacaktır; nitekim Yaşar Nuri hoca, Musevi tefsir geleneğinden iktibas ettiği güzel bir deyişle işin felsefesini tesbit ediyor zaten: "Aldanmak isteyen aldanır". Hoca, "velev ki ballandırıla ballandırıla anlatılanlar son satırına kadar gerçek olsun" tenkid oklarını yollarken adres ayırdetmeye lüzum hissetmiyor: "Ben onlar için çırpındıkça, onlar dincisi, dinsizi, naylonu, softası, medyası, siyaseti, osu, busu birleşerek (...) çıplak uyarıcı ilan ettiler. Bunu yaparken, burnunun ucuna kadar örtünenlerle mahrem yerlerini bile örtmeyenler acaip bir işbirliği sergilediler". E, hariçte kim kaldı? Kendini, Hocanın sıraladığı klasmanın içinde görmeyenlerin bile kurtulamadığı bir grup daha var bu bahtsızlar listesinde: "Osu"busu"; kurtuluş yok yani!

Ardından nasıl münasebet aldırılmış ise bir salvo da hükümete ve başörtüsü yasağını protesto edenlere yöneltiliyor: Özetliyorum: "Seçip iktidar yaptıkları hükümet (burada cümlenin zamiri açıkta bırakılmış gibi görünse de hükümete oy verenlerin kasdedildiği açık), Müslümanların kanını dökmek için süper güçlerle pazarlık yaparken, sokakları dolduran savaş aleyhtarlarının içinde niçin sakallı ve türbanlı yoktur? Iraklı Müslüman mazlumlar adına bağıranlar solcular ve benzerleri..."

Solcuları anladık da, "benzerleri" kim oluyor hocam; siz misiniz yoksa? (Teknik açıdan "siz ve sizin gibiler" diyebilme şansımız bulunmuyor çünkü sizin gibi tarihin en zorlu fikir mücadelelerinden birini veren kaç adam var ki şu memlekette?)

Sokaklarda çıt yokmuş, "ne türban kavgası, ne antilaik nâralar. Öyle ya, esas mesele iktidardı, 'istenenler' iktidar olduğuna göre iman tatile çıkabilir!.."

Yapmayınız hocam, şu "partili" kimliğini kısa zamanda bu kadar benimsemiş olmanız ne kadar sarsıyor insanı. Lütfen doğrunun ardından, doğruların sıhhatinden şüphe ettirecek

töhmetlerde bulunmayı bırakınız. Beğenmeyebilirsiniz ama seçmenlerin % 34'ünü iktidara oy verdi diye itham edip karşınıza almanın, şu efsanevi fikir mücadelenize ne faydası olabilir ki? Belki onlar arasında bile "salih" kullar vardır; böyle toptancı hükümler, ilminizi ve fikrinizi zaaf halinde gösterir, sözünüzü düşürür ve "uyarıcı"lığınıza en büyük darbeyi siz kendi ellerinizle indirmiş olursunuz.

Üzerine hüküm bina ettiğiniz ithamların kaynağı olarak atıfta bulunduğunuz gazetelerin habercilik tarzı ne zamandan beri size "kifâyetli" görünüyor bilmem; siyasi kimliğiniz icabı bugünlerde gözünüze hoş gelebilirler ama insaf; bu memlekette keçisi çalınan imamı, "imam keçi çaldı" diye haberleştiren mantığı "sâdık" kabul ederseniz (Hucûrat 6)'nın mazmûnuna yazık etmiş olmaz mısınız?

Problem şurada; doğruları zikredip tavsiye ederken, farkında bile olmadan kendinizi kışkırtıp sözünüzün kıymetini düşürecek tutumlar (ithamlar, toptancılık, kibir, öfke) içine giriyor ve muhatap kitlenizi gittikçe azaltıyorsunuz. Üzüldüğüm nokta budur; daha önce de yazmıştım, sizin kıymetiniz, başkalarının ulaşamadığı kitlelere ve mercilere tebliğde bulunmanız idi ama o kitle ve mercilere rânâ görünmek için, doğru dürüst tefrikte bulunmadan yaylım ateşi açar ve incitici ifadelerle herkesi kırarsanız yarın hitap edecek bir cemaat bulamayabilirsiniz.

Medyatik olmak her şey değildir; bugün "aferin hoca, ne güzel bindiriyorsun" derler de, ertesi gün "reytinginiz de düştü be hocam" dediklerinde selam verecek insan bulmakta güçlük çekebilirsiniz. İçinde yaşadığınız dünyanın ne kadar kaypak ve sathi değerler üzerinde durduğunu sizden daha iyi kim bilebilir?

Usûl, usûl! Usûl esasa mukaddemdir; usûle riayet olunmazsa tebliğ inandırıcılığını kaybeder

Türk-İslâm Ülküsü'nden devletçi ulusalcılığa dönüşümün hikâyesi

Her insanın tabiatında mevcut bulunan milliyetçilik hissinin doğru yönlendirilmesi için bugünlerde, her zamandan daha ziyade emek ve dikkat sarfı gerekiyor. 1975'te ilk "Milliyetçi Cephe" hükümeti kurulduğu zaman bu beraberliğe omuz veren Adalet, Milliyetçi Hareket, Milli Selamet ve Cumhuriyetçi Güven Partisi liderleri, kısa zamanda sol basın tarafından "MC" kısaltmasıyla ifade edilmeye başlayan cephenin ne kadar mel'un bir klişe haline getirileceğini elbette bilemezlerdi:

MC, kısaca faşizmi temsil eden bütün kötülüklerin sembolü gibi yaftalanmış ve bir hakaret kısaltması halinde damgalanmıştı. İşte bu yüzden "MeCe" hükümetleri ölü doğdu, ülkeyi 12 Eylül'e götüren kargaşa sürecini hızlandırmaktan başka işe yaramadı. Millet, millî ve milliyetçilik kelimeleri, 61 anayasasında lâfzen ifâde edilmesine ve devlet felsefesine dair bir kavram olduğu açıkça vurgulanmasına rağmen1960 ile 80 arasında Türkiye'nin şartlarına mahsus özel bir anlam kazandı. Ne gariptir ki o dönemin milliyetçileri, devletin bu kavrama lâyıkınca sahip çıkmadığını, üvey evlât muamelesi gördüğünü ileri sürüyorlardı. Türkiye'nin

zihnî mânâda "sol-sağ" kavramları etrafında ikiye bölünmesinde milliyetçilik kavramının da mühim payı vardır.

Milliyetçilere vatanseverlik öğretmek!

O devrin milliyetçileri kesinlikle devletçiydiler ve misyonlarını "devlet-i ebed müddet" terkibiyle ifade ediyorlardı. Halbuki, "MC"nin iki büyük ortağından birisi olan Milli Selamet Partisi, milliyetçiliği "kavmiyetçilik" karşılığıyla anlar ve bu haliyle reddederken "millî" kelimesine özel bir vurguda bulunmayı ihmâl etmiyordu. MSP'nin parti programı "Millî Görüş" ismini taşıyordu ve henüz siyasi İslâm'ı telaffuzda zorlandıkları için onlara göre "millî" kelimesi, daha ziyade milletin inanç boyutuna, yani İslâm'a doğrudan atıfta bulunuyordu.

12 Eylül ertesinde devlet,"millî, millet, milliyetçilik" kavramlarına yeniden sahip çıkmaya başlarken, kavramın eski karşılıklarını da incitici bir tavırla reddediyordu. O günlerde Mamak Cezaevine konulan eski MHP yöneticisi ve gazeteci Taha Akyol'un 26 Ocak tarihli Zaman'da yayınlanan röportajında çok ilginç bir anekdot yer alıyor, aynen: "İlk görüş yapılacak. Hanımlar geliyor. Çok soğuk bir kış günü. Bizi sıraya dizdiler. Tel örgünün öbür tarafında eş ve çocuklarımız var ve biz asker usulünde geliyoruz. Saç bıyık kesilmiş. Hazır ol ve rahat komutu ile geldik. Hazırola geçince 'başla' dediler. Eşlerimizin karşısında bize andımızı okuttular. Onlar bizi ağlayarak izledi. Halen bu olay çok ağırıma gider. Bunu yapmayabilirdik; ama o zaman bizi eşimizin, çocuğumuzun karşısında döverlerdi ve bu daha büyük rencide edici bir olay olurdu."

Kendi tarif ettikleri kavramlar uğruna mücadele ettikleri için sadece milliyetçiler değil, hemen herkes benzeri hakaret ve işkencelere maruz bırakılmıştı ve devlet adeta temel siyasi kavramları yeniden tarif etmeye karar vermişti.

Kavram tarif edilecek: Et!

28 Şubat 1997 tarihi, devletin "kavram düzeltme" gayretinin yeni boyutlarını gözler önüne serdi; siyasi İslâm "arananlar" bültenine konuldu, milliyetçilikte devletin tehlikeli bulduğu unsurları benimseyenlerin dikkati çekildi. İrticâ, her zaman işe yarayan bir analiz vasıtası olarak gündeme getirilerek devletin irticâ ile mücadele görevine yeni meşruiyet faktörleri ilave edildi. 12 Eylül dönemi Atatürkçüleri'nin performansı hayal kırıklığı yarattığı için Atatürkçülük yeni bir çerçeveye yerleştirildi. Birdenbire bütün resmi tören ve toplantılarda, Cumhuriyet'in onuncu yılından kalma marş, "remiks" versiyonu ile çalınıp dinlenmeye, gözler yaşararak söylenmeye başladı. Dönemin en dikkat çekici "kavram düzeltme manevrası", Gülhane Tıp Akademisi'nde yapılan bir resmi konuşmada hissedildi: Konuşmacı, İstiklâl Marşı'nın şairinin şahsiyet ve fikriyatını ağır kelimelerle eleştirerek, İstiklâl Marşı'nın adeta elle tutulur hale getirdiği "Milli ruh"un yeniden tarifi yolunda radikal bir adım atmak cesaretini gösterdi. Günün birinde İstiklâl Marşı'nın gerek metni, gerek şairinin şahsiyet ve

fikriyatı ile bütünleşmiş anlamının resmi ideolojiyi rahatsız edeceğini kimseler tahmin edemezdi.

Yeni "Ulusalcılık"ın yükselişi

İşte tam o günlerde yeni bir milliyetçilik yorumunun, kadim milliyetçilere göre hiç de ehil olmayan kişi ve kuruluşlar tarafından seslendirilmeye ve savunulmaya başladığını gördük. Devrin yükselen eğilimi haline gelen milliyetçilik, artık "ulusalcılık" diye ifade edilmeye başlanıyor ve "Türk□İslâm sentezi" etrafında geliştirilen klasik ama nisbeten "sivil" milliyetçilik yorumuna inat ulusalcılığa "seküler" bir çerçeve çizilmeye çalışılıyordu. Yeni "Ulusalcılık" yorumu, özellikle devletin yüksek kademelerinde görev yapan asker□sivil bürokratlar tarafından hızla benimsendi; yüksek hâkimler, savcılar, müsteşarlar, generaller, kamuoyu önünde yaptıkları açıklamalarda Türkiye için en iyi yolun Atatürk tarafından temel esasları belirlenmiş "ulusalcılık" fikri olduğunu sık sık vurguladılar. Ne var ki bu camia içinde "ulusalcı" tutumu ile en çok zihinde kalan kişi ve kurum, 12 Eylül döneminden önce Maocu çizgide siyaset yapan Doğu Perinçek ve onun İşçi Partisi oldu. Perinçek, eski milliyetçileri hayret ve şaşkınlık içinde bırakan çıkışlarıyla dikkat çekerken adeta, devletin öngördüğü yeni milliyetçilik anlayışının temel çerçevesini kamuoyuna öğreten bir reklam figürü gibi fonksiyon ifa etti. Perinçek?i, sol dünyanın ilginç isimlerinden Yalçın Küçük, Mümtaz Soysal gibi isimler takib etti. Iskalamamak gereken önemli nokta, 12 Eylül öncesinde "devletçi" niteliği ile bilinen klasik milliyetçiliğin, 12 Eylül sonrasında kısmen sivil tezlere açılması veya eski kadroların sivil siyasetten yana ağırlık koymasına mukabil yeni "ulusalcılık"ın, tavizsiz bir tarzda devlet üzerinden ulusalcılık yapmak eğilimi içinde oluşudur. Milliyetçilikle devlet arasındaki ilişkinin zayıflaması, sanki yaşadığımız dönem içinde restore ediliyor gibidir.

İbret payı

Bu ibretlik dönüşümden çıkarılması gereken pay, vatanseverliğin ayrılmaz parçası gibi takdim edilen tabii milliyetçilik hissinin, resmi politikaların kamuoyu baskısı ve sorgusuna maruz kalmadan serbest ve rahat bir şekilde sürdürülebilmesi için nasıl elverişli bir araç olarak kullanıldığıdır. Milliyetçilik duygusunun ideoloji haline getirilmesinin en büyük tehlikesi, bu yolla toplumun ve kamuoyunun bakar gözünün şaşı, işiten kulağının sağır ve söyleyen dilinin lâl kılınabilmesidir. Buna mukabil milliyetçilik, toplumun kamu işlerine ve kamu çıkarı kavramına yakınlık duymasının, siyasi katılmanın en temel araçlarından birisi olarak vazgeçilmez bir ağırlık taşıyor. Hâsılı kelâm, her insanın tabiatında mevcut bulunan milliyetçilik hissinin doğru yönlendirilmesi için bugünlerde, her zamandan daha ziyade emek ve dikkat sarfı gerekiyor.

Yok devenin nalı!

Yaşayan görür demişler; yaşayan görüyor; Türkiye'de "cami cemaati" denilen kitlenin siyasette ciddi bir faktör teşkil ettiğini, hatta kaale alındığını da gördük bugünlerde.

Laikçi çevrelerin teyakkuza geçmesine gerek yok; kaale alınması, cami cemaatinin belirleyiciliğini göstermiyor; sadece şu mealde bir mırıldanma, bir serzeniş: "Bugün yaşananlar 57. Hükümet döneminde olsaydı, cami cemaati her cuma sonrası 'kahrolsun ABD' diye gösteri yapardı. Nerede bu cemaat?" diye vıdıvıdı yapılıyor. Sorunun cevabı, sahibinden menkul: "AKP iktidar olduğu için cami cemaati sesini kesti, sesini çıkarmıyor."

Vay be! Vay canına sayın seyirciler! İsteyenler burada, "Yok devenin nalı" şeklinde de tepkilerini belirtebilirler! Bu memlekette cami cemaati meğer bir "keyfiyet" teşkil ediyormuş da haberimiz yokmuş!.. Eğer bu "analiz"i ciddiye almak gerekirse biz hepten gaflet içindeyiz demektir; demek ki yıllardır başka bir toplumun içinde yaşıyor, başka insanların davranışlarını gözlemliyoruz.

Açık konuşalım mı: AKP Grubu'nun Meclis'te Irak savaşıyla ilgili hükümet tezkeresine nasıl tepki verdiği veya vereceği bu noktada beni hiç ilgilendirmiyor ama kurulan tezgâhı açıkça görebiliyorum: ABD aleyhine karar verirlerse bu, "Zaten bunlar İslâmcıdır, Amerika'yı sevmezler; cami cemaati bu işte baskın çıktı" yorumunu yapacaklar. Karar lehte çıkarsa, "zaten Amerika'dan icazet alarak iktidar oldular; şimdi de kefaret ödüyorlar" denilecek ve cami cemaatinin AKP tarafından pasifleştirildiğinden dem vurulacak.

Bunlar yorum değil, bunlar en ucuzundan dedikodu, en bayağısından fitne"fesat senaryosu. İsteyen dilediği yorumu ciddiye alır; ben işin iktidarla ve Meclis grubuyla ilgili tarafıyla ilgilenmiyorum; benim ilgilendiğim, daha doğrusu hayretten dehşete kapıldığım şey Türkiye'de cami cemaatinin hâlâ "siyasi bir kuvve" teşkil ettiğine ciddiyetle inananların varlığıdır.

Bu garip lâfları yuvarlayanların "cami cemaati"nin ahvâlinden ne kadar haberdar olduğunu bilemem; bizde "sosyolog" milleti, aydın takımı, gazeteci milleti vb. caminin derûnundan pek haberdar değildir. Çok çok malzeme itibariyle ilâhiyat fakültelerinde yaptırılan ankete dayalı tez verilerine erişebilirler, daha fazlasına değil. Kaldı ki, "derûnî alâka" dediğimiz şeye alan araştırması okumakla da erişilmez, daha fazlası lâzımdır. Ezcümle cami cemaatinin derûnu hakkında kanaat sahibi olmayanların bu konuda lâf salatası yapmaya kalkışması gülünç oluyor. Bunlar sanıyorlar ki cami cemaati denilen şey, Cuma namazından sonra Beyazıt Camii avlusunda gösteri yapan "örgütlü" topluluktan veya Hizbullah operasyonlarında ele geçirilen heyetten ibarettir. Sahi öyle midir? Türkiye'nin on binlerce camisinde günde beş kere bir araya gelen insanların ne düşündüğünü, ne konuştuğunu, neyi nasıl algıladığını, kim, nereden bilecektir? Yapılan şey, üstünkörü kestirmeler ve "zenciler siyahtır, Akdenizliler

sıcakkanlı olur" cinsinden bir genellemeden ibaret. Yanlış! Cami cemaati hakkında yapılacak her genelleme veya davranış tahmini, argo tâbirle "sallama" olmaktan öteye gitmez çünkü cami cemaati varlığı hissedilen ve bilinen, ancak derûnu merak edilmeyen bir kavramdır bizde. Dolayısıyla, "Nerede bu cemaat; ABD'yi niçin protesto etmiyor?" kabilinden lâfların ciddi alınır tarafı yoktur.

ABD'yi kınasa ne olacak, desteklese ne olur? Hiç! Ağızsız"dilsiz, sindirilmiş, budanmış, bastırılmış ve pasifize edilmiş bir topluluk; ne yapsa kabahat, ne yapmasa kusurdur ve onlarca yıllardan beri devlet politikaları, cami cemaatinin askerlik hatıraları, mahalle dedikoduları, geçim derdi ve caminin bitip tükenmek bilmeyen tamirat borçlarından başka şey konuşmaması üzerine bina edilmemiş midir? Cami cemaatini geçiniz beyler; artık camide siyaset yapılmıyor (ne zaman yapılmıştı ki sahi?), yapılamaz da; siyasetin nerelerde ve nasıl yapıldığı, nerelerden destek bulduğu sır mıdır ki âşikâr olunsun?

Gelelim Amerikan taleplerinin reddi meselesine: "57. Hükümet iktidarda olsaydı cami cemaati ABD'nin aleyhinde gösteri yapardı" diyenlerin apaçık yalan söylediğini keşfetmek için zeki olmaya bile gerek yok. IMF'ye, Dünya Bankası'na ve dolayısıyla ABD'ye bunca borç takan bir kamu idaresinin dış siyasette manevra sahası olmaz. Hamamın nâmusunu kurtarmak için birkaç jest gösterilir ve neticede iş olacağına varır. Halkın sadece savaşa değil ABD politikalarına da muhalif olduğu bir gerçek; ne var ki bu serinlik, numarası ne olursa olsun hiçbir hükümetin açıkça dillendiremeyeceği ve icrâya dönüştüremeyeceği bir politik karardır. Türkiye'de savaş lobisini halk desteklemiyor, Meclis çoğunluğunun desteklediğini de zannetmem; e, kim destekliyor peki? Cevabı mâlumdur, "bâlâda zımnen tahrir olunduğu üzredir".

"Ölmez bu hortlak, farz-ı muhâl ölse de hattâ"

Geniş kapsamlı ve ciddi yaklaşılmazsa olacağı budur; irticâ hortlamak için, resmi makamların gafletinden beslenerek ilk fırsatta ayağa kalkar ve vesaire vesaire... "Gömün artık şu hortlağı" diye sızlananlar varsa avuçlarını yalasınlar; hortlak ölünce filim biter! "Sanırım biz tüm sinema tarihinin en uzun metrajlı 'hortlak' filmine imza atmış oluyorduk, izle izle bitmedi, olmadı baştan gösterildi; irtica hortladı durdu ve hâlâ hortluyor. Oysa hortlak filmlerinin hemen hepsinde ortak bir alt metin vardır: Usulüne göre gömülmeme...

Kim bugün irticadan yakınanların onu usulünce gömdüğünü iddia edebilir? İrticayla gerçekten mücadele edilmiş midir? Hayır. Şaibeli ölümü ardından apar topar, arka bahçeye gömülmüştür irtica, ölümü soruşturulmamış, ölümü için yas tutulmamış, cenaze namazı kılınmamıştır. İnanmayan gidip bakabilir, bir mezartaşı bile yoktur irticanın." Bu satırlar Nihal Bengisu Karaca'ya ait; yazarın, onbeş gün önce Zaman'da yayınlanan, "En uzun metrajlı korku filmi: İrtica" başlıklı yazısından alındı.

Bizde hortlak yok; ithal edelim!

Sinemacı mantığıyla düşünecek olursak, filmin başında veya ortalarında "kötü adam"ı öldürmek, filme yapılabilecek en büyük kötülüktür. Kötüler hep filmin sonunda ölür; çünkü onlar filmin iyi karakterlerini çerçeveleyen bir vurgu unsurudur; pahalı taşları daha parlak göstermek için arkalarına sürülen foya gibidirler; bu mânâda □garip görünecek ama□ iyilik, kötülükten beslenir. Nihal Bengisu da irticayı hortlağa teşbih etmekle, rejimin irticâya duyduğu ihtiyacı, sinema diliyle formüle ediyor. Hortlaklar ölmezler; onlarla mütemadiyen mücadele etmek ve tetik bulunmak gerekir. Geçici bir süre için hortlakları etkisiz kılmak mümkündür ama hortlak efsanesini besleyip duran şey, hortlakların günün birinde yeniden hortlayabilme kabiliyetleridir.

Epeydir korku filmi seyretmiyorum; aklımda kalan klasik "hortlak□savar" taktikleri başlıca şunlardı galiba: Kitab□ı Mukaddes başta olmak üzere, sarmısak bulundurmak, haç işareti yapmak veya haç taşımak, hortlağı bir güzel yakmak; en iyi tedbir ise hatırlayabildiğim kadarıyla gümüşten mâmul bir çiviyi hortlağın göğsüne çakmaktı. Usûlünce öldürülmemiş veya gömülmemiş hortlakların "dönüş"ü her zaman mümkün olduğu için Hollywood hayal endüstrisi neticede hortlak avcılığını profesyonel bir meslek şeklinde takdim eden, "Ghostbuster" isimli bir film bile yapmıştı.

Yeri gelmişken belirtmeliyiz; bizim kültürümüzde hortlak kavramı ve onunla ilgili gelenek ve efsaneler yer almıyor; yani bu topraklarda hortlak yetişmiyor veya yaşamıyor. Hortlak avcıları bilseler iyi olur!

İrtica ile mücadelenin püf noktaları

Bilineni kerrât ile tekrarda fayda yok; II. Meşrutiyet'in ilânından beri bizde devlet irticâ ile mücadele eder durur fakat irticâ ile mücadele lüzumu asla ortadan kalkmaz. Buradan hareketle, Sosyalistlerin "sürekli devrim" klişesine benzer bir tarzda devletin irticâ ile savaşmayı süreklilik arzeden bir tehlike olarak kabul ettiğini görüyoruz. Bizim gibi sıradan insanların yanılgısı, irticâyı mevzii bir tehlike, geçici bir âfet, zamana ve zemine bağlı özel bir kriz gibi algılamakta oluşumuzdur. O halde irticâ ile mücadeleyi, İmar İskan Bakanlığına bağlı "Âfet İşleri Genel Müdürlüğü"ne benzer kalıcı bir kurum aracılığı ile yürütmenin lüzumu da âşikârdır: "İrticâ ile Mücadele Genel Müdürlüğü" gibi. Gerçi bu işi zaman zaman olağanüstü dikkat ve itinâ ile yerine getiren kamu kuruluşları yok değil fakat onların da yeri ve zamanı geldikçe, "İrticâ iyice gemi azıya aldı, toparlanıp da şunlarla bir güzel mücadele etmenin vakti geldi" anlayışıyla harekete geçmeleri pek verimli olmuyor.

İşin en doğrusu, tez elden doğrudan Başbakanlığa bağlı bir, "İrticâ ile Mücadele Genel Müdürlüğü" kurulmasıdır. "Genel müdürlük seviyesinde olmaz, ille de bakanlık olmalıdır" diyeceklerden geride kalmamak için bu kurumun bakanlık olarak ihdâsı daha iyi olur. Tabii, devlet kanunsuz iş yapmayacağına göre bu iş için bir kuruluş kanunu çıkarılması gerekecektir;

hemen ardından bölge, il ve ilçe müdürlükleri oluşturulur; bu birimlere yeteri kadar "işten anlayan" uzman, yönetici, memur ve teknik personel ataması yapılır ve irticânın dağ taş demeden ve gece gündüz uyumadan nasıl sinsice çalıştığı hesaba katılarak bakanlığın bütün birimleri araç□gereçle donatılır. Arazi arama taramaları için dörtçekerli jipler, mürtecileri kanuna teslim etmekte kullanılacak otobüsler (veya en iyisi damperli kamyonlar), makam otomobilleri, irticâya karşı hassas dedektörler vb. Tehlikenin büyüklüğü dikkate alınarak fişlenen her mürteciye bir verici cihaz takılması ve bu cihazın vereceği sinyalleri çok yükseklerden tarayarak gericilerin yurt genelinde nerede bulunduklarını ve icabında yoğunlaştıklarını anında bakanlığa bildirecek bir uydu ikaz sistemi de çok faydalı olur.

Bitmedi; kanunlarımızda irticâ ile mücadelede kullanılan bazı ceza maddeleri varsa da yetersizlikleri ortada olduğu için daha yeterli ve geniş kapsamlı bir "İrticâi suç ve cezalar" kanunu çıkarılması da gerekecektir. Eleman temininde çekilmesi muhtemel zorluğa karşı lise ve üniversite seviyesinde İrtica ile Mücadele Kolejleri ve Akademileri açılması, mevcut okullara ek ders konulması, yüksek lisans ve doktora programları ilave edilmesi de şarttır.

Yine bitmedi; kurulacak bakanlığa sızması muhakkak gericileri tesbit etmek için bu bakanlığa bir de "Bakanlığa sızmak isteyen gericileri tesbit genel müdürlüğü" kurmak da şarttır.

İrticâ ile uğraşmak bir ihtisas dalı olarak kabul ve saygı görmelidir. Bu mücadelede aradan geçen bir asır zarfında bir türlü başarılı olunamaması, irticâ ile mücâdelenin amatör bir uğraş, bir nevi yan branş gibi algılanmasından kaynaklanmaktadır. İşe böyle geniş kapsamlı ve ciddi yaklaşılmazsa olacağı budur; irticâ hortlamak için, resmi makamların gafletinden beslenerek ilk fırsatta ayağa kalkar ve vesaire vesaire...

.....

"Gömün artık şu hortlağı" diye sızlananlar varsa avuçlarını yalasınlar; hortlak ölünce film biter!

İstanbul, asıl şimdi

Bin yılda biriktirebildiğimiz her şeyin toplandığı bir çeyiz sandığı İstanbul; enkaz demeye dil titrer ama farkına varmak için haylice arkeolojik ilgi ve derinlik gerektirdiği de âşikar. Hele hele her gününü İstanbul'da geçirenler için "belde"i tayyibe" âşinâ bir yorgunluktan başka nedir ki? "Çocuklar biraz İstanbul görsün" hevesiyle adım attığımız Yenikapı İskelesi'ndeki hava, hiç de "hoşgeldiniz" makamından dem tutar görünmüyor.

Kırbaç gibi şaklayan kar tipisi, bir anda kemiklere kadar sirâyet eden arsız bir soğuk. Yirmi gün önce bizim "ortayayla"da dereceler eksi 36'yı gösterdiğinde, otomobillerin motoryağları ve mazotları donduğunda bile bu kadar üşümemiştik.

Gazeteye doğru yol alırken sürücümüz, "Beylikdüzü tarafında yol kapanmış" deyince nasıl bir bâdirenin ortasına düştüğümüzü fark edebiliyoruz. Trakya tarafından gelen bir aracın sağ cephesi zırh gibi karla kaplı. Neyse ki yol kısa, gazete yakın ve derûnu dostluk ve samimiyetle sıcak. Zaman'ın efsanevi aşçısı Japonya yollarında imiş ama mutfak ekibi onu aratmıyor: Mercimek çorbasının buğusu arasından dışardaki hırçın tipiyi seyretmek insanda hoş bir emniyet hissi uyandırıyor. Ardından çok leziz bir tavuklu pilav. Diyorlar ki, "bizim aşçıyı rahmetli Üzeyir Garih transfer etmek istedi de..; öyle bir ustadır o"

Kültür Servisi benim ilk göz ağrım; karargâhı oraya kuruyoruz. Servisin elemanları çay kahve ikramında birbiriyle yarış halinde. Ali Çolak yok; fırtınanın ilk kurbanı o. Masasına kurulup gençlerle başlıyoruz sohbete. Bir süre sonra yurtdışından gelen misafirleriyle meşgul olan genel yayın müdürümüz Ekrem Dumanlı da nezaket gösterip sohbete iştirak ediyor. Yeni baskı makinelerinin gerekliliğinden söz açılıyor, ümit ve heyecan Zaman çatısı altında hiç eksik olmuyor. Dostlar arasında olmanın güzelliği, dışardaki huşûnetli kar tipisini bile sevimlileştiriyor.

İkinci aksama haberi Abdullah Kılıç'tan; ses sanatçısı Zara ile yapacağı röportaj hava şartları sebebiyle suya düşmüş. "İyi ya, biz de Taksim'i kolaçan ederiz" diye çıkıyoruz; kapıda Rasih Yılmaz'ı Galatasaray maçına gitmek üzere hazırlanırken görüyoruz, maç iptal edilince kimbilir nasıl öfkelenmiştir!

Cemil Meriç'indi o söz, meâlen aktarıyorum; "yıllarca zihnimde Paris'i düşündüm, yaşadım, orada olmayı istedim ama günün birinde oraya gittiğimde Paris evde yoktu" diyordu. Paris onun için artık sadece bir hastane odasının soğuk duvarlarına dokunabildiği ışıksız bir şehirdi. Küçücük bir iklim cilvesi bile İstanbul'u bir anda ferâcesinin ardına çekilip gözlerden nihân olmasına yetmişti. Yıllardan beri İstanbul'u hiç bu kadar tenhâ görmedim. İstanbullular, sâkini oldukları şehrin ara sıra nükseden küçük kaprislerine alışkın olmalılar ki, "bugün ferman tipinin" ihtarına itaat ederek evlerine çekilmiş olmalıydılar.

İstanbul'u, olağan kalabalığı ile sevenlerin zevkine hürmet etmeliyiz ama şehirle temas etmek için kalabalık tâcizinden âzâde olmak da nimet. Tenha yollarında seyrederken "İstanbul asıl şimdi" diye düşünmemin sebebi buydu belki de. Kar, İstanbul'un fettanca bir dürtü ile her sabah tazelediği makyaj güzelliğini bastırmış, onu sadelik ve tenhalığın asli çizgilerine kadar ricat ettirerek sâkin, durgun ve alabildiğine beyaz bir terâvete bürünmeye zorlamıştı.

O dahi soluk kesecek kadar güzel ve derin.

Derken elektrikler gidiveriyor; sağda solda karagün dostu jeneratörler öksüre"tıksıra alacakaranlığı dağıtmaya kalkışsa da nâfile. İstanbul kepenklerini kapatmaya azmetmiş bir kere. Aziz dostum Recep Ayyıldız'ın, Galata Mevlevihânesi'nin "Hâmuşan"ını seyreden yazıhanesinde mum ışığında düştüğümüz koyu sohbeti kısa kesmek zorundayız. Karaköy'de taksi bulmak neredeyse fermana mahsus; mucize kabilinden durdurabildiğimiz bir taksici,

emperyal bir kibir ve gururla neredeyse ayaklarına kapanmamızı bekliyor. Yine de bizi Eminönü'ne kadar geçirdiği için adamın ceddine rahmet okuyoruz. Sirkeci daha akşamın sekizbuçuğunda uyuklamaya başlamış bile. Dükkânlar kapalı, gecikmiş esnaflar bir an evvel eve dönüş telâşında.

Nihâyet sâlimen otele vâsıl olduğumuzda bütün ajansların "Kar İstanbul'u kilitledi" feryadıyla karşılaşınca gülümsüyorum. Biz ne de olsa keçeyi sudan çıkardık sayılır!

Belki eni"konu gezinmemize müsaade etmedi; belki fettan yaşmağının ucundan lutfettiği küçük bir tebessümle hâtırımızı hoş etti ama biz yine de İstanbul'a aşk ve imanımızı tazeleyerek ayrıldık Dersaadet'ten.

Nice bayramlara İstanbul; nice bayramlara ey Arafat'ta "vakfe"ye duran Hacılarımız; nice bayramlara aziz okuyucular.

Emperyal racona muhalefet eden bedelini öder

Tarihi yazanlar kim olursa olsun, okuyanlar sıradan insanlardır ve geçmiş hakkında verilen hüküm sıradan insanların eseridir. Şimdiki zaman içinde hadiseleri anlamaya çalışırken bir haber sağanağı altında kaldığımız için parça kalabalığından bütünü fark edemediğimiz oluyor.

'Amerika Irak'ta ne yapmak istiyor?' diye düşündüğümüzde aklımıza gelen sıradan ihtimâlleri fazlasıyla basit bulduğumuz için çoğu kere göz ardı ediyoruz. 'Petrol mü, ne ihtiyacı var canım; terör korkusu hiç olamaz. Acaba Çin'e, Maçin'e, İran'a, Rusya'ya, Hindistan'a gözdağı mı vermek istiyor; bak bu olabilir işte' Böyle şeyler işte; strateji uzmanları aklımıza gelen alelâde fikirleri daha usturuplu şekilde ifade edebiliyorlar ama netice itibariyle şu Irak krizi, bütün insanlığı şaşırtacak derecede beklenmeyen sonuçlar doğuracak değildir. Gelecek kuşakların sıradan insanları, 'Amerika 2003'ün ilk aylarında Irak'a şunun için saldırdı' bilgisini okurken, 'vay canına' demeyeceklerdir.

Bu durumda 'Amerika ne yapmak istiyor?' sualine hepimiz cevap bulabiliriz; büyük ihtimâlle yukarda sıralanan şıklardan başka bir şey düşünmediklerinden emin olabilirsiniz. Bu kadar patırtının, bunca krizin, daha şimdiden milyarlarca doları bulan hazırlık masraflarının nihai maksadı, bizim havsalamıza sığmayacak ince ve girift hesaplar olamaz. İnsanoğlu tarihin bilinen zamanlarından bu yana hep sıradan, anlaşılır ve basit sebepler yüzünden savaştılar; yine öyle olacak.

Savaşlar genellikle sonuçlarıyla hatırlanırlar, ne var ki sebepleri hatırlanmaya değmeyecek kadar berbattır ve bir savaş mevcutsa en azından çatışan taraflardan biri açısından o savaş dünyanın en haklı, en kutsal mücadelesi olarak nitelenmiştir; tabii, sebebi ne olursa olsun her savaşın sonraya ertelenmiş bir intikam duygusu, bir rövanş arzusu ürettiğini de hesaba katmak gerek. Netice itibariyle bilgi toplumu safhasına ulaşmak, genlere takkeyi ters giydirmek,

mikroteknolojide bütün dünyaya nal toplatmak bir şey ifade etmiyor; çok gelişmişi de az gelişmişi de savaşın nasıl bir 'insanlık klasiği' olduğunu biliyor ve hesaplarını ona göre yapıyorlar. Dünyanın en büyük silahlı gücü olmanın şöyle bir kötülüğü var; zayıf devletler kendilerini korumak için silahlanabilirler ama güçlüler en azından hegemonyalarının devamı için silahlı kuvvet bulundururlar ve uzun barış dönemleri, silahlanma için harcanan müthiş miktarlardaki maddi kaynağın için için iltihaplanmasına yol açar. Silahınız varsa ve kullanabilecek, hatta herkesi vurabilecek durumda iseniz silah kullanmaktan kaçınmanız hiç de 'mantıklı' olmayacaktır. 'Mantıklı görünebilir ama asla ahlâkî değildir' itirazının geçerliği yoktur. Güç gibi paranın da haddinden fazla miktarı, bulundurulduğu yeri dejenere eder ve bozar. Gözlerimizi kısarak ana hatları kavramaya çalıştığımızda beliren manzara işte budur.

Yirmi gün önce bu sütunlarda bir tahminde bulunmuş, 'ABD bu günlerde vizyona bir kaset sokar ve herkesi ikna etmeye kalkışır' demiştim; onların hayal gücü benimkinden daha fukara çıktı ve Usame bin Ladin'in ağzından bir 'Casus belli= savaş sebebi' kaseti yayınladılar ve hemen ardından kendi kamuoylarını ısıtmak için Washington semalarına savaş uçaklarını devriye uçuşuna geçirdiler. Bize komik görünebilir ama Amerikan kamuoyu çoktan 'sığınaklara koşalım' psikolojisine kapıldı bile.

Amerika, 'ma'şeri vicdan' veya müşterek akıl dediğimiz kritere göre bu krizi akıllıca yönetemiyor gibi bir görüntü veriyor: Sudan bahaneler, gülünç gerekçeler, bir kaşık suda köpürtülen diplomatik buhranlar kimseye ciddi gelmiyor ama gariptir ki adım adım savaşa yaklaşmaktayız. Gelecek kuşaklar başta Mr. Bush olmak üzere Amerikan savaş kurmaylarının zekâsından ne kadar şüpheye düşecek olsalar da bu gereksiz ve haksız savaş yakın bir tarihte kopacak. Amerika, bu kirli savaşın karşılığını kısa vadede olmasa da on yıllarla ifade edilebilecek orta vadede ödemeye mahkûmdur; kayıpları, 'Amerikan hayat tarzı'nın, hukuk ve hükümet sisteminin çöküşü cinsinden bir bedel olacaktır. Bugün için bir önsezi, iki kere iki dört cinsinden isbatı mümkün olmayan bir kehanet gibi görünebilir; belki başka bir yazının konusu olabilecek bir vakıa var ortada: Görünen köy kılavuz istemez ve ABD, 'emperyal racon'a bu kadar ucuz muhalefette bulunmanın faturasını mutlaka önünde görecektir.

ABD çok güçlü olabilir; ama ne zulmün binâsı olur ne de tarih affeder!

Kurban derisi ve gerisi...

İlk hâsılat raporları hayal kırıklığı yaratacak kadar düşük; Türk Hava Kurumu'nun kurban derisi toplama kampanyası ile ilgili haberlerde geçen yılın onda biri miktarında deri toplanabildiğinden bahsediliyor. Meseleden "teessürle" bahseden bir gazete, aradaki eksi hâsılat farkının şeriatçı örgüt ve tarikatlara gittiğinden neredeyse emin.

Şeriatçi, tarikatçi, hatta dinci... Doldur ağzını söyle, hatta kavramları ağzından tükürük gibi, mermi gibi savur gitsin, kime değerse değsin; sonra pişkinlikle, "yarası olan gocunsun" diye

sırıt! Nasıl olsa Türkiye bir "tarif edilmemiş kavramlar memleketi"dir ve Türkiye lugâtsizlikten çektiği sıkıntıyı, meselâ enflasyondan veya terörizmden çekmemiştir. Lugât deyince bazıları, "kitapçılarda bir sürü lugât var; niçin lugâtsiz olalım ki" diye düşünebilirler. Keşke öyle olsaydı! Lugât deyince iki vazgeçilmez unsurdan bahsediyoruz: İlki kavramlardır ve bunlar lugâtte sol tarafa yazılırlar; ikincisi kavram karşılıkları, yani anlamdır. Aklını yele vermemiş ülkelerde lugâtin her iki tarafı da mazbut ve metîndir; yani tesbit olunmuştur, üzerinde ittifak edilmiştir ve dayanıklıdır. Garâbet burada başlıyor ki, bizde lugâtin her iki unsuru da oynak, değişken ve hercai. Evvelâ kavramları değiştirmekle başladık; onları yeterince dayanıksız hale getirdikten sonra anlamlarında zihin karışıklığı yarattık. Geçenlerde bir avukat ahbabın masasında bir dilbilgisi kitabı gördüm; ihtimâl ki bir dâvâsında kullanmak için önbilgi edinmek ihtiyacıyla kitabı temin etmişti. Hangi dilbilgisi kitabı, hangi sözlük, hangi imlâ kılavuzu veya hangi bilirkişi heyetidir ki Türkçeyle ilgili bir ihtilâfta hakemliğini ve otoritesini münakaşasız kabul ettirebilecektir diye düşünmekten kendimi alamadım; bu ülkede kanun metinleri, yargı kararları bile Türkçe zaafiyetiyle mâlum haldedir.

Hayır efendim, şeriatçi, tarikatçi örgüt filan değil kurban derilerini THK'na kaptırmayan, sadece şartlı tepki haline gelmiş bir inat; öyle bir inat ki, deriyi THK yerine sokaktan geçen bir dilenciye bile verseniz kendinizi muzaffer ve mutmain hissediyorsunuz, "THK'na vermedim ya, kime giderse gitsin" mantığının doğurduğu bir tatmin hissi. Niçin böyle? Niçin vatandaş doğru dürüst tanımadığı, nasıl işlediğini, ne yaptığını bilmediği THK'na karşı bu kadar peşin ve kesin bir alerji duyar? Cevap sorunun içindedir; tanımıyor, bilmiyor ve şüphe duyuyor. Açık söylemek lâzımsa THK'nun sıradan bir vatandaşta bıraktığı intiba, öğrencilerin eline tutuşturulan veya muhtarlar aracılığı ile kapı kapı dağıtılan sarı renkli fitre zarfları ile kurban bayramlarında sokaklara dökülen deri toplama kamyonetlerinden ibarettir. Hep alan, hiç vermeyen, hiç ortalıkta görünmeyen bir kurum; üstelik 28 Şubat sürecinde bu kurum, özellikle kurban derisi meselesinde öylesine itici bir tavırla laikçi kanadın kalesi ve işbirlikçisi gibi gösterildi ki, o güne kadar THK'na antipati beslemeyenler bile soğukluk duyar oldular. Hele THK'na verilmeyen her derinin "şeriatçılara, tarikatçılara" gittiği dedikodusu, bu gibi işlere fazlaca aldırış etmeyen insanlarda bile "politik bir dikkat" geliştirdi.

Şimdi yine aynı terâne: "Dinciler, şeriatçiler, tarikatçiler derileri kapıp götürdü" propagandası, seneye daha büyük hâsılat düşüklüğünden başka işe yaramaz. Hiç düşündünüz mü peki; senenin 364 günü isabetli veya isabetsiz şekilde "dinci, tarikatçi" dediğiniz insanlardan gidip kurban derisi istiyorsunuz, âlâ; size deri vermesi için bir tane olsun mâkul sebep gösterebilecek misiniz? Kurban dinî bir ibâdet; üstelik özel mülkiyet kapsamında bir menkûl değer. En iyisi, "Eti senin derisi benim" diye kanun çıkarın olsun bitsin. Olmaz! Öyleyse gelsin tehdid, gelsin tahkir, gelsin siyasi propaganda! Derisini rızasıyla hediye edenlere bir teşekkür mektubu, bir aydınlatıcı bilgi notu bile göndermek kimsenin aklına gelmez. Her Kurban Bayramı'nda kamu gücü desteğini de arkasına alarak sokak sokak deri avına çıkıp "ihbar değerlendirmek", kurumu halk nezdinde büsbütün sevimsiz hale getiriyor.

Toplam meblağ ne kadar büyük olursa olsun kurban derisi meselesi, devlet"toplum ilişkilerinin Türkiye'de ne kadar yanlış tasarlandığını gösteren en küçük misâllerden birisidir. Dışardan bakıldığında manzara, tam bir "dinî ritüele müdahale" vak'asıdır. Bu sene zannımca mülki idare âmirlerinin deri toplama işinde THK'na sınırlı destek vermesiyle hâsılat düştü. Çâresi daha fazla kamu gücü kullanarak seneye yeni bir kurban derisi terörü estirmek değildir, tam aksine "biz nerede yanlış yaptık; bu güzel kurumu nasıl antipatik hale getirdik, deri istediğimiz bu insanlar kimdir, ne düşünür, neye inanır, nasıl davranırlar" diye oturup adamakıllı düşünmektir. Lâkin lugâtsiz bir cemiyette düşünce üretmek o kadar kolay olmuyor işte!

Top mu, tereyağı mı: Elbette top!

Sanki tarihin henüz yazıya geçirilmediği devirlerde gibiyiz; sanki bir "devletler hukuku" külliyatı hiç inşâ edilmedi; sanki milletlerarasında sulh ve sükûnun korunması için kurulan teşkilatlar hiç var olmadı; sanki insanlık tarih boyunca "güc"e karşı adaletin yükselmesi için gösterdiği onca gayreti hiç sarfetmedi! Yazık!

İktisatçılar, kaynakları yatırıma yöneltmekte düştükleri açmazı, "Top mu, tereyağı mı?" klişesiyle kısaltmayı tercih etmişlerdir; diyelim ki on liralık bir kaynağınız var, bu on lirayı silah veya gıda endüstrisine yöneltmek elinizde ve her iki yatırımdan da aynı derecede kâr elde edebileceğinizi biliyorsunuz. On liralık kaynağı topa da tereyağına da yatırsanız bu davranış kalkınma ve büyüme istatistiklerine ahlaki kayıtlardan bağımsız bir tarzda görünecektir. Bu noktada yatırımın adresi iktisadi bir tercih olmaktan çıkar ve siyasi, hatta insâni bir mesele haline gelir. Son zamanlarda iktisatçılar, yaptıkları işi ahlâki boyutlarından tecrid ederek sadece kıymet akışına indirgediler; böyle yaptıkları için onları kınayamayız çünkü "paranın dini, imanı, rengi ve milliyeti yoktur" sözü evrensel bir geçerlik taşıyor. "Savaş ekonomisi" denilen şeyin iç çelişkisini bu noktadan hareketle tartışmak mümkün; savaş yoluyla iktisadi kalkınma ve büyüme rakamlarını yukarıya çekebilirsiniz. Savaş esnasında ordular ve toplumlar farklı tüketim tarzına ve mallarına yönelirler ve bu gibi malların üretiminden, satışından elde edilecek gelir, diğerlerinden farklı değildir. Barış zamanlarında gaz maskesi satışları neredeyse yok gibidir ama savaş esnasında bu gibi malların ticareti derhal hızlanır vb.

Ah şu güvensizlik krizlerimiz!

Daha derin çelişki, savunma harcamalarında ortaya çıkacaktır. Her toplum, kendisinden daha saldırgan ve tehdidkâr olabileceğini varsaydığı muhtemel düşmanlarına karşı korunmak için savunma bütçesi yapar. Savunma harcamaları, normal zamanlar söz konusu olduğunda verimsiz gibi görünür. Mesela bir savaş uçağı ile yolcu ve yük taşıyamaz, hatta âcilen gerekse bile bir hasta bile nakledemezsiniz; son derece pahalı araçlardır ve savaşmaktan başka hiçbir şeye yaramazlar. Kezâ savaş gemileri, denizaltılar, zırhlı araçlar ve tanklar, elektronik

savunma sistemleri barış esnasında eğitime, savaşta ise düşmanı tahribe yarayan pahalı sistemlerdir ve her toplum, bu pahalı oyuncaklardan daha fazlasını edinmek için arzu duyar. "Güvenlik", bütün çağların en mâkul, en etkili, en mâsum ve en saldırgan ideolojisidir; güvenlik kelimesinin geçtiği her toplantıda akan sular durur ve muhalif sesler kesilir. Güvenlik, ideolojiler üstünde bir ideolojidir.

Ne yazık ki bilinen insanlık tarihi boyunca hiçbir toplum veya devlet, "güvenlik için ayrıca harcama yapmak gereksizdir; biz kimseyi tehdid etmiyoruz ve kimse de bizi tehdid etmeyecektir" gerekçesiyle savunma sektöründen uzak durmayı göze alamadı. Müşterek tarihimiz, insanın hemcinsi için en yırtıcı mahlûk olduğunu doğrulayan olaylarla dolu. Çıkan her savaş, en azından bu savaşa katılan tarafların biri tarafından dünyanın en haklı eylemi olarak savunulmuş ve kitaplara yazılmıştır. Hatta bir asır öncesine kadar "tarih" denilince, sadece savaşçıların ve politikacıların rol aldığı olaylar silsilesi anlaşılırdı. XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde savaşçı ve siyasetçi olmayanların da tarihi olabileceği farkedilince (Annales Okulu), tarih disiplini yeni ufuklar kazandı ama nâfile. XX. Yüzyıl, bütün geçmiş asırlara rahmet okutacak derecede feci ve kapsamlı savaşlara sahne oldu. Milyonlarca insan öldü, ondan daha fazlası sakat kaldı ve hepsinden daha fazlası, yani bütün nüfus savaştan en kötü şekilde etkilenerek açlıkla, sefaletle, sosyal problemlerle ve savaşlara rağmen gittikçe büyüyen güvenlik ihtiyacı ile yüzyüze geldiler.

Sebepsiz bir savaşın eşiğindeyiz

Güvenlik ihtiyacını besleyen tek şey güvensizliktir ve güvensizlik, soluduğumuz hava, içtiğimiz su gibi tabii bir halde yaşadığımız ortamlarda var olan, kendiliğinden üreyen veya üretmeden rahat edemediğimiz bir şeydir; tabiatımızda mevcut bulunan bir şey. Her yıl dünyada güvenliğe toplam kaç milyar dolar harcandığını bilmiyorum ama şöyle bir tasavvurda bulunalım; eğer ülkeler arasında güvensizlik krizi olmasaydı başka ve daha insâni alanlara yöneltebileceğimiz müthiş bir kaynağa sahip olabilirdik. Tabii bu insanın tabiatındaki meleğin, insanın içindeki kötülüğe galebe etmesi anlamına gelmesi bakımından "imkânsız"la aynı şeydir. Ne var ki bugüne kadar yaşanan bütün güvensizlik krizlerinin, gerçek sebebi ne olursa olsun kamuoyu tarafından anlaşılabilir bir sebebi vardı; krizler hep kamuoyu tarafından, "bu savaş şu gerekçeyle çıktı" yaklaşımıyla mâkul görülen veya gösterilen bir senaryo yardımıyla meşrûlaştırılmıştı. Bugünlerde çıkması muhtemel (ve belki de çoktan başlamış bulunan) Irak savaşı, böyle bir meşrûluktan uzak olması bakımından belki de tarihin gördüğü en garip askeri harekât olacaktır. Bu savaş daha şimdiden Amerikan hükümeti tarafından, "çıkması gerektiği için çıkarılan bir savaş" olarak damgalandı ve biz işte böyle bir savaşın içine istemeden sürüklenmiş bir ülke durumundayız. Vaktiyle hayli başımızı ağrıtmış olsa bile Irak, bizim için öncelikli ve âcil bir güvensizlik tehdidi oluşturmamasına rağmen krizin tam ortasına çekilmemizin sebebi, başta değinmeye çalıştığımız sebeptir, yani savaş

ekonomisi dediğimiz hadise, yani topla tereyağı arasında bir tercihte bulunmak gerektiğinde, silah endüstrisinin daha câzip görünmesi!

Globalizm globalizme karşı

Bugünlerde savaş aleyhtarlığı, gittikçe revaç bulan bir moda halini aldı; kimi "canlı kalkan" olmak için ortaya atılmakta, kimi de elinden geldiği kadarıyla Irak savaşını ve ABD'yi protesto gösterilerine katılmakta. Ne ayıplıyor ne de eleştiriyorum; ardında hangi sebep yatarsa yatsın böyle bir savaşa karşı çıkmak herşeyden evvel bir insanlık ahlâkı meselesidir. Ne var ki savaş aleyhtarlığı, dünya çapında etkili savaş lobisi karşısında çaresiz ve önem verilmeyecek derecede zayıftır. Belki tarih boyunca ilk defa dünya kamuoyu savaş aleyhtarlığında bu derece kapsamlı ve geniş bir güç haline geldi ve Globalizm taraftarları için müsbet bir örnek teşkil etti ama kehânet sayılmamalıdır ki, sivil toplum baskısı ile bu harekât engellenemeyecektir. Gösterilen deliller ve sebepler ne kadar gülünç ve yetersiz olursa olsun harekete geçirilen savaş çarkı dönecek ve yeni statükodan yeni iktisadi tablolar çıkarılacaktır.

Sanki tarihin henüz yazıya geçirilmediği devirlerde gibiyiz; sanki bir "devletler hukuku" külliyatı hiç inşâ edilmedi; sanki milletlerarasında sulh ve sükûnun korunması için kurulan teşkilatlar hiç var olmadı; sanki insanlık tarih boyunca "güc"e karşı adaletin yükselmesi için gösterdiği onca gayreti hiç sarfetmedi!

Yazık!

Türklerin "basın"la imtihanı

İletişim Şûrası'nda tartışılması öngörülen başlıca meseleler şunlardı: Bilgi edinme hakkı, habercilikte AB standartları, cevap ve düzeltme hakkı, saydamlık, editoryal bağımsızlık, basın dünyasında rekabet şartları, basın ahlâkı, basında çalışanların problemleri, basınla ilgili kanun ve kurumların gözden geçirilmesi.

Dört komisyon halinde düzenlenen şûranın ilk gününde basın komisyonu çalışmalarına katıldım ve basın mensuplarının kendi meselelerine nasıl baktığını ve çözümü nerede aradıklarını kendimce anlamaya çalıştım.

Taleplerin çoğu, problemle ilgili bir kanun düzenlemesi talebi ihtiva ediyordu; bu taleplerin bir dereceye kadar haklılık payı taşıdığı muhakkak; yeni kanunlar çıkarılabilir, mevcutlar ıslah edilebilir; lâkin iletişim dediğimiz süreç, kanun çerçevesine ilâveten meslek ahlâkına (etik) dayalı iç disiplin ve denetim olmaksızın sağlıklı işleyemez. Yukarıda sıraladığım tartışma başlıklarının her biri, bana, esasında meslek ahlâkı ile doğrudan ilgili meseleler gibi göründü. Şüphesiz bizde "basın" diye bir sektör ve bu başlık altında muhtelif sıfatlarla isimlendirilen meslek grupları var; yine hiç şüphesiz meslek ahlâkını hayat felsefesinin bir parçası kılmış basın mensupları da mevcut; ne var ki basın ahlâkı dediğimiz müesseseyi kendi

bünyesinde müessir kılamayan bir zenaat dalına "meslek" diyebilmek kolay değil. Meslek ahlâkı, kanunun açık veya müphem bıraktığı konularda bile kanun yaptırımından daha caydırıcı teamüller geliştirebilmelidir. "Meslek"in, para kazanılan iş kolundan farkı burada bence.

Bizde "basın etiği"ne dair kurallar, kanun düzenlemeleri yok değil. Basın kuruluşlarının bu istikamette gelenek oluşturma gayretlerini niçin görmezden gelelim? Problem, aynı basın kuruluşlarının süflî bir içgüdü ile mevcut kuralları ve gelenekleri kötüye kullanmak, işine gelmediğinde yok saymak veya maksadını aşan yorumlarla esnetmek alışkanlığından doğuyor.

Burada söz konusu olan, debbağlar loncası veya tenekeci esnafının meslek disiplininden farklı bir hâdise. İletişim, modern zamanlara mahsus bir sektör, bu sektörde çalışanlar bütün nüfusu etkileyen hadiseleri haber haline getirerek işleme sokarken bilerek veya bilmeyerek felsefi boyutu çok kuvvetli bir faaliyette bulunuyorlar. Basın, kısa bir tarifle "haber"le "gerçek" arasındaki düzenleyici mekanizmadır; haberin gerçekle ilgi derecesini düzenlemek, aynı zamanda her neviden iktidar gücünü düzenlemekle eş anlamlıdır. Tenekeci esnafı meslek ahlâkının kıyısından dolaşmayı tercih ederse kurulu güç ilişkilerini ancak kendi cirmince etkileyebilecektir; ama aynı suiistimâlin iletişim sahasında vuku bulması, basın mensubunu tarihçi gibi, yargıç gibi, bilim adamı gibi doğrudan doğruya "gerçek"le nispeti olan önemli bir meslek zümresi haline getiriyor. Teamülün, kanuna üstün olduğu nokta burasıdır ve bu noktada biz, belirgin bir çoğunlukla satıhta kalan yasallığı, zedelenen ahlâkiliğe tercih etmekle düşkünlük alâmeti sergilemekteyiz.

İletişim Şûrası, en azından sektörün problemlerini birinci ağızdan dinlemek bakımından benim için çok öğretici oldu; sonuç raporunda hangi konulara öncelik verileceğini henüz bilmiyorum ama şu kadarını rahatlıkla ileri sürebilirim: Meslek ahlâkını kendi eliyle inşâ etmiş bir zümre, Devlet Bakanlığı'nın bu konuda önderlik etmesini beklemeksizin kendi meselelerini tabii süreç içinde çözebilirdi. Bu sektörde kötü örneğin iyi örneği geriletmesi, kanuni bir problem değil ahlâki bir meseledir. Meslek ahlâkını haddinden fazla esneterek haksız rekabet ve üstünlük kazananları cezalandırmak maksadıyla yapılan kanuni düzenlemeler,nihai tahlilde meslek ahlâkını taç gibi başında taşıyanların aleyhine tecelli edebiliyor meselâ.

Basının meseleleri kendi boyunu aşan bir özelliğe sahip; kanunla ahlâk arasındaki mesafenin kötüye kullanılmasından doğan sıkıntılar sadece basın âlemini değil herkesi ilgilendiren bir yaygın zaaftır; biraz zorlamayla bu vakıaya, "Türk'ün gerçekle imtihanı" yakıştırmasını bile yapabiliriz. Gerçek karşısındaki her vaziyet alışımız ilk ve nihai planda felsefi ve tabiatiyle ahlâki bir duruştur. Basın dünyası, hırslarımızı, zaaflarımızı, iyimser ve düzgün çehremizi, fırsatçılığımızı, zalimliğimizi diğer kesimlere nispetle daha iri ve net gösteren bir sektör olması bakımından genel ortalamanın dışında değil.

Denizler, dalgalanır da durulur.

Bir "Gündüzgözü" rüyası: Cumalıkızık

Yeni ev ve mahalle nizamında biz konforu bulduk ama iklim gibi içindeki herşeyi kendisine itaat ettiren tabii huzuru, hatta bir hayat tarzını fedâ ettik. İşte bu yüzen Cumalıkızık bizler için içinde yaşanılır bir belde olarak câzibeli görünmüyor; o daha ziyade bir film setidir.

Cumalıkızık, Bursa şehir merkezine on□onbeş kilometre mesafede, İnegöl istikametine giden anayoldan üç kilometre kadar içeride, Keşiş Dağı'nın (bildiğiniz Uludağ) kuzey yamaçlarına doğru yayılmış şirin bir köy; şirin sıfatı, Cumalıkızık'ı tasvir için belki kifâyetsiz; burası başka bir âlem.

Yıllardır seyrek Bursa seyahatlerimde hep Cumalıkızık'a uğrayıp doyasıya gezmek arzusu içimde ukde kalmıştı. Geçen hafta nasib oldu, bir saatliğine de olsa anayolların alışıldık görüntülerine fasıla verip topu topu üç kilometre mesafede asırdîde bir Türkmen gelini gibi süzülüp duran Cumalıkızık'ı dünya gözüyle görebildik.

Değerli, çünkü nadir

Efsâne der ki, Kızıklar vaktiyle Tokat yöresinde yaşayan bir Oğuz boyu imiş; Osmanlı Beyliği'nin kuruluş çağlarında Karakeçili aşiretinin yerleştiği bölgelere göç edip Ertuğrul Gazi'den yurtluk dilemişler; lâkin efsâne bu ya, Karakeçililer kendi yörelerinde yeni misafir görmek istemedikleri için bu arzuya karşı çıkmışlar. Bunun üzerine Ertuğrul Gazi, yeni düşmanlıklar doğmasın diye Kızıklar'ı, şimdiki yerlerine iskân ettikten sonra muhtemel gerginlikleri önlemek için Kızık Beyi'nin yedi oğlunu, Karakeçililer'den yedi güzel kızla başgöz etmiş. Bu, işin efsâne faslı; ilmî verilere göre Kızıklar'la ilgili en eski belge 1685 tarihli bir vakfiye.

Eni sonu bir saatlik görgüden ne çıkar ki; Cumalıkızık, asıl şöhretini bir televizyon dizisine mekân olmasından sonra yapmaya başlamış. Köyün altındaki büyük meydanda kendi çapında trafiği düzenleyen bir köy görevlisi, tam bir görmemiş edâsıyla görebildiğimiz herşeyin fotoğrafını çektiğimizi görünce, "Diziyi seyrettiniz değil mi; o dizi burda çekiliyor" diye bir sohbet ilmeği tutuşturmayı tecrübe etti. "Öyle mi, kaçırmışız, hangi diziydi acaba?" diye cehâlet eseri gösterince teessüfünü gizlemeye çalışan bir ifâde ile, "Daha pazar günü burdalardı" dedi, "O gün gelseydiniz görürdünüz."

Görülmeye değer asıl şeyin köyün bizzat kendisi olduğunu o da seziyordu elbette; ne var ki son zamanlarda gelen misafirlerin kısm□ı küllisi, o meşhur diziye mekân olduğu için köye rağbet gösteriyorlarmış. Olsun; o da bir şeydir; göz terbiyesi diye bir şey. Cumalıkızık, gözü ve gönlü terbiye edici özelliği bulunan bir rüyâ mekânı; açık gözle rüyâ görmek isteyenlerin haberi olsun.

Ve unutulmasın ki bugün Cumalıkızık'ı nazarımızda bir cevahir dükkânı gibi sevimli ve değerli kılan şey, onun gibi binlercesini, binlerce mahalleyi ve sokağı, milyonlarca evi vaktiyle kendi ellerimizle yıkıp hâk ile yeksân ederek ortadan kaldırmış olmaklığımızdır.

Kadın gözüyle Cumalıkızık

Safranbolu, Cumalıkızık, Zeyrek veya Anadolu şehirlerinin kıyı mahallelerinden birkaç sokağa sıkışıp kalmış eskiye dair ev nümûnelerinde bizi cezbeden nedir? Ahşap evler bunlar; zemin katı taşla örülmüş, ikinci katı ahşap iskeletin arasına yerleştirilen kerpiçle doldurulduktan sonra özlü çamur veya siz bilemediniz kireçle sıvanmış, kiremit çatılı basit köy evleri. Gerçi çizgilerinde yüzlerce yıllık tecrübe ve görgünün asâletini hâlâ korumaktadır fakat bugünün hanımları, uzaktan seyredip ne kadar bayılsalar da, onlardan birinin içinde yaşamayı dünyanın en sevimsiz sıkıntılarından biri olarak görürler ve pek haksız da değillerdir: Eskinin ahşap evleri hoştur, rânâdır fakat suyla araları şekerrenktir. Tuvalet, banyo, mutfak gibi "sulu alanlar"la samimiyet kurmayı sevmezler. Tuvalet, ya avlunun uzak ve sapa bir noktasında ya da çaresizlikten ötürü alt kata yapışık gibi duran eğreti bir ilâve bölümünde yer alır. Daracık merdivenler, nohut oda bakla sofa bölmeler... Banyo ihtiyacını karşılamaktan ziyade boy abdesti almaya yarayan "cağlık" ise yine alt katta bir dolabın içine gizlenmiş, gözlerden ırak tutulmuştur. Sıhhî tesisattan mahrum, elektrik şebekesini bile binbir nazla derûnunda barındıran, temizliği müşkül, masrafı ziyade mekânlardır. Öyleyken bile üçünü□beşini birarada, birbirine yaslanmış görünce içimizi titreten ve gönlümüzü yumuşatan tesir nereden geliyor? Bence eski ev nizamımızın kimyâsı biraz müstakilliğindedir, küçük de olsa bahçesi vardır; zâta mahsustur ve herşeyden mühimi mesken ihtiyacının tabiata en munis gelen çözüm teşkil etmesindedir.

Bir masal kitabının resimlerinde kaybolmak

Niçin sadece evden ve evlerden bahsediyoruz; Cumalıkızık'ı nazarımızda bir masal atmosferine büründüren asıl sihir, orada mahallenin, sokağın, sokakların tesadüfi akış ve biçimlenişinin ve tabiata duyulan saygının özel bir terkip teşkil etmesindedir. Hayır, tek başına bir ev güzel değil, onların yanyana, içiçe, tesadüfi bir çizgiye râm olarak kıvrılıp mânidar bir dizi oluşturmalarında ayrı bir güzellik inşâ olunuyor. Ormanlar nasıl masrafsız çalışan bir oksijen fabrikası gibi gece ve gündüz muttasıl faaliyette ise, eski şehirlerin eski mahallelerinde sağlı□sollu kıvrılıp giden eski Türk evlerinin odalarında, sofalarında, taşlıklarında, hayatlarında ve çatı aralarında da huzuru damıtan ve çoğaltan tesir var. Yeni ev ve mahalle nizamında biz konforu bulduk ama iklim gibi içindeki herşeyi kendisine itaat ettiren tabii huzuru, hatta bir hayat tarzını fedâ ettik. İşte bu yüzen Cumalıkızık bizler için içinde yaşanılır bir belde olarak câzibeli görünmüyor; o daha ziyade bir film setidir; rejisör milyonlarla dolar harcayarak kurabileceği devâsâ bir stüdyo dekorunu, Bursa□Ankara karayolunun üç kilometre sapasında kurulu bulmuştur; onun içinde gezerken ve onu uzaktan

seyrederken zevk alıyoruz çünkü sadece bir masal kitabını süsleyen iyi çizilmiş ve renklendirilmiş resimler gibi bir resimden, bir arkaplan zenginliğinden ibarettir. Kısaca hüzün.

Yolunuz düşerse Cumalıkızık'a uğramayı ihmâl etmeyin; büyük ihtimâl bana hak vereceksiniz!

Daha çok Amerikalı, daha az Türk

Türk topraklarında Amerikan askerlerinin mevzilenmesine izin veren Meclis tezkeresi, sadece diplomaside değil, Türk siyasi hayatında da esaslı bir paradigma değişikliğini tetikleyecek gibi görünüyor;

NATO çerçevesinde varlığına izin verilen askeri üsler, 50'li yıllardan bu yana geleneksel diplomasi anlayışımızda önemli kırılmalar meydana getirmişti; bundan sonraki on yıllar boyunca Türkiye, 'daha çok Amerikalı, daha az Türk' bir siyasi programın tesirinde kalabilir. Sürüp gitmekte olan müzakere süreci insanda, 'bu harekât, Irak'tan ziyade Türkiye için mi hazırlanıyor?' şüphesi uyandırıyor. Türkiye'nin soğuk kaldığı, kuzey cephesinin açılmadığı bir Irak harekâtının 'B Planı' olabilir mi? Bu haklı soru, ABD'nin, Türkiye olmaksızın bir askerî harekâta girişemeyeceği anlamından ziyade, Ortadoğu'da kalıcı olmayı tasarlayan ABD'nin Türkiye'yi ihmâl etmek lüksünün olmadığını hatırlatmalıdır. Ne yazık ki, 'onurlu müzakere süreçleri'nde Türkiye açısından işi bir miktar geciktirip daha yumuşak bir 'mevzilenme anlaşması' imzalamanın ötesinde ciddi ve elle tutulur bir dış politika stratejimiz mevcut bulunmuyor; bu vahim eksikliğin vebâlini, şimdiki de dahil son birkaç hükümete yüklemek insafsızlık olur. Bu netice, devletimizin iç politikadan en az etkilenen ve doğrudan 'devlet politikası' olarak belirlenen geleneksel hariciye siyasetinin tabii varış yeriydi ve iş olacağına varmıştır. 58'inci hükümetin bu meselede eli son derece zayıftır ve titizlikle diğer oyunculardan gizlenmeye çalışılan kâğıtlar, ne yazık ki herkes tarafından bilinmektedir. Beklenen tezkere bu hafta içinde Meclis'ten çıkacak ve bu tarihten itibaren Türk"Amerikan ilişkilerinde yeni ve maalesef eskisine nazaran daha az inisiyatif kullanabileceğimiz bir dönem başlayacaktır. Hayır, İslâm dünyası ile her alanda işbirliği yapmayı öngören, hatta işi 'İslâm Dinarı'na kadar götürmeyi düşünen uçuk hülyalardan, İran gibi 'Amerikan emperyalizmine karşı tek başına direnen' romantik direnişlerden söz etmiyorum: 'İslâm âlemi' diye politik bir güç santralının mevcut olmadığını fark etmek için bir kereliğine olsun hacca gitmek kâfi. 'Türk Dünyası' derseniz bir başka hicrandan bahsetmek gerekecektir. Türkiye'nin dış politikasında dünden bugüne kaale alınması gereken bir İslâm"Türk ittifakı hiç olmadı ve bundan sonra da olacağa benzemez. Acı ama galiba hakikat. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ü anlamamanın faturasını bugün en düşkün fotoğraflarla dünyaya ilân ediyor. Mustafa Kemal Paşa'nın iç politikayı tanzim tarzı, çok tartışma götürür ve çok su kaldırır bir tercihti ama dış politikası, kendi dönemi için kusursuz, kendisinden sonraki yıllar için çok iyi bir model teşkil ediyordu; bu siyasi mirası tam bir mirasyedi gibi kötü tasarruf ederek bugünlere gelmemizin

hesabı yapılmalıdır. Kim yapacak? Türkiye, Atatürkçülüğü iç meselelerde tüketti, yedi bitirdi. Atatürkçülük yemekli toplantılarda içki içmek, balolarda smokinle tango yapmak ve bürokratlardan gayrı kimsenin iltifat etmediği senfonik konserlerde isbât"ı vücud etmekle bir hale getirildi. Ne yazık ki Türkler, 20. yüzyılın en mühim simâlarından birisini teşkil eden Mustafa Kemal Paşa'yı anlamak ve değerlendirmekte, Mustafa Kemal'in en ziyade nefret ettiği alaturka kolaycılıkların ucuz tezgâhlarına itibar ederek beceriksizlik ve kabiliyetsizlik gösterdiler. Eğer lâyıkıyla anlaşılmış ve değerlendirilmiş olsaydı, dış politikada Atatürk çizgisi Türkiye'yi, Ortadoğu'nun, Balkanların ve hatta Asya'nın en mühim aktörü haline getirirdi. Avrupa Birliği, böyle bir Türkiye'yi değil kapılarında yalvartmak, kendi bünyesine katmak için kırk dereden su getirirdi; eğer öyle olsaydı, bugün Fransa ve Almanya'nın sergilemeye çalıştığı burukluğun kendisine nasıl partner arayacağını tahayyül edebilir misiniz? Atatürkçülüklerinden zerre miskâl şüphe duyulmayacak devlet erkânının bugün râm olmak zorunda kaldığı 'reelpolitik' gelişmeleri şöyle bir gözden geçiriniz: Biraz kurmaca olduğu izlenimi veriyorsa da Hürriyet'in dünkü nüshasında yaptığı habere göre İskenderun Limanı üstünde uçarak gazete adına fotoğraf çeken bir pırpır uçağı Amerikan jetlerinin engellediği ileri sürülüyor. Başlıktan maada haber metninde bu 'taciz'den pek bahsedilmiyorsa da bu gibi 'tâciz' ve engellemelerin yarın hangi boyutlara varabileceğini tahmin edebiliriz. İskenderun Limanı neresi ki? Ve bir başka haberi yukarıdakine eklemleyiniz, 'âti'deki manzara az çok netleşecektir: Amerika'nın her nevi istihbarat hizmetleri için kurduğu NSA'nın Ankara'da görevlendirdiği bir Türk (?), 22 bin dolarlık bilmem ne tazminatı ödenmediği için ortalığı karıştırınca haber haline gelivermiş. Biraz tarih bilgisi olanlar bu haberi, 1923 yılının son günlerinde patlak veren Hind Hilafet Komitesi üyesi Ağa Han ve Emir Ali isimli kişilerin devrin başvekiline yazdığı mektupla ilgili skandalla mukayese ediversinler lütfen; boyutları daha iyi anlaşılacaktır.

... Sahi, Amerikan bayrağında kaç yıldız vardı en son?

2003

31 Mart

Emperyalizme karşı kehanetlerle direnmek? Aksiyon Dergisi

31 Mart

Kerkük'te fitne vehmi Zaman Gazetesi

29 Mart

Derinlerdeki sığlık Zaman Gazetesi

24 Mart

Dik dur, dik otur Aksiyon Dergisi

24 Mart

Türkiye'nin beden dili Zaman Gazetesi

22 Mart

Burası Türkiye, tarih ikibinüç Zaman Gazetesi

17 Mart

Akif'e bak hizaya gel! Zaman Gazetesi

17 Mart

Kaplanın sırtına binmek tedbir sayılır mı? Aksiyon Dergisi

15 Mart

Türklerin en büyük düşmanı siyasetsizliktir Zaman Gazetesi

10 Mart

Kuyudan çıkarılan Çankırı kitapları Aksiyon Dergisi

10 Mart

Bir insanlık meselesi olarak "kadın" Zaman Gazetesi

08 Mart

"Ortaya karışık salata" Zaman Gazetesi

03 Mart

Sol kendisiyle hesaplaşıyor Aksiyon Dergisi

03 Mart

AKP, Türkiye'ye yeni bir yol çizebilir mi? Zaman Gazetesi

01 Mart

Cumhuriyet'in yol ayrımı Zaman Gazetesi

Cumhuriyet'in yol ayrımı

Aslında yazılacak ve söylenecek bir şey olmadığı için konuşuyor ve saçma sapan bir "onursuzluk" edebiyatını köpürttükçe köpürtüyorlar.

Son elli senenin bütün zaafları üst üste yığılarak hükümetin önüne bırakılmıştır ve ne yazık ki şu Irak krizi karşısında bizim bir "B Planı"mız bile yoktur. Bu gerçeği kabullenmek yerine hükümeti haysiyetsiz bir dolar pazarlığı yapmakla suçlayanları hiçbir şekilde ciddiye almak gerekmiyor; bugünlerde "İstiklâl"i tamme" edebiyatı yapmaya başlayan CHP de dahil. CHP, % 34'le iktidar olsaydı muhtemelen bugün onları da aynı şekilde davranıyor görecektik. Bir başka tercihin varlığından bahsedenler, o tercihin ne olduğunu söylemek zorundadırlar; "biz daha iyi pazarlık yapardık"tan başka tabii!

Coğrafyamız bizi mahkûm ediyor, iktisadi düşkünlüğümüz bizi mahkûm ediyor, devlet ve iktidar seçkinlerinin, "hafif tabirle" "sadedil"liği bizi mahkûm ediyor. Postu biraz daha pahalıya satmaktan başka çare yok; yapılan da budur.

Rakam olarak telaffuzu bile korkutucu meblağlara ulaşan dış ve iç borçları yapmamalı, mâkul miktardaki borç kaynağını son derece akıllı kullanmalıydık; o zaman bir başka tercihten söz edebilirdik. Bundan tam iki sene önce geçirdiğimiz rezil krizi yaşamamış olmak bile bugün elimizi daha güçlü kılardı ama biz Türkler iktisadi kaynakların yönetiminde başarılı olamadık; bugünlerde güçlü olmak için vaktiyle kullanmamız gereken parayı israf"söğüş dalaverelerinde çarçur ettiğimiz için bugün siyasetsiz kaldık. Sorumlulardan hesap soramadık çünkü hesap sorulacak mekanizmaları daha önce elbirliği ile lâçka etmiştik. Bugün Meclis'te oylanacak tezkerenin lehinde karar çıkmasının derûnunda hukukun politize edilmesinin de hissesi vardır. Biz Türkler, "yönetim" denilen sürecin medenî bir birikim ve mârifet olduğunu hâlâ kabullenebilmiş değiliz. Çağdaşlığın ilk lâzımesi yönetimde basirettir. Biz, çok kötü yönetip çokça çağdaşlık edebiyatı yaptık. İktisadi kaynakları yönetmekte beceriksiz olanların beşeri kaynakları yönetmekte başarı göstermesi beklenemezdi. Bugün önümüze dikilen çıkmaz, yılların eseridir ve elli yıllık doğrultunun bizi getirip bıraktığı nokta tam bir siyasetsizliktir.

Bölgedeki Amerikan varlığının altı ay sonra pılısını pırtısını toplayıp gitmeyeceğini herkes biliyor. Bu tezkereyle birlikte Türkiye, bir "bölge gücü" olmak niteliğini de kaybetmiş oluyor. Gelecek sene Bay Bush, İran'ı terörist bir hedef olarak diline doladığında, ne derece etkili bir bölge gücü olup olmadığımızı daha yakından görebiliriz. Ortadoğu'da bütün dengeler ABD lehine değişiyor; dolayısıyla eski statükonun devam edeceğini beklemek saflık olur. Yeni dengeler, Türkiye'nin bölge ve dünya üzerindeki yerini belirleyecektir. Yanılmış olmayı dilerim lâkin harekâttan önceki statüyü mumla arayacağımızdan endişe ederim.

Siyasetsizlik işte böyle bir şey; etrafınızdaki dünya değişirken mıhlanıp kalmak, korkulu bir rüyada olduğu gibi boğuk homurtu ve feryatlarla hareketsizliğe mahkûm olmak

durumundayız. Cumhuriyet'in en mühim ve değerli birikimleri elimizin içinden kayıp gidiyor. İçine düştüğümüz hâl, dış şartları itibariyle bir Manda yönetimi değildir ama yeni yüzyılla birlikte geçen yüzyılın kavramları da biçim değiştirdi; yeni ismi ne olursa olsun bu oluşuma direnecek gücümüz yok. Bundan sonrası için iç dinamiklere yaslanmak suretiyle bir çıkış yolu aramak, düne nazaran daha zor olacaktır.

İşte bu ortamda sırf bir şeyler söylemiş olmak için hükümeti pazarlıkçılıkla, kararsızlıkla, onursuzlukla suçlayanlar aslında Cumhuriyet'in titizlikle korunması gereken değerlerini en ziyade lâçkalaştıran gürûhun sözcüleri. Esas meşrepleri lâfazanlıkla her daim suyun üstünde kalmak olduğu için yarın şartlar değiştiğinde onları "işbirlikçi" pozisyonunda görmek kimseyi şaşırtmamalı; benzerleri "Mütâreke"de görülmüştür.

"Kavramların içini boşaltmayınız, günü geldiğinde yerinde bulamazsınız" diye yerindiğimiz günler henüz gelmemiştir ama kapıdadır. Kelimelerle kendimize bir çıkış yolu inşâ edebiliriz ama tersi de mümkündür: İstiklâl'i tarihe gömdüğümüz için "bağımsızlık"ın ucundan birazcık kertilmesi bize pek vahim görünmüyor meselâ.

Bu kahır mektubunun uzun uzadıya açılması gereken nice faslı var ama yerinecek demleri geçtik ve Cumhuriyet'in yol ayrımına geldik. Hemen Mevlâ encâmımızı hayırlara tebdil eylesin!

AKP, Türkiye'ye yeni bir yol çizebilir mi?

"Ya kendimize bir yol seçmeli ya da kendi yolumuzu çizmeliyiz" demiş Hannibal. Meclis'in "tezkere"yi kabul etmemesi (red değil), Hannibal'in stratejisinden hangisini tercih ettiğimizi gösteriyor? Bana göre hiçbirini. Oylama sonucu, bir yenisini gerektirecek ölçüde belirsiz bir rakam tablosu ortaya çıkardı.

Red oyları kabullerden daha fazla olsaydı, kendimize yeni bir yol çizmek yolunda bir adım attığımızı varsayabilirdik; öyle olmadı, muhtemelen tezkere yeniden Meclis'e getirilecek ve muhtemelen bu defa kabul edilecek; zira ortaya çıkan durum netlik değil belirsizlik işaretidir. İlk tezkereyi aynı Meclis kabullendi ve bu tezkerenin hükümleri yürürlükte.

Kendi yolumuzu çizmek! Ne kadar heyecan verici bir fikir, heyecan verici ve kışkırtıcı; ama Meclis'in cumartesi günü verdiği kararın aslında fiilen bir "karar" olmadığını görelim; "kararsızlık", AKP'nin grup yönetiminde gösterdiği tuhaf beceriksizliğin eseri; bu yüzden 1 Mart kararı daha şimdiden bir gaflet eseriyle düşülmüş bir yanlışlık gibi nitelenmeye başladı. Hayır, 1 Mart kararını (daha doğrusu kararsızlığını), kendimize yeni bir yol çizmek vadisinde bir ilk adım sayamıyoruz. 250 Hayır oyunun arkasında, Türkiye'ye yeni bir yol çizmek için harekete geçenlerin takınmış olması gereken, "Merkez"i hâke atsalar bizi / Kürre"i arzı patlatır çıkarız" beytinde ifade edildiği türden bir kararlılığa sahip olduğunu zannetmiyorum. Tezkereye muhalif oy veren CHP'nin temel yaklaşımı genel kurulda sergilendi, gördük:

Yakalarda beyaz kurdeleler, milletvekili sıraları arasında dağıtılan beyaz karanfiller, Türk solunun an'anevi gösteri zaafının tipik bir belirtisiydi (Solun kendi zaaflarını tahlil ve teşhiri konusunda yazılmış samimi iç tenkitler için Birikim dergisinin şubat sayısında önemli yazılar var); eminim ki oylamadan sonra, "ne biçim eylem koyduk, muhalif tavrımızı nasıl gösterdik ama" diye birbirlerini kutlamışlardır. Şu kurdele ve karanfil hadisesi cirmi itibariyle küçük ama bizde sol siyasetin temel zaaflarını teşrih etmesi bakımından mânidardı.

Karakteristik bir hâdise daha; oylamadan hemen sonra televizyoncular Meclis genel kurulundan çıkan milletvekillerini çevirerek içerde neler olup bittiğini anlamaya çalışıyorlardı. O esnada bir CHP milletvekilinin, solcu siyaset adamlarına mahsus tipik teatral tavırlarla fiyakalı lâflar etmesi dikkatimi çekti. Yanımdakilere gayriihtiyari, "artistlik yapıyor" diye söyledim.

Meğer artistmiş zaten!

Az önce AKP Genel Başkanı basın toplantısı yaptı ve ikinci tezkere belirsiz bir tarihe ertelendi. Erteleme tarihinin 9 Mart'ta yapılacak Siirt seçimlerinden sonrasına bırakılacağı anlaşılıyor. Tayyip Erdoğan'ın oylama sonucunu parti içi demokrasinin tabii bir sonucu imiş gibi sunması ve böylece milletin sesine kulak verilmiş olduklarını vurgulamasını yadırgadığımı belirtmeliyim; Hükümet, genel eğilimi dikkate alarak tezkereyi Meclis'e sevk etmeyebilirdi pekâlâ. Hem tezkereyi Meclis'e getirip hem de tezkerinin kabul görmemesinden sinerjik sonuçlar beklemek tutarlı görünmedi. Benim çıkardığım mânâ, Hükümet'in eline tutuşturulan kızgın kestâneyi, şimdilik yere bıraktığı şeklindedir.

Bu arada Hükümet taraftarı çevrelerin Meclis kararını köpürterek, Türkiye sanki kendine yeni bir yol çiziyormuş gibi bir heyecan dalgası estirmelerini de doğru bulmuyorum. Önümüzdeki hafta, Meclis kararının siyasi ve iktisadi boyutlarının belirginleşmesi açısından tayin edici bir rol oynayacaktır; inşallah herkesin korktuğu akıbet vuku bulmaz ve Türkiye, iki yıl önce cereyan eden şubat krizinde olduğu gibi yeni bir siyasi ve iktisadi krize yuvarlanmaz.

Aksini düşünelim; ikinci tezkere verilmediğini veya Meclis ikinci tezkereyi bu defa net bir üstünlükle reddettiğini farz edelim; AKP'de Türkiye için yeni bir yol çizecek irade yoğunluğunun işaretlerini daha önceden fark etmiş miydiniz? Bana göre bu sorunun cevabı hayırdır. AKP, başından beri özellikle Atlantik ötesi güç ve meşruiyet merkezlerine ters düşecek bir görüntü vermemeye azami dikkati göstermeye çalıştı ve üçbuçuk aylık iktidarı müddetince böylesine radikal bir tasavvur beslediğini imâ eden işaretlerden de kaçındı. Özellikle ilk tezkerenin kabulü, hükümet açısından son derece bağlayıcı bir anlam

taşımaktaydı. Dolayısıyla 1 Mart oylaması, kendi başına siyasi bir süreç başlatacak kararlılık ve güçten mahrum bir iş kazâsı olarak nitelenecektir ve öyledir de.

İşin can sıkıcı tarafına gelelim; Türkiye'nin kendisine yeni bir yol çizmesi, AKP Genel Başkanı'nın bile öngöremediği bir tesâdüfi kaza ile başlayabilecek bir süreç midir? Keşke öyle olsaydı! Kötü olan da bu, siyasi tercihlerimizin her biri kendi başına birer bâdire va'dediyor.

Hayrolur inşallah!

Sol kendisiyle hesaplaşıyor

Birikim dergisinin son sayısının kapağı, ilginç bir başlık taşıyor: "Bir bozgunun arkaplanı". Konuyla ilgili dosya yazılarından anlaşılıyor ki, "bozgun"dan kasdedilen, sol fikriyatın hâl□i hâzırıdır. Solcular arasında otokritik gayreti bir gelenektir. Doğrusu tenkid okunun bu kadar içeriye yöneltildiğine hiç şahit olmamıştım; hükmümü sübjektif bulanlara hürmetle belirtebilirim ki solcular, otokritiği hep belirli bir örgüt içinde bulunan solcuların, örgüt amaçlarına niçin lâyıkıyla hizmet etmediğini sorgulamak için kullanırlardı ve netice itibariyle bu hasbî bir iç tenkid olmaktan ziyade, örgüt içinde tasfiyeyi kolaylaştıran ve çabuklaştıran bir itiraf mekanizması gibi çalışırdı.

Her tenkid, gücünü samimiyetinden ve çerçevesinden alır; Birikim gibi itibarı yüksek bir sosyalist mahfilde başlatılan bu tartışma, muhtevası itibariyle bende samimi bir intiba bıraktı. Tartışılan şey, herhangi bir örgüt çerçevesinden çok daha geniş olmak üzere sol fikriyatın 20. yüzyılın son senelerinde uğradığı itibar kaybı ve dayanıksızlığıdır.

Soğuk savaşın sona ermesi ve Sovyet blokunun yıkılmasından sonra solcular, canhıraş bir gayretle şu kurtarıcı formüle sığınmak ihtiyacı hissetmişlerdi: "Evet Sovyet imparatorluğu çöktü, çünkü çok kötü uygulanıyordu ve başarılı olmak ihtimâli de yoktu; halbuki Sosyalizm bugüne kadar dünyanın hiç bir yerinde ciddi ve samimi bir uygulama şansı bulamadı ve asla ölmez". Bu te'lif tarzında doğrular vardır elbette ama netice itibariyle bir "bahane" olmaktan ileriye gidemiyor. Özellikle Türkiye'de solun maruz kaldığı gerileme, derginin başlığındaki "bozgun" teşhisini doğrulayacak kadar derin ve müessir oldu. İşte bu dosya, "bozgun" hakkında içerden yapılan tenkid ve nefis murakabesi denemelerini bir araya getiriyor.

İtirazcı sol geleneğin tenkidi

Birikim'in genç, kadim ve mühim yazarlarından Tanıl Bora'nın tenkidi, solun müzmin alışkanlıklarından birisi üzerine yoğunlaşıyor: "Muhalefet, protesto, gösteri, gösteriş" başlıklı yazıda, sola mahsus itiraz geleneğinin inandırıcılık zaafıyla mâlul olduğu kabulünden hareketle, "söyledim ve ruhumu kurtardım tatmininin bir adım ilerisine geçebilmek için, itirazın nedenini, tepkinin saiklerini ifade etmek, temsil etmek" gerektiği ifade ediliyor;

"Yoksa itirazın, vicdani tepkinin üçüncü şahıslarca anlaşılırlığı riske girer, bir çağrıya dönüşmesi imkânsız olur."

Solcuların protesto gösterilerini takvime bağlayarak siyasi eylemin rutine dönüştüğünü ve içinin boşaltıldığını ileri süren Bora, tören niteliği kazanan eylemlerin âyin benzeri bir ruhânilik kazandığını ve böylece ve solun gelenek kırıcı fonksiyonunun dumura uğradığını da belirtiyor. Solcuların zaman içinde orta sınıf refah seviyesine terfi etmesiyle protesto ve muhalefet gösterilerinin bir nevi burjuva refleksine dönüşmesine, "hobici aktivizm" tarzının modalaşmasına işaret eden Tanıl Bora şöyle diyor: "Endişe edilecek şey, orta sınıfa özgü tuzukuruluğun, bencilliğin, konformizmin, muhalefet davranışını belirler hale gelmesidir." Önemli tenkidler bunlar, çünkü daha önce bu dozda ve seviyede seslendirildiğine pek şahit olunmamıştı. Eylem kavramının yanlış yorumlanmasıyla göstericiliğin solculukla aynı şey gibi anlaşıldığı bir sol iklim hüküm sürüyor; bu noktada göstericiliğin kendi başına bir gaye haline geldiği tesbitinde bulunmak önemlidir; kezâ gösterilerin "kendi söyleyip kendi dinleyen" mahiyetiyle insanları sahici toplum ilişkilerinden koparması, bu tip gösterilerde klişe haline gelen "bağırma" davranışının artık "bire bir" konuşmalara dönüşmesi de yazarın tesbitleri arasındadır.

Şıklık olarak muhalefet

Asena Gürel'in dergideki yazısı aynı başlığı taşıyor ve protesto gösterisi düzenleyerek "medyada ses getirmek" amacının giderek her şeyin önüne geçtiğinden yakınıyor. Yazara göre muhalefetin bir takım semboller üzerinden yürütülmesi bir dereceye kadar tabiidir ama bugünlerde solcu gençlerin tükettiği semboller, siyasi anlamdan ziyade bir "jest" olarak değer kazanmaktadır. Böylece liseli veya üniversiteli bir takım gençler kendilerini hem siyaset yapıyormuş gibi hissetmekte ama aslında siyasetin zahmetli alanlarından uzak durmaktadırlar. "Aşağıdakiler"le temas bir sol kavramı olmaktan çıkmış, yoksullarla aynileşme unutulmuştur. İnternet üzerinden iletişim eylemi yapmak onlara daha kolay ve tatminkâr gelmekteyse de bu eylemin sonuç itibariyle internet teknolojisi kullanabilen azınlığa hitab ettiği unutulmaktadır. Yeni muhalefet tarzı insanlara teması zahmetli bulmakta ve "keyif" kavramını önde tutarak yürümeyi tercih etmektedir. Türkiye'de solculuk şimdilerde "yaşam tarzı" solculuğu haline gelmekte ve solcular kendilerini mücadelenin aktif öznesi olarak hissetmek yerine sadece kendi hayatlarında farklılıklar inşa etmekle yetinmekte, sistemin değiştirilebileceğine inancını çoktan kaybetmiş oldukları için bilinçli bir tüketici olmak kolaycılığına saplanmaktadırlar; bu davranış kalıbının gizli bir ismi vardır: "Kendini gerçekleştirmek", yani toplumsallıktan ziyade ferdi planda kurtuluşu önemseyen bir yaklaşım.

Yazar, son yıllarda muhalif gençlerin kendilerini "solcu" diye tarif etmemelerini çok vahim buluyor ve solun, tenkidci enerjiyi kendine celbedecek parlaklıktan mahrum kaldığını düşünüyor; bunun başlıca sebebi, Türkiye'de solun kendi geçmişiyle yeteri kadar hesaplaşmamasıdır: "Solun kitle nefreti ve yoksullardan uzak duruşu da, alt sınıf gençlerinin

(sola) eklemlenişinin önünde bir engel"dir. Kendilerine solcu demekten kaçınanlar, antikapitalizmi siyasi bir proje olarak benimsemekle yetinebilmektedirler!

Sol dil meselesi

Asena Gürel'in "sol dil" hakkındaki tesbitleri de bana çok ilginç göründü, şöyle diyor yazar: "Türkiye'de sol politika dilinin, muhatabıyla karşılıklılık ve alışveriş gözetmeyen, narsisist ve soğuk bir dil oluşu üzerinde kafa yormak ve politika yapma tarzımızın ufkunu da belirleyecek olan yeni bir dil geliştirmek, sol sıfatını reddetmekten daha zor ancak çok daha ön açıcıdır."

Yazarın bu noktada lisandan ziyade "retorik"ten bahsettiği açıktır; halbuki Birikim ciltlerini dolduran yüzlerce yazının işaret ettiği ama bir solcudan bu güne kadar pek duymadığım bir başka zaaf daha var; bu zaaf, solcuların Türkçeyi pek kılçıklı, zahmetli ve yorucu (bol parantezli, tireli, eğik çizgili, ve□veyalı ifade klişeleri) bir dil tekniğiyle tasarruf etmekte gösterdikleri müşterek üslûptur. Teorik tutarlılığı kaçırmamak endişesi, yaşayan Türkçe içinde bir "sol dil" zevkinin ve üslubunun kıkırdaklaşmasına yol açtı; aynı dilin, meselâ İslâmiyat dergisi gibi mahfillerde aynen tercih görmesi hayret verici ve uzun uzadıya şerhedilmesi lazım gelen bir lisan meselesidir; şimdilik geçiyorum.

Vasati solcunun akidesi

Süreyya Tamer Kozaklı daha bedbin; "Türk solunun hâl□i perişanı" başlıklı yazısına, "Türkiye Solu, bütün kavramsal, siyasal, örgütsel ve kadro(sal) birikimiyle iflâs etmiştir" cümlesiyle başlıyor. Ona göre iflâs psikolojisi, solcuların bir kısmını milliyetçilik ve sınıfçılık sentezi bir cankurtaran simidine sarılmaya itmiştir: "Ama söylemek gerekir ki bu iflâs bizlere müstehaktır, hatta az biledir!". Kozaklı, "Sovyetler öldü ama sosyalizm yaşıyor" efsanesine pabuç bırakanlardan biriymiş gibi de görünmüyor, ona göre, "12 Eylül'ün baskıcı koşullarının yarattığı bunalım, Sovyet sisteminin çöküşü ile birlikte derinleşmiş ve sürece damgasını vuran neoliberalizm solun iliğini kemiğini kurutmuştur". (...) "Bugün Türkiye solunun bastığı sosyolojik zemin, büyük ölçüde eskilerin tabiri ile küçük burjuva, yeni tabir ile orta sınıf koordinatları arzetmektedir. Ne var ki bu koordinatların sunduğu imkanlara rağmen solun teorik düzeyi fena halde sakildir"(...) "Hayat karşısında kelimenin kötü mânâsıyla şairane bir tutum, vıcık vıcık bir duygusallık, vasatî solcunun akidesi olmuştur."

Yaptığım özetlemelerin, yazarları tarafından pek de hakşinas bulunmaması muhtemeldir ve bu tenkide saygı duymak gerekir. Birikim'in son sayısında (Şubat 2003, S:166), özellikle bozgun dosyasında yer alan yazıların tamamını aktarmak benim için fiilen imkânsız. Konuya ilgi duyanların dergiyi edinmelerini tavsiye ederim. Bu tenkidlerin yerde kalmayacağını, daha geniş tartışma halkaları biçiminde yaygınlaşarak Türk Solu'na yeni bir soluk borusu, hatta yeni bir akciğer inşa edeceğini ümid etmek istiyorum. Türkiye, solun en ucuza harcandığı ülkelerden birisi oldu; sola evrensel haysiyetini kazandırmak, bugünün sol kuşaklarına düşen bir görevdir.

"Ortaya karışık salata"

Siirt seçimlerinin son gelişmeler üzerindeki etki payı, ancak birkaç günden beri telaffuz edilmeye ve tartışılmaya başlandığı; haber için babasının hatırını bile dinlemeyen haber editörlerinin ülkenin yeni başbakanını belirleyecek bir seçime yakın ilgi göstermeyişi bana çok garip göründü.

Basının tezkere meselesine yoğunlaşması Siirt seçimlerini gölgeledi veya gözden kaçırdı. 3 Kasım sonuçlarına bakılırsa Siirt'te AKP'nin başarı kazanması çok zor görünüyor ama birkaç günden beri yayılan haberlere göre iktidar partisinin seçimi 2"1 veya 3"0 kazanacağı anlaşılıyor. 1 Mart günü Meclis'ten tezkereyi geçirmiş bir parti, 9 Mart günü Siirt'te ne kadar rahat olabilirdi, tartışılır! Niçin tartışılmıyor peki?

Genelkurmay Başkanı'nın konuşması hemen herkes tarafından takdirle karşılandı, hatta Meclis Başkanı bile, bu konudaki kabiliyeti herkesçe mâlum ve müsellem bulunmasına rağmen muradını tam ifade edemeyen takdir ifadelerinde bulundu. Bana göre Sayın Özkök'ün konuşmasındaki en takdire şâyan taraf, "Bir genelkurmay başkanı konuştuğunda böyle, bu tarzda ve böyle bir ihtiyaç karşısında konuşmalı" şeklinde özetlenebilecek bir üslûp inceliği sergilemesiydi. Sorumluluğunu vakarla taşıyan, konuşacağı zamanı ve konuyu iyi seçen, politik sisteme inancını kuvvetle vurgulayan ve devletin temel kurumlarına saygısını nezih bir dille ifade eden Orgeneral Özkök, tezkere meselesinde TSK'nın neler düşündüğünü izah eden kelimelerinin ötesinde, çok partili siyasi hayatta "askerî üslûp"un nasıl oluşturulacağı konusunda çok kibar ve olgun bir jest göstermesiyle yaygın destek buldu. Bu hâdise, ordu"millet ve ordu"devlet ilişkilerinde zaman zaman beliren gerginliklerin nasıl izâle edilebileceğine çok mânidar bir örnek teşkil ediyor. Şu kriz ortamında Türk Silahlı Kuvvetleri, varlığı, gücü ve kararlı tutumuyla hepimize inşirah veriyor; askerî üslûbun nezâketi ise, kadayıfın kaymağı gibi oldu.

Abdullah Gül başkanlığındaki hükümet, tezkere krizinde kötü bir imtihan verdi; "kabul edilmedi" kararından bir gün sonra açıklanan vergi ve zamların gerekçesinde samimiyet arayanların işi hayli zor. Abdullah Gül'ün, parti grubu tarafından teklifi desteklenmeyen bir başbakan olarak görevi önümüzdeki hafta halefine devredecek olması hiç de parlak bir sicil sayılmaz. Ben bu meselede Sayın Gül'ü kabahatli bulanlardan değilim; daha şık bir sicille başbakanlık kariyerini noktalamamış olmasında "parti içi demokrasi"ye pek düşkün olduğu yolunda bir intiba veren AKP grubunun dahli büyüktür. Kaldı ki, en fazla on gün içinde

yapılması muhtemel yeni tezkere oylamasında "parti içi demokrasi"nin miyârını görmek imkânı da bulunacaktır.

Gençlerbirliği vakıası, medyadaki yorumcu mafyası tarafından bugüne kadar görmezden gelindi; tartışma programlarında üvey evlat muamelesi gördü ama kalite altın gibidir; gözden ırak olmakla kıymeti düşmez. Çarşamba akşamı Beşiktaş'a sahada iki pas yapacak yer bırakmayan Gençlerbirliği, dünya kalitesindeki futboluyla göz kamaştırdı. Başkanından teknik yönetimine, taraftarından futbolcularına kadar bu takım, Fenerbahçe ve Galatasaray'dan daha ziyade konuşulmayı ve mercek altına konulmayı hak ediyor. Aşkolsun!

Dünkü spor basını, sözbirliği etmiş gibi GS"Fener maçının hakemini baskı altında tutmayı hedefleyen yorumlar yayınladı; garibanın ne acemiliği kaldı ne de Galatasaray sempatizanlığı! Bu kadar manşet yorumunun aynı konu üzerinde birleşmesi hiç de hayra alâmet görünmüyor. İşin ardındaki vâkıa şu: Spor basınındaki Fenerbahçe lobisi harekete geçmiş ve hakem Selçuk Dereli'yi kararlarında baskı altına alacak bir kampanya başlatmıştır.

Bana kalırsa hakemi açık ve örtülü imâlarla töhmet altında tutmaya hiç hâcet yok; bu yıl hayatının en kötü sezonunu yaşayan Fatih Terim, sene başından bu yana ısrarla sürdürdüğü zihni takıntıları yüzünden sahada acemiler mangası gibi davranan Galatasaray'ı üç günde kanat takıp uçuracak değildir. Kaldı ki çamaşır ipinde kurumaya bırakılmış on bir Fenerbahçe formasından bile ürküntü duyar hale gelmiş bir Galatasaray söz konusu. Maçın sonucunu bilemem ama Fenerli medyanın yaptığı kampanya centilmenlik dışıdır.

"Ortaya karışık salata" gibi bir şey oldu; hadiseler mûtadından hızlı akıyor da ondan biraz. Tencere yemeği pazartesiyle nasipse!

Bir insanlık meselesi olarak "kadın"

Belki söylenecek fazlaca söz bulamadıkları için, kadınlar günü hakkında yazılıp söylenenler baygınlık vermeye başladı; aynı işveler, aynı bıktırıcı ve o 'cins ayrımcı' laflar. Cins ayrımcı çünkü bu bir insanlık meselesi: Kadınları özel bir paranteze alıp güya onların problemlerine eğildiğimizde, meseleyi 'insanlık' boyutundan koparıp kadına indirgemiş oluyoruz; halbuki kadının isminin olmadığı yerde insanın adı yoktur.

En bıktırıcı laflardan biri şu meselâ: Kadınlar, erkeğin yaptığı her işi yapabilirlermiş! Güzel; askerlik de yapabilirler mi? Hem nasıl, işte bir sürü örnek. Batı ülkelerinin ordularında bile kadınlar yavaş yavaş yerini almaya başladı. Peki muharip olabilirler mi muharip? Niye olamasınlar, elbette olurlar, çünkü kadınlar erkeklerin yaptığı her şeyi yapabilirler; onlar da saldırabilir, parçalayabilir, bir savaşı yönetebilirler! Peki, makbul bir şey midir yapmaya muktedir oldukları kabiliyet? Bilmem, hiç düşünmedim ama kadınlar erkeklerin yaptığı her şeyi yapabilirler! Kabul, yani erkekler kadar kötü olabilirler demektir bu; nerede kaldı sevecenlik, merhamet, şefkat, yaşama ve yaşatma içgüdüsü, dünyayı güzelleştirme ve çoğaltma sevk"i tabiisi? Problem kadınların her şeyi yapabilmesinde değil ki; insanlığın en büyük problemi, insanın tabiatındaki kötü (esfel"i safilin) tarafına karşı lâyıkınca mücadele edemeyişi. Kadını, erkeği yok bu meselenin. Her meseleyi 'kadınlık' zâviyesinden bakarak değerlendirmek ve hemen ardından 'Kadınlar sömürülüyor; erkek egemen bir dünyada yaşıyoruz' diye sızlanıp durmak aynen Pozitivizm gibi, İlerleme ve Aydınlanma gibi ondokuzuncu yüzyıl dünyasının gördüğü eski ve kadük yanılgılardan biri; yani 'geri' bir tasavvur, plâğın takılıp kalması cinsinden bir kakofoni. Kadınlar gününde çalışan annelerin meselelerini tartışılırken görmek isterdim en azından. Her sabahın köründe evinden ayrılırken ciğerinin yarısını evde bırakarak sokaklara dökülen anneler, evlatlarını kreş terbiyesine terk etmek pahasına iktisadi hürriyetleri için mücadele eden kadınlar; evi, işi, çocuğu, eşi ve kendisi arasında dörde bölünen genç yaşta ihtiyarlayan, ihtiyarlıkla mücadele etmek için kozmetik sanayiinin gönüllü kölesi haline gelen kadınlar. Diyet uzmanlarının tavsiyelerini hâşâ 'vahy' imiş gibi huşu ile dinleyerek itaat eden, 'güzel kadın ince ve bakımlı olmalıdır' ideolojisinin pençesinde paramparça olan kadınlar. En hürriyetçi ve demokrat gazetelerin bile her gün en az iki sayfa boyu sömürdüğü ve terörize ettiği kadınlar. Sağlık ve güzellik öğütleri terânesi altında psikolojisi hoyratça baskı altına alınan, fiziki ve ruhi dengeleri altüst edilen, sindirilen kadınlar. Bütün televizyon reklamlarında fâhiş tarzda sömürülen kadınlar: 'Saçlarınız ahenkle dalgalanmazsa erkekler sizi beğenmez, çekici olmak için bilmem ne kremi.., falan sabun dirilik verir, feşmekan salatalık maskesi cildinizi gerginleştirir, festek kolonyası kullanmazsanız erkekler sizden kaçar!' İyi ya, hani bir 'kadın meselesi' yoktur, insanlık meselesi vardır diyordunuz; bunlar kadınların nasıl sömürüldüğünün örnekleri değil mi; bak nasıl da kendinizi tekzib etmeye başladınız biraz düşününce?.. Öyle görünüyor ama değil, kadınlar gününde tartışılan bunlar değildi ki. Günümüzün kadın hakları edebiyatçıları kadının hem erkeğe eşit (hatta üstün), hem iş hayatının orta yerinde, hem güzel ve cazibeli, hem ana, hem iyi bir eş olabileceğini, ama erkekler tarafından engellendiği için olamadığını savunuyorlar. Ben de diyorum ki, bu kadar 'öğretilmiş' rol, kadını parçalıyor (erkeği de paramparça eder bunca yük), onu tabiatından uzaklaştırıyor. Gerçekte kadını perişan eden şey, kadın hakları sözcülerinin yanlış nokta"i nazarları savunmakta gösterdikleri ısrardır; bu edebiyat kadınları fıtratından uzaklaştırıyor; tam da bu cümleyi telaffuz ederken, 'Ne demek fıtrat, sizin çocuğunuzu doğurmaya, akşama kadar ev işlerinin ağır yükü altında ezilmeye,

anlayışsız, duygusuz ve kaba eşlerin kahrını çekmeye niçin fıtrat itibariyle mahkum olalım' itirazları yükseliyor. Kadının yeri evidir gibi bir fikri seslendirmek bile faşistlikle, Yahudi aleyhtarlığıyla veya Saddamcılık'la eşdeğer bir şenaat sayılarak hücuma uğruyor ve önümüze hemen Afganistan'da tırnağını ojelediği için bir kasap dükkanında yargısız sorgusuz eli kesilen mazlumların örneği getiriliyor (bkz. dünkü Hürriyet manşeti!). Bizim çağdaş kadınlar da kemâli iftiharla burkalı kadının sırtından burkasını çıkarma merasimi yapıyorlar. Efendim nerede ben neredeyim? Bir hanımla konuşurken, eşini kastederek 'beyiniz' tabirini kullanınca 'Ne demek beyim, o benim beyim filan değil hayat arkadaşım, eşim' diye itirazda bulunuyor; kendimi, sanki o hanımın evinde feodal bir nizam sürdüğünü biliyormuşum da bunu bir suçlama ifadesi gibi kullanmış gibi suçlu hissediyorum. Ne ilgisi var; evin kadını sultan ise, erkeği de beydir, padişahtır, lakin kadın hakları edebiyatı maalesef işi lüzumsuz alınganlıklar geliştirmek hassasiyetine kadar kışkırtmıştır. Geçen hafta Star gazetesinde bir yazar, TRT'ye torpille alınan kişilerin listesini yayınladı. İşin torpil tarafı bir yana, muzırlık bu ya, listeyi cins ayrımcı bir nazarla değerlendirdim; listenin yarıdan hayli fazlası hanım ismi. Donanım, tahsil ve zeka itibariyle aynı seviyedeki bir hanım ve bir erkekten hangisi iş bulmak bakımından daha şanslıdır, düşünelim! Memlekette işsizlik nisbeti % 20'eri geçiyor. İş sahibi bir genç erkek bir aile kurabilir ama niteliği ve kariyeri ne olursa olsun işsiz bir genç erkek, iş sahibi bir genç hanım için uygun bir eş sayılmaz. Aileden bahsediyorum, 'düzeyli beraberlik'ten değil. Bu örnekte ne görüyorsunuz, kadınlık meselesi mi, insanlık meselesi mi? Mesele karmaşık değil; bugünün kadınları 'hak edebiyatı'nın köpürttüğü radikal ve uçuk taleplerle, fıtratları arasında kıstırılmışlardır; kadın, işte bu çerçevede tartışılmaya değer bir insanlık meselesidir.

Kuyudan çıkarılan Çankırı kitapları

Mahalli olanı ıskalayan ve kültüre 'total' bir inşa gibi bakan millilik anlayışı, yaslanacak zemin bulmakta zorlanıyor. Şehirleri konu edinen monografiler, ilmi ve edebi çalışmalar bu bakımdan çok değerlidir. Tek parti döneminde resmi ideolojiyi ahaliye yaymak, yeni kültür politikalarını onların anlayabileceği dille anlatmak ve nihai planda inkılâp politikalarını halka mal etmek için Türk Ocakları'nın yerine ikaame edilen Halk Evleri, otuzlu yılların şartlarında, kendi devri içinde anlamlı ve değerli bir yayın faaliyetini desteklemişti.

Bu heyecan fırtınası çerçevesinde büyük şehirler dışında kalan taşrada dergi, kitap, gazete, risale cinsinden hayli yayın yapıldı. Bugünden bakıldığında Tek Parti devrinde taşrada yapılan yayın faaliyetinin en dikkate değer tarafı, İstanbul, Ankara gibi büyük matbaa ve şirketlerin yerine dizgi, baskı, katlama"kırma, kapak ve cilt gibi bir yayını gerçekleştiren teknik işlemlerin yine taşrada yapılmış olmasıdır. Toplumu totaliter bir kültür politikası istikametinde biçimlendirmeyi hedef alarak 'toplum mühendisliği' arzularının manivelası gibi hizmet gören Halk Evleri'nin en hayırlı hizmetlerinden birisi, taşrada yayın hayatını

körüklemek, mahalli nitelikteki yayınları desteklemek ve elbette inkılâp politikalarına aykırı hususlar taşımaması kaydıyla mahalli sanatçı, ilim adamı, edib ve şairlere var olabilecekleri bir zemin sağlamak olmuştur. 'Yiğidi öldür hakkını ketmetme' denilmiş; Halk Evleri'nin lağvından sonra bu yayın hizmetlerinin gerilemesi üzücü sonuçlar doğurmuştur.

Memleket hizmeti işte böyle olmalı

Bu yayın heyecanının bereketinden en çok istifade eden şehirden birinin de Çankırı olduğu anlaşılıyor; geçen yılın sonbaharında 'Okuyan Adam' yayınları tarafından peşpeşe yeniden yayınlanan beş eserin tamamı Çankırı üzerine ve bu kitapların dördü 1931 ile 35 yılları arasında yazılarak yayımlanmış eserler:

Tahsin Nahit Uygur, Çankırı Halk Edebiyatı, 1932

Ahmet Kemâl Üçok, Görüp İşittiklerim, 1931–36

Dehri Dilçin, Çankırı Masalları, 1932–33

Hacışeyhoğlu Hasan Üçok, Çankırı Tarih ve Halkiyatı, 1932

Ahmet Kemâl Üçok, Çankırı Coğrafyası, 1941

Bu kitapların herbiri, yıllardan beri kitap meraklıları tarafından aranan ama ele geçmeyen, nadir nüshalarına altın muamelesi yapılan eserler. Ünlü kitap dostu ve uzmanı Prof. Dr. Ali Birinci'nin yukarıda listesini verdiğim eserlere birer önsöz ilave ederek yazarlarını tanıtması ve yayınların editörlüğünü üstlenmesi de kitapların kıymetini artıran birer sertifika hükmünde. Yayınların nasıl gerçekleştiği meselesine gelince, geçen dönemde Çankırı MHP Milletvekili olarak parlamentoda bulunan Hakkı Duran'ın bu meseleye gönül koymakla yetinmeyip, Keçiören Çankırılılar Yaren Derneği ve Kültür Bakanlığı'nın maddi katkılarını biraraya getirerek eserlere adeta ikinci babalık vazifesini yerine getirdiği anlaşılıyor. Yeri gelmişken belirtmeliyim ki eserlerin bizzat Kültür Bakanlığı tarafından resmi bakanlık yayını olarak çıkarılmaması hayli isabetli olmuş, zira bakanlık yayınları tertibi, mizampajı, baskı itinası ve hazırlanma safhasında gösterilen lâkaytlık sebebiyle çoğu defa okuyucunun iştahını kaçıran bir zevksizlikle mâlul halde yayınlanıyor; buna bir de 'dili eskimiş, yeni nesil anlamaz' bahânesiyle eserlerin 'sâdeleştirilmesi' rezâletini ilâve ederseniz bu beş kıymetli eserin yayınlanmasında en isabetli yolun tercih edilmiş olduğuna siz de memnun olacaksınız. Kitaplar yazıldığı gündeki özelliklerini aynen muhafaza ederek basılmıştır ve esasen Ali Birinci'nin editörlüğünde yayınlanan eserlerde bu gibi ciddiyetsizliklere zaten tesadüf edilemez.

Mahallilikten milliliğe

Mahallilik özelliği, 'Millilik' denilen şeyi inşâ eden küçük ama değerli tuğla parçaları gibi. Mahalli olanı ıskalayan ve kültüre 'total' bir inşa gibi bakan millilik anlayışı, yaslanacak

zemin bulmakta zorlanıyor. Şehirleri konu edinen monografiler, ilmi ve edebi çalışmalar bu bakımdan çok değerlidir ve Halk Evleri döneminde yayınlanan bu gibi eserlerin tez zamanda, kendilerine Hakkı Duran ve Ali Birinci gibi ehliyetli kılavuzlar bularak günyüzüne çıkması gerekir. Elbette yapılması gereken bir başka şey, vaktiyle yayınlanmış eski 'şehir neşriyatı' ile yetinmeyerek şehri konu edinen yeni araştırma ve te'liflere hız kazandırmaktır. İşte bu gibi eserlerdir ki, Rahmetli Remzi Oğuz Arık'ın tesbitiyle coğrafyayı vatan haline getirirler ve memleket şuurunu milli coğrafyanın her noktasına çivileyerek berkitirler.

Bir de türkü albümü: "Eğil dağlar"

Çankırı hakkında bir yayın daha var; tamamı bir kutu içinde meraklısının hizmetine sunulan bu yayın paketi içinde bir de müzik albümü yer alıyor: 'Eğil Dağlar'. Albümde Çankırı yöresinden derlenip kayda geçirilmiş 15 türkü yer alıyor. Bizler 'Eğil Dağlar' türküsünü Yahya Kemal'in Milli Mücadele dönemi yazılarını bir araya getiren kitaptan hatırlarız: 'Eğil dağlar eğil üstünden aşam / Yeni talim çıkmış varam alışam' sözleriyle başlayan bu seferberlik türküsünde Anadolu Türklüğü'nün Milli Mücadeleye bakışı vardır. Türküyü ismen bilmeme rağmen ezgisiyle ve güftesiyle ilk defa bu albümden dinlediğimi itiraf etmeliyim.

Bir Sivaslı olarak Çankırılıları biraz kıskandığımı hissediyorum; eminim ki bu satırları okuyan herkes, 'Niçin bizim memleketimizde böyle yayınlar yapılmaz?' şeklinde bir iç ezikliği yaşamaktadırlar.

Bu yayın paketi hepimizin kulağına küpe olmalı; hazırlayanların, emek ve destek verenlerin ellerine sağlık.

Edinmek isteyenler için: Okuyan Adam Yayınları, Bayındır sokak, 36/B, Kızılay /Ankara, Tel: 0312 435 98 65, Fax: 405 79 03

OLUR MU BÖYLE OLUR MU?

DOKTOR KIVILCIMLI VE BİR SEHİV

Martın son günü Ceviz Kabuğu programında mâlum 'tezkere' meselesi tartışılıyor. Söz dönüp dolaşıp manda meselesine geliyor ve konuşmacının biri (ismini hatırlayamadığım için özür dilerim), Sivas Kongresi esnasında Tıbbiye talebelerinin temsilcisi olarak Kongre'ye katılan Hikmet Bey isimli bir delikanlının Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben, Türk gençliğinin manda çözümüne karşı olduğunu, eğer kongrede bu yönde bir karar çıkarsa Mustafa Kemal'i bile tanımayacaklarını anlatıyor. Tam bu noktada tartışmacı olarak stüdyoda bulunan yazar Aytunç Altındal, konuşmacının sözünü keserek,

"İşte bu Hikmet Bey kimdir biliyor musunuz; Doktor Hikmet Kıvılcımlı'dır; bunu pek kimse bilmez, söylemiş olayım kabilinden bir dipnot bilgisi sunuyor.

Benim bilgime göre o Hikmet Bey'in Dr. Hikmet Kıvılcımlı olmaması lâzım; 'Tüh rezilliğe bak, kendi memleketimizin milli kongresi hakkındaki bu mühim ayrıntıyı kaç yıl sonra öğreniyoruz' diye kahırlanarak kütüphaneye yollanıyorum; ara, tara yok... İğdemir'in tutanaklarında bir Hikmet bey var ama, gerisi gelmiyor.

Sağolasın internet; ertesi gün yaptığım taramada Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın hayat hikâyesini hayli detaylı veren siteleri ziyaret ediyorum; hayret! Yok öyle bir şey. Türkiye'de sosyalizmin fikri önderlerinden birisi Dr. Kıvılcımlı; Sivas Kongresi'ne katılmış ve hele hele Mustafa Kemal Paşa'ya böyle bir vatanperverlik gösterisi yapmış olsa, böyle mühim bir bilgi Dr. Kıvılcımlı'nın hayat hikayesinde yer almaz mıydı?

Ama yok! Sayın Altındal'ı ehliyetli ve dikkatli bir araştırmacı olarak bilirdim; belki bir anlık sehiv, bir anlık zuhûl eseri olarak bu yanlış bilgiyi aktarmış olabilir... Aynı programda bir açıklama yaparak kaynaklarını zikrederse öğrenmiş oluruz.

Türklerin en büyük düşmanı siyasetsizliktir

Amerikalılarla hiç bu kadar etle tırnak mesâbesinde yakın olmamıştık. Güneydoğu'da pek çok yerde Amerikalılar şimdilik "sempatik komşu" mevkiinde.

Âdettir yeni komşulara yemek gönderilir, çay"börek ikram edilir, "bir ihtiyacınız var mı, çekinmeyin" diye hâl"hatır sorulur. Görünüşe göre an'anevi misafirperverliğimiz devam ediyor. Ajanslara şimdiye kadar yeni komşularla mahallenin eski sâkinleri arasında vuku bulmuş bir maraza, bir patırtı haberi düşmedi. İskenderun Limanı'nda hırçın bir "go home yankee" gösterisi yapan TKP'liler hariç tabii; günün birinde TKP'lilerin bana bu kadar sevimli görüneceğini rüyamda görsem hayra yormazdım.

Kuzey Iraklı Kürtlerin, "Amerikan askeri gelsin lâkin Türk askeri istemeyiz" yolundaki beyanları artık günde birkaç defa tekrarlanmaya başladı. Irak Türkmenleri adına konuşan Doç. Dr. Suphi Saatçi, bu tavrı eleştirerek tam aksine Irak Türkmenlerinin böyle bir hengâmede kendilerini ancak Türk askerinin varlığıyla güvende hissedebileceklerini açıkladı. Bu iki tavır, Türkiye açısından ABD'nin yapacağı Irak harekâtının aslında bir Kuzey Irak problemine kilitlendiğini gösteriyor. Ne derece doğru olduğunu bilemeyiz ama Amerika'nın Irak'ta iki milyon memura maaş dağıtacağından, "demokratikleşmesi" için Irak'ı yıllarca doğrudan idare edeceğinden söz eden haberler de artmaya başladı. Şimdi Saddam'la değil, Amerika'yla uzun yıllar hudut komşuluğu yapacak olmanın tedirginliği içindeyiz. Tedirginiz, zira bölgedeki yeni komşumuzun basiretinden, hatta bir yönetici akla sahip olup olmadığından şüphe duyuyoruz. Bir ülkenin müttefikine güven duyamaması berbat bir şey.

Kuzey Irak Kürtleri, "bölgede yabancı asker istemeyiz" diyebilmiş olsalardı, günde üç öğün tekrarladıkları "Türk askeri istemeyiz" lâfları bu kadar yaralayıcı olmazdı elbette. Yaralayıcı çünkü biz Kuzey Iraklı Kürtlere Amerikalılardan her mânâda daha yakınız veya şöyle

sanıyorduk. Bakalım "yeni dünya düzeni" yeni Amerikan muhiblerinin beklentilerini karşılayabilecek midir?

Kâğıt üstünde kârlı çıkmamıza imkân görülmeyen bir bâdirenin içine adım adım sürükleniyoruz; hiç şüphesiz dışarda kalabilmek, en azından şu 19 AKP'li milletvekili gibi "müstenkif" durmak isterdik; ne var ki hayatın akışı içinde çekimser durulamayacak anlar vardır; böyle bir hengâmedeyiz. Öyle ki harekâtın muhtemel sonuçları, Saddam Irak'ından ziyade Türkiye Cumhuriyeti'nin başını ağrıtabilecek gelişmelere bile yol açabilir. İşte böyle bir vasatta şu meşhur tezkerenin yeniden Meclis'e sevki ve görüşülmesi, kısacık Cumhuriyet tarihimizin en zorlu açmazlarından birini teşkil ediyor. Hissedebildiğimiz kadarıyla işi mümkün olduğunca geciktirmekten başka alternatifimiz yok. Alternatif üretecek pozisyonlarımızı kaybettik.

Türkiye Cumhuriyeti "batıcı" değil ama batı medeniyetinden yana bir ideolojik ve kültürel bir zihni zemin üzerine inşa edildi; bu zemini tasfiye ve tesviye etmek için vaktiyle çok enerji harcadık; tam da duruşumuzdan emin olduğumuz bir demde batı medeniyeti, teorik planda saygı duyduğumuz ve itaat ettiğimiz deliller kullanarak bizi tazyike başladı. 27 Mayıs mağdur ve mazlumlarından hiç şüphesiz kerrât ile daha âdil yargılanmış olan çetebaşının hakkında verilen hüküm yok sayılırken, Kıbrıs'ta nihayet işgalci mevkiine düşürülmüş bulunmaktayız; Dünya Bankası temsilcisi ise bütçemizi beğenmiyor. Bakalım biz beğeniyor muyuz, fikrimizi soran yok!

Ardı gelecektir hiç şüphesiz. Türkiye hiç bu kadar manipülasyon ve destablizasyona açık bir zaaf haline düşmemiş, hiç bu kadar siyasetsiz kalmamıştı. Ordumuz bile, en teşkilatlı ve rasyonel yönetilen milli gücümüz olarak, "iki kötüden birini seçmek zorundayız" tesbitinde bulunuyorsa, hakikaten "ehven"i şer"den başka siyasetimiz kalmamış demektir. Siyasetsizlik Türkiye'nin en büyük düşmanı, en zalim hasmı; komünizmden de faşizmden de, enflasyon canavarından da korkunç bir tehlike. Ümitsiz olmak için sebep yok. "Tarihin en büyük tutarsızlığı, öngörülemeyişidir" diyor bir filozof. Ümitvar olmak için beylik hataların da tekerrür etmemesi lâzım; evvela başımıza gelenin bir "kazâ" değil, yıllardan beri beslenen ve büyütülen siyasetsizliğin neticesi olduğunu kabullenmek gerek.

Siyaset üretebilen bir Türkiye, bölge değil dünya gücüdür; bu musibetten çıkarılması gereken ders budur.

Kaplanın sırtına binmek tedbir sayılır mı?

Ortadoğu'da yeni bir dönem başlıyor; belirtileri görüyor ve okuyoruz ama muhtemel kriz senaryolarına karşı alabildiğimiz tedbir, bana sadece "kaplanın sırtına binmek"ten ibaret gibi görünüyor. Yolboyundaki benzin istasyonunda seferi kıyafetli ve silahlı Amerikan askerleriyle karşılaştıktan sonra yine onlar tarafından istasyondan uzaklaşmanız yolunda

sertçe azarlanmış olsanız neler hissederdiniz; evvela şaşkınlık, sonra öfke! Şaşkınlığınız, vaktiyle öğrendiğiniz klasik "egemenlik" kavramının nasıl olup da bu kadar dönüşüme uğrayacağı konusunda yoğunlaşırdı herhalde.

Öfke ise, daima Türk askeri ve Türk bayrağı görmeye alıştığımız ülkemizde yabancı askerlerin varlığından kaynaklanırdı.

Faraziye kurmaya hâcet kalmadı: Mersin'den başlayarak bütün güneydoğu sınırlarımız boyunca Amerikan askeri varlığı, gizlenmeye gerek duymadan hummalı bir faaliyet sürdürüyor. Tarlalar, depolar, oteller, sanayi siteleri kiralanıyor, etrafı dikenli telle çevrilip askeri bölge haline getiriliyor. Bölgedeki bazı havaalanları, aylar önce sivil uçuşlara kapatılarak askeri operasyonlar için hazır bekletilmekteydi zaten. Limanlara gemiler dolusu askeri malzeme ve silah yığılmakta; yollar, askeri konvoylarla dolu. Bütün bu hareketliliğin, hiç de mâkul ve inandırıcı bir gerekçeye dayanmayan yeni Amerikan stratejisinin eseri olduğuna inanmak güç. ABD Başkanı Bush ve yakın çevresindeki birkaç strateji danışmanının zihnindeki "yeni dünya" fotoğrafının gerçekleşmesi için onca ülkenin krize sürüklenmesi ve daha şimdiden yüzbinlerce insanın bu hazırlıklardan etkilenmesi inanılır gibi değil. Mart ortalarına yaklaşıyoruz ve başta Avrupa olmak üzere □az sayıda ABD kurmayı dışında□ hiç kimse Irak'ın niçin cezalandırılması gerektiği konusunda berrak bir fikre sahip bulunmuyor.

Belli ki Amerika, bölgede geçici bir görevin gereklerini yerine getirmek için muvakkat tedbirler almanın da ötesinde bir hazırlık içindedir ve bu noktadan hareketle yapılması muhtemel tahminlerin ne kadar karanlık boyutlara ulaşabileceğini kendimize bile itiraf etmeye çekiniyoruz. Bunca Amerikan askeri varlığının Güneydoğu sınırlarımız boyunca yerleşip mevzilenmesi elbette günün birinde siyasi sonuçlar doğuracaktır ve içimizde hiç kimse bu sonuçların neler olabileceği hususunda sarih bir bilgiye sahip değildir. Ne olacak? Mevcut veriler, Saddam rejiminin, bu derece itinalı ve ağır bir hazırlık döneminden sonra Amerikan savaş makinasına karşı bir haftadan daha ziyade karşılık verebileceğini işaretlemiyor. O bir hafta veya on günden sonra neler olacak? Askeri harekâtın sona ermesinden iki hafta sonra Amerikalıların, "işlem tamamlandı; evimize dönüyoruz" deyip bölgeden ayrılması zayıf ihtimâl. Muhtemelen, "Irak'taki yeni rejimin yerleşmesi ve iç çatışmaların engellenmesi için belirsiz bir süre daha bölgede bulunmamız gerekiyor" lâzımesi ile yerlerinden kıpırdamayacaklar ve yine muhtemelen Mersin'den başlayarak bütün Güneydoğu sınırlarımız civarında yaşayan vatandaşlarımız, gündelik hayatlarını yeni bir çehreyle, Amerikalılarla paylaşacaklar.

Bölge insanının ilk tepkileri hiç de olumsuz değil; o güne kadar para etmeyen gayrımenkullerin yüksek kira bedelleriyle para etmeye başlaması yanında nakliye, gıda ve hizmet sektöründeki canlanma şimdilik yüz güldürüyor. Mülkünü dolar karşılığı kiralayanlar pek ortalıkta görünmemeyi ve konuşmamayı tercih ediyorlar; bu yüzden bölge halkının yeni

fiili durum karşısında nasıl tepki verdiği henüz meçhulümüz. Şu kadarını peşinen söylemek mümkün; Amerikan askeri varlığı bölgede pek de nefret veya sert reaksiyonla karşılaşmış değildir, tam aksine henüz doğrulanmamış bir peşin sempati gördükleri söylenebilir.

Artık Pirinçlik ve İncirlik dışında bölgede irili□ufaklı yeni Amerikan üs ve tesisleri ve bu tesislerde görev yapan Amerikalı askerler gündelik hayatın parçası haline gelecekler ve tahminen 60 binden az olmayan sayıda askerin gündelik hayata kısmen de olsa katılması yeni ihtilaflar, ilişkiler, poblemler ve alışkanlıklar ortaya çıkaracak. Böylesine yakın ve sürekli bir beraberliğe hazır olduğumuzu zannetmiyorum; başta klasik egemenlik anlayışımızdan kaynaklanan alışkanlıklarımız olmak üzere, bu birliklerin destek olduğuna kanaat getirdiğimiz bazı siyasi gelişmeler toplumda ve devlet katında gitgide yükselen bir nefret dalgası doğuracaktır.

Tedirginliğimiz sebepsiz ve tamamen tahminler üzerine bina edilmiş bir şüpheden ibaret bulunmuyor; bölgede Amerikan askeri varlığının "kalıcı" bir üslûpta mevzilenmeye başlamasını, Kuzey Irak'taki mahalli güçlere silah ve askeri malzeme dağıtılması kararı ile yanyana koyduğunuzda ister istemez, "kendi elimizle kendi kuyumuzu mu kazıyoruz" vehmine kapılmadan edemiyoruz. Birkaç yıl öncesine kadar Kuzey Irak'ta asayişin sağlanması ve insani yardım gibi görevler ifa eden Türk Birlikleri'nin son günlerde gitgide yoğunlaşan nefret gösterilerine muhatap olması mânidar görünüyor. İkinci tezkerenin Meclis'ten geçmesi ihtimâli karşısında daha geniş yetkilere kavuşacak olan Amerikan askeri varlığının, kendi hudutlarımız içinde ve Kuzey Irak bölgesinde nasıl hareket edeceğini bilemiyoruz. Bütün gelişmeler, Türkiye'nin yakın bir gelecekte bir "oldu□bitti" ile karşılaşabileceği ihtimâlini güçlendiriyor.

Ortadoğu'da yeni bir dönem başlıyor; belirtileri görüyor ve okuyoruz ama muhtemel kriz senaryolarına karşı alabildiğimiz tedbir, bana sadece "kaplanın sırtına binmek"ten ibaret gibi görünüyor; "Gelişmelerin içinde ve yakınında olalım, gerekirse müdahil oluruz" düşüncesi pek olgun bir fikir gibi görünmüyor. Öyleyse Meclis'ten geçmesi büyük ihtimâl gibi görünen ikinci tezkereden önce, □tam da bugünlerde□ devletin, milli hükümranlık haklarımızı son derece kıskanç, hatta vehimli bir yaklaşımla esirgemesini, bölgede görev yapacak yabancı askeri güçlerin kısa bir vade içinde bölgeyi tamamen terketmesini sağlayacak tedbirlerin iş işten geçmeden alınmasını bekliyoruz. Zira görünen alêmetleri hayra yormak mümkün olmuyor. Aman dikkat, aman tedbir, aman basiret!

Akif'e bak hizaya gel!

Her cemiyet bir kitaba yaslanır; Ramayana, Tevrat veya Kur'an; Cemil Meriç, "senin kitabın hangisi" diye sorarken cevabı terk eder; bilmediğinden değil, cevabın yakıcılığından. Toplum, biraz da aynı kitaba baş koymuşların beraberliğidir.

Ne zamandan beridir kurtuluşu "totalite" içinde arayıp duruyoruz. Total çözümün kaçınılmaz aracı "aleme nizamat" vermektir. Nizamı alem filan değil, düpedüz kalabalıkları örgütlemek, onları güdülemek, nam"ı diğer "havuç ve sopa siyaseti". Total çözüm yanlısı, kanunun, anayasanın, tüzüğün, yönetmeliğin diliyle konuşur, öyle konuşmak zorundadır. Devletin müeyyide dikte eden buyurganlık etmekten gayrı lisanı yoktur. O yüzden mevzuatımız deryalar gibidir; olmadı, yap kanun; yine olmadı, tazele kanun!

Kanunların da baş kestiği en yüksek felsefe nedir: "Senin kitabın hangisi?" suali, bu noktada anlaşılır hale gelir. Sözü, "elbette efendi, Kur'an'ı anayasa kılsa idik bunlar gelmezdi başımıza" sızlanmasına getirdiğimi zannedenler yanılırlar. Velev ki öyle anlaşılmış olsun, insanın ipinin koptuğu yerde kanunları Kur'an'dan ilham alarak yapmak da kifayet etmez. İnsan ıskalanmıştır. Suali şöyle toparlayabiliriz: "Her cemiyet bir insana yaslanır; senin insanlığın hangisi?"

Yeni YÖK tasarısı hakkında yapılan tartışmalar beni heyecanlandırmıyor mesela; meslektaşlarım bu tavrı pek züppece bulup muhtemelen kızacaklardır. Onca tarih tetebbu etmişiz; insanı ıskalayan hangi kanun nizamı muvaffak olmuş? Biz ki bu eyyamın kısmen nevbaharını da gördük; nizamname değişiklikleri aranılan insanı bir efsun tesiriyle suyun üstüne çıkarmadı: Çıkarması muhaldir; B'lerin yaptığını vakt"i merhunu gelince A'lar yapmaya başladı bu defa. Gönüllerimizin şehzadeleri, iktidar mevkiine ulaştıklarında daha evvel yakındıklarımızdan farklı davranamadılar; moda tabirle iktidar onları bozdu. Halbuki biz bütün meselenin görüş farklılığından kaynaklandığını zanneder dururduk. Zihnimizde mükemmelleştirdiğimiz her ütopyanın, her birimizde ayrı bir davranış mükemmelliği şeklinde tezahür edeceğini farz etmenin hüsn"i kuruntusu kaç defa "realite"ye tosladı!

Akif! Akif'i tanıyorduk canım, çok iyi adamdı. Hele İstiklal Marşı ile Çanakkale Şehitlerine yazdığı şiir müthişti. Milli Mücadele'de canla başla çalışmış, Şapka İnkılabı çıkınca me'yus ve mükedder olup Mısır'a gitmişti. Artık tarih oluyorlar ya, İmam Hatipli kuşaklar da iyi tanıdı Akif'i. Ezberinde Safahat'tan en az beş"on sayfa olmayan İmam Hatipli yok gibidir.

Ana"babalar yıllarca evlatlarına "birer Akif olsunlar" duasıyla Mehmet Akif ismini vermişlerdi. Soyadına ihtiyaç kalmaksızın sadece ismiyle "firma" olan az sayıdaki insandan biri de oydu mesela; Akif denilince "hangi Akif?" diye sual edilmez. Onca Akif hayranlığı, kaç "Akif"sima"nın zuhuruna medar olmuştur acaba; muhtemel cevapları köz gibi yakıcı bir sual de budur işte.

Mükemmellik Allah'a mahsus, şüphesiz onun da insani zaaf ve kusurları olmuştur fakat dostu da düşmanı da ikrardan kaçınamaz ki Akif, derin bir kaht"ı rical ile geçen son Osmanlı asrının, yirminci yüzyıla kibritin sönmeden evvel can havliyle bıraktığı son parlak şule gibi hediye ettiği bir muhteşem artçıdır; artçı, kuğunun son şarkısı. Hal ü etvarı ile şahsiyet salabetinin heykelini yontan adam. Akif'in şiiri hakkında "iyi manzumeciydi" bühtanında

bulunanlardan biri de bendim ve bühtanın üzerine eğildikçe hükmümden utandım lakin şu kadarcığına olsun Akif'i sevenler müsaade etmelidirler: Şahsiyetiyle şiirini ve san'atını gölgelemiş bir insandır o. Bu kadar olur!

İnsanda sureti güzelleştiren ve ışıklandıran ne kadar meziyet varsa, hepsi bir bir onun hayat hikayesinde öne çıkar ve "siret"ini inşa ederler. Övgünün hesapsızı son tahlilde övüleni zedeler hükmünün nadir istisnalarından biri de odur. Kim evladının bir Akif olmasını istemez, hangi ana"baba kızını bir Akif'le başgöz etmekten kaçınır? Şair çok ama Akif kaç tane? Bir konuşma esnasında muhatabının Akif'e, "doğru mu" diye sual ettiğini söylerler, kırılmış ve kızmıştır, "bir daha bana bu kelimeyi tekrar etmeyiniz" der. Eşref Edib diyor ki, "Yalan nedir bilmezdi. Her sözü doğru idi. Hiç kimse onun bütün müddeti ömründe bir kere olsun yalan söylediğini görmemiştir. Her hususta fikrini izhar etmezdi fakat söylediği her söz mutlaka doğru idi."

Gerisini biz hesap edebiliriz.

Dücane Cündioğlu, Akif'in Kur'an tercümesi meselesini ele aldığı eserine "Bir Kur'an Şairi" ismini vermiş; mezar taşındaki "El Fatiha" ibaresi kadar müfid ve manidar bir nitelemedir bu. Hz. Aişe validemizden "Efendimiz"in ahlakını soranlara verdiği cevabı hatırlatıyor: "O'nun ahlakı Kur'an idi."

Hatırlatmaya gerek var mı; Akif'e bakıp hizaya gelmeliyiz. Cemiyetimizin kırılan ipliği, Akif'in seciyesidir.

Hamiş: Küçük bir okuma listesi vermek isterim: Eşref Edib'den Hayatı ve Eserleri (Bu eserin yeni baskısını yapacak yayınevine minnet borçlanırız), Mithat Cemal Kuntay'dan, Hayatı"Seciyesi"Eserleri"Sanatı (İş Bankası Yayınları), Dücane Cündioğlu'dan Bir Kur'an Şairi (Birun Yayınları)

Burası Türkiye, tarih ikibinüç

Okurken tüylerim ürperdi, inanamadım; "mürettip hata yapmıştır" iyimserliğine sığınacak bir tevil tutamağı bile yok; bakalım siz inanabilecek misiniz: "Dinci gazeteleri okumuyorum, Yeni Şafak hariç diye yazdığımda bir iki e"mail aldım...

Hıncal Ağbi Zaman'ı gördünüz mü diye... Gençler bana gazete tavsiye ediyorlardı. Merak ettim.. istettim... Önüme gelen gazeteyi görünce gözlerime inanamadım..."

Alıntının devamı, Zaman'ın sayfa düzenine övgülerle dolu; işin medhiye kısmı beni doğrudan ilgilendirmiyor; güzel, cesaret verici, dürüst övgüler. Beni ilgilendiren kısmı Türk basınında bir yazarın, yanlış anlamaya mahal bırakmayan bir açıklıkla yaptığı itiraflar...

1" "Dinci gazeteleri okumuyorum..." Hıncal Uluç'un daimi okuyucusu olsam, kaleminden dünyayı ve Türkiye'yi seyrettiğim bir yazarın bazı gazeteleri okumamak gibi bir lükse sahip

olmadığını düşünürdüm. Bu snobca bir tavır bile değil, bir meslek kusuru; ağır bir ihmâl. Katıl veya katılma, beğen ya da beğenme bir gazetecinin memleket matbuatından haberdar olması görev bile sayılmayacak kadar basit bir lâzıme. Çoğu okuyucu bilmez, gazeteciler sabah işe geldiklerinde masalarında o sabah yayınlanmış bütün gazeteleri kalın bir yığın halinde bulurlar. İlâve gayrete gerek yok yani. Ayrıca "dinci gazete" tâbirinin ne kadar çirkin, itinasız ve menfi değer yüküyle kirletilmiş bir kavram olduğunu tasrihe hâcet görmüyorum; sadece tercih edeni bağlayan bir yakışıksızlık.

2" "Gazeteyi görünce gözlerime inanamadım.."; müsaade buyurun da biz gözlerimize inanamayalım "Hıncal Ağbi". Zaman'ın yeni sayfa düzeni, bundan neredeyse birbuçuk sene önce 3 Kasım 2001 tarihinde, üstelik bütün basın mensuplarının davet edildiği bir kokteyl ve tanıtım gecesiyle başladı (Ben bile oradaydım, düşünün yani!). Şimdi tasavvur ediniz, birbuçuk seneden beri Zaman yeni çehresiyle yayınlanıyor, her gün Sabah gazetesinin kapısından yazıişlerine en az yirmi"otuz nüsha Zaman giriyor ve Hıncal Uluç birbuçuk seneden beri gazetenin farkında olmuyor.

Yanlış anlaşılmasın, Zaman gazetesini niçin görmedi değil mesele; Türkiye'de yayınlanan gazetelerden herhangi birinden bahsediyorum, ne ismi önemli gazetenin, ne de şucu bucu diye nitelenmiş olması. İşin en hoş tarafı, sayın Uluç'un Doğrucu Davutluğu. Basın dünyasında pek az kalemde görülebilen bir otokritikçi tarafı vardır; kendi hata ve zaaflarına karşı bile dürüst kalabilmesi şüphesiz bir meziyet. Dünkü Sabah'ta yayınlanan "Zaman diye bir gazete" yazısının devamı, Zaman'ın teknik ekibini zevkten mest edecek güzel tesbitlerle dolu.

Burası Türkiye; tarih, milâttan sonra ikibinüç!

CHP Grubu'nun mıhlanıp kaldığı siyasetsizlik, ilkokul müsameresi naifliğinde ve lezzetinde mizansenlerle siyasi gösteriler yapmalarına yol açıyor. Reddedilen tezkere görüşmelerinde Meclis'te karanfil ve beyaz kurdela dağıtarak basının dikkatini çekmişlerdi; önceki gün yine "teatral" gösterilerine bir yenisini ekleyerek bu defa Meclis bahçesinde beyaz güvercin uçurdular. Yakalarında peçete büyüklüğünde kırmızı"beyaz renklere boyanmış bir kâğıt rozet; ellerinde, üzerine "Kirli savaşlara son, Mardin, Şırnak" yazılı bilgisayar çıktısı kağıtlar yapıştırılmış mukavva koliler; kolilerin içinde güvercinler...

"Gazeteciler geldi mi arkadaşlar? Haydi hep beraber bir iki üüç.. pır pıır pırrr!..

Üçüncü tezkere görüşmeleri başlayacak. Meclis Başkanı Arınç, gündem dışı söz almak isteyen üç vekile söz veriyor. İlk konuşmacı "Dünya Şiir ve Âşık Veysel'i anma günü" mevzuunda konuşacağını belirtiyor ve "Savaşa karşı inadına şiir diyorum." cümlesiyle başlayarak şahsi şiir zevkini aksettiren bir konuşma yapıyor. Ardından bir başka vekil Veysel'den şiirler okuyor. Onu, beş dakikalık süresini seçim bölgesinin reklâmına tahsis eden

bir başka vekil takib ediyor; böylece Türkiye'nin pul biber rekoltesinin 18 bin tonunu hangi vilayetin ürettiğini öğreniyoruz.

Sonra tezkereye geçiliyor ve ekran kararıyor; oturum gizli imiş. Reklâmlar bitti nasıl olsa, gerisi sizi ilgilendirmez mânâsına alınabilecek bir tutum.

Meclis'ten bir başka fotoğraf. Oturduğu koltuktan gazetecilerin oturduğu balkona doğru 120 derecelik bir açıyla dönüp muzip öğrenci hâletiyle gülümseyerek poz veren bir CHP'li vekil var karede. Öndeki koltuğun sütresine gizlediği yarım A4 büyüklüğünde bir kâğıda keçeli kalemle "Go home Yankee" yazmış, onu gösteriyor; ama Meclis başkanı fark etmesin, kızıyor!

Eylemin kutlu olsun yiğidim; seçimlerde bu fotoğraftan afiş yaparsın artık. Amerikalılar ise kim bilir ne kadar ürkmüşlerdir?

Burası Türkiye; tarih, milâttan sonra ikibinüç!

Türkiye'nin beden dili

Bağdat'a düşen bombaların bir benzeri de dış politika stratejilerimizin üstüne düştü diyebiliriz; gerçek hasarı ancak dumanlar kalkınca görebileceğimiz bir "şok ve dehşet" sadmesinin sersemliği içindeyiz.

On seneden beri sürdürdüğümüz Kuzey Irak politikaları elimizde kaldı. ABD'nin "stratejik müttefikimiz" olmadığını öğrendik. NATO'nun bir savunma kalkanı olmaktan ziyade bir "askeri kulüp" olduğunu fark etmek bizi şaşırttı. "Ne onlar bizi alırlar, ne de biz gönlümüzle üye oluruz" kehanetini savurageldiğim AB hülyası, artık kesinlikle sona erdi. Bu perspektifte jeopolitik menfaatler için savunduğumuz Kıbrıs siyasetinin yarınları da tehlike altına girmiş bulunuyor. Geriye ne kaldı ki?

Bu hayal kırıklığı içindeki AKP Hükümeti'nin tecrübesizlik hissesi görmezden gelinemez ama insaf ile söylemeliyiz ki, bugün içine düştüğümüz garip durum sadece bugünün değil yılların eseridir ve bu manada hükümetin terkibi ne olursa olsun durum değişmiş olmayacaktı. Mesele, Türkiye'nin tabii duruşundan kaynaklanan politik dille, bizzat iktidar seçkinlerinin tercih ettikleri politik dil arasındaki mesafeden doğuyor. Başta batılı ülkeler olmak üzere Türkiye ile diplomasi mesafesini tanzim etmek isteyen her devlet, Türkiye'nin tabii duruşunu nazar"ı dikkate alarak tavrını düzenliyor. Nedir Türkiye'nin tabii duruşu? Evvel emirde Türkiye İslam kültürünün hakim olduğu bir beşeri coğrafya üzerinde bulunuyor. Saniyen bu devlet, Osmanlı Devlet"i Aliyyesi'nin I. Dünya Harbi neticesinde tasfiye edilmesiyle galipler tarafından çizilmiş bir siyasi hududa hapsedilmiş ve mevcut sınırlarımız için savunma harcamaları yapmak zorunda kalışımız Türkiye'yi bir yandan askeri vesayetin ağırlık kazandığı bir rejime kilitlerken müteselsil borçlanma ihtiyaçlarıyla kalkınma hamlelerimiz

baskı altında tutulmuştur. Diğer yandan siyasi varlığıyla mütenasip olmayan nisbetteki askeri gücü, iyi tasfiye edilmeyen Osmanlı bakayası topraklar üzerinde Türkiye'nin hassas refleksler geliştirmesine yol açmış ve böylelikle Türkiye neredeyse bütün komşularıyla nizalı, ürken ve ürküten bir vücut dili geliştirmek zorunda kalmıştır. Ne var ki Türkiye'yi yöneten siyasi elit, en az bir asırdan beridir batıcıdır ve yüzü batıya dönüktür. I. Dünya Harbi'nin ucuna eklenen Milli Mücadele döneminde bile Türkiye'de batı aleyhtarlığı İstiklal Marşı'mızın mazmununda yaşamaktadır. Yüzü ve dili batıya dönük ama olanca hey'eti ve ruhuyla kendi coğrafyasına ait bir ülkedir Türkiye. Bir asır zarfında bu ülkenin genel manada batının çıkarlarını tehdid etmediği sürece kendisini batılı imiş gibi hissetmesine ses çıkarılmamış hatta bu halet teşvik bile görmüştür. Bu esnada batı, Türkiye'yi bünyevi mali zaaflarıyla haşır"neşir, hudut komşularıyla geçimsiz ve ürkek, yeri geldiğinde etnik ve mezhebi dertlerle uğraşmak zorunda kaldığı için potansiyelini bir türlü kalkınmaya teksif edemeyen ve dolayısıyla rejimi askeri vesayetten kurtulmayan bir ülke halinde stabilize etmeyi uygun görmüştür. Batı'nın görmek istediği, biçimlendirdiği Türkiye budur.

Son krizde Türkiye'nin Kuzey Irak'ta nüfuz kullanmak istemesi, geleneksel görüntüye aykırı bir manzara çiziyor ve batılılar tarafından anında "yeni Osmanlılık" tarzında nitelemelerin yapılmasına yol açıyor. Halbuki Türkiye'nin yönetici elitinde bir "Yeni Osmanlılık" heyecanı yoktur. Türkiye'nin Kuzey Irak'ta olup biteceklere ilgisi, ABD'nin vaktiyle Küba krizinde gösterdiği hassasiyetle aynıdır. Yönetici elit, imparatorluğu çok kötü şekilde tasfiye edilmiş olmasını "veri" olarak kabul ettikten sonra "üniter devlet" yapısını organik bir hassasiyet ve refleksle korumaktan başka endişe geliştirmeye tab'an müsait değil. Steinbeck'in "Fareler ve İnsanlar" romanındaki Lennie karakterini andırıyoruz biraz: Duruşumuz iddialı, vücut lisanımız tehditkar görünüyor ama bu sert suretin derununda "üniter" endişelerden başka kimseyi rahatsız etmeyi tasavvur bile etmeyen halim bir tabiat var.

Bundan sonra ne olabilir? Dış politika stratejilerimizin iflas etmiş olması, Türkiye'de yönetici elit sınıfının (hükümetten bahsetmiyorum) tasfiyesini doğurmaz. Pusulasında batıdan başka gösterge işareti olmayanların dış politikada yeni bir menfez aramaya cesareti de olamaz. Yeni fiili durum her ne ise kabullenilecektir. Kısa ve orta vadede Türkiye, tabii duruşunu politika diline tercüme edecek enerjiden mahrumdur.

Dik dur, dik otur

Bütüne bakarken parçayı ihmâli telkin eden toptancı bakış açımız ferdi görünmez hale getiriyor, sonra problemlerin çözülmezliği karşısında eziliyoruz. Oysa ki belkemiğini dik tutan insanların bolluğunda hiçbir çözüm imkânsız denecek ölçüde uzak değildir.

Ya Hayat Bilgisi kitabı olmalı ya da Türkçe; bugünküler gibi cicili bicili, renkli kuşe kapaklı, birinci hamur kâğıtlı filan değil, bizim kuşağın "üçüncü hamur" tâbir ettiği kötü cins kâğıda basılmış, matbaacı esnafının "kablık" diye isimlendirdiği en ucuz karton cinsiyle kaplanmış

ama içinde yazılan şeylerin çoğunu yarım asırdır beynimizde gezdirdiğimiz kitaplardan biri. İlkokul öğrencisinde edebî zevk nasıl uyandırılabilir sorusunun cevabı, o ucuz ve kötü basılmış kitapların iki kapağı arasındadır ve Milli Kütüphane'nin bir rafında yeniden keşfedilmeyi bekliyordur. İşte o ilkokul kitaplarından birinden bir yazı başlığı hatırlıyorum: "Dik dur, dik otur". Başlığın hemen altında bir resim; sıraya eğri□büğrü oturmuş bir talebenin belkemiğindeki arızaları gösteren kaba ama etkili bir çizim bu. Hemen yanında "doğru" oturduğu için belkemiği düz duran bir başka talebe daha var. Yazı, sıraya doğru oturma tekniğine dair. Misâlini gazete ve dergilerin sağlık köşelerinde kerrat ile gördüğünüz öğütlerden biri işte: Doğru oturmasını öğren ki, belkemiğin eğrilmesin vesaire.

<!--more-->

Bu küçük ve mâsum didaktik yazının bir ahlâk düstûruna, çok sağlam bir dünya görüşüne zemin teşkil edebildiğini çok sonraları farketmiş olmalıyız. Omuzlarımdan sırtıma doğru gittikçe kavislenmeye başlayan "kamet" eğriliği, vaktiyle okumuş ve farketmiş olsam da şu güzel sağlık öğüdüne pek aldırış etmediğimi gösteriyor, o ayrı bir bahis.

İnsanın iki belkemiği vardır, ilki bildiğimiz belkemiği, enseden kuyruk sokumuna doğru uzayan omurlardan müteşekkil bir iskelet mihveri. İkincisini teşhis etmek o kadar kolay olmayabiliyor; fikri ve mânevi belkemiğinin omurlarını tesbih gibi aynı doğrultu üzerinde tutmak, insan hayatının en müşkül meselelerinden biri. "Doğru" kavramı hayatın her deminde farklı mânâlara bürünebiliyor; dünün doğruları bugün yanlış bir sûrette görünebilir meselâ; dünün yanlışları, nasıl değiştiğini bile anlamadan mâkulleştirilebilir. En fenası ise doğruyu doğru, eğriyi eğri bildiğimiz, anlam seviyesinde kendimizi aldatmadığımız halde çoğu kere "viran olası hânede evlâd ü ıyâl var" terânesiyle oturuşumuzu, duruşumuzu değiştirmek olsa gerek. Dua metinlerinin arasında "Hakkı hak bilip Hakk'a ittibâ, bâtılı bâtıl bilip bâtından içtinâb etmek" diye bir kavram var; ilk bakışta mânâsız görünüyor; "doğruyu doğru olarak niteleyip doğru olanı yapmak, yanlışı yanlış olarak kabullenip kaçınmak!" Oysa ki insanın mânevi ve fikri bakımdan uğrayabileceği en büyük facia doğru□eğri, faydalı□zararlı, iyi□kötü gibi temel kavramlarda teşhis hatâsına kapılmak olsa gerektir. Bir kere öğrenmiş olmak yetmiyor, her dem bu bilginin taze kalması, tazelenmesi de lazım; feleğin öyle cilveleri var ki, bazen uğruna can ve baş koyduğumuz yükseklikleri bile tanınmaz hale getirebiliyor.

Bize büyük ve aşılmaz gibi görünen problemlerin çoğu, □belki de tamamı□, şu basit "dik dur, dik otur" öğüdünü, hayatın belli virajlarında kulakardı etmekten kaynaklanıyor. Belli irtifâlardan sonra "adam gibi adam" sıkıntısı çekmeye başlayınca farkediliyor ki duruşta bir gariplik, belkemiğinde sonradan ârız olmuş bir eğrilik, kamette bir yamukluk, oturulacak yeri seçmekte bir isabetsizlik vardır ve bu ârızalar bizi "adam gibi adam" sıfatından uzaklaştırmıştır. Oscar Wilde, "Şerefle tamamlanması gereken en ağır vazife hayattır" derken bu gibi insanlık hallerini kasdetmişti herhalde. Dikkatimizi kendi hayatımız ve şahsiyetimizden koparıp memleket meselelerine mıhlamanın, kendimize dair düşünce ve tahlil

alışkanlığını dumura uğratması ne acı çelişkidir. Ortega Y. Gasset aynı bakar körlüğün İspanya için de sözkonusu olmasından yakınmıştı bir yerde. "İspanya söz konusu olunca kendimizi unutuyoruz ve bu fikr□i sâbit, bizi daha aslî ama basit meselelerden uzaklaştırıyor" meâlinde bir şikâyetti bu; şüphesiz bizim için de vârittir. Nâmus nâmus diye nâmusdan olmak, dürüstlükten bahsederken kalbin dürüstlüğünü ifsâda uğratmak neviinden bir körlükden bahsediyorum. Bir yaştan sonra tashihi çok zor bir ârıza bu.

Büyük meselelerin çoğunda herbiri küçük şahsiyet arızalarından oluşmuş kangren bölgeleri teşhis etmek de bir şeydir. Bütüne bakarken parçayı ihmâli, hatta küçümsemeyi telkin eden toptancı bakış açımız, şahıs seviyesinde feci iflâslara sahne olabiliyor; bir mânâda tek ferdi görünmez hale getiriyor, sonra problemlerin çözülmezliği karşısında eziliyoruz. Oysa ki belkemiğini dik tutan insanların bolluğunda hiçbir çözüm imkânsız denecek ölçüde uzak değildir. Misâl? Misâllerini de siz hatırlayınız.

Şair doğru söylemiş: "Şerefle tamamlanması gereken en ağır vazife hayattır."

Alıntı: balıkesır semalarını aydınlatan kıtaplar

Bir şehrin kendi hâfızasına ve medenî birikimine sahip çıkması, ümitvar olmamızı gerektirecek bir güzellik ışıltısıdır. Medeniyet şehirlerde inşâ edildi ve geliştirildi. İstanbul'u bir kenara bırakırsak taşra şehirlerinde yayın faaliyetinde bulunmak ahir zaman kahramanlıklarından sayılsa yeridir.

Çankırı kitaplarından sonra Balıkesir'den bir ışık hüzmesi yükseldi ve bu güzelliği sizlerle paylaşmam gerektiğini düşündüm. Kuyumculukla iştigal eden has Balıkesirlilerden (aslen Konyalı olması ne güzel nükte!) Cengiz Eratalay'ın göndermek nezaketinde bulunduğu bir yığın Balıkesir kitabı duruyor şimdi masamda. Hepsi de Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı tarafından ders kitabı boyutlarında yayınlanmış ilmi endişe taşıyan kitaplar. İlki, meşhur tarihçimiz İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın 1925'de yayınladığı "Karesi Vilayeti Tarihçesi"; bu nadir eserin faksimil, yani "tıpkıbasım" olmasa da asli diline saygı gösterilen bir tarzda 75 sene sonra yeniden hayat bulması ne kadar güzel. Aynı yazarın, yine aynı yıl içinde kaleme aldığı "Karesi Meşahiri" isimli eser, Karesi vilâyetinin, bugünkü ismiyle Balıkesir'in yetiştirdiği âlim ve sanatkârlar hakkında kaleme alınmış bir başka çalışma. Genç araştırmacılardan Tacettin Akkuş'un "Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası" isimli kitabı, titiz ve derin bir mesainin eseri olduğunu hemen hissettiriyor. Sırada Aydın Ayhan'ın "Balıkesir ve çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacırlar" unvanlı değerli tarih etüdü var. Onu Muharrem Eren'in iki eseri, "Mutasarrıf Ömer Bey" ve "Zağnos Paşa" monografileri takib ediyor. Tanınmış araştırmacı M. Kayahan Özgül ise "Helvacızâde Muharrem Hasbi" ve Paşabeyzâde Ömer Âli Bey'in "Türkmen Kızı" isimli iki çalışmasıyla faaliyete destek vermiş. Türkmen Kızı, edebiyatımızda az bilinen ama pek çok cihetten ilk'e imza koyan önemli bir roman.

Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı'nın mensupları böyle seçkin ve ilmi değer taşıyan bir yayın faaliyeti gerçekleştirdikleri için tebriki hakediyorlar. Darısı taşranın öteki şehirlerine.

Bilgi için adres: Milli Kuvvetler Cad. Ermişler İşhanı, 31/6 Tel: 0266 245 45 45, Fax: 243 46 64, E posta: zagnos@zagnos.org

Derinlerdeki sığlık

Dünyayı yöneten akıl, entelektüel çapına saygı duymamızı gerektiren bir derinlik göstermiyor.

Şaşırtıcı ama galiba gerçek; savaşı yönetenlerin öngörüsü, futbol tartışma programlarında "o topa öyle vurulur muydu kardeşim" lâflarıyla geyik destanı dokuyanların aklından pek parlak değilmiş. Ne garip, İngiltere ve ABD, batı dünyasının sadece çıplak yumruğunu değil Anglo"Sakson medeniyet kavrayışının zirvesini de temsil etmelerine rağmen her iki ülke siyasi elitlerinin basiret toplamı, kıraathane muhabbetinin seviyesini ancak tutturabiliyor: Elbette insanlığa hizmet eden ve yön veren dehâlar yetiştirdiler, lâkin o ferâset iki ülkenin toplam "hikmet"i hükûmet"inde tecelli etmedi. İnsanlığın aklı, asırlar geçtikçe hep yerinde sayıyor. Şu Irak harekâtının savunulabilecek, saygı duyulacak neyi var? Batılı aklın en ziyade parladığı nokta, daha şimdiden Umm Kasr'daki limanın işletme hakkını kimin üstleneceğinden öteye gidemiyor.

Bir memleketi mâsum ahalisi ile birlikte mahvedip harabeye çevirdikten sonra, o bölgede yeşerebilecek yatırım imkânlarını plânlayıp paylaşmaya kalkışmanın neyine saygı duyacağız?

ABD ve İngiltere, İslâm dünyasında Filistin meselesiyle zaten hep gündemde kalan Amerikan aleyhtarlığını bütün dünyaya yaymaktan başka bir şey yapmış olmadılar; bu politik çizgi, yeni bir dünya harbi çıkarabilir; mazlum ve mâsumların eti üzerinden yeni pazarlar ve hükümranlık alanları ihdâs edebilir ama o kadarını Cengiz Han da yapabilmişti zaten (Cengiz Han'la Blair veya Bush'un askerî basiretlerini aynı kefeye koymak Cengiz Han nâmına haksızlık olur; o başka!). Bedeni büyüyen ama toplam aklı hep aynı kalan bir kaderi var insanlığın. Afganistan'la başlayıp Irak'la devam eden, yarın muhtemelen Suriye ve İran'ı, hatta belki Türkiye'yi de kaplayacak olan "antiterörist haçlı seferi"nden sonraki dünya nasıl bir dünya olacak: Muhtemelen tarihin gördüğü en adaletsiz, en korku dolu ve en sefil zamanlar yaşanacak; içlerinde Siyonist radikallerin de mutlaka yer aldığı bir avuç batılı siyasi elitin kapıldığı zafer hissine mukabil açlık, korku ve zulme gömülmüş milyarlarca insan. Bugün atılan adımlar, öyle bir hedefi işaretliyor.

Armageddon kehânetlerini gerçekleştirmek için zulüm yoluna döşenen akılsız taşlar!

Beğenelim beğenmeyelim, Saddam, Ortadoğu gibi dünyanın en istikrarsız ve sancılı bölgesinde "şikak ve nifak"ı kabında muhafaza eden bir tıpayı andırıyor ve onun yerinden

uğratılması ile çıkacak istikrarsızlık dalgasının nerede yatışacağını kimse tahmin edemez. Bu noktada ABD'nin Peşmergelerle işbirliği yapması, bende, henüz seyretmediğimiz ama neticesinin ne olacağını aşağı"yukarı tahmin edebileceğimiz bir film izlenimi bırakıyor. Züccaciye dükkânına dalan fil benzetmesi pek yerindedir; kopacak şangırtıyı tahmin etmek zor değil doğrusu.

Şöyle veya böyle: Temelini doğru dürüst atamadığımız, borçla ayakta tutmaya çalıştığımız ve içerde hır"gürü eksik olmayan küçük dünyamız sarsılıverdi işte. En büyük ve güçlü müttefikimiz Amerika, buffalo sürüsüyle arka bahçemize giriverdi. Öyle şaşırdık ki şu hadisede "sağ tutum"sol tutum" şeklinde birbirine alternatif olabilecek tavırlar geliştirmeyi bile unuttuk ve bir anda aynı gemide yolculuk ettiğimizi hatırladık. Depremde sağcılarla"solcular, ilericilerle gericiler, laikçilerle radikaller ayrı tavır geliştirmeye zaman bulamıyorlar. "Amerika ile savaşacak halimiz yok, akıllı olalım" diye mezarlıktan geçerken ıslık çalmayı akledebilenler bile fena halde ürkmüş durumda. Âkil Türk entelijansiyasının kapıldığı kafa karışıklığı sürpriz değildir çünkü aylardan beri bağıra çağıra "geliyorum" diyen kriz, devletin derin katlarında saklı bulunduğuna inandığımız "hikmet"i hükûmet"i de gafil avlamışa benziyor. Sepetinde pamuğu olduğuna inanan herkes konuşuyor bugün, ekranlar, "devlet aklı"nı temsil ettiğini varsaydığımız kişilerin "analiz"leriyle lebâleb. Kimseyi itham kasdıyla söylemiyorum ama vardığım sonuç, bizdeki "hikmet"i hükûmet"in, zannettiğimiz kadar "derin"liklerde barınmadığıdır. Kuzey Irak politikamızın kendi hudutlarımızda kalakalması böyle bir istihzâdır işte.

Mahzuru şu ki, bu defa insan, "kalıplaşmış diğer dış politika stratejilerimiz"in sıhhatinden şüphe etmeye başlıyor.

Kerkük'te fitne vehmi

Savaş çoğumuz için bir haberden ibaret, televizyondan veya gazeteden takib ettiğimiz haberler bütünü. Hadiseyle ilgili bütün kanaatlerimizi bu haberler ve elbette onun takdim tarzı tayin ediyor. Haberleşmenin altın kuralını hatırlatalım; haberleşme öyle bir süreçtir ki, neticede haberin ne olduğu değil, sizin ondan ne anladığınız önemlidir.

Güney cephesindeki harekât biraz duraksayınca kuzeyden gelen haberler üzerinde daha uzun süre düşünme imkânı bulabiliyoruz. Dikkat çeken ilk nokta şu: Kuzey cephesinden gelen haberler daha ziyade Amerikan ağırlıklı. Güney cephesinde Arap televizyonlarının batılı haber kanallarını dengeleyici bir tesirinden söz etmek mümkün; özellikle El Cezire ve El Arabiyye televizyonları, güney cephesinde ne olup bittiğine dair daha sarih bir kanaat edinmemizde değerli yardımlarda bulunuyorlar. Belki de şimdilik manşet olmaya lâyık çapta hadiseler henüz cereyan etmediği için 36. paralelin kuzeyindeki bölge, bulanık bir alan teşkil ediyor ve bu bulanıklık hali beni ürkütüyor. Şüphesiz savaşın tamamı ile ilgiliyiz ama Türkiye açısından kuzey bölgesi hayati önemi haiz. Irak Türkmenleri yıllar boyunca despotik Irak

yönetimlerinin ve Baas iktidarının elinde bir hamur gibi yoğrulurken, en ziyade iletişimsizlik yüzünden büyük zaafa uğradılar ve acı kayıplar verdiler. Aynı iletişimsizliğin bugün bir nevi bulanıklık halinde sürüp gitmesi insanı huzursuz ediyor.

Kerkük'ü savunmakla görevli Irak birliklerinin bölgeyi tutmakta pek de istekli olmadıkları gibi bir intibaya kapıldım. Buna mukabil Amerika ile işbirliği yapan Peşmerge güçlerinin, Irak askeri güçlerinin döküntülerini de toplayarak Kerkük'ü adım adım muhasara ettikleri söyleniyor. Molla Mustafa Barzani'nin oğlu Mesut'un, "Kerkük bizim için Kudüs gibi mukaddes değer taşıyan bir başşehirdir." cümlesi, bu tablo içinde son derece vahim şeylerin başlangıcını teşkil edebilecek bir fünye gibi dikkat çekiyor. Kerkük'te kaç Türk gazetecisi var ve bunların yolladığı haberler nerede değerlendiriliyor bilmiyorum ama öğrenmek istiyorum. Kerkük Türkleri'nin bölge ortalamasına göre şehirli ve muharip ruh taşımaktan uzak bir hâlete sahip bulunduğu söyleniyor. Öğrencilik yıllarından hatırlarız ve biliriz ki her Kerküklü aile, evlatlarını Türkiye'de okutmak için akıl almaz fedakarlıkları göze alacak derecede irfânî bir geleneğe mensup bulunuyorlar. Hatta ara sıra dertleştiğimiz bazı Kerküklü dostlar, Türkiye'de veya Irak dışında okuyan Türkmen talebelerin yeniden Kerkük'e dönmemelerinin gelecek için çok büyük bir risk teşkil ettiğinden bahsetmişlerdi; sözü edilen gelecek bugünler midir, onu da bilmiyoruz. Kulaktan dolma bilgilerle edinebildiğimiz kırık"dökük mâlumata göre birinci körfez harekâtından sonra bölgede başlayan Peşmerge ayaklanması esnasında Kerkük ve Musul'da büyük tahribatın yaşandığı ve hatta ilk iş olarak isyancı güçlerin elektrik trafo merkezlerini imhâ ile Irak yönetiminin tuttuğu tapu kayıtlarını ortadan kaldırmak için harekete geçtiği idi.

Şüphelerimizi yoğunlaştıran bir başka husus ise, sözünü ettiğimiz isyanı müteakip bölgeye yönelik Saddam güçlerinin saldırısını önlemek üzere Türkiye'de mevzilenen Amerikan birliklerinin, tam sayısını bilmediğim ama binlerle ifade edilen sayıda Peşmerge'yi uzaklardaki bir ABD askeri üssüne taşıyarak onlara askeri eğitim verdiğidir. O güçlerin bugün nerede olduğunu tahmin etmek için fazlaca zeki olmaya gerek yok ve ABD birliklerinin içinde ve emrinde hareket eden bu güçlerin, bu korkutucu iletişimsizlik ortamı içinde ne gibi şeyler yapabileceğini kimse bilemez.

Bizim Kuzey Irak hassasiyetimizin önemli bir bölümünü bölgedeki Türkmen varlığı oluşturuyor ve resmen itiraf edemiyor olsak da hissediyoruz ki Irak Türkmenlerinin can ve mal emniyeti konusunda büyük endişe içindeyiz. Türkiye'nin, basına tam aksetmeyen görüşmelerde bu konunun üzerinde ısrarla durduğunu biliyoruz ama neredeyse global bir koro tarafından seslendirilen, "Türkiye Kuzey Irak'a girmesin" terânesinin (ki dün koroya İran da iştirak etti) gerçekte hangi plana takoz koyabileceğini de tahmin edemiyoruz. Bu konuda sadece doğru bilgi ile güçlendirilmemiş önyargılarla, yakın tarihten devşirdiğimiz tecrübelerle hüküm verebiliyoruz ve işte bu hükümdür ki bizi endişeye sevk ediyor. Halilzad isimli Amerikan Hükümeti memurunun İran, Türkiye ve Suriye'yi, Kuzey Irak konusunda

görüşmeler yapmak için bir araya getirmek istemesine dair haberler, bu vehim tablosunun üstüne konulduğunda bizi ümitvar kılmıyor. Belki durum vehmettiğimiz ölçüde endişe verici değildir ama bilmiyoruz.

Bilebildiğimiz tek şey, ABD'nin Kuzey bölgesinde ateşle oynadığı veya nasıl işlediğini bilmediği bir mayını akılsızca kurcaladığıdır. Bu konuda basınımızı, Türk ve dünya kamuoyunu daha sağlıklı bilgilendirmek için daha fazla gayret göstermeye davet ediyorum. İnşallah endişelerimiz hep vehim seviyesinde kalır ve kelimelerle telaffuz etmeye çekindiğim daha vahim gelişmeler zinciri hiç başlamaz.

Emperyalizme karşı kehanetlerle direnmek?

Kabul etmeliyiz ki kehanetlerle tarih felsefesi yapmaya çalışanlar, üstü örtülü olarak toplumu İslâm'ın asla hoşgörmediği ve kınadığı bir atâlete, son derece vahim bir kadercilik çizgisine sürüklemiş oluyorlar.

Bir ahbabın dükkânına oturmuş dertleşiyoruz; mevzu mâlum, Irak meselesi. Amerika'nın gerçek niyeti nedir, İsrail bu işin neresinde duruyor, sonrası ne olacak gibi şeyler... Yüksek tahsil yapmış, iş sahibi genç bir arkadaş diyor ki,

□Bu iş Fırat'ın altınları ile doğrudan ilgili. Amerikalılar uydu fotoğraflarıyla tesbit etmişler, Fırat'ın yatağı içinde uzaydan bile görülebilen müthiş altın yatakları varmış...

Ayıp olmasın diye araya lâf katıp konuyu değiştirmeye çalışıyoruz ama arkadaş ısrarlı,

□Resulullah'ın hadis□i şerifiyle de sâbit, kaynağını gösterebilirim...

□...?

Fırat'ın altınları

İki gün sonra elektronik posta kutusuna bakarken dikkat çekici bir başlık görüyorum "Fırat altınları". "Bizim arkadaşın mâlumat kaynağı belli oldu" diye düşünüp mektubu kopyaladıktan sonra okumaya başlıyorum. Birbiriyle bağlantılı olduğu imâ edilen iki hadis metni var mektupta; ilk hadis şöyle: "Fırat Nehri altın bir dağ üzerinden açılmadıkça kıyamet kopmaz. Onun üzerine insanlar savaşırlar. Yüz kişiden doksandokuzu öldürülür. Onlardan her biri: 'Herhalde savaşı ben kazanacağım' der." Hemen altında kaynak da zikredilmiş: Kütüb□i Sitte Cilt: 14, Nu: 5040. Öteki hadis ise şöyle: "Fırat (nehrinin suyu çekilerek) kıymetli altın hazînesini açıklaması zamânı yaklaşıyor. Her kim o zaman orada bulunursa, ondan bir şey alma(ya uğraşma)sın! (Çünkü ihtiyar dünyânın ömrü sona ermiş bulunacaktır)".

Mektubun devamında uydu fotoğraflarından bahsedildikten sonra "Arap Forum adlı internet sitesinin, ismini gizli tuttuğu bir Arap maliye bakanına dayandırarak verdiği haber.." gibi kaynaklar mehaz gösterilerek efsânenin ne kadar "sahici" olduğu ileri sürülüyor. Mektup

metninin, bu gibi bulanık malumatı teyid edecek kaynaklardan mahrum okuyucu kitlesini ikna edecek ustaca taktik ve tertiplerle düzenlendiği açık. "Peki ya hadisler?" denilirse bir başka fasla geçmek icab ediyor. Hadis usulünün en çok itibar edilen kriterlerine göre "kehânet" niteliğindeki hadislerin zayıf olma ihtimâli son derece yüksektir zira İslâm akaidine göre "Gayb bilgisi" ancak Allah katındadır. Ne var ki hadis mecmualarında kehânet niteliğinde, gelecekten haber veren ve hadis metodolojisi itibariyle Efendimiz'in ağzından çıkması imkânsız denilebilecek karatta hayli rivayet yer almaktadır ve bu mesele dinin en tartışmalı alanlarından biridir. Nitekim yukarıda zikredilen ilk hadis, sahih sünnet külliyatı içinde yer alıyor! Ne yapacağız?

Bir de Şeyh Ahmed'in vasiyetnamesi var

Bu gibi rivayet ve söylentilerin yaygınlaşma dönemlerine dikkat etmek gerekiyor. Özellikle İslâm dünyasının zaafa uğradığı, siyasi başarısızlıkların, askeri mağlubiyetlerin ard arda sökün ettiği zamanlarda Müslümanların hâl□i pür□melâlini izah eden, bir adım sonrası için onlara ümit vaadeden ama nihai tahlilde bunca musibetin İslâm'a sıdk ile bağlanmamaktan doğduğunu ileri süren söylentiler bunlar. Bu noktada sizlere "Şeyh Ahmed'in Vasiyetnâmesi" efsânesini de nakletmem gerekiyor, zira şu günlerde bu söylenti de internette dolaşmaya başladı. Yakın zaman içinde bu vasiyetnameden bahseden iki elektronik mektubu posta kutumda gördüm ve sildim.

Taş baskıyla yapılmış bir nümunesini rahmetli halamın kitap sandığında gördüğüm bu küçük risâle, 1. Dünya Harbi yıllarında Anadolu'da çok tanınmış ve elden ele gezmişti. Bu risâlede özetle Medine'de Efendimiz'in Ravza□i Mutahharası'nda türbedâr olan Şeyh Ahmet isimli birinin rüyâsı anlatılmaktadır. Şeyh Ahmet rüyasında Efendimiz'i görür. Efendimiz, Şeyh Ahmed'e evvelâ ümmetin içinde bulunduğu sefil durumun sebeplerini izah eder ve neticeten bu felâketlerin İslâm'a layıkınca riayet olunmamasından doğduğunu söyleyerek kendisine öğreteceği duanın hangi miktarda okunması gerektiğini tâlim eder. (Bu konuda Y. Ziyaeddin Ersal'ın "Şeyh Ahmed'in Vasiyetnâmesi ve Tenkidi" ismiyle yayınladığı ilmi bir çalışmasının bulunduğunu da belirtelim).

Kehanet gayreti öldürür

Eski veya yeni olsun, bütün bu söylentiler, rivâyetler veya efsâneler bir noktada toplum psikolojisinden doğan sahici bir ihtiyaca cevap veriyorlar. Günümüz açısından bu rivayetlerin önemi, ilkiyle sonuncusu arasında bir asır geçmesine rağmen bu gibi tepkilerin hâlâ aynı biçimiyle yaşıyor olmasıdır. İslâm dünyası, dışarıdan kendi uzviyetine yönelen silahlı tehdid ve saldırılara karşı misliyle mukabelede bulunamamış olmanın ızdırabını, bir yerde hâlâ mâziye dönerek, bir yerde tarihi hâtıralar üzerine kıvrılarak yansıtmaya çalışılmaktadır. Peşinen belirtmeliyiz ki bu gibi rivâyetlerin buhran dönemlerinde dolaşıma girmesi ile bu rivâyetlerin gerçeklik derecesini soruşturmak birbirinden ayrı şeylerdir. Kehânetlere inanmak

ve her şaşırtıcı hadiseyi, daha önce yapılmış bir kehânete bağlamak eğilimi, sadece İslâm dünyasına mahsus bir davranış kalıbı değil. Nostradamus isimli kâhinin kehânetlerini ihtiva eden eser, batı dünyasında hâlâ itibar gören, basılan, satılan bir kitaptır. Batı dünyasında, özellikle ABD'de, kıyamete doğru yaklaştıkça sıradışı olayların yaşanacağına inanan, bu olayların belirtilerini dikkatle takib ederek kendi inancına göre kıyamet öncesine hazırlık yapan inanç gruplarının sayısı hiç de küçümsenemez. Gazetedeki gündelik falını okumadan dışarı adım atmayan, önemli kararlarında astroloğuna veya medyumuna danışan, burçlara ve fala ciddi surette inandığı için bu gibi şeyleri hayatının mühim bir parçası haline getiren insanlar da netice itibariyle Fırat'ın Altınları veya Şeyh Ahmed'in Vasiyetnâmesi gibi söylentileri dolaşıma sokanlardan farklı bir şey yapmış olmuyorlar. Bir davranış kalıbının çokluğu veya yaygınlığı, onun isâbetine delâlet etmez; başkalarına dayatılmadıkça veya bir toplumun mâneviyatını, direncini kıracak noktalara kadar abartılmadıkça herkes neye inanacağını seçmekte elbette serbesttir.

Ama kabul etmeliyiz ki kehanetlerle tarih felsefesi yapmaya çalışanlar, üstü örtülü olarak toplumu İslâm'ın asla hoşgörmediği ve kınadığı bir atâlete, son derece vahim bir kadercilik çizgisine sürüklemiş oluyorlar.

Aklinizda bulunsun:

Okunasi bır eser, öpülesı bır el

Ülkemizin yüzakı sosyal bilimcilerinden Prof. Dr. Nur Vergin'in ismini duymuş olmalısınız elbette ama yüzünü hatırlayabilen pek çıkmaz; zira Nur Hoca'mız, şu günlerde pek çok numûnesini ibretle gördüğünüz üzere kanal kanal dolaşıp "Medya maydanozluğu"na tevessül edenler takımından değildir. Şu anda onun, "Siyasetin Sosyolojisi, Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar" isimli yeni kitabını incelerken, hayli zamandır niçin ortalıkta görünmediğini de anlıyorum. Haliyle çalışanların pek de ortalıkta arz□ı endam etmesine, gürültü çıkarmasına mahal kalmıyor.

Bu kitap, gündelik siyaseti takib eden herkesin rahatça okuyup anlayabileceği seviyede bir çalışma; "seviye" kelimesini müsbet mânâsıyla vurguluyorum zira son zamanlarda "anlaşılır olmak" yüksek bir meziyet haline geldi. Bir ders kitabı olarak kaleme alınmasına rağmen "Siyasetin Sosyolojisi", siyasetle ilgili herkese hitab eden, temel mesele ve kavramlar hakkında etraflı bilgi sunan bir elkitabı değerini taşıyor. Sevgili Nur Vergin Hocamızın ellerine sağlık ve böyle çalışkan ve hayırlı elleri, bin kilometre uzaktan olsa bile öpmek bir vazife.

Bilgi için: Bağlam Yayıncılık,

web: www. baglam.com, E□mail: baglam@ baglam.com

2003

28 Nisan

Üç korner, bir penaltı Zaman Gazetesi

28 Nisan

Abartıların ardına gizlenen biz miyiz? Aksiyon Dergisi

26 Nisan

Normalizasyon! Zaman Gazetesi, Turkuaz

26 Nisan

Dokun geç Zaman Gazetesi

21 Nisan

Fikir sahibi olmak için önce şahsiyet sahibi olmak gerekir Aksiyon Dergisi

21 Nisan

İrtibatı kopardık! Zaman Gazetesi

19 Nisan

Yanılmışım Zaman Gazetesi, Turkuaz

19 Nisan

Şirinlik! Zaman Gazetesi

14 Nisan

Uyan ey gözlerim Zaman Gazetesi

14 Nisan

Milliyetçilerin tartışma geleneği yok mudur? Aksiyon Dergisi

13 Nisan

Bizden adam olamaaaz! Zaman Gazetesi, Turkuaz

12 Nisan

Terlik! Zaman Gazetesi

07 Nisan

Pes! Zaman Gazetesi

07 Nisan

Bir devin düşüşü Aksiyon Dergisi

06 Nisan

Amerikan güzeli! Zaman Gazetesi, Turkuaz

05 Nisan

Kötü kampanya, iyi kampanyayı kovar Zaman Gazetesi

Kötü kampanya, iyi kampanyayı kovar

"Oksijen çadırındayız, şimdi ilk müdahale için seruma ihtiyacımız var" sözünü işitince aklıma hemen Şubat 2002 krizini başbakan olarak yönetemeyen Bülent Ecevit'in apar topar, alelacele, baskından mal kaçırır gibi ve titrek bir sesle verdiği o meş'um demeci hatırladım:

"Bu bir devlet krizidir!" Bu demecin ardından piyasaların nasıl altüst olduğunu, Merkez Bankası'nın iki saat içinde "tabii o esnadaki kur değerinden" 7 milyar dolar satmak zorunda kaldığını, o günün akşam üstü doların iki katına çıktığını da hatırlıyorum. O yüzden Başbakan Tayyip Erdoğan'ın duygu ve acemilik yüklü o konuşması beni hayrete düşürdü.

Birisi bilezik vermiş, bir diğeri maaşının yarısını yollamış; bunlar milli haysiyeti işaretleyen güzel örnekler, takdire lâyık lâkin bir "milli seferberlik kampanyası" böyle başlatılmaz. Kim eleği patlamış kalbura bir bardak su koyar? Benim endişem, gerekli tedbirler alınmadan, zemin hazırlanmadan başlatılacak bir kampanyanın fiyasko ile neticelenmesi ve ondan daha vahim olmak üzere günün birinde devletin milletine yardım için müracaat etmesi halinde, bu talebin gayrı ciddi bir etki yapmasıdır. Millete güvenmek güzel lâkin ondan önce milletin güvenine lâyık olmak gerek. O güveni telkin için hazırlık var mı? "Biz bu bütçe açığını ve borçları kucağımızda bulduk" sözü sanki mâkul bir lâfmış gibi görünüyor ama bir başka açıdan aczin itirafıdır: Göreve talib oldunuz, projelerinizi anlattınız ve bu projelerin içinde iktidarınızın dördüncü ayında "herkes yüz dolar versin, iç borçları öyle çeviririz" gibi bir fikir yoktu. Hükümete sızlanmak yakışmıyor, hissî konuşmalarla vakitsiz yardım kampanyaları açmak da yersiz. Bu gibi düşünceleri kuvveden fiile geçirmek için büyük hazırlık ve güven ortamı gerekir, nerede o hazırlık?

Devletin çok esaslı reforma ihtiyacı var; bu reformun ilk adımı, seçilme yaşını 25'e indirmek midir? İsabeti tartışılır, romantik bir teklif. Devlet kendi hesabını bir mahalle bakkalı dirayetiyle olsun yapamıyor zira devletin para harcama anlayışı baştan sona sakat, alaturka ve irrasyonel. Vergi tahsil tekniği Deli Dumrul'un basiret seviyesini aşamamış. Yıllardan beri sermaye sahipleri rantçılığa, faizciliğe yönlendiriliyor; buna rağmen hâlâ işyerini açık tutmak için çabalayan küçük işletmelerin ise burnundan getirilmekte. Nice zahmetle toplanabilen yetersiz kaynaklar ise birinci öncelikle devletin en âcil ihtiyaçlarına (otomobil, mefruşat, hizmet binası vb.) ayrıldıktan sonra bir türlü ıslah edilemeyen ihale usûlü yüzünden verimsiz yatırımlara, gudûbet bankacılık sistemine ve câri harcamalara akıtılmakta. Eğri oturup doğru konuşalım, böyle kötü ve verimsiz yönetilen bir "şirket"in hisse senedini kim alır? Devlet şirket değildir; âmennâ velâkin bize hiç kimse devletin ne kadar mehîb bir kavram olduğu hakkında ders vermeye kalkışmamalıdır.

Erken ve yeterince tezekkür edilmeden söylenmiş heyecan verici sözler bunlar. Başbakan, kendisine yollanan her mektubu Bakanlar Kurulu'nda okumak âdetinde midir? Bir de "Hazreti Ömer Fonu" fikri dolaşıyor ortalıkta; bu fikri icad edeni nasıl tebrik etmeli bilmem? Niçin Hazreti Ömer, niçin dinî bir şahsiyete gönderme yapmak ihtiyacı hissedilir? "İslâm dinarı" gevezeliğinin kime, kaça mal olduğu unutuldu mu? Danışmanlar böyle işlere yarıyorlar zâhir: "Gönül havuzu", Hz. Ömer Fonu zekâvetine göre hiç olmazsa daha seküler ama ucuz aşk romanı isimlerini andırıyor. Nasreddin Hoca'nın tavsiye ettiği gibi yola çalı dikmek, "geçen gün bir mektup aldım, gözlerim yaşardı" edebiyatıyla kampanya açmaktan daha mâkul bir yoldur; niçin denenmiyor?

Acı ama yeri: İane üzerine bütçe yapılmaz, iane üzerine yatırım tasarlanmaz! Bu teklifte haklı olmak için seçim kampanyanızda meselâ şu "gönül havuzu" projesinden bahsetmeliydiniz. Böyle ciddi bir kampanya, ancak çok olağanüstü şartlarda, çok makul gerekçelerle ve çok iyi bir zemin hazırlığı yapıldıktan sonra açılabilir. Öyle ki toplum, bağışladığı her kuruşun gerçekten yerini bulduğuna inanmalı, tek kuruşunun israf edilmediğine kanaat getirmelidir; kötü kampanya iyi kampanyayı kovar ve daha şimdiden fiyasko tehlikesi geçiren bu kampanya, ilerde bu imkânı kullanmak isteyen kadroların başarı şansını öldürmekten başka işe yaramayacaktır.

Belki başta kaydetmek gerekirdi: Powell'ın ziyaretiyle ABD'nin taleplerine rıza gösteren bir hükümet, hangi gerekçeyle halkından para isteyecek? Mâlum, "maaşımızın yarısını verelim" teklifinin ardında biraz da "ABD'ye boyun eğmeyelim" arzusu vardı da!..

Bunları geçiyoruz; başka fikriniz varsa onları görelim.

Amerikan güzeli!

Necip Türk matbuatı, dil bilmeyen, özellikle İngilizce bilmeyen okuyucuları için nihayet harekete geçti ve sizler için dünyayı "müttefikler"in gözüyle seyretmenizi sağlayan bir gazete hazırladı. Artık televizyonlarda saat başı, buruşuk gömlekleri ve günlerden beri gereğinden fazla konuşmuş olmanın yorgunluğu ile arz"ı endam ederek size dünyadan haber veren ve, "Vilyım Sefayr dünkü yazısında diyor ki..." veya, "feşmekân tink tenk kuruluşunun itibarlı stateji dergisinin geçen ay sonunda İslâm dünyasını analiz eden yarı gizli raporundan okuduğuma göre" gibi edalarla bilgiçlik taslayan ukalâ takımına ihtiyacınız kalmadı. Sözünü ettiğim gazete siz "ciğerinin köşesi, yüreğinin yağı" okuyucuları için en radikal savaş taraftarı Amerikan gazetesinden daha keskin ve hışım dolu bir yayın anlayışla bütün bayilerde satışa sunulmuş bulunuyor. Üstelik 150 bin lira.

Ne dersiniz, Wall Street Journal kadar ciddi ve ağırbaşlı olmasa da en azından Fox Tv ayarında savaş magazini yapan gazetemizde şöyle bir gezinti yapalım mı? Aşağıda sunulan örnekler, işbu ceridenin geçen hafta yayınlanan çarşamba nüshasından seçilmiştir. Parantez içindeki ifadeler bana aittir)

(Birinci sayfadan haber yorumlar) Bu Kürşat Tüzmen var ya, tıpkı Iraklı bir bakan gibi davranıyor; Saddam diyor başka bir şey demiyor. Zaten tezkere oylamasında gezilere kaçan bu bakan sadece savaş muhalifi değil, Saddamcıymış da..., Saddam bu vebali taşıyamaz, kendisi için yarattığı zenginlik ve ihtişama rağmen Irak'ta halk açlıktan kırılıyor. Üstü başı dökülen kalabalıklar müttefiklerin dağıttığı yardım paketi için birbirini eziyor (siz misiniz ABD'ye posta koyan baldırıçıplaklar?..., Bush'un intikamı; Bağdat'ta yıllardır baba Bush'un resmi çiğnendi. Şimdi Saddam'ın resmi paspas, Bush babasının intikamını Saddam'dan işte böyle alıyor. (iyi de sana ne oluyor?)

(İç sayfalara geçiyoruz) Çölde Baas yetkilisi avı soluk kesiyor, İngilizler Baas yetkililerinin saklanabileceği her yeri hallaç pamuğu gibi atıyorlar (elinize sağlık arslanlar)..., Saddam'ın tüm yükü çocukların sırtında, açlık kol geziyor (ayranı yok içmeye..)...., Nasıriye'den sonra duvar resimleri de teslim oldu (iyi ama zilleri takmamışsınız?) Nasıriye tamamen kontrol altında (gözünüz aydın!), Irak'a Amerikalı bakan (yakışır!), Iraklı bazı diplomatlar, ülkenin doğusunda Amerikan üslerine giden su borularına zehir katmak istediler (vay alçaklar, bu bize yapılır mı?), Amerikalı yaralı sayısı 228 (bir şey sayılmaz, devam arkadaşlar!), (bir köşe yazısı başlığı); Amerikan düşmanlığı, (Mealen şöyle diyor üstad, "Demirel'in dediği gibi ne Türkiye ABD'den vazgeçer, ne de ABD Türkiye'den"; oh be, rahatladım biraz, sağol üstad! Hafazanallah, kâbus gibi bir şey; et tırnaktan, gül bülbülden ayrılır mı ayol?)

Ayrıntıları geçiyorum; mükemmel bir gazete. Sahibini ve çalışanları yürekten kutlarım. Çoğulculuk böyle bir şey işte. Amerikalıların meseleye nasıl baktığını anlatan, hatta bununla da kalmayıp neler hissettiğini, hadiselere nasıl tepki verdiğini aksettiren bu yayın organı,

iletişim dünyamızda büyük bir açığı kapatıyor; sokaktaki Amerikalıyı evinize getiriyor. Tenkid edeceğimi sanıyorsanız yanılıyorsunuz demektir.

Yalnız aga, aklıma bir şey takıldı; şimdi sen diyorsun ki bu gazete kaldırım ağzıyla ve Amerikan gözüyle bir nevi savaş magazini yaparak bir yol tutturmuş gidiyor ama gazetede yazan herkes aynı telden çalmıyor; meselâ bak, iç sayfada delikanlının biri, "Bugün Bush için ne yaptın?" başlıklı bir yazı yazmış. Orada diyor ki, "Peki ya bu Bush'a karşı müthiş bir sempati beslemek hangi kategoriye girmektedir?.. Önlerine gelene Saddamcı diye yaftayı yapıştıracaklarına, öyle tuhaf tuhaf manşetler atacaklarına, yorumlar yapacaklarına, ahkamlar keseceklerine sakinleşseler ya biraz. Olmuyor mu? O zaman arabalarına birer tane vantuzlu biblo alsınlar, üzerine de 'Bugün Bush için ne yaptın?' diye yazdırsınlar. Hoşuna gider Teksaslı'nın, aferin der belki de...

A, vallahi öyle, kim bu gazetenin milli birlik ve beraberliğini ihlâl eden çatlak ses yahu? Hani kötüye yoracak olsam, "yazar patronlarını kesiyor, acaba Saddam'dan maaş mı alıyor" diye dedikodu yapmam gerekecek. Böyle bir yazının İngilizceye çevrilmiş halini, Amerikan medyasında okuduğunuzu düşünün; feci bir şey yani. Çoğulculuk böyle bir şey işte azizim!

Demokrasi güzel şey yine de; 150 bin liraya Amerikan bakış açısını öğrenmek az nimet mi birader?

Bir devin düşüşü

Amerika, bir dünya imparatorluğu kurmak şansını bu saldırıda kaybetti. Bu noktadan sonra Irak'ı son savunma mevziine kadar işgal etmiş olsa bile bu bir "Phyrrus Zaferi" olmaktan ileriye geçemeyecektir.

Günün birinde iki kutuplu soğuk savaş dönemini özleyeceğimizi söyleselerdi herhalde hayra yormazdık; soğuk savaş yıllarında da savaş, zulüm ve açlık vardı ama iki kutuplu dehşet dengesi, daha büyük acıların yaşanmasını nisbeten engelleyebiliyordu; o yıllarda küçük devletler, "bağımsız" olmak duygusu ile daha içiçe idiler. Dünya bugünkünden daha büyüktü eskiden; uçsuz bucaksız okyanuslar, henüz keşfedilmemiş karalar ve balta girmediğine inanılan ormanlar vardı. Bugünün dünyası küçüktür çünkü "global bir köy"ün tekdüzeliğine bürünmek üzeredir. Globalizm taraftarları, temsili demokrasinin, serbest rekabete dayanan piyasa düzeninin insanlık tarihi için en mükemmel final noktası olduğunu sanıyorlardı; üreten, çalışan, birbiri üzerine abanmayan âdil bir dünya olacaktı bu; diktatörler tarihe karışacak, insanlık bilgi paylaşımı ile ilerleyecek, sefalet yok olacaktı. Globalizmin şekerle kaplanmış yeni bir dünya diktatörlüğü anlamına geldiği çabuk anlaşıldı zira global değerleri tayin ve tarif eden güç, aslında kendi hükümranlığını meşru gösterecek bir ideolojiyi kabul ettirmek peşindeydi.

ABD'nin tek egemen olduğu bir dünyayı tasavvur etmeye çalışalım; hiç kimse böyle bir rüyanın içinde yaşamaya razı olmayacaktır çünkü Amerikalılar insanlara cennetten değil cehennemden pasajlar gösteriyor ve olanca şık ve kibar görüntülerine rağmen dünya toplumlarına güven telkin edemiyorlar. Amerikan yönetiminin iyi tarafları, sadece "wasp" niteliği (yani, white, anglo□saxon, protestan kelimelerinin başharflerinden yapılan bir kısaltma) taşıyanlara mahsus bir imtiyaz. Aslına bakılırsa Amerika adını verdiğimiz devâsâ imajlar ve olgular topluluğu içinde propagandaya yarayışlı olumlu şeylerin bulunması son derece tabii. Amerikalıların dünyaya sunabilecekleri bir sulh ve selâmet projesine sahip olmadıklarını artık iyice biliyoruz: "Pax Americana", yani Amerikan barışı ismini verdikleri kavram, "Irak'ın hürleştirilmesi"ne benzeyen bir niyeti kapsıyor!. ABD, güç kullanmaya ve bulundurmaya ehliyetli olmadığını defalarca isbat etti; onlarda bir evrensel barış fikri yok. Büyük ihtimalle kendilerini, günahkâr ve isyankâr dünya toplumlarını yeryüzünde cezalandırıp ıslah edecek bir ilâhi vazife ile görevlendirildiklerini düşünerek hareket ediyorlar. Bu davranış biçiminin son derece dejenere edilmiş ve kokuşmuş bir dini telakkiden kaynaklanması çok dikkat çekicidir. Amerikalılar kendilerinin seçilmiş bir toplum olduğunu düşünüyorlar ve bu anlayış onları, diğer toplumların acılarına ve hallerine karşı duyarsız kılıyor. Saldırı harekâtının ilk onbeş gününde uğradıkları başarısızlıklara karşı verdikleri tepkiler, aslında Amerikalıların kendi hallerini de bütün boyutlarıyla kavramakta vahim sıkıntılar çektiklerine işarettir.

Bakış açılarında ne kadar hatalı olduklarını gösteren en büyük delil, harekâtın başlamasıyla birlikte bütün dünya kamuoyunun ABD'nin aleyhine dönmüş olmasıdır. Diktatörlükle yönetilmeyen hemen her ülkede Amerikan aleyhtarı gösteriler ve resmi kınama mesajları birbirini takib ediyor. Körfeze adım atar atmaz en azından Iraklı Şiileri yanında bulacağını öngören beklentiler hüsranla sonuçlandı. Savaş öncesinde, "Saddam da sütten çıkmış ak kaşık değil doğrusu" diye düşünenlerin sayısı hiç de azımsanamazdı ama bugün Saddam'ı eleştirenler bile, onun kendi halkıyla bütünleşmiş bir mücadele önderi görüntüsüne bakarak kalben ve hissen Irak halkının yanında yer alıyorlar.

Saldırıdan önce dünya medyalarını ustalıkla kullanan Amerikan güçleri, saldırıyla birlikte büyük avantaj olarak gördükleri basın desteğinin bir anda kendi çıkarları aleyhine işlemeye başladığını görerek paniğe kapıldılar. Halbuki öncü silahlı birliklerin refakatine verilen sivil basın mensupları gerçeği, Amerikalı'ların, savaştan önce bambaşka hülyalar içinde yüzdüğünü gösteriyordu; bu hesaba göre bu savaş muhabirleri, müttefik tanklarını çiçekler karşılayan, askeri araçların tamponlarına binerek cadde ve sokaklarda sevinç turları atan Iraklıların sempatik desteğini dünya kamuoyuna aktaracaklardı. Ne var ki bu gazeteciler sadece savaşın kirli ve korkunç yüzünü görüntüleyerek hiç de hesapta olmayan bir tesir uyandırdılar. Amerika, neredeyse kendi kamuoyu desteğini bile kaybetmek üzeredir ve nitekim savaşı tarafsız bir nazarla aksettiren televizyon haber ve görüntülerinin Amerikan basınında sıkı bir sansüre tabi tutulması hadisesi bu gerçeği doğruluyor.

Harekâttan önce herkeste bir kanaat vardı ve bu kanaat aslında ABD'nin efsânevi gücünü inşâ eden şeyin ta kendisiydi: Amerika dünyanın en yetişkin beşeri kadrolarına sahip bir devletti; beyin fırtınası estiren think tank kuruluşlarıyla, yanılmayan istihbarat servisleriyle, yüzlerce kilometre tepeden bir jipin plakasını bile netleştirebilen uydu gözetleme sistemleriyle, NSA adıyla tanınan ve bütün dünyada elektronik haberleşmeyi izleme ve kaydetme kabiliyetine sahip dinleme servisleriyle ABD, hakikaten bir süper kuvvet olduğu inancını yayıyordu. ABD öyle güçlüydü ki, entelektüel kabiliyeti hayli su götürür bir başkan seçmiş olmalarına rağmen sistemin vaktiyle iyi kurulmuş olmasından dolayı işler aksamadan saat gibi işlemekteydi. Diğer yandan Amerikan askeri gücü, bütün dünya medyalarını bedava kullanmak suretiyle büyük bir propaganda efsanesi haline gelmiş bulunuyordu: Uçak gemileri, akıllı bombaları, görünmeyen uçakları, seyir halindeyken viraj dönebilen füzeleri, yüzlerce metre derinlikten istediği hedefi vuran denizaltıları, yenilmez Abrams tankları ve Hummer jeepleriyle bu, yenilmez bir silahlı güçtü; hele tam teçhizatını kuşandığı zaman filmlerdeki robot savaşçılarını andıran Amerikan deniz piyadeleri, bu müthiş silah ve makina parkını kullanan yenilmez savaşçılar gibi takdim ediliyordu. Saldırının ilk onbeş gününde, özellikle azgelişmiş ve zayıf ülkelerde büyük hayranlık ve caydırıcılık tesiri uyandıran bu silah gücünün pekâlâ "yenilebilir" veya geriletilebilir olduğu kanaati yaygınlaştı ki bu intiba, ABD'nin askeri bir mağlubiyet almasından daha önemli sonuçlar doğurabilir. Buna paralel olarak Amerikan hükümetinin savaşı yönetmekte gösterdiği kısagörüşlülük büyük bir karizma kaybına yol açtı. Kısaca Amerika, bir dünya imparatorluğu kurmak şansını bu saldırıda kaybetti. Bu noktadan sonra Irak'ı son savunma mevziine kadar işgal etmiş olsa bile bu bir "Phyrrus Zaferi" olmaktan ileriye geçemeyecektir.

İştah açıcı bır kıtap

"Fizikle metafizik arasında ne kadar mesafe vardır?" sorusuna, konunun uzmanları "ne mesafesi?" sualiyle cevap veriyorlar. Fizik maddenin davranışlarını inceliyor, metafizik ise adı üstünde "fizik ötesi", yani madde ile ilgisi olmayan ve fenne konu teşkil etmeyen hadiselerle ilgileniyor. Bu yarım yamalak tarife göre iki disiplin arasında dağlar kadar fark olması gerekir. Ne var ki yaklaşım, Aydınlanma Çağı'nın sona erdiği XIX. yüzyıldan beri kimse tarafından ciddiye alınmıyor. Madde o kadar gerçeküstü bir yapı sergiliyor ki, maddenin bünyesindeki derin uzay boşluklarından hareketle metafizik tasvirler yapabilmek mümkün olabilmekte. Ülkemizde hâlâ "Pozitivizm" istasyonunda duraklamayı tercih edenler çoğunlukta olduğu için fizik ve özellikle astrofizik sahasındaki yeni gelişmeler kamuoyu ilgisinden uzakta kalıyor.

Şule Yayınları arasında neşredilen ve Taşkın Tuna tarafından kaleme alınan "Son Basamak" isimli eser, kitap okuyucusunun rahatlıkla anlayacağı bir tarz ve dille insanın önüne çok cazip yeni bilgi ufukları açıyor. Soru cevap tarzında hazırlanan ve anlaşılabilir grafik ve resimlerle desteklenen bu güzel eseri dikkatinize sunarım.

Taşkın Tuna, Son Basamak, Şule Yayınları, İst., 2003, 241 s.
E posta: suleyayin@superonline.com

Pes!

Amerika'nın Irak saldırısı, yağlı güreş tâbiriyle bizi her bakımdan "açık düşürdü". Mahçupyan refikim belki yine kızacak ama cümledeki "biz" zamiri ilk planda devleti tazammun ediyor.

Ne kadar sivil düşünmeye kalkışsak da meseleye devlet nokta"i nazarından bakmaktan kendimizi alamıyoruz; an'anevî siyasi kültürün kazandırdığı bir sahibiyet duygusu bu; şerhi uzun sürer lâkin vâkıadır.

Dört cihetten açık düştük; siyasi, milli, dini ve medenî boyutlarda an'anevi duruşumuz tam dört kere mindere yapıştı kaldı. Evvelâ tahlil:

1" Körfez harekâtından sonra geliştirdiğimiz ve anahatları Turgut Özal tarafından tasarlanmış Kuzey Irak siyasetimiz, bir ay içinde "siyasi araç" olmak vasfını kaybetti. Özal'ın siyasetindeki en büyük hatâsı, gayrıirâdî sebeplerle siyaseten tasfiyeye uğramasıydı! Ana hatlarıyla korunan plân, müteakip safhalarda gerekli dinamizm gösterilemediği için donuklaştı. ABD'nin Irak ahalisi içinde sadece Peşmergelerle sıcak işbirliği ilişkileri kurabilmesiyle devreden çıktı.

2" Irak'la ilgili ikinci ve tâlî hassasiyetimiz Irak'taki Türkmen varlığıyla ilgilidir. Cumhuriyet hükümetlerinin dış siyasetinde Irak Türkmenleri, çok yakın zamana kadar yok hükmündeydi; hatırlamaya mecâl bulduğumuzda ise Irak'a yönelik bir siyâset nirengisi olmak vasfını hızla kaybetti. El'an yapabildiğimiz tek şey, Türkmenlerin akıbetini "aktif seyirci" olarak seyretmekten ibaret; ne demekse?

3" Daha önce Cezayir bağımsızlık savaşında, Arap"İsrail çatışmalarında ve hatta birinci Körfez krizinde "yansıtmaya", daha doğrusu savuşturmaya muvaffak olduğumuz bir siyasi açmazdan şu anda kurtulabilmemiz mümkün görünmüyor. Bu açmaz şudur: Türkiye, batılı bir gücün bir İslâm ülkesiyle çatışması halinde nasıl vaziyet alacaktır? Çekirge bu defa sıçrayamadı; yarım ağızla da olsa itirafa mecbur kaldık ki, biz bu savaşta "müttefik" gücün içindeyiz. Böylesi hiç olmamıştı, Türk toplumu kalben, vicdanen, dinen, rûhen vatanını savunmaya çalışan Irak ahalisinin yanındadır; devlet ise yarım ağız da olsa müttefik!

4" Devlet açısından en kolay cevaplandırılabilecek açmaz "doğu"batı" çelişkisi arasındaki yerimize dair olanıydı; şeksiz"şüphesiz batıyı tercih ettik. Batılı mıydık, değildik ama batı bizim için bir medeniyet tercihiydi, hatta mecburi ve son derece rasyonel bir tercihte bulunmuştuk; batı etiketli olandan başka medeniyet tasavvuru var mıydı ki bir tercihte bulunmak zarureti hâsıl olabilsindi? Bugün Irak'ı hâlâ ciddi bir sebep gösteremediği halde yakıp yıkan, işgal eden, halkını ceste ceste öldüren ve daha şimdiden savaş sonrası ihâlelerini

paylaşma hesabı yapan güçler bütün vuzuhuyla "batı"dır; mağdurlar ise bütün vuzuhuyla "doğu". Biz ise Peyami Safa'dan beri Fatih'le Harbiye meyânında bir yerlerde gezinip durmaktayız. Toplum bütün hissiyatıyla ve temayülleriyle doğuya aittir; devlet ise batı. Resmi çehremizin yarı memnun, yarı ağlamaklı görünmesinin ana sebebi bu.

Çıplak kelimelerle ifade etmek gerekirse bu, Cumhurbaşkanı'nın yüzüne Anayasa kitabı fırlatmaktan daha derin bir devlet buhranına işaret eder. Medeniyet anlayışında "mostralık", yani "örnek kalıp" olarak kabul ettiğimiz batı âlemi, en azından bir asırlık geçmişi bulunan medeniyet tercihimizin iğretiliğini başımıza kakıvermiştir ve bu netleştirme için Powell'ın Ankara'da yarım gün turlaması kâfi gelmiştir.

Meseleyi ideoloji planında tahlile kimin gücü yetiyor; bu suali de irdeleyelim: Solcularımız "Dolmabahçe rıhtımında 6. Filo'yu nasıl kovalamıştık" nostaljisiyle avunmakta, aynı ekolün Meclis grubu ise sokakta gezdirdiği pankartı A4 ebadına indirerek koltuk sütresine sığınıp basın localarına kopya vermekle, bahçede güvercin uçurmakla meşgul. Liberaller ne yaptığını biliyor hiç olmazsa, "Akıllı olalım; ABD kazandı bile!". Dünün İslâmcılarını iki kafile halinde değerlendirmek mümkün: Beyazıt avlusunda bayrak yakanlar ve Meclis koltuklarında ne yapacağını bilemeyenler. Ne kaldı? Aslında pek bir şey kaldı sayılmaz; bir de "Milliyetçiler" vardı ama onların şu Irak meselesi hakkında ne düşündüğünü ve ne yaptığını bilen var mı? Sual şu: MHP nedir ve ne işe yarar?

Başta dört cihetten açık düşmekten bahsetmiştik; eksik! Fikren de mindere yapışmışız meğerse. Buhranlar dünyanın her yerinde fikri hareketliliğe sebep olur, bizde ancak derin ve mânidar bir sükûta veya çocukça tepkilere bais olabiliyor.

"Yiğit düştüğü yerden kalkar" diyebilseydik keşke; yiğidin düştüğü yerden kalkması, rakiplerin eli kolu bağlıyken Siirt'ten seçim kazanmaya benzemez her zaman. Sırtımız minderde; evvela bunu kabul edelim.

Terlik!

O görüntüler ekranda mânidar bir sıklıkla üst üste gelmeye başlayınca dikkatimi çekti; terlikten bahsediyorum, hani şu Musullu, Bağdatlı, Kerküklü Arapların Saddam'ın heykeline, büstüne veya resmine hınçla fırlattıkları terlikten.

Gariptir, bizde terlik fırlatmak hanımlara, özellikle annelere mahsus bir tepki biçimidir; yaramazlıkta arsızca ısrar eden veletler, terlikle terbiye edilir. Tamam, iklim sıcak, adamlar bizim gibi pabuç giymiyorlar da ondan terlik fırlatıyorlar; demek ki pabuç giyseler ayaklarından hırsla çıkarıp pabuç fırlatacaklar!

Saddam'a terlik! Tuhaf bir protesto biçimi. Yirmidört senelik hıncı, adamın karaltısı ortadan kalktıktan sonra posterine, heykeline terlik fırlatarak veya düpedüz terliği ökçesinden

kavrayarak Saddam'ın yanağına burnuna, neresi rast gelirse yapıştırıveriyorlar. Kültür farkı; aslında anlaşılır olması lâzım ama bir türlü yerli yerine oturmuyor.

Birkaç dakika sonra aynı terlikli adamları, kendi hükümetlerinin resmi binalarından bilgisayar, koltuk, buzdolabı, havalandırma cihazı, ne bulurlarsa arabaya koyup yağmalarken seyrediyoruz. Saddam'ın onca kabadayı, hatta vakarlı propaganda düellosundan sonra halkını yüzüstü bırakıp bir yerlere sıvışmasını andıran bir lâçkalık görüntüsü. İnsan kendi devletinin demirbaşını yağmalar mı? Saddam'ın resmine terlikle vurup hıncını çıkardın; yetmiyor demek ki. Devlet ayrı bir kavram, diktatör başka bir şey. Sırtlayıp götürdüğün Saddam'ın malı mı?

Devlet terbiyesi, devletçilikten, otorite hayranlığından, demiryumruk özleminden farklı bir şey; hatta "devlet şuuru" demek lâzım. Hüzünle seyrederken düşünüyorum: Acaba son Osmanlı birlikleri Bağdat'ı, Musul'u arkalarında bırakıp harap ve bîtab bir halde Anadolu'ya çekilirken, sonradan Irak tebaasına geçecek Bağdatlı bir Arap, terliğini çıkarıp da son bölüğün en arka sırasında kendini sürükleyen Osmanlı neferinin kadite dönmüş sırtına hınçla vurmuş mudur?

Yo, "oh olsun" demek bize yakışmaz; biz Bağdat'ı, Necef'i, Hicaz'ı, terlikli adamların bugün dahi anlayabildiğinden şüphe ettiğim bir başka şuurla bekledik. Diktatörünün gölgesine terlik çeken adamlardan hınç çıkarmak bir başka türlü terlik oyunudur efendim, geçiyoruz.

Oniki gün önce "Kerkük'te fitne vehmi" başlığıyla bu satırlarda yer almış bir hadisenin tekerrürüne ne buyrulur? On sene önceki isyanda Kuzey Irak'ın isyancı Kürtleri, ilk iş Kerkük'ün tapu kayıtlarını çapullamaya girişmişlerdi hani; iki gün önce aynı haberi duyunca, "nasıl adamlar bunlar yahu" diye düşünmekten kendimi alamadım; nasıl adamlar bunlar? Demek ki pek itibar ettikleri ve işbirliği yaptıkları Amerikalı refakatçilerinden çekinmeseler etnik temizlik bile yapacaklar; kâğıt üstünden bakınca hepsi de bağımsız devlet kurmaya pek teşne görünüyor halbuki. Devlet! Irak da devletti iki gün öncesine kadar; nezaketsizlik etmiş olmayayım ama Ürdün de devlet, Lübnan da, Suriye de devlet. Kurması kolay; umumi harbin sonuna doğru Sykes ve Picot, ellerine cetveli alıp Ortadoğu haritasını önlerine çekerek bir sürü devlet kurdular; kurması kolay, devlet olmak zor. Devlet dediğin bir cihetinden gelenektir, kayıttır, hâfızadır, hukuktur, bürokrasidir.

Bakın Bağdat polisine; ülkesinde misafir sıfatıyla bulunan sefaret binalarını bile korumaktan âciz. Boş binadır, belki seninle harp halindedir veya düşmanınla işbirliği yapmaktadır ama sefaret binasında iki tane paslı teneke bırakmış olsa bile koruyacaksın; sana emanettir. Devletsen tabii.

Daldan dala geçiyorum; Saddam'ın heykelleri, resimleri ne kadar zevksiz, ne kadar kaba"saba, sanat tarihi tabiriyle ne kadar "primitiv" öyle? Diktatör egosunun kamu meydanlarına akseden yüzü başka türlü resmedilemiyor demek ki. Sanayi"i nefîse'nin devlet şuuruyla ne ilgisi olabilir ki; var işte, var.

Devlet kurmak için mütemeddin olacaksın en evvel; mütemeddin, yani şehirli, yani hukuku üst değer bilen, yani paylaşmayı bilen, yani işbölümünü bilen, yani meslek sahibi olan. Aşiretten devlet çıkar ama aşiretten devlet olmaz. Tarihin kazanında kaç aşır kaynaman gerek; biz bile bin senedir şurada devlet çatısı altında barınırız, şu "devlet şuuru" dediğim şey, bizde bile kemâline erişmiş değildir: Savaşı protesto edeceğim derken hastanenin kapısını tekmeleyen güruh geldi de aklıma!

"Bugün şâdım yar ağlar benim içün" demiş şair: Hadiseler, Osmanlıların coğrafi mantığını teyid ediyor, ama Cumhuriyet'in coğrafya mantığını tekzib etmekte. Neyine şâd olacağız; bu bâziçede bizler dahi yanmaktayız!

Bizden adam olamaaaz!

Bağdat'ta Saddam Hüseyin'in heykelinin yıkıldığı saatlerdeyiz. Yer bir televizyon stüdyosu.. Hadiseyi naklen yayında seyreden stüdyo misafirleri, kamuoyunda liberal veya kısaca "libo?" diye ünlenen cemaatin mensuplarından oluşuyor. Aşağıda geçen özel isimlerin tamamı, bu satırların yazarı tarafından tornistan edilmiştir.

"Evet ne diyorsun Şefikacıım bu duruma, adam gümbür gümbür gitti bak!

"Gider tabii Necati, hangi yüzyılda yaşıyoruz? Var mı öyle küresel değerlerin gözünün içine baka baka diklenmek, dayılanmak? Alırlar adamın paçasını böyle aşağıya...

"Afedersin Şefikacıım, ben de onu söylüyordum demin Cemşit abime; inanabiliyor musunuz, isimleri lâzım değil birtakım yazarlar ha babam gaz verip durdular kendi kendilerine; yok bu savaş önlenebilirmiş, Türkiye tayin edici rol oynayabilirmiş, Amerika'nın B planı yokmuş felan diye...

(Hâşâ!.., Tövbe estağfurullah, aman Tanrım!. Vay develer vay.. gibi sesler yükselir)

" Yav Rızacığım, aynen böyle inanmazsın, adam kalkmış diyor ki, işte efendim bağımsızlıktı şuydu buydu...

"Yok tezkere geçmedi ne iyi oldu filan diye zilleri takıp oynayanları da unutma Cemşitciğim..

"Onu söylüyorum zaten; bilader dünyanın en güçlü donanması gelmiş kıyılarına, adamlarda teknoloji dudak uçuklatacak seviyelerde, lâf değil süper güçten bahsediyorum.. Şakası var m? artık bunun Şefikacıım: Süü"peer güüç! Aklını başına alacaksın. Nitekim bak n'aaptılar fellahlar?...

"Şimdi ben bi başka açıdan ş'aapmak istiyorum olayı; farkında mısın bir sürü Saddamcı türeyiverdi birden sağda solda, büyük lider, halkının önderi filan diye...

"Atatürk'le kıyasladılar Necati, Atatürk'le!.. bunu bile düşünebilenler çıktı düşünebiliyor musun?

"Ben tamamlayım istersen Şefika, şey oluyor böyle..

"Afedersin Necati, tabii buyur, ben sonra şeyderim nasılsa..

"Ne diyordum, abi bunların bir dördüncü mekanize tümeni var biliyor musun; havada dokuz takla atıyor inanmazsın. Dünyanın ilk ve tek dicıtıl tümeni. Müthiş bir şey... ve bakar mısın olaya, Amerikalı'lar bu tümeni henüz Irak'a sokmadılar bile, Katar'da gemiden zırhlılarını indiriyor dördüncü tümen...

"Yav adamlar yapıyor kardeşim.

"Ben de çok etkilendim örneğin Şefika, tüylerim diken diken oldu baksana..

" Ve n'ooldu, adamlar gemiden indirip Mardin'e götürdükleri ağırlıklarını yeniden İskenderun'a götürdüler...

"Götürürler tabii, kıymetini bilmezsen götürürler, şey de yaparlar üstelik...

"Biz adam olmayız Cemşitciğim, onu bilir onu söylerim, biz adam ol"ma"yıız!

"Görüyorsun tankı değil mi Şefika, teknolojiye bak teknolojiye, heriflerin tankında vinci bile var, müthiş bi şey yeaa!

" Halkın katılımı da çok etkileyici değil mi Necati?

"Hıı, öyle; yılların birikimi tabii Şefikacıım; ülkeni, toplumunu küresel değerlerden uzak tutup, ikide bir ara gazı vererek vatan, millet edebiyatıyla uyutursan olacağı budur, yazmıyor muyuz yıllardır?..

"Üç haftada dümdüz ettiler abi, üç hafta; yav üç hafta tatil yapsam dinlenemem bile ben şöyle doğru"dürüst..

"Bizim emekli paşalar ne dediler Şefika? Efendim böyle yığınak mı olur... ben olsam felanca tümeni şuradan alır, buraya indiririm... bu harekât muvaffak olmaz, Saddam bunları çiğ çiğ yer...

"Hâşâ, estafurullah, ne haddineymiş bakalım...

"Dediler Necati aynen böyle dediler; şimdi ne diyecekler bakalım!

"Yok abi demin de söyledim ben; hatırlıyorsun değil mi Şefika, biz adam ol"ma"yıız!

"Haa, demek ki dünyaya gözünü kapamayacaksın, Saddam'ın yaptığı gibi kafanı kuma gömmeyeceksin, öyle kuru gürültüye pabuç bırakır mı Amerika?

"Hâşâ, ne demek, bırakır mı abi, koca Amerika bu..

"Bir de pazarlık ediyor bizimkiler, neyine be neyine dingil, sen kim Amerikaylan pazarlık etmek kim; at pazarlığı mı yapıyorsun?

" Konuya bir başka boyuttan bakalım isterseniz, ne olacak bu Irak'ın hali dersem neler söylersiniz?

"Ben söyleyim istersen; Irak kurtuldu sayılır Necaticiğim, onların çilesi bitti; asıl Fenerbahçe'yi konuşmak lâzım bence...

"Şaka bir tarafa katılıyorum Cemşit'e; zorla da olsa küresel değerler bugün Irak'a egemen olmuş durumda; geç de olsa, zorla da olsa bu böyle. Buradan Türkiye'ye gelecek olursak..

"Biz adam olmayız Şefika, demincek söyledimdi..

"Evet, sözümü kesme lütfen Necati, sen konuşurken ben dinledim ama değil mi? Hep böyle yapıyorsun zaten, sonra nedir o erkek egemen söylemler filân?

"Ne dedim ki ben şimdi buna yav?

"Ben bu değilim anladın mı ayyaş herif, senin maçoluğun sökmez burda, efendi gibi şaapıyorsan ne âlâ.

"Bi saniye Şefika, yanlış anladın galiba

"Hayır efendim, yanlış filan anlamadım; siz erkekler hep böylesinizdir zaten; şimdi de erkek dayanışması gösteriyorsun aklınca, şirin oluyorsun.. ayıp ayıp..

"Evet, iki dakika reklam arası sayın seyirciler, bizden ayrılmayın e mi?

Milliyetçilerin tartışma geleneği yok mudur?

Vatan tehlikede olsun veya olmasın, bana göre milliyetçilik, politik eylemden ziyade fikri hareketliliğin her an kıvılcımlanması gereken bir duruş yeridir ve dünyanın adeta yeniden yapılandığı şu günlerde milliyetçi diye bilinen kişi, kurum ve mahfillerin, sancılı bir sükûtun içine gömülmesi tam da Türkiye'ye mahsus bir garâbet halidir.

Bu satırlar kaleme alınırken Amerikan tankları Bağdat caddelerinde gördüğü her kıpırtıya ateş açıyordu; siz okurken bu çirkin saldırı belki sona ermiş, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu "Müttefikler" muhtemelen "zafer"i kazanmış olacaklar. Bu saldırı ile dünya tarihinde önemli bir dönemece girilmiş oldu. AB'ye üye pek çok ülke de dahil herkes hazırlıksız yakalandı ama bizim ufuksuzluğumuz daha ziyade ortaya çıktı. Yakın gelecekte ne olacağını kestirememenin doğurduğu şaşkınlık hali âdeta bulaşıcı.

Şaşkınlık ve durağanlıktan en ziyade pay alan kesim, Türk siyasetinin milliyetçi ve muhafazakâr kanadı oldu. "Masumlara zarar verilmesin, Irak'ın toprak bütünlüğü zedelenmesin" kabilinden gevelenmeler haricinde bu cenahın aktif bir tarzda fikir serdettiğine şahit olmadık. Fikrî atâletten ötürü sadece milliyetçileri itham etmek haksızlık gibi değerlendirilebilir çünkü, geçirdiğimiz sıcak günlerde hemen herkes aynı derecede sersemlik

hali yaşadı. Bu noktadan hareketle Türkiye'de fikir üretiminin, sözgelişi plastik sanayiinden daha geride olduğu söylenebilir; kimbilir, belki de bu üzücü durumu plastik üretimini, fikir üretiminden daha önemli saymamıza borçluyuz.

Fikir üretecek mahfillerin ülkemizde bu derece kısır kalmasının sebepleri, bugünün değil, "şanlı" mâzimizin sürükleyip önümüze bıraktığı bir sel süprüntüsüdür. Okumayı sevmeyiz, yazmayı sevmeyiz, televole seyreder, bol resimli gazetelere bakarız. İkibin satan kitabın yazarı haklı olarak övünür, bir milyon seyircinin önüne çıkan film başarılı kabul edilir; hiçbiri bugünün meselesi değil lakin neticesi can acıtıyor. Üniversitelerimiz bile bu fikri çoraklık içinde birer vaha haline gelememiştir. Buna mukabil resmi seviyede fikir üretmesi gereken bürokrasi atelyelerinin (Dışişleri, Ordu, Maliye vb) durumu parlak değildir: Irak'a yönelik politikalarımızın bir haftada işe yaramaz hale gelişi, toplumda esasen yerleşik geleneği bulunmayan fikri hareketliliğin, sırf mevzuat hazretlerinin itelemesiyle toplum ortalamasının üstüne çıkamayacağını gösteriyor.

Ben yine de bu atâlet iklimi içinde en çok milliyetçilerin itham edilmesi gerektiğine inanıyorum zira şahsi içtihadım gereği ben milliyetçiliği, aksiyoner eylem ve davranışlardan ziyade herkesten ziyade fikir ve çözüm projesi üretmesi gereken bir "duruş yeri" olarak görmek yanlısıyım. Halbuki milliyetçiliğin evrensel târiflerinden biri de, onun bir "aksiyon parolası" olduğudur: Bu meyanda milliyetçilik ve onun tabii uzantısı vatanseverlik, "vatan tehlikede!" çığlığının bir araya getirdiği endişelerin ifadesidir, yani milliyetçilik ve vatanseverlik, ancak vatanın tehlikeye düşmesi halinde hatırlanan ve derûnunda mevzi tutulan bir sığınağa benzer. Türkiye'de milliyetçiliğin yükseliş yılları, "vatan tehlikede!" sinyalinin isabetini kimsenin tartışmadığı zamanlara rastlar; bu dönemlerde milliyetçilik siyasi bir reaksiyon olarak yükselmiş, taraftar bulmuş ve politik bir dil kullanmayı başarabilmişti.

Vatanın tehlikede olmadığı zamanlarda milliyetçiler ne yapar sorusuna cevap aramak anlamsızdır; insanın yere bakanından, suyun durgun akanından hile sezilir. Varlığını tehlikeye bağlayanlar için tehlike en azından bir potansiyel güç olarak daima mevcuttur. Vatan tehlikede olsun veya olmasın, bana göre milliyetçilik, politik eylemden ziyade fikri hareketliliğin her an kıvılcımlanması gereken bir duruş yeridir ve dünyanın adeta yeniden yapılandığı şu günlerde milliyetçi diye bilinen kişi, kurum ve mahfillerin, sancılı bir sükûtun içine gömülmesi tam da Türkiye'ye mahsus bir garâbet halidir. Varlıklarını politika sahnesinde ispatlama gücünü kaybedenlerin hareketsizliğinde, eşyanın tabiatına aykırılık görünmüyor. Belki ta başından beri Türkiye'de milliyetçilik fikrinin gündelik politika ile daima haşır□neşir bir görüntü vermesi, bugünün milliyetçilerini zaafa uğrattı. Politik satıh dışında bir başka varoluş mekânı tasavvur edemedikleri için suskunlaştılar ve hareketsiz kaldılar.

Bu genellemenin küçük bir istisnasından bahsetmek istiyorum şimdi: Türk Ocakları'nın aylık yayın organı Türk Yurdu dergisinin son sayısında, altını çizmek istediğim iki makale

yayınlandı. Her iki makale de "milliyetçilerin suskunluğu"na dikkat çeken ve içe doğru esaslı bir otokritik gayretinin başlamasını savunan yazılar. Bu yazılardan ilki, Alâaddin Korkmaz'ın üç sayıdan beri devam eden, "Milliyetçilik ve Siyaset□ Milliyetçiler Neden Tartışamıyor?" başlıklı yazısıdır. Yazıda önemli tesbitler var, mesela: "Milliyetçilerin tartışma geleneği yoktur, Sürü adamı değil şahsiyet yetişmesine öncelik verilmelidir, Fertleri ve kurumları emir altında bulunan siyasi hareketlerde gelişme olmaz" gibi başlıklarda nice hicran ve hatanın saklı olduğu âşikâr. Yazının kusuru, bana göre zaaflara teorik genellemeler şeklinde işaret koyularak, meselenin şerhinden kaçınması. Doğru ama eksik. Diğer yazı, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Prof. Dr. Ümit Özdağ'a ait: "Türk Milliyetçiliğine Eleştirel Yaklaşım" isimli makalesi; ilkine göre daha analitik, etraflı ve bütüncü ama, tenkide mânidar bir çıkış noktası bulmak ve göstermek bakımından insanda eksiklik hissi bırakan bir deneme. Yine de bir "tartışma çağrısı" olmak bakımından kaydedeğer bir nitelik taşıyor, çünkü benzerleri o kadar az ki. İki çiçekle bahar gelmez diyenlerden misiniz bilmem; "barika□i hakikat, müsademe□i efkârdan doğar" sözünün bereketine inanmak istiyorum.

Aklinizda bulunsun:

Ankara rüzgâri

Futbol takımlarının ait oldukları şehri temsil eden, hatta "şehir ruhu"na birşeyler ilave eden bir tarafı vardır. Milletlerarası müsabakalarda takım isimlerinin daima bulundukları şehirle birlikte (mesela GS" İstanbul, GB"Ankara gibi) zikredilmesi önemli bir ayrıntı. Bu noktada futbol kulüpleri, dar anlamda futbol kavramının ötesinde bir şehir temsilcisi gibi görev ifa ediyorlar. 1967 yılında zamanın Futbol Federasyonu Başkanı rahmetli Orhan Şeref Apak'ın ikinci futbol ligini tesis ederek Anadolu şehirlerini bu mânâda temsile davet etmesi, mânidar bir adım olmuştu. Bugün taşrada pek çok insan, kimliğini belirten işaretlere, kendi şehrinin takımını da ilave ediyor.

Ankara'nın bu mânâda temsile ihtiyacı var mı; tartışılır. Pâyitahtımızdır, ne var ki Ankara, Cumhuriyet kurulalıberi, payitaht sıfatının altında ezilmişe benzer. Ankaralı, Ankara'da zor bulunan bir insan tipidir. Her yılın 27 Aralık'ında Gölbaşı mevkiinde Ankara havaları ile iki kol dönen cepkenli seymenleri saymazsanız, Ankara'nın kendine mahsus "alâmet"i fârika"sını hatırlamakta zorluk çekmeniz tabiidir. Denemesi bedava, koca başkentin, hemşehrilerince bilinen, okunan ve tutulan bir gazetesi bile yoktur.

Gazeteleri olmayabilir ama Ankaralılar'ın bu demler taş gibi bir futbol takımı var; "bu demler" lâfzına takılmayalım: Gençlerbirliği Spor Kulübü 1923'te kurulmuştur ama ligde büyük"küçük demeden önüne gelenin tozunu atması, son birkaç yıla tesadüf ediyor. Hele bu sene Gençlerbirliği öyle güzel futbol oynuyor ki, bu gidişle büyük kulüp taraftarlarının tabanını kaydırması bile muhtemeldir. Yeri geldiği için söylüyorum, Galatasaray'ı tutarım lâkin bu sene Gençlerbirliği'nin şampiyon olmasını can ü yürekten diliyorum. Güzel futbol bir

ödülle taçlandırılacaksa, şampiyonluktan daha anlamlı bir ödül olamaz. Elhak hakediyorlar zaten!

Memleketin kaydadeğer kalem erbablarından Tanıl Bora, şu sıralar herhalde asıl meşgalesinden ziyade futbol yazarlığı ile meşhur olsa gerektir. Birikim dergisinin daimi yazarlarından olan Tanıl Bora, münhasıran sol, siyaset, etsinite konularında kitap ve makaleler kaleme almış bir isimdir. İmzasını Radikal'in spor sayfasında görünce önceleri isim benzerliği sanmıştım. Bu yazılarında Tanıl Bora, "üç büyükler" temasının dışına çıkmaya hususen itina eden kıymetli futbol kritikleriyle, bu işten ekmek yiyen nice dinozora ders veriyor gibiydi âdetâ. Spor sayfalarında misline pek tesadüf etmediğimiz lezzette, güzel tenkidlerdi bunlar.

Tanıl Bora meğer bir taraftan, beş seneden beri "Gençlerbirliği Tarihi" yazmakla meşgul imiş. Kitabın adı ismiyle müsemmâ: "Ankara Rüzgârı". kapağında üç mânidar rengin hâkim olduğu bir futbol "enstantane"si yer alıyor: Kırmızı, siyah ve yeşil.

Gençlerbirliği Tarihi!

412 sayfalık hacimli kitabın daha ilk sayfalarında, "keşke her spor kulübünün Tanıl Bora gibi bir taraftarı olsa" diye geçti içimden. Kendisiyle birkaç defa ayaküstü sohbet etmişliğimiz var, yakından tanımam ama eminim ki Ankaralı'dır; ne var ki beş yıllık emek ve göznurunun eseri olan kitaba kim imza koysa, doğma büyüme Ankaralı olurdu. Şehir ruhu, biraz da şehir kitaplarında saklıdır çünkü ve bu kitap, "Ankara Kütüphanesi"ne konulabilecek en güzel eserlerden birini teşkil ediyor. Dikkatli gözler, kitabın içinde sadece Gençlerbirliği'nin değil, Ankara'nın da 80 yıllık geçmişinden mânidar izler bulacaklardır.

Kitaptan zevk almak için Ankaralı olmak da gerekmiyor, çünkü roman gibi akıcı bir üslûpla, hatta heyecanla okunabilecek bir eser bu.

Bu kadar kusur, kadı kızında da olur deyip geçmeyeceğim; bir "tarih" kitabı için çok gerekli olan indeksi yok eserin; ikinci baskısına inşaallah.

Bilgi için: www.genclerbirligi.org.tr,

Tel: 0312 215 30 00

Uyan ey gözlerim

"Hadiseler, Osmanlıların coğrafi mantığını doğrularken Cumhuriyet'in mantığını tekzib etmekte" demiştim en son; ne bir keşif değeri var bu sözün, ne de öyle gizli saklı bir şey. Seksen sene boyunca milli hudutlarımızın ne kadar güzel ve mâkul olduğunu imâ eden sloganlarla yürüdük.

"Lozan zafer mi, hezimet mi?" tartışması yapılırdı bir zamanlar: Fiili durumdur, kabullenmek başka, övmek ayrı bir şey. ABD, kendi milli güvenliği için, ülkesinden yarı ekvator kadar uzakta bir yerde askerî harekât yapıyor; diyelim 20 bin kilometre. Bize tanınan müsamaha, milli sınırlarımızdan itibaren 20 kilometredir. Hiçbir hudut sınır boyunda savunulmaz; hudut güvenliğini sağlayan gerçek coğrafi sınırlar çok daha başka yerlerden geçer. Sadece siyasi sınırdan bahsetmiyorum; kültürel sınırlar var işin içinde, sempatik, iktisadî, psikolojik, tarihî sınırlar da var. Türk hariciyesinin bu gibi kavramlardan ne kadar haberdar olduğunu görüyoruz bugün.

<!--more-->

Kuzey Irak'a "irtibat timleri" gönderdik; günaydın efendim. O timlerin en az elli seneden beri "en azından zihnen" oralarda olması gerekiyordu. Bu açıdan şu bizim Kerkük meselesi traji"komik bir dâvâdır. Trajik, çünkü, 1959'dan bu yana Kerkük Türkleri örsle çekiç arasında ezilmekten perişân oldular. Çekiç, kimi zaman otokrat Irak merkezi hükümetleri oluyordu, kimi zaman Saddam veya mahalli Kürt unsurlar?. "Çekiç"e gelince, o bizdik; yani Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin politikasızlığı, tutarsızlığı, beceriksizliği, vizyonsuzluğu. Manzaraya bazen Türkiye'de oturan veya Kuzey Irak'ta bulunan Türkmen liderlerinin, "Karabudun Türkleri"ne mahsus dargörüşlülükleri, ufak menfaat hesapları ve hesapsızlıkları da karışıyordu. O yüzdendir ki, meseleye "va'z"ı yed" eylemek için görevlendirilen orta dereceli askeri bürokratlardan biri, "Kerkük'ün Kırşehir'den ne üstünlüğü var ki kardeşim?" tesbitinde bulunurken Osmanlı ile

Cumhuriyet devirleri arasında jeopolitik mantığın nasıl fesada uğradığını gösteriyordu. "Araştırmacı gazeteci" takımından istirham edelim; bize hiç olmazsa son on sene zarfında Irak Türkmenleri ile bizim hükümetler arasındaki ilişkilerin bir dökümünü tasvir etsinler. Şu anda mevcut kaç tane Türkmen kuruluşu, derneği, vakfı, partisi olduğunu yazsınlar alt alta. Bugüne kadar bu kuruluşlarda kimlerin ne yaptığını anlatsınlar. Mümkünse meselenin mali ayrıntılarına da girilsin. Kimlerin kimlerle iş tuttuğu, nerede isabetli ve hayırlı bir iş yaptıkları, nerede saçmaladıkları ve yanlışa düştükleri bir bir yazılsın; bilelim, belki bundan sonra aynı tip hataları yapmayız (zayıf ihtimâl)!

Bizim Kuzey Irak'la ilgili politikalarımız karaya oturdu; âşikâr. ABD, Türkiye'yi, Talabani güçlerine yürüyüş inisiyatifi tanıyarak zora soktu. Kımıldayamadık ve zaten muhâl ihtimâldi. Şimdi "çekildik, çekiliyoruz" oyalaması ile fiili durumu netleştiriyorlar. Bizimkiler ise "istedikleri kadar tapu kaydı yaksınlar; aslı Bağdat'ta var nasıl olsa" havasındalar; kimisi ise Osmanlı arşivlerini mehaz göstermekte. Çatlamak işten değil; siz ne zamandan beri Osmanlı arşivlerinde muhafaza edilen şeylere kıymet verir oldunuz öyle; o mânâ bütününün sıkletini kaldırmaya sadrınız kifâyet etmez. Ermeni patırtısı ile ilgili arşiv vesikalarına kim aldırış ediyor ki, Kerkük tapu sicil kayıtlarının Dersaadet sûretlerine itibar olunsun. Diplomaside en evvel güç konuşuyor, vesika değil. Halil Rıfat Paşa da öyle söylüyor zaten: "Gidemediğin yer

senin değildir". Bu sözün Türkiye'de Karayolları camiasında baştacı edilmesi, hazin bir nüktedir. Anlayana saz!..

Gitti gider.

Peki gitmeseydi ne olurdu; Türk ordusu velev ki Kuzey Irak'a girdi, asayiş ve kamu nizamını sağladı; Kerkük ve Musul petrollerini sahiplenip, güneydoğu hudutlarımızı 36. paralele kadar indirecek miydik? Hayır, ne bizim böyle bir niyetimiz ve planımız vardı, ne de petrol bezirgânı işgalciler böyle bir şeye müsaade ederlerdi. Bizim elde edeceğimiz yegâne menfaat, Irak Türkmenlerine iki ateş arasında ezdirmeden siyânet etmek ve siyasi sınırlarımızın güvenliğini çok daha ötelerde kurulmuş savunma hatları ile tahkim etmekti. Biz bunu başaramadık ve şimdi milli gururumuzun daha fazla örselenmemesi için dua etmek mevkiindeyiz.

Aynı bakış hatasını Kıbrıs'ta görebilirsiniz bugün; iş, "Türkler politika yapmayı bilmiyor" dedirtecek bir neticeye getirilip kördüğüm edilmiştir. Oniki Adalar meselesi uykudadır. Karabağ meselesiyle ilgili ihmâller unutulup gitmiştir. Bağdat'a düşen bombaların daha tahripkârı, mânevi, fikrî ve siyâsi mânâda bizim başımıza düştü!

Uyan ey gözlerim!

Şirinlik!

TBMM, dünkü oturumda aşağıdaki maddeyi kabul ederek, bugünden itibaren uygulanmasına karar verdi. Kanun aynen şöyle: "Makam"ı muallayi hilafet ve saltanatı ve memalik"i mahruse"i şahaneyi yed"i ecanipten tahlis ve taarruzatı defi maksadına matuf olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen veya fiilen veya tahriren muhalefet veya ifsadatta bulunan kesan, vatan haini addolunur."

Türkçe özürlüsü yetiştirilen genç kuşaklar için kanunu daha anlaşılır hale getirelim, deniliyor ki: "Hilafet ve saltanat kurumuyla Osmanlı topraklarını yabancılarından elinden kurtarmak ve saldırıları önlemek için kurulan BMM'nin meşruluğuna isyan anlamına gelen sözlü, yazılı veya fiili muhalefette bulunan veya kargaşa çıkarmaya kalkışan herkes vatan haini sayılır."

Hoppala değil mi? Bitmedi: İhaneti (veya muhalefeti) sabit görülenler idam olunacaktır, ikinci derecede sorumlular ise kürekle cezalandırılacaktır!

Nasıl ama?

"Bu adamın başına tuğla mı düştü acaba?" diye düşünmekte haklısınız; biraz sabrederseniz meselenin boyutlarını öğreneceksiniz.

Milliyet yazarlarından Melih Aşık, "Açık Pencere" isimli köşesinde dün, "Özal'ı anmak" başlıklı bir not kaleme aldı. Notta özetle Özal'ın getirdikleriyle götürdüklerinin hesabı

yapılmadıkça, "Özal'ın getirdiği yozlaşmalar, başlattığı yanlışlıklar saptanıp yok edilmedikçe" ülkenin düzlüğe çıkamayacağı savunuluyor ve deniliyor ki: "Vatansever Özal, 1991 yılında Hıyanet"i Vataniye Kanunu'nu neden yürürlükten kaldırdı?"

Okuyucu ne bilsin Hıyanet"i Vataniye Kanunu'nun ne olduğunu, hangi şartlarda, nasıl çıkarıldığını ve asıl metnini; "vay canına yahu" diye düşünüyor, "Özal bu caanım kanunu niçin kaldırdı acaba, Cumhuriyet düşmanı mıydı nedir?"

Merak eden herkes için sözü edilen kanunun asıl metnini, yazının başına dercetmiş bulunuyorum; kezâ "tercümesi"ni de!

Şimdi hakkımdır, soruyorum sayın Melih Aşık'a:

Siz bu kanunun tam metnini hiç okumuş muydunuz; bu kanunun resmen ve düpedüz Meclis'e, "Hilafet ve Saltanat"ı korumak ve kollamak görevi yüklediğinden haberdar mıydınız? Saltanat ve Hilafet'in kaç yıl önce kaldırıldığını hatırlıyor musunuz? Kendi ifadenizle on yıldan beri sorup bir türlü cevabını alamadığınızı belirttiğiniz sualin aslında ne kadar saçma olduğunu size hiç hatırlatan olmadı mı?

Özal'ı sevmiyor olabilirsiniz; tenkid etmek de en tabii hakkınızdır ama eleştirmeden önce, eleştirdiğiniz şeyin niteliği hakkında kısaca araştırma yapmanız gerekmez miydi?

Ve bir soru daha: BMM'nin 2 sıra numarası ile çıkardığı Hıyanet"i Vataniye Kanunu'nun, o günün âcil ihtiyaçlarına cevap vermek için çıkarıldığını niçin görmezden geliyorsunuz; bu kanunla her türlü muhalefet hareketinin nasıl sübjektif bir tarzda, üstelik "kanuna uygun şekilde" bastırılabileceğini hesab edemez misiniz? Velev ki Özal, sağlığında, herhangi bir yazınız hakkında bu kanuna muhalefet ettiğiniz iddiasıyla suç duyurusunda bulunsaydı, "hangi çağda yaşıyoruz efendi; bu kanun fiilen mülgadır" diye feryad etmeyecek miydiniz?

Ve son soru: Bugünün tarihini hatırlıyor musunuz Sayın Aşık?

...

Melih Aşık, ne yazık ki on seneden beri diline pelesenk ettiği bir ithamı her yıl tekrarlamakla şirinlik yaptığını sanıyor. Bu mantıkta ısrara kararlıysa kendisine bir küçük "tüyo" daha vermek isteriz. Meselâ "11.11. 1920 tarih ve 21 sayılı 'Firariler hakkında kanun'un niçin, hangi tarihte ve kimler tarafından kaldırıldığını da merak etmelidir mesela. Bu kanun İstiklâl Mahkemeleri'nin teşkiline imkân veren kanundur ve halen yürürlükte olsaydı, eminim ki Sayın Aşık çok mutlu olurdu ama ne yazık ki bu kanun 4 Mayıs 1949 tarihinde 5384 sayılı kanunla ortadan kaldırılmıştır ve üstelik bizzat CHP Hükümeti tarafından!

Demek ki İstiklâl Mahkemeleri Kanunu'nu Demokrat Parti kapatmış olsaydı, sayın Aşık, elli seneden beri her 4 Mayıs tarihinde "niçin kaldırdınız mis gibi kanunu, art niyetiniz nedir?" diye ekşiyip duracaktı!

Melih Aşık, bu kanunun kaldırılmasıyla vatana ihanet etmenin serbest bırakıldığını zannediyor olmalı, aksi takdirde böyle abes bir iddiayı her yıl tekrarlayarak "düşünülesi" bir duruma düşmek istemezdi elbette. İmdi biz, sayın Aşık'ın mantığından hareketle kendisinin aslında Saltanat ve Hilafet taraftarı olduğunu iddiaya kalkışsak çok mu "şık" olur?

Ceza Kanunu'nun, "Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" hükmünü havî 44. maddesi halen yürürlüktedir; sayın Aşık'ın haberi olsun!

Yanılmışım

Her gazete okuyucusu gibi ben de köşe yazısı müptelâsıyım; bir şeyi fark ettim, bir köşe yazısını yazmakla okumak birbirinden ayrı şeyler.

Okurken yazara tâbi oluyorsunuz, fikirlerine iştirak etmeseniz, hatta kızıp dille-diş arasında "haydi oradan be" diye homurdansanız bile okuyucu mevkiinde olmak, insanı yazara karşı "mâdun", yeni dille edilgen bir psikolojik hâlete getiriyor. Sanki okuduğunuz nice zamanlar boyu yıllanma fıçılarında bekletildikten sonra kristal imbiklerden süzülerek damla damla okuyucunun önüne sunulan bir hikmet usâresidir! "Nereden biliyorsun a efendi?" diye sual edilirse, kendi yazılarını okurken "aşkolsun bana, ne hikmet döktürmüşüm, ne dürr ü güherler saçmışım" diye hayretlenen bir yazarın bu mevzuda görüşlerini ciddiye almanızı tavsiye ederim; aynen öyle oluyor: İnsan kendisini bir süre sonra kabilesinin başına musallat olan kötü ruhları kovmak için ateş yakıp tütsü yapan, fal döken ve bu esnada trans vaziyetine geçerek gaipten haberler getiren Şamanlar gibi hissetmeye başlıyor. Trans hali geçtikten sonra kehanetlerinizin veya tahminlerinizin hiç de saçma-sapan durmadığını fark ederek, "fena değil, hiç de fena değil" diye kendinizi takdir etmeye başlıyorsunuz. Oysaki ne vecd, ne istiğrak! "Bugün ne yazacağım" endişesi ile masaya oturup saatlerce kukumavlar gibi iskemlede tünedikten sonra, bunca emek veren herkesin yazabileceği şeyleri bir araya getirmişsiniz. İşin içinde biraz aşçılık hüneri de yok sayılmaz doğrusu. Her neyse, sonunu bağlayıp, "bugün de yakayı sıyırdık çok şükür" sevinciyle yazdıklarınızdan kopmuşsunuz; ertesi gün onca sıkıntı ile yazdığınız şeyleri heyecanla -sanki sizin için yeni bir şeymiş gibi- okurken, "ben de fena yazar değilim yahu; kimden neyim eksik" diye nefsinize ufak bir aferin kurabiyesi sunmanız kaçınılmaz oluyor.

En azından bazı okuyucular biliyor, onun için sır değildir ve ifşânın vakti gelmiştir; kendim için söylüyor gibi görünme tehlikesine rağmen açıklıyorum: Yazarlar da bazen hata yaparlar ve işin garibi -şekil A'da görüldüğü gibi"-, hatalarını itiraf ederken bile bayrağı dik tutmayı, gururlarını bir şekilde fazlaca incitmeden yakayı sıyırmayı, hatta okuyucuda belirmesi kuvvetle muhtemel, "ne kadar samimi ve açıksözlü bir adam" izlenimini sömürerek kendilerini fazlaca ezdirmemeyi becerirler. Şekil B'de ise daha büyük yazar taifesinin uyguladığı beylik savunma taktiklerini görebilirsiniz: Onlar hatalarını itiraf etmek yerine, meseleye bir başka açıdan yaklaşmayı, o yazıyı hiç kaleme almamış gibi davranmayı veya

"önemli değil, bugün memleket ne halde biliyor musunuz" girizgâhıyla dikkat dağıtmayı becerebilen meslek ustalarıdır! Benim hâlim Şekil A'ya uyuyor daha çok.

Mâlum tezkere meselesinde bu satırların yazarı "Amerika'nın B planı yok" diyenler arasındaydı meselâ. Eğer çamura yatan takımından olmayı kendime yedirebilmiş olsaydım, "hâlâ B plânları yok, herifler sağ gösterip sol vurdular. Baştan beri niyetleri Kuzey Irak'a Türkiye üzerinden değil güneyden girmekti, dolayısıyla A planı hâlâ yürürlüktedir" tezinde ısrar edebilirdim; lüzum görmedim, yanılmışım (dikkat edi- yorsunuz değil mi, bayrağı asla yere düşürmüyorum!). Başka hatalarım da oluyor; mesela geçenlerde bir okuyucum nazik bir mektup gönderdi, diyor ki, "dikkat ediyorum, yıllardan beri 'koyma, koyulma' mânâsını kasdederek 'va'z' yazıp duruyorsunuz; halbuki bu kelimede apestrofu a ile z arasına alırsanız dini öğüt anlamı vurgulanmış olur; aslında bu kelimeyi vaz' şeklinde yazmanız gerekirdi (vaz'ı-yed, vaz'etmek gibi)". E, okuyucu haklı, hâfızana güvenir de kitaba bakmaya üşenirsen böyle olur işte. "Efendim bir apostrofun yeri değişmekle kıyâmet mi kopar" diyemezsiniz; kıyâmet kopar ve okuyucu yerden göğe haklıdır.

Başka?.. Bizde hatâ tonla, üstelik hepsini okuyucu fark etmez bile; çoğu mâsum şeylerdir: Son düzeltme safhasında gözden kaçan şekli kusurlar, üslûp kakafonileri bu cümledendir; bir cümle içinde aynı fiili iki kere kullanmak gibi. Öyle ki düzeltmeye de gelmez: "Dünkü yazımda filan cümlenin dördüncü kelimesi yerine şu kelimenin kullanılması gerekiyordu; okuyucularımdan özür dilerim". Olmaz, görmezden geleceksiniz mecburen.

Bir de itiraf edilemez türden hatâlar vardır; taktik değil de stratejik türden yanılgılar. İşi o kerteye getireceğimi sanıyorsanız yanılıyorsunuz demektir zira insanların hemen tamamı, bu türden yanılgıları "kader" kavramına sığınarak küllemeyi tercih ederler.

Netekim ben de öyle yapıyorum işte.

İrtibatı kopardık!

Merdiven çıkarken sakız çiğnemek gibi bir şey bu; kolay gibi görünüyor ve aslında tıp literatürüne geçmiş istisnai özür halleri dışında herkes kolaylıkla yapabilir. Beyin o esnada iki, hatta daha fazla işi bir arada yapabilecek mükemmellikte işler; hem adımlarınızı basamağa göre ayarlar hem de sakızı ağzınızın içinde gezdirerek çiğnerken aynı anda bir şarkı mırıldanıp anahtarlık koçanı içinden doğru anahtarı bulabilirsiniz.

Ne var ki Cumhuriyet devrinin devlet adamları, "tarihî derinlik" kavramını merdiven çıkarken sakız çiğnemek kadar kolay tarzda işler halde tutmakta çok zorlandılar; "Tabula rasa" çözümü daha kolay göründü, yani tertemiz, bembeyaz bir sayfa açarak işe sıfırdan başlamak. Yıllardır yazıp çizmiş olmanın ne faydası var bugün? Osmanlı'nın 700. yıl kutlamaları sırasında kaleme aldığım bir yazı başlığını hatırlıyorum şimdi: "Hem Osmanlıyız hem Cumhuriyetçi". Osmanlılık bizde bir verâset rolüdür; hangi ana"babanın sulbünden geldiğinizin bilgisi, siz

doğmadan önce tesis edilmiş ilişkilerin, komşulukların, borç"alacak meselelerinin bilgisi, sizden öncekilerin uzayda kapladığı yerle ilgili bilgi. Cumhuriyetçiliği, evveli yok sayan bir beyaz kâğıt üzerine binâ edilmiş yeni bir hayat tarzı sayanlar için Osmanlılık, fizikî, zihnî ve siyâsî mânâda düne, geriye dönüş zannedildi, yani kâbus, yani kazanılmış bütün medenî mesafelerin kaybedilmesi ve inkârı. Halbuki Sir Isaac Newton daha XVIII. yüzyılda her kütlenin, sırf kütle olmaktan doğan bir çekim gücüne sahip olduğunu ortaya koyan bir câzibe kanunundan bahsetmişti; kütlenin adı değişmiş olmakla çekim gücü ortadan kalkmaz. Osmanlılar eski dünyanın tam ortasında yer tutmuş bir câzibe merkeziydi; etkiliyor ve etkileniyordu ve esasen biz bu siyasî varlığın nasıl işlediğini kemâliyle bilmiyoruz bile. Cumhuriyet'in, kendi verâset unsurlarına orta sınıfa mensup, yalapşap eğitim görmüş ve cebindeki iki üç bin doları harcamaya gelmiş bir turistin nazarıyla bakması ilginçtir: Her türlü fantaziye kapı aralayan Harem hayatı, sarık, cübbe, kubbeli binalar ve nihayetinde rakı, lokum şişkebap üçlemesi. Bu gibi şeyler vaktiyle haylice tenkid edilmiş ancak tenkidin kalitesi belli bir seviyeye yükselemediği için tesirsiz kalmıştır. Cumhuriyet kuşakları Osmanlı olgusunu bilmezler; bilmeleri istenmediği gibi, Osmanlı'yı anlayacak zihnî âletlerden de mahrum yetiştirilmişlerdir. Bugünün en gözde entelektüeli (gazetecisi, akademisyeni, bürokratı dahil) yüz sene öncesine ait bir günlük gazeteyi deşifre edemez çünkü alfabe bilgisinden mahrumdur; Lâtin alfabesiyle yazılmış nüshayı da anlayamaz çünkü lügâtten kopmuştur; sadeleştirilmiş metne de nüfuz edemez çünkü her sadeleştirme işlemi, değerli nüansların ihmâl edilmesi bahasına gerçekleştirilebilir ve nihai planda bir lisan, sadece alfabeden ve lügâtten değil, semboller, efsâneler, inançlar, yanılgılar, âdetler ve topyekûn bütün medenî, resmî, folklorik ve dinî müesseselerin tarih içinde geçirdiği dönüşümün bütünlük içinde kavranmasını zaruri kılan bir âlemdir. Daha sivri bir iddia ile vaziyeti karakterize edebiliriz; bugün, iki asır önce kaleme alınmış bir gazeli bütün kemâliyle anlayabilen ve anladığını bir üniversite mezununa anlatabilecek olan "uzman" sayısı iki elin parmaklarını geçmez ve bu hüküm, "iyi ya, o anlaşılmaz, cenâbet ve gudûbet lisânı yaşayan Türkçeye doğru evrimleştirdik" böbürlenmelerine mesned olarak kullanılamaz. Bir şey evrimleştirdiğiniz yok sizin; yok saydınız ve şimdi artık o verâset unsurunu anlamıyorsunuz. Evrim değil imhâ, devrim değil cinnet! Bu işin şakası yok, köprüleri yakmışız; kendi geçmişimizle "irtibâtı koparmışız" ve yeniden kurabilmek ihtimâli de yoktur. Pek az insan bu son derece ciddi "zihnî" meselenin farkındadır. Bernard Lewis'in Türkçesi, bugün kullanılmakta olan akademik Türkçeyle mukayesesi bile insafsızlık teşkil edecek derecede bir irtifâ teşkil ediyorsa oturup ağlayalım. Bir zaman sonra "hazine"i evrak"tan bir vesika okumak gerektiğinde Batı üniversitelerinden şarkiyatçı davet etmek lüzumu hissedilirse hiç şaşmayacağım. Dil meselesinin aslında ne kadar siyâsî boyutlara sahip olduğunu anlatmak için çok yazı yazdım bu sütunlarda; belki yukarda ifâdeye çalıştığım "tenkid kalitesi" irtifâına ulaşamadığı için tesir uyandırmadı ve anlaşılmadı ama bu meselede yalnız kalmışlığım da bir hakikattir; en sadakatli okuyucularım bile kelimelerimden müştekî oldu. Ezcümle, artık anlamamıza imkân

olmayan bir dünyanın fikrî ve mânevî mirasçıları olarak tarihin havanında bir kere daha dövülüyoruz; anlayabilseydik, daha çok boyutlu siyasetler üretebilirdik. Ve son cümle: Osmanlı tarihini derinliğine bilemeyenlerin Cumhuriyet tarihini anlamaları ve bilmeleri de eşyanın tabiatına aykırıdır vesselâm.

Fikir sahibi olmak için önce şahsiyet sahibi olmak gerekir

Hâlâ ideolojiler çağında mıyız? Dünya ahvâline bakılırsa soğuk savaş yıllarını hatırlatan bir ideolojik gerilimden eser görünmüyor; Türkiye'ye gelince, batılılaşma macerâmızda okur□yazar takımının tâ başta gönül koyduğu medeniyet tercihi izlerini sürdürüyor.

Bizim intelijansiyamız Tanzimat'tan bu yana batıcı karakterini hiç değiştirmedi; solculuk ise batıcı tercihin bir başka türevi olarak intelijansiya arasında hâlâ baştacıdır. 70'li yıllarda zirve noktasına ulaşan sağ□sol kutuplaşması Türkiye'de eski tâzeliğini korumamakla birlikte etkisini kaybetmedi. Basın, siyaset ve üniversite dünyasında, artık sınırları sarih bir şekilde tarif edilemiyor olsa da sol tercih hükümfermâdır. Sözü getirmek istediğim yer, yıllarca ülkemizde ideolojik kimliğin, şahsiyetin yerine ikaame edildiğidir. Bu garip değerlendirme hatasının yıllarca sürüp gitmesinin başlıca sebebi, belki de ideolojik tercihin sahici bir ihtiyaca cevap vermemesi idi. İdeolojik kimlik bir mânâda otobüslerde kullanılan "paso" kartlarına benziyordu; nâma değil, kullanıcıya göre tanzim edilmişti. İnsanlar bu kimliği kullanarak can güvenliği sağlıyor, arkadaşlık kuruyor, iş buluyor, evleniyor ve çevre ediniyordu. Ne var ki bu kimlik, sûretâ öyle görünmesine rağmen bir fikir ihtiyâcına tekabül etmiyordu. Fikir! Ne dün, ne de bugün gündelik ihtiyaçlar listesine girmedi. Bu yüzden Türkiye'de ideoloji kavramı ile fikir arasındaki münasebetler yok denecek kadar muğlaktır. Bizler yıllarca fikrin kendisini değil, etiketini veya alâmetini taşıyıp durduk. Şahsi özelliklerin kimlik ardında perdelenmesi, hatta sisli karanlıklar altında kalması bir dayanışma rûhu ortaya koydu ve bu tehlikeli bir dayanışma biçimiydi. Deprem çadırında bir araya gelen felâketzedelerin dayanışmasına benzer bir yakınlık ihtiyacı. Bu örnekte dayanışma ihtiyacı ne kadar sahici olursa olsun, bir arada bulunma sebebi "fikrî" bir motifle izah olunamaz, daha ziyade uzvîdir, hâl ile ilgilidir. Bu dönemler, dışardan bakıldığında fikrin yüceltildiği zamanlar gibi değerlendirilebilir ama işin doğrusu kimse fikirle değil, daha ziyade dayanışma ile ilgiliydi. Meselâ, 1970'le 80 yılları arasında solda ve sağda mücadele verenlerin, kendi fikriyatlarını geliştirmek için ortaya koyabildikleri dişe dokunur ve bir te'lif eser nerdeyse yok gibidir. Sol ya da sağ farketmiyor. Sol, okunmayan ama iyi satılan tuğla kalınlığında Marksist tercüme külliyatını sahipleniyordu; dergilerde yazıp çizdikleri ise, zamanında ilgili kuruluşlara "açık istihbarat" hizmeti sağlamak ve sol cenahta safları sıklaştırmaktan başka bir şeye yaramamıştır; o edebiyat (literatür) bugüne hitab etmiyor, yoktur ve sadece dönemi daha yakından tanımak ve anlamak isteyen araştırmacılar için mânâ ifade edebilir.

Acınası yayın fukaralıkları

Sağın milliyetçi kanadı, hepsi aynı anda banyo kazanının sobasına doldurulduğunda bir kazan suyu ısıtmaya kifâyet etmeyecek kadar sığ bir ideoloji literatürüne sahip olabilmişti (tecrübe ile sâbittir!). Milliyetçilerin tercüme desteği almalarına fiilen imkân yoktu; kitap sergilerde bir zamanlar görünüp kaybolan "Kara gömlekliler ihtilâli" veya "Kavgam", en az Marksist külliyat kadar okunmayan ve 70'lerin Türkiyesi'nde genç kuşaklara birşeyler hatırlatmak kabiliyetini haiz bulunmayan şeylerdi. İdeolojik neşriyata gelince, hacmi yukarda tasvir olundu; "ideolojik" sıfatını kullanmak haksızlık olur, daha ziyade parti programını andıran alelâde projeler, doğru dürüst derinleştirilmemiş prensipler ve milliyetçi fikriyatın Türkiye'de olmayan tarihini oldurmaya kalkışan birkaç hâtıra veya müdafaa kitabı. Dışarıdan, özellikle üniversite camiasından "doktriner" destek gayretleri görülmedi değil; bunlar "Büyük dua mecmuası" veya "Evde kendi kendinize nasıl radyo teknisyeni olabilirsiniz?" nevinden el kitapları gibiydi. Ansızın bastıran sel dalgasını yönlendirmek ve hizâya getirmek için alelacele çırpıştırılan "sel yatağı ıslah çalışmaları" kabilinden palyatif, tesirsiz şeyler. Dergi ve gazetelerde yazıp çizilenlere gelince, bizatihi o devri anlama cehdinden başka gayrete şifâsı olmaz ve bugüne hitab edebilen tarafı yoktur.

İslâmcılardan da bahsetmeliyiz; sosyalistler kadar olmasa da onların da istinad edebileceği bir tercüme külliyatı gelişmeye başlamıştı ve bu yeni tercüme edebiyatı hayli etkili oluyordu; özellikle "tağut nizamlar"ın yıkılmasını ve yerine İslâmi hükümetlerin geçmesi gerektiğini öngören anarşist baharatlı tercümeler devrin İslâmcı gençliğini hayli cezbetmişti; ne var ki o cenahta da bereketli bir te'lif faaliyetine rastlanmadı. Türkiye konuşmuyor dövüşüyordu. Ve biz hâlâ fikir denilen şeyin önemli olduğunu zannediyorduk; aslında verdiğimiz bir fikir mücadelesi idi güyâ, fikirler çarpışıyordu, karşı taraf fikrine güvenemediği için silaha sarılıyor, sokaklarda bunun için oluk gibi kan akıyordu. Gerçek şu ki çok az okuyorduk ve esasen okunacak çok az şey içinden çok azını okuyorduk; kanaat sahibi olmak için okumaya ihtiyaç bile yoktu ama fikir sahibi olmak için çok daha fazlasının gerektiği âşikârdı.

Fert yoksa şahsiyet de yok

Bu devrin, nesiller üzerinde meydana getirdiği en büyük tahribat, fikir, ideoloji vesaire gibi kavramların yüksek râyici karşısında şahsiyet kavramının gölgelenmesi oldu. Şahsiyet neydi bizler için? Şahsiyet, inandığımız şey uğruna şahsi fedâkarlıkta bulunabilme cesaretiydi meselâ; iyi "nefer" olmaktı, emirlere itaatti, uysal olmak, kendini en son düşünmek, topluluk içinde bir su damlacığı gibi âhenkli ve dirençsiz akıp gitmekti. Kimsenin "fert" olmasına müsaade edilmiyordu ki onun üzerine bir şahsiyet dokusu geçirilebilsin. Cesaretin en büyük erdem olduğu telkiniyle geçti gençliğimiz. Yönlendirilemeyen cesaretin günün birinde en büyük korkaklığa dönüşebileceğini yaşayarak öğrendik. Model insanlarımız kahraman önderlerdi: Oğuz, Fatih, Che Guevera, Mao ZeDung, İbrahim Kaypakkaya veya Deniz Gezmiş. Kahramanların da ayrıca müheykel bir şahsiyet bütünlüğü taşımaları gerektiğinden haberdar değildik. Duvarlara, pankartlara, kartpostallara "şehit"lerimizin resmini

nakşediyorduk; ideal insan tipi onlardı. Toplumun bütün gençlerine birer "savaşçı" ruhu taşıması gerektiği telkin ediliyordu. Şehit, savaşçı, kahraman ve fedâkâr. Belki bir noktaya kadar yüksek erdemlerin işaretleriydi bunlar ama şahsiyetin tamamını inşa edebilirler miydi tek başlarına? Kâmil insan, sadece kahramanlığı ile tanınan bir bütünlük müydü? Neticede sadece merkezin emirlerini yerine getirmekte başarılı "kahraman" tipinin, kahramana ihtiyaç duyulmayan devirlerde nasıl dağılıp unufak olduğunu yaşayıp gördük; dünün kahramanları, gündelik hayatın muhtelif zaruretleri karşısında, daha ziyade emre itaatten başka vasfı bulunmayan kahramanlık vasfının işe yaramadığını çoğu kere farkedemediler bile. Vaktiyle zamanın meydan okumalarına doğru cevap verecek vasıflar kazanacak bir hedef doğrultusunda teşvik edilmemiştik. Eski tip kahramanlıklar, aradan yıllar geçtikten sonra ancak mafya liderliği veya işçiliği cinsinden bir rolle örtüşebiliyordu. Bize tek başına insan olmamız gerektiğini kimse hatırlatmamıştı; gayet iyi hatırlıyorum!

İlk muhalefet nasil bastirilmişti?

Tarihten bahsetmeyi severiz ama bugün için bile bu tip konuşmaların içini bilgiyle dolduracak el kitabı niteliğinde tarih yayını yok denecek kadar kıttır. Tarih Kurumu'nun yetersiz yayınlarını saymazsanız şöyle tek ciltte toparlanmış muhtasar bir İngiltere Tarihi var mıdır meselâ; bir Kilise Tarihi, bir Batı tarihi? Rusya hakkında Akdes Nimet Kurat'ın yıllar önce te'lif ettiği kitap hâlâ tazelenememiştir. Dünya ile ilgimiz zayıf, komşularımızın tarihi geçmişi hakkında derli□toplu bilgi edinebilecek kitap ve kitaplar hâlâ yok mesâbesinde. Size Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda başlayan ilk siyasi muhalefet hareketi hakkında doyurucu bir müracaat kitabı tavsiye edebilirim: "Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk Teşkilâtlı Muhalefet Hareketi / Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası"(525 s.). Ahmet Yeşil tarafından doktora tezi olarak hazırlanan bu eserde, devrin siyasi tahlilini tasvir eden çok kapsamlı bölümlere ilaveten şu günlerde hayli merak edilen Musul Meselesi, Şeyh Said isyanı gibi konular hakkında kaleme alınmış etraflı "ek" dosyaları da yer alıyor. Geçen sene yayınlanan bu eseri geç tanıdığım için üzülüyorum. Kitap, vukuf ve ilmi dikkatin ürünüdür. Meraklılarının aklında bulunsun.

Bilgi için: Cedit Yayınları, Tunus Cad., Nu: 53/3, Kavaklıdere / Ankara

Tel: 0312 426 66 16 / e"posta: turkiyegunlugu@superonline.com

Dokun geç

Genelkurmay'ın tepki gösterdiği şu meşhur Dışişleri tamiminin tam metnini biliyor musunuz? Ben de bilmiyorum; tartışılıyor ama ne üzerine tartıştığımızın farkında değiliz. Hep böyle olur zaten, günlerce bir kanun teklifi tartışılır, metnini kimse bilmez. Zaman da dahil olmak üzere yazılı basına minik bir fiske!

MGK Genel Sekreteri Orgeneral Tuncer Kılınç'ın niçin Avrupa gezisine çıktığını biliyor muyuz peki? Onu biliyoruz: Avrupa'daki Türk derneklerinin tek çatı altında toplanması öngörülmüş de ondan. Peki, bu uygulanabilir bir fikir mi? Hayır! Bu fikri ortaya atanların Avrupa'daki Türk topluluklarının nasıl ve hangi hâlet"i rûhiye ile teşkilatlandıklarını bilmedikleri açık. Peki, bu iyi bir fikir mi? Değil, çünkü demokratik değil. Üstelik yıllardır Avrupa'da, Türkiye'ye nisbetle çok daha yüksek haklar ve hürriyetler içinde yaşamaya alışmış Türklere bu fikri kabul ettirmek de zor. Basında yer aldığı şekliyle totaliter bir tasavvur. Nitekim bu projenin hamlığı, Sayın Kılınç'ın düzenlediği tartışmalı toplantılarda ortaya çıktı.

Bülent Arınç. Kendini ve düşüncelerini izah ederken seçtiği cümlelere, savunduğu fikirlere hiçbir itirazım yok, lâkin kendisine uzatılan her mikrofona konuşmak alışkanlığı yüzünden hem kendini, hem hükümeti zor duruma düşürüyor bu zaafiyeti tesbit eden basın mensupları Sayın Arınç'ı rahat bırakmıyorlar. Bu gibi hallerde konuşma perhizi çok faydalı sonuçlar verebilir.

Halk şöyle düşünüyor: 23 Nisan gecesi yaşanan resepsiyon krizi, bazı medya grupları tarafından çıkarıldı; demek ki bunlar hükümetten esaslı bir "kıyak" bekleyişi içindeler. Masa başında oturup üfürüyor değilim; gerçekten insanlar böyle düşünüyorlar. Gazete ve televizyon haberlerine bakarak bir resepsiyon krizinin varlığı vehmedilebilir ama ahali krizin sahiciliği konusunda ikna olmuşa benzemiyor pek.

Sahi, kimler, nasıl bir "kıyak" bekliyor acaba; yakında kokusu çıkar!

Şu resepsiyon krizinden doktora konusu bile olur: Bayramın resmi adı "Ulusal egemenlik ve çocuk bayramı". Davete gelmeyenler ne çocukların hatırını dinlediler, ne de milli hakimiyet prensibini ciddiye aldıklarını göstermiş oldular. Neticede hükümet oradaydı ama "devlet" yoktu.

Bir mânâda çocuklara, "bayram sizin neyinize, dersinizi çalışın bakiim keratalar" tavrı göstermiş olduk.

Nouma meselesinin cılkı çıktı artık. Fatih Uraz, Zaman'daki köşesinde çok güzel tesbitlerde bulundu; yönetim, ağır ceza geleceğini anlayınca (Lucescu'ya da danışarak) Nouma'nın ipini

çekmeye karar verdi ve aradan iki gün geçmiş olmasına rağmen bu açıklama ile bir anda büyük itibar kazandı lâkin Beşiktaş taraftarı hâlâ Noumacı vaziyetler almakta. Bir internet sitesinin yaptığı ankete göre BJK'lıların % 85 buçuğu, adamın gönderilmesini yanlış buluyorlarmış. İlginç.

Beşiktaş tarihinde bu adam kadar yüksek popülarite kazanmış bir başka oyuncu hatırlıyor musunuz ve muhabbet neyle izah edilir; erbabı bilir deyip geçelim.

Allem kallem yine başörtüsü meselesini ısıtıp gündeme soktuk; biz Türkler akıllı milletiz vesselâm; yoktan problem çıkarıyor ve lâzım olduğunda kullanıyoruz. Problem çıkarmakta üstümüze yok, bir de problem çözmeyi öğrensek dünyaya nal toplatırız!

Cumhurbaşkanı "kamu alanlarına başörtüyle girilmez" buyurmuş; âmenna ve saddaknâ! Keşke, "Kerkük bir Kürt şehridir" diyebilen ABD'nin Irak mutemedi Jay Garner'e de aynı kesin ve keskin dille hükmümüzü icrâ edebilseydik. "Arada ne alâka var?" diye sual ederseniz şahsen ben de bir alâka göremiyorum; aklıma öyle geldi sadece.

Saçmalamış olabilir miyim? Pekâlâ mümkün ve muhtemeldir!

Bugünlerde CHP'li olmak kolay değil; onlar da zaten kolayı tercih edip, hükümete hitaben, "bu gidişat iyi değil, bakın söylemedi demeyin" kabilinden ikazlarla muhalefet yapmaya çalışıyorlar. Şöyle bir düşündüm de, ben de olsam aynısı yapardım. Siyasetsizlik bütün müesseseleri kötü etkiledi ama en çok hasar gören de CHP oldu.

Ellili yıllardaki CHP'yi yeniden seyrediyor gibiyiz; bari piyasaya renkli kopyasını sürselerdi!

Her 24 Nisan'da ABD'deki Ermeni lobisinin ağzına bakıp elimiz ayağımıza dolaşacağı yerde karşı atağa geçsek ve Divan"ı Harb kararıyla haksız yere ipe çektiğimiz vatansever Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey'in heykelini, Paris'te münasip bir parka dikmek için diplomatik taarruza geçsek daha iyi olmaz mı?

"Sen önce bu heykeli Gülhane parkına diktir de öyle gel" derlerse ne yaparız; onu da hesaplamak lâzım!

Normalizasyon!

Epeydir nasıl tedirgindim bilemezsiniz; hani evinizin, odanızın yıllar boyunca zevkinize uygun tarzda kalıplaşmış bir şekli, düzeni vardır da bozuluverince rahatsız olursunuz. Her gün önünden geçip gittiğiniz sokak ve caddelerde bir binanın birkaç gün içinde ortadan kalktığını fark edince yadırgarsınız ya, öyle bir şey işte.

Anasından doğduğu günden beri ciddiyet maskesini yüzüne geçirmiş gibi duran bir büyüğünüzün günün birinde yüzüne palyaço makyajı yaptırdığını veya durup dururken omzuna bir peşkir atıp meddahlığa başladığını gördüğünüzde de aynı hisse kapılmanız muhtemeldir: Bir şeyler yolunda gitmemektedir; hayatın tabii ahenginde bir aksama vardır ve bu değişikliğin nereye kadar sürüp gideceği endişesi sizi huzursuz eder. Binaenaleyh öyle her "atılımcıyım, yenilikçiyim, hayat süregiden hamleler dizisinden ibarettir, her sabah taze bir başlangıçtır" diye avur"zavur edenlere pabuç bırakmayın siz; yenilikler gerginlik verir ve ruhumuzun derinliklerinde ipek bohçalara beleyip de sakladığımız "rahatlık" hissini tahriş eder. Konformizm tabiatımızda var, niçin inkâr etmeli?

İlk işaretler görününce, "Yok canım, böyle gitmez bu işler; memleketin çivisi çıkar valla; eski düzenin suyu mu çıkmıştı." diye kendi kendime homurdandığımı hatırlıyorum. Etrafta olup biteni lâyıkınca algılayabilmek için bize belli nirengi noktaları lâzımdır çünkü. Esasen bilgi dediğimiz şey, yerinde kımıldamadan durduğu için hatırlayabildiğimiz ve gerekince kullanabildiğimiz bir şeydir. Meselâ anayasaları ele alalım; maddeleri her gün değişip duran, temel müesseselerini aydan aya bukalemun gibi renk değiştiren bir anayasa nizamı tahayyül edebilir misiniz? Hafazanallah; üstelik vaktiyle bizim anayasayı kaleme alanlar işi sağlama bağlayıp, bir kısım maddelerin tâdili hakkında teklifte bulunmayı bile yasaklayarak statükoculuğun kanundan heykelini dikmişlerdi!

Her neyse; sadedden uzaklaşmayalım. Efendim, yakın zamanlara kadar hayalhânemizin köşe direkleri sapasağlam ayakta durmaktaydı ve biz köşe yazarları, bu direklerin yerinde durduğunu varsayarak, "estek olur, köstek olmaz.. felanca yapılmamalı, feşmekancadan katiyyen uzak durmalı" diye lâf ile âleme nizâmat vermekte idik; kendimizden bunca emin tavırlarla konuşurken devletin temel direklerinin yerinde sâbit durduğunu ve ilelebed öyle kalacağını biliyor olmaktan kaynaklanan bir özgüvenden yola çıkıyorduk. Derken bir şeyler olmaya başladı; evvela Kopenhag'daki AB toplantısından yüzgeri edildik. Bu çok önemli ve beklenmedik bir şey değildi; başta bu satırların yazarı olmak üzere birçok "kıymetli fikir adamı" Türkiye'nin AB'ye girmeyeceğini, öyle bir ihtimâl vârid olsa bile son kertede heriflerin bizi eşikten kovacağını, bizimkilerin ise, "alın AB'nizi başınıza çalın, zaten girecek değildik" şeklinde bir "polim" göstererek meseleden sarf"ı nazar edeceğimizi yazıp çizmiştik. Meğer o kadar isabet kaydetmişiz ki, bir Danimarka televizyonunun yaptığı kayıtlara göre herifler bize görüşme salonunda nezaketle, "sabırlı olun, zamanı var; önce dersinizi çalışın

bakiim" diye küçük bir teselli verdikten sonra baş başa kaldıklarında "zzzt erenkööy!" diye dalga bile geçmişler. Her neyse, yine meseleden uzaklaşıyoruz; sadede dönelim.

Derken efendim şu Irak meselesi zuhur edince aralarında bu satırları kaleme alan kişinin de bulunduğu "kıymetli ve ne derece kıymet taşıdıkları günlerce tartışılabilir" nitelikteki köşe yazarları, bel yüksekliğinde çamura girmiş ağır vasıtalar gibi "pati" çekmeğe, ileri"geri ırgalanmaya ve boşu boşuna mazot yakmaya başladık. Doluya koysak almıyor, boşa koysak dolmuyordu. Hükümet de bizden farklıca sayılmazdı. İkinci tezkere kapıya dayanınca, işi, mûtad aylık MGK toplantısının ertesine bırakıp oradan sâdır olacak "hikmet"i hükûmet"e göre kotarmaya karar ettikleri anlaşılıyor. Lâkin ne olsa beğenirsiniz; yıllardan beri görev alanına girip girmediği su götürür onca mesele hakkında tavsiye kararı alan MGK, ikinci tezkere konusunda Meclis'in ne yolda karar alması gerektiğini imâ edecek bir "tüyo" bile çıtlatmamıştı. Sair "kıymetli yazarları" bilmem lâkin benim ödüm patladı. İşte yazının başında tasvirine çalıştığım tedirginlik buydu işte: Bir şeyler yolunda gitmiyordu, bir şeyler aksıyordu ve bu hiç de hayra alâmet değildi. Derken yine bir kısım köşe yazarı tarafından, "iyi ya canım, tedirgin olacak ne var; MGK, hükümete tavsiyede bulunabilir; bu anayasal vazifesidir fakat Meclis'e kimse telkinde bulunamaz, cihet"i askeriye bu noktada bir siyasi zarafet gösterisi yapıyor" yorumları sökün edince pabucumun içine yumurta büyüklüğünde çakıl taşı kaçmış gibi oldum. Tezkere reddedildikten sonra askerler, "geçseydi iyi olurdu" mealinde bir şeyler söylediler; ama benim huzursuzluğum yine yatışmadı. Tâ ki geçen hafta içinde cihet"i askeriyenin, "Dışişleri Bakanlığı'nın genelgesini yakından takip ediyoruz, çok rahatsızız; işin peşini bırakmayacağız" dediğini duyana kadar da tedirginliğim geçmedi.

Şimdi rahat ve huzurluyum, zira söz konusu demeçten beri, "normal"e dönmüş bulunmaktayız. Nizamın temel direklerine baktığımda onları yerinde görüyorum. Memleketin sahipsiz olmadığını görmek insanın içini rahatlatıyor doğrusu.

Abartıların ardına gizlenen biz miyiz?

Abartı, sadece ontolojik zemini değil, kişinin epistemolojik (bilgi felsefesi) kavrayışını da ele veren bir ipucu özelliğini taşıyor; bilgi, hakikate sâdık olmalı, aslında ne idüğünden ziyadeleştirilmemeli ve eksiltilmemelidir. Söz söylerken bu çerçeveyi daima dikkate alan birisinin ne kadar ihtiyatkâr davranması gerektiğini tahmin edebiliriz.

Hilmi Yavuz Hocamız, son günlerde birbirini takib eden üç yazıda şair Ece Ayhan"ın ölümünün ardından bir kısım hayranlarının giriştiği putlaştırma gayretini tenkid etti. Ece Ayhan"ın lehinde-aleyhinde hüküm bildirecek derecede okuyucusu olmadım; esasen yeni şiirden hazzetmediğim de mâlumdur (istisnâları zikre hâcet görmüyorum) lâkin şu "putlaştırma" meselesi zihnime takıldı. Hilmi Yavuz, 9 Nisan tarihli Zaman yazısında Ece Ayhan"ın ardından girişilen yüceltme işlemini "Hagiographie" olarak niteliyor. Mânâsı aynen

şöyle: Ermişlerin hayat ve davranışlarını anlatan yazılar, kutsal şeyler bilgisi ve (mecazi mânâda) övgülerle dolu hikâyesi. Övgü, ardına neler gizlenmez ki?

Bugünlerde bilhassa magazin camiasının diline pelesenk ettiği bir başka kelime daha aynı anlamda kullanılması itibariyle revaçta: İdol. İdol, put demek kısaca. "Falan sanatçı veya futbolcu benim idolüm" denildiğinde, elbette "ben o kişiye tapınıyorum" şeklinde anlaşılmıyor; "o idealimdeki insandır, ona çok değer veriyorum" denilmek isteniyor ki burada en azından kavramın bilgisiz ve şuursuzca kullanılmasından doğan mahzurlara işaret etmek gerekir. Lisan, murâdı anlatmalı ve murad edilen her ne ise ona uygun kelimeleri ihtiva etmeli. İdol kelimesinin magazin camiasında menşeinden başka itibarı yok, çünkü Avrupalı. Put kelimesi Türkçe"de ebediyyen kirlenmiştir; kimse, sevdiği sanatçı için " o benim putum" demez lakin "idolüm" demek daha fiyakalı görünüyor galiba.

İdolleştirme, yüceltme veya putlaştırma: Meseleye bir de İslâm kültürü açısından bakalım. Kelime-i Tevhid, her nevi putlaştırma eylemini çirkin bir şekle koymuştur ve bu cümledeki mânâ, -hâşâ- Rabb"in birden fazla olduğu iddiasından daha fazlasını kapsar. Kelime-i Tevhid, yüceltilmeğe lâyık tek şeyin Cenâb-ı Hak olduğunun tasdik edilmesine ilaveten O"nu ikaame etmeğe namzet ilahlaştırma eylemlerini de yasaklar. Bu ikazda, insanın "aşırılaştırma", mübalağa etme tarafına işaret var. Bazen sevgimizi veya nefretimizi bütün kemâliyle ifade etmek için kelimeleri zorlarız; şüphesiz mübalağanın bir sınırı vardır ve o sınıra dikkat edilmelidir. Lisana ayrıntılarıyla hâkim olanlar bu gibi incelikleri tefrikte zorlanmazlar. Sevgili, evlât, eş veya ana-baba veya kişiye en sevgili ve aziz gelen her ne ise, onlar için kullanılacak övgü sıfatlarında perhiz gerekir.

Bu noktada hassas bir ayarlama yapılması gerektiği âşikâr. Takdir, sevgi, bağlılık, hürmet, hayranlık, dostluk veya vefâ; Türkçe"de bir insana duyulan yakınlığın beşerî hadlerini anlatan kelime eksik değil, lâkin mesele kelimeyi seçmekle bitmiyor; kelimelerin içini anlamına sadâkatle doldurmak daha önemli ve değerli. Bir insanı nitelendirirken kelimelere dikkat etmek, o kişinin dünya görüşünü, hatta ontolojik (varlık felsefesi) tutumunu da açıklar. Esasen kelimeler kadar bizi ele veren başka ne vardır ki? "Konuş ki seni görebileyim" diyen İngilizler haklı.

Bilerek veya bilmeyerek yapılmış olsun, bir insanı nitelerken tercih ettiğimiz her sıfat aslında bizi niteler. Abartılı tavsifler iki sebebe dayanıyor; ilki, bir kült inşa ederek gölgesine sığınmak, ikincisi nefreti koyultmak. Aşırılaşmış ifadelerin sonunda aynı kapıya çıkması şaşırtıcı değildir: "Bir şeyde ifrat, zıddına inkılâb eder".

İnsanlar hakkında hüküm vermek, zorların zoru. Hazreti İsa, "yargılamayın, yargılanırsınız" ikazında bulunurken bu zorluğa işaret ediyor. Hüküm vermek, insanın hakikatle ilgi ve yakınlığını da gösterir. Hüküm veren kişi, o konuda kendi hakikatini ifşâ etmekte ve hükmünü kendi zihninden koparak kamuyla paylaşmaktadır; bu mânâda verdiğimiz her hüküm,

mecâzî mânâda kendi kanımızla imzalanmış oluyor. Hazreti Peygamber Efendimiz"in gıybetle iftira arasına koyduğu o nefis ölçü ne kadar uyarıcıdır. "Söylediğiniz vasıflar o kişide varsa gıybet etmiş olursunuz; eğer o vasıflar yoksa bühtandır"; Bühtan, yani iftirâ!

Bu ölçülerin ışığında abartı, sadece ontolojik zemini değil, kişinin epistemolojik (bilgi felsefesi) kavrayışını da ele veren bir ipucu özelliğini taşıyor; bilgi, hakikate sâdık olmalı, aslında ne idüğünden ziyadeleştirilmemeli ve eksiltilmemelidir. Söz söylerken bu çerçeveyi daima dikkate alan birisinin ne kadar ihtiyatkâr davranması gerektiğini tahmin edebiliriz. Niteleme ve hüküm çok ciddi bir şeydir ve Hazreti İsa"nın sözü, "Efendimiz"in ölçüsüyle birlikte değerlendirildiğinde manzara tamamlanmış oluyor.

Abartı insanın tabiatında var: Ece Ayhan"ın ardından şahıs kültü oluşturacak tarzda taltifkâr sözler sarfedenlerin ne derece isabet kaydettiklerini bilemem; bildiğim şey, beşerden efsâne icad etmek isteyenlerin asla yalnız kalmadıklarıdır. Bu gibi şeyler, niyet aslında öyle olmasa bile insanın soyut ve "gaybî" olana imandan kaçınmanın göstergesi olarak da yorumlanabilir. Aslolan, insanlar hakkında hüküm verirken, onu lâyıkınca tanıyacak kadar emek sarfetmek ve nihai tahlilde hakkı gözetmektir. Ve unutmamalı ki, olduğundan büyük inşâ edilmiş şeylerin ardı, gizleyecek şeyleri olanlar için mükemmel bir sığınma yeridir.

<u>TEBRİK:</u>

İyi ki Doğdun Efendim

Aslında vakit erken ama, hatırlatmanın tam zamanıdır. Mayıs ayının 13"ü Mevlid Kandili. Diyanet İşleri Başkanlığı, daha önce her yıl 20-27 Nisan tarihleri arasında kutlanan "Kutlu Doğum Haftası" uygulamasına geçen seneden itibaren son vererek, "Efendimiz"in doğum gününü, Mevlid Kandili"nin bulunduğu hafta içinde kutlamaya karar verdi.

Henüz iki haftalık süre olmasına rağmen, hatırlatıyor ve tebrik ediyorum. Bu haftaya mahsus olmak üzere ülkemizde , Efendimiz"i hatırlatması bâbından insanların birbirine gül hediye etmesi gelenek haline geldi. Zarif ve anlamlı bir tebrik şekli; buna ilaveten bu haftayı, yani 12-19 Mayıs arasını Siyer okuma haftası olarak değerlendirmek de mümkün. Hele M. Hamidullah"ın "İslâm Peygamberi" böyle bir faaliyet için biçilmiş kaftan. Tabii en güzel kutlama biçimi, Efendimiz"in güzel huyunu taklittir.

<u>AKLINIZDA BULUNSUN: </u>

İslamcılığın Doğuşu

Kitabın adı, "Siyasi İdeoloji olarak İslâmcılığın Doğuşu", yazarı Prof. Dr. Mümtaz"er Türköne. Üstelik yeni de değil; kitap geçtiğimiz günlerde üçüncü baskısını yaptı (Lotus Yayınları, 2003, Ankara, 317. s, www.lotuskitap.com). İslâm"ın değil İslâmcılığın tarihi; bir dinin ideoloji haline gelmesinin macerası. Siyâsi İslâmcılık cereyanının 80"li yıllarla birlikte yükselişe geçmesi yanıltmamalı. İslâmcılık, XIX. asrın sonlarında, bir grup Osmanlı aydını

tarafından, üstelik Paris ve Londra gibi Avrupai mekânlarda biçimlendirilmeye başlayan bir ideoloji. Bugünü anlamanın yolu, her zaman olduğu gibi dünü iyi bilmekten geçiyor. Tarih kitaplarında geleceği okumak kaderimiz. Kitap akademik bir dil ve üslup ciddiyetiyle hazırlanmıştır; bilmek ve anlamak isteyenler için!

Üç korner, bir penaltı

Tâbiri moda olduğu için kullanıyorum; "Kriz konsepti"mizin boyutları artık belli olmuştur: Biz, gerçek krizleri algılayamayacak kadar mahallî bir evren kurmuşuz kendimize. "Mahalli evren" olur mu demeyiniz; bütün kainatınız mahallenizden ibaretse olur.

Hadisenin üzerinden bir hafta geçti, mümkün mertebe soğukkanlı bir değerlendirme yapmayı deneyebiliriz. Dışişleri Bakanlığı'nın elçiliklere gönderdiği genelge (ki gerçek mahiyetini hâlâ bilmiyoruz), başta Genelkurmay olmak üzere devletin "atama" ile gelen aksâmında "derin" bir tepkiyle karşılaştı ve buna resepsiyon hadisesi de eklenince bir hafta süreyle kendi mahallemize kapandık. Ortada hakiki mânâsıyla bir kriz var mıydı, tartışılır. Aynı hadiseyi, demokrasiyle yönetilen bir başka ülkeye taşıyarak bakınız meseleye; kriz olup olmadığını anlarsınız. Demokratik kültürün hâkim olduğu bir ülkede böyle kriz olmaz; meselâ İngiltere'de, genelkurmay başkanının hükümet atamalarını ve dışişleri genelgelerini hassasiyetle takip ettiklerini, bundan büyük sıkıntı duyduklarını ve gerekeni yapacaklarını belirten bir açıklama yapması siyasi krize sebep olmaz. Evvela herkes büyük şaşkınlığa uğrar. Haber editörleri, böyle bir haber metnini kamuoyuna nasıl sunacaklarını şaşırırlar (Cromwell devrinin haber editörleri müstesna; yani bundan 400 sene öncesinden bahsediyorum. Velev ki seçilmiş hükümet böyle bir icraatta bulunmuş olsa bile sistem böyle bir tepkiyi hoş görmez. Her halükarda bu sözler kriz yaratabilecek ağırlıktan mahrum bulunur vb.)

Ne var ki devletin Irak'ın toprak bütünlüğü üzerine bina edilmiş bütün stratejileri, geçtiğimiz bir ay içinde yerle bir olmuştur ve bu gerçek bir krizdir; böyle krizler demokratik kültürün tabiileştiği ülkelerde en azından toplu istifalara sebep olurdu; nitekim Çin Sağlık Bakanı Zhang Wenkang, "SARS" virüsünü kendi icad etmediği halde krizin sorumluluğunu üstlenerek istifa etmiş bulunuyor ve üstelik Çin, henüz bizim kadar "demokratik" bir ülke bile değildir!

Peki kim istifa edecek? Bizde kriz hallerinde istifa akla gelmez, zira dere geçerken at değiştirmeyi tehlikeli buluruz. Aslına bakılırsa biz, epeydir dere geçmeyi de tehlikeli bulduğumuz için kendi ellerimizle icat ettiğimiz mahalli krizlerle oyalanıp gitmekteydik; meselâ 28 Şubat gibi, başörtüsü meselesi gibi, Anayasa kitapçığı fırlatmak gibi... Irak meselesinde öngörülerimiz duvara çarpınca şaşırdık ve alelacele bunun gerçek bir kriz olmadığına karar verdik. Geçen hafta bir kaşık suda kopardığımız fırtınalar ise, hâlâ kendi âlemimizde yaşıyor olduğumuzu sınamak için kendi kendimizi çimdiklemekten, uyanık olup

olmadığımızı denetlemekten ibaret bir manevraydı. Netice olumludur; çok şükür hâlâ kendi küçük dünyamızda yaşayıp gidiyoruz.

" Güç santrallerinde arıza yoktur merkez..., anlaşıldı tamam!

Nouma meselesi mühim, çünkü yağlı güreş tâbiriyle hepimiz "açık düştük". Nouma'nın yaptığı, aklıyla barışık birinin zihninden geçmeyecek kadar çirkindi kabul; adamın ikinci kere getirilmesi büyük hataydı kabul; kaç kişi olduklarını bilmediğimiz "BJK taraftarları"nın Nouma'yı hâlâ sahiplenişinde bir garâbet vardır, o da kabul. Lâkin insaf, spor, daha doğrusu futbol kamuoyu ne zamandan beri yüksek ahlâk kriterleri ile donandı da bizim haberimiz olmadı. En ufağı, şu hakem eskilerinin yaptığı bol küfürlü, âmiyâne teşbihli, basit, kışkırtıcı ve seviyesiz tartışma programlarına bakmalıydık bir kere; bu konuşmalardaki ahlâkî standardı Nouma'nın jesti ile karşılaştırırsak yüzümüz kızarır. Peki, muhterem, en yüce, ulu ve büyük tribün seyircilerine ne demeli? Koro halinde birilerinin en sevgili varlıklarına hakaret ederken mikrofonların sesini kısmak veya dandik bir saha anonsu yaptırmak vicdanımızı rahatlatıyor mu? Al yöneticisini vur hakem eskisine, al futbolcusunu vur futbol yazarına, al taraftarını vur federasyonuna! Bu camia ne zamandan beri yüksek ahlak kriterlerinin müdafii kesildi de haberimiz olmadı?

"Fair play" dedikleri kurallar evrensel ahlâk ve centilmenlik kaideleridir ve sadece futbolcuları değil, herkesi ilgilendirmelidir. Bu oyunun nihai gayesi, zannedildiği gibi şampiyonluk filan değil centilmenliğin tabiat haline getirilmesidir. "Bizim takımda ikincilik bile başarısızlıktır" diyebilen bir futbolcunun ve temsil ettiği camianın centilmenlikten ne anladığına rahatlıkla karar verebilirsiniz.

Futbolun bahsi güzel ama onun hayatla ilişkilerini sağlıklı bir üslupla kurabildikten sonra; aksi takdirde futbol kendi başına mânâ ifade etmiyor!

Kriz algılaması veya Fair play; birileri çıkıp söylemeli ki, dünyada üç kornere bir penaltı çektirilmiyor artık!

2003

31 Mayıs

Tren ve tesettür Zaman Gazetesi

26 Mayıs

Resmi bayramların yeni çehreye ihtiyacı var mı? Aksiyon Dergisi

26 Mayıs

Yorumsuz yorumlar Zaman Gazetesi

25 Mayıs

Olimpos'ta hava durumu Zaman Gazetesi, Turkuaz

24 Mayıs

Nalbur Ruhi'nin fendi, fırıncı Nusreddin'i yendi Zaman Gazetesi

19 Mayıs

Bekir Sıdkı Bey hala yaşıyor! Aksiyon Dergisi

19 Mayıs

Sayın Kılınç haklı Zaman Gazetesi

17 Mayıs

Çehar-ı se; severler güzeli... Zaman Gazetesi

17 Mayıs

Anzaklar gibi! Zaman Gazetesi, Turkuaz

12 Mayıs

"Biz Türkler..." Zaman Gazetesi

12 Mayıs

CHP'nin parti kimyası ve varoluş endişesi Aksiyon Dergisi

11 Mayıs

Wang Yu'lar ölmez Zaman Gazetesi, Turkuaz

10 Mayıs

Zül Zaman Gazetesi

05 Mayıs

Son MGK toplantısının anlamı: 'Nerde kalmıştık?' Aksiyon Dergisi

05 Mayıs

Beyhude z"Ahmet"! Zaman Gazetesi

04 Mayıs

Polis döven... Zaman Gazetesi, Turkuaz

03 Mayıs

Tek bacaklı sacayağı Zaman Gazetesi

Tek bacaklı sacayağı

Anayasamız, laikliğin çerçevesini, "kutsal din duygularının, devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı" cümlesiyle çiziyor. Hukuki bir metin olmaktan ziyade romantik üslûbuyla bir destan dibâcesini andıran başlangıç bölümünde yer alan bu ifadeler, Anayasa'nın değişmez nitelikteki 2. maddesindeki atıf üzerine teknik açıdan bir kere daha sağlamlaştırılmış; 2. maddeye göre Cumhuriyet, "... başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti"dir.

Devam ediyoruz; laikliği daha kapsamlı tarif etmeyi deneyen 24. maddenin ruhu, 4. paragraftaki şu cümlede yatar: "Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır". Türkiye'ye mahsus laiklik uygulamasını lâyıkıyla kavramakta güçlük çekenler için maddenin 5. paragrafında laikliğin tarifi veriliyor: "Kimse devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz." Maddenin yazılışındaki Türkçe kakofonisine takılmadan ve canınızı daha fazla sıkmadan bu ifadedeki kanun koyucunun muradını özetleyelim: Din, kamu işlerine karıştırılmaz ve kimse dini kimliğini öne çıkararak siyaset yapamaz. Doğru ve eksik! Laiklik, "kamu"nun din karşısında nötr kalmasını ve dini hürriyetlerin teminat altına alınmasını da öngörmelidir. Aynı maddenin ilk ve ikinci paragraflarında düzenlenen dini hürriyetler, 14. madde ile tahdid edilerek, devletin dine karıştığı ama zıddının tamamen engellendiği bir yoruma gidilmiştir. Anayasa tekniği ve kişinin temel hakları edebiyatı bakımından bu düzenleme çağdaş değildir zira devletin hukukunu öne çıkarırken kişinin hukukunu ikinci plana itmiştir. Psikolojik bir ayrıntı: Anayasa metninde "devlet" kelimeleri daima büyük harfle başlatılırken, "kişi"ler, daima küçük harflerle yazılmıştır; isteyen bakabilir.

Laiklik, "kanunilik" kisvesi altında tanzim edilmiş olsa bile fiiliyatta ve gündelik hayatta, bu haliyle bile laik nizamın, Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçekten temel bir niteliği haline geldiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Irak krizi sebebiyle sair İslâm ülkeleriyle Türkiye'yi mukayese ederken, laikliğin şahsi hürriyetleri ayakta tutan özelliğini fark ederek övündük; bu haliyle bile laiklik Türk toplumunun bir daha asla vazgeçemeyeceği bir kamu yönetimi aracı olarak toplumun ma'şeri şuurunda kök salmıştır. Laiklik prensibi olmaksızın temel hak ve hürriyetler kullanılamaz, demokrasi eksik ve güdük kalır. Türkiye'nin günün birinde Suudi veya İran benzeri veya Baasçı bir yönetim üslubunu benimseyebileceğini düşünmek Türk toplumuna hakaretten ve güvensizlikten başka anlam taşımaz. Türkiye'nin bundan sonra kat'etmesi gereken merhale, laikliğin çağdaş yorumuna, yani batı ülkelerindeki laiklik standartlarına erişmektir.

MGK Bildirisi'nde en evvel işaret olunan, "devletin temel niteliklerinden olan laiklik ilkesinin önemi ve titizlikle korunması vurgulanmıştır" cümlesi, bu izahat çerçevesinde gerçek bir ihtiyaca cevap vermekten ötede, MGK'nın tayinle gelmiş üyelerinin hükümete karşı soğukkanlı bir mesafe koymak arzusundan başka bir niyetle izah olunamıyor; zira Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliği sadece laiklik değil, aynı zamanda "demokratik" ve "sosyal hukuk devleti" kavramlarıyla işaret olunan kurumlardır. Laiklik, demokrasinin olmazsa olmaz şartlarından biri ama tek başına laiklik hiçbir rejimi "demokratik" kılmaz; kezâ "hukuk devleti" haline de getirmez. Laikliğin, demokrasi ve hukuk devletiyle ilgisini kurmak için ayrıca gayret göstermek gerekir ve mârifet de buradadır zaten. Bir sacayağından söz ediyoruz; hiçbir unsurundan vazgeçilemez bir sacayağı; tek başına hiçbirini önemle vurgulamak anlamlı değildir. Cumhuriyetin, şerhini yukarda yapmaya çalıştığımız anlamıyla Anayasa'da tasvir olunan bir laiklik kavrayışıyla tarif edilmesi, "çağ"dan, çağdaşlıktan yani dünyanın yaşadığı şimdiki zamandan kopmaktır. Eğer bu vurgu çok gerekli idi ise, MGK'nın "sacayağı"nın bütün unsurlarına vurgu yapmasını beklerdik ve böylesi daha mânidar olurdu.

Garibiz; "okul" kavramından tehlike, kadının toplumsallaşmasından tehdid anlamları sezerek etrafımızda yeni dünyalar kurulurken spazm üstüne spazm geçirmekteyiz. Okulları kapatalım, kadınları eskiden olduğu gibi eve hapsedelim, Avrupa'daki Türklerin sivil toplum teşkilatlarını da dernekler masasına bağlayalım; istenen bu mudur?

Polis döven...

Polisleri severim; bu sempatinin ardında belki de "polis gücü"yle yaptığımız gençlik maçlarında 1"1 berabere kalışımın derin bir etkisi vardır.

Yıllar önce Türkiye Günlüğü dergisinde yazmıştım lâkin tekrarı gerekiyor: Benim adım vaktiyle "bizim camia"da "polis döven"e çıkmıştı. Efendim gençlik günlerindeyiz ve SBF'ye boykot kırmaya gidiyoruz. Bizimki boykot kırmaktan ziyade gıcıklık olarak nitelense yeridir. Topu topu beş altı kişiyiz ve bütün yaptığımız iş fakülteye girip imtihana katılmak ve boş

kağıt verip çıkmak. Bu kadar kolay sanmayınız; fakülteye giden yolun her adımında, "nereden kurşun gelecek, ne zaman önümüzü kesecekler" diye içimden alıp vermekteyim. Fakültenin karşısındaki kahvenin önünden geçerken, birden apartman aralığından üç dört tane sivil giyimli genç adam çıkıp yolumuzu kesmezler mi? "Gün gaza günüdür" deyip, üstüme doğru gelen delikanlıya salladım yumruğu!..

Sonra ne mi oldu; yumruk, çene yerine havayı dövdü ve ben o günlerde yeni yeni yeşermekte olan Wang Yu filmlerinde görebildiğim bir Jiu jitsu hareketiyle kendimi yerde buldum. Gerisini hatırlıyorum ama itiraf etmek içimden gelmiyor. Neticede ben şanlı Türk polisine karşı "müessir fiile teşebbüs" suçunu işlemek niyetini içimden geçirmiş olmakla kalırken, "gazâ arkadaşlarım" olacak kalleşler adımı "polis döven"e çıkardılar. Ne olursa olsun, bu havayla epey gezdim. İşin içyüzünü bilmeyenler uzaktan bakıp, "polis döven bu muymuş?" diye burun kıvırıyorlardı; belli ki beni "yere bakan yürek yakan gelin" tipinin masum yüzlü erkek versiyonu olarak görüyor ve saygı duyuyorlardı.

Hiç bozuntuya vermedim tabii.

Polis gücü bir sene sonra rövanşı aldı. Yine bir mitingdeyiz ve şehrin en büyük meydanında kanunsuz gösteri tertiplemekteyiz. Bir ara baktım polis bizim arkadaşları dağıtıyor. Ağabey tavrının bütün haşmetiyle "dağılmayın, direnin" filan diye cart"curt ederek polisten kaçanları göğüslemeye çalışırken polisin biri, "bak hele şuna, bir de dayılık ediyor" deyip lastik copu omzuma konduruverdi. O anda benden daha basiretli arkadaşlar tarafından olay mahallinden uzaklaştırılmasaydım bu gençlik maçında yediğim cop darbesi muhtemelen bir düzineyi bulabilirdi. Uzatmayalım; o hadiseden sonra polis de, ben de birbirimizi üzecek davranışlarda bulunmaktan kaçındık ve bu skor eşitliğinden sonra görevini yapan trafik ekipleri dışında polislerle üzücü bir temasım olmadı. Belki de bu yüzden, gazetelerde ara sıra görmeye alıştığınız polislerin özlük haklarını ilgilendiren bir destek yazısı kaleme almak için kendimi yetkili hissetmeye başladım.

Geçenlerde bir elektronik mektup aldım. Aslında açıklamasında hiçbir mahzur olmamasına rağmen arzusu üzerine kimliğini saklı tutacağım polis okuyucum, sadece kendinin değil, kendisi gibi 20 bin polis arkadaşının ortak sıkıntısını dile getiriyor; dinleyelim:

"Bizler hem sebeb"i rızkımız hem de görevimiz olarak bayram, yılbaşı demez çalışırız. Cenazelerimize dahi yetişemeyiz. Babamın cenazesine 1987 yılında yetişemedim cemaat beklemeyip defnetmişler; babamı kabrine amcaoğlu indirmiş. Yani bize her gün bayram; bayramlarda nöbetlerimiz daha çok artar.

ÖSYM, Açıköğretim, sürücü, ehliyet kursu yazılı imtihanları yapılır; sabah altıda görev alırız. Bizden sonra görev alan bina sınav sorumluları 40, salon görevlileri brüt 35 milyon ücret alır. Statlarda görevli hakem, saha müşahidi, özel güvenlik görevlileri 100 ile 25 milyon arasında ücret alırken biz garip polisler 5 kuruş bile almayız. Sabah altıdan önce belediye otobüsleri

bile sefere çıkmadan otostopla varoşlardan kalkar belirlenen görev yerlerine gitmeye çalışırız. Akşam görev sonu eve dönerken halk otobüsünde kimlik gösterince muavinler surat ederler. Öyle ki elinden gelse kaldırıp otobüsten aşağı atacak! Bu görevlerde herkes azdan çoktan ücret alırken polise neden verilmez? Bunu kendi uygun lisanınızla köşenizde ÖSYM, Futbol Federasyonu ve Yüksek Seçim Kurulu yetkililerine sorarsanız, 200 bin polis adına size müteşekkir kalırız... "

Mektup böyle. Asayişle ilgili görevleri anladık ama polis memurlarının, asayişle ilgili olmayan yerlerde görevlendirilmesi açıkça "angarya" değil midir? Maçlarda binlerce insan sahaya bakarken polislerin maç boyunca yüzlerini tribünlere çevirerek beklemeleri hep içime dokunmuştur meselâ. Futbol endüstrisi milyarların telaffuz edildiği dev bir iş kolu ve netice itibariyle bir eğlence; keza konserler, açılışlar, bitip tükenmek bilmeyen sınavlar da öyle. Polise ihtiyaç duyulan bütün özel faaliyetlerde emniyet güçlerine yaptıkları hizmet karşılığı ücret ödenmesi bence en tabii haktır. Polislere daha fazla maaş verilsin teklifi beni aşar; ama polislerin anayasa tarafından yasaklanmış her nevi angarya hizmetine koşulan modern köleler ordusu gibi görev yapmasına da gönül razı olmuyor vesselam.

Beyhude z"Ahmet"!

"İllet olmak" nasıl bir şeyse aynen öyle; illet oldum; Bingöl'de çadır dağıtımı yüzünden patırtı çıktığı haberini ilk olarak öğle sularında TRT 2'nin haber bültenlerinden öğrendim; ardından hadisenin daha sivil bir yorumunu alabilmek için sair iki haber kanalı arasında gezindim durdum. Akşam haberleri kuşağında diğer televizyonların hadiseyi yorumlayış biçimine dikkat ettim. Hepsi de, meselenin bütün boyutlarını ıskalamamakla beraber, soğukkanlılığa bürünmüş bir temkinle vermeyi tercih ettiler. Biri hariç!

Görüntülü haberde tekrarın bir kararı, mâkul bir sınırı olmalı değil midir? Defalarca tekrar, olmadı üç kere daha, beş kere daha. Olmadı "zıınkk.. daaannkk" ses efektleri... Kalabalığın içine dalan bir polis minibüsü görüntüsünü belki on defa seyrettik ama sebebi gösterilmediği ve izah edilmediği için bigünah sivilleri minibüsle ezmeğe azmetmiş bir psikopat polis şoförün mârifeti gibi göründü. Başlangıç görüntülerinde var halbuki: Kalabalık minibüsü kuşatmış ve çok yakından minibüse doğru taş fırlatılmakta, belki kapılar zorlanmakta. Belli ki minibüs şoförü can derdine düşmüş, bir an evvel kalabalıktan sıyrılıp kurtulmak istiyor. Doğru veya yanlış, tartışılır ama bu görüntü, polisin kalabalık içine ezmek kasdıyla araba sürmesi diye defalarca sunulamaz. Nitekim polislerin havaya ateş açması, minibüsün kalabalıktan kurtulup, ilerde tenha bir yerde durmak istediği anda kalabalığın yeniden saldırıya geçmesiyle başlıyor. Polisler müdahale etmeseydi ve öfkeli kalabalık minibüs şoförünü linç etseydi kim bilir "enkırmen" haber veriyorum diye nasıl yorumlar döktürecekti bize?

Görüntüler arasında sık sık takdim"tehir yapıldığı için işin başlangıcı ile sonucu arasında bir illiyet bağı kurulamıyor. Hükümet binasının girişindeki sütunlar arasına sıkışmış güvenlik ekiplerini taşlayan gösterici görüntüleri var mesela. El insaf, hükümet binası niçin taşlanır, niçin binada kırılmadık pencere bırakılmaz? Haberi seyreden bir yabancı gözlemci, "burası olsa olsa İsrail'in işgal altında tuttuğu Filistin'den bir protesto manzarası" diye düşünür; "ezilen ve zulüm gören halk, sömürge idaresine karşı taşlı kürekli protesto eylemi yapıyor!.." Bingöl'deki emniyet güçlerini bir kalemde harcıyorsunuz, peki Bingöllüleri bu derece devlet aleyhtarı göstermekte murad nedir? Mesele berrak; kışkırtma yüzde bin. Netice itibariyle bu insanlar ihale düzenini, çarpık yapılanmayı, sosyo"politik sistemi protesto ediyor filan değiller: Deprem psikolojisinin ülkenin her yerinde benzer belirtilerle tecelli eden rahatsızlığından kaynaklanan bir gerilimdir bu. Evi yıkılmış olsun olmasın, yağma ve hırsızlık hadiselerine karşı tedbir olsun diye herkes evinin yanına çadır kurmak istiyor ve bu kadar çadır San Francisco'da bile ha deyince bulunmaz. Mülki amir elbette kıt çadır sayısı ile gerçek ihtiyaç sahipleri arasında bir denge kurmak zorunda; işi bu. Eldeki bütün çadırlar anında dağıtılsa bu defa "evi yıkılmadığı halde falancaya verildi bize verilmedi" sızlanması başlayacak. Bu sızlanmalar tabiidir; deprem hâletinin bir parçasıdır, ayıplanamaz. 92'deki Erzincan depreminde yollanan yardım malzemesinin, depremin hışmına uğramadığı halde çok uzaklardan koşup gelen birtakım kişiler tarafından nasıl toparlanıp götürüldüğü bilenler bilir. Bingöl Valisi bu konuda ihtiyatlı hareket etti; idari açıdan doğru olanı yaptı ama deprem psikolojisinin kolaylaştırdığı kışkırtma ortamını hesab edemedi.

Döne döne, "özel polis timlerinin ne işi vardı?" suali soruldu haber bülteni boyunca: "Enkırmen"in aklettiğini, bir vali de akledebilir, demek ki gerek görülmüş. Türkiye'nin her yerinde her gün vilayet binası taşlanmıyor, polis araçlarına kürekle, taşla saldırılmıyor; bu sıradışı bir hadise. Öfkeli kalabalık vilayete girip valiyi darb etmiş olsaydı, "bunca polis yedekte tutulurken devletin itibarı niçin korunmadı, kamu nizamının aksamasına niçin izin verildi" diye de yaygara yaparlardı bunlar. Kabul, özel timler kitle hareketlerinde tecrübeli değil ama dikkat edin, hesapsızca yakılan binlerce mermiye rağmen kimsenin burnu kanamadı.

Son zamanlarda bu kadar artniyetli, bu kadar kafa bulandırıcı ve bu kadar haberle yorumun birbirine bu kadar yedirildiği bir haber bülteni seyretmemiştim. Vukuundan beri hadiseleri izlememiş olsak, şu haber üslûbuna bakarak Bingöl'deki kamu görevlilerini cümleten assak bile içimiz soğumayacak. Böyle habercilik olur mu; böyle yorum yapılır mı? Yıllarca üst üste koyduğunuz bilginizi ve tecrübenizi bir günlük rating uğruna beş paralık etmenize değer mi?

"Protest"liğin de âdâbı var kardeşim; bilmiyorsanız eski tüfek solcu ağabeylerinizden öğreniveriniz!

Son MGK toplantısının anlamı: 'Nerde kalmıştık?'

Anayasa"nın ikinci maddesinde devletin temel nitelikleri sayılırken laikliğin yanısıra iki kavrama daha yer veriliyor; "demokratik devlet" ve "sosyal hukuk devleti". Laiklik, devletin demokratik ve hukuk devleti olmak özellikleri içinde gerçek mânâsını ve hayatiyetini bulan bir kavram. 1982 Anayasası"nın 118. maddesiyle düzenlenen Milli Güvenlik Kurulu, normal şartlar altında düşünüldüğünde "olması gereken" bir devlet cihazı:

Her ayın son haftasında devletin en üst yetkililerinin müştereken hazırlanmış bir gündemle bir araya gelmesi, milli güvenliği ilgilendiren konularının gözden geçirilmesi tabii ve gereklidir. Şüphesiz öteki ülkelerin de MGK"ya benzer kurulları var ve üç aşağı-beş yukarı aynı fonksiyonu yerine getiriyorlar. Teorik planda MGK"nın varlığında ve gerekliliğinde ihtilâf olduğunu sanmıyorum. Mesele, kanunla hayat arasındaki mesafede. Kanunlar Türkiye"nin demokratik bir ülke olduğunu vurguluyor ama uygulamalarda demokratik bir görüntü sergileyemiyoruz. Her defasında "Türkiye"nin kendine mahsus gerçekleri" dediğimiz bir kavram devreye girerek yönetim üslûbumuzu sertleştiriyor ve kanunları -bir mânâda- muallâkta bırakıyor. Örnek verelim; Anayasa"nın 117 maddesine göre Genelkurmay Başkanları, "bu görev ve yetkilerinden dolayı başbakana karşı sorumludur", atanmaları, Bakanlar Kurulu"nun teklifi ile Cumhurbaşkanı tarafından yapılır. Bu hükümlerin işaret ettiği ve demokratik ülkelerde yaygınlaşmış siyasi teamüle göre Genelkurmay Başkanları Başbakan"a, yani seçilmişler tarafından teşkil olunan sivil yönetime bağlıdır ve onlara karşı sorumludur. Bizdeki uygulama, bunun tam tersi görüntü veriyor; sanki Başbakanlar Genelkurmay"a bağlı ve ona karşı sorumlu gibidir ve yakın geçmişimiz bu intibayı güçlendiren onlarca "istisnâ" ile doludur.

28 Şubat 1997 tarihinde yapılan MGK toplantısından beri bu kurul, sivil otoriteye sert ihtarlarda bulunan, gerektiğinde azarlayan, hafif ifadeyle dikkatini çeken hükümet üstü bir heyet gibi çalışmaya başladı. Dikkat çekici bir başka konu ise MGK"nın tabii görevleri arasında bulunan "tehdit algılamaları"nı, fiili tehditten ziyade ideolojik muhtevalı gelişmeler üzerine yoğunlaştırmaya başlamasıydı. Günün mânâ ve ehemmiyetine göre MGK, ülke güvenliğini tehdit eden ideolojik cereyanları tesbit ediyor ve bu konuda gereğini yapması için hükümetleri göreve davet ediyordu: Bölücü ve yıkıcı akımlar başta olmak üzere laik düzeni tehdit eden irticâ tehlikesi bu dönemde sıkça vurgulandı. 1999 seçimlerinden önceki bir toplantısında MGK, aşırı milliyetçi cereyanlara da dikkat çekmeyi ihmâl etmedi ama en sık işaret olunan tehlike irticâ oldu. Özellikle kamu sektöründe görev yapan ve sayısı her zaman binlerle ifade edilen memurlara yönelik "irticâcı" suçlaması anlamlı tekrarlara sebep oldu. Hatta "28 Şubat dönemi" diye bilinen süreçte, irticâcı olduğundan şüphe edilen devlet memurlarının iki müfettiş raporuna istinaden görevden atılması ve bütün özlük haklarını kaybetmesini öngören bir düzenlemeden bile bahsedildiyse de fiiliyata konulmadı.

MGK"nın üç dramatik toplantısı

28 Şubat"tan beri MGK"nın üç dramatik toplantısından söz etmek mümkün: İlki 1997"de "28 Şubat" diye anılan toplantıydı ve toplantı, hükümetin istifasıyla sonuçlanan "postmodern" darbe olarak nitelendi. İkincisi 21 Şubat 2001 tarihinde, bir başbakan yardımcısının Cumhurbaşkanıyla ağız dalaşına girdiği ve yüzüne anayasa kitapçığı attığı toplantı oldu. Bu toplantıyı alelacele terkeden Başbakan, kapı önünde yaptığı titrek açıklamasında "içerde bir devlet krizi çıktı" beyanında bulununca Türkiye"nin karşılaştığı en ağır ekonomik krizlerden biriyle karşı karşıya kaldık. Yüzbinlerce insan işini kaybetti, dargelirliler kazançlarının birkaç saat içinde yarıya indiğini dehşetle gördüler ve o birkaç saat içinde bazı dolar spekülatörlerinin akıllara sığmaz vurgun kazançlarıyla bir kere daha zenginleştikleri ortaya çıktı. Bu toplantıda MGK"nın kamuoyu nazarında ciddi bir itibar kaybına uğradığı söylenebilir. Özellikle herhangi bir apartmanın kat malikleri toplantısında bile eşine zor rastlanır cinsten ağız dalaşlarının cereyan etmesi karşısında MGK"nın asker üyelerinin kavgayı, henüz kamuoyuna aksetmeden yatıştırmakta sessiz ve tepkisiz kalması dikkatleri çekti. Sırf bu sebepten dönemin Genelkurmay Başkanı"nın meslektaşları arasında hayalkırıklığı yarattığı için görev süresinin uzatılmadığı iddiaları bile seslendirildi. 21 Şubat toplantısı gerçekten dramatikti çünkü etkileri hâlâ süren çok vahim bir ekonomik krizin çıkış yeri bu toplantı idi. İdeolojik konularda son derece hassas oldukları bilinen cihet-i askeriyenin, bu derece vahim bir buhranın ortaya çıkışında etkili olamaması kamuoyunda şaşkınlıkla karşılandı.

Son dramatik toplantı ise, bir tesadüf eseriyle bu yılın 28 Şubatında cereyan etti. Bu toplantı, ABD"nin Irak"a saldırmak için harekete geçtiği günlerde yapıldı; ABD, Irak"a kuzeyden girmek için Türk topraklarında asker ve üs bulundurmak ve köprübaşından hareketle Kuzey Irak"ta cephe açmak için Türkiye"den izin istiyordu. Bu izni ancak TBMM verebilirdi, ertesi gün Meclis"te bu konuyla ilgili bir tezkere görüşmesi yapılacaktı. Beklenenin aksine MGK, toplantı sonunda açıklanan bildiride görüş ve teklif bildirmedi. MGK"dan "asker çekimser" havası yayılınca Meclis, tezkereyi yetersiz çoğunluk kararıyla reddetti. Ne var ki aradan bir hafta bile geçmeden Genelkurmay Başkanı, "tezkere geçseydi daha iyi olurdu" mealinde bir cevap verince üçüncü defa Meclis"e gelen tezkere, ikincisinden daha hafif bir muhtevayı kabul etti. Türkiye"nin Kuzey Irak politikasında dramatik bir tereddüde yol açan bu kararsızlık halinden MGK da üzerine düşen payı aldı.

Sadece laik değil; aynı zamanda

demokratik bir hukuk devleti

30 Nisan tarihli toplantı başlamadan dedikodusu günlerce gazeteleri meşgul etti; toplantıdan kısa bir bildiri çıktı ve özellikle, "devletin temel niteliklerinden olan laiklik ilkesinin önemi ve titizlikle korunması vurgulanmıştır" cümlesi dikkatleri çekti. Dikkat çekici bir başka gelişme

ise bazı gazetelerin içerde neler konuşulduğuna dair asparagas ayrıntılar verebilmesiydi; oysa ki MGK"da yapılan konuşmaların, sonuç bildirisi haricinde dışarıya sızması mümkün değildi ve kanunen yasaktı. Bildiride "Irak"a ilişkin gelişmeler"in de ayrıntılı biçimde değerlendirildiğinden söz edilmekle beraber basın, laiklik vurgusu üzerinde durmayı tercih etti ve bir mânâda Türkiye MGK"sı, basını ve kamuoyu ile normal gündemine dönmüş oldu.

MGK"nın ve geniş mânâsıyla devletin laiklik noktasında hassas olduğu biliniyor; ne var ki Anayasa"nın ikinci maddesinde devletin temel nitelikleri sayılırken iki kavrama daha yer veriliyor; bunlar "demokratik devlet" ve "sosyal hukuk devleti" kavramlarıdır. Bu iki kavrama değinilmemesi ilginç; halbuki laiklik, devletin demokratik ve hukuk devleti olmak özellikleri içinde gerçek mânâsını ve hayatiyetini bulan bir kavram. Demokratik olmayan bir düzende laikliğin varlığı kendi başına anlamlı değil; kezâ hukukun en üstün değer olarak bir kıymet ifade etmediği, idarenin bütün tasarruf ve kararlarının yargı denetimine açık olmadığı, ülke içinde üretilen hukukun evrensel standartlardan sapma gösterdiği bir kamu nizamı içinde laikliğin kendi başına mânidar bir kriter teşkil edemeyeceği açık. Kısaca laiklik, sacayağının diğer unsurları ihmal edilerek ele alındığında asıl vurgusunu kaybeden yönetim felsefesidir. MGK"nın son bildirisinde sadece laikliğe mânidar bir vurgu yapmak ihtiyacı hissedilmesi, kendi içinde yeterince mânidardır. Kaldı ki MGK, laiklik ilkesinin öncelikle korunması yolundaki tavsiye kararını alırken dayandığı verileri henüz kamuoyuyla paylaşmış olmadığından, bu gibi endişelerin ne derece reel, ciddi ve kapsamlı olduğu hakkında bilgimiz de bulunmuyor.

Ezcümle MGK"nın son kararıyla Türkiye alışıldık gündemine geri dönmüş bulunuyor!

AKLINIZDA BULUNSUN:

SÜHAN

Derginin adı "Sühân"; mânâsı, söz, kelâm, kavl demek. Çiçeği burnunda bir taşra edebiyat dergisi. Kare kompozisyonlu, açık kavuniçi renkte kâğıda basılmış 24 sayfalık tatlı, şirin edebiyat dergisi. Yazı kadrosunda gençler çoğunlukta ama yaşlı kurtlar da eksik değil. Mesela Dergah yayınları tarafından yayınlanan "Turna ve Gayda" isimli güzel eseriyle yaşayan Türkçe"ye gümrah ve yeşil bir mengez kazandıran Berat Demirci bu dergide yazıyor. Yarının yazarlarından da bahsedelim: Hasan Yasin Altıner, Yaşar Elmas, İbrahim Yolalan, Tekin Şener, İdris Ekinci, Erhan Paşâzade, Hasan Hüseyin Cesur ve Hüseyin Kaya şiir ve denemeleri ile dergiye omuz veriyorlar.

Unutmadan söyleyeyim, dergi Şeyh Galib"in ünlü "Tardiyye"si ile "vira bismillah" diyor ve Sivas"ta yayınlanıyor. PK. 40/ Sivas adresinden temin edilebileceği gibi internet üzerinden (http:// www. suhandergi. cjb. net) adresini tıklamak suretiyle içindeki yazılara erişebilirsiniz.

Sühân dergisine uzun ömür, bereketli bir yayın hayatı diliyorum.

Tıklarsanız beğeneceksiniz ve gençler çok sevinecekler.

Zül

"Bütün dünyasını ve geleceğini ABD'siz tasavvur edemeyenler bilsin ki, bugün bu ülke ile münasebetlerimiz, kendi tarihinin en kötü seviyesindedir ve aksini tahayyül edemeyenler ne kadar dövünse yeridir. Dâr"ı dünyâda kendine vatan olarak Türkiye'yi seçenler bilsin ki, devletlerarası ilişkilerin sürekliliği, imânın aslî şartlarından değildir ve vaktiyle olur"olmaz yere çok tüketildiği için bugün mânâsız gibi görünen "milli onur" diye bir kavram vardır; milli onur kavramı, tam bağımsızlığı ve devletlerarası ilişkilerde "eşit partnerlik" prensibini de ihtivâ eder."

Ödünüz patladı, etekleriniz tutuştu, "vay yandım"a düştünüz; sâkin olun, bir bardak su için, kolonya koklayın, alnınıza ıslak bez koyun, yere uzanın ve bütün adalelerinizi gevşetin.

Hayır, henüz kıyamet kopmadı; vakti gelince kopacak ama böyle "bilmemneden tayyare" gerekçelerle değil!

Vaktiyle, bugünler için lâzım olan her kavramı çiğneye çiğneye çürüttünüz, içini boşalttınız, hamâsî lâf kalabalığı haline getirdiniz ve işte bunun içindir ki soğukkanlılıkla düşünmeye mecâliniz, daha doğrusu düşünme eylemini sağlıklı yürütecek bir zihnî altyapınız kalmadı.

Milliyetçiliği, birbirimize karşı böbürlenme vesilesi saydınız. Tam bağımsızlığı kireç tenekesi ile badana fırçası arasında tükettiniz. Vatanperverliği, bugün utanılacak ve sahiplenilmeyecek bir aidiyet halinde damgaladınız; zinâyı seviyeli beraberlik, suç ortaklığını ittifak, tahakkümü dayanışma diye yorumladınız. Kendi halkınızı en büyük tehlike saydınız. Wolfowitz'in "basın üzerinden diplomasi" tekniğiyle savurduğu birkaç lâfla hayâl perdeniz yıkıldı. Eflâtun'un "mağarası"nda yıllarca karanlığa zincirlenmiş insanlara benziyorsunuz şimdi; gerçek gözlerinizi kamaştırıyor, dilinizi lâl ediyor.

Sâkin olunuz; bu da geçecek. "Türkiye büyük bir ülkedir" diyeceğim ama, ne zaman elimi bu cümleye atsam içini boşaltılmış buluyorum. Halbuki benim anlam ve imân iklimimde Türkiye büyük ülkedir, bir dünya aktörüdür. On paralık segman, beş paralık V kayışı eksikliği yüzünden yol kenarında âtıl duran, yağına, suyuna, yakıtına ihtimâm edilmediği için "özgül ağırlığı"nı işe yoğunlaştıramayan bir iş makinasına benziyor bu ülke sâyenizde. İşleri "leasing" kolaycılığına saparak halletmek alışkanlığınız yüzünden borç gırtlağa dayanmış; operatörleri ehliyetsiz, bakım"onarım elemanları işine vefâsız. Makina ne zaman yürüyecek hale gelse motor hareketini yürüyüş takımlarına aktaracak şafttan irticâ gıcırtıları yükselir durur!

"Türkiye büyük ülkedir" cümlesinde benim gibi düşünenler "büyük kapasite" görüyor ama bazıları var ki, onlar bu kapasiteye hiç inanmadıkları ve işi hep dış ihâle yoluyla halletmeye alıştıkları için, pencereden gelen her rüzgârda zatürree'ye yakalanıveriyorlar.

Aslında bu benzetmeler saçma. Bu ülkede siyaset yapan, devlet hizmeti gören herkes Türkiye'ye iman etmeye mecbur. Ne var ki bu memleket, evlâtlarının kendine iman ettiği bir ülke olsaydı, AB'ye girmek için yalvarmaz, bilakis AB, onu bünyesine katmak için ricâcı olurdu. Cumhuriyet'in ilânından beri milliyetçilik yaptık da, bu heyecanı işe çevirmeyi hiç düşünmedik. Türkiye kendi kuvvelerini harekete geçirerek bir çekim gücü yaratmayı niçin hesab etmedi; edebilmiş olsaydı Wolfowitz Türkiye ile iki gazeteci üzerinden bu kadar lâubâli konuşmayı göze alamazdı en azından. Şimdi bu lâubâli üslûbu sineye çekmek zorundayız.

Tamam hamâset yapmayalım ama aşağılanmaya da rıza göstermeyelim; tepeden tırnağa herkesin ağzından "kem"küm"den başka lâf çıkmıyor. "Türkiye bu mu?" diye soruyoruz; "ne yazık ki galiba bu" diye cevap veriyorsunuz. "İlgililer gerekenleri söylemiş olsalar gerektir" cevabı cevap mıdır? Bu cevabı kabul etmiyoruz; o kadarını "kıraathane ashâbı" da becerebilirdi pekâlâ.

Kimseyi küçümsemeyelim, hayâl dünyasında gezmeyelim, reelpolitiği ihmâl etmeyelim, kendimizi abartmayalım, kabul ama aşağılanmaya da izin vermeyelim; gücümüzü gururumuz haline getirelim. Biz ABD'nin elli küsürüncü eyâleti değiliz. Stratejik ortaklık kavramı eskidiyse, yeni ilişki biçiminin adını koyabilmeliyiz en azından. Tutarlılık, güç ve vakar muhatapta daima saygı uyandırır; ABD Hükümeti'nin uyguladığı şu basit, "korkut ve yönlendir" psikoloji taktiğine "kem"küm"le mukabelede bulunmak verilecek cevapların en kötüsü.

Ve artık devletin zirveleri lütfen kabul buyursun ki, üç seneden beri 21. asra girmiş bulunuyoruz; farkındalar mı acaba?

Wang Yu'lar ölmez

Bugünlerde benden öyle derinliğine ve genişliğine analiz beklemeyin, yapamam; kafam karışık çünkü. Her şeyi yerli yerine oturtmak çook zaman alır, belki bizim kuşak göremez bile. Evvelki hafta "Normalizasyon"dan bahsetmiş, taşların yerine oturmaya başladığından dem vurmuştum ama yine yanılmışım: ABD'nin Irak'ı işgali öyle hızlı cereyan etti ki gerçek tesirleriyle henüz karşılaşmaya başlamadık bile.

Bu durum bana gençlik yıllarında müptelâsı olduğumuz Wang Yu filmlerini hatırlatıyor; Wang Yu kimdi diye merak edersiniz siz şimdi. Efendim Wang Yu, zamânenin en namdar dövüşçülerinden Zeki Chan, Aikido tekniğine hâlâ büyük hayranlık beslediğim Steven Seagal, Steven Seagal gibi dövüşmesine asla imkân ve ihtimâl bulunmayan Van Damme gibi yakın dövüş starlarının ilkiydi. Müşarünileyh, efsâneleşmiş Bruce Lee'den bile eskidir, şöyle böyle

35 senelik bir tarihten bahsediyoruz burada. Neyse, sadede gelelim, bu Wang Yu kılıç ustasıydı ve tek kollu kahraman olarak ün salmıştı. Tek eliyle kullandığı kılıçla bir düşman kalabalığının içine girdiğinde hazreti evvela mikser gibi dönüp zıplayarak birtakım garip hareketler yaparken görürdünüz. Etrafındaki pür müsellah düşmanları ise, "bu adam deli midir nedir yahu" hayretiyle bir müddet Wang Yu'yu seyrederler, daha sonra herife haddini bildirmek için yekindiklerinde çoktaan ikiye biçilmiş olduklarını fark ederek yığılır kalırlardı. Üstâdın kılıç tekniği olağanüstüydü; düşünün, sizi ikiye biçiyor ama hissetmiyorsunuz bile. Ağrısız infaz, nazik cinayet, "bugün sünnet yarın plaj" neviinden iş gören centilmen ve hüzünlü bir terminatör. ABD'nin Irak'a saldırısı, işte bu ağzı hep kaynar sütü soğutmak için üfleyen bir çocuk masumiyetini hatırlatan Wang Yu'nun şık infazlarını andırır bir cürüm niteliğinde görünüyor. Etkilerini bütün boyutlarıyla kavramaktan hâlâ uzağız.

Büyük yazarlar pek gaflete düşmez, düşseler bile, yine de haklı olduklarını hissettirir bir hamle pervasızlığını elden bırakmayarak uzakgörüşlülüklerini asla şüphe konusu haline getirmezler ama o mevkilere erişmek için daha çook fırın dolusu ekmek yemek gerektiği için olsa gerek fark etmemişim: "Türk Solu" ismindeki bir dergi etrafında toplanan bir grup delikanlı fiyakalı bir Saddam posteri bastırıp altına "Dayan Saddam" diye yazmışlar. Posteri görmüş olmalısınız, vaktiyle bizim solcuların pek rağbet ettiği Kalpaklı Atatürk pozunu andırır bir resim. Müteveffa Vladimir İlyiç Lenin yoldaşın da vaktiyle buna pek benzer bir fotoğraf aldırdığını hep söyler dururlar. Tabii Saddam'ın niçin kalpakla resim çektirmek ihtiyacı duyduğunu anlamak zor.

Irak, başkentine ezkazâ kar yağsa, resmi gazete'nin memur editörünü bile heyecandan yerinde zıplatarak "flaş flaş, buralara kar yağıyor" şeklinde manşetler döktürtecek kertede "ılıman" bir ülke. Bu durumda Saddam'ın kalpak merakını, her neviiden serpuş ve kıyafete karşı beslediği sanatkârâne "inhimak" eğilimleriyle izah edebiliriz; vardır böyleleri, garip kıyafetlerle resim çektirmeye bayılırlar. Her neyse, Saddam gibi yiğit bir antiemperyalisti, ABD işgaline karşı yüreklendirmek için adamın maşlahlı, agelli"kefiyeli bir resminin seçilmesi daha mânidardı ama "içişlerine karışmama" prensibine saygılı olduğum için bu konu üzerinde daha fazla durmayı zaid addediyorum.

İşin en hoş tarafı, Saddam'ın tam da o günlerde Türkiye'de bir grup delikanlının kendisine destek vermek için öğrenci harçlıklarına kıyıp matbaacılarla kıyasıya pazarlık ederek poster bastırdıklarından haberdar olması ihtimâlidir. Siz Saddam olsanız ne düşünürdünüz o anda? Sizi bilmem, ben şöyle düşünürdüm, "Vay canına, karizmam ülke sınırlarını çoktan aşmış da haberim yok; iyi ya direneyim bari".

Tabii bizimkiler Saddam posterini üç kuruş eksiğine bastırmak için harıl harıl matbaa dolaşıp pazarlık ederken, yiğit antiemperyalist lider Saddam hazretlerinin, oğlunun emrine bir kamyon tahsis ederek memleketin merkez bankasına yollayıp bir milyar dolar kadar bir cep harçlığını kendi cebine çoktan "virman" ettiğini hatırlatmak kabalık gibi görünüyor. Üstelik

bir kişiyi çok sevmiş iseniz ufak tefek kusurlarını izale etmek için bahane üretmekte zorlanmazsınız: "Bu kadar parayı fındığa"fıstığa verecek değil ya canım, Irak halkını gerilla savaşına hazırlayacak" gibisinden saçma bahaneler her zaman el altındadır.

Uzun lâfın kısası; Wang Yu kılıç hamlelerini yaptı ve biz henüz belkemiğimizin tek parça halinde yerinde durmadığını fark etmeye başladık.

Etrafımızdaki eski dünya tel tel dökülüyor; asırlık siyasi paradigmalar çöküyor ve biz bu müthiş dönüşüm çağının henüz ilk demlerini yaşamaktayız; böyle bir ortamda "Saddam dayan" parolası, Faust'un ölüm ânında zamanı kasdederek mırıldandığı o ünlü sözü hatırlatıyor:

"Dur, geçme; o kadar güzelsin ki!"

CHP'nin parti kimyası ve varoluş endişesi

Hükümetin cicim ayları boyunca saygılı, anlayışlı ve konuşulabilir bir muhatap görüntüsü vermeye itina eden CHP, zaman geçtikçe, mesafeli, nazik ve anlayışlı muhalefet anlayışının kendisine zemin kaybettireceği endişesine kapılarak DP"nin ezici meclis çoğunluğu karşısında varoluş endişesine kapılan 50"li yılların CHP"sini andıran hırçın tutumları benimsemeye başladı.

12 Eylül yönetiminin en şaşırtıcı kararı, diğer bütün siyasi partilerle birlikte CHP"nin de kapatılmasıydı; siyasi hayatın sona erdirildiği bir demde CHP"nin de kapatılması bugünün kuşaklarına tabii görünebilir ama 27 Mayıs Darbesi"nde tersi olmuştu; iktidardaki Demokrat Parti kapatılarak mensupları kovuşturulmuş, CHP"nin ise yolu açılmıştı. 27 Mayıs"ı yakın dönem tarihi içinde lekeli hale getiren pek çok ayrıntı vardır ve birisi de budur. Böylece CHP devletle neredeyse özdeş hale getirilmiş oluyordu; her seçime katılan ve her seçimde kendi halkından dayak yiyen bir parti.

Aslına bakılırsa CHP"nin, çok partili hayata geçildiği dönemde bir tarih hâtırası olarak kapatılması ve o kadroların yeni bir isim altında siyaset yapma haklarını kullanması gerekirdi. CHP"lilerin çoğu zaman dikkat etmeden kullandıkları, "Devleti kuran parti biziz, biz Atatürk"ün partisiyiz" gibi övünmelerin aslında ne kadar incitici ve itici anlamlar taşıdığını fark etmek gerekir. CHP, "tek parti" devrinin partisiydi ve tek parti ile özdeşleşmişti. Tek parti döneminde muhalefet yoktu, basın hürriyeti, örgütlenme hürriyeti, fikir hürriyeti de yoktu ve CHP böyle bir olağanüstü dönemin uzvuydu; onun, çok partili hayatta kimi zaman askeri darbelerin kanadı altında sığınarak, gâhi popülizmden, gâhi sosyalizmden medet umarak ve fakat "Atatürk"ün partisiyiz biz" şişinmesinden asla vazgeçmeyerek ayakta durmaya çabalaması ve girdiği her seçimde hüsranla karşılaşması anakronik bir vaziyettir. CHP"lilerin, çok partili hayatta insanların başka partilere ve fikirlere yakınlık duymalarının en tabii hak olduğunu öğrenmeleri gerek. Atatürk ise devletin, milletin sembolü; partilerüstü bir

şahsiyet. Siyasi nezaket bizde gelenekselleşmiş olsaydı, "Atatürkçülük" üzerinden siyaset yapmak ayıp karşılanır, her siyasi partinin aynı derecede Atatürk"e yakın olduğu karînesinin zarafeti kabul görürdü.

CHP"nin taraftar sayısı günden güne değişir ama muhalifleri nesil be nesil varlıklarını büyük bir kararlılıkla korurlar. CHP"nin bunca kemikleşmiş muhalif zümreyi her dem karşısında bulmasının temel sebebi, tek parti rejiminde yaşanılan tatsızlıkların CHP"ye fatura edilmesinden ibaret değildir, tam aksine bu partinin 1950-60 yılları arasında, yani çok partili hayatta izlediği siyaset tarzı, kararlı bir muhalif kitlenin doğmasına sebep olmuştur.

CHP, 27 Mayıs Darbesi"nin destekçisi olmak şaibesinden asla kurtulamadı; halbuki hadiseler, CHP"nin efsanevi lideri İnönü"nün gerginliği darbeye kadar uzanmadan yatıştırabileceğini gösteriyor. 27 Mayıs"tan sonra konu hakkında yazılıp çizilenler genellikle darbenin kaçınılmazlığını ispat gayesiyle kaleme alınmış şeyler olduğu ve esasen bu gibi kayıtları tutanların CHP taraftarı olduğu bilindiği için günümüzde bile 27 Mayıs, mahiyeti tartışılır bir mesele olarak bilinir. Oysa ki bu darbe, Türkiye"de sivil siyaset geleneğini tam orta yerinden kıran, gerileten ve belki de kangren olmuş bir uzuv gibi tâkatten düşüren bir hadisedir ve öyle bilinmesi gerekir. Sebebi var: Bu darbe vesilesiyle Türkiye"de siyaset hukuku büyük yara almış ve üstü kapalı bir "askeri vesayet" rejimi uygulamaya konulmuştur. İkinci olarak yargı gücü büyük itibar kaybına uğramış ve devletin üç temel rüknünden birisi olmak misyonunu ifâda kronik sıkıntı çekmeye başlamıştır ve nihayet üçüncü olarak bu darbe, kendisini devletle aynîleştiren İttihat ve Terakkici particilik tarzının CHP"nin şahsında kurumlaşmasına yol açmış, halk oyuyla iktidar olmak ümidini kaybeden kliklerin, darbe desteğiyle kendine iktidar stratejisi çizme heyecanlarını yeşertmiştir. Ayrıntılara girmeden tek cümleye ifade etmek gerekirse, bu darbe ile demokrasi kültürü feci derecede kan kaybına uğramıştır.

Bugünün CHP"si, 3 Kasım seçimlerine, tarihi kusurlarından arınmış bir görüntü çizmeye karar vermiş bir hâletle girdi. Adaylarını belirlerken vaktiyle düşülen hataları tekrarlamamaya itina etmesi de dikkat çekiciydi. DSP"nin hiç umulmadık bir olaylar dizisi sonucunda sıfıra müncer olmasının kazandırdığı bedava avantajla barajı geçerek Meclis"teki tek muhalefet partisi haline geldi ve bu andan itibaren CHP"de bir varoluş endişesinin işaretlerini gösteren mütereddid davranışlar gözlenmeye başladı. Hükümetin cicim ayları boyunca saygılı, anlayışlı ve konuşulabilir bir muhatap görüntüsü vermeye itina eden CHP, zaman geçtikçe, mesafeli, nazik ve anlayışlı muhalefet anlayışının kendisine zemin kaybettireceği endişesine kapılarak "sert jön" tavırları sergilemeye, kısaca DP"nin ezici meclis çoğunluğu karşısında varoluş endişesine kapılan 50"li yılların CHP"sini andıran hırçın tutumları benimsemeye başladı. Bu tutumun doruk noktası, 23 Nisan münasebetiyle Meclis"te düzenlenen resepsiyonu boykot etmesiydi. Bu resepsiyona, yüksek askeri bürokrasi ve Cumhurbaşkanı da katılmayarak "serin duruş" gösterdiler ama CHP, boykot ligine iştirak etmekle meşru duruş yerini bir anlamda inkâr etmiş oldu zira sadece CHP için değil, her siyasi parti için Meclis,

her türlü meşruiyetin ana kaynağıdır; CHP"nin hükümeti boykot ediyorum zannıyla Meclis"e tavır alması doğrusu hiç de siyasi zarafete uymadı.

Bu bir önsezi, belki önseziden daha çok verilere dayalı bir tahmin: CHP"nin seçimlerden önce muhtemel bir hükümet görevine hazırlıksız olduğu az-çok biliniyordu ama muhalefete hazırlık yapmadığını anlamak sürpriz oldu. Bir muhalefet partisinin mutlak geçimsizlik tavrı ile hükümetin her eylemini onaylamak hâleti arasında çok daha zengin tutarlı davranış seçenekleri de olmalı. CHP galiba bu noktada, yeni tercihler aramakta tutuk görüntü sergiliyor. Parti içi dengelerin kararsızlığı, CHP içinde ve dışında küskün ve kırgınların her an yeni bir bölünme hareketine teşne durması yüzünden olsa gerek, Deniz Baykal önderliğindeki parti yönetimi, doğru olduğuna pek inanmasa da 50"li yılların hırçın CHP"sinin vücut dilini taklit etmek alışkanlığından kurtulamamış gibi görünüyor. Zor mesele. Partilerin de bir kimyâsı var elbette: CHP"nin kimyâsı, kimyada NŞA, yani "normal şartlar altında" diye bilinen kısaltma kapsamında kendi özelliklerini korumakta sıkıntıya düşüyor olmalı; CHP, normal şartlar altında (yani muhalefette) hemen sertleşiveriyor ve partililere has kollektif hâfızanın yönlendirdiği tepkilere mahkûm olmaktan kurtulamıyor. Tek parti geleneğine dayanan bir parti hafızası, parti içi hiziplerden büyük huzursuzluk duyan bir gerginlikle birleşince ortaya bir varoluş endişesi çıkıyor. CHP, günübirlik gerginlik siyasetlerinde varlık sebebini arıyor.

CISS

Zaman"ın televizyon sayfasında bir haber: Fatih Üniversitesi"ne mensup gençlerin kurduğu Yeni Ufuklar Kulübü, yılın en başarılı komedi dizisi olarak Ekmek Teknesi"ni seçmiş. Oyuncularına göre dizinin başarısı "alaturka olması"na bağlıymış. Alaturka? Ne demek alaturka? Sözlük mânâsı, "Türk tarzı, Osmanlı işi" mânâsına gelmesine rağmen bu kelime, zamanla kapsam değiştirerek bütün Şark dünyasına mahsus bir mânâ yükü kazanmış ve pratikte daha ziyade, bize dair gibi görünmesine rağmen benimsemediğimiz davranış kalıplarını isimlendirmekte tercih olunur bir kınama sıfatı haline gelmiştir. Meselâ bir Türk musikisi sanatçısının yaptığı müziği "alaturka" diye nitelerseniz bundan hakaret anlamı bile çıkarabilir; kezâ alaturka, modernin, yeni görgü kurallarının zıddı mânâsında da kullanılır. Hal böyle olunca Ekmek Teknesi"ni nitelemek için alaturka tâbiri, eksik ve yanlış kalıyor. Galiba gençler, "Bu dizide geleneksel değerlere önem veriliyor" demek istediler. Küçük bir kusur ama kültür denilen şey kavram kullanmaktır biraz da; doğru kavramı, doğru vesile ile doğru yerde kullanmak. Bu tâbir her kimin ağzından çıktı ise, ta buralardan kulağını çekmek isterim: "Maksustan mı yapıyorsunuz böyle hataları gençler?"

AKLINIZDA BULUNSUN

FENER PATRİKHANESİ

Fener Patrikhanesi, ilmî dikkat ve endişe ile kaleme alınmış bir araştırma ve tanıtma kitabı. Bizde böyle eserler nedense misyonerlik endişesiyle tedirginlik yaratır. Tam aksine faydalı, tanıtıcı, kullanışlı bir müracaat kitabı. İki yazarından biriyle, yani Yorgo Benlisoy"la, Sivas"ta askerlik görevini yaparken tanışmıştık. Diğer yazar ise Elçin Macar. Kitapta, sadece Fener Patrikhanesi"nin tarihçesi değil, "kilise" tarihinin mühim bir kısmı da özetlenerek verilmiş. Keza Patrikhane"nin Osmanlı ve Cumhuriyet yönetimleriyle kurduğu ilişkilerin kanuni niteliğini gösteren temel belgeler de "ekler" kısmında yer almakta

(Ayraç yay. Ankara, 1996, 167 s.)

"Biz Türkler..."

"Biz Türkler şöyleyiz, biz Türkler şunu yaptık, bunu yapamadık..." ibâreli cümleler kurarım yıllardır; okuyucunun kısm"ı küllisi bu gibi cümlelerde geçen "biz Türkler"i işâretlemesinin, ne etnik ne de milliyetçi bir gönderme taşımadığını hissediyor olsa gerektir ki içlerinde bu tabiri mesele yapan pek az. Gençliğimi "milliyetçi"ülkücü" mahfillerde geçirmiş olmaklığım hususunda hiç perhiz"i kelam etmedim: Okuyucu bilmeli bu gibi şeyleri.

Hepimiz bu ânın evlâdıyız âmenna fakat geldiğimiz bir yer var ve bu sır değildir. Zaman içinde varlığınızın koordinatlarını gözden geçirir, tashih etmek ihtiyacı duyarsınız ki pek tabiidir. Eğer işiniz bütün imkânları devreye koyarak gerçeğe erişmek, en azından onu hissetmek ise, duruş yerinizi (standpoint) değiştirmelisiniz zira mânâ, duruş yerine göre biçimlenir, duruş yerini değiştirdikçe gerçeğe dair bilgiler artar ve vasıflarında bir değişiklik olur. Mümkün olan en yüksek sayıda yerden eşyaya bakabilmek, eşyâ hakkındaki bilginin miktarını ve evsafını artıracaktır. Duruş yerini sıkça değiştirmek döneklik midir; tartışmaya bile değmez bir itham: Otomobili, direksiyonu olduğu için suçlamak gibi bir şey.

Az da olsa, "konuya hep Türklerin penceresinden bakıyorsunuz; bu ülkede Kürt olmanın zorluğundan haberdar mısınız, konuya bir Kürt gibi bakmayı da denediniz mi?" yollu sitemler gelir bazen, üzülürüm. "Biz Türkler" derken, ucuzundan fırkacılık, pespâyesinden etnik böbürlenme peşindeymişim gibi anlaşılmak üzücüdür. Milliyetçiliği parti programının mezesi zannedenlerin kanımdan şüphe etmesine rağmen, etnik kimliğini şahsiyetinin en parlak unsuru sayanların da kavmiyetçilikle itham ettiği biri olmak kolay değil; her zaman gülüp geçemiyorsunuz.

Anlaşılır olmak için herkesin kullandığı kelimelere müracaat etmek anlaşılırlığı artırmıyor, bilakis muğlaklaştırıyor. İçine insanı sığdıramayan dil ne işe yarar? Vaktiyle lügâte ihânet etmiş olmanın bedelini, lügâtin ihânetine uğrayarak ödüyoruz; kelimeler vuzuha hizmet etmiyor, vuzuhu karnından bıçaklıyor.

"Biz Türkler" lâfzı, benim için sahicidir ve bu tabirdeki sahiciliğin hakikatine ermek için mukayeseli tarih ve kültür görgüsüne, birikimine ihtiyaç var. Milli aidiyetlerle övünmek

istasyonlarından geçeli çok oldu; o yüzden hâlâ o istasyonlarında tren bekleyenlerin anlayışsızlığını tabii kabul etmek gerekir. Övünmek değil mesele, kendine güven duymak, hatta kendini kontrol edebilmek iktidarı. Türkiye'de "biz Türkler" ibâresiyle başlayan bir cümle kurmanın ne türlü fikri sıkıntılara yol açtığını tahayyül ederseniz anlayabilirsiniz. "Biz Türkler" lâfzı, tarihi tesbitlere daha ziyade göndermelerde bulunan bir varlık alanı tâyinidir; bir savaş parolası, bir etnik dayanışma şifresi değil. Dünya denilen gezegenin hâl"i hâzırına bakılarak arz üzerinde mevcut öbeklerden en târif edici olanlardan bir topluluğun adıdır Türkler ve bu kelime zannedilenden çok daha fazla unsuru içtimâ eder; beşeriyetin anlık fotoğrafına bakılarak çıkarılmış bir hüküm de değil; kökü ve geleceği vardır. Bazen tek başına şark dünyasıdır o, bazen İslam'ın ta kendisi, kimi zaman anti"emperyalist, âdil ve barışçı bir dünya tasavvurunun özel ismi. Tarih, bu kavramı, çok garip ve bugünün bakışıyla kolay anlaşılmayacak halitalarıyla yoğurup şekillendirmiştir. Niçin "üst kimlik deyip kurtulmuyorsun" diye sorabilirsiniz; anayasal mânâda üst kimlikten daha fazla bir şeydir de ondan... Bir Türkler lâfzı, dünyanın geleceğinde de mevcut bulunmak azminin ifâdesidir zaman zaman ve üstelik bütün mazlumlar nâmına. Hayır, "seçilmiş ümmet" filan gibi iddialı nitelemelerden söz ediyor değilim: "Mülk"ün sahibi şüphesiz Allah'tır ve onu dilediğine verir. Bu sözde "kimileri garip hatta gülünç bulsa da" bir dünya vizyonu saklıdır. "Türkiye'nin özgül ağırlığı" deyip durduğumuz şey, Türkiye'nin bilinen büyüklüğünden daha ötede bir şeydir, bir zihin hali hatta bir insanlık durumudur.

Bir kapasite var, onu hissediyor ve onu muhtemelen bizden daha iyi görebilecek ve işletebilecek olanlara işâret etmeye çalışıyoruz. Bu kapasitenin inkârı veya görmezden gelinmesi; işte odur en şedid "Hıyanet"i Vataniye Kanun"larının hışmına uğratılmasına gereken. Eğer "küfür" diye bir kavram varsa "din boyutlarının ötesinde" bu kapasiteye inanmamak küfürdür.

Dar mânâsıyla "biz Türkler", işte böyle bir dünyanın kalpgâhında yaşamaktan öte özelliği olmayan, birbirini yiyip duran, biribirine dahletmekten zevk duyan ve dilini kaybettiği için dünya üzerindeki geometrik yerini tesbitten âciz bir gürûh"ı garibiz. Küçük meseleleri, "çözmek ne kelime" açmaz haline koymakta şehevî bir lezzet bulduğumuz için etrafından bîhaber ve bu yüzden ötürü ikaz üstüne ikaza uğradığı halde kendine gelemeyen bir şaşkınlar kafilesi...

...

Hâlâ orada mısınız?

Anzaklar gibi!

"Tescilli Atatürk düşmanını TRT'nin başına getirmek istiyorlar. Şenol Demiröz, 1988 yılında Çanakkale Belgeseli yaptı. O belgeselde bir kişinin adı yoktu: Anafartalar kahramanı Mustafa

Kemal. Ve şimdi AKP Hükümeti, bu adamı, TRT genel müdürlüğü için bir numaralı aday ilan etti."

Bu spot cümleleri 9 Mayıs tarihli Star gazetesinin manşetindeydi ve Star gazetesi, her türlü ihtiyatı bir kenara bırakarak adam harcama makinesini çalıştırmaya karar vermişti. Temel suçlama, Şenol Demiröz'ün vaktiyle yaptığı iddia edilen bir filmde yoğunlaşıyor; üstelik TRT için yapılmış bir film bu. İyidir"kötüdür; vaktiyle üç defa denetimden geçmiş, TRT'de yayınlanmış bir belgesel. Lâkin iş bu kadarla bitmiyor; bir kere Şenol Demiröz'ün bu filmle uzak yakın bir ilgisinin olmadığı açıklandı, ikincisi bu film Çanakkale savaşlarını bütün boyutlarıyla anlatan bir belgesel değil; Âkif merhumun meşhur "Çanakkale Şehitlerine" isimli muhteşem şiirinin görüntülerle desteklenmiş hali. Sağdan toplasanız, soldan çarpsanız topu topu 25 dakikalık bir kurdela. Ve bir küçük ayrıntı daha; aynı suçlama, daha önce de aynı gerekçelerle, bu defa başka yayın organları tarafından yapılmış. Ortada ne mahkeme kararı var, ne bilirkişi raporu. Ne var ki gazete, "şirin olacağım, Atatürk düşmanlarına fırsat vermeyeceğim" düşüncesiyle yıllanmış, küflenmiş, bayatlamış bir haberi piyasaya sürmekten çekinmiyor.

Ne alâkası var diye sormayacağınızdan eminim; Cem Uzan'ın işi zor. Son günlerde Star gazetesine bir haller oldu; kışkırtıcı, karalayıcı, gözden düşürücü ve tabii insanların gurur ve şerefini karalayıcı bazı uydurma haberleri manşet yapmaya başladılar. Genç Parti'nin genç lideri yarın seçim meydanlarında atıp tutarken, birileri de bu gazete manşetlerini fotokopide büyüttürüp pankart yaparlarsa, ve "sen önce kendi gazetende dürüstlük ilkesine dikkat et" diye slogan atarlarsa hiç şaşmam. "Bir dakika, Cem Uzan yapmıyor ki bu haberleri" denilemez; basın dünyasında kimin, nasıl, hangi gerekçeyle haber yaptığını veya yapamadığını gayet iyi bilir.

Şimdi işin bir başka boyutuna daha bakalım; söz konusu belgesel bir fikir ürünü; eğer sanat değeri varsa sanat eseri. Daha sakin bir zamanda bu haberi yapan kişilere sorulsa, sansüre karşı olduklarından, fikir ve sanat eserlerinin hiçbir şekilde denetlenmemesinden bahsederler ve sanki serdetmeğe lâyık çok mühim ve gizli fikirleri varmış gibi fikir hürriyeti şampiyonluğunu da kimseye bırakmazlar. Ne kadar samimi oldukları ise ortada. Geçenlerde bir başka haber daha gördük Star manşetinde; bir bakan aile üyeleriyle resim çektirmiş. Resmin altına "Cumhuriyetin bakanına bak" diye yazmışlar. Meğer, bakanın resimdeki başı örtülü genç kızı, malum engel sebebiyle okula alınmadığı için internet üzerinden eğitim görüyormuş. Bunlar ise "Bakan kızını devletin okuluna göndermiyor" diye jurnal hevesinde...

Dedim ya, Cem Uzan'ın bu habercilerle işi zor; çok değil, altı ay daha böyle haber yaparlarsa, Genç Parti 3 Kasım'da aldığı oyu hayalinde görür.

Gelelim bir başka meseleye: Adamların mantığına göre eğer Çanakkale ilgili bir çalışma yapılacaksa, içinde mutlaka Atatürk'ün de geçmesi gerekiyor. Mustafa Kemal Paşa,

Çanakkale cephesine iştirak ettiğinde albay rütbesini taşıyordu; bu savaşta gösterdiği başarı üzerine tuğgeneral rütbesine terfi ettirildi. Bu basit mâlumatın anlamı şudur: Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale cephesine katılan yüzlerce yüksek rütbeli subaydan biriydi, ne ordu, ne kolordu, ne de cephe kumandanı idi. Dolayısıyla bu harbin bütün cephelerinde değil, Conkbayırı, Anafartalar kısmında üstlendiği sorumluluk bölgesinde görevliydi. Mustafa Kemal Paşa'nın Osmanlı kamuoyunda, bu cephede kazandığı başarılarla tanındığını çok kimse bilmez fakat gerçektir. "Sarı Paşa"yı, bu savaştan dört sene sonra Milli Mücadele'nin başına taşıyan karizmatik kariyerin ilk adımı bu cephede atılmıştır. Dolayısıyla bugünün hakim değerleri açısından Atatürk'ü, Çanakkale savaşlarının cephe komutanı, hatta Osmanlı ordularının erkan"ı harbiye reisi gibi telakki etmek, daha çok ilkokul talebelerine mahsus bir optik yanılgıdır. Aynı yanılgı, Hareket Ordusu'nun 1909'da, 31 Mart vakası'nın akabinde İstanbul'a girişi münasebetiyle de tekrarlanır ve bazı yayınlarda Atatürk, bu ordunun erkânı harbiyesi gibi takdim edilir. Yanlıştır; o tarihlerde kolağası, yani kıdemli yüzbaşı rütbesi taşıyan bir askerin, bir orduya kurmaylık etmesi mümkün değildir.

Belaltı vuruşları ve asparagastan başka sermayesi olmayan bulvar gazeteleri üslubuyla gazetecilik yapmak, basın dünyamızda hâlâ ayıplayıcı bakışların altında kendini un ufak hissetmiyorsa, hepimizin bu işte dahli var demektir. Devletin onca istihbarat örgütü, ajanı, memuru, arşivi var; devlete genel müdürlük etmesi düşünülen biri için bu devletin, bazı zehir hafiye gazetecilerin jurnaline ihtiyaç duyması düşünülebilir mi?

Sahi yahu, şimdi aklıma geldi: Âkif'in "Çanakkale Şehitlerine" isimli şiirinde hiç kimsenin adı geçmiyor; e, çocuklara okutmasak mı nedir?

Ayıptır ayıp, düşmanlığın bile âdâbı var yahu; hiç olmazsa Anzaklar kadar mert düşman olmayı deneselerdi keşke!

Çehar-ı se; severler güzeli...

Taliban ve Usame Bin Laden'in eylemleri, ABD dış politikası ile ilginç paralellikler sergiliyor; her ikisi de insan zekâsını küçümseyen, kaba, etkili ve dolambaçsız bir tarzda çalışıyorlar.

Taliban'a fatura edilen Riyad'daki terör eylemi, bölgedeki Amerikan politikalarının önünü açan bir buldozer gibi fonksiyon ifa etmeye başladı. Bu gelişmelerden çıkarılacak sonuç, Suudi Arabistan Krallığı'nın, Ortadoğu ve İslâm dünyası içindeki eski rolüne ve yerine tez zamanda vedâ edeceği gerçeğidir.

Ortadoğu'da bilinmeyen bir yerde Usâme ile Saddam'ın, can sıkıntısını gidermek için akşama kadar tavla oynadıklarını duyarsam hiç şaşırmayacağım doğrusu.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin, mahkemeye CHP kanalıyla gelen iptal davalarını kastederek "Senato'ya döndük" diye şikayetlenmiş. Haklıdır ve doğru söylüyor. Atatürk'ün Anayasası'nda Anayasa Mahkemesi diye bir kurum yoktu; bu kurum 1961 Anayasası'nın eseri; üstelik bu anayasa bir de Senato öngörmüştü ve bunca düzenleme, bizde hâlâ görev sınırları iyi belirlenmemiş yasama ve yürütme güçlerinin elini kolunu bağlamak için yapılmıştı. 1982 Anayasası, Senato'yu kaldırdı; bu boşluğun Anayasa Mahkemesi tarafından ikame edilmesi, günün ve devrin mânâ ve ehemmiyetine uygundur.

Dışişleri Bakanı, Sofya'daki Türk Büyükelçiliği'nde verdiği resepsiyona, Bulgaristan'da faaliyet gösteren bir Türk okulunun temsilcilerini de kabul ettiği için Star gazetesi, rejimin tehlikeye girdiği ikazında bulunuyor. Toplantıya kimlerin katıldığına bakalım: Bulgaristan Müftüsü, Türk azınlığı temsil eden Hak ve Özgürlükler Hareketi temsilcileriyle birlikte Bulgar Enerji ve Dışişleri bakanları da resepsiyona iştirak etmişler.

Star gazetesine hak vermemek mümkün değil. Bulgaristan'da okul açmak da neyin nesi oluyor; okullar tez zamanda kapatılsın, binalar yıkılsın ve traktör ile sürülerek arsasına darı ekilsin. Eğitim kadrosu ise kurşuna dizilsin ki birilerinin yüreği soğusun!

Yuf çekmeyi düşünüyordum ama değer mi dersiniz?

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın gençliğinden beri kendi kendine çalışarak hitabet temrini yaptığına dair efsaneler anlatılıyor. Doğruysa garip çünkü Başbakan'ın hitabet üslubu pek demode; vaktiyle bolca "vatan, millet" nutuklarının atıldığı öğrenci mitinglerinden âşinâ olduğumuz bayat bir retorik bu. Üstelik cümleyi bitirmeden önceki kelimeyi, "vurgu gerektirsin gerektirmesin" iki üç elif miktarı uzatarak telaffuz etmesi yanlış.

Bu yaştan sonra hatâ düzeltilmez; gençler "doğru örnek" zannetmesinler diye kaydediyorum.

Çok üzgünüm; bir vakitler komünizmin ve totaliter zihniyetin kalesi Rusya'da yüksek mahkeme, başı örtülü vesikalık resim yasağını kaldırdı.

Bunların hepsi sosyal faşist, revizyonist oldular zahir; koca Rusya'yı göz göre göre batıracaklar. Neyse ki Küba ve "emsâli", aklı başında birkaç memleket hâlâ akl"ı selim ile hareket ediyorlar!

Ege'den yine hava sahası ihlâlleriyle ilgili kriz haberleri geliyor; halbuki ben yeni bir Kardak kayalıkları bunalımı bekliyordum; iyi oluyor, ilaç gibi geliyor böyle günlerde.

Cumhurbaşkanı'mız, Gençlik Haftası münasebetiyle verdiği beyanatta yine "aydınlanma" kavramından bahsetti ve Cumhuriyet'le birlikte tarihimizin en büyük çağdaşlaşma ve aydınlanma hareketinin başlatıldığını ileri sürdü. Bir felsefe sözlüğü açıp "aydınlanma" kavramının gerçek boyutlarını incelemediğini düşünemeyiz; elbette biliyorlardır.

Bazı şeylerden emin olarak başınızı yastığa koymak ne güzel duygu.

Sayın Kılınç haklı

"Duruş yeri" önemli. Üç sene Savunma Bakanlığı'nda müsteşar olarak görev yapan Orgeneral Kılınç, birlikte çalıştığı bakanları değerlendirirken, "Milli Savunma Bakanlığı'na hizmet etmekten çok seçim bölgelerine hizmet götürme çabası içindeydiler" diye konuşmuş. "Dolayısıyla bir bakan kendi sahasında tamamen ulusa hizmet etmesi gerekirken parti tabanına veya seçildiği bölgeye yöneliyor".

Sayın Kılınç'ın durduğu yerden meselenin böyle görülmesi tabiidir. Neredeyse büluğ çağından başlayarak emekliliğe kadar askeri disiplin ve dünya görüşü içinde yetişen bir üst subayın, bir siyaset adamı ile ortak mesai esnasında bu cinsten değerlendirmeler yapması, kendi mantığı içinde mâkuldür. Yukardaki cümlede geçen "dünya görüşü" tabirini düşünerek kullandım. Neredeyse bir ömrü tamamen kaplayan askeri hizmet, zamanla "hakî" renklerin ağır bastığı bir dünya görüşü haline geliyor. Bu görüşün sivil ve politik alana yönelttiği temel şikayetleri hep biliriz: "Beceriksizlik, şahsi menfaat endişesinin memleket çıkarlarının üstüne çıkması, duyarsızlık, liyakatten ziyade kayırmacılığa önem verilmesi vb."

Şüphesiz siyaset adamları içinde bu suçlamalara yol açan isimler çıkmıştır ama altını çizmek gereken bir husus daha var: Sivil politik hayat bu gibi kusurlu davranışları içinde hep barındırır. Dünyanın her yerinde askerler sivilleri buna benzer gerekçelerle eleştirirler ve bunu da işin tabiatından bir parça saymak gerekir. Zira askeri hayat tarzı, hayatın içine açılmış özel ve mecburi bir parantezdir. Her toplum, bir "koruyucu sınıf" tarafından korunma ihtiyacı hisseder ve kendi yetkilerinden önemli bir kısmını bu sınıfa devreder. Savaşlar da öyledir; hayatın içine açılmış bir parantezdir ve savaş esnasında, sair zamanda hoş görülmeyen şeylerin yapılması (silah kullanmak, temel hürriyetlerden bir kısmına kısıtlama getirmek, işgal etmek, tahrip etmek) caiz görülür. Lakin hayat savaştan ibaret değildir ve bu yüzden "sivil alan" diye bir yere ihtiyaç duyuluyor. Ömrünü askeri kimlik taşıyarak geçirmiş kişilerin sivil alanı yadırgaması normaldir ama eleştirmesi normal karşılanamaz.

Diyelim ki bir askeri birliğin, bir tümenin yer değiştirmesi askeri açıdan bir zarurettir ama politikacı açısından meselenin başka boyutları da vardır. Binlerce kişilik bir birliğin şehrin ticari hayatına katkısı küçümsenemez. Ve elbette bu gibi meseleler siyasiler arasında dalgalanma yaratır. Bir dikimevinin, askeri bir fabrikanın, deponun veya buna benzer iktisadi fonksiyon icra eden bir tesisin kurulacağı yer, Savunma Bakanı'nı siyasi açıdan ilgilendirir ve bu gibi kararlarda kendine düşen "zaten pek daraltılmış" tercih hissesini kullanmak istemesi tabii karşılanmalıdır.

Buraya kadar tasvir ettiklerim, üç aşağı beş yukarı evrensel nitelikler taşıyan meseleler. Bizde daha farklı algılamalar husule geliyor: Meselâ Sayın Kılınç'ın şu tespitlerine, Savunma Bakanı olarak Orgeneral Kılınç'a bakanlık yapmış üç ismin verdiği cevaplara bakalım: "Bu değerlendirmeler içinde kendimi görmüyorum, bakanlığım esnasında seçim bölgemle ilgili iş yapmadım". Bir diğeri, "Savunma Bakanlığı, seçmenin rahat girip çıkabildiği bir yer değil. Sayın Kılınç'a katılmıyorum" diyor; sonuncusu ise, "Kendi görüşlerini söylemiş, değerlendirme yapmak istemiyorum, takdiri vatandaşa ait" deyip işin içinden sıyrılmış. Her üç görüşün ortak tarafı, tek kelimeyle, "işten sıyrılma" endişesiyle özetlenebilir ve bu bir Türkiye gerçeğidir. Takdiri nasıl vatandaşa ait olur böyle bir meselenin? Vatandaş bu işleri bilmez; mesela bir Savunma Bakanı'nın, müsteşar gibi bakanlığın en mühim kilit personelini seçmek hakkına sahip olup olmadığını bilebilir mi sokaktaki adam?

Bir başka Türkiye gerçeği ise, sivil siyasetin, "cihet"i askerî" söz konusu olunca çoğu kere mutabasbıs ve tabii sahte bir takdir diline müracaat ederek sorumluluktan kaçmasıdır. Cumartesi günü katıldığım bir sivil toplum kuruluşu toplantısında şu mealdeki sözleri kendi kulaklarımla duydum mesela, "Bizde asker ne istediğini, ne yaptığını ve ne yapması gerektiğini biliyor; on senelik, yirmi senelik projeksiyonlar yapabiliyorlar; buna mukabil politikacılar günü kurtarmakla meşgul; siviller işi batırır, asker gelip düzeltir". Bu konuşmacının fikirlerine itiraz etmek isteyen bir başka katılımcının ise fikirlerini izah etmek için fırsat bile bulamayışı mânidardı. İnsaf edelim, militarizmin teorisinde bile böyle sert ve köşeli bir cümle bulmak mümkün değildir. Konuşmacı devam ediyor: "Askerler sırf bu yüzden iktisadi planlama, ekonomi yönetimi, finans, kültür, sosyal bilimler alanlarında sistemli bir şekilde uzman yetiştiriyorlar vb."

Yazının başında Sayın Kılınç'a katılmadığımı izah eden gerekçeler sıraladım ama birdenbire fikrim değişti. MGK genel sekreteri haklıdır; böyle "siviller"imiz oldukça...

Bekir Sıdkı Bey hala yaşıyor!

Büyük sanatçılar sadece sesi ve sanatıyla değil, şahsiyetiyle de büyük olmayı başarabilmiş insanlardır. Bekir Sıdkı Bey, bizim âlemimizin büyüklerindendi; Allah gani gani rahmet etsin.

Hâlâ o zevzeklikte ısrar edenler var mıdır? İhtimâl vardır; vaktiyle sanattan kültürden anladığını ileri süren birisi çıkıp, "bizim klasiklerimiz yoktur" deyivermişti.

Fiiliyatta bugün varla yok arasında bir yerdeyiz; fiilen yok, yok çünkü klasiklerle bütün bağlarımızı fiilen kopardık ama klasiklerimiz var; orada duruyorlar ve biz onlardan gıdalanmaksızın, hatta çoğu zaman onları yok sayarak hayatımızı yaşayıp gidiyoruz. Bugün klasiklerimizden feyizlenen insan sayısı, "güzîde"lerle sınırlıdır: Klasik Türk nesri, klasik Türk şiiri, klasik Türk Musikisi, mimarlığı, yazı ve süsleme sanatları, kitap ciltçiliği, oyma, kakma, mobilya işleri, tekstil sanatları gibi meşgaleler artık "marjinal" görünmeye başladı. Dünyanın hiçbir yerinde klasikler, gündelik hayatın ve kalabalıkların gündeminde yer tutmaz ama onlar daima vardır ve deniz fenerleri gibi, çok uzaklardan isteyenlere yol gösterirler.

"Bizim klasiklerimiz yok" diyen adam, belki de "biz klasiklerimizi tahrip ettik" mânâsında kinâyeli bir ifadede bulunmuştur da muradını yeterince anlatamamıştır. Mâ"şeri hâfızamızı tahrip ettiğimiz doğru ve kesindir; eski hayatın nirengilerini tanımak için gereken bütün "âlet"lerden mahrumuz ve böyle olduğu içindir ki klasiklerimizin varlığı-yokluğu bir tartışma mevzuu olarak tazeliğini koruyabiliyor.

Musikimize, kendi elimizle revâ gördüğümüz iftiraları hatırlıyoruz değil mi? "Sarayda yaşayan bir avuç zâdegânın zevkine hitap eden ve Şark"ın bütün atâletini ve tembelliğini yansıtan uyuşuk bir zümre sanatı". Mektepleri kapatılmış, devletin azarlamasına uğramış, icrâsı radyolarda yasaklanmış, en yüksek icrâcıları sağa sola savrulmuş hazin bir terekedir bizim musikimiz. İftirâlara cevap vermek gereksiz, sadece şu kadarı ifâde edilebilir: Her klasik sanat gibi Türk musikisi de anlamak, zevk almak, yaşamak ve yaşatmak için yüksek eğitim, terbiye ve kültür isteyen bir sanat dalıdır. Dildâde, peçesini ancak lâyıkınca ter döküp emek verenlere aralar ve yaşmağının kenarından güzelliklerini hissettirir. Bütün klasik müzik formları gibi bizim klasik musikimiz de düşünen musikidir; sadece düşünmekle kalmaz, yakarır, acı çeker, şikayet eder, arar, bulur ve teslim olur. Ezcümle klasiklere nüfuz etmek emek ve sabır işidir ve nihai planda zihnî bir eğilim meselesidir.

İşte böyle bir demde, Türk Musikisinin son büyük icrâcılarından rahmetli Bekir Sıdkı Sezgin"in hâtırasına yapılmış çok değerli bir musiki albümünün ikinci defa basılacağını öğrenmek beni çok mutlu etti. "Bekir Sıdkı Sezgin, Klasikler I-II ve Türk Dini Musikisi Klasikleri"" ismini taşıyan bu albüm, bir süre önce Türk Musikisi Vakfı ve Kaf Müzik şirketi

tarafından hazırlanarak piyasaya sürülmüştü. İki disk halinde tertiplenen lâdini eserlerden oluşan ilk albüm, Rahmetli Bekir Sıdkı Bey"in bugüne kadar icrâ ettiği yüzlerce kayıt arasından büyük titizlikle seçilmiş eserlerden müteşekkil. Toplam 35 nadide eseri ihtivâ eden bu iki albümdeki eserleri Türk Musikisi vakfı adına seçen heyetin isimlerini zikretmek isterim: Faruk Berksan, Kudsi Sezgin, Hilmi Şenalp, Sadrettin Özçimi, Osman Simav ve Mehmet Güntekin. Dini musiki klasiklerinden bazılarının yer aldığı üçüncü albüm ise ezan, n"at, mevlid, durak, tevşih, kaside, şugl, ilahi ve aşr-ı şerif gibi hemen bütün formlardan örneklerle dolu bir mektep hüviyetinde.

Bu üç albümün kıymeti, birinci plânda Bekir Sıdkı Bey gibi her asırda misline ancak birkaç defa tesadüf edilir bir büyük icrâcının ses kayıtlarını ihtiva etmesinden geliyor ama bununla kalmıyor, albümlerde, adeta akademik bir titizlikle hazırlanmış, fotoğraf ve belgelerle zenginleştirilmiş 56 sayfalık birer de broşür bulunuyor. Bu broşürlerin hazırlanmasında emeği geçenlere dikkat ederseniz, işin ne kadar ciddi tutulduğunu göreceksiniz. Broşürün metnini, genç ses sanatkârlarımızdan Mehmet Güntekin kaleme almış ve metin ayrıca Murat Bardakçı"nın Farsça, İskender Pala"nın Osmanlı Türkçesi nokta-i nazarından yaptığı titiz tashihlerle ayrıca bir değer kazanmış bulunuyor. Bir albüm broşürü için bu kadar emek ve ihtimam gösterilmesi artık nâdir rastlanan bir titizlik eseri haline geldi ki ayrıca kutlanması gerekir.

Evet, böyle bir albümün ilk baskısının kısa zamanda tükenmesi güzel bir haber; söz konusu olan ne cinsiyeti meşkûk bir pop yıldızının, ne de insanda "buna fena halde eziyet ediyorlar galiba" izlenimi veren canhıraş bir sesle icra-yı sanat eyleyen bir arabeskçinin albümüdür; tam aksine sanatçı dostlarının, Bekir Sıdkı Bey gibi bir büyük şahsiyetin ardından gösterebilecekleri en büyük vefâ ve kadirbilirklik eseridir. İnsan sevinmez de ne yapar?

Büyük sanatçılar sadece sesi ve sanatıyla değil, şahsiyetiyle de büyük olmayı başarabilmiş insanlardır. Bekir Sıdkı Bey, bizim âlemimizin büyüklerindendi; Allah gani gani rahmet etsin. Bu albümü hazırlayan dostları ise tam bir "hayr"ül halef" olduklarını isbat ettiler; onlara da gönül dolusu teşekkür borçluyuz. 1996 yılında, altmış yaşında iken aramızdan ayrılan Bekir Sıdkı Bey"in, hoş kubbede bıraktığı sadâ hiç dinmesin.

AKLINIZDA BULUNSUN

ANNE; KADINDAN DA FAZLA

Annemin vefatından sonra Anneler Günü benim için sadece bir burukluk vesilesi haline geldi ve belki de bu yüzden geçen pazar günü gazeteleri elden geçirinceye kadar o günün Anneler Günü olduğunu fark edemedim. Gazetelerin, arada-sırada da olsa böyle hayırlı işlere vesile olması güzel. Hemen telefonu kucaklayıp hısımlık itibariyle en yakınımdaki anneleri arayıp tebrikte bulundum. Anladık, anne sevgisini metâlaştırmak için icat edilmiş bir kapitalist

oyunudur filan ama, insanların birbirini hatırlaması ve gönlünü almasındaki güzelliği de ıskalamayalım. İyi oluyor.

Neden sonra içim cızz etti; yüreğim burkuldu; Annelerin iyi-kötü bir günü var ve o günde anne olamayan hanımların neler hissettiğini onlardan iyi kim bilebilir; herhalde güzel şeyler değildir. Bakmayın Feministlerin, o, "biz kadınlar erkek milletinin çocuklarını doğurmaya mecbur muyuz?" çaçaronluklarına; kadınlığın evc-i bâlâsı, annelik değilse nedir ki? O sebeptendir ki ara-sıra eşimin, oğullarına benden ziyade ihtimam ettiğini, ilgi ve şefkat gösterdiğini hissedince kıskanmak içimden geçmiyor; aslında geçmedi değil: Erkeklerde biraz tavuskuşu tabiatı vardır ve hanımları için dünyanın en kaydadeğer insanı olmak isterler lâkin bu talep fıtrata aykırıdır. Erkek bir yol arkadaşıdır kadın için; evlât ise, belki de varoluşun en anlamlı tezahürlerinden biri. Anneyle evlâdı arasına girip, orada hâsıl olan sıcaklıktan pay ummak, nereden bakılırsa bakılsın akıl kârı bir iş değildir ve hakikat, erkeklerin en zayıf ve güçlü tarafını inşâ eder.

Lâmı-cimi yok; Anneler Günü, gelecek seneden tezi yok herhangi bir sebepten ötürü annelik saadetini yaşayamamış bütün hanımları da kaplayacak şekilde genişletilmeli. "Dünya kadınlar günü var ya" filan demeyiniz; oradaki cins ayrımcı edâ bana her zaman soğuk ve itici görünmüştür zira anne, kadından daha fazla bir şeydir. Böyle bir günde asıl hatırlanması ve onurlandırılması gerekenler, hilkatin veya kaderin kendisinden bu saadeti esirgediği hanımlardır.

Evlâdı ne kadar hayırsız olursa olsun bir annenin yaşadığı güzellikler vardır, biz onları hiç bir zaman bilemeyeceğiz, ama anne olamayanların böyle bir günde annelerden ziyade ilgi ve hürmete ihtiyaç duydukları âşikârdır.Her kadın annedir çünkü.

Nalbur Ruhi'nin fendi, fırıncı Nusreddin'i yendi

Refah Partisi, Anayasa Mahkemesi tarafından, "laiklik ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiği" gerekçesiyle 1998 yılında kapatıldı; RP yöneticileri tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (yani şu meşhur "Batı Klüb"ün yargı organına) yapılan itiraz neticesinde mahkeme, 4'e 3 çoğunlukla Türk Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararını haklı buldu.

Bu karara karşı RP'liler, AİHM'nin Büyük Daire'sine yeniden itiraz ettiler; 17 kişilik büyük daire, bu defa kararı "oybirliği" ile onayladı. Bu kararın gerekçesinde dikkati çeken nokta Mahkeme'nin şöyle bir içtihatta bulunmasıydı: "Şeriat, demokratik değerler üzerinde temellenen demokrasinin antitezidir; bilimin ışığında gelişen insanlık fikrinin, hürriyet ve bağımsızlık kavramının zıddıdır."

AİHM'nin "şeriat" kavramını tarif etmekte kendini yetkili ve ehil görmesi çok ilginç bir noktadır ve bu meselenin Türkiye'de yeterince tartışılmadığını zannediyorum: AİHM, bu karara varırken "şeriat"la ilgili bir ilmi yayın ve literatür taraması yapmak veya kavramın

tarifini bilirkişi heyetine devretmek yerine, RP'yi kapatmak için Yargıtay Başsavcılığı'nın derlediği ve dava dosyasına koyduğu delilleri göz önüne almakla iktifa etmiştir. Mahkeme'nin bu noktada usul açısından laubali davrandığını düşünüyorum ama RP yöneticilerinin beyanlarından oluşan "söz" delillerini şöyle bir okumak bile, sıradan bir Avrupalı yargıcın paniğe uğramasına sebep olacak kadar kışkırtıcı, saçma ve fazlaca düşünülmeden sarf edilmiş intibaı veriyor. Açık söylemek gerekirse AİHM, "şeriat" kavramını Batı hukukunda "yeni bir kapalı politik alan" olarak tarif ederken, kavramın RP yöneticilerinin beyanlarında açıkça görülen laubali, itinasız, ilmî endişeden uzak tasarruf tarzını tekrarlamış gibi görünüyor; sonuç ciddi ve vahimdir: AİHM, dava dosyasında kendisine sunulan cümlelerdeki şeriat kavramını, birinci derece politik bir anlama sahip bulunduğunu farz ederek. Şeriatı, yani ekmel tâbiriyle "İslâm ahkâmı"nı insanlık fikrine, hürriyet ve bağımsızlığa aykırı bularak politik alanın dışına çıkarmıştır ve bu içtihat kararına göre "Şeriat", aynen Faşizm, Irkçılık, Jenosit veya Obskürantizm gibi insanlık düşmanı bir tehdid olarak tescil edilmiştir.

Başka ilginç noktalar da var: AİHM'nin Türkiye ile ilgili davalara bakarken, onayladığı tek Türk Anayasa Mahkemesi kararı, yukarda sözü edilen karardır; AİHM, daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından verilen TBKP, SP ve ÖZDEP'in kapatılma kararlarını "demokratik toplum düzeninin icapları"na aykırı bulmuştu; meselâ SP'nin kapatılma kararını eleştirirken AİHM, "SP'nin demokratik kurallara uygun biçimde Türkiye'nin federasyon olması yönündeki ifadelerinin, demokrasiye aykırı olmadığını" belirtmişti.

AİHM'nin şeriatı doğrudan teokratik siyasi düzen kurma arzusuyla eşdeğer bir menfilik çerçevesi içinde tarif etmesi, Avrupa Hukuku'nun egemen olduğu yerlerde bundan böyle yeni anlam karışıklıklarının doğabileceği ihtimâlini de göz önüne getiriyor. Kendisine sunulan verilerle hüküm veren AİHM'ni, bu kararından ötürü "İslâm düşmanı" veya "medeniyetler çatışması" tezinin hararetli bir taraftarı olarak itham etmek haksızlık olur. Eğer haksızlık aramak gerekirse sürece tâ başından bakılmalı; "şeriat" gibi çok yönlü ve birden fazla anlam taşıyan kavramların ehliyetsiz, dikkatsiz ve belki de artniyetli ağızlarda ve kısa vadeli siyasi hedefler için istismardan çekinmeyen çevrelere dikkat kesilmeli.

Din üzerinden siyaset yaparak taraftar kazanmaya çalışmak, dünyanın en alçakça ve en ucuz davranışlarından biri olması hasebiyle, kanunen suç sayılmazdan evvel politik centilmenliğine aykırı. Siyaset, program ve mahâret üzerinden yapılmalıdır ve bu mânâda laikliği, demokratik nizamın vazgeçilmez bulanlarla beraberim; ne var ki, AİHM'nin bu içtihadı ile İslâm, "şeriat" kavramı öne çıkarılarak "insanlık fikri"ne aykırı bir hâl gibi mahkûm edilmiştir ve buna eğer "İslâm fobisi" demeyecek isek, laubalilikten daha uygun bir sıfat bulmakta zorlanırız.

Konuyu biraz daha âmiyâneleştirerek izah gerekirse, bu ülkede Fırıncı Nusreddin Efendi'ler, Nalbur Ruhi Efendi'lere karşı hep kaybettiler. Politikanın zirvelerinde İslâm'ı hep "Ekmek Teknesi" dizisindeki içten pazarlıklı, riyâkâr ve retorikte Müslüman Nalbur Ruhi Efendi'lerin temsile kalkışmalarından hep zararlı çıktık. Kendi mahkemelerimize ve yasama uzvumuza bir

türlü anlatamadığımız bu inceliği, AİHM'den anlamasını beklemek biraz haksızlık oluyor galiba.

Olimpos'ta hava durumu

Ciddi ve büyük yazarlar, okuyucu ile muhaberâta girişmeyi lüzumsuz, tehlikeli ve sıkıcı bulurlar (okuyucuların fikrini öğrenmekte ne gibi bir heyecan veya fayda mülahaza edilebilir ki?); kanun böyle konulmuştur: Yazar yazar, okuyucu da okur; daha doğrusu yazar, gökten sadece kendisine zembille indirilen fevkalade fikirleri, gönül açıcı ilhamları ve el değmemiş mazmunları anlaşılabilir hale getirerek sunmalıdır (zira, olduğu gibi takdimi okuyucunun sağlığına iyi gelmeyebilir; biraz sulandırılması, belki bir başka imbikten geçirilmesi gerekmektedir!): Okuyucunun bu durumda yapması gereken tek şey vardır; huşû ile okumak ve haline şükretmek.

Ne var ki hayli zamandan beri bir kısım okuyucu taifesi, an'anevi okuyucu"yazar münasebetinin dışına çıkmaya yeltenerek yazara mektup yazmaya, telefon etmeye ve daha ziyade elektronik mektup denilen nevzuhur icat vesâtetiyle "Olimpos'ta neler oluyor, biz de anlayalım?" kabilinden çiğ bir merakı zail endişesiyle yazarla muhatap olmaya kalkışmaktadır!

(Bir saniye; hemen alınganlığa başlamayalım; burada "ciddi ve büyük yazar"larla onların okuyucularından bahsediyoruz; anlattıklarım, sizi ve beni alâkadar etmiyor. Sadece genel kültür olsun diye bu bilgileri size aktarmak muradındayım.)

Devir, "devr"i dilârâ"yı demokrasi" devridir efendim; Büyük yazar kâşânelerinin bulunduğu Olimpos mevkii, artık sallasırt belediye otobüslerinin bile yarım saatte bir sefer eylediği, "ayakaltı" ve erişilebilir bir turistik mevkii derekesine düşmüştür. Yazarlar da bu halden pek muzdarip oldukları için, seyyar satıcı kılığıyla bile "site"nin derûnuna nüfuz ederek, "o yazı öyle mi yazılır, ah ben olacaktım ki!"ye benzeyen cümlelerle karşılaştığı ilk demde yazara "şekil" göstermektedir. İşbu yüzdendir ki ciddi ve büyük yazarlar, okuyucu ile muhaberâta girişmeyi lüzumsuz, tehlikeli ve sıkıcı bulurlar!

Neyse ki tasvire çalıştığım durum, bu satırların yazarını ve sizleri değil, başkalarını kapsamaktadır; yazarınız, sıkça tekrar edildiği gibi "binlerce, yüzlerce, onbinlerce" mektup veya mail almak şerefine nail olanlardan değildir: Haftalık e"mektup trafiği sayıca onu"onbeşi geçmez. Geçmez lâkin, aslına bakılırsa yazar, "her gün ortalama üçyüz civarında spam alıyorum" diyecek olsa başı kat'iyyen ağrımayacaktır. "Spam", ortalıkta dolaşan e"posta adreslerine gönderilen ticari veya ticari olmayan mektuplara verilen ortak isim imiş, onu da öğrendik. Bir başka elektronik tâciz unsuru ise, nasıl çalıştığına akıl"sır erdiremediğim "mail grupları" tarafından yollanan mektuplardır. Galiba, sayısını asla tahmin edemeyeceğim sayıda insan, kendilerine bir isim bularak bir internet grubu teşkil edip akıllarına gelen"gelmeyen,

bizi ilgilendiren"ilgilendirmeyen her konuda yazıp çizerek birbirlerine mektup yollayıp durmaktadırlar. Şol fakiri dahi yazar yerine koydukları için olsa gerek, kendi kararlarıyla üye kaydedip, kapalı devre yazışmalarından haberdar etmek isterler. Günün en işlek saatlerinde neredeyse dakika başına bu mektuplardan bir tanesi düşer posta kutuma.

"Göndersinler, okuyunuz, ne ziyanı var efendim?" diyemezsiniz; bu posta kutusu denilen meretin bir istiab haddi vardır; iki gün gecikir de bakımını yapmazsanız şişiverir, açılmaz. Size posta hizmeti veren program "aloo, posta kutunuz doldu kardeşim, temizleyiveriniz" diye ikaz yollayıp durur. Bu arada olan, ciddi ve gerçekten okunması, cevap verilmesi gereken okuyucu mektuplarına olur; o mail kalabalığı arasında kaynayıp gider, bazen okunmadan çöpe atılan mektuplar arasına karışarak kaybolur; ardından şöyle sitemler alırsınız, "Vallahi aşkolsun; ne kadar kibirlisiniz, vaktiyle bir mektup yazmıştım hâlâ cevabını bekliyorum. Cevap yazmayacak idiyseniz makale başlığına niçin posta adresinizi koyarsınız ki?"

Okuyucu bu noktada alınganlık göstermekte haklıdır; adres vermiş iseniz size yollanan mektubu okuyacaksınız ve karşılık vereceksiniz; medeni terbiye böylesini gerektirir. Lâkin bir dakika; internet ortamı, kimlik saklamaya pek müsait olduğu için kafayı bu işlere takmış okuyucu makûlesinin genellikle biri sahih, öteki dandik (veya sadece "nick") en az iki posta adresi vardır. Bir yazara hakaret etmek istediğinde dandik olanını kullanarak ağzına geleni sayar döker; bir başka okuyucu tipi ise sürü sahibinin sığırtmacına seslenirken kullandığı hitap tarzını tercih ederek selamsız sabahsız söze başlayıp gaayet laubali bir üslupla derdini anlatmak alışkanlığındadır. Kimisi kısa cevap verilmesinden hazetmez; kimisi, "başınızdan geçen önemli bir hadiseyi anlatır mısınız?" veya "hocamız şöyle bir ödev verdi, cevabına yardım etseniz ne iyi olur" veya "dünya görüşünüz nedir?" kabilinden etraflı sualler sorar; nezaketle geçiştirecek olsanız, "vay efendim, niçin adam yerine konulmuyoruz" diye feverân eder.

Bir dakika; işin âdâbına riayet eden okuyuculara karşı hak nâ"şinaslık etmeyelim; onlar kendilerini bilirler esasen.

E, lâfı nasıl bağlamalı? "İletişim bir aile terbiyesi meselesidir haddizâtında" desek nasıl olur?

Bence iyi olur!

Yorumsuz yorumlar

Eurovizyon şarkı yarışmasında birinci olmuşuz; hezar tebrik! Türkiye adına yarışırken İngilizce bir şeyler söyleyen bizim şarkıcı da dahil birkaçını seyrettim, bir şey anlamadım. Bizimkiler, Türklerin bile anlamadığı bir şarkıyla birinci oldular demektir bu; mutlu olmalı mıyız?

Globalleşme denilen şey bu olsa gerek; popüler kültür ve İngilizce. Batılı kulaklara ve gözlere oryantal zevkler ihsas ettiren kalça figürleri ve ritm temaları dışında Türkiye'nin birinciliğini vurgulayan şeyler nedir bu yarışmada?

Başkalarını bilmem; bu birincilik beni ne sevindirdi ne de gururlandırdı; bu "zafer", dili zenginleştireceğiz ve özüne döndüreceğiz derken bu hale getirenlere armağan edilse yeridir.

Hürriyet Gazetesi'nin haberine göre, Genelkurmay Başkanı'nın bugün yapacağı basın toplantısına sadece "akredite" gazetelerin Ankara temsilcileri davet edilmiş bulunuyor.

Akredite, "kendisine güven duyulan" anlamına geliyor!

Yorum yok; yoruma hâcet de yok.

"Neşter Operasyonu" diye ünlenen iddianame, SSK bünyesindeki bazı tıbbî yolsuzlukları gündeme getirdi; yolsuzluğa sebep olan ilişkiler ağının sadece SSK ile sınırlı olduğu düşünülemez. Sağlık kuruluşlarına tıbbî malzeme satan firmalarla, bu gibi sarf malzemelerini kullanan bütün sağlık personeli zımnen töhmet altındadır.

Konuyla ilgili olarak Tabibler Odası adına açıklama yapan bir yetkili, durumu "vahim" olarak niteledi; meselenin vahimden de öte boyutlar taşıdığı tartışılamaz. Bana kalırsa bu iddialar, sadece adli mercilerin gayretiyle açıklığa kavuşamaz; Türkiye standartlarına göre meslek bilgisi ve ahlâkı bakımından çok iyi eğitim görmüş hekim camiası, taşın altına elini sokmadan bu israf ve yolsuzluk kapısı ardına kadar kapatılamaz ve birkaç ay sonra unutulur gider.

Tıp camiasını, meslek hayatlarının en komplike operasyonu bekliyor.

Necip Fâzıl Kısakürek âhirete yürüyeli 20 sene olmuş. Dün Nevşehir'de yapılan panele rahatsızlığım sebebiyle katılamadığım için müteessirim.

Necip Fâzıl, Türkiye'de "sağ" kavramını biçimlendirmiş ve ona plastik kazandırmaya yıllarını vermiş bir insandı ama ne gariptir ki halefi yoktur. Sağın en vahim derdi "ferd"e yatırım yapmaması ve işi "hariçten demokrat gibi görünse bile" totaliter ve otoriter bir anlayışla yürütmeye çalışmasıydı. Necip Fâzıl, sadece "sağ"ın değil, Cumhuriyet devrinin en mühim ve dikkate değer "fert"lerinden birisiydi; o, yaşadıkları ile yazdıkları arasındaki mesafede kendisi gibi kalmayı bu meziyetiyle başarabilmişti.

Üstâdın siyasetle ilişkisi hep "naif" seviyede kaldı; angajmanları ve düşmanlıkları ile naifti; aynı özelliği dini ve tarihi meselelerle ilgili olarak kaleme aldığı monografilerde de görürüz. Şiirdeki kudreti ve bir aksiyon adamı olarak samimiyeti, naif taraflarını setreden bir başka üstünlüğü idi.

Halefinin olmayışı meselesi önemli; şairâne bakışı, onda sosyoloji birikiminin yufkalığını ikaame eden bir başka cihettir. Siyasi davranışlarındaki tutarsızlığı, egosunun gücü kadar sosyoloji vadisindeki yalınkatlığına da işaret eder. Bir "Büyük Doğu" gençliği hiç olmadı; "yetişsin" diye binbir emek verdiği fidanı her sulayışında başka gelişimlerle karşılaşıyor, kısa bir infial nöbetinden sonra yeniden işe koyuluyordu.

Türk nesrinde bir "Necip Fâzıl cümlesi" vardır ve bu cümle üslûbu, neredeyse yan yana duran üç kelimesinden bile tanınacak ölçüde kendisine mahsustur. Onun hakkıyla kazandığı "Sultan'üş Şuârâ"lık ünvânı, nesrini gölgelememelidir; yeni kuşakların Necip Fâzıl'ı bu dikkatle okumalarını da isterim.

O kadar "nevi şahsına münhasır"dı ki, yeri dolmamıştır; böyle insanların yerini, kendilerinden başka hiç kimse dolduramaz.

Yattığı yer cennet olsun.

Dünkü Zaman Spor'un manşetinde tebrikle temenni iç içeydi: "Futbolun 100'ü gülsün" Öyle olsun: Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün şampiyonluğu, âdil ve hak edilmiş bir başarı çizgisinin taçlanmasıdır. Genel yayın müdürümüz Ekrem Dumanlı'nın şahsında Kara Kartal'a gönül vermiş bütün dostlarımı tebrik ederim.

Resmi bayramların yeni çehreye ihtiyacı var mı?

Milli maçlarda gösterdiğimiz dayanışmayı bir milli bayramda tekrar edemiyorsak, işin tertipleniş safhasında bazı aksaklıkların bulunduğu âşikârdır. Ne yapsak, Bulgaristan"dan yeni "bayram düzenleme uzmanı" mı çağırtsak nedir?

Meselenin "Avrupa Birliği"ne giriş için gerekli olan uyum kanunları"yla veya "Cumhuriyet"in temel kazanımlarından geri adım atmak"la bir bir alâkası yok: 19 Mayıs kutlamaları dolayısıyla başlayan tartışmanın bir şekilde hayırhah ve sâlim sonuçlara ulaşabilmesi gerek.

Bütün talebelik hayatım boyunca 19 Mayıs Bayramı"na ne seyirci ne de jimnastik grubu içinde gösterici olarak katılmadım. Bu isteksizlikte sene sonuna yaklaşılmış olması sebebiyle daha çok ders çalışmak arzusu da vardı ve günaşırı bir tempoyla tekrarlanan "19 Mayısçılar spor salonuna, çalışma yapılacak" anonsundan kurtulmak da işime geliyordu; ve galiba bunca

jimnastik çalışmasından kurtulabilmemi, biraz da atletik bir vücuda sahip olmayışıma borçluydum.

Geçen hafta sabah kahvaltısı esnasında televizyondan 19 Mayıs kutlamalarına bir kere daha göz attım; mânâ itibariyle değişen hiçbir şey yoktu.

Bayram yapılacak: Yap!

Bizim resmi bayramlarımız "bayram" fikrinden kopuktur nedense. Şöyle bir zihninizden geçiriniz; onca kalabalık, öğrenci, asker, seyirci, sanki bir avuç bürokratın veya "protokol"a mensup resmi zevatın takdirini kazanmak için yapılan toplu gösteriler için bir araya gelmiş gibidir. Resmi zevat, o gün için özel surette hazırlanan seyir tribünündeki rahat koltuklarına oturup kara gözlüklerini takarak, önlerinden "resm-i geçit" yapan askerleri, öğrencileri, çocukları seyreder, ara sıra isteksizce alkışlayarak "şenliğe" katılır ve ardından kutlamaları kabul ederler. Kim, kimi, niçin kutlamaktadır; asıl kutlanması gereken kimdir; bir resm-i geçide katılmak, bu iş için bir ay öncesinden sıkıcı çalışmalara katılıp özel elbiseler tedarik etmek bir genç veya bir çocuk için ne kadar eğlencelidir, düşünülmez bile. O törenlerde bütün katılığı ile hissederiz ki bu bayramlar, kelimenin içini doldurmak anlamında "bayram" olsun diye yapılmamaktadır. Bayramın esas öznesi olması gereken toplum, yani seyirciler kenarda, polis veya askerlerin yaptığı güvenlik şeridinin arkasında itiş-kakış halde ne olup bittiğini anlamak için birbirinin omzu üzerinden bayram yerine şöyle bir göz atmak derdindedir ve bu durum her farkettiğimde bana, zenginlerin düğününü bahçe duvarının arkasından seyreden fukara mahalle çocuklarının hâlini hatırlatır; sanki onlar ait olmadıkları bir âlemden bir kaç görüntü hırsızlamak için merak ile içerde olup biteni seyretmektedirler.

"Asker görünce ağlardım"

Tam da o esnada Cumhurbaşkanı, Samsun"dan ve Selanik"ten getirilen bayrak ve toprağı teslim almaktaydı. Üç defa öpüp başa koyma seramonisi, teslim alan ve teslim eden tarafından itina ile tekrarlandı; o esnada devlet başkanımızın da bu törenleri garipseyip garipsemediğini merak ettim; merakımın bir kısmını gideren bir haberi, ertesi günün gazetelerinde okudum; onca yoldan gelen, elden ele geçen, toza toprağa maruz kalan bayrak, tam şeref locasının merdivenlerinde bir görevli tarafından değiştirilerek devlet başkanına "hijyen" yani, daha evvelce hazırlanmış, ütülü ve temiz bir bayrakla değiştiriliyor ve Cumhurbaşkanı o bayrağı teslim alıyormuş! Normaldir, sağlık gerekçesiyle alınması gereken bir tedbirdir diyebiliriz ama o zaman, günlerden beri Samsun"dan Erzurum"a, oradan Sivas"a Kayseri"ye, Kırşehir"e ve Ankara"ya kadar yüzlerce öğrenci atletin nöbetleşe yerine getirdiği koşunun en anlamlı sembolü, son anda anlamını kaybediyor gibi bir mânâ ile karşılaşıyoruz. İlginç! Hele o stadyum gösterileri... Her gösteriden önce madenî sesli bir spikerin, "Şimdi falanca gösteri yapılacaktır, arzederim!" cümlesiyle tekrarlanan komutları, bayramı ne kadar da resmi ve hatta askeri bir boyuta taşıyıveriyor.

Tribünlere oturtulan binlerce genç, ellerindeki karton levhaları indirip kaldırarak yazılar, şekiller çizerken hiç sıkılmıyorlar mıdır dersiniz? Bayramdan onların hissesine düşen pay tabelacılık yapmak. Ve sanki, tek merkezden yönetilen bütün gösteri, devlet başkanının gönlünü hoş etmek için düzenlenmiş gibi. Böyle muazzam kitle gösterileri vaktiyle Demirperde ülkelerinde pek revaçtaydı ve 70"li yılların sonuna doğru, bu işi daha iyi başardıkları gerekçesiyle Bulgaristan"la fikir alışverişine girişilmiş ve işbirliği yapılmıştı. Demirperde ülkelerinde terkedilen kitle gösterilerinin Türkiye"de hâlâ devam ettirilmesi de ilginç.

Toplu gösteri ve "resm-i geçit" âdetine sadece tek istisnâ tanınmasından yanayım; bir milli bayramda en az bir bölük asker mutlaka resm-i geçit yürüyüşü yapmalıdır. Cihet-i askerî"nin gündelik siyasete karışmasına ne kadar karşı olursam olayım, dünyada şahsen seyre değer bulduğum şeylerin başında askerlerin uygun adımla yürüyüşü gelir. Sulugöz değilimdir, kolay duygulanmam ama ne zaman uygun adımda yürüyen bir askeri birlik görsem, ciddiyet maskem dağılıverir ve her defasında Rahmetli Şair Mehmet Çınarlı büyüğümüzün babası için yazdığı "Asker görünce ağlardın" mısraı aklıma geliverir. Askerlerin yürüyüşünde, orduyla milletin içiçeliğini aksettiren çok derûnî, hatta mânevî bir lezzet bulurum; zira onlar bizim yürüyen ayağımız, sıkılı yumruğumuz, gücümüz, itibarımız ve milli nâmusumuzdur.

Dostluğumu sınama

Ben "milli bayram" kavramına karşı değilim; tam aksine böyle bayramların bütün toplumun iştirak ettiği, gönülden benimsediği ve gerçekten bayram ettiği bir üslûpta kutlanmasından yanayım. Nasıl yapılacağı konusunda bir fikrim yok ama nasıl yapılmaması gerektiğini dilimin döndüğünce izaha çalıştım. Bayramlarımızın bu hali, devletin millet için varolduğu değil, milletin devlete şükranlarını sunmak için görevlendirildiği bir mânâ çerçevesini hatırlatıyor. Oysa ki arzu edilen şey milletle devletin kaynaşması, o günlerde bütün toplumu etkisi altına almasını beklediğimiz duygunun gerçekten "milli neş"e" ile ifade edilmesidir.

Bayram bir neş"e vaktidir; devlete bağlılık sunma töreni değil. Kaldı ki, temel değerlerinden emin devletler, vatandaşlarını bu gibi temsili sadakat sunma törenlerine davet etmeyi akıllarına bile getirmezler. Sadakatın, vefanın, dostluğun sınanmaması gerekir; sınandığı anda varlığı hakkında şüpheye düşülmüş demektir çünkü.

Otoriter bayram olur mu?

Bu haliyle milli bayramlarımız, totaliter ve otoriter bir edâ taşıyor; zamanla bu bayramların gövdesine iliştirdiğimiz ve gitgide kanun sertliğine bürünen, canlandırma merasimleri, bayrak koşuları gibi ilave gelenekler, asıl anlamını kaybediyor. Vaktiyle BBC televizyonunun "dünyanın en garip olayları" ismi altında gösterdiği ve Türkiye"den bir bayram manzarasını ekranlara getiren kısa filmi hatırlıyor olmalısınız. Bu üslubu değiştirmemiz, daha topluma

yakın, daha çok iştirak edilen, daha çok sevinç duyulan bir bayram ritüeli icad etmemiz gerekiyor.

"..laarda yüzen alsancaak"

Kanun konusudur ve yıllardan beri gelenek haline gelmiştir ama yılda dört defa tekrarladığımız resmi bayramları ikiye indirebiliriz pekâlâ; her yıl soğuk havada ve genellikle yağmur altında geçen çocuk bayramını 19 Mayıs"la birleştirebiliriz; gençler ve çocuklar için tadına doyulmaz bir milli festival haline getirebiliriz bu bayramları. 23 Nisan tarihleri ise daha çok ilmi toplantıların ağırlık kazandığı bir başka kutlamaya sahne teşkil edebilir. Buna mukabil 30 Ağustos Zafer Bayramı"yla Cumhuriyet Bayramı"nı bir arada kutlamak da mümkündür; iki defa çoğalmış bir neşe ve heyecanla bu iki gurur vesilesi, tek günde birleşebilir. Ne var ki bu tekliflerin, işi gücü öküz altında buzağı aramaktan ibaret çevrelerce nasıl istismar edileceğini tahmin etmek hiç de zor değil ve sırf bu yüzden fikrimin tekliften ziyade şahsi bir zihin egzersizi olarak anlaşılmasını tercih ederim. Bu öyle tehlikeli bir konu ki, ezkazâ muhalefet teklif etse iktidar terslenir, iktidar aynı teklifi yapsa muhalefet, "bunlar çaktırmadan devleti yıkıyorlar" diye ortalığı velveleye verir.

Vaktiyle İstiklâl Marşı"nın "prozodi" hatâlarıyla mâlul ve topluluk tarafından hakkıyla icrâsı neredeyse imkânsız olduğu için yeniden bestelenmesi telaffuz edilmişti ve bu teklif son derece doğruydu ama netice alınamadı. Netice itibariyle şan eğitimi almış azınlık dışında Milli Marşımız, hiçbir bayramda, törende, toplantıda, (hele stadyumda) âhenkle ve aslına uygun olarak icrâ edilemiyor. Biz üç kişi yanyana gelip Milli Marşını ağız tadıyla söyleyemeyen bir topluluğuz. Ne var ki, bu gibi şeyleri tabu haline getirmekte üstümüze yoktur; en iyisi hiç söylememiş olmak; geçelim.

Uzman mı çağıralım?

"Vatan, millet, Sakarya" tabirinin, çokça, yersiz ve hamasî anlamlarda kullanılması yüzünden genç kuşaklar arasında nasıl istihza konusu halinde algılandığını hatırlayınız. Milli bayramlar, toplum dayanışması için, milletle-devletin beraberliğini teyid etmesi ve âdetâ her bayramda yeni bir "toplum sözleşmesi" güzelliğine yol açması için ne güzel vesilelerdir. Milli ruh denilen şeye gerçekten büyük ihtiyacımız var ama aynı anda onu değersizleştirmek ve sıradanlaştırmak için ne kadar çok gereksizlik yaptığımızı da hatırlayabilmeliyiz. Etrafımızda yeni dünyaların kurulduğu, sağımızda solumuzda "yeni komşu"lar peydahlandığı bir devirde milli bayramları bir dayanışma ve müşterek sevinç vesilesi kılmak lâzım. Milli maçlarda gösterdiğimiz dayanışmayı bir milli bayramda tekrar edemiyorsak, işin tertipleniş safhasında bazı aksaklıkların bulunduğu âşikârdır. Ne yapsak, Bulgaristan"dan yeni "bayram düzenleme uzmanı" mı çağırtsak nedir?

Tren ve tesettür

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Tahran'da İslâm dünyasının devlet temsilcilerine hitaben yaptığı konuşma, mânâsı itibarıyla çok önemli, zamanlaması bakımından hayli gecikmiş bir muhteva taşıyordu; bu bakımdan beklenen etkiyi uyandırmayacağı tahmin edilebilir:

Aynı hitap ve inisiyatif tarzı en azından bir sene önce tercih edilmeli, hatta Türkiye 1950'den sonra, tarihin ve jeopolitiğin kendisine biçtiği "İslâm dünyasının mızrak ucu" olmak görevini, sistematik bir ısrarla tekrarlamalıydı. Şimdi "bâ'de harab'ül Basra"dır ve İslâm âleminin içine düştüğü siyasetsizlik krizini en iyi, dünkü Hürriyet'te yayınlanan bir fotoğrafta görebilmekteyiz: Fotoğraf, çok yönlü okumalara müsaittir; resimde Kerkük'ün "seçim"le göreve gelen yeni Kürt Valisi Abdurrahman Mustafa'yı, çarşaf büyüklüğünde bir Amerikan bayrağının önünde, Anglo"Saxon tarzında sağ elini havaya kaldırarak yemin ederken görüyoruz. Yemin edenlerin hemen bir metre kadar arkasındaki koltukta muharip kıyafetleri içinde matruş ve âbus çehreli bir Amerikan generali yer alıyor. Kerkük'ün askeri ve siyasi işlerini tanzim etmesi için ABD hükümeti tarafından görevlendirilen General Reymond Odierno, hemen önünde temsil olunan siyasi müsamereyi küçümseyen, ilgisiz bir edâ ile odanın tavanında muhayyel bir noktaya bakmaktadır!

Tepeden tırnağa doğru ama gecikmiş sözlerdi Abdullah Gül'ün Tahran konuşması: "Yeni bir vizyon edinmeliyiz, kadın"erkek eşitliğini önemsemeli, içişlerimize çekidüzen vermeli, temel hak ve hürriyetleri temin etmeli, gelir dağılımı eşitsizliklerini önlemeli, hayat standartlarını yükseltmeliyiz". Devletin en geleneksel ve ciddi siyaset üreten kurumlarından birisi olarak şöhret yapan hariciyemizin en ziyade tenkide müstahak tarafı, Türk dış politikasının inisiyatif üstlenmekte gösterdiği gönüllü kararsızlık olarak nitelense yeridir. Türkiye, İslâm Zirvesi ve benzeri politik platformlara hep, "biz aslında Batı dünyasına aitiz ama katılalım da âdet yerini bulsun" tavrını açıkça hissettiren bir inançsızlıkla katıldı; aynı tavrını, İslâm ülkelerine gönderdiği diplomatik temsilcilerin seçiminde de hissettirmekten çekinmedi. Serdedilen bu yarım ağızlı gönülsüzlük, nihai tahlilde İslâm âlemi içinde siyasi ağırlığımızı zedeleyen bir tavırdı; oysaki bu manivelayı ciddiyetle kullanarak İslâm dünyası içinde yüksek bir politik itibar edinebilirdik; bundan hassasiyetle kaçındık. Abdullah Gül'ün Tahran konuşması, işte bu bakımdan en az otuz"kırk sene gecikmiş bir retoriği temsil ediyor ve Türkiye lehine bir menfaat sağlaması zayıf ihtimâldir.

Amerika bugün İslâm dünyasını, dut dalını silkeler gibi sarsıyor. Suudi Krallığı, İran ve Suriye, ABD'nin kaba ama etkili siyasi taarruzu karşısında siyaseten giderek daha da çaresiz hale geliyor. Aynı retoriği, dış politikamızın hesaplı bir rüknü haline getirebilmiş olsaydık, bugün Sayın Gül'ün söyledikleri daha yüksek dozda samimiyet ihtiva ediyor olabilirdi; halbuki bugün için aynı sözler, "raylardan uzaklaşın, tren geliyor" ikazından başka anlam taşımıyor.

"Tesettür defilesi" konulu haberlerden gınâ geldi; yeni İslâmi"muhafazakâr siyasi elitlerin hanımlarına birisi artık izah etmeli ki tesettür, "göze çarpmak ve dikkat çekmek" değil, bilakis "ziynetleri gizlemek" anafikri üzerine yaslanır, bu bir; ikincisi, bir kömür çuvalının içine konulmuş ve ağzı sıkıca bağlanmış halde de olsa bir kadının podyuma çıkarılmasında uzak yakın hiçbir İslâmi nükte bulmak mümkün değildir. Bu gibi gösterileri dini hassasiyet uğruna düzenlediğini iddia edenler dürüst olmalılar; yaptıkları işin sadece "ticari" boyutu vardır. Bu tenkidler, dileyen hanımların şık, temiz ve bakımlı olmak hak ve imkânlarına bir tahdid getirmiyor, sadece şu sual sorulmalı ve cevabı samimiyetle verilmeli; şıklık, güzellik, bakımlılık kimin için, kime yönelik? Evinden sokağa çıkmak üzere hazırlanan her hanım, ayna önünde bu suali nefsine yönelttiğinde cevabını bilir.

Bu gibi zihin bulandırıcı propagandalar yüzünden tesettürle türbanın aynı anlama kilitlenmesi çok ilginç; hanımlar pekâlâ bilirler ki "örtsünler" emrini şeklî mânâda anlayan ve uygulayan bir kadın, dilerse "yine de" ziynetlerini sergileyebilir ve bu hâlin misâllerini görüyoruz; buna mukabil saçını bile örtmediği halde, hali, tavrı, giyim üslubu ve davranışları ile "mütesettir" hanımlar hiç de az değil. Kimseye fetva vermek, ölçü getirmek derdinde değilim, yazdıklarımın yanlış yorumlanabileceğinin de farkındayım. Bu memleketin, mukaddes Ankara Palas'ta tesettür defilesi tertiplemekten daha mühim ve âcil meseleleri var; iz'an herkese lâzım.

2003

30 Haziran

Her şirket, biraz tarikattir Zaman Gazetesi

30 Haziran

Müslümanların 'dünyevilik' ile imtihanları Aksiyon Dergisi

29 Haziran

Kimya değil simya Zaman Gazetesi, Turkuaz

28 Haziran

Aman ha! Zaman Gazetesi

23 Haziran

İşte yılın kültür hadisesi budur Zaman Gazetesi

23 Haziran

ABD, Türkiye'yi işgale kalkışırsa... Aksiyon Dergisi

22 Haziran

Aydınlanmayı nasıl 'kötü yol'a düşürdük? Zaman Gazetesi, Turkuaz

21 Haziran

Askerliğin "bedel"i olmaz! Zaman Gazetesi

16 Haziran

'Çağdaş' yatak odası takımı! Zaman Gazetesi

16 Haziran

Biz Türkler, "İslâm Dünyası"nın neresindeyiz? Aksiyon Dergisi

15 Haziran

Tarafsızlık serumu Zaman Gazetesi, Turkuaz

14 Haziran

"Y.A."ya ağabey nasihati: "Büyü de gel çocuğum" Zaman Gazetesi

09 Haziran

Muhariplik ruhu ve sosyal bilimler eğitimi Aksiyon Dergisi

09 Haziran

Senin kitabın hangisi? Zaman Gazetesi

08 Haziran

Derin devlet estetizmi Zaman Gazetesi, Turkuaz

07 Haziran

CHP, Atatürk'ün mirasına ehil midir? Zaman Gazetesi

02 Haziran

Mareşal Çakmak, Balkan Paktı'na karşı mıydı? Zaman Gazetesi

02 Haziran

Osmanlı İstanbul'unun günbatımı Aksiyon Dergisi

01 Haziran

Fotojeni güzelleri Zaman Gazetesi, Turkuaz

Fotojeni güzelleri

Fotoğrafı makinenin değil de fotoğrafçının çektiğini öğrendiğim esnada, profesyonel fotoğrafçı olacak çağı çoktan kaçırdığım için üzgün değilim; şimdilerde kendimi işin amatörü sayıyorum.

Amatörlük, bizde daha ziyade siyaset esnafının iştigal ettiği bir hayat tarzıdır ve sair meslek erbabı arasında pek yaygın değildir; o yüzden bizim meslek terbiyemizde amatörlük tehlikeli addolunması gereken bir meşgaledir ve bu cümleye misal olarak kendimi göstermekle yetiniyorum. Frenk dilinde amatörlüğün, başkaları için tehlikeli olabilecek şekline "dilletante" ismi veriliyor; Türkçe'de karşılığı yok ama misâli bulunabilir: Sekiz sene süreyle mis gibi hasta tedavi ettiği halde günün birinde "sahte doktor" olduğu anlaşılarak yakayı savcılığa kaptıranlar, kadrolu sanatçı olduğu halde ömründe bir kere şarkı veya türkü söylemeyi becerememiş müzisyenler, ömürlerini "asker gelsin işleri düzeltsin" teranesini terennüm ederek geçirmiş "demokratlar" bu cümledendir meselâ. Bir de ben. Ne kadar tehlikeli olabileceğimi, amatör sıfatıyla gönlümde yatırdığım "hobi"lerimi sayarsam anlayabilirsiniz: Fotoğrafçılık, sanat tarihi, dülgerlik, marangozluk, mimarlık, tarihçilik, yazarlık, resim, bağlama çalmak, türkü söylemek, nutuk irad etmek (üstelik kekemeliğim mâruf ve müsellem iken), rafadan yumurta pişirmek, şehircilik ve daha neler neler...

İşte bu yüzdendir ki "fotojeni" meselesi hakkında söyleyeceklerimi dikkate almanızı tavsiye ediyorum; fotojeni, fotoğraf vermeye yatkınlık demektir kısaca. Pratikte şu anlama gelir: Her nesnenin veya daha doğrusu kişinin en iyi göründüğü bir açı, ışık ve eda kompozisyonu vardır ki mahâret o kompozisyonu, fotoğrafı çekmeden önce görerek filme geçirmekten ibarettir. Benim gibi hiçbir açıdan iyi resim veremeyenler fotojenik olmadıklarından yakınıp dururlar ki bu asılsız şikayet aslında, "işinin ehli bir fotoğrafçıya düşmedik bir ömür boyu" anlamına gelir. İşten anlayan fotoğrafçı, şekil A'da görüldüğü gibi "tıskaya muska neylesin" vecizesinde öngörülen "tipsiz"lerin bile en azından büyütülüp çerçevelenerek bir duvara asılabilecek derecede "en az kötü" resmini çekebilen sanatkârdır.

"Fotoğraf, teoride kimyanın, fiziğin ve mekaniğin elele vererek gerçekleştirdiği bir dizi ameliye neticesinde ortaya çıkan bir vesika türüdür" tarifi, doğru fakat eksiktir, zira işin sanat

boyutu bu tarifte ihmâl olunmuştur; öyle olmasaydı badanacıları da ressamlar loncasına kaydetmek gerekecekti. Fotoğrafın sanat boyutu sadece fotoğrafçıyla sınırlı kalmaz, ucu, "resim seçici"ye kadar uzanan bir dizi görünmeyen sanatkâr"teknikerin de katkısını gerektirir. Resim seçiciyi alalım meselâ; bu kişi, sıradan gibi görünen bir resmi veya görüntüyü, en uygun çerçeve içine alıp vurgulamak suretiyle, kareyi çeken fotoğrafçının bile görmediği bir nükteyi veya anlamı ortaya çıkaran kişidir. Bazı resim ve görüntüler tek başlarına hiçbir anlam ifade etmezler; onları seçmek, vurgulamak ve bir "konsept" içinde seyredene sunmak gerekir; sanattan çok sezgiye dayalı bir maharet gibi görünüyor bu ama bilinmelidir ki kamuoyunu teşkil eden topluluğun içinde sayılan herkes, görüntüyü kaydedenden ziyade seçen kişiyle muhataptır.

Teorik mâlumatı daha fazla uzatmanın âlemi yok: Geçenlerde gazete karıştırıyordum, bir baktım, elinde Bursa kılıç"kalkan ekibinin folklor gösterisi esnasında kullandıklarına benzer, pırıl pırıl nikelaj kaplı, turistlere "egzotik Osmanlı silahı" diye yedirilen cinsten bir kılıç tutan seyrek sakallı, beyaz sarıklı, "ulemâ"nın tercih ettiği kesimde dikilmiş latalı bir adam. Arkada "celî" üslûpla siyah fon üzerine beyazla yazılmış Arabi bir ibare; zannımca Kelime"i Tevhid! A, bu adamı tanıyorum ben; zaten hemen kenarında yazıyor: "Kara ses bırakıldı". Vaktiyle kapağı Almanya'ya atarak oralarda "Anadolu İslâm Hilafeti" adı verdiği "güyâ" sürgünde devlet kuran Cemalettin Hoca'nın oğlu Metin Kaplan bu. Almanlar evvela sınırdışı ederek Türkiye'ye iadesi için karar almışken sonradan, "Türkler bu garibanlara işkence yapabilir" vehmiyle salıvermişler.

Adam şahsen ve bizzat fotojenik olmayabilir ama aksesuarı, arkaplanı, kostümü ve duruşu ile fevkalade fotojenik; hani "resmine bak, rejimi korumak için alarma geç" cinsinden bir durum fotojenisi örneği. Üstelik adamlar resim vermekle iktifa etmiyor, içerde rejimi korumak ve kollamak için tetikte bekleyen çevrelerin tüylerini diken diken edecek sivrilikte laflar etmekten de çekinmiyorlar. Gayrı delile hâcet görülür mü; netekim adam kılıcı çekmiş bile.

Vaktiyle bunların bir kapalı spor salonunda düzenledikleri ilkokul müsameresini andıran komik bir gösterileri de vardı hani; 28 Şubat'a tesadüf eden günlerde seyrede seyrede her karesini neredeyse ezberlemiştik. Tahtadan makineli tüfekler ellerinde, uygun adımla yerinde zıplayıp duran tıfıl, sarıklı cübbeli, dünyadan habersiz gurbetçi çocukları... Nasıl korkmuş, rejimin geleceği namına nasıl endişelenmiştik, hatırlar mısınız?

Yerim kalmadı ama fotojeni deyince Aczmendi'lerin medyatik, karizmatik ve elbette fotojenik lideri Müslüm Baba'yı hatırlamadan edemedim. O başkaydı!

Osmanlı İstanbul'unun günbatımı

Okumak istediği halde bir kitaba başlayınca hemen dikkati dağılıp canı sıkılanlara tavsiye edile-bilecek en iyi şey, işe "Hâtırat" türü eserlerle başlamaktır. Hâtıra okurken bir başkasının

hayatını kendi gözünden seyreder gibi oluruz ve yazarının ağzından anlatılan hikâyeye kapılıp gittikçe farkına bile varmadan ne çok şey öğrendiğimizi farkederiz.

Evet, hâtıra kitapları "sübjektif"tir; hiç kimseden kendini anlatırken bir fotoğraf makinesi gibi sâdık ve yansız olmasını bekleyemeyiz. Hâtıra kitapları böyle bir toleransla okunduğu vakit daha bir güzelleşirler.

Hagop Mintzuri"nin "İstanbul Anıları" isimli kitabını, ikinci baskısını bundan neredeyse on sene evvel yapmış olmasına rağmen yeni keşfetmiş olmanın heyecanı içindeyim. Şüphesiz bir kitap, okuyan herkeste aynı lezzeti ve hükmü doğurmaz; Cemil Meriç, "kitapları dolduran senin gönlün" derken bu ayrıntıyı kasdediyordu herhalde. Hagop Mintzuri, Erzincan"ın Kuruçay nahiyesine bağlı Küçük Armudan (bugün Ilıç sınırları içinde kalıyor) köyündendir; 1886"da doğmuş, 1978"de ölmüştür. Erzincan"ın güneybatısında kalan Ilıç, Kemaliye, Divriği ve Arapkir mıntıkası, insan malzemesinin zenginliği kadar gurbetçiliği ile tanınmış dikkat çekici bir yöredir. Kendi ifadesine bakarak Mintzuri"nin, daha on yaşlarında iken 1897"de İstanbul"da fırıncılık yapan babasının yanına geldiğini öğreniyoruz; daha o yaşta komşu esnafların borç senetlerini bizzat düzenlediğine bakılırsa Agop"un, okuma-yazmayı ve Türkçe kitâbet (yazı) dilini köyünde ve hayli esaslı bir hocadan öğrendiği anlaşılıyor. Babasının fırınında tablacılık (dağıtıcılık) yaparken tahsiline devam eden Agop, Ortaköy semtindeki "Ecole Française"de tahsiline üçüncü sınıftan devama başlar. Fransızca ve Ermenicesi"ni geliştirir. Zekidir, çalışkandır, dayanıklı ve kavrayışlıdır. birkaç sene sonra babası, bugünkü Beşiktaş semtinin Barbaros abidesinin yerinde bulunan fırını bırakıp Rumelihisarı"nda bir başka fırın kiralayınca Agop da hemen Hisar üstündeki Robert Kolej"e kaydolur. 1906"da, köyde yaşayan ailesi tarafından nişanlandığını (görücü usulü yani!) duyunca memleketine döner ve 1914"e kadar kış mevsiminde köy okulunda öğretmenlik yaparak, yaz aylarında ise tarla ve bağ işlerinde tam bir köylü gibi çalışarak yaşar; evlenir ve dört çocuğu olur. Kendi ifadesiyle şehir hayatından hoşlanmamakta, köyde toprakla uğraşmayı, bir köylü gibi yaşamayı ve öğretmenlik yapmayı tercih etmektedir. Ne var ki 1914 yılı, Agop"un hayatında mühim bir dönüm noktası teşkil edecektir.

Agob"un bademcikleri azmasaydı!..

O gün Agop sıcakta çalışıp bunalmış ve ırmak kıyısındaki tabii yunak yerlerinden birine girerek serinledikten sonra bademciklerinin şiştiğini farketmiştir. "Yazın böyle olursa kışın kim bilir nasıl azar?" diye düşünerek tedavi ettirmek için İstanbul"a gitmeye karar verir. O devrin şartlarında Erzincan"dan İstanbul, Trabzon limanı üzerinden deniz yolu da dahil 11 gün çekmektedir. Eşi ve annesi karşı çıksa da "hemen dönerim" niyetiyle, o esnada istanbul"a giden hemşehrileri ile beraber yola koyulur. İstanbul"da Bahçekapı"da Doktor Uncuyan"a gider; doktor hemen bademciklerini alarak işi bitirir. Bir an evvel köyüne dönmek arzusuyla Bahçekapı"dan Galata rıhtımına adeta koşarak on dakikada gider ama Trabzon vapuru birkaç dakika önce kalkmıştır ve uğurlamaya gidenler henüz dağılmaktadırlar. İkinci vapuru

beklerken aniden seferberlik ilan edilir. Agop da silah altına alınarak, Askeri Fırınlar İdaresi (Tahiniye) bünyesinde ekmekçi asker olarak vatani hizmete başlar. Gerisini yazarın dilinden dinleyelim:

"1915 yılı nisan ayında İstanbul"daki Anadolulu Ermenilerin tehciri başladı. Ben zaten askerdim. Mayıs ayında memleketten mektup gelmedi. İki kez cevaplı telgraf çekildi, cevaplanmadı. Üçüncüsünde "Burada değiller, bilinmeyen bir yere yollandılar" diye cevaplandı. Dedem seksen, annem ellibeş, çocuklarım altı, dört, iki ve bir, karım yirmidokuz yaşında. Bunlar nasıl yürüdüler? (...) Gahmıhlı bir tanıdığın getirdiği habere göre Ermeni"leri 4 Haziran"da köyden çıkarmışlar. Demişti ki, evlerinin kapılarını, kilise kapısı gibi öpmüş ve ayrılmışlar. Evinizde sizden birisi ölse, siz de birlikte ölmez misiniz? (...) Aklına getirme, kov aklından!.. Ne yediler, nerede yattılar, düşünme!.. Ben ölmeyip bu 1977 Eylülü"ne kadar yaşamımı bir "yirmibeş dakika", evet yirmibeş dakikalık gecikmeye borçluyum.

....

Zor yıllarda İstanbul"daydım; İstanbul"u sevmedim ama İstanbul beni kurtardı. Daha sonra nereye gidebilirdim? Ev yok, insan yok... Burada bir "rehine" oldum ve bugüne kadar yaşadım."

Bir coğrafyanın bütün mücevherlerini

biraraya getiren taç

Mintzuri"nin hâtıralarında uzun kopukluklar var; kitabına "İstanbul Anıları" ismini vermesi kopuklukları izah ediyor aslında ama insan daha fazlasını merak ediyor. Kitabın girişindeki takdim yazılarından yazarın hayli velûd olduğunu, Türkçe"de üç kitabının daha yayınlandığını öğreniyoruz.

Gençlik yıllarını kaplayan on senenin (1896-1906) İstanbul"u, aslında bizim pek az bildiğimiz bir başka İstanbul"u bağrında gizlemektedir. Mintzuri"nin yaşadığı Beşiktaş, Ortaköy, Rumelihisarı bölgesine mahsus gözlemlerden yola çıkarak İstanbul"un o günlerde, bugüne oranla çok daha renkli ve kozmopolit tabakalar ihtiva ettiğini farkediyoruz. Mesela Mintzuri, Erzincanlı bir Ermeni delikanlısının bütün dünyasını doldurabilen bir "Ermeni İstanbulu"ndan söz ediyor; mektepleri, ticarethaneleri, zengini, yoksulu, esnafı, akrabaları, sanatkârı, kilise ve manastırları, çeşmeleri ile Türk İstanbul"un hemen yanıbaşında, onunla içiçe ama ondan ayrı yaşayan bir Ermeni İstanbul"u. Ve İstanbul"un sadece iki boyuttan ibaret olmadığını öğrenmek şaşırtıyor bizi. Sadece Mintzuri"nin çocuk nazarıyla gözlediği ve yaşadığı İstanbul"un etnik renkleri bile nefes kesecek kadar zengindir: Arnavut kasap, Makedonyalı Manav, Arap devriye, Karamanlı Rum ciğerci, Ermeni fırıncı, Türk helvacı, Kürt hamal, İranlı eşekçi, Tunuslu fes satıcısı, Cezayirli esansçı, Sudanlı akağa, Yahudi işportacı, Katolik öğretmen ve neler neler. Anlıyoruz ki imparatorluğun başkentinde, Boğaz kıyılarına sıkışmış

tenha semtlerinde bile Devlet-i Aliyye"nin bütün beşeri pırıltısı hissedilmektedir. Yıkıntısı bile ihtişamlı bir enkaz.

Hagop Mintzuri"nin yazdıklarını bugün biz, öteki tarafı temsil eden bir yabancı gözlemcinin intibaları gibi okuyoruz; kaybettiğimiz ama bilinmesi gereken bakış açısı odur ki, dünün hayatı bugünle mukayese edilmeyecek derecede farklı ve kendi dengelerini tesis etmiş bir ahenk taşıyordu. Şehir geleneklerinin köylüler, Osmanlı kültürünün ise farklı milletler, hasseten Ermeniler üzerinde bu derece etkili olması dikkat çekicidir. Nitekim Mintzuri"nin naklettiği ayrıntılarda, isimler haricinde Osmanlı, hatta İslâm âdâbına aykırı husus görülmemesi çok dikkat çekicidir.

Ermeni-Türk boğazlaşması kimin işine yaradı?

Ve hüzün tabii; bizim kuşak "millet-i sâdıka" kavramını kelime olarak bilir de fiiliyatından haberdar değildir. Birinci Dünya Harbi, sanki sadece Osmanlı toplumunu tuzla buz etmek için kışkırtılmış gibiydi ve bu harbin sonucunda Osmanlı cemiyetinin temel direğini teşkil eden iki mühim unsur ile kanlı-bıçaklı hale gelmemiz, "karşılıklı cehalet"le izah olunmayacak kadar feci sonuçlar doğurdu. Osmanlı imparatorluğu parçalandı ve emperyal vizyonumuz enkazın altında kaldı. Kendimizden başka her unsura karşı hızla yabancılaştık; bir adım sonrası ise kendimize yabancılaşmaktı.

Bu vesileyle şu "mâhut" soykırım iddialarına bir başka açıdan yaklaşmayı deneyelim. İz"an ve vicdân şunu emreder ki 1915 senesinde Doğu Anadolu"da olup bitenler, Osmanlı devleti"ni tarihe gömmekten başka hiçbir hedefe yönelmiş olamaz ve bu kanlı hadiseler, tarihin en büyük provokasyonlarından birisi olsa gerektir. Müslümanların toplum ahlâkını bile benimseyecek derecede yerli kültürel özellikler gösteren Ermeni milleti ile boğaz boğaza gelmemizi gerektiren tarihi veya sosyal bir sebep bulmak imkânsızdır. Bu mesele artık "hakikat"ten ziyade global siyasetin emrine girmiş bir çıban kabuğu haline geldi; isteyenin tırnakladığında hemen kanayıveren bir yara. Osmanlı Türkleri, Ermeni milletinin teşkil ettiği nitelikli nüfusun kaybıyla ağır yara aldı; esasen üç-dört sene önce Balkanların kaybıyla Osmanlı Devleti, nüfus kalitesi açısından ölümcül derecede zaafa uğramıştı. Tehcir"e sebep olan hadiseler dizisi hiç yaşanmamış olsaydı, Cumhuriyet yıllarında Türk sanayileşmesinin hangi boyutlara gelebileceği hiç tartışılmamış bir meseledir meselâ.

Ormana değil ağaca bakıyoruz; I. Dünya Harbi"nin en mühim sonucu, Ortadoğu coğrafyasında mânevi planda İslâm hilâfetinin, maddi plânda Osmanlı siyasi varlığının tarihi tasfiyeye uğraması idi; bu sonuca ulaşmak için savaşın planlayıcıları her nevinden kaybı göze aldılar ve maksat hâsıl oldu. Geriye kalan toplu mezarlar, hüzün ve trajedi. O yıllarda Türkiye"de kaç Agob"un ve Mehmed"in ve Hristaki"nin benzer trajediler yaşadığını asla bilemeyeceğiz. Bize düşen, bu insanlık hüznünün önünde saygıyla eğilmektir şimdi.

...

Sözünü ettiğim kitabın tam künyesi şöyledir: Hagop Mintzuri, İstanbul Anıları (1897-1940), Çeviren; Silva Kuyumcuyan, Notlarla basıma hazırlayan: Necdet Sakaoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (2. baskı) İstanbul, 1994.

Mareşal Çakmak, Balkan Paktı'na karşı mıydı?

Cihet"i askeri'nin, siyasi meselelerde görüş beyan etmesi Kemalist, yani Atatürkçü bir gelenek sayılabilir mi?

Cevabın kilit ismi, Tek Parti döneminin değişmez Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'tır. Mareşal, Cumhuriyet'in ilan edildiği gün başlayan Genelkurmay Başkanlığı kariyerini, fâsılasız 21 sene sürdürmek suretiyle, belki dünya tarihinde bile eşine az rastlanır bir rekorun sahibi olmuştu; esasen Fevzi Paşa Mütareke ve Milli Mücadele devrinin en mühim asker"siyaset adamı çehrelerinden birini temsil eder. Küçük bir misâl: İstanbul Hükümeti tarafından 3 Şubat 1920 tarihinde Harbiye Nâzırlığı görevine atanan Paşa, aynı yılın nisan ayında görevinden istifa ederek Ankara'ya geçmiş ve istifa kararının 3. ayında, yani 3 Mayıs 1920 tarihinde TBMM tarafından bu defa Meclis hükümetinin Milli Müdafaa Vekilliği'ne getirilmişti. Fevzi Çakmak'ın, "İkinci Adam" İsmet İnönü'nün Milli Şeflik devrinde bile makamını koruması ve görevinden ancak 68 yaşında iken "yaş haddi" gerekçesiyle emekli edilmesi sebepsiz değildir. Paşa, Tek Parti devriyle özdeşleşen uzun Genelkurmay Başkanlığı görevi boyunca ordu ile siyaset arasındaki kompartıman duvarının bizatihi kendisi veya garantörü olarak fonksiyon ifa etti. Bu dönem boyunca Türk Silahlı Kuvvetleri'ni, 1960 sonrasında görmeye alıştığımız biçimde siyasi meselelerde görüş beyan ederken görmeyiz. Bu durum, Fevzi Çakmak'ın inisiyatifinden ziyade Mustafa Kemal Atatürk'ün öğrencilik yıllarından beri bizzat yaşadığı asker"siyaset ilişkilerindeki yüksek gerilime ve bozuk ilişkilere karşı bir tepki mahiyetini taşır. Tek Parti yıllarındaki en sert ve tek ordu"siyaset ilişkileri krizi, 1925 yılında ortaya çıkan asker"mebuslar meselesiydi. O tarihe kadar, siyasi ve askeri şartların icabı olarak varlığını sürdüren ordu komutanlarının mebus sıfatıyla Meclis'te yasama faaliyetlerine katılma imkânı, Gazi'nin kararlı bir adımıyla ortadan kaldırılarak bu iki sıfatı taşıyanların tek tercihte bulunmaları istenmişti. Bu radikal operasyondan sonra 27 Mayıs Darbesi'ne kadar cihet"i askeri'nin siyasi tavır alması ve bu tavrı izhar etmesi gibi bir hadiseye tesadüf edilemez. Mustafa Kemal Atatürk, özellikle 1908 Meşrutiyet İnkılâbı'yla başlayıp 1925'e kadar uzanan 17 senelik dönemde ordu"siyaset ilişkilerindeki her nevi krizi, bizzat içerden müşahede eden bir asker kimliği ile yaşamış ve görmüştür. 1925'ten sonra, Cumhuriyet tarihinde siyasi bir aktör olarak ordunun adı geçmez; tek siyasi aktör Reisicumhur ve onun tayin ettiği hükümetlerdir. Ordu ise, Mareşal Çakmak'ın idaresinde, siyasi otoritenin emrindedir. Bu uzun suskunluk devrinin tahlilini yaparken gerek Atatürk'ün, gerek İsmet İnönü'nün vaktiyle parlak bir askeri kariyerden gelmiş olmaları ve "münci", yani kurtarıcı sıfatıyla siyasi hayat içinde orduyu adeta tabii bir şekilde temsil

etmeleri de görmezden gelinemez. Nitekim bu model, çok partili hayata geçildikten sonra Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk ve Kenan Evren gibi asker kökenli kişilerin cumhurbaşkanı seçilmelerinde çok etkili olmuştu.

Şimdi soruyu tekrarlayabiliriz: "Cihet"i askeri'nin, siyasi meselelerde görüş beyan etmesi Kemalist, yani Atatürkçü bir gelenek sayılabilir mi?" Sorunun tek kelimelik karşılığı "hayır"dır, ama günümüzde tek kelimelik karşılıklar revaçta değil; "ancak" bağlacı ile başlayan "ihtirâzî kayıt" cümleleri, tek kelimelik cevapları geçersiz bırakıyor. Misâl: Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı mıdır? Tek kelimelik cevap, yine "hayır"dır ama hemen ardından ihtirâzi kayıt geliyor: "Ancak Türkiye'nin özel şartları..."

Kemalizm'in fiili ve tarihi referans dönemi "Tek Parti Devri" değilse hangi devirdir? Asker"siyaset ilişkilerinde en mâkul model olarak tek parti devrindeki ilişkileri esas ittihaz edecek olursak, 27 Mayıs'tan sonra vuku bulan gerginlikleri, Kemalist teorinin hangi argümanı ile izah etmek mümkün olabilecektir? Gerektiğinde "durumdan vazife çıkarma"yı meşru hale getiren kanun düzenlemeleri, tarih itibarıyla tek parti döneminden sonraya tesadüf ediyor. Bu durumda Kemalist retoriğin, bazı halefleri tarafından "selefi model"in maddi verilerini tekzib edercesine yeniden üretildiği, adeta "Kemalist içtihatlar" aracılığı ile yeniden inşâ edildiği gibi bir durumla karşılaşıyoruz.

....

1930'da Balkan Paktı kurulurken, Mareşal Fevzi Çakmak bir sempozyum düzenleyip, "Balkan Antantı'na taraftarız ancak..." diye başlayan bir siyasi analiz yapmış mıydı meselâ; hep merak ederim.

CHP, Atatürk'ün mirasına ehil midir?

İnanılır gibi değil fakat haber kültür haberciliğinin en güvenilir isimlerinden birinin, Abdullah Kılıç'ın imzasını taşıyor, inanmak zorundayız:

CHP'nin genel saymanı Mahmut Yıldız, TDK ve TTK'ya rest çekerek, "Atatürkçü olduğunuzu mahkeme kararıyla isbat etmezseniz, Atatürk'ün mirasından CHP aracılığı ile size vermemiz gereken hisseyi vermeyeceğiz, çünkü her iki kurum da Atatürk'ün kurduğu kurumlar olmaktan çıktı" buyurmuş.

Evvela mesele hakkında bilgi verelim; yorumu sonradan yaparız.

"Kurtuluş Savaşı'nın en zorlu günlerinde imdada Hintlilerin, hilafeti kurtarmak için topladıkları 1 milyon lira değerindeki yardım yetişti. Gazi, 1920'lerin başında bu paranın bir kısmını savaşın finansmanı ve yaraların sarılmasında kullandı. Kalan parayı ise daha sonra bankaya yatırdı. Savaş bittikten sonra (İş Bankası'nın kurulması gündeme gelince) Gazi Paşa, bankanın kuruluş sermayesinin dörtte biri değerindeki 250 bin liralık hisseyi Hindistan'dan

gönderilen parayla satın aldı. Ayrıca da bankanın kurulduğu gün, 207 bin 400 lira yatırarak ciddi bir maddi destek verdi" (Can Dündar, "İşte Atatürk'ün Banka Hesabı", Sabah, 26.8.2000, s. 4). "İş Bankası'nın ilk sermayesi de Hindistan'dan Mustafa Kemal'e gönderilen paranın geri kalanı idi... Bu para, millete ve devlete gönderilmişti", (Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, 1969, s. 457). Atatürk'ün ölümünde bankanın sermayesi 5 milyon lira civarında idi ve Atatürk, 1,5 milyon lira civarındaki hesabı ile bankanın en büyük müşterilerinden biriydi (Hesap hareketleri ve ayrıntılı döküm için bkz: Uygur Kocabaşoğlu ve diğerleri, Türkiye İş Bankası Tarihi, İstanbul, 2001, s. 612"630). Gelelim Atatürk'ün vasiyetinde kimlere ne bıraktığına; vasiyetnamenin ilk paragrafındaki ifade aynen şöyledir: "Malik olduğum bütün nukut ve hisse senetleriyle Çankaya'daki menkul ve gayrimenkul emvalimi Cumhuriyet Halk Partisi'ne atideki şartlara, terk ve vasiyet ediyorum". İlk madde ile servetin yönetimi ve nemalandırılması İş Bankası'na emanet edildikten sonra vasiyetnamenin son şıkkında TDK ve TTK'nın nasıl hissedar oldukları açıklanıyor; aynen şöyle: "Her sene nemadan mütebaki miktar yarı yarıya, Türk Tarih ve Dil Kurumları'na tahsis edilecektir" (yeri gelmişken, bu bilgileri aldığım Milli Eğitim ve Kültür bakanlıklarının resmi web sitelerinde, "peşin" anlamına gelen "nukut" kelimesinin "nutuk" diye yazıldığına dikkat çekmek isterim. Atatürk'ün vasiyetindeki kelimelere bile sahip çıkamıyor olmamız hüzün vericidir; söz konusu yanlışlıklar ve vasiyetname metni için bkz:
http://www.meb.gov.tr/belirligunler/10kasim/yazilar/vasiyet.htm ve
http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=14421)

Eğer literal, yani metne bağlı bir yorum yapmak icab ederse Atatürk'ün, TDK ile TTK'ya para verirken mahkemeden Atatürkçü olup olmadıklarına dair belge isteyiniz şeklinde bir kayıt koymadığı açıktır. Ne var ki CHP, kendi durumunu ve hatta bundan 65 sene önce yapılmış bir vasiyet esnasındaki şartları hâlâ haiz olup olmadığını sorgulamaksızın, bu iki kurumdan "Atatürkçülük" vesikası talep ettiğine göre işin temelindeki meşruluk meselesini kendi eliyle tartışma zeminine getirmiş bulunuyor. Öyleyse tartışalım. Benim şahsi kanaatime göre Atatürk'ün vasiyetinde CHP'ye tanıdığı haklar, Türkiye'de çok partili hayatın başladığı 1946 tarihinden bu yana geçerliğini kaybetmiştir. 1938 senesinde CHP, "tek parti" idi; devleti ve milleti tek başına temsil ediyordu ve Atatürk bu şartlar muvacehesinde variyetini CHP'ye bırakırken, CHP'nin ilânihaye bu özelliğini koruyacağını düşünmüş olmalıdır. Ne var ki 46'da çok partili hayat başladı ve böylece CHP'den farklı bir partinin TBMM'de "milli irade"yi temsil edebilmesi, teorik olarak kabullenilmiş oldu. Nitekim bu hakkı DP, 1950 seçimlerinde kullanarak iktidar oldu ve bu andan itibaren CHP ile diğer partiler arasında fiilen haksız bir rekabet doğdu. Bana göre TDK veya TTK'nın Atatürkçü olup olmadığına karar verecek olan mahkeme, meselenin esas unsurlarına geçmeden önce usul hakkında bir ön tetkik yaparak, otuz küsur partinin fiilen ve meşru temsil görevini ifa ettiği demokratik bir ortamda CHP'nin, hâlâ 1938 tarihindeki resmi ve siyasi fonksiyonları yerine getirip getirmediğini kritik etmeli ve neticede "bu CHP'nin, o CHP olmadığına" kanaat getirirse, 1946'dan bu yana CHP'ye

Atatürk'ün varidatından ödenen bütün paraları, günün râyiç bedeline tahvil ederek CHP yöneticilerinden ve onların kanuni mirasçılarından tahsil ederek, en azından yine Atatürk tarafından kurulan Kızılay, Türk Hava Kurumu gibi kurumlara aktarmalıdır. CHP'nin 46'dan bu yana, Atatürk'ün vâriyetinden ne kadar parayı, çok partili bir ortamda haksız rekabet yaratacak derecede kullandığı kolayca hesab edilebilir. Ortaya çıkacak rakamın astronomik olacağından şüphem yok. Ben mahkeme heyetinin yerinde olsam, "bu kadar parayı kullandığınız halde hiç seçim kazanamamış olmanızı, yetkinin suiistimali ve Atatürk'ün manevi hatırasına hürmetsizlik sayıyor ve ilaveten bir de tazminata hükmediyorum" derdim ve kim bilir ne şenlik olurdu.

Derin devlet estetizmi

İncelmiş zevkler geliştirmek, medeniyetlerin günbatımına işaret eder derler ve misâl olarak da Lâle Devri'ni gösterirler. Bugünün şartlarıyla bir fantazya kuracak olursak, "derin devlet"e mensup zevâtın işi gücü boşlayarak, kendilerini lojman avlularında veya kamuya ait olup sıradan kişilerin asla duhûl edemeyecekleri bahçelerde lâle, sümbül yetiştirme sanatına vermelerinin, toplam "hikmet"i hükûmet" katsayısında ne denli bir zaafiyete sebebiyet vereceğini tahmin edebiliriz. Ha şakkadanak Avrupa Birliği'ne girmişiz, ha mesai saatlerinde lâle bahçelerinde Nedim'den gazeller terennüm ederek, "felanca soğan, kış soğuğuna dayanmak nokta"i nazarından filancanın fidesinden daha iyi netice veriyor mirim" muhabbetlerinde kaybolup gitmişiz; fark yoktur ve her iki vahim ihtimâl de zevâl işareti sayılmalıdır.

Kendi hesabıma ben, incelmiş zevk ve ihsâslar geliştirmenin zevâlin değil, bilakis "fecr"in habercisi olduğuna inananlardanım. Bizde derin devlet aşiretinin mensupları, sanat zevki itibariyle pek mütekamil sayılmadıkları halde kamu işlerinin pek de yolunda gitmiyor olması, tahminimi güçlendiriyor. Bizimkiler, lâleden sümbülden anlamazlar bir kere; "şuraya çim ekilsin, buraya parke taşı döşensin; kalan yere de turp, maydanoz falan ekin işte, lâzım olur, lâkin hepsi aynı hizâda olsun"dan öteye gitmez bahçe zevkleri. Yaz kış lacivert kruvaze takım giyer, ezkaza pikniğe gitmeleri icab etse eşofmanı tercih ederler. Batı müziğinden söz açılırsa, "fevkalade severim, ruhumu dinlendiriyor, arabeskten nefret ederim" diye konuşmalarına bakılmamalıdır; "kimliği" tam teşekkül etmemiş mugannilerin seslendirdiği taverna havalarına bayılırlar. Mimarlık bahsinde zevklerinin gradosunu, Ankara'yı kaplayan çirkin beton yığınlarına veya emeklilik keyfi sürmek için yaptırdıkları villa ucubelerine bakarak ölçmek kabildir. Sinemaya vakitleri olmaz hiç; denk düşürürlerse evde Cüneyt Tarçın Bey'in tarihi dramalarından birini (ben de pek severim yahu, işe bak!) veya dışardan bakıldığında Türkiye'da hâlâ feodal nizamın hüküm sürdüğü izlenimini veren ve başrollerinde nedense hep, eti kargaburguyla koparılan bir mazlumun feryadını andıran bir "tenorite" (tâbiri şu anda ben buldum; bkz: isimden sıfat türetme sanatı) sesiyle haykıran türkücülerden birinin oynadığı

dizilerini seyrederler. Edebiyat ve fikir vadisinde Tenten ve Red Kit zirveyi temsil eder (hayret; ben de çok severim, yoksa...n'ayır, n'olamaz!). Damak tadı mevzubahs olunca ufuklarını içi üzümlü pilavla doldurulmuş kaburga dolması veya üzerinde yağları cızırdayan Adana kebabı doldurur.

Resimden hiç bahsetmeyelim; "netekim" sebebi mâlum"ı cihandır...

Üzerinize afiyet, zevk itibariyle bu satırların yazarı her ne kadar "derin devlet estetizmi"nden numuneler taşımakta ise de, "yüksel ki yerin bu değildir / dünyaya gelişin hüner değildir" diyen şaire de hak vermiyor değildir. İşte bu yüzden, Eurovision pop şarkı yarışmasında Türkiye'nin aldığı birinciliğe öyle "görmemişin oğlu" gibi sevinip havalara sıçramak yerine, "iyi ama ben bu şarkının neden bahsettiğini bile bilmiyorum" diyerek tepki göstermek ihtiyacını hissettiğinde bazı okuyucularından gelen, "daha ne olsun be birader, birinci olduk, daha ne istiyorsunuz" yollu azarlamalarına muhatap olmuş bulunmaktadır.

Evet kabul ediyorum, bende biraz "zor beğenmek" saplantısı vardır ama bu konuda eğitim alırken, "en iyisi hiç beğenmemektir; kat'iyyen bir şeyi çok beğendiğini izhar etmeyesin" şeklinde öğütler veren hocalarımı üzdüğümün farkındayım; ara sıra beğendiğim şeyler de oluyor ne yazık ki!. Sertab'ı pek beğenirim meselâ; özellikle kendisi gibi Türkiye'nin en iyi şarkıcılarından birisi olan Levent Yüksel'le evliyken yaptığı bir albümünü, kendi sınıflandırmama göre "boş yok" diye nitelediğimi hatırlıyorum. Ne var ki vaktiyle açmış olduğum bu kredi, birincilik ünvanını kazanan o kötü şarkıyı beğenmeme kifayet etmiyor. Bu yüzden, benimle birlikte televizyon seyretmek zorunda kalan yakın akrabadan bazı kişilerin neticede dayanamayıp, "sen hiçbir şeyi beğenmezsin zaten" diye yüzüme karşı homurdanmalarını anlayışla karşılıyorum ve cevaben, "hayır efendim, benim de beğendiğim şeyler var; işte siyah"beyaz eski Türk filmlerinden şikayet ettiğimi duydunuz mu hiç" diyerek normal bir insan görüntüsü vermeyi ihmâl etmiyorum.

İnsanı beğendiği ve nefret ettiği şeyler tarif eder; ben size "tariflere sığmamak" denilen şeyin büyüsünden bahsetmeye çalışıyorum. Neticede saygı ve nefret göreceğinizi garanti ederim.

Senin kitabın hangisi?

Kadın meselesi, "cinsiyet"e değil, "insanlık"a dairdir; işi "cins" nokta"i nazarından ele alarak yola çıkanların son durağı ise Feminizm çıkmazı. Erkeklerin hükümran olduğu bir dünyada yaşadığımız doğru; şu meşhur 90"60"90 kriterini bile erkeklerin belirlediğinden şüphe etmiyorum. Kadınlığın, erkeklerin hükümran olduğu bir dünyada istismar ve suiistimâlin başlıca konusu olması, müşkülün tabiatı itibariyle bir insanlık meselesi olması hakikatini perdeliyor ve anlaşılmasını güçleştiriyor.

Kolay olan, "çekin dillerinizi kadınların üstünden" yaklaşımı; zor olan, kadın meselesinde serdedilen zafiyetin bir insanlık dramı olduğunu fark etmek. İlk düğmeyi doğru iliklemiyoruz ki ardı gelsin.

Evet bu bir insanlık meselesi; Allah dileseydi, iki cins arasına "cinsî gerilim veya câzibe" koymadan, nesillerin devamını biçimlendirebilirdi. Yaratılışın mantığı açısından bakıldığında iki cins arasındaki câzibenin hem bir insanlık meselesi hem de bir imtihan sebebi olarak konulduğu açıktır. Aynı gerilimi sair alanlarda da fark edebiliriz: Mülkiyetle, hırsızlık veya gasp arasındaki ayrıntı böyledir meselâ, gerçekle yalan arasındaki mesafede bir insanlık meselesi vardır; değişimin en görünür nişânesi olan "zaman" kavramı böyledir ve bu gibi meseleleri, bir "değerler silsilesi"ni ihmâl ederek anlayamayız: Zaman bizi kaçınılmaz ölüme götürüyor, zamana karşı direnmek insanlığın en ciddiye aldığı meselelerden birisi. Yalanla gerçek, helâlle haram, meşru ile gayrımeşru arasında tercihte bulunurken yine bir insanlık meselesiyle karşı karşıyayız. Bu gibi ezelî ve ebedî karakter taşıyan meseleleri, bir "değerler silsilesi"nin mihengine vurmadan kavrayamayız. Bunda tartışmaya değer bir cihet yok.

Batı dünyasında kadın meselesi çözülmüş müdür; âşikâr; şark âlemine göre kadın, medenî ve iktisâdi haklar itibariyle daha hür ama Batı dünyasında bazı yönleriyle şarktan daha süflî ve acınacak halde. Kadın kavramında "câzibe"yi temsil eden ne varsa bu âlemde bir ticaret metâıdır ve kadının en çok tüketildiği coğrafya garb istikametine düşüyor. Şark âleminde kadın, medeni ve iktisadi haklardan geçtik, en evvel bir şahsiyet inşâsı derdiyle yüz yüze, âdeta insanlığın yardımcı hizmetler kadrosuna mıhlanmış vaziyette. Bu hususta şark dünyasının sergilediği sefâletle, garb âleminin kadına tanıdığı medenî serbestîler, kadının sefâletine şifâ olmuyor, zira her iki âlemde de kadını bir insanlık meselesinden ziyâde bir "cinsiyet meselesi" olarak gören bakış açısı hâkimdir; suçlu aramak derdinde değilim ama bu bakış açısının inşâsına, yani "erkek egemen" dünya tasavvuruna, erkeklerle birlikte kadınların da hizmet ettiğini yeri gelmişken belirtelim: "Benî âdem âzâ"yı yek digerend"

Eşitlikle adâlet kavramlarına nasıl baktığımızı sınayarak yola çıkabiliriz; kadın meselesi söz konusu olduğunda eşitlik anlamsızdır ama adâlet her şey. Müşkül buradaki her iki kavramın içini neyle dolduracağızı, hakem kabul ettiğiniz değerler silsilesi belirleyecektir. Adâlet'i doğru kavrayıp yorumlamak bir insanlık meselesi, beynelmilel, ezelî ve ebedî bir insanlık zafiyeti. İnsana saygısı olmayanın kadına hürmet etmek gibi bir endişesi olamaz. Her değerler silsilesinin bir "insan" kavramı var; siz hangi "insan" tarifini esas kabul ediyorsunuz? Cemil Meriç'in deyişiyle "Senin kitabın hangisi?"

Dünün Pozitivizm'i, insanın fıtratında bilgiyi doğru kullanmak kaydıyla ilerleme ve gelişme yaratılabileceği varsayımlar ve sair "çağdaş" olduğu zannedilen paradigmaların hepsi birer "din"dir. Din'in yerine ikame edilmeye çalışılan her şey birer din. Hangi dini "üst değer manzumesi" kabul ederseniz ediniz, evvela dininize ve tabii kendinize karşı dürüst ve saygılı olacaksınız; belki işe evvela "din"inizin adını koymakla başlamanız gerekecek. Bu noktada

diyebiliriz ki en temel insanlık meselesi, "din"in teşhisi ve insanla din arasındaki alâkaların samimiyet ve sadâkat derecesidir. Samimiyetsizlik ve sadakatsizlik, içinde kadın meselesinin dahi binbir iğvaya uğratıldığı ezelî bir insanlık zaafıdır ve bizim en temel görevimiz, "dinimiz her ne ise; ister İlâhî menşe'li, ister insan eseri olsun" dinimize, yani baş üstüne koyduğumuz değerler bütüne karşı samimi ve sâdık olmaktır.

İslâm? İslâm, âmentü ile başlar ama sonrasını her neviden "emek"le, yani dinin ahlâkı ile doldurmak gerekir; ahlâk da emektir ve sırf duruştan ibaret değildir; bu hakikati ıskalayarak sadece kadın değil, hiçbir mesele hakkında tavır geliştirmeye hak ve yetkimiz olamaz.

Başörtüsü meselesi, ancak bu noktadan sonra tartışılabilir.

Muhariplik ruhu ve sosyal bilimler eğitimi

Hafızam beni yanıltmıyorsa, eski Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kıvrıkoğlu, beşbin civarında subayın yüksek lisans ve doktora seviyesinde akademik kariyer yapmakta olduğu yolunda bir açıklamada bulunmuştu. O zaman verilen bilgiyi hayli yadırgadığımı hatırlıyorum.

Çaldıran Seferi esnasında Sultan Selim"in, eyer üzengisini tamir eden bir yeniçeri neferini azarladığı, hatta ocaktan ihraç ettirdiği yolundaki rivayet, asılsız olsa bile çok esaslı ve evrensel bir askerlik prensibine işaret ediyor: Bir askeri muhariplik ruhundan uzaklaştıracak her meşgale zararlıdır. Bir savaşçıyı değerli kılan en üst vasıf, onun muhariplik kabiliyetidir. Kezâ Yeniçeri Ocağı"nın bozulma yıllarında, muhariplik ruhuyla bağdaşmayan ticari faaliyetlerde bulundukları da anlatılır. Mesela 17. yüzyıl ortalarında Konya, Ankara, Bursa gibi şehir merkezlerinde görevli yeniçerilerin kasap dükkanı, han, hamam işletmeciliği, celeplik gibi işlerle uğraştığı, çarşıda alenen esnaflıkla uğraşan bazı yeniçerilerin ise -fiili durum engellenemediği için- en azından esnaflık nizam ve kaidelerine uymaları için ferman çıkartıldığı biliniyor. 18. asırda devşirme adetinin sona ermesiyle ordu mevcudunun büyük kısmı küçük tüccar ve zenaatkar zümrelerinden oluşmaya başlamıştı. Halbuki Yeniçerilik, tefessüh etmeden önce son derece muharip ve sert prensiplerle yönetilen bir savaşçılar sınıfı idi. Tarih kaynaklarına göre bu ocağın temel prensipleri şöyle sıralanıyordu: Ulûlemre itaat, kardeşlik, bağlılık ve sadakat, sadelik, eğitim ve terbiye, her askerin kendi komutanı tarafından cezalandırılması, kışlayı terk etmemek, sair işle uğraşmamak, evlenmemek, sakal bırakmamak ve sürekli talim üzere olmak.

Yeniçeri Ocağı, sayıca azlığına rağmen, merkezi iktidar üzerindeki rolü sebebiyle tayin edici, muharebe gücüyle yıkıcı ve yıldırıcı bir kuvvetti. Bu ocağın kaldırılması, Türkiye"de kamu nizamının laikleşmesi yolunda atılmış ilk mühim adımdır ve batı tarzında ordu nizamına geçilmesiyle birlikte Osmanlı Devleti"nde iktidar denklemleri değişmiştir.

Hattatların sağ eli!

İkinci işle uğraşmak, çoğu meslek erbabı için askerler için olduğu kadar risk taşımaz, zira askerlik sıradışı bir meslektir; askerler, mesleki prensiplerini kısaca ölmek ve öldürmek olarak izah ederler. Her asker ülkesi için daima canını vermeye ve aynı uğurda başkasının canını almaya hazırdır. Başka hiçbir meslek, bu bakımdan askerlikle kıyaslanamaz. Askerler toplumun koruyucu sınıfıdır; özel eğitim alır, yüksek teknoloji kullanır ve özel şartlarda görev yaparlar. Türkiye"yi örnek gösterirsek bir genç, 15 yaşından 65 yaşına kadar elli sene boyunca bu özel hizmetin gerektirdiği ortam içinde yaşar ve bu yüzden emekli askerlerin sivil toplum hayatına intibakta çeşitli güçlüklerle karşılaşmaları normal sayılır.

Vaktiyle meşhur hattatlardan birinin hayat hikâyesini okurken (Çarşambalı Arif Efendi olabilir; emin değilim), sağ eliyle iki kiloluk bir ağırlığı bile uzun süre taşımaktan kaçındığını öğrenmiş hayret etmiştim; meğer her hattata, yazı yazan elin kontrolünü ve yumuşaklığını kaybetmemesi için aynı öğütte bulunulur imiş. Askerlerin ikinci işle uğraşması, bana hep bu misali hatırlatıyor. Yakın dönemlerde muvazzaf subayların akademik kariyere yöneltilmesi yolunda bir hareket başlatıldı. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, eski Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kıvrıkoğlu, beşbin civarında subayın yüksek lisans ve doktora seviyesinde akademik kariyer yapmakta olduğu yolunda bir açıklamada bulunmuştu.

O zaman verilen bilgiyi hayli yadırgadığımı hatırlıyorum ve bunun sebebini izah etmeye çalışacağım.

Sosyal bilimler bir "mütalaa" sanatıdır

Bugünün askerliği, dünden çok farklı; buna bağlı olarak askeri eğitim süreçlerinde çoğu gelişmiş teknoloji kullanmayı kolaylaştıran ve doğrudan muharebe ruhuyla ilgisi bulunmayan branşlarda subaylara birikim kazandırılması elbette çok tabii, hatta gereklidir. Türk Silahlı Kuvvetleri bu bakımdan dünyanın örnek orduları arasında gösterildiği gibi pek çok dost ülkeden öğrenci kabul etmesiyle göğsümüzü kabartıyor. Ne var ki yüksek lisans ve doktora eğitimi esnasında hukuk, iktisat, işletme, siyaset bilimi, yönetim gibi sosyal bilimlerde akademik kariyer yapmanın, muhariplik ruhuyla doğrudan ilişkisi olmadığı, hatta tam aksine bu ruhu zayıflatacağı kanaatini taşıyorum. Orduyu yönetenler, ordunun mümkün olduğunca dışa bağımlı kalmadan kendi işini görebilmesi için bu tarz eğitimi teşvik etmiş olabilirler. Muhtemelen haksız bir yorum sayılsa bile, askerlerin iş başa düştüğünde ekonomi yönetimi, para ve finans gibi konularda sivillere muhtaç olduğu, özellikle askeri müdahale dönemlerinde bu bakımdan sıkıntı çektikleri yolundaki söylentiler de bu ihtiyacı hatırlatmış

olabilir. Netice itibariyle sosyal bilimler, birden fazla doğru ihtimâlinin her zaman geçerli olduğu, gerçeğin birden fazla çehreyle arz-ı endam edebildiği bir disiplin olduğu gibi, her nevi sonuç hakkında rahatça spekülasyona imkân veren yanıyla öğrencide düşünce esnekliği zemini oluşturmayı hedeflemiştir; keza sosyal bilimlerin "Hümanist" yani insan merkezli bir karakteri vardır ve bu yönüyle sosyal bilimlerde uzmanlaşmak, öğrencide esasen mevcut bulunan "muhariplik" ruhuyla zaman zaman çatışma içine girecektir. Sosyal bilimler, hakkıyla tedris edildiğinde öğrencide bir asli karakter halini almaya başlar ve ikinci meşgale, ilkinin yerini işgal edebilir. Diğer yandan sosyal bilimle ciddi surette uğraşmak, seviyesi ne olursa olsun bir "think tank", yani bir beyin fırtınası faaliyeti sayılır. Yedeksubaylığım süresince bize öğretilen en mühim askerlik prensibinin "emri mütalâa etmemek" olduğunu hatırlıyorum. Birlikte görev yaptığımız genç muvazzaf subaylarla biz asteğmenler arasındaki en mühim fikri fark, işte bu "emri mütalâa" meselesi etrafında yoğunlaşırdı.

Bu kanaatlerin ışığında ordu mensuplarının, muharebe ruhunu zayıflatabilecek branşlarda ihtisas eğitimi görmelerinin yanlış olduğunu düşünüyorum.

TIKLAYIN, BEĞENECEKSİNİZ: İNTERNETİN GÜLÜMSEYEN YÜZÜ

İnternet kullanıcısı ve klasik sanatlara meraklı iseniz size çok beğeneceğiniz ve istifade edebileceğiniz bir site adresi tavsiye etmekten zevk duyacağım: (www.turkislamsanatlari.org). Site, ana menüsünde Tezyini Sanatlar (Hat, Tezhib, Ebru, Minyatür, Kat"ı, Kalemişi, Çini), Türk Musikisi, El Sanatları, Osmanlı Mutfağı, Dini ve Sivil Mimarlık, Temaşa Sanatları gibi dallarda hizmet vereceğini beyan etse de şimdilik sadece Hat ve Tezhip ile sınırlandırılmış. En kısa zamanda bütün bölümlerinin servise açılması dileğiyle bu güzel siteye emek ve gönül veren sanatkâr ve teknisyenleri tebrik ediyorum.

Tıklayın, mutlaka beğeneceksiniz.

AKLINIZDA BULUNSUN: CAHŞLARIN SAVAŞI

Daha önce "Ülkücü Hareket" adını verdiği altı ciltlik devasa eseriyle bir araştırmacı olarak adını duyuran Hakkı Öznur, yeni ve hayli kapsamlı (912 sayfa) bir esere daha imza attı. "Cahşların Savaşı" adındaki bu eser, bugünlerde nelerin olup bittiğine akıl sır erdiremediğimiz Kuzey Irak merkezli siyasi oluşumların yakın tarihini ele alıyor. Altınküre Yayınları tarafından Ankara"da yayınlanan "Cahşların Savaşı"nda Musul- Kerkük meselesi de enine boyuna ele alınmış bulunuyor. Etrafımızda olup bitenleri derinliğine anlamak isteyenler için faydalı bir müracaat eseri.

"Y.A."ya ağabey nasihati: "Büyü de gel çocuğum"

Medâr"ı iftiharımız "Kangal Köpeği"ni saymazsak, Murat 124 marka bir otomobilin arka koltuğunda veterinere götürülürken işbilir bir gazetecinin objektifine yakalanan "Dana Ferhat"

hadisesinden sonra Sivas, yeniden medyanın ilgi odağı olmayı başardı; duymadıysanız şaşarım:

12 yaşında bir çocuk, tahta çamaşır mandallarından imal ettiği bir elektrikli sandalye projesi ile iki günde meşhur oldu. Sadece o değil, sene sonu sergisini hazırlayan komisyon üyeleri, öğretmenleri, müdürü, hatta Y.A.'nın babası ve annesi bile neredeyse infaz tahtasına çivilendi.

Aferin, bravo, tebrikler!

Gören zanneder ki bu toplum, her nevi şiddete karşı şuurlu bir medeni davranış kalıbı benimsemiş, ince insani hassasiyetlere sahiptir. Çocuklara satılan oyuncakları, internet kıraathanelerinde (!) veya şahsi bilgisayarlarda oynanan sanal oyunları, çizgi"romanları bile denetler, çocukların ruh sağlığına saygı duyar!

"Counter strike" diye bir oyun var; bu oyun ülkenin bütün internet kıraathanelerinin ekmek sebebi. Üçlü, beşli, onlu takımlar halinde oynanıyor; oyun, her bilgisayar kullanıcısının, güyâ düşmanı öldüren bir katil rolünü üstlenmesi üzerine kurulu. Ne kadar çok adam öldürürseniz, o kadar başarılı sayılıyorsunuz. Oyunun grafik standartları yüksek, silahlar, patlama sesleri, kurşunu yiyen düşmanın vücudundan kan fışkırması ve ardından "hıngg" sesi çıkararak ölmesini canlandıran efektler birer "digital teknoloji" şaheseri. Galiba bu oyun, özel harekat timlerini eğitmek maksadıyla tasarlanmış da sonradan kötü yola düşerek çoluk"çocuğun eline geçmiş.

Çocuğa resmen adam öldürme zevki telkin eden bir oyun bu; üstelik serbest ve ülkenin bütün internet kıraathanelerinde.

Günün en gözde saatlerinde televizyonlarımız harıl harıl şiddet sahneleriyle dolu filmler göstererek seyirci kapmaya çalışırlar, kimse görmez. Yerli diziler derseniz "başına sıkarım, ümüğüne çökerim, ayağını yerden keserim" tehdidiyle ikide bir eşek kadar tabancasını çekip sağa sola ateş eden, irin bakışlı kriminal tiplerden geçilmiyor. Sonra kalkıp Y.A.'yı, ailesini, öğretmenlerini ipe çekiyoruz. Bir de çocuğun ismini "Y.A." şeklinde kısaltmayla yazarak, güya kanuni korumadan istifade ettirmezler mi? Her gazetede, televizyonda boy boy resim ve görüntüleri yayınlanmış, babasının adı, işyeri afişe edilmiş; nezâketin bu derecesi göz yaşartıcı doğrusu.

Peki haber bültenlerine ne demeli; benim bile görmeyi içimin kaldırmadığı şiddet sahneleri gösterildi iki gün önce: Bilmem nerede bir çocuk bakıcısı, el kadar sabîye işkence etmiş de gizli kamera ile tesbit eden ebeveyni basına vermiş; bizimkiler mal bulmuş Mağribi gibi yayınlıyorlar. İntihar edenler mi istersiniz, sokak ortasında kurşunlananlar, kavga edenler mi, hepsi haber bültenlerinde mebzûl.

Sevgili Y.A. kardeşim; henüz küçüksün, aklın ermemiş, usûl hatâsı yapmışsın. Gel sana biraz akıl vereyim de bu işlerin nasıl yapıldığını öğren.

Belli ki meraklı, hatta kabiliyetlisin. Erginlik çağını geçinceye kadar sabret; daha sonra internette bir web sitesi açar, senden yaşça üç kere daha büyük abilerinin yaptığı gibi "evinizde nasıl Cruise füzesi imal edebilirsiniz" veya "elli dolara nasıl alev makinası, tahrip bombası, bubi tuzağı yapabilirsiniz" cinsinden sivri fikirlerini rahatça sergileyebilirsin; kimse bir şey demez, hatta bravo bile derler; belki haberin yoktur, internette atom bombasının tarifi bile yapılıyor. Serbest!

Daha profesyonel çalışmak, daha büyük tahribatlar yapmak istiyorsan silah sanayii işkoluna bir yerinden girmen gerek. Mesela binalara zarar vermeden içindekileri öldüren bir silah yaparsan "ki vaktiyle yapılmıştı", sana madalya bile verirler; herkes sana saygı duyar. Yeterince sermaye bulursan şirket kurarsın, silah ticareti yapar, sosyeteye katılırsın, o zaman kimse seni, "a, bücüre bak, elektrikli iskemle yapmış" diye ayıplayamaz.

En iyisi siyasete atıl; ne kadar öldürücü silah yaparsan yap, sonuçta o silahları kullanmaya politikacılar karar verirler. Savaş kararlarını onlar alır, binlerce, milyonlarca insanın ölümüne imza atarlar da kimse hesabını sormaz: Ne âlâ!

Terörist de olabilirsin ama tavsiye etmem; çok risklidir. Birileri sana "vur, öldür; sen öldürdükçe halkına iyilik etmiş oluyorsun" diyeceklerdir. Büyük büyük adamların mantıkları böyle gariplikler de üretebilir. Neticede bir köşede ölüp gitmezsen, birileri seni kahraman ilan eder.

Sen bunca caanım seçeneği bir tarafa bırakıp, çamaşır mandalından elektrikli iskemle icad ediyorsun; o keşif daha önce yapıldı evlâdım. Ne bileyim, şöyle daha sofistike, daha duyulmamış, daha öldürücü bir şey icad etseydin, bizim de yaklaşımımız farklı olurdu elbette.

Çocuksun, bilememişsin; büyü de gel bu canavarlar panayırına!

Tarafsızlık serumu

Taraftarlığın vücut kimyasını da alâkadar eden bir tarafı olmalı; sosyologların ve sosyal psikolojiyle uğraşanların "taraftarlık kimyası" konusunda hâlâ geniş bir alan araştırması yapmayı akledememiş olması teessüfe şâyan bir eksikliktir bence.

Meselâ bütün Fenerbahçe taraftarlarının ortak tarafı, Fenerbahçe'yi deli gibi sevmekten ötede bir şey olmalıdır; ben onu merak ediyor ve böyle bir şeyin varlığına kesinlikle inanıyorum: Bulmak benim değil, uzmanların işi. Vâkıa istesem, bu konuda büyük masraflarla yapılması gereken bilimsel araştırmanın sonuçlarını elimle koymuş gibi şu sütunlarda peşin peşin açıklayabilirim ama, "kestirmeden atıyor, bilimselliği nereden belli" şeklinde dedikodulara

sebebiyet vermemek ve daha mühimi birtakım fanatik çevrelerin hedef listesine yazılmamak için ketum davranmayı tercih ederim.

Geçenlerde spor, daha doğrusu futbol, daha doğrusu transfer havadisleri okumaktaydım. Milli takımın kalecisi Rüştü Reçber'in ilginç bir beyanatına rastladım, diyor ki, "Bugüne kadar hiç söylemedim ama ben Barcelonalı'ydım". Hoppala! Transfer mevsiminde âdettir; yedi sülâlesi bir araya gelip de elli sene çalışsalar kazanamayacakları kadar yüklü bir parayı iki seneliğine garanti altına alan genç futbolcu kardeşlerimiz böyle demeçler verirler, "İsterseniz mahalle arkadaşlarıma sorabilirsiniz, ben hep Beşiktaşlıydım zaten; asli renklerime kavuştuğum için çok mutluyum. Bu büyük camiaya lâyık olabilirsem ne mutlu bana" gibisinden şeyler söylerler. Doğrudur, en azından doğru kabul etmek zorundayız; en azından ben şimdiye kadar bir futbolcunun çıkıp da mertçe, "Ben aslen ruhen Çanakkalesporluyum ama profesyonelim de; Fenerbahçe'nin başarısı için var gücümle çalışacağım ama kalbim hep Çanakkalespor için atacak" demedi; ben duymadım. Çanakkalespor, Urfaspor, Altay veya Fener, her çocuğun kalbinde başta üç büyükler olmak üzere bir takım yatar. Rüştü'nün aynı retoriği Barcelona için tekrarlaması beni şaşırttı. Halbuki açıklamada izah ediyor, "Çocukluğumuzda hepimiz yurtdışından bir büyük takımın taraftarıydık. Şimdi çocukluk aşkımla buluşacağım. Barcelona bir dünya kulübü vb..."

Açıkça itiraf etmek gerekirse ömrüm boyunca Barcelona'ya sempati duyduğum zaman, miktar itibariyle 180 dakikayı geçmez; o iki maçı hatırlarsınız, birkaç yıl önce Fenerbahçe Şampiyonlar Ligi'nin ilk turunda sıfır puan çekip de grup sonuncusu olmadan önce Barcelona ile de eşleşmişti. "A, çok ayıp Ahmet bey, yakışıyor mu?" filân demeyiniz. Vaktiyle Fenerbahçe yöneticisi Ömer Çavuşoğlu, Manchester United lehine taraftarlık edip Cimbom bayrağına yumruğunu geçirdiği demden beri, Galatasaray'dan sonra sempati duyduğum ikinci takım, Fenerbahçe'nin Avrupa maçlarındaki rakipleri oldu; kim olursa olsun; sıradaki her kimse o. Bu meyanda benim de bir miktar Barcelona taraftarlığım vardır ama çocukluktan beri değil. Bundan yirmi otuz sene evvel bizimkiler hâlâ ilk turlarda rakip takıma averaj kazandırmaktan öte başarıya imza atamazken TRT ekranlarında mecburen çok ecnebi maç seyrettik. Tarafsız seyircilik kadar tatsız bir şey olamaz; maç esnasında mecburen bir takımı tuttuğumuz olmuştur ama işi sürekli muhabbet şekline dönüştürmek hiçbirimizin aklından geçmemişti. Küreselleşme böyle bir şey olsa gerek zahir!

İşten anlayan bazı çevreler, "gitmez, o yine Fener'de kalır, bakmayın öyle söylediğine" diyorlarsa da bu defa iş ciddiye bindi galiba; Rüştü'ye yeni takımı Barcelona'da samimiyetle başarılar diliyorum.

Yalnız bu noktada küçük bir düzeltme yapmak zorundayım; yukardaki ifadelerimden çok sıkı "millici" olduğum kanaatine kapılmanız muhtemeldir. Ben de kendimi öyle biliyordum, tâ ki,

iki numaralı oğlumun bir pazar günü öğleden sonra, "Baba ne kaçırdığını bir bilsen pişman olurdun" tehdidiyle beni Formula"1 yarışı seyretmeye ikna edene kadar. Nasıl olduğunu anlayamadan kendimi birdenbire MacLaren Mercedes takımının taraftarı gibi hissetmeye başladım. Bu durumda günün birinde Formula"1 pilotu olursam, "ben zaten elli yaşımdan beri MacLaren'i tutardım" diyebilme hakkına sahibim demektir. Lâf aramızda, Hakkinen'in emekliye ayrılmasından sonra yerini dolduran Reikonnen diye çılgın bir pilotumuz var şimdi bizim takımın; kendisinden çok şey bekliyoruz; seyrederseniz siz de beğenirsiniz eminim.

Evet evet, taraftarlık denilen şeyin vücut kimyasıyla, metabolizma ile ilgili, elle tutulur, pozitif bir yönü olmalı. Hissetmek, hatta bilmek yetmiyor; işi laboratuvar bulguları ile delillendirmek lâzım. Mutlak tarafsızlık serumu, işte bu noktadan sonra keşfedilebilir ancak.

Biz Türkler, "İslâm Dünyası"nın neresindeyiz?

Yarının dünyasını, dünya dengelerini bilemeyiz ama tahmin edebiliriz; kesinlikle bilmemiz gereken şey, yükümüzün, diğerlerine göre iki misli ağır oluşudur. İslâm dünyası! Böyle bir dünya fiilen var mı, yoksa biz, halkının çoğu Müslüman olan ülkeleri yanyana veya alt alta yazarak bir "İslâm dünyası"nın varlığı hakkında vehim mi üretmekteyiz?

Gerçek şu ki, vaktiyle böyle bir dünya vardı ve bu dünyanın varlığı, Müslüman kimliğiyle tanınmış kimselerin hükümet ettikleri büyük devletlere (Emeviler, Abbasiler, Osmanlılar vb.) bağlı da değildi; böyle bir dünya vardı çünkü o dünyaya hayatiyet ve dinamizm kazandıracak irtifâlarda fikir ve ilim üreten bir akîl insanlar topluluğu mevcuttu. Bu dünyanın siyasi yöneticileri, dünyevi hükümranlığın bir imtihan sebebi olduğunu biliyor, en azından din ve dünya işleri arasındaki dengeyi birbirinin aleyhine küçümsememek gerektiğini ihtar eden bir zihnî iklim içinde yaşıyorlardı. İslâm dünyasının "var olmak" iddiasını kaybetmesi, işte bu zihnî iklimin dağılmasıyla vukubuldu. Bu noktada "din", insanlar için hayatı hergün yeniden göğüslemek ve yorumlamak gücünü kaybettikçe Müslümanlar da artık başkalarına ait hale gelen dünyada bir misafir veya sığıntı gibi yaşamaya başladıklarını hissettiler. "Öteki" tarafın değerleri dünyayı istilâya başladı ve Müslümanlar kendi değerlerinden şüpheye düştüler. Çöküş asırlarını geciktiren en mühim âmil, İslâm dünyasına beş asırlık bir "temdid" süresi sağlayan Osmanlı gerçeği oldu. Hazreti Süleyman"ın âsâsı gibi, Osmanlı asırları, İslâm dünyasının zaafiyetlerini perdeledi. Ne var ki, "Allah ihmâl etmez, imhâl eder", yani "hiçbir şey O"nun bilgi ve kudreti haricinde cereyan edemez, O vâ"dinde sâdıktır ancak bazen verdiği süreyi uzatabilir" meâlindeki hükmün doğruluğunu gördük. Vâ"de bitti ve biz artık en azından bir asırdan beri kendi doğrularımızın, değerlerimizin ve kıymet hükümlerimizin geçerli olmadığı bir dünyada sığıntı gibi yaşıyoruz. Allah"ın vâ"di ve kitabındaki hükümler haricinde, vaktiyle Müslümanlar tarafından zihni ve bedeni gayretlerle inşâ olunmuş bütün bilgi ve eserler cümlesi, yürürlükten kalkmış ve işe yaramaz haldedir. Vaktiyle ürettiğimiz bütün bilgiler bugün fersûde, inşâ ettiğimiz eserler harâbe; "bize ait bir dünya" tasavvuruna ise

şüpheyle bakıyoruz. Enerjimiz tükenmiş, mârifetimiz körelmiş ve inancımız zayıflamıştır. İslâm dünyası; bugün için bu kavram, yeni dünyanın köleleri veya lümpen proleteryası olmak ihtimâlinden başka mânâ ifade etmiyor. Kötümser bir tablo bu ama insaf, geçen yüzyılın başlarında Mehmet Akif Bey de aynı şeylerden sikâyet ediyor, aynı hacâletle sızlanıyordu. Bir asırdan beridir sızlanma ve şekvâ halindeyiz; buna da şükretmemiz gerekecek belki; en azından birşeylerin eksikliğini hissediyor ve dilimizin döndüğünce dillendirebiliyoruz. Bugünün gidişatı, yarının daha beter olabileceğini ihtâr ediyor. Alâmetler mâlum: ABD"nin Irak harekâtı, bugünden yarına Ortadoğu"daki İslâm ülkelerine artık -zelil halde de olsa- kendi başlarına yaşamayacaklarını ihtar eden politik işaretlerle dolu. Sebebi petrol veya stratejik çıkarlar olsun, ABD, İslâm ülkelerini doğrudan yönetmeye bu coğrafyada kendinden başka hiçbir ülkeye inisiyatif tanımamakta kararlı görünüyor. Halen Türkiye"ye gönderilmekte olan "ayağınızı denk alın" yollu soğuk mesajlar, "yeni dünya düzeni" içinde Türkiye"ye şimdilik "mutlak hareketsizlik ve inisiyatifsizlik"ten başka rol biçilmediğini gösteriyor.

.....

Bu sene bir arkadaşım Hacca gitti; dönüşünde yarım saat kadar sohbet ettik, mâlum, "ne yiyip içtiğin sana, neler gördün Hacı bey" sualiyle başlayan konuşmanın bir yerinde arkadaşım dedi ki, "Beni tanıyorsunuz; etnik açıdan kimlik tarifi yapılacak olursa Türk değilim; Babam Kürt, annem Arap asıllıdır. Açıkçası bugüne kadar Türk milliyetçiliği fikrine olsun, Türk milliyetçiliğine olsun iyi gözle bakmadım, yadırgadım; çünkü bu diskurun bizim gibi insanlar üzerinde itici bir tesiri var. Bu yüzden kendimi bu millete ait hissetmekle beraber "ne olacak bu memleketin hali" sualine hep İslâmî hassasiyeti öne çıkaran cevaplar aramaya çalıştım. Ne var ki Hac seyahati esnasında yaşadıklarım ve gördüklerim beni fikirlerimi değiştirmeye zorladı; anladım ki, İslâm dünyası içinde Türklerin yeri, önemi ve rolü tartışılmaz. Bu rol önderliktir."

....

Yıllardan beri aynı şeyleri hissetmiş ve dillendirmiş birisi olarak önyargımın doğrulanmasından hoşnutluk duyduğumu gizlemeyeceğim; ne var ki bu hoşnutlukta "millici" hassasiyetlerimin okşanması mevzubahis bile olamaz. Türkiye"de aydın sınıfının sağcısı-solcusu ile "etno-sentirik", yani Türk merkezli bir düşünce yapısına kilitlendiği doğrudur ve bu durum, hiç şüphesiz dünyada olup bitenleri kavramakta bizi zaafa düşürüyor. Ama Türkiye"nin İslâm dünyası içindeki yeri ve misyonu hakikaten hafife alınmayacak kadar avantajlıdır. Nasıl bir avantaj bu? Bizim avantajımız, "öteki"ni temsil eden batı âlemi ile asırlar boyunca etle tırnak mesabesinde yakın temas içinde olmaktan, diğer İslâm topluluklarına göre daha erken bir zamanda batılılaşma cereyanlarına uğramaklıktan ve batılılaşma ile karınca-kararınca hesaplaşma cehdinde mesafe almaklığımızdan ileri geliyor; elbette "Osmanlı mirasını tevarüs eden toplum" olmanın da Türklere tabii bir önderlik duruşu

temin ettiğini hesaba dahil edebiliriz. İşin açıkçası, herşeye rağmen biz Türklerin, İslâm dünyası içindeki tabii önderlik duruşu, bize nisbetle diğer İslâm topluluklarının daha sefil ve zelil, daha eğitimsiz, mesleksiz ve fukara olmasında da aranmalıdır. Herşeye rağmen nisbî bir önderlik duruşundan bahsedebiliriz.

Yarının dünyasını, dünya dengelerini bilemeyiz ama tahmin edebiliriz; kesinlikle bilmemiz gereken şey, yükümüzün, diğerlerine göre iki misli ağır oluşudur.

BİR PORTRE: ERCAN ARIKLI"YI NASIL TANIDIM?

Tarihi büyük ihtimalle 1995 veya 96 yazı olmalı. Hangi vesileyle İstanbul"a yolumun düştüğünü hatırlamıyorum. Zaman gazetesinin kültür servisinde gençlerle haşır-neşir olduktan sonra aklıma düştü, "Yahu biriniz beni Aktüel dergisine götürsün, şu kadar zamandır dergide yazıyorum da daha bir çaylarını bile içmedim" diyecek oldum. Ömer Faruk Şerifoğlu, "Gazeteye yakın abi" dedi. Birlikte bir taksiye atlayıp Sabah"ın İkitelli"deki binasına gittik. Beş yıldızlı bir otelin resepsiyonunu andıran girişte güvenlik taramalarından geçip o günlerde Aktüel"in genel yayın müdürlüğünü yapan Metin Soysal"ın odasına gittik; o güne kadar hep telefon veya faks aracılığı ile görüştüğümüz editörle tanışıklığımızı gıyâbîden vicâhiye çevirip kahve içerken, içeriye uzun boylu, zayıf, şık giyimli bir adam girdi. Metin Soysal, "Ercan Arıklı" diye tanıttı. Eksik olmasın, övücü sözlerden sonra, "Niçin İstanbul"a yerleşmeyi düşünmüyorsunuz?" diye sorduğunu hatırlıyorum; "önce üniversitelerden birine geçersiniz, daha yakında olursunuz". Teşekkür ettim, düşüneceğimi söyleyip ayrıldım.

Ercan Arıklı"yı böyle tanıdım; tanımak bile denmez aslında. Ölümünden sonra yazılanlara bakarak anlıyorum ki, yerli filmlerin meşhur repliğinde hep tekrar edildiği gibi "ayrı dünyalar"ın insanlarıymışız. 1994"te başlayan Aktüel"deki yazı hayatım tam yedi sene sürdü; bu süre zarfında Aktüel"e iki üç yıl sonra bir kere daha kahve içmeye gittim hepsi o kadar. Metin Soysal"la hukukumuz hâlâ devam eder. Yedi sene boyunca birbirimizi üzmediğimizi tahmin ediyorum; karşılıklı saygıya dayanan yedi yıllık Aktüel maceramın bu kadar problemsiz yürümesinde herhalde Ercan Arıklı"nın bir payı vardı.

Gittiği yer, herkesin Allah'ın mağfiretine muhtaç olduğu bir yerdir; Allah rahmet etsin. Yakınlarına başsağlığını dilerim.

'Çağdaş' yatak odası takımı!

İlk başta, "demodeliğin modası geçer mi" gibi saçma görünen bir suale verilecek cevap "moda" ile "demode" kavramlarına verdiğimiz anlamla ilgili olabilir, bir de içinde bulunduğunuz yaşla. Bana göre bir ibadet vecdi veya bir tazelenme heyecanıyla modayı takip edenler, aslında modası hiç geçmeyen bir şey bulabilmek için arayış halinde olmalılar.

"Alçağa akar sular, pây"ı hûma düş mest ol" diyen şair de böyle bir sükûnet noktasını işaret ediyor belki de. Kemâl çağı dediğimiz vakit, hayata bakışın, daha doğrusu hayat felsefesinin, denize ulaşan bir ırmak gibi sâkin aktığı bir demdir; kabul çağıdır. Belki de insanın, "kendi de dahil" hiçbir şeyi değiştirmeye tâkât yetiremeyeceğini anladığı an. Bu noktadan bakılınca bütün devrimciler çocuk, siz bilemediniz delikanlı görünürler. "Neyi aradığını bilmeyen, ne bulduğunu da bilemez" buyurmuş bir bilge. Demodelikte karar kılınan yer, insanın ne aradığını ve aradığını asla bulamayacağını bildiği zaman mıdır; belki, evet, kesinlikle!

Bütün hikâyeler, masallar ve romanlar, çevrilmiş ve çevrilecek bütün filmler niçin demodedir ve niçin hep aynı şeye dair olduklarını her defasında hatırlatıyorlar? Yeni olan ne var diye sormalıyız aslında. Moda rüzgârıyla para kazananlara ve bu endüstriden ekmek yiyenlere lâfım yok; tam aksine onlar, hâlâ yeni bir şeyler olabileceği kanaatini yaydıkları için kutlanmayı bile hak ediyorlar. Çocuk ölümü acı, çocuk ölmek güzeldir. Sir William Wallace mıydı, "bazıları hiç yaşamaz ki" diyen? Ölmek için evvela yaşıyor olmak lâzım; şimdi adını hatırlayamadığım, "kaç hayat yaşarsak, o kadar ölürüz" diyen adamın nüktesi Wallace'ı bütünlüyor ve bütün vecizelerin birbirini tamamladığını fark ediyoruz. Yeni bir vecizeyi kim söyleyebilir kim? Delinmedik inci, söylenmedik mânâ mı kalmıştır?

Öyleyse nasıl oluyor da milyarlaca insan için her biri bir öncekinin aynı ritimde tekrarlanan yeni günlere erişmekte yeni bir lezzet bulabiliyoruz? Moda'nın sırrı buradadır işte. "Non novae sed novae" demiş bir Lâtin; Lâtince'den anlamam, vebâli nakledenin boynuna: "Yeni bir şey değil, yeni bir tarzda anlatmak" demekmiş. Şapkanın ne işe yaradığını bilenler için bütün şapkalar birbirinin aynıdır. Kadim Mısır'ın kadınları, en az bugün yaşayanlar kadar yüz boyamanın ustası idiler.

Bir televizyon reklamında, "Çağdaş yatak odası takımı" lâfı geçtiğini fark edince aldı beni bir düşünce; zâhir adamcağız, "bunlar eski püskü, tarihin eski devirlerinden kalmış şeyler değil, modern, gıcır gıcır, yepyeni" demek istiyordu galiba. Yatak fikri ne çağdaş, ne de tarihidir; yatak yataktır netice itibariyle. "Çağdaş yatak" terkibi bir dil oyunu; işaret ettiği bir gerçeklik yok. Demek ki dil, mânâyı açan değil gizleyen ve muğlaklaştıran bir görev üstlenmiş. Cumhurbaşkanı da Amasya'da yaptığı konuşmada dilin ve anlamın muğlaklığına kendi çapında katkıda bulunuyor ve konuşmasının bir yerinde "çağdaş anlamda toplanma alışkanlığı"ndan bahsediyor; cümleyi okuyalım en iyisi:

"Kişileri bir araya getiren, onlara çağdaş anlamda toplanma alışkanlığı kazandırarak, ulusal birliği sağlamayı amaçlayan yapıların kurulmasıyla eski alışkanlıklar terk edilmiş, kitlelerin bilinçlendirilmesine yönelik etkinlikler önem kazanmıştır."

"Çağdaş anlamda olmayan toplanma alışkanlığı" nasıl olur diye aldı beni bir düşünce; muhayyilemi ne kadar zorlasam da zihnimde canlandıramıyorum. Çağdışı toplanma alışkanlığı nedir meselâ, mafya celsesi mi, herkesin birbirini pata"küte dövdüğü bir kongre

mi, yoksa servisin berbat yapıldığı bir toplantı mı? Çağ kelimesine bu kadar çok mânâ bindirilirse olacağı budur; kavram evvelâ bel verir, sonra çöküp gider. Geriye kalan "çağdaş yatak odası" gibi bir şeydir.

Nietzsche diyor ki, "Üslûbu düzeltmek, aslında düşünceyi düzeltmekten başka bir şey değildir". Burada eksikliğini hissettiğimiz şey üslûptan da öte, dilin kendisi, mantığı ve anlam çatısı. Tam da Martin Heidegger'in "Lisan varlığın evidir" dediği yer. Bu dil düşünceyi ve mânâyı taşıyamaz çünkü nirengisi yoktur. Moda fikrine heyecan veren şey bir şeylerin demode olmasıdır; berkemâl olalım derken "kemâl"i kaybetmişiz.

"Bizim klasiklerimiz yoktur" diyen adama boşuna bühtân etmişiz meğer.

Askerliğin "bedel"i olmaz!

Son bir ay içinde, posta kutuma düşen ve "zâhir" bilgilenmem için gönderilen nisbeten efendi kılıklı elektronik mektuplar içinde bedelli askerlikten yana destek ricasında bulunan mesajlar sayıca artmaya başladı.

Dedim ya efendi kılıklı mektuplar bunlar; de, da ve soru eklerini ayrı yazmasını bilen, muaşeret kurallarına itina gösteren, muhakemesi düzgün ve belli ki eğitim seviyesi hayli yüksek gençlerin kaleme aldığı metinler; kısaca bedelli askerliğin yeniden çıkarılması, askerlik süresinin kısaltılması gibi talepler ileri sürüyorlar. Mektubun birinde modaya uygun bir kavram bile üretildiğini tebessümle okudum: "Askerlik barışı". Delikanlı diyor ki, "günümüzde hayat, birbuçuk sene ara vermeyi kaldırmıyor... gençlerin hayatını onarılamaz bir kesintiye uğratmamak için, işlerini, eğitimlerini, ailelerini, geleceklerini, psikolojilerini" sekteye uğratmamak için bu barış çıkarılmalıymış. Bir ayda temel askerlik eğitimi pekâlâ verilebildiği halde gençleri aylarca askerde tutmanın gereği yokmuş; uzmanlığa dayalı, etkili ve caydırıcı bir ordu ancak böyle oluşturulabilirmiş. Üstelik askerlik bedelli hale gelirse ülke ekonomisine ve askeri harcamalara ilave kaynak bulunabilecekmiş ama belirlenecek ücret, herkesin ödeyebileceği kadar mâkul olmalıymış!..

Alıntıda hep "miş"mış" sigasını tercih etmek, alıntıyı yapanın meseleye pek inanmadığını gösteren basit bir mesaj biçimidir; istihza etmiyorum ama bu gerekçelere katılmadığımı belirtmek için bu sigayı bilerek seçtim.

İlk bedelli askerlik uygulaması yapıldığında, "vatani hizmet" yükümlülüğünün eşitlik prensibini bozduğu için karşı çıktığımı hatırlıyorum; kezâ devlete ödenen bedelin niçin illâ Alman Markı esas tutularak tayin edildiğine de itiraz etmiştim. Bir kereliğine ve istisnâ kabilinden başvurulduğu ileri sürülen bir uygulama için yabancı para birimi seçmek hem mantıksız, hem de ülkenin milli para birimine saygısızlık anlamı taşıyordu ama ondan daha can acıtıcı olanı, askerlik hizmetinin genel ve eşit şartlarda ifâsına getirilen haksız istisnâ idi. 1974'te ilk uygulaması görülen "kısaltılmış askerlik hizmeti", sonraki zamanlarda piyango

gibi bazı tertiplere isabet ettirilirken de aynı itinasızlığı görmüştük. Bu satırların yazarı, uzun dönem askerlik hizmetinin ikinci ayında, yeni tertipler için çıkarılan kısa dönem uygulaması esnasında başını koğuşun duvarlarına vurarak "bu piyango bize niçin isabet etmedi, bizim suçumuz neydi?" diye isyan eden devre arkadaşlarını hâlâ hatırlamaktadır meselâ.

Konu son derece önemlidir zira doğrudan vatandaşlık kavramını ilgilendiriyor; her tertibe "kısa dönem veya bedelli çıkabilir" ümidini telkin etmek son derece yanlış ve bu konuda cihet"i askerî'nin son derece ketum ve mazbut bir tutum takınmak arzusunda olduğunu hepimiz biliyoruz. Toplumdan gelen baskılar karşısında seçilmiş siyasetçilerin zaman zaman bu tip beklentileri yaygınlaştırmaları iyi olmuyor. Gençler, haklı olarak kendi kuşakları için de bir istisna uygulaması bekliyorlar. Kaidenin istisnâ kabilinden ihlâli, diğer ihlâlleri de meşrulaştırıyor; manzara budur.

Ben bu hususta muhafazakârım; çağı erişen her genç askerlik hizmetini yapmalıdır ve askerlik nosyonu, bir aylık temel eğitimle kavranabilecek kadar basit değildir. Askerlik, insanın hâlet değiştirmesi, kendi tabiatından çıkıp muharip tabiatına bürünmesidir. Muharebe sanatı ve psikolojisi bir ayda öğrenilmez, öğretilemez. Buna mukabil delikanlının haklı olduğu husus, onsekiz aylık uygulamanın hakikaten uzun olduğudur. Benim nâçizâne fikrim; onsekiz aylık sürenin mâkul hadde kadar kısaltılması ve o noktadan sonra kesinlikle "bedelli, kısa dönem" gibi uygulamalardan kaçınılmasıdır. Hatta günün birinde Türk ordusu, hep söylenegeldiği üzre tam profesyonel hale getirilmiş olsa bile, her delikanlının dört aydan az olmamak üzere askerlik yapmasına taraftarım. Milletleşmenin en önemli rükünlerinden birisi "hâlâ" askerlik hizmetidir ve ortalama Türk erkeğinin, mutlaka yaşaması gereken en mühim milli tecrübelerden biridir. Milletin ordusuna hizmet her mükellef için hakikaten şereftir. Askerlik hizmeti, hiçbir kayıt ve şart altında "para" karşılığında kısaltılmamalıdır. O dönemler esnasında vatani hizmetini normal süresi içinde yapan yüzbinlerce delikanlının nasıl bir hâlete büründüğünü, en iyi bilenlerin başında ordunun muvazzaf kadrosu gelir; o yüzdendir ki bu gibi meselelerin tartışılmasına bile "gayet haklı olarak" tahammül edemiyorlar.

Bu meselenin, Türkiye'nin savunma problemini zaafa uğratmayacak derecede kalıcı ve mâkul bir çözüme kavuşturulması için zaman uygundur.

Aydınlanmayı nasıl 'kötü yol'a düşürdük?

Nasıldı o; "Bir mektep bin hapishane kapatır". İki kere iki dört gibi bir şey; "yağmura şemsiyesiz çıkarsan ıslanırsın" veya "kıştan önce sonbahar gelir" gibi bir müteârife (müteârife, "axiom"un Türkçesi, doğru olmadığını araştırmanın enayilik sayılacağı, ortada güneş gibi duran gerçekler hakkında beslediğimiz önyargılı kabul); kim bilir kaç neslin ömrü, böyle müteârifeleri dinleyerek ve hakikat sayarak geçti.

Cehâlet kavramına yanlış ve eksik mânâ yükleyince, cehâletin zıddını da anlam itibariyle şüpheli hale getiriyoruz. Geçenlerde bir gazete, son nüfus istatistiklerine göre seçmenlerin yüzde bilmem kaçının okuma"yazma bilmediği hesabından yola çıkarak AKP ve CHP'nin aldığı oyların içindeki okuma"yazma bilmeyenlerin oranını hesapladı ve manşeti patlattı: "Türkiye'ye kara cahiller yön veriyor". Mantık şu; okuma"yazması olmayanlar kara cahildir; peki okuma"yazma bilenler nedir? Âlim mi, ârif mi, bilgili mi, aydınlanmış mı, halk tabiriyle "eğriyi doğrudan ayırabilecek" kemâle erişmiş olanlar mı? Nedir bu okur"yazarlık sıfatına yüklediğimiz yüce mânâ? Eğer istatistik ilmini ciddiye almamız gerekiyorsa bilmeliyiz ki ülkede hapishane sayısı, mektep sayısının kat be kat altındadır, bu hesaba göre ülkede hapishane sayısının çoktaan eksili rakamlara inmiş olması lâzımdı. İşin hakikati, mektep açmakla hapishane kapatmak arasında hiçbir anlamlı bağlantının kurulamayacağıdır. İnsanlar yaşadıkça bu iki kurum hep varlığını sürdürecek; hapishanelerde fevkalade eğitimli, üstelik sular seller gibi okuma"yazma bilen ve kültürlü insanlar da hep olacak, mektepler ise, her zaman olduğu gibi yine fevkalade zır cahil mezunlar da vermeye devam edecekler.

Jöntürk taifesinin, devletin yüksek katlarında yuvalanmasından beri, ilkokullardan başlayarak eğitim sürecinin çatısına kadar her yerde 'bilgi'nin erdem olduğunu telkin eden aydınlanmacı bir bakış açısı zihin dünyamızda hükümran oldu. Bu aydınlanmacı diskurun, "okula gitmesem de sığırtmaçlık yapsam, kırlarda bayırlarda nane"kekik toplayıp, buz gibi kaynak sularından içerek ve tabiatın kitabını yüzünden okuyarak büyüsem, zaten okuyanların hali meydanda" diye kırk dereden su getiren haylaz çocukları ikna etmekte kısmî faydalarının olmadığını ileri sürmek haksızlık olur. Daha doğrusu memlekette diplomalıların niçin daha büyük oranda işsiz kaldığını izahta zorlandığımız güne kadar bu böyleydi; işsizlerin bile yüksek okul diploması taşıdığı bir ülke durumuna gelmek az zamanımızı almadı ve en azından bu alanda bir miktar aydınlandığımızı kabul etmek zorundayız. Neticede şu garip durumu elbirliği ile inşa etmiş bulunuyoruz: Türkler çocuklarını okutuyor, daha doğrusu mektebe yolluyorlar ama okumuşlar okumayı sevmiyorlar; okullaşma oranı arttıkça, okur sayısı azalıyor; kısacası vurdukça tozuyoruz, vurdukça tozuyoruz!

Tabii naif aydınlanmacılığın mekteplerle hapishaneler arasındaki ters korelasyondan yola çıkarak kurduğu axiom'un, feci halde duvara çarptığı ters durumları nasıl izah edeceğiz bilmem; mâlum, son otuz beş seneden beri bir terörist gerçeğiyle yüz yüze yaşıyoruz. Teröristler nedense hep okuma"yazma bilen, yüksek tahsilli, aslında fevkalade aydınlanmış olması gereken çocuklar ama şu işe bakınız ki, devlet bir süre önce Avrupa'ya uzmanlar yollayarak bu gül gibi okumuş"yazmış çocuklar için özel surette inşa edilmiş hapishaneler (F tipi) inşa ettirerek bir mânâda aydınlanmacılığın suyunu çıkardı. Teröristler arasında ne cinsten adam ararsanız mevcut: İşletmeci, iktisatçı, hekim, hukukçu, filolog, edebiyatçı, mühendis, şair, tarihçi. Bu durumda sormak hakkımızdır: Bir mektep bin hapishane kapatıyorsa, bir F tipi hapishane kurmak kaç mektep kapatmamızı iktizâ ettiriyor?

Daha fazla aklınızı karıştırmadan sadede gelelim: İlber (Ortaylı) Hoca meâlen diyor ki, "Biz Türkler okumayı sevmeyiz, bizim kültür edinme tarzımız okumaya değil, dinlemeye yöneliktir. Şifâhi üslûbu severiz. Gerekirse biri okur, diğerleri dinler. Okumak, okuma eylemi esnasında yalnızlığı gerektirir; yalnızlığı değil cemaat halinde bulunmayı tercih ederiz". Öyle değil midir? "Kitap okumak çok iyidir, ben çok severim şahsen kitap okuyanları, okunsun, iyidir yalnız bende baş ağrısı yapıyor. İki satır okusam narkoz yemiş gibi bayılıveriyorum" lâflarını bir yerlerden hatırlıyor olmalısınız mutlaka. Çocuklarımızı gerekirse döve döve okula gönderip okutur ama ezkaza çocuk ders dışı okumalara fazlaca meylederse durumdan tehlike vazifesi çıkarmayı ihmâl etmeyiz, "okuma böyle abur"cubur şeyleri; derslerine bak, onları oku!"

Hâsılı kelâm Batı dünyasında iki yüzyıl önce demode hale gelen aydınlanma fikri, bir asır gecikmeyle uğradığı ülkemizde feleğini şaşırarak kötü yollara düşmüş bulunmaktadır. Kıssadan hisse: "Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz!"

ABD, Türkiye'yi işgale kalkışırsa...

Kötü ihtimâller içinde en kuvvetli olanı, sıcak çatışma şartlarına girmeksizin Türkiye"de ABD politikalarının ağırlığını hissettir- mesidir; çatışmadan yenilmek. ABD"nin Irak harekâtı, görünürde Saddam rejiminin çökmesiyle sonuçlanmış gibi görünüyorsa da, bu olaylar esnasında Türk tezlerinin de ağır bir mağlubiyete uğradığını söyleyebiliriz.

Güney kara sınırlarımızın yarısında rejim, hükümet ve komşu değişirken Türkiye"nin "kütle gücü" tesir icrâ edemedi. Harekât"ın en kritik günlerinde "net tutum" takınmakta zorlandık. Neticede ABD, en yetkili ağızlarından Türkiye"ye kırgınlığını açıkça dile getirerek bölgede Türk Devleti"nin eski pozisyonlarını koruyamayacağını kaba bir tarzda ortaya koydu. Şu günlerde Türkiye-ABD ilişkilerinde bir rehabilitasyon dönemi yaşanıyor. Türkiye, "ABD muhalifi" bir strateji geliştirmeyi aklından bile geçirmiyor; aklı başında görüş sahipleri ise böyle bir tutumun neredeyse çılgınlık olacağını ileri sürüyorlar. Ne var ki ABD, yine en yetkili ağızları aracılığı ile Ortadoğu bölgesinde kalıcı ve "tayin edici" bir rol üstlenmekte kararlılıklarını vurgulayarak iki kadim komşumuz İran ve Suriye üzerinde politik markaj uygulamasına geçmiş bulunuyor.

Bu noktada insan ister istemez, "vadesi belirsiz bir gelecekte ABD, Türkiye üzerinde de bir politik ve askeri baskı uygulamaya kalkışırsa, Türkiye"nin muhtemel tepkisi ne olur?" sorusu üzerinde düşünmeye başlıyor. Görünürde böyle bir baskıya maruz kalmak için mâkul sebep yok: Türkiye, batı standartlarında bir demokratik kamu nizamını samimiyetle hayata geçirmek için gönüllü ve belirgin adımlar atıyor. Türk intelijansiyası Tanzimat"tan bu yana gönlü ve aklıyla batı dünyasına yakınlaşmak gayreti içinde. Bu uğurda milli menfaatlerimizi zedeleme ihtimâline bile aldırış etmeksizin batı dünyasıyla hem-âhenk olmak için önümüze getirilen her türlü sözleşmeyi imzalamakta hâhişkârız. Batı standartlarında uygulayamıyor olsak da kamu

hukukumuz, yetmiş seneden beri "laik" bir karakter taşıyor. Kaldı ki Türkiye, savunma ihtiyaçları için tercih ettiği silah sistemleri itibariyle batı dünyasına ve teknolojisine hâlâ bağımlı durumda. Yani görünürde batılı bir güçle, özellikle ABD ile askeri plânda karşı karşıya gelmemiz için ideolojik veya mâkul bir gerekçe bulunmuyor.

Irak harekâtından sonra ABD"nin dış politikasında önemli bir paradigma farklılığı, çok ciddiye alınması gereken bir rota değişikliği farkediliyor. Yeni dünya düzeni içinde ABD"nin Türkiye"yi nasıl değerlendirdiğini henüz bilmiyoruz; belirsizlik son derece yoğun ve bu müphemiyet, II. Dünya Savaşı"ndan sonra sarsılmadan duran dengelerin hep sürüp gideceği inancı üzerine bina edilmiş dış politika beklentilerimizi yerle bir etmiş durumda.

Suali tekrarlayalım: Günün birinde ABD, Türkiye"yi de -kendi tabirleriyle- hürleştirmeye ve demokratikleştirmeye kalkışırsa ne yapacağız?

...

Bir kriz senaryosu yazmaya çalışıyorum çünkü bölgede böyle bir ihtimâli hâtıra getirecek mühim dönüşümler yaşanmakta. Irak"ın işgalinden önceki bölge dengeleri altüst oldu; Suudi Krallığı"nda bile çok dikkatle izlenmesi gereken terörist eylemlerin varlığı, kapı komşumuz İran"da serbestî taraftarı üniversite gençliğinin sokak çatışmalarını bile göze alacak derecede cesaretlenmeleri sebepsiz olmasa gerektir. Ege"de eski "dog fight", yani it dalaşı çatışmalarının Yunanistan tarafından yeniden gündeme getirilip ısıtılması, AB"nin 2004"teki müzakerelere başlangıç için Türkiye"nin herhangi bir komşusuyla sınır ihtilâfı içinde olmaması gibi ilginç şartlar öne sürmesi de sebepsiz değil. Güneydoğu"da ise artık cılız Saddam veya IKDP kuvvetleriyle değil, Amerikan yönetimiyle komşu olduk. Bütün veriler, bölgedeki dengelerin -icabında siyasi harita değişikliğine kadar uzanabilecek derecede- değiştiğini ve değişebileceğini işaretliyor.

Diplomatik tekniklerle veya mevcut ittifakların koruyuculuğuna güvenerek böyle bir saldırıyı defetmenin mümkün olmayacağını tahmin etmek hiç de zor değil. ABD, Irak Harekâtı öncesinde Birleşmiş Milletler hukukunu hiçe saydı ve aslına bakılırsa milletlerarası hukuk bakımından Irak"taki Amerikan varlığı, "işgal kuvvetleri"nden başka bir sıfatla nitelenemez. Sınır komşularımızdan bir kısmı, böyle bir ihtilâfta bize destek gösteremeyecek kadar zayıf, kalanı ise "ne dost ne düşman" konsepti içinde mütalaa edilebilecek ülkeler. Avrupa Birliği"nden böyle bir kriz halinde diplomatik destek ümit edebilir miyiz? Hiç zannetmiyorum, zira AB, Avrupa anakıtası üzerinde bile ABD"ye karşı bir savunma savaşı verebilecek askeri altyapıdan mahrumdur; istese bile gücü yetmez ve bu zaafiyeti eninde-sonunda AB"nin dağılmasına ve satvetinin gölgelenmesine sebep olacaktır. Kaldı ki barış zamanında bile Türkiye ile beraberliği hayalhânesine sığdıramayan Avrupalılar için ABD karşısında Türk tezlerini ve politikalarını desteklemek muhâl ihtimâlin ta kendisi olur.

Tâkatleri yetmese de dostluklarından emin olduğumuz birkaç ülkenin en azından "jest" seviyesinde kalacak desteğinden emin olabilir miyiz: Pakistan, Azerbaycan, Malezya?

Bu noktada yapılması muhtemel bütün zihni analizler, ABD ile çatışmanın, sadece Türkiye için değil, her ülke için kesin mağlubiyet demek olacağı hususunda birleşecektir. Vâkıa Türkiye, silahlı kuvvetlerinin kalitesi ve ateş gücüyle bölgenin en dikkate değer gücünü temsil ediyor. Türkiye"yi bu bakımdan herhangi bir Ortadoğu ülkesiyle kıyas etmek düşünülemez bile; kaldı ki -hafazanallah- böyle bir bâdirede Türkiye"nin, özellikle Türk halkının mukavemeti sadece ordusunun ateş gücüyle sınırlı kalmayacak, ABD, Irak"ta elde ettiği türden kolay bir başarıyı bu topraklar üzerinde asla yakalayamayacaktır; ABD açısından böyle bir teşebbüs uzun zaman isteyen, pahalı ve zayiatı yüksek bir harekât olur ama "zor oyunu bozar" denilmiştir; geciktirilse, pahalıya mal edilse de yüksek askeri teknolojinin tayin ediciliğinde geçecek böyle bir çatışma sonucunda düşmanı denize dökmek ihtimâlimizin zayıflığını kabul etmemiz gerekebilir.

Sıralamaya çalıştığım kötü ihtimâller içinde en kuvvetli olanı, sıcak çatışma şartlarına girmeksizin Türkiye"de ABD politikalarının ağırlığını hissettirmesidir; çatışmadan yenilmek: İhtimâllerin arasında elbette bunu da kaale almalıdır.

...

Bu kâbus senaryosunun tahrik etmesi gereken zihni egzersizlere şu günlerde büyük ihtiyaç duyuyoruz. Olacakları önceden kestirebilmek ve muhtemel davranış senaryoları hazırlamak, "öngörememek"ten daha iyidir.

OKUNASI KİTAPLAR BUNLAR

OSMANLI; İNSANLIĞIN SON ADASI

Mustafa Armağan, Aksiyon okuyucuları için âşinâ bir isim; bu isim bana hep "çalışkanlık ve verimlilik" kavramlarını hatırlatıyor ama Mustafa Armağan"ın vasıflarını iki kelimeyle sınırlandırmak haksızlık olur: Herşeyden evvel o, büyük bir ehliyetle yürüttüğü editörlük ve derlemecilik faaliyetiyle fikir dünyamıza kalıcı iz bırakmayı başarmış bir insandır. Tercümelerini ihmâl edebilir miyiz? Ve nihayet te"lifçi kimliği ile sekizinci eserini de tamamlamış bulunuyor: "Osmanlı; İnsanlığın Son Adası"

Kitap, Osmanlı tarihinin ayrıntılarını ehil bir tarihçi, dikkatli bir münekkid ve usta bir kalem adamı kimliğiyle irdeleyen, okuyucuya yeni dikkatler ve bakış açıları sunan, Osmanlı tarihi üzerindeki kalıplaşmış önyargıları temiz havaya çıkaran ve en güzeli öğreten bir nitelik taşıyor. Bir teknik, bir disiplin, bir felsefe ve düşünme tarzı olarak tarih fikri, Mustafa Armağan"ın kaleminden bu kitapta şaşırtıcı bir rahatlık ve kolaylıkla okuyucuyu cezbederek onu meselenin bir parçası haline getiriyor; ne yazık ki Türkiye"de bu düşünce ve okuma plastiğini okuyucuya telkin edebilecek tarih yazarı fazla değildir. Mustafa Armağan, zengin

ve esaslı fikri altyapısından kazandığı metânetle nice tarihçinin suskun veya miyop görünmeyi tercih ettiği meselelerde talâkatle söz söylüyor. Gıbta etmedim desem yalan olur.

Mustafa Armağan, Osmanlı; İnsanlığın Son Adası, Ufuk Kitapları, İst., 2003, 368. s. (www.da.com.tr)

ALEV ALATLI İLE TÜRKİYE VE DÜNYA

Alav Alatlı, Türkiye"nin en dikkate değer entellektüellerinden biri; kitap dünyasında daha ziyade romancı kimliğiyle öne çıkması yanıltmamalı. Eğer Türkiye"de, herhangi bir resmi kurumun dışında gayrıresmi bir "think tank" kuruluşu oluşturmak icab etse, Alev Alatlı ilk akla gelen isimlerden birisi olurdu. Düşünür"lük sıfatını sanatçı kimliğiyle birleştirebilmiş bir "aksiyoner"dir o. Eserlerini yazarken "edebiyata katkı olsun" diye çalışmaya başlamadığını hemen hissettiren velûd bir fikriyatçı.

Sohbet tarzında gelişen ve karşılıklı soru ve cevaplardan meydana gelen metinler, rahat ve hızlı okumaya fırsat verdiği gibi, ana fikri ne kadar seviyeli olursa olsun -tarzın tabiatından kaynaklanan- kolay anlaşılırlık vasfıyla hoşuma gidiyor. Ufuk Kitapları, büyük ilgiyle karşılanan sohbet (röportaj) kitapları dizisinden bu defa Alev Alatlı ile yapılmış sohbetleri ihtiva eden "Alev Alatlı ile Türkiye ve Dünya" isimli yeni bir kitapla "yaz okumaları"na katkıda bulundu. Hemen belirtmeliyim ki yaz ve tatil rehaveti içinde kolayca okunacak ve elden bırakıldığı anda unutulacak cinsten bir çalışma değil bu; bilakis zihne beyin fırtınaları estirecek doğurganlıkta bir eser. Hararetle tavsiye ederim.

Alev Alatlı ile Türkiye ve Dünya, Haz: Zafer Özcan, İst., 2003, 184 s.

(online satış için: www.da.com.tr)

İşte yılın kültür hadisesi budur

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin yedinci cildi de yayınlandı. Yapı Kredi Yayınları'nın bu hizmeti, gazete köşelerine sıkışmış küçük teşekkürlerle geçiştirilecek cinsten değil; hâfızasını kaybetmiş bir insana, ömrünün on senelik kısmını yeniden hatırlatmak cinsinden bir şey: Seyahatnâme'nin bende bıraktığı tesir, tam mânâsıyla bir hâfıza tazeleme ameliyesidir.

Meraklısı bilir, daha önce de Seyahatnâme'nin muhtelif neşirleri yapıldı ama hiçbiri, titizlik ve aslına sadâkat bakımından YKY neşri ile mukayese edilemez. Kusursuz ve mükemmel değil elbette: Evliya Çelebi Seyahatnâmesi ile uğraşmak, kimi zaman altından asla kalkılamayacak lisan, etnoğrafya, etimoloji, tarih, topoğrafya, toponimi (yer adları ile uğraşan ilim dalı) problemlerinin labirentlerinde ömür tüketmek demek. Muhtemelen Evliya Çelebi'nin not tutarken düştüğü muhtemel yanlışlıkları, aradan geçen üçbuçuk asırdan sonra tashih etmek kolay değil. Bu bakımdan sadece 7. cildi yayına hazırlayan Sayın Yücel Dağlı, Seyit Ali

Kahraman ve Robert Dankoff'a değil, projeye yıllardır emek ve sabır bezleden herkese şükrânlarımızı ifâde etmeliyiz.

Seyahatnâme, harc"ı âlem bir eser değil; yazıldığı hâline sadâkat göstererek yeni alfabeye aktarılan metni fazlaca takılmaksızın okuyabilecek ve okuduğundan lezzet alacak erbâb"ı zevkin sayısı kaçla ifâde edilir bilemem fakat herkes bilmeli ki Seyahatnâme, yerine göre insanı merakla kendisine bend eden ve son derece renkli anlatımıyla değme macerâ veya tarihi romanlarına taş çıkartacak bir sürükleyiciliğe sahip. Biraz mürekkep yalamışlar arasında Evliyâ'nın mübalağacılığından ötürü güvenilmez bir müşahit olduğu iddiası efsâne gibi yayılmıştır ki, bu yersiz söylentinin, okuduğu metne doğru"dürüst nüfuz edemeyen safderûn kişiler tarafından üstünkörü verilmiş hükümlerden ibaret olduğu açıktır; bu gibi mübalağası sonradan anlaşılan bilgiler, Evliyâ Çelebi'nin, başka ağızlardan aktardığı ve doğrulamaya asla vakit bulamayacağı "mesmûat"tan (şifâhi yolla derlediği bilgilerden) ibarettir ve biz bugün Evliyâ Çelebi'ye, çoğu zaman meşakkat ve binbir zahmet ile geçen yolculukları esnasında derlediği her bilgiden ötürü (bazıları hakikaten mübalağalı olsa bile mânevi şükrân borçluyuz. Meseleye bir de şöyle bakmalı; Evliya Çelebi hiç yaşamasaydı veya çağdaşları gibi alelâde bir hayatı tamamlayıp, iki satır not bırakmadan göçüp gitseydi neler kaybetmiş olurduk? Neler kazandığımızı bilenler, ancak bu müthiş eserin derûnuna girmek zahmetine katlanabilenlerdir. Şükran arzımı bir kere daha tâzeledikten sonra sitem faslına geçebilirim; n'olaydı her cildin sonuna bir de bütün ayrıntıları hassasiyetle işlenmiş büyük paftalı, renkli haritalar ilave edilebileydi! Osmanlı Devleti'nin asıl topoğrafyası, Evliyâ'mızın karış be karış gezerek kâğıda geçirdiği, tatlı diliyle, aşk ve şevkle kaydettiği yerlerden ibarettir bir bakıma. "Bekâra hanım boşamak kolay" fehvâsıyla devam ediyorum: N'olaydı, Evliyâ'nın tasvir ettiği beldelerin, mühim geçitlerin, konaklama yerlerinin, kalelerin, köprülerin, sarayların, hanların, mâbetlerin, beldelerin bugünkü halini gösteren fotoğraflar eklenebileydi; n'olaydı bugün el altındaki lügâtlerde bile bulunmayan, ancak mütehassısların kullanabildiği tarama ve etimoloji sözlüklerinde izine rastlanabilen bazı kelime ve kavramlar için dipnot yerine küçük açıklamalar ilâve edilebileydi! Belki eseri baskıya hazırlamak için gerekli süre uzayacak, baskı masrafları ve mâliyeti artacak, bizler için gecesini gündüzüne katıp bu "demir leblebi"yi günümüz alfabesine çeviren meçhul kahramanların saçları daha erken ağaracaktı ama biz netice itibariyle bu muhteşem eseri bir lise talebesinin önüne koyup, "oku da gör" diyebilecektik; "oku da gör bakalım ders kitaplarındaki tarihe benziyor mu?"; "oku ve anla bakalım, uzak dedelerin hangi dille konuşuyor, nasıl dua ediyor, öfkelenince nasıl küfrediyor, ölümü hangi kelimelerle göğüslüyordu?"; "oku ve anla, dedelerin dünya işlerini nasıl yorumlardı, buhran anlarında nasıl davranırdı, hangi şakalara gülerler, neyin kaybından acı duyar ve teessürlerini nasıl ifade ederlerdi?" Açık konuşalım, bunca özelliği bünyesinde toplayan bir başka eserimiz yok bizim.

"Efendim, hem pahalı hem de anlamıyoruz, üstelik sınırlı sayıda basıldığı için her tarafta bulunmuyor bile, ne yapalım böyle yayını" diyemezsiniz; dememelisiniz: (Doğru, herkesin

Recep Ayyıldız gibi bir ahbabı nereden olsun?) Lâkin babadan kalma iki buçuk metrelik hisseli, şüyûlu arsa parçasına nasıl sahip çıkıyorsak öyle sahiplenmeliyiz Seyahatnâme'yi. İlmî kriterlere itaat eden neşir tamamlandıktan sonra eseri esas tutarak yüzlerce yeni yayın yapılabilir ve mutlaka yapılmalı. Yüzlerce film senaryosu, roman, hikâye, masal var bu eserde ama bundan ibaret değil; Evliyâ, yaşadığı devrin tarihini de yazmış ve hem nasıl yazmış!

Sitem sayılmaz, daha çok temenni; inşallah bundan sonra yeni baskılar yapılırken temennilerim hatırlanır. Bize düşen, minnetimizi bir kere daha ifade etmek şimdi. Sağ olun ey yayıncılar ve emeği geçen isimsiz kahramanlar: Allah sizden râzı olsun! Ey Evliya Çelebi, rûhûn rahmet diledi; Çelebi için dahi Fâtihâ!

Aman ha!

Bir hafta önce bu sütunda yayınlanan "Askerliğin bedeli olmaz" başlıklı yazım, alışageldiğim okuyucu tepkileri ortalamasında küçük çaplı bir patlamaya yol açtı. Fenerbahçe ve Kürt meselesinden sonra benim için mayınlı tarla sayısı böylece üçe çıkmış bulunuyor; eğer genç okuyucu takımı ile iyi geçinmek istiyorsam, bir daha "askerliğin bedeli olmaz" cinsinden aykırı şeyler yazmamalıyım!

Tepkiler çeşit çeşit, cins cins; kimi küfürbaz ve hakaretâmiz, kimi saygılı ve medeni. Destekleyen de yok değil ama pek az; farkında olmadan arı kovanına çomak uzatmışım. Bunlar önemli değil, gençtir, öfkeye kapılır oturur bir mektup yazar, bir süre sonra aklıselim ağır basar, "keşke o kelimeleri kullanmasaydım" diye düşünür. Asıl yaralayıcı nokta "milletin ordusuna hizmet hakikaten şereftir" sözünün bu kadar tepki toplamış olması. Bu tepkiyi gösterenler askerliğin "peygamber ocağı" olduğu kavramından habersiz değiller; vatan sevgilerinden şüphe etmek ise hiç kimsenin haddi değildir ama belli ki Türk toplumunda askerlikle ilgili kültürel yargılar eski yerinde durmuyor, en azından değişmeye başlamış. Şahsi tahminim itibarıyla bu değer yargılarının daha ziyade yüksekokul bitirip hayata atılmış, kendine göre bir düzen kurmuş veya bu safhanın sıkıntıları içinde bocalayan gençler arasında giderek yaygınlaşmakta olduğudur. Kim bilir belki içlerinde yıllarca bedel parası biriktirip, askerliği kolayından çözmek isteyenler de haylicedir.

Diyorlar ki, ordu profesyonel olsun; savunma hizmetleri zaten enikonu yüksek ihtisas gerektiren, teknoloji yoğun bir sektör haline geldi; herkesi, hayatının en kritik döneminde bir buçuk sene askerlik yapmaya zorlamanın ne mânâsı vardır; ardından mâlum sızlanmalar geliyor: "Siz şereftir diyorsunuz ama ağabeylerimizden işittiğimiz bir sürü olumsuzluğa ne diyeceksiniz vb."

Bizde bu gibi şikayetler ve haberler basına aksetmez; kendi aramızda konuşur dururuz yeri gelince. Askerliğini yapan herkesin başından birkaç tatsız hadise geçmiştir, aradan zaman

geçtikten sonra "garip ama" biraz da zevkle anlatır dururuz ama "ordu" kavramı daha yüksekte bir yerdedir hep; genellemeden sakınılır.

Önceki gün bültenlerde şöyle bir haber duydum: Irak ordusu, işgalci Amerikan güçleri tarafından dağıtıldığı için toplam kırk bin kişi civarındaki yeni Irak ordusunun teşkil edilip eğitilmesi işi, bir Amerikan şirketine ihâle edilmiş. Bu şirket, daha önce bazı ülkelere de "askeri eğitim" hizmetleri satıyor imiş.

Ateş düştüğü yeri yakar; herkes canının yandığı yeri üfler ama kendi ülkesinin ve milletinin ordusuna hizmeti şereften saymamanın günün birinde ülkeyi ve milleti nasıl bir bedelle karşı karşıya bırakacağını kimse kestiremez. Şikayet ederiz, eleştiririz, daha iyi ve etkili olmasını, ikide bir siyasete karışmamasını isteriz fakat ordumuz, bağımsızlığımızın teminatıdır. Sadece bağımsızlığın değil, "onun tahtında müstetir" ırz ve nâmusun da bekçisidir. Bazı şeylerin varlığının ne kadar gerekli olduğu, yokluğunda anlaşılır. Bu vahşi dünyada "milli ordu"suz kalmanın nasıl bir felaket olduğunu askerlik çağına gelmiş, sabırsız gençlerin anlamasını beklemeli miyiz; elbette! Hangi millettir ki o, ordusunu bir Amerikan şirketinin yetiştirmesini bekler?

Okuyucu tepkilerinin bir kısmı da benim ordu savunuculuğu, taraftarlığı yaptığım yolundaki imâlardan mürekkep. Ordunun benim tarafımdan savunulmaya ihtiyacı olduğunu sanmıyorum; bütün kariyerlerini bu meşgale üzerinden yapan, bu işten ekmek yiyen yazarlar da var ama doğrusu ben onlar arasında sayılamam. Ordunun, özellikle iç siyasette tavır göstermesini eleştiren yazılar yazdım ama tarih bilgim, ordusu zaafa düşmüş bir toplumun dâr"ı dünyâda asla tutunamayacağı, dosta düşmana rüsvây olacağını gösteren onlarca misâl hatırlatıyor bana. Yeri gelir eleştirilir, yeri gelir desteklenir; mühim olan niyetin hasbî, maksadın salih olmasıdır.

Ordumuz çok güçlü olsun ama demokrasimiz lekesiz olsun; çağı eren herkes vatanî hizmetini şerefle yapsın ama günü geldiğinde o ocaktan gururla ve en güzel hâtıralarla ayrılsın. Ordumuzun yüksek caydırıcılık gücüne kavuşması için gereğinde rızkımızdan bile kesip verelim ama tek kuruşu bile israf edilmesin; arzumuz budur.

"Sağımız solumuz düşmanla dolu, aman silahlanalım, askerî bir cemiyet olalım" demek değil bu; belli ki bu dünyada hiçbir nesil ebedî sulh ve selâmetin gerçekleştiğini asla göremeyecek. Bir millet halinde varoluş iradesinin en kuvvetli tarzda tecelli ettiği yer ordudur. Birkaç gönül kırgınlığı bahane edilerek ordu aleyhtarlığı yapmaya kalkışmak ise çocukluk.

Sevgili gençler, toplumumuzun koç yiğitleri, "ben çektim siz de çekin" derdinde değilim, biz görevimizi yaptık, şimdi sıranın sizde olduğunu hatırlatmak istiyorum. Kulağınıza küpe olsun: Ordular, evin misafir odası gibidir; günü gelince yüz ağartır, şerefi yükseltir.

Aman ha!

Kimya değil simya

Kokuların olmadığı bir dünyada yaşıyor olabilirdik pekâlâ. Hüznün bile resmini yapabilen bir ressam günün birinde bulunabilir ama altında kuru tezek yanan bir sacın üstünde pişen yufkanın kokusunu resmedecek sanatçı anasından hiç doğmayacaktır. Koku ne işe yarar öyleyse; yoksa gülün gülden nâzik hâtırı için mi yaratılmıştır? Koku vardır çünkü eşyâyı niteler; eşyânın öteki boyutudur; eşyânın ve bütün varlıkların bir başka mânâsı kokusunda olsa gerektir.

Önünden geçerken takım elbiseli, kravatlı olmadığınıza hayıflandıracak derecede statü havaları basan birbirinden şık mağazalarla, şık giyimli insanlarla, granit kaldırım döşemeleriyle kaplı bir caddede yürürken bir an nereden geldiğini asla kestiremeyeceğiniz, boğulmakta olduğunuza hükmettirecek kadar burun düşürücü, keskin ve kötü bir koku, o mıntıkayı nitelemektedir bana göre. Mıntıkanın rûhudur o. Evet, etrafta pahalı parfümler, pahalı losyonlar, hatta uzaklarda bir yerde efildemekte olan ıhlamur çiçeklerinden bahar rüzgârının kopup getirdiği gönül çelen rayhâlar ekseriyettedir ama kim bilir hangi mazgaldan münasebetsizce yükselen lâğım kokusudur ki sair güzelliklerin nasıl bir ambalaj hünerinden ibaret olduğunu hatırlatacaktır.

Yanık egzoz dumanı, bize endüstri ihtilâlinin henüz sona ermediğini ihtar etmektedir; yerin yedi kat dibinde petrolleşmeye âmâde mineral gölleri olduğu müddetçe azman petrol şirketleriyle otomotiv sanayii hokkabazları bize bu kokuyla yaşamamız gerektiğini hep hatırlatıp duracaktır.

Tâze ekmeğin râyhâsı, buğdayın aslen bir cennet meyvesi olduğuna delildir; ekmek hep güzel kokar. Teknede mayalanan hamurun geniz yakıcı ekşimtırak kokusunda ekmeğe ve emeğe selâmın sesi vardır.

Kimya fabrikalarının çelik tanklarında haddeden geçirilip damıtılarak damlası bilmem kaç milyon liraya satılan bütün kozmetik ürünlerinde tasannu' sezilir; tasannu' yani yapma çiçeklerin sahte güzelliği. Pahalı şişelerde ambalajlanıp satışa sunulan insanın kendisine duyması gereken saygıdır sûretâ; içtenliksiz nezâket, plastik yaldızları andıran bir tebessüm...

Emeğin kokusu, soğan"sarmısağın kaderine benzer; ne onlarla ne onsuz yapabiliriz; adları kötüye çıkmıştır, kırk kere kırklansalar nâfiledir.

Bana İstanbul'un aslî kokusunu kim tarif edebilir meselâ; "İstanbul'una bağlı" diyeceklere peşinen hürmet ederim. Bin bir çehreli İstanbul, her çehresinde bir başka kokuyu imbiğinden süzmektedir. Bir yüzü hanımelidir, öteki yüzü küf; kıyılarında iyotla zift, içlerinde insan çürüğü ile servi reçinesi. "Servinin de reçinesi olur mu ?" demeyiniz; âlem"i imkândır bu, olmaz olmaz! Bütün renklerin, kokuların, zenaatların ve güzelliklerin harman olduğu yer; bütün çeşnilerinin üstünde İstanbul tek kokuya indirgense nedir o? Bilemem, ama her ne ise,

işte odur; büyük ihtimâlle yerin birkaç metre altında balçığa bulanmış can çekişmektedir İstanbul'un ruhu.

Biz eşyanın ruhunu, onun kokusundan bilebiliriz ancak.

Aksi olsaydı, savaş sonrasının bîtap Almanya'sında yayınlanan birkaç demiryolu dergisinin basıldığı kuşe kâğıdının sırt dikişine yakın yerinde hâlâ koklayabildiğim asitli selüloz kokusu, bende "baba" kavramıyla bu kadar özdeşleşemezdi. Şerhi hem uzun hem şahsidir; belki de o yüzden bütün kara trenlerin lokomotif dumanında, istim buharında demiryolcu babalar terler dururlar.

Acaba koku dediğimiz şeyde, geçmiş zamanların, insanların, hadiselerin ve yerlerin bilgisi mi şifrelenmiştir; burun, bir hâfıza, hatta düpedüz zekâ avadanlığı mıdır ki, olmadık bir yerin olmadık bir saatinde burun hücrelerimize temas eden koku partikülleri, beynimizin çoktan kapalı sandığımız bölümlerinde uyuya kalmış hücreleri uyandırmakta ve gerçekte hiç yaşanmadığını sandığımız hayat tablolarını bir rüyâ sahnesinin aralığından bize seyrettirebilmektedir?

Herkes kendi listesini yapsın isterse; benim çocukluğum maltız dumanıdır, keskin sirke, asitfinik, henüz suya basılmamış Sümerbank patiskası, vişne çürüğü, Nuri Leflef kundura cilâsı, kukaya bulanmış esans, pelit hışırtısı, kavak efiltisi, çürümeye yüz tutmuş bostan gazeli, margarin ve kiremit kırığının saçma sapan gibi görünen terkibi...

Yaşanmış olan sadece hatırlanandır; bizatihi yaşanan değil. Kokular bu yüzden kimyâya değil, düpedüz "simyâ"ya dairdir.

Müslümanların 'dünyevilik' ile imtihanları

Modern zamanlar, dünyevilik-uhrevilik terazisinde insanın görüşünü bulanıklaştıran yeni kurum ve âdetlerle geldi. Merhum Âkif"in tabiriyle "asrın idraki"ni konuşturmak kolay olmuyor.

Dört halife devrinin meşhur Şam Valisi ve ilk Emevi hükümdarı Muaviye"nin, siyasi krizlerin ayyuka çıktığı dönemde bir gün şöyle kahırlandığı rivayet edilir: " Ne Ebubekir dünyayı istedi, ne de dünya ona teveccüh eyledi. Ömer"e dünya teveccüh etti, o dünyayı redd eyledi. Osman"a dünyadan bir miktar isabet eyledi; biz ise bütün bütün dünyaya daldık"(Ahmet Cevdet Paşa, Kısâs-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa). Bu rivâyette dünya işleriyle, dinin gerektirdiği zühd hâli ve alçakgönüllülük arasında kurulması lâzım gelen dengenin eksikliğinden yakınılmaktadır.

İslâm Tarihi"nin Asr-ı Saadet ve Râşid Halifeler devri hakkında mâlumatı olanlar bilirler ki Efendimiz"in berhayât olduğu günlerde devlet işleri, sürekli memuriyet kadroları ile profesyonel tarzda (bürokrasi) yönetilmek yerine geçici görevliler aracılığıyla

yürütülmekteydi. Askeri seferler tertip edilirken bile orduya katılmak kişinin rızâsına bırakılmış, her seferin komutanı bir kereliğine ve genellikle farklı kişilerden tayin edilmişti. Bu ilginç idare biçiminin sürdürülebilmesinde idâri ihtiyaçların henüz pek küçük çaplı olduğu gerçeğini gözardı etmemek icab eder. Hazreti Ömer devrinde fütuhat genişleyince, herbiri müstakil bir devlet büyüklüğüne denk eyalet idarelerine (Mısır, Şam, Basra, Kûfe gibi) valiler atanması gerekti. Efendimizin hayatta olduğu günlerde o"nun emsâlsiz tavır ve şahsiyetlerinin güçlü tesiri, etrafındaki insanların da peygamberâne ahlâkı taklid etmelerine yol açıyor, cömertlik, feragat, kardeşlik ve diğergamlık gibi güzel özellikler etkisini koruyordu. Efendimiz"in hâtırasının henüz kuvvetle yaşadığı ve henüz hâtıralardan silinmediği bir devre kadar (ki genellikle Hz. Ömer"in katledilmesi ve yerine Hz. Osman"ın seçilmesi bu bakımdan bir dönüm noktası kabul edilmektedir) kamu işlerine yakın insanlar, adeta bir rüyâyı yaşar gibi Peygamber"in uyguladığı ve tavsiye ettiği kamu ahlâkına riayet ettiler. Hz. Ebubekir ve Ömer"in zühd anlayışlarındaki samimiyetin de bu rüyâ ikliminin devamında çok müessir olduğu kabul edilir. Hazreti Osman"la birlikte Müslümanların, giderek o rüyâ ikliminden sıyrılarak dünyevîleşmeye başladıklarını, yani sair topluluklarda cereyan ve pek tabii karşılanan birtakım insâni zaaf ve kusurların sıklaştığını farkediyoruz. Hz. Osman"ın kendi hısımlarını kamu işlerine ataması, liyakatsizlikleri isbat edildiği halde bir kısmını ısrarla görevde tutması, buna mukabil halifenin davranış biçimi hakkında dedikodu ve politik gruplaşmaların artması bu kabildendir. Hz. Ömer zamanında yüksek kamu ahlâkı özelliklerinden ötürü halka hizmette kusur göstermemeye çalışan, halifenin hışmından çekinen valiler azledildiklerinde ancak pek cüz"i şahsi eşyalarıyla Medine"ye dönerken, Hz. Osman devrinin valilerinden şikayet artmış ve bu devrin bazı valileri görev yerlerinden dönerken zengin tüccarlar gibi kervan ve vâriyet ile yola koyulur olmuşlardı. İslâm tarihinin ilk siyasi fırkaları da işte bu zaaf halinde teşekkül etmeye başladı ve kamu işlerinde İslâmî hassasiyete eskisi gibi riayet gösterilmez oldu.

Cihad, yani insani zaafları aşmak için mücadele

Müslümanların da diğer topluluklar gibi siyaset, ticaret, toplum veya aile hayatlarında zaafa düşmeleri yaradılışa aykırı değildir ve insaf ile bakıldığında bu tabiiliği bir derece kadar kabullenmek gerekir. İslâm ahlâkı siyasette, ticarette, toplum ve aile hayatında insanın kendi yaradılışında mevcut bulunan zaafları aşmasını telkin eder ve Allah"u alem bir Müslümanın Allah nazarındaki kıymeti, her insanda esasen mevcut zaafları yenerek güzel ahlâkta timsâl olmasıyla ölçülecektir.

Müslümanları modernitenin iğfal ve ifsad ettiği yolunda pek yaygın bir efsâne vardır ve bu efsânenin hakikatle hiçbir alâkası yoktur. Modernite insanla eşyâ arasındaki ilişkilerin tabiatını değil şeklini değiştirdi. "Asrı-ı saadette İslâm"ı yaşamak kolaydı çünkü şartlar daha müsaitti; modern zamanlarda Müslümanlık zor meseledir" hükmünün kolaycılığına iltifat etmek zorunda değiliz. İslâm bir ölçüler ve değerler silsilesidir ve insanın tabiatına hitab eder.

Tabiat (yani Sünnetullah dediğimiz şey) değişmedikçe Müslüman"ın görevlerinde bir nitelik değişmesi olmayacaktır. Ölçü her yerde ve her zaman ölçüdür. Yalan söylememenin, komşu ve kul hakkına riayet etmenin, zalimlik etmemenin, Allah"a ortak koşmamanın, teraziyi düzgün tutmanın, hırs ve tamaha kapılmamanın, helâl ve haramın zamanla, yerle, tarihle ilgisi olamaz.

Dini ve ahlâki yükümlülüklerle dünyevi işler arasında denge kurmak dün de zor zenaatti, bugün de zordur. Şüphesiz hiç bir devir, Efendimiz"in vakt-i saadetleriyle mukayese olunamaz zira o, son derece özel ve ilâhi lütfa uğramış bir insandı; Nebi ve resul olmak nitelikleri bir yana, en cana kıyıcı hasımlarının bile kabul etmek zorunda kaldığı yüksek ahlâki vasıflarıyla karizmatik bir câzibe merkeziydi. Efendimiz"in Hakk"a yürümesinden sonra muazzam şahsiyeti ve yüksek ahlâkı etrafında hâlelenen insanların, bir zaman sonra sıradanlığa düşmüş olması ilmen mâkuldür ama o, kendinden sonraki nesillerin aynı ahlâk standartlarını korumaları için nüzûlüne vâsıta olduğu "korunmuş bir kitab"ı miras olarak bırakmıştı. Bu noktadan sonra Müslümanların kaderi hayatla "kitap" arasında çizilecektir.

Saltanat alametlerini üsluba çekmek yeter mi?

Beyt-ül Mâl"den kendisine ücret bağlanan bazı Ensâr ve Muhacirîn, günün şartlarına göre yüklü meblağlar tutan resmi istihkaklarını, kuruşuna dokunmadan sadaka dağıtırlardı; bu takvâ derecesi, günümüzde bir Müslüman zengin"e model olabilir mi? Efendimiz kimi zaman elbisesini kendi elleriyle yamar ve pek sâde bir hayat sürerdi; sünnet olarak malı mülkü bu derece küçümsemek taklid edilmeli midir? Şüphesiz sayıca artırılabilecek bu örnekler, ancak şahısla kaim zühd örnekleridir ve herkes tarafından taklid edilmesi beklenemez ama bir Müslüman"ın gündelik hayat standartları ve tüketim kalıbı ile taşıdığı inanç arasında mâkul bir münasebet olmalıdır. Kanaatkârlık, ince fikirlilik, tevazu, kibir ve güç gösterisinden kaçınmak, şahsi giyim ve tüketimde israf ve gösterişe meyletmemek gibi İslâm normları her devrin Müslümanı için geçerli olsa gerektir. Müslümanın alâmeti, iyi davranışlarında ve yüksek ahlâk özelliklerinde görülmeli ve farkedilmelidir; moda haline gelen tüketim çılgınlığına İslâmî bir çeşni katmaya çalışarak değil.

İslâm tarihi şu hakikati gösteriyor ki Müslümanlar, iktidar, şöhret, para, saltanat ve sair nimetlerle imtihan edildiklerinde genellikle kötü örnek olmaktan kurtulamadılar. Dünyevilikle uhrevîlik arasındaki dengeyi gözetmek şüphesiz İslâmî bir nüktedir ama bu dengeyi tesis etmek için "dindarlık" kimliği yetmiyor. Müslümanların sıkça tekrarladığı kötü örnek, saltanat alâmetlerini üslûba çekmekten ibaret kalmıştır: Pahalı bir otelde, çılgınca para harcanarak yapılan bir düğünde ilâhi okutmak, haremlik-selamlık gibi ayrıntılarla yetinerek işin özünü ihmâl etmek bu kabildendir meselâ. İçki yerine meyve suyu veya ayran, cazbant yerine ney ve kudüm ikame ederek İslâmî bir tüketim üslûbu yaratılabilir mi; daha doğrusu, hayatın bütün alanlarında, kendilerini modern sayanların yaptığını tekrarlayarak birkaç ayrıntıyı tashih etmenin adı nedir?

Uzaktan farkedebildiğim kadarıyla kendilerini "dindar" diye tarif eden topluluk içinde dünyeviliği, kendi kafasına göre tornistan eden yeni bir zümrenin yükselişini hayretle seyrediyorum; zihinlerinin fena halde karışık olduğu âşikâr. Nasıl olmasın ki: Fukara için Müslümanlık, büyük ölçüde ahlâkî bir tutumdur; zenginin Müslümanlığı ise ahlâkla birlikte ancak yüksek zihnî donanımlarla üstesinden gelinebilir bir problem alanı teşkil ediyor.

Yiğit düştüğü yerden doğrulur

Müslüman kimliğini taşımak isteyenlerin işi kolay değil; başta da ifadeye çalıştım ki İslâm, insanın tabiatını aşması için bir dâvettir. Muaviye"nin samimi itirafında görürüz ki bu mesele, Efendimiz"in rıhletinden elli sene bile geçmemişken, çoğu sahabe ünvânını taşıyan nice samimi Müslümanı zihni plânda fena halde zorlamış, hatta bunaltmıştı. Modern zamanlar, problemi net görmeyi engelleyen ve dünyevilik-uhrevilik terazisinde insanın görüşünü bulanıklaştıran yeni kurum ve âdetlerle geldi. Merhum Âkif"in tabiriyle "asrın idraki"ni konuşturmak kolay olmuyor.

Asıl problem Müslümanların sermaye, iş sahibi olmasında, siyasette mühim rol üstlenmesinde değil; bu gibi şeyler imtihan vesilesidir, herkesin başına gelebilir. Asıl ısrarla taleb edilmesi gereken, "asrın idraki"nin ne dediğini anlamak için harcamak gereken "zihni güç"tür; entelektüel gayret, her nevi bilgi birikimi, cehd, azim ve kelimenin bütün çağrışımlarıyla "irfân".

...

Hani ne demişti bir şair?

"Sanma ey hâce senden sim-ü zer isterler;

Yevm-i lâ yenfau"da kalb-i selîm isterler"

<B>AKLINIZDA BULUNSUN</B>

YAZ TATİLİ İÇİN TÜRKÇE DİL KURSU

"Yaz geldi artık biraz kitap okuyabiliriz" fikrine saygı göstermemiz gerekmiyor ama öğrenciler için durum başka; koşuldukları amansız yarış esnasında birinin elinde dersdışı kitap görsek, hemen kaşımızı kaldırıp, "dalga mı geçiyorsun yoksa?" diye azarlamaya başlıyoruz. Geçenlerde bir delikanlı, yaz tatilinde neler okuyabileceğini sordu. Kitap listesi vermek âdetim değil, bu fikri doğru da bulmuyorum ama yazar listesi olabilir pekâlâ.

Bu yazar listesi, Türkçe zevkinin yükseltilmesi, Türkçe"nin çok güzel bir dil olduğunun farkına varılması maksadıyla aklıma hemen geliveren isimlerden oluşuyor; eksiği elbette vardır ve eksikleri keşfetmek okuyucunun halletmesi gereken zevkli bir vazifedir. İşte liste, bu yazarlardan ne bulabilirseniz toplayıp okuyunuz; yazınız boşa geçmiş olmayacaktır.

"Cemil Meriç, Mehmet Akif, Cengiz Aytmatov, Tarık Buğra, Beşir Ayvazoğlu, Yahya Kemal, Kemal Tahir, Falih Rıfkı Atay, Mithat Cemal Kuntay, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yakup Kadri, Memduh Şevket Esendal, Sait Faik, Abdülhak Şinasi Hisar, Samiha Ayverdi, Münevver Ayaşlı, Refik Halid Karay.

Her şirket, biraz tarikattir

Medeniyet şifrelerinin, kültür kodlarının cahili topluluklar, "fil"i tarif ederken işte aynen böyle davranırlar; kimine göre kuledir, kimine göre yelken. Prisma diye bir teşekkülden bahsediliyor; şirket mi, tarikat mi? Gerçekte ne idüğünün ehemmiyeti yok.

Manevi ihtiyaçlarını târif edecek tâkât ve vakit bulamamış insanların belli bir yaşta tıkanıp kalmaları, kendiliğinden bir sektör haline geldi. İtham kasdıyla söylemiyorum, laikliği şahsi bir hayat felsefesi zanneden çevrelerde giderek yaygınlaşan bir belirti (symptom) bu. Fıtraten manevi disipline karşı yılgın insanlarda da görülüyor: Günün birinde tabiatlarında bir eksiklik, bir tamamlanmamışlık hissine kapılıyorlar ve telafi mekanizması çalışmaya başlıyor, "siz beni ne zannediyorsunuz, babaannem evde bazen Kur'an okur, namaz kılardı; başı da örtülüydü" sözlerine mânidar bir sıklıkla şahit olmamız tipik bir itiraf biçimidir meselâ. Yakın dost ve akrabanın cenâzelerini, cami avlusunun dışından seyredenlerde de benzer yürek ezintileri kıpırdamaya başlar; ne içeri girip cemaate katılacak kadar kararlı, ne de oraya kadar gelmeyi saçma bulacak kadar cesur; el menzilet ü beyn'el menzileyeteyn! Kat'iyyen, ne ayıplıyor ne de kınıyorum; herkes kendi hayatını yaşar ve sorumluluğunu üstlenir; hayat felsefesine tutarlı bir izah getirenlere ancak saygı duyulur ve tercihleri anlayışla karşılanır. İşte sözünü ettiğim sektör, "müşteri profili"ni iki menzil arasında bir yerde duraksayan zümreye göre biçimlendirmiştir. Genel ahlâka aykırı olmamak ve vergisini ödemek kaydiyle benim için mahzuru yok meselâ. Herkesin dini kendine; "leküm diniküm ve liye din".

Dünün dünyasında tarikatler de aynı hizmeti ifâ ederlerdi; tam tamına "kişisel gelişim" dedikleri şey. Dinibütün yaşamak için İslâm'da bir tarikate kapılanmaya hâcet yok ama bazı insanların bir nefis disiplini edinmek için bir "kişisel gelişim" programına yazılmak ihtiyacı hissetmesi gayet tabiidir. Prisma şirketinin tehlikeli işler yaptığını imâ eden birisi diyor ki, "genel müdürlere tuvalet bile temizletiyorlardı". Adı üstünde "kişisel gelişim" bu, evvelâ nefsini tezkiye edeceksin. Yunus Emre'yi Tabduk'un dergâhına yıllar boyunca odun taşırken tasavvur etmek hayalhânemizi rencide etmiyor; demek ki bazı genel müdürlerin azmanlaşan egolarını terbiye etmesi için tuvalet temizlemesi gerekiyormuş; tercihe bağlı bir şey (ben aynı ihtiyacı ara sıra mutfakta bulaşık yıkayarak yerine getiriyorum meselâ).

Cumhuriyet'in ilânından hemen sonra tekke ve zâviyeleri kapattık. İçlerinde şüphesiz faaliyetten men edilmeye müstehak kertede zıvanadan çıkmış olanlar yok değildi ama tekke ve zaviyelerin "sedd"indeki ideolojik kaygı, inşâsına çalışılan yeni halk kültürünün, İslâm kültüründen bağımsız olması arzusuydu. Türk dilinin restorasyonu da aynı endişe ile izah

edilmelidir bana göre. Tekke ve zâviyelerde tasavvuf merkezli bir eğitim programı uygulanmaktaydı. Eğer insanları bir hedef doğrultusunda eğitecekseniz tasavvuf veya ona benzer bir doktrine yaslanmanız kaçınılmazdır. "Şirket ruhu" denilen şey, tasavvufun biçim ve anlam değiştirmiş hali ama neticede aynı fonksiyon. Japonların sabah mesaisinden evvel işletme bahçesindeki şirket bayrağının altında toplanarak şirket marşını hep bir ağızdan okumaları, firmanın duvarlarına şirket ruhunu aksettiren vecizelerin yazılması da aynı cümleden şeylerdir. Bugün süpermarketlerde bile giriş kapısından başlayıp kasiyer kızlara kadar uzanan bir süpermarket mistisizmi telkin edilmekte olduğunu fark etmiyor musunuz? Tasavvuf, mistisizm veya şirket ruhu; insanları tek hedef etrafında organize etmek için doktriner bir özden hareket etmeniz kaçınılmaz.

Seddedilen tekke ve zaviyelerin saded dışı faaliyetlerde bulunmasını pratikte denetleyen mekanizma makam"ı meşihat idi; bugünün "tekke ve zaviyelerini" ise ticaret kanunu ve genel ahlâk denetliyor. Bu kuruluşların eğitim fonksiyonunu göz ardı edemezsiniz. Eğitim hizmetlerine devlet devâsâ bir kadro ve bütçe tahsis ediyor; her şirketin, kurumun özel eğitim ihtiyacı var ve her eğitim programının doktriner bir özü. ABD'de, daha şimdiden başkanlık bürokrasisini bile etkisi altına aldığı iddia edilen yüzlerce yeni din (veya manevi disiplin, tarikat, mezhep vb.), son derece etkili kapitalizmle ruhunu kaybetmiş kilise arasında bunalanların icad ettiği müthiş bir endüstri görüntüsüdür. Bizde de eksik değil elbette. Yakınlarda yine Hindistan'dan bir "guru" gelip, kendine hedef arayan yüksek gelir grubuna ayak suyunu içirecektir; geçen sene böyle olmuştu meselâ.

Her şirket bir miktar tarikattir. Tarikat dediğiniz şey ise, daha önce birinin çizdiği yolda yürümek isteyenlerin topluluğu. Bunlar tabii ve sıradan işler. Sıradan olmayan şey, insana mânevi ihtiyaçları hakkında yüksek şuur verecek esaslı bir seviye kazandırmaktır çünkü bu ihtiyacın izâlesi mümkün olmuyor; "şekil A"da gördüğümüz de budur zaten!

2003

28 Temmuz

Bu "ciddiyet" bizi bozmasın Cengiz? Zaman Gazetesi

28 Temmuz

Yine karpuz mevsimi geldi Aksiyon Dergisi

26 Temmuz

Şimdi yeşillendi Germir Bağları Zaman Gazetesi

21 Temmuz

Köylüyüm, köylüsün, köylü! Zaman Gazetesi

21 Temmuz

YÖK ve yek farketmez: "Yaram derindedir sarabilmezsin" Aksiyon Dergisi

20 Temmuz

Kebabın kerameti Zaman Gazetesi, Turkuaz

19 Temmuz

Karar veriniz; dinci mi, irticacı mı? Zaman Gazetesi

14 Temmuz

Türküler bir topluluğu 'millet' yapabilir mi? Aksiyon Dergisi

14 Temmuz

Kaldırımdan düştüm beni kaldırın Zaman Gazetesi

13 Temmuz

'Resmi' tatil Zaman Gazetesi, Turkuaz

12 Temmuz

Siyaset bu günler için lazım! Zaman Gazetesi

07 Temmuz

Bir İslam tarihi kritiği veya Sünnilerin Aleviliği Aksiyon Dergisi

07 Temmuz

Öngöremeyeni öngörürler Zaman Gazetesi

05 Temmuz

Ölü Şairler Derneği'ne üye olalım mı? Zaman Gazetesi

Ölü Şairler Derneği'ne üye olalım mı?

Adı üstünde zaten, "uyum paketi", kime, niçin nasıl uyacağız; iki asırlık tarihimiz, adımlarımızı Avrupa'nın gidişatına uydurmak için yaptığımız "ayak değiştirme"

manevralarıyla dolu. Dile kolay, iki asırdan beri Avrupalılar gibi olmak için mütemadiyen ayak değiştiriyoruz.

1. değil 77. uyum paketini çıkarsak nâfile; zira bu paketlerde "ihlâs" yok. Uyum paketi çıkacak, bizi AB'ne alacaklar, kurtulacağız! Avrupa Birliği bizi nasıl kurtaracak; kendisi henüz varoluş endişeleri içinde türlü çeşitli zaafiyetlerle boğuşup durmadadır. Avrupa Birliği, kendini hîn"i hâcette savunacak güçten ve ordudan mahrum, bunu iyi bilelim; dünya siyaseti üzerindeki etkisi ise ABD'nin kuyruk suyunda kulaçlamaktan öteye gitmiyor. Ekonomisi düzgün ama askerî ve politik bir güç değil; şu haliyle Ölü Şairler Derneği cinsinden kuruluş. Bize Maastricht veya Kopenhag kriterleri diye dayattıkları şey, kıta Avrupası'na mahsus entelektüel snopluktan öteye varmayan hoş fikirler. ABD'ye bakınız, onların Kopenhag kriterleri yok. Daha şimdiden kendi vatandaşlarına karşı en kuşatıcı ve faşizan kanuni tedbirleri aldılar; hudut ötesinde ise devletler hukuku bir yana, en görgüsüzünden sığırtmaçlar gibi davranıyorlar. 11 Eylül'ü fırsat bilen ABD, tehlike işaretleri veren ekonomisini askeri güç ve nüfuz kullanıp dünya hükümranlığı kurarak düzeltmek peşinde. Biz de aynı dertten muzdaribiz ama bulabildiğimiz en "harikulâde" çözüm, AB'ye girmekten ibaret. Girmek istiyorsun, tamam, kötü de olsa bir fikirdir ama alan nerede kardeş?

"Kılığımızı düzeltirsek alacaklar" beklentisini yayanlar âhir zaman Jöntürkleri. Köylüler bile şehirli oldu ama bizim Jöntürklerin siyasi zekâvet ve basiret seviyesinde bir kımıldanma olmadı. Alsalar ne olacak a benim efendim? Avrupa Birliği dediğiniz oluşum, eninde sonunda ABD'nin dünya imparatorluğu hülyasına boyun eğen bir Atlantik ötesi eyaletten öteye gitmez. Masallarda kırk satırla kırk katır arasında seçim yaparak kendince, "Kırk satırı ne yapayım; kırk katıra biner safâ sürerim" diye tercih yaptığını sanan budalalar vardır; işte tam onlara benziyoruz.

Uyum paketlerinin içine bakalım; nedir bunlar? Genel hatları itibariyle Türk vatandaşlarına daha çok hak ve hürriyet bahşeden düzenlemeler. Peki, AB, bunları şart olarak dayatmasaydı, kendi rızâmızla ne zaman bu noktalara gelmiş olacaktık? Meselenin onur kırıcı tarafı budur; toplumuna güvenmeyen devlet, taşıma suyla ve kerhen reform yapmaya kalkışınca seviniriz. Mâhiyeti itibariyle bunlar tatlı"sert dayatmalardır; devlet oldur kim, işi dayatma raddelerine gelmeden hallederdi. Avrupalılara bakınız bir, "Türkler cesaret verici adımlar atıyorlar, sempatiyle izliyoruz; bakalım uygulaması nasıl olacak, onu da görmeliyiz." Biz ise bu lâfları iltifat zannedip keyften dört köşe oluyoruz.

Avrupa bizim "lebensraum"umuz; hayat sahamız, açılım sathımız. Avrupasız olmaz ama adamların kendi aralarında kurduğu politik ve kültürel birliğe girmek de neyin nesi? Bu garip çekişmede her iki taraf da ("AB'ye girersek herşey çok güzel olacak" rüyasını gören bir avuç safdil entelimiz hariç tutulursa) samimiyetsiz. Birliğe alınmayacağımız âşikâr ama velev ki yanılıp alsalar bile bu samimiyetsiz edâ ile "saygı gören partner" olamazsınız efendim. Siz ki halkına güvenmeyen bir kamu rejimini kurmuş olmakla hâlâ övünüp durmaktasınız. Şu uyum paketlerini vaktiyle, kimsenin dayatması olmaksızın kabul etmiş olsaydık durum çok farklı

olurdu. Farkında değil misiniz, Avrupalılar bizi, acemi cambazın tel gösterisini seyreder gibi izliyorlar; telden düşsek "acemi" diye gülüşecek, parkuru tamamlasak, "iyi ama bir ayağınla top sektirmen gerekiyordu, hadi bir daha tekrarla" diyecekler.

Biz, lâyık olduğumuzu düşündüğümüz bütün merhaleleri yardımla, ianeyle, sempati desteğiyle değil akılla, emekle, tecrübe ve sağduyuyla aşmak zorunda olan bir topluluğuz; başka şansımız yok. İşe bakın ki akıl, emek, tecrübe ve sağduyu en ziyade eksikliğini çektiğimiz şeyler. Kendine hayrı dokunmayana kim elini uzatır? Biz "Arz"ı Mev'ud"un çocukları değiliz ki, en olmadık anda Atlantik ötesindeki dayımızın sâyesine uğrayabilelim. Hayır, "herkes bize düşman" paranoyasını yaygınlaştırmanın da âlemi yok; biz, her dostumuzu emeğimizle kazanmak zorundayız o kadar.

Burnumuzun dibinde ABD, dünya düzenini yeniden tasarlarken biz "sınırlı sorumlu AB kooperatifi"ne üye olmaya çalışıyoruz; "ne yani ABD'nin bölge politikalarından hisse senedi mi alalım?" değil mesele. Mesele dâr"ı dünyada merde de nâmerde de muhtaç olmamak. Biz bu realiteyi vaktiyle yaşamıştık; şimdi rüyâsını bile hayra yorasımız gelmiyor.

Çok terakki etmişiz vallahi; helâl olsun bize!

Öngöremeyeni öngörürler

"Batı" kavramı, bizim Jöntürk takımı için II. Dünya Savaşı ertesine kadar Avrupa odaklı bir mânâ çerçevesi içindeydi; ikbâlini AB'de görenlere bakılırsa, bugün de kavram aynı çerçevesini koruyor gibidir. Oysa ki Avrupa, II. Dünya Savaşı'ndan sonra politik, fikri ve kültürel ağırlığını kaybetti: AB'nin temelinde biraz da ABD'ye Avrupa kıtasında duyulan ürküntünün izleri var.

Amerikan hayat tarzı Avrupa'yı esir aldı; Avrupa dilleri câzibesini kaybetti. Bütün dünyayla beraber Avrupa kıtası da Amerikan filmleri seyrediyor ve o hayat tarzına özeniyor. Avrupa'nın kalpgâhında zuhur eden Bosna ve Kosova ihtilâfları ancak ABD'nin müdahalesiyle yatıştırılabildi. Artık sır değil; Avrupa'nın bahtı sönerken Atlantik ötesindeki dünya imparatorluğunun yıldızı yükselmekte.

Dünya piyasalarına karşılıksız dolar pompalayarak ekonomik zaafiyetlerini perdelemeye çalışan ABD, Euro'nun reel yükselişi karşısında kapıldığı paniği, AB'yi doğudan kuşatarak savuşturmaya çalışıyor, daha doğrusu ABD, dünyayı işgal ediyor. Bu hengâme içinde Türkiye'nin pozisyonu acıklıdır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde "Devlet"i Aliyye"i Osmaniye"nin yerine kurduğumuz Cumhuriyet'in dış politika vizyonu tamamen çöktü ve yerine neyi ikâme edebileceğimizi henüz bilmiyoruz; bu kararsızlık ve şaşkınlıkta, resmi ideolojinin temel kabullerini sarsılmaz zanneden iyimserliğimizin de büyük hissesi vardır. AB'ye üyelik fikri, kararsızlığımızın izâlesi için mucizevi bir şekilde ortaya çıkmış bir fırsatı andırsa da şaşkınlığımızı perdelemek ve gizlemekten başka fonksiyonu yoktur. Bana göre AB, kaybeden

attır ve hiçbir basiretli kumarbaz, kaybedeceği âşikâr ata oynamaz. "Basiretli kumarbaz" da olur mu demeyiniz, en azından basiretsizinden evlâdır!

ABD, niçin Irak'ı işgal ederken Türkiye'nin burnunu sürtme tavrını geçici bir politika olarak pek benimsemiş görünüyor? Bana göre bu sorunun iki cevabı var; evvelâ ABD, Türkiye ile yüz yüze gelmeden Ortadoğu'da kalıcı adımlar atmasının imkânsız olduğunu bilecek derecede basiretli kumarbazdır; ikinci cevap kendiliğinden beliriyor: ABD Türkiye'yi siyasi ve ekonomik zaafın en yüksek noktasında yakalamışken oyunu kazanmak isteyecektir. Türkiye'yi mutlak mânâda destablize etmenin nihai adımı, iç ve dış kamuoyunda büyük prestije sahip Türk Silahlı Kuvvetleri'nin itibarını silmekle olur. Bizi Kuzey Irak'a sokmamak ve bölgede Türk Ordusu yerine Barzani ve Talabani milisleriyle yüksek seviyede işbirliği yapmak suretiyle bu planlarında büyük mesafe aldılar. Süleymaniye'deki Türk askeri timinin adi zanlılar gibi tutuklanıp derdest edilmesi ise aynı psikolojik harekâtın parçasıdır.

Son onbeş günün gazetelerini dikkatli okuyanlar ABD'nin Kuzey İran'daki Azeri nüfus üzerinde de daha şimdiden etkili çalışmalara başlamış olduğunu fark etmiş olsalar gerektir. ABD, muhtemel bir İran harekâtında sayıca 30 milyon civarındaki muhalif Azeri topluluğunu kendi yanına çekmek için ilginç hesaplar peşinde. ABD, Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi hudutları haricindeki Türk asıllı nüfusu kontrol ederek ve baskı altında tutarak onlar için hîn"i hâcette Türkiye'nin bir siyasi seçenek teşkil edemeyeceğini iri harflerle vurguluyor ve bize şu mesajı veriyor: "Siz domestic (evcil, içine kapanık, kendi mahalline dair) bir ülkesiniz ve öyle kalacaksınız!"

"E, ne var bunda, biz zaten yıllardır dış politikamızı bu esaslar üzerinden yürütmüyor muyduk?" diye şaşakalanımız var mı hâlâ?

Amerika, reflekslerimizi kontrol ediyor; "Günün birinde hortlaması muhtemel Osmanlılık belirtileri tamamen körelmiş midir?", emin olmak istedikleri husus bu bence.

İki hafta önceki Aksiyon'da, "günün birinde ABD ile politik bir zıtlaşma içine girersek ne yaparız" sorusunun cevabını aramıştım kendimce; yazının son cümlelerini sizlerle paylaşmak isterim: "Sıralamaya çalıştığım kötü ihtimâller içinde en kuvvetli olanı, sıcak çatışma şartlarına girmeksizin Türkiye'de ABD politikalarının ağırlığını hissettirmesidir; çatışmadan yenilmek: İhtimâllerin arasında elbette bunu da kaale almalıdır. Bu kâbus senaryosunun tahrik etmesi gereken zihni egzersizlere şu günlerde büyük ihtiyaç duyuyoruz. Olacakları önceden kestirebilmek ve muhtemel davranış senaryoları hazırlamak, öngörememekten daha iyidir."

Pazar günü öğle saatleri itibariyle böyle bir "öngörü" geliştirmemiş olduğumuz anlaşılıyordu. Hükümet'in durağanlığı öngörü eksikliğinin göstergesidir ve sadece hükümete hamlolunamaz; yıllardan beri bu ülkede hükümetlerin siyaset geliştirememesinin sebepleri üzerinde durmayacağım, ama ara sıra lâzım oluyor işte.

Ne dersiniz, AB'ye girmiş olsak, ABD gülden nazik hâtırımızı sayar mıydı meselâ?

Bir İslam tarihi kritiği veya Sünnilerin Aleviliği

İslâm âlemi, 21. yüzyılda bile Hicret"in 25 ve 35. yılları arasında cereyan eden siyasi fetret devrinin kötü izleriyle hâlâ hesaplaşamamış ve onun ağırlığı altında ezilerek ezeli zaafların pençesine düşmüştür. Sebep anlaşıldıkça şaşkınlık azalır" anlamına gelebilecek bir Arap kelâm-ı kibârı var.

Bugün içinden çıkılmaz bir muamma, asla bükülmez bir müesseseleşme gibi gördüğümüz İslâm mezheplerinin gerçekte ne idüğünü ancak geriye doğru giderek anlayabilir ve netleştirebiliriz. Ancak hemen belirtmeli ki inanç haline gelmiş şeyler, soğukkanlı analiz ve akıl yürütme kabul etmezler; kimseyi bağlandığı mezhebinden caydırmak gibi bir niyet ve hevesim yok. Sadece, tarihte geriye doğru gidildikçe bazı düğümlerin nasıl açıldığını göstermek istiyorum.

Cahiliye sosyolojisine dönüş!

Mâlum, Efendimiz hayatta iken mezhep diye dini ve sosyal bir kavram mevcut değildi; burada dikkat edilmesi gereken nokta Efendimiz"in sağlığında siyasi klik, fırka ve gruplaşmanın da görülmemesidir ki başlıca sebebini, Peygamber"in tartışılmaz otoritesi ve insanlar üzerinde bıraktığı büyük saygı ve sevgiye hamletmek gerekir. Aslında Asr-ı Saadet Müslümanları, sosyolojik açıdan yekpâre sayılmazlardı. Hicret"ten önceki yıllarda Mekke"de Kureyş kabilesine mensup on aile içinde iki mühim ve büyük sop (aile zümresi) vardı: Benû Umeyye (Emeviler) ve Benû Hâşim (Hâşimîler). Efendimiz Hâşimî sopuna mensuptu. Hicret"ten sonra İslâm toplumu, öncekilerden farklı olarak iki zümre ile tanıştı; bunlar, Mekke"den Medine"ye hicret eden Mekkeli Müslümanları içine alan "Muhacirin" ile muhacirlere kucak açan ve aslen Medine"nin yerlisi durumundaki Müslümanlardan oluşan "Ensar" idi. Teoride İslâm, evveliyata ve kıdeme bakılmaksızın inanan herkesi bir tarağın dişleri gibi eşit sayıyorsa da uygulamada ve özellikle Efendimiz"in âhiret yurduna göçmesini takib eden 25 sene içinde, yukarıda belirtilen sop ve kıdem özellikleri, İslâm toplumu içinde yeniden önem kazanmaya başladı. Esasen İslâm"dan önceki dönemde Hicazlı Arap kabileleri, kabile ve sop mensubiyetine büyük önem veriyorlar ve kimin hangi kökenden geldiğini şeceresiyle tesbit eden "ensab" bilgisine sahip bilgeleri bulunuyordu. İslâm"ın bütün mensubiyetleri Tevhide bağlılık noktasında mânâsız kılan kardeşlik doktrini Asr-ı Saadet"te hükmünü icrâ etmiştir. Ama daha sonraları Medine"deki küçük şehir yönetimi büyümeye, siyasi ve bürokratik memuriyetler artmaya, harp ganimetleri iştah açacak ölçüde çoğalmaya başlayınca bir mânâda Müslümanlar "Cahiliye" devrinin sosyolojik kategorilerini yeniden hatırladılar ve eski mensubiyetleri çevresinde öbeklenmeye başladılar. Bu duruma yüksek sesle itiraz eden samimi muvahhidler daima görüldüyse de azınlıkta kaldı ve etkisini gösteremedi.

Müslümanın Müslümana yaptığı...

Nitekim Hazreti Osman"ın hilâfeti zamanında mensub bulunduğu Benû Umeyye sopuna mensup olanları gözeten, ödüllendiren ve himâye eden bir personel politikası uygulaması dikkat çekiyor. İslâm tarihçileri, ilk şikak ve nifak (bölünme ve birbirine düşme) alâmetlerinin Hz. Osman devrinde ortaya çıktığında ittifak ederler ve bu durumu Hz. Osman"ın şahsen yakın akrabalarına pek düşkün olmasıyla izah etmeye çalışırlar; lakin kabul edilmelidir ki olayların arka planında etki gösteren asıl belirleyici, Efendimiz"in vefatından sonra o"nun benzersiz şahsi otoritesinin zihinlerde giderek sönmekte oluşuydu. Bu kabil gelişmeler sadece "takvâ"ya bağlılık ve ilgisizlikle izah edilirse eksik kalır. Neticede Hz. Osman"ın evinde muhasara edilerek şehid edilmesi, Emevi sülâlesine mensup yüksek bürokratların şahsi intikam politikası gütmelerine yol açtı. Şam valisi Muaviye, sırf bu sebebi ileri sürerek Hz. Osman"dan sonra Kureyş"e mensup "ehl-i hall ü akd"ın (Halifeyi seçmeye veya azletmeye yetkili seçkin tabakaya mensup kişiler) seçtiği Hz. Ali"ye biat etmeyi reddetti. Hazreti Ali"nin dört seneyi aşkın hilâfeti, aslen itikadi ve dini mahiyet taşıdığı zannedilen fırkaların (günümüzün ölçüleriyle bunlar düpedüz siyasi partiydi aslında) ortaya çıkmasına yol açtı. Hz. Osman"ın riyaseti sırasında Hazreti Aişe"nin Hz. Osman"ın siyasetinden şikayet ettiği ve Efendimiz"in hırkasını işaret ederek, "İşte gömleği bile eskimedi ama şeriatı eskidi" sözleriyle muhalefet yaptığı biliniyor; buna rağmen Hz. Osman"ın şehâdetiyle birlikte onun kanını dâvâ ederek Hazreti Ali aleyhine politik propagandaya girişmesi şaşırtıcıdır. Cennetle müjdelenmiş iki seçkin sahâbe (Talha ve Zübeyr) ile bir politik ittifak kuran Hazreti Aişe"nin Cemel Vakası"nda harp meydanına sürdüğü ordu, aslında yegane siyasi programı, Hazreti Osman"ın katillerinin cezalandırılmasından ibaret bir parti idi ve bu çatışma sonucunda, aralarında hiçbir dini ihtilaf bulmayan iki İslâm kafilesine mensup onüç bin Müslüman"ın öldüğü rivâyet edilmektedir. Cemel hadisesinin dinen izahını yapmak imkânsızdır ancak siyasi açıdan tahliline sayfalar yetmez. Nitekim Hz. Ali bu olayda kendisine kılıç çeken kuvvetleri şöyle değerlendirmişti: "Din kardeşlerimiz olup üzerimize isyan ederek karşı çıktılar."

Sünniler, siyasi duruş itibariyle alevidir

Sıffin Savaşı ise Cemel"deki kapışmaya göre daha az kanlı geçmesine rağmen İslâm dünyasında husûle getirdiği sonuçlar bakımından kalıcı ve yaralayıcı izler bıraktı. Bu savaş Muaviye açısından tek kelimeyle iktidar mücadelesi idi; Hz. Ali bakımından ise meşrû hükümet nizamına başkaldıran bir bagy ve şekâvet hareketini tesirsiz hale getirmek anlamını taşıyordu. Sünnî dünyasında okunan ve muteber kabul edilen tarihi kaynaklar, bu çatışmayı anlatırken âdeta tabii bir yönelişle, hadiseleri Hazreti Ali"den yana tavır alarak hikâye ederler. Meselâ Ahmet Cevdet Paşa Muaviye"nin kuvvetlerini "ehl-i tuğyan ve bagy" (isyancılar ve bozguncular) olarak niteliyor. Bu çatışmada Hazreti Ali"yi destekleyen Kûfe vilâyeti ahalisi, daha sonra "Alevî" (Ali taraftarı) diye isimlendirilmiştir. Muaviye ise bu çatışmadan siyâsi bir hile ile kayıpsız çıkmış ve kısa bir süre sonra Hazreti Ali"nin bir Harici tarafından

katledilmesiyle yerine seçilen Hazreti Hasan"ı hilâfetten vazgeçirerek İslâm hükümeti"nin meşrû ve resmi yöneticisi olmuştu. Böylece İslâm tarihinde Emeviler devri dediğimiz, Benû Umeyye sopuna mensup hanedanın saltanatı başladı. Hazreti Ali taraftarları Emevî hanedanını kalben ve fikren asla affetmeyerek zamanla teşkil ettikleri siyasi kliği bir gönül hareketi haline getirdiler. Emeviler ise hutbede Hazreti Ali"yi "sebb ü şetm" (kötü söz ve karalama) ile anarak ayrılığı körüklediler. Bugünkü yaygın kabuller itibariyle Sünnîlerin, sanki Muaviye taraftarı imiş gibi algılanması bozuk ve yanlış bir hükümdür. Bugünün İslâm dünyasında Sünnîler arasında Muaviye taraftarlığı güden bir topluluk bulmak imkânsızdır; tam aksine Kerbelâ vakası her yâdedildikçe Sünniler, aynen Alevîler gibi bu müthiş trajedide hunharca katledilen Hazreti Hüseyn"in acısını yüreklerinde hissederler. İşin aslına bakılırsa Sünnîlik, Cemel, Sıffîn ve Kerbelâ olaylarında henüz izine rastlanmayan, daha sonraları ortaya çıkan fıkıh içtihadı üretme ihtiyacı yıllarında sistemleşerek ekol haline gelen bir mezheptir. Alevilik ise, yukarıda izaha çalıştığım gibi evvela bir siyasi duruş, bir siyasi parti olarak zuhur etmiş, çok daha sonraları itikadi bir mezhep biçimini almıştı.

Haricilik ise hâlâ yaşıyor

O günlerde hem Hz. Ali"yi, hem de Muaviye"yi siyasi içtihadında haklı bulmayan ve garip bir sûrette radikal muhalefette vahşi bir lezzet bulan Hariciler"den de bahsetmek gerekir. Haricîler önce Hz. Ali, daha sonra Emevi saltanatı tarafından isyancılık ve bozgunculukla suçlandırılarak silahla te"dib edildi ve kovuşturuldular. Bugünün İslâm dünyasında Haricîler kalıcı bir iz bırakmadan tarih sahnesinden silinmiş olmasına rağmen "Haricî radikalizmi"nin bir siyasî psikoloji olarak hâlâ yaşadığını ve etkili olduğunu söyleyebiliriz. Modern dünyada "İslâmcı terör" diye bilinen şiddet hareketlerinin temelinde Haricîlik psikolojisinden derin izler vardır.

"Asabiyye", İslam kardeşliğini nasıl yendi

Abbasîlerin hilafet dönemi, biraz da Emevi saltanatına duyulan derin tepkinin ifadesidir. Burada dikkate alınması gereken husus, tarih itibariyle Hz. Osman dönemiyle birlikte İslâm hükümetlerinde Cahiliye devri"ne dair sosyal kategorilerin yeniden yükselmesi ve buna mukabil "İslâm kardeşliği" kavramının, "asabiye" faktörünün gölgesine sinmek zorunda kalışıdır. Bu noktada İslâm retoriğinin, insanın yaradılışındaki tabii ama bastırılması gereken zaafları engellemek konusunda gerilediğini ve tabir caizse ilk iki halifeden sonraki dönemde İslâm hükümetlerinin, kendi çağdaşı durumundaki diğer hükümet modellerine benzediğini hüzünle farkediyoruz. Emevi sülâlesinden gelen Halife Ömer ibn Abdülaziz"in hükümeti istisnâ edilirse Müslümanlar, bir daha Hz. Peygamber"in berhayat olduğu yıllardaki ihlâs takvâ derecesine -en azından siyasi işlerde-asla erişemediler ve ismen "İslâm hükümeti" yaftası taşımalarına rağmen, insan tabiatındaki zaafları aşabilmek kuvvetini gösteremediler. Halbuki İslâm, insan tabiatında saklı zaafların aşılması yolunda bir çağrıdır. Sonraki asırlarda birer hukuk mektebi olarak mezheplerin ortaya çıkması, bu kapsamın dışındadır ve tabiidir;

tabii olmayan bu hukuk ekollerine sonradan siyasi taraftarlık markasının yapıştırılmış olmasıdır. İslâm âlemi, 21. yüzyılda bile Hicret"in 25 ve 35. yılları arasında cereyan eden siyasi fetret devrinin kötü izleriyle hâlâ hesaplaşamamış ve onun ağırlığı altında ezilerek ezeli zaafların pençesine düşmüştür.

Siyaset bu günler için lazım!

Bizim tarafın, "meselenin çözümünü tarihçilere bırakalım" tezi, tez değil bir kere; lâf! Hiçbir siyasi meselenin çözümü tarihçilere bırakılamaz, bırakılmamıştır. Ne zaman Amerikan Kongresi'ne şu mâhut "Ermeni soykırımı tasarısı" sevkedilse öyle olur; bizimkiler hemen Atlantik ötesine "Heyet"i nâsıha" cinsinden parlamento heyeti yollayıp lobi şirketlerini harekete geçirerek işi "bir başka bahara" kadar erteletmeyi başarırlar.

Her defasında tasarı ertelenir biz rahatlarız ama düşünemeyiz ki meseleyi ertelemek bizim açımızdan en kötü çözümdür; en kötü çözümdür çünkü bu terâne her yıl tekrar edilir; bu intizamlı tekrarlar daha şimdiden bir "sektör" görüntüsü kazanmış durumda zaten.

Bu meseleyi yarına ertelemekle Türkiye'yi şartlı salıverilmiş bir mahkûm gibi mahcur ve mahcup bırakan her hükümeti itham ediyorum. Ömer Seyfettin merhûmun meşhur "Diyet" hikâyesine döndü bu mesele. Yıllardan beri diplomatik arenada ezilen, aşağılanan, ithama uğrayan, boynu bükük duran biziz. Aradan doksan sene geçmiş; şu veya bu şekilde problemin çözülmesi "hikmet"i hükûmet"in icâbıdır, ertelenmesi değil. Nitekim görünen odur ki tasarı Kongre'de yine geri çekilecek, ertelenecek ve Ermeni lobisi kendi elleriyle inşa ettiği "sektör"ü bir yıl daha ayakta tutmuş olmaktan memnun bir hâletle tasarı dosyasını sümen altına itiverecektir; Türkiye'nin ödenmez miktarlara baliğ olan dış borçlarının yanında bir de bu gibi minnet borçları oluşmaya başladı ki bu sıkıntıdan kurtulmamız artık şart oldu. Buna mukabil bizimkilerin, "meseleyi tarihçilere bırakalım" teklifi pek safdilânedir. Reelpolitiğin gerçeği, tarihçilerin ilgilendiği cinsten "realite" değildir ki bir tarihçiler komisyonunun hakkaniyetli hakem kararı ile tarihle hesaplaşılabilsin!

Aslına bakılırsa bu konunun gündeme bile girmemesi gerekirdi ama siyasetsizlik böyle bir şeydir işte; günün hakiki konusu Türkiye"ABD ilişkilerinin geleceğidir. Türkiye açısından bu ilişkinin temâdiyet göstermesi için ani tehevvürler, fevrî çıkışlar kadar, karşı tarafça öngörülmüş profilsiz duruşlardan da kaçınmak lâzım. Başbakan'ın haydarâne bir edâ ile sarfettiği "burada bakkal dükkânı değil, devlet yönetiyoruz" sözleri bu yüzden bana fevrîlikten kaçınmak noktasında kararlı ama uygun tepki göstermek noktasında mütereddid bir tavır gibi göründü.

Hissedilebilir ve okunabilir bütün işaretler Türk"Amerikan ilişkilerinde bir kader noktasına doğru hızla yaklaştığımızı gösteriyor; Türkiye'nin, siyasi, iktisadi ve psikolojik bakımdan çok kolaylıkla "destabilize" edilir zaafiyetler sergilemesi düşündürücü. Öyle ki, dün Bingöl'ün bir

mezrasında, önceki gün Tunceli'de meydana gelen PKK"KADEK eylemlerinin bile, Türkiye'nin güvenlik zaaflarına dikkat çekmek için tertiplenmiş birer ikaz olduğunu düşünmeden edemiyorum. Diplomaside "yumuşak karın" diye tabir edilen zaaf noktaları, Türkiye'de sayı itibariyle bir düzineye bile çıkarılabilir. Bir kısmı "resmi paranoya" ürünü kabul edilse bile ciddi bir çatışma ihtimâlinde Türkiye'nin elini zayıflatan çok sayıda hassas zaaf noktalarımız var: Ermeni tasarılarından Ege sahanlığına, Suriye ile su ihtilâfından Kıbrıs meselesine, bölücülük tehdidinden mezhep kışkırtıcılığına, AB ile ilişkilerden dış borçlara kadar bir yığın ertelenmiş problem Türkiye'yi gereken zamanlarda âtıl kalmaya zorluyor. Süleymaniye'deki saldırı, işbu zaafiyetler tablosu içinde en metin ve dayanıklı devlet kurumuna yöneltilmiş bir meydan okuma, külhanbeyi raconuna göre "omuz vurma" idi. Bu taktik hamle ile Amerikan tipi siyaset sığırtmaçlığının bir şeyleri test etmekte olduğu açıktır.

Çare siyasettedir; Türkiye'nin âcilen etkili, mâkul ve "tavır" gösteren zenginlik ve nitelikte siyaset üretmesi gerekiyor; vaktiyle meşru zeminlerde siyaset üreten muhitlerin yıldırılmış, baskı altına alınmış ve hatta aşağılanmış olmasının bedelini ödemeyiz inşallah.

'Resmi' tatil

"Kamp yönetmeliğini getirdin değil mi; güzel... Ne bu yahu? böyle yönetmelik olur mu; o"oo olmaz böyle şey kardeşim, devlet kampı değil sanki Ringo'nun dinlenme tesisleri? Yaz bakalım...

"Ama sayın bakan eski yönetmelik...

"Bırak eski yönetmeliği; eski yönetmelik matah bir şey olsa devlet bu hallere gelir miydi? Hem sen dediğimi yap bakalım, yaz!

"Emredersiniz sayın bakan!

"Bir kere yaz tatilinde ancak daire başkanlarından daha üst seviyedeki personel yararlanabileceklerdir...

"Peki diğerleri?

"Ne demek diğerleri; geriye kaldı dokuz ay, izin alabilen gitsin kampa değil mi?

"Öyle efendim.

"Devam ediyoruz: Kamp tesislerine kadın olsun erkek olsun başörtülü kimse alınmayacaktır...

"Ama sayın bakan, erkekler başını örtmez ki?

"Sen bilmezsin bunların sinsiliklerini; bir takma bıyık yapıştırır; pantolon"gömlek, üstüne başörtüsü güümm içeri... E yiyecek miyiz yani? Devam et: Evcil hayvan da alınmayacaktır kampa!

" Evcil olmayanların hayvanların girebileceği sonucu çıkar buradan; yani yazım tekniği açısından diyorum, sıkıntı doğurabilir...

"Sahi yahu, öyleyse şöyle yapalım: "Hayvan alınmayacaktır"

"Bu durumda içerdeki hayvanları sakıncalı personelden saymayacağız demek oluyor!

"Baksana, sen benimle dalga mı geçiyorsun; ne demek içerdeki hayvanlar?

"Öyle demek istememiştim sayın bakanım, yani, ne bileyim kamp dahilinde sinek olur, ağustos böceği, haşere, kurbağa, belki kertenkele... Çünkü kamp yerleri sıcaktır biliyorsunuz, olur mu olur!

"Yahu birader, senden başka kimse böyle geniş kapsamlı ve kıl bir yorum yapamaz yani; şöyle düzeltiyoruz "evcil hayvan alınmayacaktır!" oh be!

"Yazdım efendim!

"Yaz; kamp dahilinde resmi protokolün gerektirdiği medenî kıyafetle dolaşmak şarttır. Hanımlar döpiyes"etek, erkekler takım elbise, gömlek, kravat; ha, fazla zulmetmeyelim, açık renk takım elbise giyilebilir diye ilave et parantezle...

"Ettim efendim, açık renk elbisee..

"Yaz, kamp plajında devlet ciddiyetine yakışmayan tarzda yatıp yuvarlanmak da yasaktır; gazinoda ve kampın sair kamusal alanlarında akredite gazeteler haricinde gazete; bakanlık yayınları dışında kitap okumak da yasaktır...

"Yazıyorum efendim. Televizyon için ne buyurursunuz?

"TRT"2 ve 3'ü seyretsinler. Birinci kanalda bazen gaydırı"guppaklar çıkıyor neme lâzım? Haa, Kültür Bakanlığı korolarının dışında müziği de yasaklayalım; elimiz değmişken milli kültüre katkımız bulunsun...

"Erkeklerin tıraş durumu?..

"Belirtmeye gerek var mı? Daima sinekkaydı tıraşlı olsun herkes: Odalardaki gardırop çekmecelerini düzenli tutsunlar; her akşam yatmadan önce kamp müdürü denetlesin!...

"Değil mi efendim; ayrıca yoklama vaziyetlerini de belirtelim...

"Aferin; işte böyle: Akşam yemeğinden önce kamp tesisleri yönetim binası önünde içtimâ yapılsın. Evvelâ İstiklâl Marşı, ardından manga komutanları bizim müdüre tekmil versinler. Yemeklerden önce de topluca dua edilsin; hani askerler yapıyor ya, ondan işte...

"Bu durumda sabah sporu da şart gibi görünüyor...

"Valla iyi hatırlattın; yalnız belirtmeyi unutma; herkes lacivert pamuklu düz eşofman giysin; öyle sarılı yeşilli abuk"subuk şeyler olmasın!

"Bunu da yazdım.. şâhâne oldu sayın bakanım; sıkıysa tatil yapsınlar da görelim şimdi...

"Bak, anladın vaziyeti şimdi. Bizimki iç turizme hizmet evlâdım; illâ ki resmi kamp diye tutturanlar da seferberlik eğitimlerini de tamamlamış olurlar, kötü mü?

"Seferberlik dediniz de aklıma geldi; efendim sekiz"on gün pisi pisine yatacaklarına bir de tatil içi eğitim programına tabi tutsak bunları?..

"İyi düşündün be: Mesela öğleden önce iki saat kamu alanlarında israfa son verme teknikleri, öğleden sonra birle beş arasında devletimizin dış düşmanlarını tanıyalım semineri, akşama doğru tüfekli hareketler ve süngüleşme tatbikatı...

"Akşam yemeğinden sonra ne düşünürsünüz, biraz boş zamanları kalıyor da..

"Valla ne yapalım, sivil savunma tatbikatı olabilir mesela, yangın filan, iyi olmaz mı?..

"Tabii hazır yakalamışken.. değil mi ama?

"Bana bak dalga mı geçiyorsun sen yoksa?..

"Estağfurullah, ne demek efendim; gerçekten de eski yönetmelik tam bir aymazlık eseriymiş, şimdi anlıyorum ancak!

Kaldırımdan düştüm beni kaldırın

Bir topluluk nasıl millet haline gelir? Ne idüğünü bilmeden "aydınlanmacılık"ı savunanlara göre bulgur, durduğu yerde pilav olmaz; pişirmek gerekir. Toplum mühendisliği dediğimiz işkolu böyle hayat bulmuştur; toplumu eğitirsiniz, biçimlendirirsiniz, kafalarını aydınlatırsınız, onlara nasıl davranacaklarını, hangi durumlarda nasıl tepki vereceklerini öğretirsiniz:

Neye göre ve hangi prensiplerin ışığında? Aydınlanmacılar der ki: Bilgi kutsal bir ışıktır, cehalet en kötü şeydir; eğitim yoluyla insanlar bilgi kazandıkça "iyi" olmaya başlar, asırlık hurafelerden, boş inançlardan kurtulurlar vs. Bu müteârife, bilginin kendiliğinden ahlâkî meziyetler doğuran bir tabiatı olduğunu kabul eder; eğer vahye dayalı ve ilâhi kaynaklardan referans alan bir değerler sisteminin gereksizliğine inanıyorsanız "ki aydınlanmacılığın âmentüsü böyledir", tamamen dindışı (seküler) atıflara dayalı bir üst değerler sistemi ikame etmeniz gerekecektir. Bizde "Cumhuriyet fazilettir" vecizesi, işbu maksatla tekrar edilegelmiştir. Kısaca "dinî ahlâk"ın yerine "laik kültür"ün ısrarla teklif ve propaganda edilmesinin asıl hikmeti bu idi. Laik kültür adı verilen muğlak kavram, bilgiyle hemhâl olmanın neticede dindışı bir ahlâk vücuda getireceğine iman ediyordu. Fransız İhtilâli'nin toplumu yeniden tasarlamayı öngören iddiasının mesnedi buydu. Avrupa ile fikri ilişkilerimiz

nedense hep "Efendisinin ilâcını çalıp içen safdil uşak" seviyesinden ileriye varmadığı için Fransız İhtilâli'nin bilgi ve ahlâk felsefesinde nasıl bunalımlara yol açtığını merak etmedik. Birtakım yarım aydınların hâlâ "aydınlanma devrimi, Anadolu aydınlanması" filân gibi lâflar geveleyip durmasının röntgen analizi budur. O yüzdendir ki felsefenin her sahasında olduğu gibi bilgi ve ahlâk felsefesinde de Cumhuriyet'in olanca birikimi, okunmayan ve az satılan az sayıdaki felsefe dergilerinin, muradını yazarından başka kimselerin anlamadığı makalelerinde meknûzdur. Üniversitelerimizde, talebeyi "bilgi"nin tabiatı hakkında bilgilendirecek dersler, bir yarıyıldan fazla değildir; değil midir ki hukuk fakültelerimizde bile hukukun felsefesine atfedilen ehemmiyet bir yarıyıldan ibârettir? Bu durumda "Cumhuriyet fazilettir" veya "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir" sözü, bir âhir zaman Türkü'nü bilgi karşısında tamamen savunmasız, tercihsiz ve korunmasız bırakan, romantik bile denilemeyecek sığ bir muhabbetten öteye geçememektedir.

Garip ve çok dikkat çekici; son günlerde bilenin bilmeyenin ağzında bir "etik" lâfıdır yuvarlanıp gidiyor; dikkat ediyorum, çoğu defa "ahlâk, ahlâkî" dememek için bu lâfız kullanılıyor. Ahlâk kelimesini kullanmak, galiba doğrudan İslâmî atıflar çağrıştırdığı için etik tercih edilmekte. Etik, ahlâk felsefesidir, Türkçedeki galât kullanılışı daha ziyade "meslekî ahlâk"ı ifâde ediyor. İtinasızlık dizboyu: Etique, morale, ahlâk, töre; itibarlı sözlüklere şöyle bir bakın; hepsi, hepsini ikame edebilir halde. Kaldı ki biz lugâti olmayan bir topluluk olduk; Türkçe, Batı dilleri karşısında itidal, metânet ve muhakeme gücünü kaybetti. Dil burcu yıkılınca öteki hisarları savunmak biraz mânâsız kalıyor; isimlendiremiyor, isim veremiyorsunuz. Başa dönelim; eğer toplum mühendisliği, kurucu irâdenin kılıç hakkından doğan bir imtiyaz idiyse bir topluluğu millet haline getirmek için evvelâ sahih, sağlam ve zengin bir sözlüğe istinad edilmesi gerekirdi; bizimkiler tam tersini yaptılar ve lugâtin şirâzesini sökerek sayfalarını Molla Kasım gibi sele verdiler.

İçimde ukde, güyâ o konuyu yazacaktım. Birkaç gündür memleketin muhtelif yerlerinde sabî sıbyan çağındaki çocuklara yıllardan beri sistematik şekilde tecâvüzü şiâr edinen "ırzı kırık" eylemlerinin mânâsı üzerinde yoğunlaşacak ve neticede "biz bir millet olabildik mi?" sualine cevap arayacaktım. "Kırk hopta bir hopun ne mânâsı var" denilebilir ama henüz adliyeye intikal etmemiş hadiseleri de hesaba katınız; böyle cinsten bir hâdise bile insanı allak"bullak etmeye kâfi gelebiliyor. Lâtifeyle karışık derler ki Tanzimat ilân edildiğinde münâdiler, "duyduk duymadık demeyin ey ahali, bundan böyle gâvura gâvur demek yasaktır" diye duyuruda bulunmuşlar. Dil burcu harap bir cemiyette, okumuşlarının felsefeden bîhaber bir noksanlıkla sokağa salınıp, ne idüğü bilinmeden bilginin en yüce değer sayıldığı bir cemiyette hiçbir şeye, nesneye, kavrama, olaya isim koyamamak gibi bir bunalım içindeyiz. Bizim tâlibi olduğumuz bilgi, ahlâken yönlendirilmemiş bir bilgi türüdür ve bilginin böylesi, ahlâken tüyler ürpertici neticeleri bile sıradanlaştırabilir; hiç kimsenin "bana bir gün ırzı kırık derler" utancıyla toplum değerlerine muhalefetten çekinmediği gibi bir hâl meselâ!

Bir millet inşâ edeceksiniz; evvelâ lugâtini kırıyorsunuz; ardından, felsefesini yapmaya hâlâ güç yetiremediğimiz bir hukuk külliyatını tercüme ediyor ve "fenn"i en kutsal değer kabul ederek yeni mektuplar açıyorsunuz:

Siz daha kaldırım mühendisliğinin bile hakkından gelememişken kuzum ne biçim toplum mühendisliğidir bu böyle?

Türküler bir topluluğu 'millet' yapabilir mi?

Bazen ümitsizliğe kapıldığımda, "ama türküler var" diye düşünüyorum, "bu derece zengin, derin ve geniş bir havzadan beslenen türkülerin topluluğu, sıradan bir topluluğu bile millet haline getirebilir". Vatan dediğimiz büyük coğrafyanın hudutlarını tayin eden nedir? Siyasi hukuka göre yapılmış milletlerarası anlaşmalar, meselenin sadece fiili tarafını gösteriyor ama onun haricinde vatan, tarihi hatıraların, medeni eserlerin ve ortak hâfıza dediğimiz mâşeri birikimin tayin ettiği bir haritadır.

Bu açıdan bakıldığında Türklerin vatanı, Türkiye Cumhuriyeti"nin siyasi hudutlarıyla örtüşmeyen bir genişlik arzeder. 20. yüzyılda haritası büzülmüş, içe doğru çekilmiş ülkelerden birisi de biziz; bu yüzdendir ki yüzyıl başlarında vatan bildiğimiz yerlerin en azından üçte ikisi, bugün ancak pasaportla ve vizeyle gidip gelinebilen ülkelerdir. Bu mânâda vatan coğrafyasının sınırlarını çizen medenî unsurlardan biri de türküler olarak karşımıza çıkıyor.

Türküdür, dinleyip geçersiniz ve merak etmeyen çoğunluk için bir türkünün diğerinden farkı yok gibidir; ne var ki her medenî verim gibi türküler de aslında birer kültürel şifre yumağıdır ve çözmesini bilenler için onlar artık üçer beşer dakikalık birer müzik eseri olmaktan çıkarak başka bir hâlete bürünürler. Meselâ bizim Yemen türküleri, vaktiyle Yemen"de yaşamış insanların ürünü değildir. Yemen türküleri, Yemen üzerine yazılmış eserlerdir ve genellikle 20. yüzyılın başlarında birbirini takib eden isyanlar sebebiyle Anadolu"dan sevkedilen asker kıtalarının hazin hikâyesini anlatan nağmelerdir. Büyük ihtimâlle bu eserler Anadolulu asker aileleri tarafından yakılmışlardı.

Buna mukabil -meselâ- Selanik türküleri, yapı itibariyle Yemen türkülerinden ayrılır; bunlar mahallinde, asırlar boyunca Selanik"te yaşayan Osmanlı tebâsınca vücuda getirilmiş eserlerdir. Bütün Rumeli türkülerinde aynı özelliği görürüz. Bir kısmı hâlâ bizim Rumeli adını verdiğimiz topraklarda yaşayan İslâm-Türk nüfusun geriye bıraktığı bu kültür birikiminde saklı duran medenî şifreler, birer kaynak olmak bakımından en az vaktiyle kaleme alınmış bir kitap, bir hâtırat kadar değer taşıyor; ne var ki bu şifreleri çözmek ve bünyesinde sakladığı bilgiyi kullanılır hale getirmek enikonu uzmanlık bilgisi gerektiriyor.

Bu dilden anlamaz olduk

Yeri gelmişken değinmeliyiz; düne dair her şey, her medenî birikim bugünün kuşakları için artık kolaylıkla anlaşılmaz ve kullanılamaz ölçüde yoğun, girift ve zor bir mâhiyet taşıyor. Meselâ, nasılsa yıkılmadan ayakta kalmış ve onarılmış bir an"anevi Türk evinde böyle açılmayı ve anlaşılır hale getirilmeyi bekleyen yığınla bilgi şifresi saklıdır; özel surette bilgi birikimine sahip olmayan bir genç, bu eve baktığında sezgi yoluyla bu bilgilerden bir kısmını hissedebilir ama o bilgiyi bilinçli bir şekilde kullanmak ve yeniden üretmekte zorlanacaktır.

Ne yazıktır ki asırlarca içinde yaşadığımız evlerin basit ayrıntılarını, nesilden nesile dinlediğimiz türküleri, etrafımızı kuşatan kitabeleri, eski mimarlık ürünlerini, klasik müziğimizin en hafif ve alelâde parçalarını, bir Yunus Emre nefesini veya bir Selanik türküsünü çözmek için artık ihtisas derecesinde eğitim ve bilgi birikimine ihtiyaç duyar hale gelmiş bulunuyoruz. Uygulamakta olduğumuz eğitim sistemi, bu gibi zenginlikleri âşikar kılmak ve yeniden kullanılır ve üretilir hale getirmekte bize yardımcı olmuyor ve bu çok önemli bir eksikliktir.

Zaman mekan ötesinden sesleniş

"Yıldız Dağı" diye ünlenmiş çok türkü vardır bizde ama bunlardan birisi var ki, gönül coğrafyamızda yükselen bütün Yıldız dağlarını gölgede bırakacak kadar haşmetli ve güzel bir türküdür. Bu türküyü vaktiyle bir bankanın çıkarmış olduğu ve müşterilerine dağıttığı özel bir albümde, büyük sanatkârlarımızdan Neriman Altındağ"ın sesinden dinlemiş ve hayran olmuştum; defalarca dinleyip ezberledikten sonra albümün kapağına bakmayı akıl edebildiğimde türkünün Üsküp yöresinden derlendiğini öğrenince şaşırıverdim. Üsküp ki yaşadığım şehre en azından ikibin kilometre uzakta bir sisli hâtıradır ama bilinmez hangi zamanda orada yakılmış bir türkü, zaman ve mekân engellerini bir çırpıda yıkarak ruhta garip ve yepyeni mânâ dehlizleri oymaktadır.

Selanik türkülerini farkedişim de öyle oldu: Yıllardan beri bildiğim "Bir fırtına tuttu bizi deryaya kardı", "Bülbülüm altın kafeste", "Çalın davulları çaydan aşağıya" gibi mümtaz eserlerin Selanik mahreçli olduğunu farketmek, zihnimde öncekilerden apayrı, çok daha farklı ve leziz hislenişlerle süslü bir Selanik fotoğrafının biçimlenmesine sebep oldu ve o anda farkettim ki büyüklerimizin Rumeli dedikleri yer, hakikaten bundan henüz doksanbeş sene evveline kadar Kütahya, Trabzon kadar bizim mânâ coğrafyamıza dair bir yerdir.

İyi ki türküler var

Bu duygu yoğunluğunu yaşamak veya farklı bir söyleyişle kendi kültürümüzün enkazını karıştırırken orada insana heyecan veren pırıl pırıl bir bilgi ve hâtıra yumağı ile karşılaşmaktan hâsıl olacak kazanç nedir? "Güzel Selanik dün bizimdi, yine bizim olsun" cinsinden bir mülkiyet burukluğu değil elbette; sadece, vaktiyle bu derece geniş bir vatan coğrafyasının her köşesinde birbirinden farklı renklerde açmış çiçeklerin hâtırasını derlemekten doğan bir mutluluktur bu. Ne zaman "Çalın davulları" türküsünü dinlesem

zihnimde akıp gitmeye başlayan eski Selanik"e dair tatlı sızıda, komşumuzun toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdid bulamazsınız ama zihninizdeki vatan, hissedebildiğiniz ölçüde enginleşip gidecektir. Ve daha nice birbirinden güzel ve şaşırtıcı türküden (aslında keşif demeliydik) bahsetmek mümkün; yıllarca türkü dinlemiş ve onlarla haşır-neşir olmuş birinin, -türküler söz konusu olunca- hâlâ keşiften sözetmesi garibinize gitmemelidir; az önce ifadeye çalıştığım gibi türkülerde bir milletin hamurunu mayalayacak tılsımlı bir eczâ gizlendiğine inanır oldum ben. Bazen ümitsizliğe kapıldığımda, "ama türküler var" diye düşünüyorum, "bu derece zengin, derin ve geniş bir havzadan beslenen türkülerin topluluğu, sıradan bir topluluğu bile millet haline getirebilir".

Türkülerin diğer kültür ürünlerinden bir farkı var; hepsi emek ve dikkat gerektirmekle birlikte türkülerin yüzü yumuşak ve her yaşta dinleyiciye hitab edebilen bir tılsım taşıyorlar. Onlarda topluluğu millet haline getirebilecek bir sihirli eczânın varlığını vehmederken yanılıyor muyum dersiniz?

Karar veriniz; dinci mi, irticacı mı?

Amerikalı gazeteci Nick Ludington'un Radikal gazetesinde yayınlanan görüşü ile başlayan "kaliteli gazete" tartışması münasebetiyle Türkiye'nin mühim zihnî problemlerinden birinin de basın hayatımız olduğunu yeniden hatırladık; hatırlamamak ne mümkün dediğinizi duyar gibi oluyorum. Herhangi bir sebepten ötürü sekiz"on gün gazeteden televizyondan uzak duranlar, ne demek istediğimi daha iyi anlayacaklardır.

Önceki gün ABD'de yaşayan bir dostumla sohbet ediyorduk, "Uydudan Türk televizyonlarını izlemek insanı hasta ediyor; cinayet, kapkaç, soygun, tinerci haberlerinden gına geldi. Vatandan uzakta bu gibi haberlerin saldırısına uğramak değerlendirme hatalarına yol açıyor ama Türkiye'ye döndüğümde, normal hayatın akıp gittiğini görüp rahatlıyorum" diye yakındı. Manşetlik haber bulmak ve seyirci toplamak sıkıntısı yüzünden aklı başında gazeteciler bile birer medya maymunu haline geldi. "Ciddi yayın yapmak izleyici tarafından ödüllendirilmiyor" bahanesine sığınıyorlar ama beyaz zehir piyasasını canlı tutmak için mafya patronlarının okul önlerinde seyyar tezgâh açtırmasına benzer bir şekilde seyirciyi bu üslûba alıştıran yine aynı insanlardır.

Nick Ludington değerlendirmesinde Zaman'ı "ciddiyet sergileyen üç gazete" arasında zikrediyor. 70'li yıllardan beri Türkiye'de bulunduğu, gayet iyi Türkçe bildiği hatta doktora seviyesinde Osmanlı"Türk tarihi hakkında araştırma yaptığı belirtilen Ludington'un Zaman'ı "İslâmcı" diyen nitelemesi ve daha ileriye giderek Zaman'ın "siyasal İslâm"ı temsil ettiğini savunması garibime gitti; bizde batılı okur"yazar takımının "ciddi adamlar" olduğuna dair bir efsânevi kanaat vardır; "nasıl olur da böyle bir değerlendirme hatası yapabilir" diye düşünürken fark ettim ki adamcağız gazetelerin kullandığı o alelâde, "dinci, İslâmcı vb." gibi klişe sıfatları tekrarlamaktan başka bir şey yapmıyor. Bu gazete adına fikir beyan etmek daha

ziyade genel yayın müdürüne yakışır ama kendimce şu gerçeğin altını çizmeye mecburum: Zaman gazetesi "siyasal İslâm" denilen fikir akımına karşı hep, en tutarlı eleştiri tavrını takınmış gazete idi; hâlâ öyledir. Demek ki adamın ne İslâm'dan haberi var, ne de siyasi İslâmcılıktan. Yıllardan beri Cumhuriyet'te ne okudu ise Türkiye'yi o kavramlarla tanımış!

Uzağa gitmeye ne hacet, Ludington'un kaliteli gazeteler arasında saymadığı gazetelerden birinin dünkü nüshasında yaşlı bir yazar, hükümet tarafından YÖK üyeliğine atanan bir öğretim üyesi hakkında bakınız neler yazıyor: "...geçen dönemde dinci faaliyetleri nedeniyle Cumhurbaşkanı Demirel'in isteği üzerine, YÖK Başkanı tarafından istifaya davet edilmiş, görevden bu şekilde ayrılmıştı. Hükümet üniversite ile ilgili ne gibi niyetler besliyor? Anlamak istemeyenlere yeni bir mesaj daha işte..." Belli ki yazar yeni YÖK üyesini karalamak niyetindedir ve bu niyetini "irticai" kelimesiyle izhar ediyor ama bu kavram, gazetenin internet nüshasında her nedense "irticai" kelimesiyle değiştirilmiş. Kanunun suç saydığı bir eylem işlemişse zaten atanması teklif edilemez. Yazarın yaptığı şey düpedüz çamur atmak ve Türkiye'de ne kadar çok insan, bu gibi itinasız ve gayz dolu suçlamalar yüzünden itilip kakılmaktadır! Ayıp diye bir şey var ama, bu gibi jurnalci zavallılar için ayıbın anlamı kalmamış ne yazık ki.

Dinci! Nasıl bir kavram bu? Yazar, YÖK'e atanmasını istemediği öğretim üyesine "dinci" diyor; demek ki kendisinin bu sıfatla anılmasından hoşnutluk duymayacaktır. Ne denir o zaman; "dinci olmayan" mânâsız, "dinsiz" kimseyi alâkadar etmez; "dinden nefret eden"; mümkün ve muhtemel. Belki kısaca ayyaş deyip geçmek en doğrusu ama evvela kendi nefsine zulmetmekten gayrı kimseye zararı dokunmayan bütün ayyaşlardan özür dileyerek!

Böyledir, iftira atanın makbul, iftiraya uğrayanın ise mâsumluğunu isbat ile mükellef bulunduğu bir cangıldır Türk basını; mahkeme kanalıyla gelmiş düzeltme ve cevap metinlerini bile kuşa çevirip iç sayfaların eteklerine atarlar.

"Bunlar küçük şeyler, basının tamamını nitelemez" deyip geçme lüksümüz yok; Türkiye'de basının çok esaslı bir tarzda "evrensel basın ahlâkı" denilen prensipler doğrultusunda aklını başını almasına ihtiyacı var zira basın, her saat başı Türk toplumunu gerçeklerle yüz yüze getirmekle görevli bir sektörü temsil ediyor; yapılan işin felsefî boyutu ıskanalanamaz; bizim basınımız, kendi toplumunun (veya müşterilerinin), gerçeklik duygusunu bozuyor. Bu haliyle Türk basını, dış borçlarımız kadar önemli ve endişe verici bir problem alanıdır.

Kebabın kerameti

Haylidir böyle gülmemiştim; ismi lâzım değil, bizim pop şarkıcılarından biri, vaktiyle bir tarikata girmiş: Sâkin olunuz, öyle sizin bildiğiniz tarikatlerden biri değil bu; Atlanta tarikatı. Dikkat ederseniz ismi son derece "çağdaş ve global" çağrışımlar taşıyor, öyle Halvetiyye, Celvetiyye, Nakşıbendiyye cinsinden "dinci" bir tarikat değil. Eğer yanlış hatırlamıyorsam

Atlanta, ABD'de bir eyalet ismi; çağrışımlarında şüpheli mânâlar aramak kimin haddine? Her neyse efendim, bu tarikatin reisi ("şeyhi" demeliydik ama gitmiyor, halbuki şeyh kelimesi Arapça'daki kullanılışı itibariyle kabile reisi, hoca, muallim gibi mânâlara sahip) olacak zat, vaktiyle çok yakınında bulunmuş bir ve sonradan "tezgâh"ı fark ettiği için "seni uzaktan sevmek aşkların en güzeli" şarkısını terennüm ederek yan çizmiş bir psikoloğun ifadesine göre kendisini Tanrı, yanındakileri de rahip olarak görüyormuş. O günlerde eşi hamile kalınca kadıncağızı da Meryem Ana ilân edivermiş; bu durumda doğacak çocuğun ismini tahmin etmek hiç zor değil: İsâ.

Bu tarikatin müridleri öyle sizin bildiğiniz gibi köyden çıkarken çıkınına azık olarak iki baş soğan yarım köy ekmeği sarıp şeyhine de iki avuç imansız çökelek hediye götüren cinsinden gariban köylüler değil: Birisi pop şarkıcısı meselâ, diğeri "yukarda deşifre ettik zaten" kriminal psikolog; diğerleri de manav, hamal, inşaat amelesi değildir nasıl olsa; keçesini çoktan sudan çıkarmış, irad, meslek sahibi "prezantbl" insanlar ve bu insanlar "velev ki üç beş aylığına da olsa" böyle şeylere inanabiliyorlar demek ki? "İyi de sana ne kimin neye inanıp inanmadığından" diye beni i'tab etmeğe kalkarsanız boynum kıldan ince, haklısınız der susarım. İnanç ve vicdan hürriyeti, başkalarına zorla kabul ettirilmeye kalkışılmadıkça saygı duyulması gereken bir haktır. Bu cümleden sonra yazının sona ermesi gerekiyordu ama gerisini anlatmazsam dilim şişebilir, zira asıl tantana bundan sonra: Efendim bizim Şeyh efendi (veya kendi dininin Tanrısı da diyebiliriz), müridlerine, "ben vejetaryenim, et ve hayvanat mâmulü şeyler yemek bana yakışmaz" diyesiymiş. Bizim pop şarkıcısı ise ezelden vejetaryen olduğu için bu durumu işitince içten içe sevinmiş. Lâkin günün birinde ne görsün, reis gizliden gizliye bir sotalı yere çekilip el gibi kebapları yel gibi götürmüyor mu? Sair zaman olsa ne denir bu durumda, "afiyet olsun şeyhim, yarasın, lop lop et olsun"; fakat şarkıcı arkadaşımız bu akıl almaz hıyânet ve vahşeti görünce heriften sıdkı sıyrılmış, "yaa demek öyle ha!" deyip Atlanta tarikatiyle ilgisini yeniden gözden geçirme kararı almış. Şarkıcımızın bu keşiften sonra perhizi bozup, "garson, getir evlâdım bana oradan ikibuçuk acılı Adana" diye haykırarak yılların gecikmişliğini telafi etmeye kalkışıp kalkışmadığını bilmiyoruz; bu gibi durumlarda "papaza kızıp oruç bozulmaz" diye bir tâbir kullanılır ama şeyh efendinin gizli gizli kebap yemesinden gocunarak tarikatten izzet ü ikbâl ile çekilmenin ahlâki analizini yapmak bana düşmez. Şu kadarı söylenebilir ki "kendi dininin tanrısı" bu kadar üfürükten bir gerekçeyle tarikati terk ettiği için bizim şarkıcıyı zaten çarpacak ve ağzını burnunu "tekkenişîn tavası"na çevirecektir. (Not: Bu yazının kaleme alındığı dakikalara kadar şarkıcının umûr"ı hariciyesinde çarpılmışa benzer bir değişim söz konusu değildi.)

Evet, kimsenin inancını yargılayamaz, kimseyi inançlarından ötürü muaheze edemeyiz ama şeyh efendiyi kebap lüpletirken yakaladığı için tarikatten firar eden bir müride şöyle doya doya gülmemizi engelleyen bir nezaket kaidesi hatırlamıyorum.

Araya, "nereye gidiyoruz, ne oluyoruz, böyle dandik şeylere de inanılır mı" gibisinden bir ince sual koyup elâleme akıl vermeye niyetim yok; "Hak din dururken naylonuyla iştigal edenlere oh olsun" demek de gelmiyor içimden. Kendisine İslâmi tarikat, kerâmet ehli süsü veren nicelerinin de etrafındaki sadedilleri daha basit numaralarla aldattığını duymuş, şahit olmuş birisi olarak bu gibi tezgâhların insanlık varoldukça sürüp gideceğini biliyorum; aldanmaya teşne olanlar bulundukça aldatanlar da daima çıkacaktır. Kimisi uzaydan mesaj aldığını söyler, kimi bir tas suya bakıp encâmınız hakkında kehânetler savunur. İnsanda inanç ihtiyacı ancak bir başka inançla telafi edilebiliyor. Hangi inancın (veya dinin) seçildiği ise imtihanların en zorlusu.

Siz siz olun, öyle her kebap yiyene potansiyel mücrim gibi bakanlardan olmayın; kebap yemek sadece bir şahsi tercih meselesidir.

YÖK ve yek farketmez: "Yaram derindedir sarabilmezsin"

YÖK Kanunu"nun gerçekten ıslaha muhtaç tarafları olabilir ama zaafiyetimiz kanunun yetersizliğinden veya kötülüğünden değil, (akademik) insan malzememizin eksikliğinden kaynaklanıyor.

Yüksek Öğretim Kurulu"nu yeniden düzenleyen hükümet tasarısı hakkında bugüne kadar müsbet veya menfi bir görüş bildirmedim ki bu durumu, tasarının lehinde veya aleyhinde olanların esefle karşılayacaklarını sanmıyorum; suskun kalmamın başlıca sebebi son derece önemli bir kuruma yeniden biçim veren bir kanun hakkında "iyidir, kötüdür" diyebilecek bir fikrimin olmamasıydı. Bir kurumu kağıt üzerinde tasarlamak beni hep ürkütmüştür. Ortaya çıkması muhtemel binlerce pürüzü önceden farketmek, o pürüzleri ortadan kaldıracak hükümler geliştirmek ve bu arada kurumun işleyişini ve yüksek randımanla çalışmasını tasarlamak ayrı bir ihtisas konusu olsa gerektir.

Modernleşme devri tarihini kritik ederken en şaşırdığım nokta, evvela bir teşkilat kanunu çıkarmak suretiyle oluşturulan kurumlardan mucizevi sonuçlar beklenmesi olmuştu. Kanun, bizde reform yapmaya istekli olanların oynamaya bayıldığı bir oyuncaktır; onun kalıcılığına, kapsayıcılığına ve müeyyide kudretine bayılırlar. Problemlerin çözümünde kanunun da yeri vardır elbette ama kabul etmelidir ki kökünü sosyal vakıalara salmış problemlerin tek çözüm biçimi kanun çıkarmak değildir. Bu yüzdendir ki kanun külliyatımız olması gerekenden daha hacimli, mevzuatımız sıradan bir vatandaşı karşısında âciz bırakacak kadar karmaşıktır. Miktar itibariyle fazla ve hacimli kanun yapmak, olayların en ince ayrıntılarına kadar yönetilebildiğini göstermez. Daha az sayıda, hatta çerçeve niteliğinde kanun çıkardığı halde kamu işlerini bizden çok daha zahmetsiz, ucuz ve pratik şekilde tanzim edebilmiş ülkelere dikkat etmeliyiz. Kanun konusundaki savurganlığımız en başta Anayasa metinlerinde farkedilir; başlangıcından bu yana -tadiller hariç- yüz sene içinde dört kere anayasa yapmış ve bozmuşuz. Hali hazırdaki anayasanın da pek uzun ömürlü olduğu söylenemez ve yakında

değişmesi veya en azından geniş çapta tadilata uğraması kaçınılmazdır. İyi kanun, iyi kurum anlamına gelmiyor, tarihi tecrübelerimiz bu hususta yeterince kötü örnekle dolu zaten.

YÖK Kanunu"nun beğenilmeyen haliyle bile pekâlâ işe yarayabileceğini düşünenlerdenim; kaldı ki yakın zamana kadar bu kanunu protesto edenlerin şimdi hükümet tasarısı aleyhine tavır almalarını da samimi bulmuyorum. Bu noktada meselenin en can alıcı noktası ortaya çıkıyor. Bizde kanun koyucu irâde, kanun yaparken insanın tabiatını ıskalıyor. Mevcut YÖK Kanunu"nun kötü ve maksatlı uygulamalara sahne olduğu doğru ama kötülük kanunun kendisinden değil, o kanunla kendisine yetki devredilen kişi ve kurulların -tamamen kanun çerçevesinde kalarak- yetkilerini kanunun ruhu aleyhine işletmesinden kaynaklanıyor. Mesela işe adam ayırken kayırmacılığı, suistimali, yolsuzluğu engellemek için hep önleyici hükümler tasarlamışızdır ama yetkililer yine de bir yolunu bulup aynı anlama gelebilecek ama görünüşte tamamen meşru yeni suistimal teknikleri geliştirebilmişlerdir. "İnsan tabiatı" derken kasdım budur işte. Ziya Gökalp neredeyse bir asır öncesinde Anglo-Saksonlarda şahsi ahlâkın zayıf, buna mukabil kamu ahlâkının yüksek olduğunu, bizde ise tam tersi bir durumun yaşandığını tesbit etmişti; yani her birimizin şahsi ahlâk duygusu yüksek ve hassastır ama kamu işlerinde ve düzeninde karar verirken, şahsi ahlâk kriterlerimizle hiç bağdaşmayan lâkayıtlıklara, göz yummalara, küçük çaplı yolsuzluklara veya adalet hissini rencide eden uygulamalara imza koyabiliriz. Bu mesele, Türkiye"nin batı standartlarına erişmesini engelleyen son derece mühim bir psikolojik ârızadır ve Gökalp"ten beri durumun pek değişmediği açıktır.

YÖK, Türkiye"de akademik hayata kurallar getiren, yüksek öğretim kurumlarının işleyişini, akademisyenlerin özlük haklarını ve akademik ürünlerin standartlarını belirleyip denetleyen bir kuruluş. Bir akademisyenin yaptığı esas iş, hakikat karşısında tavır almaktır; ihtisası ve rütbesi ne olursa olsun her akademik personel esas olarak hakikati ele geçirmekle uğraşır ve bu haliyle adalet dağıtan hâkimlere benzer. Bu hayat tarzında şahsi ahlâk kriterleri ile mesleki ahlâk kriterlerlerinin âhenk içinde olması gerekir. Akademisyenlik bir hayat tarzıdır; şeklen memurluk gibi görünse de bir akademisyen emekli olduğunda bile hiçbir kuvvet onu işinden alıkoyamaz; her zaman yaptığı gibi o, yine okuyacak, yazacak, düşünecek, tartışacak, yayınlayacak, tenkid edecek, öğrenecek ve öğretecektir. Emeklilikle akademisyenin memurluğu sona erer lâkin hayat tarzını -eğer dilerse- ölene kadar devam ettirebilir. Böyle bir insanın işini zihni planda iyi yapması, onun çalışmalarını zahirde düzenleyen kanunla doğrudan ilgili değildir. Bu bir kalite ve felsefi tutum meselesidir. Dolayısıyla Türkiye"de yüksek öğretimin problemleri, teşkilat kanununun tazelenmesinden çok daha öncelikli ve derin nitelikler taşıyor. YÖK"ün YEK haline getirilmesi ise işbaşındaki yönetici kadronun değiştirilmesi mümkün, öğretim üyelerinin atanma ve araştırma imkânlarında iyileştirme de sağlanabilir ama YEK de dahil hiçbir kanun, bizde yüksek öğretimin ve akademik hayatın esas problemlerine çare olamaz.

Geçenlerde Ümit Şimşek, "Uçan Üniversite" isimli bir çalışma yayınladı (Morötesi yayınları); kitap, işgal ve tahakküm yıllarında Polonyalı akademisyenlerin, bilginlerin, entelektüellerin direnişi omuzlamak amacıyla ve ağır cezalar görmek pahasına tamamen yeraltında, illegal tarzda kurulmuş bir eğitim, bilim ve sanat hareketine hizmet ettiklerini anlatıyor. Tek kelimeyle destânî bir hikâye. Polonyalı aydınların, işgalci Ruslara, Almanlara direnirken -iyi veya kötü- herhangi bir kanuna ihtiyaç duymadıkları açık. Kanun daima realiteyi geriden takib eder. Kanunu savunanların ve aleyhinde olanların bu kitabı okuduktan sonra çeşm-i insaf ile uzun uzun düşünmelerini isterdim doğrusu.

Yeni kanunun, eski yönetim kadrosunu değiştirerek yeni yöneticiler seçilmesinden daha ötede pratik bir sonuç doğurmayacağını tahmin ediyorum; ne yazık ki üniversitenin temel problemleri, eski yönetici kadrosunun tasfiyesiyle izâle olunacak kadar hafif değil; keşke öyle olsaydı! Anlatmaya çalıştığım husus, üniversite fikrini hakkıyla hazmetmiş ve içine sindirmiş kadroların, en kötü kanunla bile üniversite hayatını pekâlâ tanzim edebileceğidir. YÖK Kanunu"nun gerçekten ıslaha muhtaç tarafları olabilir ama zaafiyetimiz kanunun yetersizliğinden veya kötülüğünden değil, (akademik) insan malzememizin eksikliğinden kaynaklanıyor. Yeni kanunla işbaşına getirilecek yeni yönetim kadrolarının -temel zaafiyet devam ettiği sürece- eskisinden pek de farklı olmayabileceği gibi bir endişe taşıyorum içimde.

Artık kabul edelim, bu bir kanun meselesi değil, bir zihniyet meselesi; tasarıyla ilgili tartışmalara bigâne kalmak arzumun temelinde işte bu endişe yatıyor.

AKLINIZDA BULUNSUN:

YENİ BİR TEOLOJİ DERGİSİ: BİLİMNAME

Kayseri Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyeleri, "Bilimnâme" adıyla yeni bir dergi çıkarmaya başladılar. Bizde akademik dergilerin kaderi kötüdür; üniversite bütçesinden ayrılmış ödenekle güç belâ yayınlanabildikleri için az sayıda basılır ve meraklısından başka kimse yüzünü görmez. Bilimnâme resmi bir dergi değil ve tamamen sivil inisiyatif ürünü olması bakımından övgüye değer bir başlangıç yapmış bulunuyor. Konu itibariyle dergi, ilahiyat bilimleri ağırlıklı bir muhtevaya sahip olduğu gibi "hakemli dergi" niteliği de taşıyor. Muhtevasından haberdar olmak isteyenler, derginin (www. bilimname.com) isimli web sitesine bakabilirler. Bilimname"ye hayırlı ve uzun ömürler dilerim; inşaallah onlarca yıl boyunca devam eden, müesseleşmiş bir mecmua haline gelir.

Tıklayın, mutlaka beğeneceksiniz.

DERGİCİLİKTE FARKLI VE HOŞ BİR ÜSLUP: KILAVUZ

Kılavuz dergisinin beşinci sayısı da çıktı. İlk sayısından bu yana düzenli olarak takib edebildiğim için derginin giderek nasıl kalite kazandığını, muhteviyatını nasıl zenginleştirdiğini ve giderek kendi üslûbunu bulduğunu takdirle izliyorum. Kılavuz bir aylık

kültür dergisi; lâf olsun diye lejandına "kültür" ibaresi koyanlardan değil; emek mahsulü müzik yazılarıyla, albüm tenkidleriyle, kitap analizleri ve itinalı röportajlarıyla hakikaten kültür dergisi. Eren Safi"nin yönettiği dergi, ebadı, kağıt kalitesi ve baskısına gösterilen titizlikle de dikkat çekiyor. Temmuz-Ağustos sayısının dosya kapağı "su". Dergide ayrıca Neşet Ertaş"la yapılmış bir röportaj da çok hoşuma gitti; kezâ "Cemal Süreya nasıl okunur", "yaz için gerekli okuma listeleri", "sinema yazıları" da zevkle okunuyor.

Kılavuz"a emek veren ama burada isimlerini zikredemediğim gençleri tebrik ederim; başarıları devamlı olur inşaallah? Bilgi için: (bilgi@buyukharf.com ve www.buyukharf.com) adreslerine bakabilirsiniz.

Köylüyüm, köylüsün, köylü!

Bizde gecekondu, şehir görgüsü ve parası olmayan köylülerin Hazine arazisini işgal ederek şehir hayatına tutunma gayretlerini temsil eden bir sembol kavram olarak karşılık buldu ve yerleşti. 70'li yıllarda gecekonduya alternatif olarak sunulan çözüm, imar planlarına ve fenni inşaat teknolojisine uygun tarzda yapılmış meskenlerdi. Bugün, mevzuata uygun inşâ edilmiş mahallelerin gecekondu mıntıkalarından daha çirkin ve "yaşanmaz" görünmesi ironiktir.

Gecekondu yapanlar, maddi ve medenî mânâda yoksulluklarına rağmen, imar mevzuatına uygun yapılaşmadan daha insâni bir yerleşim (habitation) ortaya koyabilmişlerdi. Gecekondu denilen şeyi, aslında köy hayatına uygun değerlerin şehir ortamına taşınması diye tarif ederken fazlaca tercümeci bir sosyoloji analizi yaptığımız âşikârdır.

<!--more-->

Mekân, ait olduğu çevrenin bir parçası; vaktiyle Türkiye'de hiç gecekondu mevcut değilken, betonlaşma başlamamışken nice asırların birikimiyle şekillenmiş şehir hayatında bu şuur uyanıktı. Değerli mimar ve mütefekkirimiz Turgut Cansever'in eserlerinde bu şuurun (veya görgünün) derin tahlillerini okuyabilirsiniz. Gerçek gecekondulaşma, mekânın, ait olduğu çevreden kopuk bir tarzda biçimlenmesidir aslında. İnşaatınız projeniz imar plânına, inşaat tekniğine uygun olabilir; hatta yaptırdığınız bina, su basmanı ile çatı arasında kalan kısmı ile sanat eseri denilebilecek bir estetik seviye dahi sergileyebilir ama onun çevre (hayır, "çevrecilik"ten değil sadece "çevre"den bahsediyorum) ile âhengini kurmak medenî bir meseledir. Nice hali vakti yerinde zenginin orman arazisinden tıraşlanmış, tırtıklanmış, çalınmış arazi üzerine "nasıl olsa bir imar affı veya 2B'yi andırır bir düzenleme çıkar" beklentisi ile yatırım yapmasındaki vahâmet budur işte. Üstüne villa yaptırır, bahçesine yüzme havuzu kondurup, sağını solunu bahçevana tanzim ettirirsiniz ama yine de gecekondudur; bu bakımdan kuş kafesinden daha şirin villayla, hayvânî denilecek kertede ölçüleri abartılmış çok katlı kooperatif binası veya gökdelen arasında fark yoktur; gecekondudur çünkü etrafına aldırış etmemekte, ondan çalmakta ve ona meydan okumaktadır.

Köylüler işleyebilecekleri arazi üzerine yerleşim yeri kurmazlar, dere yatağına, bataklık kenarına, su basar alanlara, orman içine dam yapmazlar; tercih ettikleri yer, yörenin nisbeten yüksek, mümkünse kayalık ve kuzey rüzgârına kapalı yerleridir. Eski şehirlerin kuruluş mantığında aynı hesabın gözetildiği fark edilir. Medenîlik ki, biraz da şehir bilgisidir; şehir kurma ve orada yan yana yaşama bilgisi. Verimli tarım alanlarını, sulak bahçeleri imara açmak, yüksek bloklar inşasına izin vererek şehrin hâkim rüzgârını kapatmak medenîlik değildir. Köylülüğü savunmuyorum; modern zamanların bilgisini kullanırken "medenîlik" vasfından uzak düşen şehirli kimliğini eleştiriyorum. Medeniyetin temerküz ettiği yer şehirlerdir, köyler değil. Medeniyet kalitesi daima maddi ve manevi boyutlarıyla şehir hayatına bakılarak ölçülür.

Onbeş sene önce, yıllardır İstanbul'u mesken tutmuş bir uzak tanıdığın oğlu, Tarabya sırtlarında birkaç dönümlük bir arsa aldığını söylediği zaman hayret etmiştim. Hayır, tapu filan yoktu ama almıştı işte. Şimdi kendini dolar milyoneri saysa yeridir. Kimi suçlayacağız? O, Türkiye'de kamu otoritesi denilen şeyin ne kadar gevşek ve bükülebilir bir şey olduğunu İstanbul'u içinden yaşayarak öğrenmişti ama ben Mülkiye'de bu çok lüzumlu bilgileri öğrenememiştim; aksi takdirde arkadaşım, o günün şartlarıyla hayli mühim meblağ tutan variyetini devlete ait arsayı arsa çapulcularına yatırarak tehlikeye atmazdı.

Her yaz mevsiminde basınımızda bir Bodrum edebiyatıdır gider. Bodrum'u hiç görmedim ama elli sene önce basit bir sahil kasabası olduğunu hatırlarsak oraya, Türklerin kurduğu bir şehir örneği olarak bakabiliriz. Denizi mutedil, güneşi latif olabilir ama Bodrum bir şehir midir? Bodrum'da çocuk büyütülür mü? Bu gibi beldelerdeki yüksek rant beklentisi, variyetli kurnazların, aç timsahların bile yüzünü kızartacak bir hırs ve şehvetle şehir dokusunu parçalamalarına sebep oluyor. Tahminimce Bodrum elli sene önce bir belde idi ama şimdi, bırakınız şehri bir belde bile değildir.

Yaşadığım şehre otuz kilometre mesafede bir mesire yerine, her biri otuz kırk bin Euro değerinde villalar inşa edilmiş. Aralarındaki mesafe beş altı metre; içlerinde her türlü konfor mevcut ama hâlâ altyapısı ve yolları eksik. Milyarlarca liralık lüks otomobillere Amerikan filmlerinde gördüğümüz kapalı garaj odaları bile düşünülmüş lâkin evlerin arası mezbelelik; içinde de insanlar yaşıyor. Mekânın çevreden koparak tek başına bir değer ifade etmesindeki sakatlığa uygun bir misâl.

Kamu otoritesini dirayetle kullanmak bu savrulmuşluk hâletini büyük ölçüde dizginleyebilirdi ama hatırlamalıyız ki kamu gücünü tasarruf da bir "medenî" melekedir ve bu yüzden Türkiye, kısmen bir "variyetli köylüler" manzarası göstermektedir.

Şimdi yeşillendi Germir Bağları

Benim yaşımdakiler "Yurttan Sesler" kuşağı sayılır. Altmışlı yılların iyi radyo dinleyicilerinin kulak repertuvarı, en azından üç"beş pop müzikçisine zekâtı dağıtılacak kadar zengindir; ihtisas merakından değil efendim kulak dolgunluğundan.

Şimdi idrak ediyorum ki bizim kuşağın vatan mefhumu, Yurttan Sesler Korosu'nun yedi iklim dört bucaktan derlediği memleket türküleriyle inşâ olunmuş bir tasavvurdur.

Yurttan Sesler kavramının hakkını verelim yeri gelmişken: Sekiz on bağlamanın ağız ağıza verip aynı akort üzre icrâ ederken tezene şıpırtılarını teker teker duyabileceğiniz bir icrâ düzeni; icrânın müzikalitesi zayıf (nasıl zayıf olmasın; mahalli sanatçılar hariç, Yurttan Sesler sanatçıların çoğu devlet memuruydu), altyapı dedikleri digital sihirbazlık hünerleri hak getire! Teknik açıdan bugünkü kuşağın iki dakika bile dinlemeye tahammül edemeyeceği bu heyet, repertuvar genişliği bakımından müthiş bir zenginlik sergilerdi. Doksanlı yıllarda yükselen türkü zevkinin gelişmesinde rahmetli Muzaffer Sarısözen ve ekibinin hizmeti büyüktür. Göçenlere rahmet, yaşayanlara sağlıklı ömürler.

Ahmet Gazi Ayhan, Yurttan Sesler'in saz ekibine mensuptu ve ses sanatçısı Yıldız Ayhan'ın eşiydi; onun Kayseri yöresinden derlediği "Yine yeşillendi Germir bağları" isimli türküyü, bir ay önce Okan Murat Öztürk tarafından yapılan "Bergüzar" isimli albümden (geçen ay DMC şirketi tarafından yayınlandı) dinledim (şu esnada yine Germir Bağları'nı dinliyorum). Şöyle bir hisse kapıldım; bu yakıcı ayrılık türküsünü yakan meçhul şahıs her kim ise, o esnada aynen Okan Murat Öztürk'ün terennüm ettiği hüznün bütün boyutları tarafından kuşatılmıştı. Türkü söylemek bana göre böyle bir şeydir; türkünün varoluş sebebi ile aynı faza geçmek, türküyü yakanla aynı hâlete bürünmek ve gözlerini o kişinin gözü, hançeresini o kişinin sesi haline getirmektir ve müzik işte o andan itibaren hayatı taklid etmekten kurtularak sahici bir şey haline gelir. Ahmet Gazi Ayhan ki, Germir Bağları türküsünün ikinci babası sayılır ama bu çapta parlak bir icra derecesine erişemediğini de kendimce belirtmek isterim.

Bu arada türküye ismini veren Germir köyünün garip hikâyesini de zikretmek gerek. Ermenicede "kırmızı" anlamına gelen bu kelime, bundan kırk yıl önce memleketin âlî menfaatlerini hepimizden daha çok düşünen bazı idareciler tarafından "Konaklar" ismine tebdil edilmişse de yöre köylüleri dâvâ açarak eski isimlerine kavuşmuşlar. Yeri gelmişken işaret edelim: Anadolu'da yer isimlerinin Türkçeleştirilmesi, "Toponomi=yer adları bilimi" bakımından büyük kayıplara yol açmış bir gayretkeşlikten başka bir şey değil; itidal elden gidince bu misalde görüldüğü gibi kompleksler devreye giriyor. Bir yandan "Anadolu medeniyetleri"ni sözüm ona sahiplenen bir resmi kültür politikası güderken beri taraftan, en azından bin seneden beri yaşayan yer isimlerini "Güzelbahçe, Sulakyurt" gibi ironik sıfatlarla değiştirmek, kendinden emin oluşun işareti değildir (Bu konudaki bilgileri Hürriyet gazetesinin 14 Haziran tarihli nüshasında yer alan Ayda Kayar'ın haberinden aldım).

Nedendir bilmem, bugünlerde "Germir Bağları"nı dinlemek, sair zamanda gözüme önemli görünen çoğu şeyden daha ciddi bir meşgale gibi geliyor bana; zihne batmış bir kıymık değil de, rûha dokunup duran solgun bir çiçek dalı gibi. Sele kapılanların tutunacak bir sâbite aramaları gibi rûhun da tutunma ihtiyacı var. Sahicilikle temas, bizler için artık bir terapi seansı gibi nimetten ve nâdirattan oldu; onu hissedince toprağımıza dokunuyor, dâr"ı dünyada ayağımızın bir yere bastığını hissediyor ve kasden merkezsiz inşâ edilmiş iletişim ikliminde kaybolup gitmekten kurtuluyoruz sanki. Siyasette, sanatta, ticarette ve topyekûn insan ilişkilerinde imaj, "sahih" olanı yerinden kovdu. Kelimelerin, seslerin, boyaların, binâların ve efsânelerin ardında gizlene gizlene günün birinde kendimizi tanınmaz hale gelmiş buluyoruz. Hicran odur ki, sahih olanla karşılaşıp tanımazdan gelmek, hatta hiç farkında olmamaktır.

Bir türküyü doğru ağızdan, doğru zamanda ve doğru bir hâlet içinde dinlemek, hayatın gündelik patırtısı içinde önemsediğimiz, olmazsa olmaz sandığımız pek çok şeyden daha sahih bir şey; sahih bir şeyden diğer sahihliklere geçiş yapabiliriz ama önce sahih olanı, sırf sahih olduğundan ötürü aziz bilmek şuuru lâzım.

Güzel olana eyvallah, ille de sahih olursa; nitekim şimdi yeşillendi Germir Bağları!

Yine karpuz mevsimi geldi

Bizim kadar karpuzla samimiyet kesbetmemiş, onu yaz mevsiminin ayrılmaz bir parçası haline getirmemiş toplulukların neler kaybettiğini düşünerek halimizden hoşnutluk duyabiliriz; karpuz gerçekten bir nimettir; bolluğundan ve ucuzluğundan ötürü farkına varamadığımız bir nimet.

Karpuz hiç olmayabilirdi ve biz karpuz diye bir şeyin varlığını hiç bilmeyebilirdik ki o zaman ne bilmediğimizi de bilmiyor olurduk. Ne bilmediğimizi bilmemek, bana hep sırlı kapıların paslı kilidi gibi görünmüştür; bu durumda neyi bilmediğimizi bilmek de irfânın ilk, belki en mühim basamağı haline geliyor.

Eskiden karpuz sevmezdim, onun için karpuzun hiç yaratılmamış olduğu bir dünyanın neye benzediği pek ilgilendirmiyordu beni. Damak zevkim yaz meyveleri içinde daha ziyade üzüme yatkındır ama senelerle birlikte zevkler de değişime uğruyor; sıcak yaz aylarının en besleyici, yan etkisi en az olan, susuzluk giderici ve ferahlatıcı meyvesi karpuzdur elbette. Ucuzluğu da cabası. Şu günlerde kilosunun ikiyüzelli bin liraya kadar düştüğü hesaplanırsa, zengin sofralarından fukara öğünlerine kadar herkesin bölüştüğü bir lezzet. Hazretin demokratik bir tabiatı bile var!

Üstelik bizde karpuzun folkloru da vardır. Sırf yaz mevsimine mahsus olmak üzere mahalle aralarında derme çatma karpuz sergileri açılır ve genellikle muvakkat işlerle geçim derdini çözmeye çalışanlar karpuzculuğa başlarlar. İnşaat iskelelerinden artakalmış beşe on kavak, eğri-büğrü kalıplık çam keresteleri planya tezgahında şöyle bir sildirilip, eşin dostun

yardımıyla iki saat içinde Nasreddin Hoca"nın türbesini andırır bir "alaçık" çatılıverir. Karpuzlar güneşte mayışıp kalmasın diye üstü hasır kilimlerle veya ucuzundan kaplama malzemesiyle kapatılır. Karpuz sergisi açılacak yer enli tahtalarla bir sedir boyu çerçevelendikten sonra dibine ot-saman yayılır. Derme çatma bir sehpa eskisinden terazi altlığı ve para koymaya mahsus çekmece uydurulur ve serginin arka taraflarından bir yerde, karpuzcu esnafının gecelemesi için yer yatağı serilecek bir köşe ayrılır. Müessese artık hizmet vermeye hazırdır. Adana"dan, Tarsus"tan, Diyarbakır"dan mal taşıyan karpuz kamyonları çevrilerek pazarlığa oturulur; fiyatta anlaşıldıktan sonra kamyon serginin önüne çekilip "atma-tutma" usûlüyle yük tezgâha indirilir; bu esnada yere düşüp de dağılmadan kalabilmiş parçalar bir kenara ayrılır ve yorgunluk atmak için kırık karpuzların göbeği çıkarılarak âfiyetle yenir.

Karpuzlar genellikle bir tarlanın mahsulü olduğu için aralarında kalite itibariyle büyük fark görülmez; iyiyse iyi, kötüyse kötüdür ve bir kamyon dolusu kabak karpuzu binbir müdâna ve hile ile -üstelik büyük çoğunluğu konu-komşu olan- müşteriye satmak olacak iş değildir. "Rengi biraz pembe gibi duruyor ama tadı şeker gibi, istersen bir dilim keseyim de bak!" terânelerine kimse aldırış etmez. Karpuzun illâ ki kan gibi kırmızısı, bal gibi tatlısı ve göl gibi sulusu makbuldür. Bu yüzdendir ki karpuz sergisinin görünür yerine, -besmele, müşteri velinimetimizdir, teklif etme veresiye-dost kalalım ölesiye" gibi esnaf vecizeleriyle birlikte irice bir tabağın içine kesilmiş kan kırmızı karpuz resmi de asılır. Karpuzcular genellikle yüzde yüz kâr haddiyle çalışırlar ve herkes bu ticareti olgunlukla karşılar: Firesi çoktur, nazlıdır, vakti geçince çekirdeklerinin etrafı boşalıp suyu çekildiği için topluca elde kalma tehlikesi vardır.

İkindi saatleriyle birlikte karpuz sergilerinde hareketlenme başlar. Etraftan rahatlıkla duyulabilecek volümde müzik yayını yapmak, olmazsa olmaz cinsinden bir şarttır. Günün moda şarkıları, oyun havaları lâkin illâ ki "Müslüm-Orhan-Ferdi" triumvirası, sokağın bir köşesine sıkışmış sergiden mahalleye doğru feryad edip dururlar.

Ağustos başları kavun zamanıdır, karpuzların suyu çekilmeye başlamıştır artık. Eylüle kadar kavunla idare edilir. Bu arada kazancına kanaat etmeyen bazı sergi sahipleri, "korsanlama" usül ile etraftaki manav ve bakkalların, seyyar satıcıların homurdanmasına aldırış etmeksizin domates, patlıcan, biber de satmaya da yeltenirler.

Gece, sokaklarda el ayak çekildikten sonra teybin düğmesi kapatılıp tavandan sarkıtılmış ampüllerle neredeyse bir lunapark cıvıltısı verilmiş sergi toplanmaya başlanır. Kavun-karpuzun üstü bir kilim veya hasırla örtülür, arka taraftaki yer yatağı açılır, günün muhasebesi yapılır ve serin efiltilerinin değip geçtiği bir yaz gecesinde karpuzcu uykuya yatar.

Güz soğuklarıyla birlikte elde kalan mal, "kabala" fiatına birilerine devredildikten sonra alaçık sökülür; tahtaları, gelecek sezon için münasip bir yere istiflenir ve bir başka işin peşine düşülür: Seyyarlık mıdır, hurdacılık mı, kim bilebilir?

Süpermarketlerin bile mevsime uygun tarzda bir köşede "karpuz reyonu" açarak, bizim karpuzcu esnafının iki kuruşluk rızkına göz diktiğine bakılırsa, karpuz sergileri de tez zamanda "folklor" boyutunu kaybederek mahalle hayatından çekilecek demektir. Bu durumda akşam eve giderken karpuzcuya uğrayan aile reislerinin de gözüne kestirdikleri karpuzları şaplaklayarak, "iyi mi bunlar" diye kendince kalite testi yapması, buna mukabil karpuzcunun konuyu bir nâmus meselesi haline getirerek, "kan gibi çıkmazsa para yok; nah keserim bu bıyıkları kökünden ben" diye efelenmesi tarih olacak demektir.

Başa dönelim, karpuz hiç olmayabilirdi ve biz belki de karpuzdan çok daha güzel meyvelerin veya nesnelerin varlığını hiç bilmemekteyiz; bizim kadar karpuzla samimiyet kesbetmemiş, onu yaz mevsiminin ayrılmaz bir parçası haline getirmemiş toplulukların neler kaybettiğini düşünerek halimizden hoşnutluk duyabiliriz; karpuz gerçekten bir nimettir; bolluğundan ve ucuzluğundan ötürü farkına varamadığımız bir nimet.

Bunca karpuz medh ü senâsının üstüne bir karpuz kesilir artık; lâkin özellikle gençlerin kulağına küpe olsun diye tembihlemek isterim ki hazretin kesildikten sonra buzdolabında soğutulmuşu hiç de makbul değildir; mübareği dilimledikten sonra tabakla güneş gören, o da olmazsa rüzgârlı bir yerde beş on dakika kadar bekletmek, tabii soğukluğuna erişmesi için yeterli olacaktır. Günün öğünü şöyle: İki dilim karpuz, iki dilim ekmek, kibrit kutusu kadar az tuzlu peynir ve yanına bir adet yeşil biber.

Hakiki zenginlik, biraz da el altında duran harcıâlem şeylerin kadrini yeniden keşfetmektedir.

Âfiyet olsun!

TÜRK DOSTLARINA HABER BÜLTENİ:

EMİRDAĞ"IN ARDI SELVİ SIRASI

Anadolu"nun musiki coğrafyasında şaşırtıcı Kaf dağları, Çin ü Maçin ülkelerinin varlığından haberdar mıydınız? Bazen bir nehir yatağı boyunca uzanıp söğüt gibi yeşillenen, bazen birkaç yolun kavuştağında düğümlenerek top top çiçeklenen türkü vadilerimiz vardır bizim. İşte bu türkü kavuştaklarından biri de Afyonkarahisar iline bağlı Emirdağ kazasıdır. Derûnunda yaşayanlardan ziyade gurbetçileriyle ünlenen Emirdağ"ın musiki vadisinde sergilediği zenginlikleri derlemek, değerli halkiyatçılarımızdan Ömer Faruk Yaldızkaya"ya nasip oldu. Belçika"da yaşayan Emirdağlılar tarafından yayınlanan "Emirdağ Türküleri" isimli derleme çalışması 34 türkünün söz ve notasına ilaveten, yöre müziği hakkında etraflı bilgiler de ihtiva ediyor. Her yönüyle kutlanmaya lâyık bu araştırma, türkü dostları için paha biçilemeyecek bir değerdir. Daha nice başarılı esere imza koyması dileğiyle Ömer Faruk Yaldızkaya"yı tebrik ederim.

(Bilgi için adres: 259. sok. Nu: 6/1, D: 5, Tara Apt. Bornova /İzmir)

DOST İLE DEMLER:

DİKKAT, BU ALBÜMDE BOŞ YOK!

Yukarıda bahsettiğim Kaf dağlarından biri de Sivas, Malatya, Elazığ, Erzincan arasında kalan Arguvan mıntıkasıdır ki türkü dostları kısaca "Arguvan ağzı" derler. Ses ve saz sanatçısı Muharrem Temiz"in Kalan Müzik firmasından "Dost ile Demler" adını taşıyan bir albümü çıktı geçenlerde. Eğer Arguvan ağzının tadını almışlardan iseniz rahatça iddia edebilirim ki bu albümde boş yok. Temiz, sade ve samimi bir üslubu var Muharrem Özkan"ın; dinledikçe alışkanlık yapan duru ve yakıcı bir okuyuş. Bilebildiğim kadarıyla Muharrem Temiz"in daha önce yine Kalan Müzik"in yayınladığı "Arguvan Deyişleri" ve Cengiz Özkan"la birlikte yaptığı "Yare Dokunma" isimli iki albümü daha bulunuyor ve bu albümlerden her biri son albüm kadar medhe lâyık eserlerle dolu. Ağzına, diline, gönlüne sağlık Muharrem Temiz kardeşim; teşekkürler Kalan Müzik, Hasan Saltık ve bu güzellikleri ortaya koymak için emek verenler: Sağolun!

Bu "ciddiyet" bizi bozmasın Cengiz?

En insaflı hesapla gazetelerin beşte biri, bize aslında mevcut olmayan zâhiri bir dünyadan haberler yetiştirmekle kendini sorumlu sayıyor:

Spor, daha doğrusu futbol sayfalarından bahsediyorum; her gün en az iki gazete sayfasında aynı takımdan bahsetmenin hâsılı saçmalamaktır. Gazete ve televizyon editörleri müşterinin nabzını tutmak zorundalar bir yerde. Denildiğine göre Fenerbahçe haberlerinin ikrâmiye cinsinden özel bir tirajı varmış; Fener'den bahsedersen en azından işini garantiye alıyorsun demektir bu. O zaman gelsin "Fenerbahçe zımba gibi; atıyor, tutuyor, parçalıyor" neviinden masabaşı şişirmeleri. Adamlar yeni takım yapmışlar, henüz ikinci maçlarını oynuyorlar, rakipleri sıradan ama başlık şöyle atılıyor: "Fenerbahçe tank gibi". Koleksiyonlara bakın, her sene aynı terâne. Takımın eski yöneticisi Kıyat Paşa diyor ki, "Takımın durumu yönetimin aynasıdır; aynı yönetim anlayışı sürdüğü müddetçe başarı gelmeyebilir." Acı ve doğru sözler bunlar ama Fenerbahçe patentli iletişim kanallarında kaybolup gitmeye mahkum. Üst üste kazanılmış iki maçla kendinden geçen, kaybedilen her maçta kahrolup birbirine düşen bir âlem bu. Dikkatli bakınca lâfa, gösteriye, imaja ve başarıya dayalı bir endüstriyi ayakta tutmak için birbirine yaslanan sektörlerden başka bir şey görünmüyor ortalıkta. Yeterince ciddiye alınırsa futbol bile bir "şey"dir lakin ciddiyet; yani olguları gerçek büyüklüğü ve önemiyle kavramak cehdi bizimkileri bozuyor, yaramıyor! Neticede istiskâle uğrayan ve adam yerine konulmayan taraftardır; her yeni yabancı oyuncuyu "süperstar, havada iki dakika kalıyor, ensesiyle bile gol atar" diye abartıp yarım sezon sonra yurda kanunsuz yollardan girmiş mülteci gibi sepetleyen bu garip gazetecilik üslubu, aslında müşterilerine en büyük hakareti revâ görüyor.

Genç Parti, hormonlu sebzeler gibi kısa zamanda büyük bir başarı kazandı ve bu başarının aslında ne kadar "tehlikeli" sayılması gerektiğine işaret etmiştik. Şans, konjonktür, uygun şartlar vesaire bir partinin iki ayda % 7'lere varan bir skor tutturmasını izah edemez; izah edilmesi lâzım gelen asıl şey, seçmenin, imaj ve propaganda kampanyalarından bu kadar kolayca etkilenerek taraf değiştirmesidir; aynı tahlili MHP'nin 18 Nisan 1999 seçimlerindeki şaşırtıcı başarısı hakkında da yaptığımı hatırlıyorum; karşılığı olmayan her başarı büyük risktir, tehlike alâmetidir.

GP liderinin hissedarı olduğu Uzan Grubu'nun başı dertte. Henüz yargı kararıyla kesinleşmemesine rağmen iddialara bakarak söyleyebiliriz ki Uzanlar, GP yoluyla hükümet olup kamu gücünü kullanma hakkını ele geçirselerdi, bu "cür'et"in önüne dikilebilecek engel tasavvur etmekte zorlanırdık. Star gazetesi artık, gazetecilik prensiplerini bir yana bırakarak kabadayı ağzıyla manşet çekmeye başladı. Televizyon kanallarında ise haber spikeri, sarsak bir üslûpla resmen dedikodu yaparak, patronunu haklı göstermeye uğraşırken aslında seyircisini aşağıladığını fark etmiyor bile.

Bu gazetecilik üslubu ile Uzanlar'ın iktidar olduğunu tahayyül ediniz!

Kamuoyu dediğimiz mevhum kitlenin ne freni var ne direksiyonu; hâfızasının kıt olduğunu zaten biliyorduk; bu haliyle insana tedirginlik veriyor. Kendisine uzatılan her çiçeği koklamaya, her eli sıkmaya, her tebessümü tehâlükle karşılamaya hazır.

Seksenli yılların sonunda bir bankerler faciası yaşandı, bundan on sene sonra bazı açıkgözler "garantili kâr ortaklığı" adı altında holdinglerine para toplayıp batırdılar. Derken irili ufaklı bankaların, bizzat sahipleri tarafından soyulduğu için iflâs ettiklerine şahit olduk. Şimdilerde yeniden bir "off"shore"zedeler ortaya çıktı. Kameralara galiz ve acı bir dille konuşup devleti eleştiriyorlar. Yüklü faiz gelirleri aktığı müddetçe şikâyet etmiyorlar, ortalıkta görünmüyorlar, ses de çıkarmıyorlar ama paraları riske girdiği zaman zehir kesiliyorlar. Yüksek faiz rüzgârlarının nereden estiğini bilecek kadar uyanık ama üstlendikleri riskin hiç de mâkul olduğunu görmeyecek kadar dalgınlar.

İyi de bir şeylerden hiç ders almayacak mıyız biz?

Bugüne kadar hükümetin Irak politikası mütereddid zig"zaglar ve muğlaklıkla doluydu; tenkid hakkını asılı tutup insafla belirtmeliyiz ki Türkiye, Irak'ta askeri varlık bulundurmaya mecbur hatta mahkûmdur; bu işin üslûbunu tanzim etmek hükümetin görevidir ve şimdiye kadar bu görevi hakkıyla ifâ ettiklerini söylemeyiz ama Irak'ta bir şekilde "nâfiz" olmamız gerekiyor. "Göndermeyelim, biz ABD'nin uşağı değiliz" lâfları kulağa ve gönüle hoş geliyor

fakat Türkiye kendi hinterlandında etkili bir güç olarak mevcut olmak zorunda. Krizleri iyi yönetememek, bölgedeki gelişmelere karşı "küs" durmamızı gerektirmemeli diye düşünüyorum.

2003

30 Ağustos

Hep 'huzurda' olmak! Zaman Gazetesi

25 Ağustos

Nejat Muallimoğlu'nun hatırasına saygı Aksiyon Dergisi

25 Ağustos

Kumsalda güneşlenen yengeç Zaman Gazetesi

24 Ağustos

İdeal Koca Tipi: Suha Zaman Gazetesi, Turkuaz

23 Ağustos

Vatan yine mi tehlikede? Zaman Gazetesi

18 Ağustos

İster ağla ister gül: İşte Nisi Barajı'nın hikâyesi Aksiyon Dergisi

18 Ağustos

Dayayacaksın bu Amishlere bir muhtıra! Zaman Gazetesi

17 Ağustos

Yanık bir his! Zaman Gazetesi, Turkuaz

16 Ağustos

Hayal perdemiz kararırken... Zaman Gazetesi

15 Ağustos

Gerekçenin gerekçesi Zaman Gazetesi

11 Ağustos

Yeni siyaset elitlerinin iktidarla imtihanı Aksiyon Dergisi

11 Ağustos

İrtifâ Zaman Gazetesi

09 Ağustos

Mütâreke Zaman Gazetesi

04 Ağustos

Dil yaresini andıracak yare bulunmaz Zaman Gazetesi

04 Ağustos

Standartlaştıramadık-larımızdan mısınız? Aksiyon Dergisi

03 Ağustos

Hıh, "rekor"muş!.. Zaman Gazetesi, Turkuaz

02 Ağustos

Buğu! Zaman Gazetesi

Buğu!

Herkül Millas'ın Zaman'da yayınlanan "Milliyetçilik" başlıklı yazısı, muhtevasından ziyade zihin âlemimizin zaafiyetli bir boyutunu ortaya çıkardığı için önem kazandı; aynı yazı "sol liberal" tandanslı bir gazetede neşrolunsa tepkiler farklı olacak ve belki hiç tepki uyandırmayacaktı.

"Milliyetçilik aleyhtarı böyle bir yazı Zaman'da nasıl yayınlanır?" fikrinin uyandırdığı hoşnutsuzluğu gayet belirgin biçimde hissettik. Aldığım e"posta mektuplarına bakılırsa Etyen Mahçupyan ve Eyüp Can da benzer sebeplerle bazı okuyucular tarafından yadırgandılar.

Aynı sayfalarda bu görüşleri eleştiren yazıların da yer almasını görmezden gelmeyelim. Gazeteyi, peşin fikirleri pekiştirmek için yayınlanan bir kapalı devre yayını saymak noktasından uzaklaşmış olmalıyız; elbette her gazetenin "eski tâbirle" bir mesleği vardır ve bu mânâda mesleksizlik utanç verici bir haldir ama her haberi ve yorumu o "meslek"in prizmasından aksettirmeyi de okuyucuya hürmetsizlik olarak görenlerdenim; bunu yapan gazeteler var; bahse değmez.

Yorum sayfalarını okurken bazen ben de tepki duyuyorum ama bu gibi farklı seslerin sıhhat alâmeti olduğuna samimiyetle inandığımı da belirtmek isterim. Herkül Millas'ın yazısı, açık söylemek gerekirse tepki duymamı gerektirecek bir tenkid yoğunluğu taşımıyordu; milliyetçiliğin marazi taraflarını abarttığı, adese altına tuttuğu için bazılarının zihin konforunu sarsmış olabilir. Abartının bu kadarını hoş karşılamalıyız; sanat ve fikir eserlerinde fokuslamanın bir haddi elzemdir bile; ilgiyi o noktaya yoğunlaştırmak için tercih edilmiş bir usul. Milliyetçilik üzerine yazarken bu kavramı çok defa "toplumların ergenlik sivilcesi" olarak tarif ettiğimi hatırlıyorum. Millas'ın sivilceyi bulaşıcı hastalığa teşbih etmesini yadırgamadım; zannımca onun dikkat çekmeye çalıştığı tehlike, kendisini dünyanın en medeni cemiyeti sayan Avrupa'nın XX. yüzyılın ilk yarısında birbiri ardına yaşadığı iki büyük kâbusa atıftan ibaretti. Avrupa tarihini bilmeyiz pek. Öğretim müfredatımıza yapışıp kalan Pozitivist Jöntürk romantizmi Avrupa'yı medeniyetin son merhalesi gibi takdim ederken onların vaktiyle hangi dehşet verici berzahlardan geçtiğini fark etmez; öyle tercih ettiği için değil, cahilliğinden!

Bu yüzden aziz dostum Durmuş Hocaoğlu'nun Millas'a cevaben kaleme aldığı tenkid yazısını, ihtiva ettiği malumat itibariyle dolgun ve öğretici ama milliyetçilik fikrini savunurken gösterdiği ısrar noktasında pekâlâ ihmâl edilebilir bulduğumu belirtmek isterim. Hocaoğlu milliyetçiliğin fıtri tabiatına işaret ederken elbette haklı argümanlara dayanıyordu ama gördüğüm kadarıyla Millas, abartılı ve edebi ifadeyi tercih etmesi yüzünden o hususu bilerek ihmâl etmiş veya esasen bilindiği gerekçesiyle sükût ile geçmişti. Her iki yazar arasında hakemlik yapmak haddim değildir; kaldı ki öyle bir misyonum olsaydı "fıtri ve tabii temâyül"lerim ve on seneyi aşkın dostluk hukukum icabı Durmuş Hocaoğlu'na destek vermem gerekirdi; ne var ki ben Sayın Millas'ın lâyıkınca anlaşılmadığı kanaatindeyim.

Mesele budur aslında; iyi bilindiğini sandığımız bir meselenin farklı, hatta aykırı taraflarıyla ele alınarak tartışılmasına zemin sağlamak; tartışmadan huzursuzluk duymak için ancak bir kesin inançlı olmak lâzım gelir; Akaid'e dair meseleler değil bunlar, sosyal ilimin temel konuları ve kavramları. Bu gibi kavramları "kesin inanç" haline getirmek çok tehlikeli. Milliyetçiliğin asla tenkid edilemez bir fikir olduğu tezi böyledir meselâ ama ergenlik sivilcesi ile kemâle erilmez. Milliyetçiliğin tabii ve gayrıtabii hallerinin fevkinde duran insani hedef, Şeyh Sadi'nin "bütün insanlık birbirinin uzvu gibidir" olgunluğuna vâsıl olmaktır. Ergenlik ne kadar tabii ise kemâlât da tabiidir; değerlerinden ve kendinden emin toplumlar, ergenlik devirlerinden kalan milliyetçilik hamûlelerini şirin kültür formatları halinde muhafaza ederek dikkatlerini dışarıya yöneltirler. Hayır, kozmopolitizmden bahsetmiyoruz burada; aidiyet adresi olmayanın daha üst derece kazanılmış bir kimliği olamaz; üst kimlikler, alt aidiyetlerin hazmıyla kazanılırlar. Türkiye'de milliyetçilik fikri, bir türlü "fikr"i selim" noktasına erişemedi ve bu yüzden milliyetçilik hakkında konuşup yazmak, "şekil A"da görüldüğü üzre, fuzuli ve ucuz düşmanlıklar peyda etmek için pek elverişli bir vesile teşkil

ediyor. Kendilerini en has milliyetçi sayan bazı kimselerin, bu satırların yazarı hakkında "kanını tahlil etmek lazım" yolundaki homurtularını ancak böyle izah edebiliyorum.

"Konuş ki seni görebileyim" sözünü ciddiye alalım; dinlemek görmek içindir, muhatabımız sisler ardına saklanmış olabilir ama evvela gözlüklerimizin buğulanıp buğulanmadığını kontrol ettikten sonra bu yargıya varmalıyız.

Hıh, "rekor"muş!..

Orta yaşlı, çelimsiz ama belli ki sırım gibi bir adam vardı ekranda; üstünde de "yakın döğüş" ustalarının giydiği cinsten bir kıyafet. Aralarına çıta konularak üst üste dizilmiş bilmem kaç tane dar kesimli mermer plakaya âniden dirseğiyle vurmasıyla alayını birden kütürdetmesi bir oldu. Ardından bir daha, bir daha. Meğer üstad rekor kırıyormuş. "Mermer kırmanın rekoru mu olur?" diye homurdandım içten içe. "Eğer çok lazımsa bir çekiçle vurur kırarsın; üstelik teker teker kırsan ne lazım gelir ve mermer kırmak ne işe yarar?"

Öyle ya, eğer iki üç tonluk bir kaya blokunu karate vuruşlarıyla ikişer santimlik düz plakalar halinde dilimleyebilirseniz bir iş yapmış olursunuz ama makinaların binbir emekle biçtiği taş plakaları kırmanın "iş" olduğunu kimse ileri süremez. Benim böyle "ters açı" yaklaşımlarım çoktur; meselâ halter sporunu hiç anlamam. Maksat ağırlık kaldırmaksa bir vinç veya fork"lift dedikleri âletten getirirsin; o da olmazsa caraskal kurar makarayla çekersin. İş budur! Haltercilerin kaldırdığı demirden ağırlıkları milyon kere kaldırıp indirmenin "halterci de dahil" kimseye bir faydası dokunmaz; halk arasında bu gibi lüzumsuz işleri adlandırmak için "avara kasnak" tâbiri kullanılır; tam da avara kasnaklık bir gösteri.

Güçlüysen git odun kır be adam, kömür taşı, çeşmeden su getir ki en azından cemiyet şu mârifetinden istifade etsin değil midir?

Kafayı rekor kırmakla bozanlara pek gülerim. Hiçbirinin cemiyete on paralık menfaati dokunmaz. Meselâ alınız, geri geri yürüyerek en uzun mesafeyi kat etme rekoru! Bana ne, sana ne, ona ne? Direğin tepesinde kımıldamadan en uzun süre kalma rekoru; zevkin direk tepesinde yalnızlık çekmekse senin bileceğin iş ama şu yaptığın işe saygı duymamı ve hayranlık göstermemi bekleme benden kardeşim.

Çocukken ırmak kenarında birbirimizle iddialaşır, "suyun altında en çok kim kalacak" yarışına girerdik. Şampiyonun ancak rahmetli olabileceği türden bir yarışma! Bütün rekor denemelerinde böyle bir anormallik vardır işte; hepsi de insan tabiatına meydan okuma hevesi taşır. Kimisi oturur dünyanın en küçük kitabını yazar; öyle ki ancak mikroskopla okunması mümkündür. İyi de nasıl okuyacağım ben bu kitabı? Bir başkası Anamur"Girne arasını veya Manş Denizi'ni yüzerek geçmeye kalkışır. Vapurlar ne güne duruyor be adam! Bir bilet parası iktisat edeceğim diye bunca zahmete ve mesarife değer mi? Cimri İskoç'un hesabına benziyor bu: Adam akşam eve gelmiş, dili bir karış dışarda; "hanım" demiş, "Bugün kaç lira

kazandığımı biliyor musun?". "Yoo" demiş hanımı, "Nereden bileyim?" İskoç övünçle anlatmaya başlamış: "Öğle sularında bir taksinin peşine takıldım; o nereye giderse arkasından koştum. Taksimetre hesabına vurursan, ne kadar para kazandığımı anlarsın!"

Bazı spor dallarının da niçin yapıldığına hâlâ akıl erdirememişimdir: Koşuyu anladık, en azından yukardaki İskoç gibi boşu boşuna seğirtir mesafe alırsın ama yüksek atlama ne işe yarar? Sıradan bir insan, ömrü boyunca ortalama iki metre yükseklikteki bir engelden kaç defa atlamak ihtiyacı duyar ki? Aynı mantığı sırıkla atlama sporu için yürütebiliriz; siz hiç gündelik hayatta, "yeri gelir lâzım olur" terânesiyle öne çıkacak duvarları aşmak için elinde dört metrelik sırık taşıyan birisine rastladınız mı? Çekiç, gülle ve disk atmak gibi klasik olimpik sporların ne mânâsı vardır meselâ? Karpuz sergisinde karpuz atacak olsanız bu gibi sporların faydasını görebilirsiniz ama isteyen gitsin anket yapsın; yurdumun bütün karpuz atıcıları, bu gibi lüzumsuz sporlarla ömürlerinin bir dakikasını bile geçirmemişlerdir.

Yine haber bültenlerinden birinde gördüm; adamın tuzu kuru anlaşılan, karşıdan bakınca aklı başında, efendi kılıklı, mâkul birine benziyor ama diyor ki, "Ben ömrümü rekor kırmaya adadım. Şu kadar kırılmış rekorum var, sırada kırmayı düşündüğüm yeni rekor projelerim bekliyor. Elimi çabuk tutmalıyım çünkü hayatın tadı rekor kırmaktır benim için!"

Ceza kanunlarında "umumun ahlâkını fesada uğratmak" filan gibi bir suç vardır; tam da böyle garip tipleri etkisiz hale getirmek için düşünülmüş bir madde. Düşünün ki gençler bu adamın söylediklerini ciddiye alıp başlıyorlar kırılacak rekor aramaya. Akıl işi midir; kız babası olsanız, evladınızı böyle kafa tahtalarından çoğu kağşamış birine verir misiniz?

Diktatör olsam, bu gibi lüzumsuz spor dalları ve rekor denemeleri ile uğraşan herkese ağır vergiler salar ve sırtlarında, "ben bir seke seke yürüme rekortmeniyim; anormalliğim belli oluyor mu?" yazılı fanilalarla dolaşmaya mecbur bırakırdım. Gerekçelerimi sorarsanız kapı gibi: İnsan tabiatının saçma istikametlerde alabildiğine zorlanması "temel insan hakları" edebiyatına aykırıdır bir kere; gerisini sıralamamı beklemiyorsunuz herhalde!

Standartlaştıramadık-larımızdan mısınız?

Standartları kâğıda yazıp duvara asmak netice doğurmuyor; aslolan bu gibi vasıfları talep eden bir cemiyetin varlığıdır. Modernitenin ve sanayi toplumu olmanın olmazsa olmaz şartlarından biri standart koymaktır. Sanayi mamülü dayanıklı, üstün vasıflı, ucuz ve caziptir ama ondaki asıl tılsım birbirine tıpatıp benzemesi ve herbir mâmülde asgari niteliklerin mevcut bulunmasıdır.

Modern insan şaşkınlığa uğramayı sevmez; rafadan yumurtanın kaynama derecesinden karayolu virajlarının eğim derecesine, saniyenin süresinden madensuyundaki mineral zenginliğine kadar aklına gelen her alanda alışageldiği özellikleri hazır bulmak ister. Globalleşmenin bir başka tarifi de bütün yeryüzünde standart fikrinin hakim olmasıdır.

Elbette insanlık için faydası inkâr edilmez bir fikir ama herşeyi önceden tarif etme saplantısının sıkıcılığını da bir tarafa kaydetmek lâzım. Batılı insan böyledir; sürpriz sevmez ve bütün hayatını mümkün olduğunda programlayarak tasarlamak ister.

TSE artık gündelik hayatın içinde

Türk Standartları Enstitütüsü ilk planda sanayi mamüllerinde standart fikrini geliştirmek için büyük gayret gösterdi; bu yolda enstitünün mühim mesafeler aldığını teslim etmeliyiz. Her nevi tüketim malzemesini satın alırken, ambalajda kayıtlı olması gereken asgari özelliklere dikkat eden müşteri sayısı artıyor. Bu müsbet gelişmeden ilham alan Enstitü, şimdi de "hizmet" standartları geliştirmeye başladı; meselâ bir kapıcıda asgari hangi nitelikler olmalıdır, bakkallığın olmazsa olmaz gerekleri nelerdir vb. Basında bu gibi haberlerin genellikle gırgıra alınması beni şaşırtmadı; biz Türkler, özellikle hizmette standart fikrine biraz zor alışırız gibime geliyor; onun yerine kıyasıya özelliştirilmiş, şahsi ayrıcalıklardan istifade etmek daha çok işimize gelir. Kuyruk âdâbına riayeti sevmeyiz meselâ; sıraya girmiş insanlara aldırış etmeksizin "kaynak" yaparken, ne kadar özel ve sıradışı bir insan olduğumuzu bilmenin haklı gururunu taşırız; halbuki bir hizmeti alırken sıraya girmek en basit standarttır.

İşin tadını kaçıracak noktalara kadar uzatılmadan mal ve hizmette standart aranması fikrinin taraftarıyım ama yine de TSE"nin hizmet sektöründe standart tarif ederken fazlaca ince eleyip sık dokuduğu kanaatine kapıldım. Bakkallardan istenen şartlardan bir kısmına bakalım meselâ: "İnsan ve müşteri davranışı hakkında seminer veya eğitim almış olmak. Faks, fotokopi, yazarkasa, bilgisayar kullanmasını bilmek. Türkçe"yi doğru olarak konuşup kullanmak, okuduğunu anlamak, anladığını yazılı ve sözlü, açık ve anlaşılır biçimde ifade etmek..." yeter artık, daha da fazlası var ama bu Türkçe meselesinde beni bunaltı bastı. Standart koyacağım derken memleketi bakkalsız bırakmanın adına işgüzarlık derler; zira sırf Türkçe konusunda getirilen şartları haiz, bırakınız bakkalı, üniversite mezunu bulmak bile şans meselesi haline geldi.

Belki de herşeyden önce bu gibi standartları tarif eden uzmanların standartlarını da gözden geçirmek gerekiyor (şaka)!

"Meslek" kavramı hakkında bir fikir sahibi olmak

Hiç şüphe yok ki bu çalışmalar, toplumumuzda "meslek" kavramına yeni ve sahici bir boyut kazandırması bakımından son derece önemlidir ve her mesleğin mümkün mertebe doğru ve ilmi bir usulle belirlenmiş tariflerinin yapılması önemli bir adımdır. "Ne iş olsa yaparım" anlayışından, o mesleğin gerektirdiği niteliklere sahip olmak idrakine yükselmeye ihtiyacımız var. İşsizliğin bir tabii âfet gibi sosyal nizamımızı tehdit ve tahrip ettiği şu günlerde mesleklere standart koymak garip, hatta mizahi tarafı ağır basan bir meşgale gibi görünse de "meslek" kavramıyla "iş"i birbirinden ayırdetmemiz gerekiyor. Meslek, kişinin üretkenlik

alanındaki uzmanlığıdır ve kişinin mesleğinden geçimini temin etmesi tabii bir neticedir ama mesleği, "geçim yolu"ndan ayırmalıyız. Meslek, kişinin varoluşunu tamamlayan ve dünyadaki varlığını anlamlı kılan bir üretkenlik biçimidir. Potansiyel işgücümüzün, kağıt üstünde değil, gerçek mânâda meslek sahibi haline getirilmesi, -eğer yapılması gerekiyorsa- toplum mühendisliğinin en hayırhah biçimi olacaktır. Mesleklere standart getirmek önemli bir adım; her işte olduğu gibi burada da değerli olan şey, konuyu kağıt üstünde tarif edip bırakmaktan ziyade hayata geçirmek, konuyu hassasiyetle takib etmek ve üzerinde titizlenmektir.

"Devlet adamı"nın standartı nasıl tarif edilebilir?

Dramatik olan şey, bizim esasında insânî, akli ve mâkul pek çok unsuru, ilk defa keşfediyormuşuz gibi hayranlık ve saygıyla karşılayarak değerlendirmemizdir. Çok defa bu gibi kavramlar (mesela standart fikri) batıdan ithal edildiği için ilk planda itibar ve rağbeti yüksek oluyor. Mesleklerin tarif edilmesi mânâsında kendi tecrübemizi nasıl görmezden gelebiliriz? Osmanlı toplum ve üretim düzeninde meslekler, lonca kurumu ile nizam altına alınmıştı. Her toplumda görülebileceği üzere Osmanlılar sadece esnaflığı ve meslekleri değil, önem verdikleri her kurum ve kavramı kendilerince tarif etmişlerdi. Meselâ, bakkalın niteliklerini standartlaştırmayı akleden basiretimizin, hepimizin hayatını yakından ilgilendiren "siyasetçi, devlet adamı" gibi kavramları da tarif etmesi gerekmez miydi? Şöyle bir tasavvur edelim: Bakkalından bunca üstün meziyetler uman bir mesleki standart anlayışı devlet adamını nasıl tarif ederdi meselâ? Hayır, yeni fikirler değil bunlar. Osmanlı yazarlarının siyaset teorisine fazlaca katkıda bulundukları söylenemez ama ihtiyaç duydukları şeylerin tarif ve tasnifini pekâlâ yapmışlardır: Nasihatnâme, siyasetnâme, kanunnâme gibi belgelerde (Meselâ Koçi Bey Risalesi) ideal devlet adamının vasıfları defalarca işaret olunmuştur ve bu gibi vesikaları bir de bu bakışla gözden geçirmek lâzımdır. Sadece devlet adamı değil, hâkim, ilim adamı, asker gibi kamu hayatında yüksek fonksiyon icra eden mesleklerin nitelikleri de Osmanlıları zihnen meşgul etmişti. Dolayısıyla bu gibi çalışmalar yapılırken tarihi tecrübenin mutlaka gözden geçirilmesi ve gerekirse kaale alınması da şarttır.

Eğer birisi bana, "devlet adamının taşıması gereken asgari meziyet ve özellikler nelerdir; bunu da sen tarif et" teklifinde bulunmuş olsaydı, söyleyebileceklerim, meselâ İmam Gazali"nin, İbn Teymiye"nin, İbn Haldun"un, Mâverdi"nin veya Farabi"nin bin sene evvel koyduğu standartlardan pek farklı olmazdı. Öyle şeyler var ki "ezelî ve ebedî" nitelik taşıyorlar; devlet adamının vasıfları da öyledir; devlet adamında aranması gereken ilk ve en mühim vasıflar daha ziyade vicdânî ve ahlâki meziyetlerden mürekkeptir; öyle ki bu meziyetler sıralanıp daha sonra bugünden başlayarak geriye doğru gidilse, ideal özellikleri taşıyan devlet adamı bulmakta zorlanırdık. Bu gibi standartları kâğıda yazıp duvara asmak netice doğurmuyor; aslolan bu gibi vasıfları talep eden bir cemiyetin varlığıdır.

ŞEHİR EDEBİYATINA DAİR: SİVASLI ŞAİRLER ANTOLOJİSİ

Şehir edebiyatına dair birikimimizin fukaralığı âşikâr; bu yüzden yeni şehir kitaplarının yayını bende daima müjdeli bir haber tesiri uyandırıyor. Sivaslı Şairler Antolojisi baskıdan henüz yeni çıktı. Cumhuriyet Üniversitesi"nin genç araştırmacılarından Dr. Alim Yıldız, öteden beri "âşıklar diyarı" diye nam salan Sivas"ın şairlerini, eserleri ve kısa hayat hikâyeleri ile derleyerek hacimli bir eser ortaya koydu. Eser, İstanbul"da faaliyet gösteren Sivaslılar Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı tarafından yayınlandı. 900 sayfa hacminde mufassal bir çalışma. 14. asırdan başlayarak, henüz ilk kitabını yayınlanmış çiçeği burnunda genç şairleri bile kucaklamayı ihmâl etmeyen bu değerli kaynağa erişmek için vakfın (www. sivaslilar.org.tr) web sitesinden veya 0216 461 18 06 numaralı telefonundan bilgi edinebilirsiniz.

ANLAYIŞ DERGİSİ"Nİ GÖRDÜNÜZ MÜ?

Yeni bir dergi; aylık siyaset, ekonomi ve toplum dergisi, 96 sayfa. Anlayış"ı, hayli zamandır yazı ve değerlendirmelerine hasret kaldığımız ünlü iktisatçılarımızdan Mustafa Özel çıkarıyor. Sayfa düzeniyle, baskıda tercih edilen tematik renkleri ve şık mizampajıyla batıdaki türdeşlerini aratmayan bir fikir arenası. İnceleyebildiğim ilk sayısı Irak Krizi konusuna tahsis edilmiş ve ABD"nin politik hegemonyadan imparatorluk fikrine doğru nasıl dönüşmekte olduğunu irdeliyor. Yüksek kalitede yazılı beyin fırtınası iklimi özleyenlerin haberi olsun. Bilgi için (www.anlayis.net), haberleşme için (anlayis@anlayis.net).

Hayırlı, uğurlu olsun, nice sayılara inşaallah!

Dil yaresini andıracak yare bulunmaz

Hayli asabi ve hışımlı tenkidler sıraladıktan sonra muhafazakârlığın yeniden tarif edilmesi gerektiğini ileri süren Etyen Mahçupyan'a hak veriyorum; unutulmaması gereken nokta odur ki, bizde bu gibi kavramların târifi zaten yoktur ve biz bu kavramların içini, kendini muhafazakâr, sağcı, liberal veya solcu diye niteleyen kişileri göz önünde tutarak, "takribi" bir târifle doldurmaktayız.

Lügâti olmayan toplumların kadersizliği burada; hayati kavramları böyle üstünkörü, vasatî ve muhayyel lâfları zemin kabul ederek yol almaya mahkûm oluyoruz.

Muhafazakâr deyince siyaset sahnesinde kim gelir aklınıza: Demirel mi, Ecevit mi, Recep Tayyip Erdoğan mı, yoksa Doğu Perinçek mi? Muhafazakârlar neyi ve niçin muhafaza etmek ihtiyacındadır: Milli ve mânevi değerler, kültürel varlığımız, geleneksel dış politikamız veya Cumhuriyet'i inşa eden ideolojik ön kabuller? Buz üzerine yazı yazmak gibi bir şey bu.

Farkında olsanız gerektir: Türkiye Cumhuriyeti, ideolojik ön kabulleri, dış politika stratejileri ve milli savunma konsepti ile sancılı bir makas değiştirme operasyonunun tam ortasındadır. Vaktiyle "biz bize benzeriz" mülahazasıyla kurduğumuz evcil ve mutaassıp milli stratejiler

birer birer sarsılıyor; bu değişim nöbetini mümkün mertebe az hasar ve itidalle geçirmek için daha çok "ratio" kullanmak ve her nevi kaynak israfından titizlikle kaçınmak gerekiyor; bu hususta itina göstermezsek "reelpolitik"in hoyrat ve incitici müdahaleleriyle yüz yüze geleceğimizin farkındayız. Bu değişim hummâsında, bizi yarı yolda bırakmayacak kadar sâlih ve sâdık bir lügât en çok ihtiyaç duyacağımız şeydi; en azından bu eksikliğin farkına varılmış olmasının dahi kazanç olacağı düşüncesiyle bu konuyu tekrara mecburum.

İşbu lügât zafiyetidir ki, "7. uyum paketi" adını verdiğimiz ıslahat tedbirlerinin, Avrupa Birliği'ne kabul edilmemizin ön şartı olarak dayatılmasına sebep oldu. Her uyum paketinin içindeki demokratik ve temel hakları takyid edici tedbirleri, Avrupa Birliği'ne kabul edilmek ümidi yerine, toplumumuzun esasen bu gibi haklara lâyık olduğu düşüncesiyle ortaya koymak şüphesiz daha doğru ve sıhhatli bir yaklaşım olurdu, lâkin son noktaya kadar direnmek, demokratikleşme söz konusu olunca çağdaşlığa son vagonun son kapı tutamağından sarılmak bana göre eninde sonunda bir lügât zafiyeti meselesidir. Kendi üzerine kıvrılmış ve dışardaki dünyayı kendi tasavvuruna göre tasvir etmiş bir Türkiye'nin kurduğu dil, bugün farkına vardığımız dünyanın lâzımeleri karşısında geçersizdir; şimdilerde bu derece geniş çaplı ve ihatalı bir felsefi dili yeniden kurmaya gücümüz yetmediği için, bize dayatılan dünyanın dilini hecelemeye mahkûm olduk.

Dolayısıyla muhafazakârlığı yeniden tarif etmek veya "yeni muhafazakârlık"ın çerçevesini oluşturmak zannedildiği kadar kolay değil. Kelimelerle târif makale hacmine sığar ama dilimiz böyle kadük târiflerin lâşesiyle dolu; tartışırken birdenbire asabileşmemizin ve konuyu derhal ilgisiz alanlara kaydırarak birbirimize üstünlük sağlamaya kalkışmamızın temelinde lügâtsizliğimiz var. Lügati olmayanların dünya görüşünün olamayacağını bugün olsun fark edebildik mi? Cumhuriyet kavramını "balo ve tango" ritüelleri derekesine kadar düşürmüşüz; "milli birlik" istihzâ ifade eder olmuş; dünün Maocuları bugünün "milliyetçi" gençliğinin zihnini karıştırabilmekte; dünün İslâmcıları bugün neo liberalizmin faziletlerinden dem vuruyor. Öyle görünüyor ki Doğu Avrupa'da çoktan beridir ceset muamelesi gören komünizm, son nefesini yine bu topraklarda verecektir. Müthiş bir kavram karmaşası, korkutucu bir nirengisizlik içinde tartışıyoruz. Tartışmak önemli ama o dahi usûle ve elbette daha "müdîr" bir değer sistemi olmak üzere dile ve lügâte bağlı.

Devletçiliği ve onun saçma"sapan, aşırı sertleştirilmiş uygulamalarını tenkid ederken "devlet" kavramını ıskalamak böyle bir şey işte. Milliyetçiliği aksayan cihetleriyle yerden yere vururken herkese lâzım olan "milli kimlik ve duruş"u zedelememek inceliğine de riayet etmek lâzım. Vaktiyle lügâti inkâr etmiş olmak, ancak o lügât vasıtasıyla anlaşılabilir tarihi tecrübeyi de dışlamak neticesini doğuruyor.

Mütâreke

PKK meselesi sahneye çıktığında devletin aklına gelen ilk çare ile "Eve Dönüş" adı verilen kanunla seçtiği üslûp birbirinden çok farklı.

Eruh baskınından bu yana yirmi yıl geçmiş; olayların başlangıcı ile bugün gelinen nokta arasındaki yaklaşım farklılığı dikkat çekecek derecede bâriz. Halk arasında dillendirilen, "Apo üç"beş seneye Meclis'e de girer" fiskosları, bu konuda yürütülen devlet politikalarına yöneltilen en acı târiz ve sitemlerin ifâdesi olarak kulaktan kulağa yayılıyor.

Tamam, devletler de hata yapar ve bir yerde hatadan dönmek erdemdir; bugünden değil, yirmi yıllık sürecin tamamından bahsediyoruz; bu süreçte yapılan hatalar, ülkenin her şehrinde onlarca şehitlik kurulmasına sebep olduğu için doğru dürüst bir muhasebesi yapılmalıdır; Türkiye, bu yirmi senede daha muasır ve üretken bir ülke olmak için harcayacağı birkaç yüz milyar dolarlık parayı dağlara taşlara gömdü ve seçilen mücadele üslûbunun gereği olarak "askerî vesâyet" rejiminin ağırlığını daha çok hissetti. Çıkarılan son kanun, bu yüzden bana bir "mütâreke" gibi görünüyor; mütâreke, yani, "olan oldu, şimdi kurtarabileceklerimizi kurtarmaya bakalım" yaklaşımı.

Bir "devr"i sâbık" sayfası açılmasını kim ister? Kanı kanla yıkamak yerine su ile yıkamalı. Daha önce defalarca çıkarılan "Eve Dönüş" uygulamalarının sonuncusunu eleştirmiyorum, yirmi yıl boyunca hâdiseleri kontrol etmek kabiliyetini (tekaddüm) kaybettiği için olup bitene teslim olan ve sadece tepki vermek safhasında varlığını hissettiren "devlet aklı"nı sorguluyorum kendimce.

Bu yirmi yıllık icraatın içinde, "hayatta en hakiki mürşit ilimdir" vecizesinin ne kadar tayin edici bir rol oynadığını merak ediyorum meselâ. PKK, kendisini ilk günden Marksist bir teşkilat olarak takdim etti; icraatında ilmî sosyalizmden zerre miskal eser görülmese de, ezici bir ekseriyetle mutaassıp derecede dindar Güneydoğu ahalisi üzerinde bu partinin niçin bu derece câzip göründüğünü merak etmek ilmî bir hassasiyettir ve bu hassasiyetin "ilmî veri"ye dönüşüp dönüşmediğini hâlâ bilmeyiz. Meselâ psikoloji uzmanlarına bir "ortalama PKK'lı militan" profili çıkarmaları için bir talepte bulunulmuş mudur? Dünya görüşü nedir, siyasi kültürü nedir, mukaddesleri nelerdir, rûhen nelerden ve nasıl beslenirler, kırılma noktaları neresidir vb? Zaman zaman beni isyan ettirecek derecede sıkça tekrarlanan "resmi teşhis"i hatırlayalım mı? "Sosyo"ekonomik yetersizlikler yüzünden kandırılan gençler teröre meylediyorlar". Teşhis buydu; tedavi ise "havuç ve sopa". Bir yandan Güneydoğu'yu kalkındırıcı sosyo"ekonomik tedbirler alınıp yatırımlar yapılacak, diğer yanda asayişi ihlâl edenler caydırılacaktı!

Bu politika sökmedi; başarısız oldu çünkü "ilm" ile değil, korkunun idare ettiği "vehm" ile şekillendirilmişti; zaman zaman Güneydoğu'nun lâyıkınca kalkınamamasının tek sebebi

olarak devletin yatırım politikaları bile işaret edildi. Bu, sosyal psikolojiyi ıskalayan, meselenin mânevi, kültürel ve siyasi boyutlarını görmezden gelen ve konuya sadece ekonomi perspektifinden bakan bir eksik değerlendirmeydi; "di'li geçmiş" sigâsıyla konuştuğuma bakmayınız, böyle düşünenler hâlâ çoğunluktadır.

"Devlet ilimden ne anlar" deyip geçemeyiz, seksen küsur üniversitemiz, binlerce öğretim üyemiz, devletin yüksek katlarına servis veren onlarca think tank kuruluşumuz var ve üstelik okul duvarlarına hâlâ, "hayatta en hakiki mürşit ilimdir fendir" vecizesini yazıp duruyoruz. Siyasi karar, ilim adamlarına bırakılamaz (bu felâket olur) ama siyasi karar üretmek mevkiinde olanlar, konunun bütün boyutlarını ihata eden ilmi dokümanları inceledikten sonra harekete geçerler. YÖK tasarısı üzerine tartışırken ilim ve devlet ilişkilerinin bu boyutundan bahseden olduğunu hatırlamıyorum. Bizim resmî ulemâmız bidâyetinde ve nihâyetinde devlet memurudur ve bizzat kendileri, ilmi ciddiye almamakla mârufturlar. 28 Şubat sürecinde, başörtüsü ve irtica tehlikesi konularında resmî ulemânın nasıl fetvâ verdiğini unuttuk mu?

Bu ülkenin yakın ve uzak tarihi, bu ülkede yaşayan insanların menşei ve niteliği, geçirdiğimiz tabii ve zoraki dönüşümler de en az çevre kirliliği kadar ilim konusu sayılmalı değil miydi? Biz, sağlıklı politika üretmemize medâr olacak en hayati ilim dallarında (tarih, ilahiyat, sosyoloji, sosyal psikoloji, toponomi, edebiyat ve hatta topyekûn kültür) ideolojik öngörüyü ilmî verilere tercih ettik ve bu tercih ülkenin resmî ulemâsı tarafından daima alkışlarla onaylandı. Temel zaafımız budur ve bu zaaf bizi, meselâ PKK konusunda yirmi yıllık kâbus gibi dönemden sonra "Eve dönüş" noktasına kadar getirmiştir.

Boğaz dokuz boğum: İçişleri Bakanı'nın ağzından ifade edilen "devlet şefkati"ne ihtiyacı olanlar, sadece PKK'lılar mıdır?

İrtifâ

Yakın zamanlara kadar halk arasında, felsefe okuyanın "kafayı sıyıracağı" yolunda bir bâtıl inanış mevcuttu ve bu kanaat, felsefe tahsilinin insanda mutlaka inanç buhranına yol açtığı aksiyomundan kaynaklanıyordu.

Her bâtıl itikat, kendisini destekleyen istisnai hadiselerden güç aldığına göre böyle birkaç hadise yaşanmış olsa gerektir ama bu önyargıyı besleyen başlıca vâkıa, tarihi maddeciliğin taşıdığı "felsefî" etiket olsa gerektir diye düşünüyorum. Basın ve fikir dünyasının meşhur inançsızları, çoğunluk itibariyle tarihi materyalizmin efsûnuna zebûn olmuş kimselerdi, kısaca komünist yani. Felsefe lâfzının bizde meş'um bir mânâ rengine bürünmüş olmasında bu konunun hissesi büyüktür.

Kezâ bizde felsefenin illâ ki "Dinle yaka"paça olmayı gerektirdiği yolunda bir başka bâtıl itikad daha vardır; beylik ifâde biçimiyle "Dogmalardan arınmış bir düşünce yapısına ulaşmanın anahtarı, ancak felsefeyle elde edilebilir" müteârifesi! Doğru ve gerekli bir nokta

ama dogmanın birinden sıyrılıp bir başkasına sığınmak, hatta ona zencir"bend olmak değil. Ahalinin felsefe kavramında tehlikeli bulduğu husus, onun din aleyhtarı bir düşünce, hatta hayat tarzı gibi takdimiydi; bu vehimdeki isâbet, Türkiye'de felsefe çalışmalarını menfi yönde etkilemiştir ve bunun için suçlanması gereken son merci amme vicdânıdır; ilk merci ise bizatihi felsefeyle uğraşanlar.

Her beş senede bir tekrarlanan Dünya Felsefe Kongresi'nde şu günlerde Türkiye ev sahipliği yapıyor ve bu hadise, seneye damgasını vuracak bir entelektüel hareketliliktir. Kongrenin açılışında Cumhurbaşkanı'nın yaptığı konuşma, az önce izah etmeye çalıştığım anlayışın bütün ârâzlarını bir kere daha vurgulayan ve altını çizen bir metin olması bakımından dikkate değer nitelikteydi. Sayın Sezer, "Türk büyükleri"ne yaraşır bir yaklaşımla evvela dünya felsefe camiasının itibarlı temsilcilerine dört başı mâmur bir felsefe tarifi yaparak yıpranmış bilgilerini tazeledikten sonra, Türk devlet seçkinlerinin iki asırdan beri bir türlü sıyrılamadığı "dogma"lara duyduğu imanı tekrar ediyor. Meselâ, "İnsanlık, bilim, teknoloji, ulaşım ve iletişim olanakları yönünden çok ileri noktalara ulaşmıştır. Bilimdeki ilerlemeler, binlerce yıllık tabuları yıkmış, düzenli gelişmenin, engin bir düşünce ve deneyim birikiminin önünü açmıştır. Bilgi, tüm insanlığın yararlanabileceği biçimde evrenselleşmiştir" cümleleri, muhtemelen bu kongrede tartışılması vakit zayii kabul edilecek türden bir "pozitivist dogma" âmentüsüne örnek sayılabilir. Kezâ yine Cumhurbaşkanımız tarafından seslendirilen ve "Türkiye Felsefe Kurumu"nu telmihen söylendiği anlaşılan "Ülkemizde felsefenin kurumsallaşması Cumhuriyet döneminde başlamıştır" fikrini, tebessümle karşılamakla iktifa edebiliriz. Zira cümlenin devamında yer alan, "Köklü bir geleneğe sahip olan Türk felsefesi, ancak bu dönemde laik ve çağdaş bir yaklaşıma kavuşmuştur" cümlesi, kendisinden önceki cümleyi nakzeden bir muhteva taşıyor. Cumhuriyetle başlayan bir kurumsallaşmanın nasıl olup da "köklü bir geleneğe sahip olabildiğini", kongreye katılan ecnebi misafirler merak etmiş olsalar da nezâket gereği seslendirmekten kaçınabilirler; bizim kaçınamayacağımız husus, neredeyse bir asırdan beri birbirini izleyen şu iki cümledeki derin çelişki ve yaldızlı sözlerin resmi tahakkümü altında "serbest düşünce" faaliyetinde emekliyor oluşumuzdur.

Sayın Sezer'in konuşması, Türkiye'de felsefe eğitiminin ve felsefî düşüncenin altyapı yetersizliklerini "çözümlemeye" medâr olacak hayli zengin malzeme ihtivâ ediyor ve sırf bu bakımdan bu konuşmanın tenkidi uzunca bir risâle teşkil edecek kadar hacim tutabilir. Meselâ, "Felsefe dil olmadan düşünülemez. Düşünceyle dilin örtüşmesi felsefeyi oluşturur. Bu nedenle, bir felsefe tarihçimizin deyişiyle, 'felsefenin Türkçeleşmesine ve Türkçenin felsefeleşmesine' özel önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum" cümlelerinin ardında sahih bir birikimin olup olmadığını merak edenler, zaten acınacak bir fukaralık sergileyen felsefe literatürümüze ilave edilen yeni te'lif ve tercümelerin, Sayın Sezer tarafından bile okunup anlaşılması müşkül derecede çetrefil ve kötü metinler olduğunu hayretle fark edebilirler.

Olguların mâhiyetine nüfuz etmeden satha dokunup geçen genel ilgi cümleleri ile fikir beyan etmek, devlet ricâlinin alışkanlığı oldu.

Ancak tanıyan ve bilenler mukayese edebilir: Velev ki Aliya İzzetbegoviç böyle bir kongrenin açılış konuşmasını yapmış olsaydı neler söylerdi dersiniz?

1. Dünya Felsefe Kongresi'ne başarılar dilerken, Sayın Cumhurbaşkanı'nı, açılış konuşmasının niteliği ve muhtevası sebebiyle "her satırı tenkide lâyık olmasına rağmen" Türk fikir dünyasına yaptığı katkılar dolayısıyla tebrik etmek isterim. Bu kongreden hissemize düşmesi gereken en mühim katkı, bu açılış konuşmasının tenkidinde sağlayacağımız irtifâ ile mütenasip olacaktır.

Yeni siyaset elitlerinin iktidarla imtihanı

Müslümanlar, modern zamanlar boyunca "muktedirlerin tevâzusu" bahsinde iyi örnek olamadılar, bir yanda dikta yönetimini, şahsi ve keyfi idareyi, baskı metodlarını benimserken öte taraftan debdebeye, saltanat gösterilerine, alâyişe düşkünlük gösterdiler.

Müslümanlar, modern zamanlar boyunca "muktedirlerin tevâzusu" bahsinde iyi örnekolamadılar, bir yanda dikta yönetimini, şahsi ve keyfi idareyi, baskı metodlarını benimserken öte taraftan debdebeye, saltanat gösterilerine, alâyişe düşkünlükgösterdiler.Allah nimetlerini üzerinizde görmek ister" nüktesinin içini nasıl doldurmalı; Müslümanlığın âlâmetleri belli: çokça hamd, her daim "havf ü recâ", yani korku ile ümit arasında karar kılan bir âhenk üzre bulunmak, salât"ı, yani Allah"ın zikrini hiç akıldan çıkarmamak, tevazu, feragat, merhamet, yardımlaşma. Hadiste kasdedilen "ni"met" insanın yaradılış maksadına en uygun davranışlar içinde bulunması mıdır, yoksa akla gelen ilk yorumuyla düpedüz dünya ni"metlerinden nasibimize ne düşmüş ise gönül rahatlığı ile bu gibi nimetlerin tasarrufuna cevaz mı verilmektedir? Yoruma açık bir mesele!

Horasan"ın köpekleri

İnsanlar gibi toplumlar da çeşitli sûretlerde imtihana tâbi oluyorlar; vâriyet veya yoklukla, felâket veya saadetle. İslâm literatüründe "sabr", imtihanların menfi veya müsbet çehrelerinde daima tavsiye olunagelmiştir. Yokluk veya felâkete sabretmek nisbeten anlaşılır bir şey; peki, vâriyet veya saadetin "sabr"ı nedir?Kâğıt üzerinden bu suale cevap vermek kolay ve mümkün; derler ki iki âlimden biri, sohbet esnasında muhatabına,

-Varlık ve yokluk günlerinde nasıl davranırsınız, diye sual etmiş; cevap,

-Varlığa şükreder, yokluğa sabrederiz!

Bunun üzerine suali soran âlim şöyle cevap vermiş: "Bizde Horasan"ın köpekleri de böyle yapıyorlar!" Muhatabı şaşırmış,

-Peki siz ne yaparsınız?

-Biz vâriyeti sabırla, yokluğu ise şükrancalıkla karşılayanlardanız!

..

Her iki cevap da doğru, her iki cevap da yaslandığı yorum birikimi itibariyle saygıyla karşılanmaya lâyık tavırlardır bana göre; "Allah ni"metlerini üzerinizde görmek ister" hükmüne her iki bakış açısı da özü itibariyle doğru ama yorumu bakımından farklı cevaplar vermişlerdir.

Müslümanların vâriyet imtihanına verdiği cevaplar, tarihi tecrübe bakımından, "Allah ni"metlerini üzerinizde görmek ister" düstûrunun hayli "liberal" bir bakış açısıyla anlaşıldığını gösteriyor. Meselâ siyasi iktidarın baştan çıkarıcı câzibesine karşı direnmek noktasında ilk dört Halife"nin emsâlsiz bir tevazu sergilediklerinde İslâm tarihçileri hemfikirdir ama Muaviye"nin iktidar günlerinde bazı iktidar seçkinlerinin, iktidar ni"metlerini tasarruf etmek noktasında birdenbire "sıradan" davranmaya başladıklarını görüyoruz. Saray yaptırıp içinde oturmak, yakın koruma için silahlı birlik gezdirmek, iktidarı kendi hanedanına hasretmek, süslü ve pahalı libaslar giyinmek, daha lezzetli ve zahmetle hazırlanmış yemekler yemek gibi.

Ahmet Cevdet Paşa diyor ki, "Medine"nin sokaklarında "savulun yoldan, feşmekân geliyor" diye bağırarak yol açtırma âdeti ilk defa bu devirde görüldü ve kötü bir gelenek olarak kaldı.

"Evet zamanla âdetler değişir, yeni zamanlar yeni müesseseleri gerekli kılar; bugünün devlet ricâli için korumasız sokağa çıkmak, anlam itibariyle tevâzudan ziyade tehlikeye açık kapı bırakmak demektir ama tevâzu her zaman ve her yerde tevâzudur; asıl nükteyi saklı tutmak kaydıyla bu inceliği her zaman ve mekânda tatbik mümkündür.

"Demokratik liderlik" Müslümanlarındünyaya katkısı olmalıydı!

İslâm tarihinde yönettiği insanlar gibi yaşamaya rıza göstermiş ve bunu bir siyasi ahlâk düsturu haline getirmiş yöneticilerin sayısı, menfi örneklerden daha azdır. Osmanlı pâdişahları, Cuma selamlığına çıktıklarında ahalinin "mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var" diye seslenmelerini belki de bu yüzden gelenek haline getirmişlerdi. Günümüz şartlarında tevâzunun kamu işlerindeki karşılığı "demokratik liderlik" modelidir. Daha ziyade Benelüks ülkelerinin yöneticilerinde görüp hayran olduğumuz bisikletle veya tramvayla işine giden devlet adamı modeli, aslında yönettiği insanların hayat standartlarını paylaşmaya gönlüyle rıza gösteren bir siyaset ahlâkının adamıdır. İşin doğrusunu konuşmak gerekirse Müslümanlar, modern zamanlar boyunca "muktedirlerin tevâzusu" bahsinde iyi örnek olamadılar, bir yanda dikta yönetimini, şahsi ve keyfi idareyi, baskı metodlarını benimserken öte taraftan debdebeye, saltanat gösterilerine, alâyişe düşkünlük gösterdiler. Halbuki İslâmî birikim, tam da bu konuda bütün dünya siyasetçilerine örnek olabilecek "demokratik liderlik" modelini çok zaman öncesinde bile ortaya koyabilecek kadar zengindi. "Efendimiz" ve onun

dört sâdık takipçisinin siyaset üslûbunu bir de bu gözle okumalıdır. Bana göre İslâm, dünya siyasetine bu noktada çok önemli ve değerli bir katkı yapabilir, hatta, demokratik liderlik modelini çağlar öncesinden markalayarak isimlendirebilirdi.

Bu fırsat kaçırılmıştır; günümüzde kendini altınla tarttıran, son derece pahalı yat ve uçaklarda tenezzüh eden, ilk fırsatta şatafatlı haremler kuran, yakınlarını dünya nimetleriyle ihyâ eden, hâsılı servet, variyet ve iktidar nimetlerini ele geçirince "görmemişin oğlu" gibi davranan liderlerin çoğu, nedense hep İslâm topluluklarının yöneticileridir. İslâm birikiminin bu hususta hiçbir işe yaramadığını görmek feci bir haldir. Dünyada havsalasının alabileceği en büyük rüyası üç beş kabilenin reisi olabilmekten ötesine varmayan görgüsüz, tahsilsiz, ilimsiz ve birikimsiz -ama açıkgöz, kurnaz, kıyıcı ve sefih- "şeyh"lerin yerden fışkıran petrol sayesinde âdeta bir Firavun azametiyle kibirlenmelerine ne çok şahit olduk; halbuki "din"in siyasete yapabileceği en mühim katkı noktası işte burasıydı; yönettiği insanlar gibi yaşamak, onların sıkıntılarını paylaşmak ve onların her halinden sorumluluk duyan bir yönetici olmanın şuuruyla azametten, kibirden, alâyişten ve debdebeden kendi rızasıyla vazgeçerek dünyaya örnek olmak!

Bir siyaset rüzgârı olarak kısa zamanda esip gürledikten sonra hızını kaybeden "İslâmcılık", en azından demokratik liderlik konusunda kayda değer bir tez getirmeyi başaramadan sönüp gitti; ilginçtir.

Siz Raşit Halifeler tarihi okumaz mısınız hiç?

Abdest alırken ayağını, yakın koruma memuruna yıkatan bir Müslüman yönetici resmi görseniz ne düşünürsünüz bilemem; benim içim burkuluyor; başkalarının özel hayatı bizi ilgilendirmemeli ama bazı İslâmi değerleri bayrak gibi sallayarak seçmenden oy toplayan insanların, özel hayatlarında da İslâmi inceliklere riayeti beklenir ve tevazu bu erdemlerden ilkidir; konuşurken, eleştirirken tevazu, yerken içerken tevazu, gövde gösterisi yaparken bile tevazu (hervele), siyasi projeksiyon yaparken tevâzu.

Size iktidar ve nimetleri verilir, iltifat zannedersiniz, halbuki imtihandır ve bu ağır imtihanın kapsamına hükümet programından sosyal münasebetlerinize, servetinizin menşeinden evlâdınızın giydiği pabuca kadar pek çok şey girer. Ni"mete şükretmek yetişmez belki, sabretmesini de bilmek gerekir.

Siyaset hayatının yeni (seçilmiş) elitlerini, bu gibi inceliklere riayette gereğince titiz görmüyorum; evlâdınızı dünya evine sokuyorsunuz, aile içinde mütevazı bir nikâh merasimi yaptırmak da mümkün ama siz Türkiye"nin en büyük spor salonunu tutarak onbin kişiyi aşkın bir davetli ordusunu tercih ediyorsanız, bu düğünün imâen de olsa politik bir gösteri halini almasını murad etmişsiniz demektir; ne gerek var? Kezâ yüzbinlerce genç kız, kanuni mahzur öne sürülerek başörtüsü sebebiyle okuma hakkından men edilmişse, sizin kızlarınızın yurtdışında okuması "şahsi ve özel bir çözüm" olabilir ama bu tercihte vicdanları yaralayan

bir kolaycılık da vardır. Bir yönetici için ülkenin bütün genç kızları kendi öz kızı, ülkenin bütün işsiz delikanlıları kendi öz evlâdı gibi değer taşımalı; birisinin mürüvvetini kutlamak için seçilen üslûp çoğunluğunkinden farklı olmamalı. Şahsen hakkınızdır, parasını öder âlâyişi tercih edersiniz lâkin mâşeri vicdana terstir.

Eğer farkında iseniz siz, selefleriniz gibi değilsiniz; onların standartlarına meydan okuduğunuz, onların tercihlerini eleştirdiğiniz için halkın teveccühüne uğradınız; "başkaları yaparken hoş da, ben aynı şeyi tercih ederken niçin kabahat" diye sormak hakkınız yok. Sizin bir iddianız var, olmalı, olmalıydı. Başkalarına, yani seleflerinize benzemekse muradınız bu çok kolay ve zaten bunun gereklerini yerine getiriyorsunuz ama o farklı üslûbu, o "tevâzu"u siyaset felsefesi haline getiren dirâyeti sergilemekse murad olunan, dikkat, tökezliyorsunuz.

İktidara katlanacaksınız efendim, ni"metlere hem şükr, hem de sabr edeceksiniz; iktidar alâmetlerine akkordan bir ateş gibi yaklaşacak, elinizi yakmayacaksınız; "ama elim yanmıyor ki, pekâlâ tutabilirim" dediğiniz anda yandınız...

Neden bahsediyoruz biz burada? Ele talkın vermek kimin haddine, hele bunlar devrin muktedirleri ise?

Biz "kitab"da ve kitaplarda okuduğumuz güzelleri yaşarken görmek istiyoruz efendim; zihnimiz biraz karışık; diliyle "ışık" diyenin bütün bedeniyle ışımasını bekleyenlerin safderunluğu belki de. Biz yöneticilerimizden Ebu Zer gibi gözü tokluk, Ömer İbn Abdülaziz gibi hikmete sadâkat, Hazreti Ali"nin hissettiği türden bir yakıcı sorumluluk duygusu, Hazreti Ebubekir gibi tevazu ve Hazreti Ömer gibi celâdet bekliyoruz; evet çok şey bekliyoruz ama beklentilerimizin yüksekliğidir bizi yüceltecek olan!

Gerekçenin gerekçesi

Cumhurbaşkanı, özel okullara yoksul ve başarılı öğrencilerin MEB kanalıyla yerleştirilmesini öngören kanunu veto edeceğine özel okullar hakkında suç duyurusunda bulunsa herhalde daha az tartışılır bir karar vermiş olurdu.

Bakanlığın uygulaması teknik açıdan tenkide şâyan noktalar ihtiva edebilir; bu gibi hususlarda Cumhurbaşkanı'nın itirazını dile getirmesi de tabii karşılanırdı fakat veto gerekçesine hâkim olan hava, tutarsız bir resmi ideoloji müdafaasından başka bir şey değil.

Cumhurbaşkanı, veto gerekçesinde halen yürürlükte bulunan 1739 sayılı kanunun 8. maddesinde, maddi imkanlardan mahrum öğrencilerin desteklenmesi için öngörülmüş tedbirlerin yeterli olduğunu savunuyor. Bu gerekçeye saygı duyulur ve tartışılır ama aynı gerekçede eğitimin anayasa tarafından sıralanmış "temel ödevler" arasında bulunması ve bu yüzden MEB tarafından özel okullara iş ve kaynak devri sayılacağı iddiası aynı metânette görünmüyor. Sayın Sezer bu noktada gerekçesini izah ederken yeni düzenlemenin, "Devlet'in

temel görevinin, hizmet satınalma yoluyla özel eğitim kurumlarına devredilmesi anlamı" taşıdığını ileri sürüyor. Muğlak, zayıf ve savunulması güç bir iddia bu. O zaman birisi çıkıp, "zaten özel okulların varlığı anayasaya aykırıdır" iddiasını dile getirmiş olsa, Cumhurbaşkanı'nın veto gerekçesinden daha mâkul bir iddia ortaya koymuş olacaktır. Devletin temel ödevleri arasında sağlık hizmetleri de yer alıyor; aynı mantık, devletin özel sağlık kurumlarının varlığını hoş karşılamaması sonucunu da doğurur. Oysaki devlet bugünkü uygulama çerçevesinde özel sağlık kuruluşlarından sağlık hizmeti satın almakta ve bu iş için devlet bütçesinden özel sektöre kaynak aktarmaktadır. Bu durumda Cumhurbaşkanı'nın eğitim hizmeti satın almak için devletin özel okullara kaynak aktaramayacağı yolundaki tezi zayıflıyor. Böyle zorlama bir gerekçeden yola çıkacağına, devletin maddi durumu elverişsiz gençlere, kendi kurumları aracılığı ile (Anadolu liseleri vb.) destek olması gerektiği hususuna ağırlık vermiş olsaydı, (ki gerekçede bu husus zikredilmiştir) daha mâkul bir gerekçe üretmiş olurdu.

Hayli uzun gerekçe metninde, veto için mâkul veya mâkul olmayan her teze müracaat edildiğini görmek de insanı şaşırtıyor. Meselâ gerekçenin d bendinde yer alan ifadeyi aynen naklediyorum: "Ülkemizde eğitim kalitesini ve çağdaşlığını kanıtlamış kimi özel okullara ilginin büyük olduğu, giriş sınavının ardından çok kısa sürede kontenjanlarını doldurdukları bilinen bir gerçektir" denildikten sonra, "Bu okullarda, hizmet satınalma yöntemiyle öğrenci okutulması olanağı bulunmadığına göre, öğrencilerin, kontenjanlarını dolduramayan, kimi çevrelerce değişik amaçlarla kurulmuş özel okullara gönderilmesi kaçınılmazdır. Bu durum, bir yandan, bu özel okulların devlet kaynaklarıyla desteklenmesi, öte yandan da laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti niteliklerine uygun olmayan düşünce yapısına sahip insanların yetiştirilmesi anlamına gelmektedir" cümlelerinin yer alması çok şaşırtıcıdır. Bu satırları şöyle yorumlarsak, Sayın Cumhurbaşkanı herhalde saded harici bir şey söylemediğimizi kabul edecektir: "Diyelim ki bu kanunu kabul ettik; 'iyi' özel okulların kontenjanı zaten dolmuş; demek ki siz bu çocukları 'kötü', yani 'kimi çevrelerce değişik amaçlarla kurulmuş' okullara göndermeyi planlıyorsunuz. Üstelik bu okullar, 'laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti niteliklerine uygun olmayan düşünce yapısına sahip insanlar' yetiştiriyor. Olmaz, buna müsaade edemem!"

Bu durumda Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in, ilgili veto gerekçesinden hareketle "ayrımcılık" yapıldığı yolundaki beyanı haklılık kazanıyor.

Gerekçede tasvir edilen atmosferi ciddiye almak gerekirse durum vahimdir; Cumhurbaşkanı, özel okulların "ancak kendisinin bildiği bir kısmının" rejim aleyhtarı eğitim müfredatı uygulayıp, rejime muhalif insanlar yetiştirdiğini ileri sürmekte ama bu gibi melânet yuvalarının derhal kapatılması için suç duyurusunda bulunmak yerine, âmiyâne ifade ile "öyle diyenler de var" demeye getirmektedir. Bu gerekçeyi ciddiye almak için ortada hiçbir ciddi gerekçe yok ama velev ki ciddiye almak gerekmiş olsaydı vaktiyle "anarşist ve bölücü"

yetiştirdikleri için SBF'yi, ODTÜ'yü, hatta Ankara ve İstanbul hukuk fakültelerini kapatmak, ona güç yetirilmezse karalamak gerekecekti.

Hep söylüyorum zaten; hukuk fakültelerinde hukuk felsefesi dersini bir sömestr okutmak yetmiyor, yetmiyor, yetmiyor!

Hayal perdemiz kararırken...

Kâzım Kartal ölmüş; Türk sinemasının kötü adamları birer birer aramızdan ayrılırken Yeşilçam'ın beyaz perdesini de karartıyorlar.

Garip olan şu: Eski filmlerde Erol Taş, Hüseyin Baradan, Danyal Topatan, Ahmet Tarık Tekçe, Bilal İnci gibi kötü adamların "kötülük olsun" diye giriştiği icraatları şimdiki nesle komedi gibi görünüyor; demek ki nesiller arasında dramatik olanı algılama bakımından bir kırılma meydana gelmiş. Bu önemli; önemli çünkü kötü adamların seyircide uyandırmakla görevli olduğu dehşet, iğrenti, vahşet veya zulme uğramışlık hissi nitelik değiştirmiş; şimdiki nesil iyilik kadar kötülük unsurlarını da Amerikan sinemasından öğreniyor. Düşünün bir kere, "Kuzuların Sessizliği" filmindeki kurbanlarının boğazını dişleriyle parçalayarak öldüren manyak doktorun yarattığı gerilimle, sözgelişi Cüneyt Arkın'ın Battal Gazi filmlerinden birinde ehl"i küfürün kılıçla kafasını koparması aynı şey midir? İlkinde kanınız donar, önlenemez bir intikam hissiyle dolarsınız; ikincisi oyun gibi, seyirlik, zararsız, hatta gereğinden fazla abartıldığı için insana dehşeti unutturan eğlenceli bir şeydir. Nitekim yeni neslin afacanları, bizim ayıla bayıla seyrettiğimiz eski yerli filimlerin bazı repliklerini mizah sitelerinde yayınlayarak dalgalarını geçiyorlar. Buyrun birkaç klasik Cüneyt Arkın repliğinden örnekler size:

"Eğer bunun cevabını doğru vermezsen seni hayatının sonuna kadar sakat bırakırım..., Eski polisler buna Azrail'in sesi derler..., Oğlumun tedavisi için patronlardan alacağım her kuruş rüşvet, ülkemde doğan her yavrunun gelecek güzel günlerini karartan bir lekedir!.., Ooo, Bizans kargası Pelamon da burda demek?.., Ben buraya soylu amcan Polemon'la soylu babanı öldürmeye geldim..., Leon gibi bi iblisten senin gibi bir melek nasıl türemiş hayrettir!..., Yarın sabah güneş doğana kadar şu kollarımın ucuna iki tane aslan pençesi takacaksın!"

Tamam hepimiz gülüyoruz ama altın çağlarına rahmetli Kâzım Kartal'ın ucu ucuna yetiştiği dönemin sinemasını hâlâ yerli yerine koyamamış olmanın eksikliği bellidir; entel sinemacıların "sinema tüccarları, sanattan anlamayan hırbolar" diye aşağıladığı yapımcılar, yöneticiler, senaryo yazarları yeni öğrenmeye başladıkları sinema diliyle aslında halk hikâyesi anlatıyorlardı ve bu işi entel sinemacı kuşağından daha iyi yaptıkları bence su götürmez gerçektir. Türk sinemasını televizyon değil, sosyal gerçekçilik batırdı ve adeta kendiliğinden

oluşan o cânım sinema dili kaybolup gitti. Şimdi gişe yapan yerli yapımların tek ortak özelliği var; Hollywood kalıplarını ve modern sinema tekniklerini kullanırken oyuncuları Türklerden seçmek ve Türkçe konuşturmak.

Avrupa Birliği'ne girmek konusunda bir anket yapılmış; miktarını tam duyamadım ama katılanların mühimce bir kısmı (yarıya yakını galiba) kendilerini Avrupalı hissetmediklerini söylemişler. Birkaç medya maydanozu yana yakıla, onlara çok garip görünen bu sonucu televizyonda tahlil ederlerken kulak misafiri oldum; sonucu şaşırtıcı değil gayet tabii buluyorum. Bütün ömrümce kendimi hiç Avrupalı hissetmedim. Konuyla alâkası şu; kendini Avrupalı hissetmeyenler kimlikleri hakkında tabii düşünenler insanlar; yemeğin tiridine ekmek banan, yerli film seyretmekten haz eden, semaver çayından hoşlanan, yaşayan Türkçe'yi yaşatmaya çalışan ve masal kadrini bilen insanlar. Böyle bir kategori ne derece sağlıklıdır bilemem ama kendini Avrupalı zannedenler, galiba yerli filmlerimizi çekilmez bulanların çoğunlukta olduğu bir kitle olsalar gerektir.

Hayâl perdemiz çöküyor; Türkler, yirminci yüzyıl boyunca yaptıkları en tabii ve en fazla kendilerine dair sanat ürünlerinin insan kadrosunu birer birer kaybediyorlar. Onların, beyaz perdenin dışında gündelik hayatın gailesi içinde debelenirken şikâyetlenmelerini dinlemek de hep aynı duyguyu uyandırıyor; emeklerinin karşılığını alamadıklarından, ahde vefa diye bir şeyin kalmadığından, unutulmaktan yakınırken onlar da vaktiyle emek verdikleri büyülü sinema ikliminden gerçek hayata dönüş mecburiyetinin acılarından şekvâ ederler hep.

Sinema perdesinde de olsa bir dünya kurmak azımsanacak iş değildir ve vaktiyle bizimkiler, o Hulusi Kentmen'ler, Mualla Sürer'ler, Efkan Efekan'lar, Eşref Kolçak'lar, Neriman Köksal'lar derme çatma imkânlarla böyle bir dünya kurabilmişlerdi; ağızdan dolma tüfek gibi senede ancak üç beş film çeken yeni Türk sineması, bize batılı dünyanın dram üslûbunu dikte etmeye çalışırken artık "kendisi" olamadığının farkında mıdır?

Yaşayanlara selâm ve hürmet; göçenlere rahmet!

Yanık bir his!

İnternet çıktı çıkalı yazarlığın fiyakası uzun sürmez oldu; "Necibe" yazısıyla nice evlenme hazırlığı yapan "ortalama Türk erkeği"nin beklentilerine tercüman olmanın ve onlardan gelen teşvik ve takdir mesajlarının hazzını sindirmekle uğraşırken posta kutusuna düşüveren bir mektup, meselenin hiç de şakaya gelir tarafı olmadığını gösterdi.

Önce mektubu okuyalım, yer kalırsa tahliline geçeriz:

"Size öncelikle saygılarımı sunuyorum. Tecrübeli bir internet kullanıcısı değilim. Bu mektubu size çocukların yardımıyla yazıyorum. Turkuaz'daki yazınızı okuduktan sonra kafamda türlü sorular oluştu. Bunu kesinlikle eleştiri mahiyetinde düşünmeyiniz. Aklımdan geçenleri paylaşmak istedim sadece. İlk olarak, 'Necibe' konusunu nerden düşündünüz? Başka konu mu yok?

Ben 3 çocuklu bir ev hanımıyım. Bizler inançlı aileleriz. Erkeklerimiz için iş hayatının, sokakların, iş ilişkilerinin günahla burun buruna olduğunu biliyoruz. Tesettürsüzlüğün içinde çalışmaya mecburlar. Ben kapalı bir hanımım. Hep erkeklerin işi zor derler. Ben aksini iddia ediyorum. Kocalarımızın gözü dışarda olmasın, evde de aynısı var, aman gözleri bozulmasın diye ne çekiyoruz. Artık "kocalarınızı kapıda güler yüzle temiz, pak karşılayın" sözleri yeterli değil sanırım. Ben becerebildiğimce her gün olmasa da bunu yapmaya çalışıyorum. Her ne kadar evin küçük yaramazının, parmağını sallayarak "hiiii ben senin niye böyle giyindiğini biliyorum, gözünü mu boyadın, bunu ne zaman aldın?" gibi soruları ve büyüklerin de "utanarak gözlerini kaçırdıkları" farklı anneleri nasıl bocalıyor bir bilseniz.

Giyinip kuşanmışsınız, kocanızı karşılarsınız. Sonra da giren akşam namazının vaktiyle, külkedisi misali apar topar makyaj sil, üst değiştir, abdest, namaz derken günlük halinize dönersiniz. Bu kadar hazırlık en fazla bir saat içindir. Bizler Necibeliği uzun süre götüremeyiz. Hem erkeklerin ideal tipi diyorsunuz; eve attıktan sonra tesettüre de sokarız düşüncelerine değiniyorsunuz. O zaman Necibe "Necibe" olmaz ki. Türk filmlerindeki kabadayı Türk erkeği '"Necibe"yi evinin kadını gibi değil de sanırım, karısına alternatif yedekte tutar. Necibe gibi olmak ister miyim bilemiyorum ama şunu biliyorum: Necibe gibi olursam, yemek çamaşır, ütü, temizlik, bulaşık, çocuk bakımı, misafir, mutfak, banyo, tuvalet parlatma işlerini vs. herhalde aynı anda idare edemem.

Erkekler ya Necibe'yi ya da karılarını tercih etmek zorundalar. Kadınların üzerine bu kadar gelinmez ki.

Biz kapalı kadınlar sadece çıplaklarla karşı karşıya değiliz. Bir de modern! tesettür çıktı. Kapalı desen kapalıya gelmez. Açık desen açık değil. Bizler ne yapacağız? Evde ve dışarda çift kişilikli mi olacağız?

İnandıklarımız ve yaşadıklarımız hep mücadele halinde. Vicdan ve nefsin arasında boğuşurken, bir de çocuklara örnek olmaya çalışıyoruz. Birçoğumuz güçlü karakterlere sahip olamayabiliriz. Biz tesettürlü kadınların işi inanın daha zor.

Ne dersiniz? Önümüzdeki günlerde, "bir kadının erkeğinden neler istediğini" araştırma konusu yapmanız ümidiyle iyi günler.

İşte böyle; mektubu çok az müdahale ve birkaç kelime eksiğiyle sütunlarıma almadan önce tamamını yayınlamak konusunda hayli düşündüm ama ismini benim bile bilmediğim hanım okuyucumun şikâyetlenmesi ve sitemi o kadar temsil edici ve etkiliydi ki, neticede sahibesinden izin almayı ihmâl etsem bile, sizlerin de bu satırlardan haberdar olmanız gerektiğine hükmettim. Tabii mektubu yayınladıktan sonra Necibe yazısını kaleme almanın hiçbir havası kalmadı ama şikayetçi değilim; bilakis o burukluğu, okuyucularımın ne kadar titiz, dikkatli ve medeni ölçüler içinde hak arama kültürünü edinmiş olmalarından duyduğum iftiharla telafi edebilirim zannediyorum.

Ne var ki okuyucum hanımefendinin talep ettiği, "Türk kadını hayat arkadaşında ne gibi nitelikler arar" veya "ortalama Türk erkeği hangi standartları haiz olmalıdır" gibi tehlikeli konularda kalem oynatmaya fazlaca cesaret bulamadığımı itiraf etmeliyim; hakçasını söylemek gerekirse Necibe'yi tarif ederken "erkek egemen" bir dünya görüşüne, omuzla da olsa yaslanmanın cesaretiyle yağıp gürlemiş, gizliden gizliye "hanımlar, bakın erkekler böyle hanımlarla evdeş olmak ister" demeye getirmiştim ama hanımların beğeneceği bir erkek karakteri çizmeye henüz hazır değilim ve bu mesele beni hayli ürkütüyor; sanki bu işin neticesinde hanımlar yine haklı ve galip çıkacaklarmış gibi bir "yanık bir" his var içimde!

Yine de nasib olursa haftaya bir "Celali Bey" tasviri kaleme almayı düşünüyorum; standart Türk erkeklerinin haberi olsun!

Dayayacaksın bu Amishlere bir muhtıra!

Yakın zamanlara kadar Türkiye'de 100 kilovat'tan fazla elektrik tüketimini cezalandırılan bir fiyatlandırma politikası uygulanıyordu; târife hâlâ geçerli midir bilmem?

O günlerde ülkenin müthiş bir enerji krizi ile karşı karşıya olduğu haberini yayan felâket tellâlları vardı ve çözüm olarak Türkiye'nin âcilen dışardan daha çok tabii gaz almak için anlaşma yapmasını teklif ediyorlardı. O anlaşmalar "âcilen" yapıldı; devletin, tabii gazla çalışan termik santral işletmecilerinden ortalama on sent'in çok üzerinde enerji satın almak için "kapı gibi" sözleşmeler akdettiğini öğrendiğimizde iş işten geçmişti bile. Meğer o günlerde hidroelektrik santraller kasden düşük kapasite ile çalıştırılmış.

Geçenlerde elektrik dağıtan bir firmanın yöneticisiyle bu meseleleri konuşurken çok câlib"i dikkat bir noktadan bahsetti, "Elektrik dağıtan şebekemizin şu anda yarıya yakın nisbette boş kapasitesi bulunuyor". Yâninin yânisi şu: şirket dağıtmak üzere fazladan elektrik rezervine sahip ama alıcı yok. Türkiye aslında tüketmesi gereken elektriği tüketemiyor. "Niçin" sorusunun cevabı şöyle: "Çünkü Türkiye'de elektriğin fiyatı, pek çok gelişmiş ülkeden daha fazladır ve dünyanın en en pahalı elektriğidir".

Dün yokluğundan yakınılıyordu; bugün pahalılığından şikâyet ediyoruz; bu arada atı alan Üsküdar'ı geçmiş. Yapılan fâhiş anlaşmalar yüzünden devlet, satamadığı elektriği satın almak

mecburiyetine düşmüş. Diğer tarafta sanayi çarşılarında motor düğmesi çevrilmez olmuş; eskiden çok uzaklardan insanları, türlü tezgâhlardan çıkan motor seslerinin uğultusunun karşılamasını kanıksamıştık. Sanayi çarşılarına sessizlik yakışmıyor. Krizin bu boyutu, şimdiye kadar pek az devletlû'nun dikkatini çekebildi; sanayici ve küçük esnaf için tarife ucuzlatılsa işler belki kımıldayacak ama farkı karşılayacak fon nerede?

Bazen, işleri bu kadar karmaşık ve kötü hale getirmek için illa ki bir enerji bakanlığı kurmak şart mıydı diye düşündüğüm oluyor. Dünyanın en pahalı elektriğini satın almak zorunda kaldığımız için on kat daha ucuz hidroelektrik kaynaklı elektriği üretememek ise tam bir komedi.

Bizde genellikle ideolojik bir mânâ kılıfı içinde olur olmaz vesileyle sarf edilen çağdaşlığın, dünyada geçerli en sahici kriterlerinden birisi enerji tüketimi; kişi başına tüketilen enerji miktarı çoğunlukla tek başına anlamlı olabiliyor. Birkaç gün önce ABD'de, minik çapta bir "enerjiye aldırış etmeyen çağdaşlık" provası yaşandı. Elektrik enerjisi, batı dünyasında çağdaşlığın filan değil, düpedüz hayatta kalmanın (survival) nişânesi haline gelmiş. Bizde ise tam tersine sanki, "aman ecnebiler gibi enerji bağımlısı olmayalım; elektrikle beslenmeyen sistemleri tamamen elden çıkarmayalım" düşüncesini hakim kılmaya çalışan gizli bir el söz konusu. "Manuell", yani elle yönlendirilen ve işletilen sistemlerle modern hayatın icaplarını ikaameye kalkışmak artık "çağdaşlık"çağdışılık" dikotomisi içinde bile değerlendirilmiyor; insana deli gözüyle bakıyorlar böylelerine.

Zaman'ın iki gün öncesi haber başlığında tanıtılan "Amish"ler böyleler meselâ. Yirminci yüzyılın teknolojik nimetlerini reddediyor, otomobil, elektrikle çalışan aletler, haberleşme sistemleri gibi yeni saydıkları icatlardan uzak duruyorlar. Bu da bir nevi taassup elbette; ama mesele Amishler'in dini hassasiyetinden kaynaklandığı için oralarda birileri çıkıp da, "bu ne menem çağdışılıktır, laik nizam on paralık oluyor" diye ortalığı velveleye vermiyor; Amerikalıları asıl korkutan, yüksek seviyede enerji tüketimiyle ayakta duran ve yüksek teknolojiyle beslenen gündelik hayat âhenginin kesintiye uğraması. Amerikan hayat biçiminin "manuell" tarzda basit ikaamelere tahammülü yok. Elektrikler ansızın kesiliverince herkesin aklına "11 Eylül" benzeri bir devâsâ sabotajın gelivermesi sebepsiz değil. Sistem, birkaç saatliğine de olsa "Aşil'in topuğu"ndan darbe alınca bütün ağırlığı ile yere seriliveriyor.

Kıt kanaat yetecek bir enerji tüketim seviyesi ile bile sürdürebilir nitelikte bir "çağdaş hayat" tasavvuru kurmak, bizim çağdaşçıların hayâlhanesine yazılması gereken bir "çağdaş dünya görgüsü" kıtlığıdır; en basit kesintide kendisini Marslıların istilâsına uğramış gibi hissedecek derecede enerji bağımlılığı ise meselenin "tefrit" ciheti.

İster ağla ister gül: İşte Nisi Barajı'nın hikâyesi

İki gün kalabildiğim Sinop"u çok sevdim. Sinop"a ve Sinoplulara hiç bir garezim de yoktur, gördüklerimi ve duyduklarımı yazdım. İşte size ibretlik bir hikâye...

Aşağıda okuyacağınız hikâyeye inanmakta zorlanırsanız bunu anlayışla karşılarım ancak doğruluğuna kanaat getirmeniz için Sinop"a kadar gitmeniz ve bahsedilen yeri görmeniz gerekiyor; o zaman saçmalığın boyutlarını gözlerinizle görebileceksiniz.

Sinop il merkezine birkaç kilometre mesafede Nisi Köyü diye bilinen bir mevki var; deniz kıyısında, eskilerin "leb-i derya" dedikleri cinsten bir mevki. Önce bir tatil köyüyle karşılaşıyorsunuz, onun etrafında ve arka kısmında ise çadırla tatil yapılan yeşil bir vadi bulunuyor. Bu mevkinin mülk sahibi Sinop"un en meşhur tarihi simâlarından Dr. Rıza Nur. Rıza Nur 1925 yılında, mâlikleri "Mübâdele anlaşması" ile göç etmek zorunda kaldığı için devlet tarafından satışa çıkarılan 400 dönümlük Nisi arazisi ile, içine yıllardan beri biriktirdiği kitaplarını koyduğu üç katlı bir taş binayı kendi adıyla vakfederek gelecek nesillere miras bırakmış. Nisi arazisi için Dr. Nur"un koyduğu şart çok ilginç: "Taş üstüne taş konulmayacak ve bu arazi hep yeşil kalacak!"

Kabahat Rıza Nur"un aslında!

Her nasılsa 1981 yılında Nisi arazisine Özel İdare tarafından bir tatil köyü yapılmış. Dr. Rıza Nur, Cumhuriyet"in ilk Maarif ve Sağlık Bakanı olmasına, Lozan heyetinde ikinci murahhas olarak yer almasına rağmen, "Hayat ve Hatıratım" adını verdiği üç ciltlik hâtıralarında yer alan bazı ifadelerden dolayı ömrünü sürgünde geçirdiği ve bir "muhalif" olarak gurbet elde öldüğü herkesin mâlumu. 1981 ise Türkiye"de ihtilâl idaresinin ağzıyla kanun yaptığı devirler. Belki de tatil köyünün vakıf arazisine kurulmasının sebeplerinden biri de bu. Tatil köyü yapılmış ama sonradan küçük bir ayrıntının ihmâl edildiği ortaya çıkmış; tesisin suyu yoktur. O tarihte şehirden su getirmek sıkıntılı ve masraflıdır. Derken, inşaatla doğrudan ilgili bir memurun aklına dâhiyâne bir fikir geliverir. Tesisin yer aldığı vadi, arkadaki dağlara doğru giderek yükselmekte olduğu için, hemen arka tarafa 100 metre mesafeye bir baraj yapılması, tesisin su sıkıntısını ebediyyen çözecektir. Hemen DSİ"ye yazışma başlatılır ve bir ön etüd yapılır: Toprağın üstünde 67, yeraltında 26 metre boyunda bir beton dolgu barajı tasarlanır; baraj 100 milyon metreküp su tutabilecek ve 1981 yılı birim fiyatlarıyla 55 milyar küsur liraya çıkacaktır. DSİ bu projeye cevaben, "otellere su tedariki görev alanlarına girmemekle birlikte, ilgili kurum tarafından parası ödendiği takdirde 8 ayda ikmâlinin mümkün olduğunu bildirir. Rakamlar büyük olduğu için proje rafa kaldırılır; esasen iki yıl sonra bu tesise şehirden su getirilmiştir. Aradan on sene geçer, sene 1994"tür ve o tarihte TBMM Plân ve Bütçe Komisyonu Başkanlığında bir Sinoplu politikacı bulunmaktadır. İşbu politikacı "memleketim için ne yapabilirim?" düşüncesiyle Sinop"taki yatırımcı daire müdürlerine haber göndererek, ellerinde ne kadar proje varsa, ertesi gün yapılacak komisyon

toplantısına yetiştirilmesini ister. DSİ Müdürü emir doğrultusuna talimatı ilgili şefe aktarır; şef ise alelacele proje-etüd odasında ne bulduysa çantaya koyarak Müdürün eline tutuşturur.

"Sosyal amaçlı baraj" ne demek?

Sinoplu politikacı komisyon odasında projeleri gözden geçirirken sıra Nisi Barajı projesine gelir, "Nedir bu, duymadım ben böyle bir şey?" Müdür, kendisinin de haberdar olmadığı projeyi savunmak uğruna vaziyetini kurtarmaya çalışır,

- Efendim bu baraj, sulama ve ayrıca önemli olarak, endüstriyel ve kullanma suyu tedarik edecek, yani ülkemizde ilk örnek olarak "sosyal amaçlı" bir barajdır!
- Yaa öyle mi, peki o zaman!

Projeye böylece tahsisat ayrılır, projenin küçük noksanları oralarda pusuya yatmış "kadrolu müteahhitler" tarafından müdürün koluna girilerek ikmal edilir. Ardından ek projeler ve keşif artışları ile miktar iyice abartılır ve inşaat için yeni gerekçeler hazırlanarak dosyaya eklenir.

İnşaat beton dolgu usulü ile yapılacaktır ve usul, çakıl dolguya göre 5-6 misli daha pahalı olmasına rağmen yağmur sularıyla dolması beklenen barajın inşaatı bitirilir. Ne var ki barajda toplanan sudan istifade edilmesi mümkün değildir. Baraj denize 100 metre mesafede olduğu için tarım sulaması yapılması sözkonusu değildir. İçme ve kullanma suyu olarak işe yaraması da mümkün olamaz zira hemen öndeki tesislere on sene önce zaten su getirilmiştir.

Yine de ayıp olmasın diye baraj gövdesinden sahile kadar bir savak inşa edilerek öylece bırakılır.

Günün birinde Vakıflar İdaresi"nin ilgili memuru, yıllık olağan teftişleri esnasında, idarenin mülkiyetindeki gayrimenkulleri gözden geçirirken yolu Nisi arazisine düşer. "Hep yeşil kalsın, taş üstüne taş konulmasın" şartıyla vakfedilen arazinin ortasında ne işe yaradığı kimsenin bilmediği bir baraj yükselmektedir. Durumu hukuk bürosuna bildirerek bir "men"i tecavüz" davası açılmak yoluna gidilir.

Ancak ilginçtir, davayı açmak için gerekli olan "karşı taraf" bir türlü bulunamaz. DSİ, envanterinde böyle bir binanın bulunmadığını ileri sürerek davadan sıyrılır, Özel İdare de barajla ilgisinin olmadığını belirtir.

Şimdi durum ne merkezde diye sual ederseniz, failin hâlâ esrârını koruduğu ortaya çıkıyor. Ortada bir baraj var, parası hazinede ödenmiş ama sahibi ortada yok!

Nasıl?

Ya beş gemi birden gelirse?

Bir başka ilginç yatırım hikâyesi daha anlatmama müsaade eder misiniz?

Sinop limanında yakın zamanlara kadar 100 metre uzunluğunda bir iskele mevcut imiş ve bu haliyle limana üç büyük tonajlı gemi demirleyebilmekte imiş. "Niçin üç, daha çok gemi yanaşırsa mahcup olmayalım" düşüncesiyle harekete geçen ilgililer 100 milyon dolar sarfıyla dalgakıran iskelesini 80 metre uzatmayı başarmışlar.

2001"in krizli günlerinde âtıl halde duran Sinop havaalanı işletmeye kapatılırken, uzatılan iskeleye 3 milyon dolar sarfıyla bir "güvenlik yolu" yaptırılmıştır.

Sinoplular, iskelenin uzatıldığı tarihten beri değil 5, üç büyük gemiyi limanda görmediklerini ifade ediyorlar.

Peki bu nasıl?

Daha böyle yüzlerce saçma-sapan tesis

İki gün kalabildiğim Sinop"u çok sevdim. Sinop"a ve Sinoplulara hiç bir garezim de yoktur, gördüklerimi ve duyduklarımı yazdım. Türkiye sathında böyle daha yüzlerce saçma sapan ve âtıl, hiçbir işe yaramayan ve niçin yapıldığı bilinmeyen tesis ve yatırımın olduğunu sonradan öğrendim. Hikâyeyi kendisine naklettiğim bir bürokrat, "Nisi barajı ne ki, daha niceleri var ülkenin dört yanında" diye itirafta bulununca şaşkınlıktan ağzım açık kaldı.

Hikâyede tekzibe lâyık ve hakikate aykırı bir husus görenler varsa, açıklamalarından sizleri haberdar edeceğim tabiidir.

Tarihi filan değil ama bu da bir abide,

gezilmeli

Bu hikayeyi bana anlatan ve bizleri Nisi barajına götürerek fecaate şahit olmamızı sağlayan dostumun bir notu var; aklınızda bulunsun. Diyor ki;

"Sinop"a yolunuz düşerse İnce Burun, eski hapishane, Erfelek şelalelerinden önce Nisi barajını da geziniz. Manzara çok güzel, gerçi güzel yurdum da bu olanak her yerde vardır ama tarihe tanıklık etme onuru da bir ayrıcalıktır."

Vatan yine mi tehlikede?

Her kurum, daha önce kaleme alınmış bir temel metinle ve bu metnin şekillendirdiği görev ve yetkilerin târifi ile vücut bulur; kurumların devamlılığı nüktesinden hareketle kurum içinde görevli bir yetkili kendi görevini tarif ve sınırlarını belirleme hakkına sahip değildir.

İlk bakışta son derece teorik ve muğlak gibi görünen bu ifadeler, Ordu'nun da bir kurum olduğu göz önünde tutularak okunduğunda bambaşka bir netlik ve boyut kazanıyor. Yüksek rütbeli askerlerin saded harici açıklamaları, bizde genellikle daha önceden belirlenmiş görev ve yetkileri yeniden târif iddiası taşıdığı için kamuoyunda yankılanmalara sebep oluyor ve

tartışılıyor. 1. Ordu komutanlığından emekli olan Orgeneral Çetin Doğan'ın "Galiçya ve Yemen'de Türk askerinin niçin kan döktüğünü" sorgulayan sözleri, işte bu teorik çerçevenin dışında kaldığı için yadırgandı; aynı açıklamayı bir sosyal ilimci, bir gazeteci, hatta bir politikacı yapmış olsaydı, şüphesiz bu kadar tepkiye sebep olmayacaktı.

Genel çerçevede bir askerin "şuralarda fuzûlî yere kan döktük ama falan yerdeki mücadelemiz fevkalade doğru ve meşruydu" şeklinde değerlendirme yapması, bana göre "kamu ajanı"nın görev ve yetki sınırlarını şahsi kriterlere göre tarifi anlamını doğurur. Yukardaki örnek çoktan tarihe mal olmuş bir hadise üzerinden yürüdüğü için belki bir tarih musahebesi veya tarihi bir muhasebe gibi anlaşılabilir ama aynı tarif ve niteleme gayretinin muvazzaf subaylar için, gündelik işler hakkında yürütülmesinden en başta Ordu mensupları rahatsızlık duyacaklardır; hiçbir kamu ajanına tanınmamış olan bu hak, şüphesiz bir ordu mensubuna da tanınamaz; zira ordular hiyerarşik yapı ve disiplinin en sert uygulandığı kurumlardır.

Meselenin tarih kültürüne ve sezgisine ilişkin tarafı hakkında bir orgeneralin bu derece incitici bir yorumda bulunacağına ihtimâl vermek istemem; nitekim Orgeneral Doğan daha sonra yaptığı açıklamada, "Galiçya ve Yemen kelimelerinin bu kadar kavram karışıklığına yol açabileceğini tahmin etmezdim" diyerek ifadedeki itinasızlığı kısmen telafi etmeye çalıştı ve öyle görünüyor ki bu tartışma sadece bir tarih içtihadından ibaret değildir; bu mesele üzerinden yürütülen tartışmanın bir medya grubu ile Orgeneral Doğan arasındaki mâhiyetini henüz bilmediğimiz bir gerginlikten kaynaklandığı da anlaşılıyor.

Türkiye Cumhuriyeti'ni paşalar kurdu ve Cumhuriyet tarihi boyunca rejimin karakteri ne olursa olsun Ordu, bir nevi "kılıç hakkı"ndan doğan devlete vasîlik etme arzularını hiç de gizlemek gereği hissetmedi; bu realitedir ama bazı gerçekleri yerli yerine koymak kaydıyla: Cumhuriyetimiz yoktan var edilmiş yeni bir devlet değildi ve bugün haritadaki yerini pek çok üniversite mezununun bile bilmediği Galiçya'nın Orgeneral Doğan tarafından tartışma konusu yapılması çok bâriz bir misâldir. Vesâyet arzularının bu derece sıklıkla ve ciddiyeti hakkında kimsenin iknâ olmadığı gerekçelerle izharı şık olmak bir yana, âmiyâne tâbirle bazı kavramların "yalama" haline gelmesine yol açıyor. "Doğrudur yanlıştır; bu tartışma gerekli miydi?" sorusuna ilaveten "Sayın Doğan muvazzaf hizmetine devam edeceğini bilseydi böyle bir polemiğe girer miydi?" sualinin cevabı da üç aşağı beş yukarı bellidir!

Başkaları lâfzen veya samimiyetten uzak bir inançsızlıkla aynı şeyi söylüyor olabilirler ama ben Türk Ordusu'nun lüzumsuz gerekçe ve sudan sebepler bahanesiyle yıpratılmasından gerçekten huzursuzluk duyuyorum; bir şekilde birilerine kırgınlık duyanların öfke ve hayal kırıklıklarını "cumhuriyet tehlikede" lâfzıyla başlayan cümleler halinde sıralamaya başlamasını askerce bulmuyorum. "Ordu çok önemlidir; gözbebeğimizdir" fikrinin "kahrın da hoş, lütfun da hoş; darbe bile yapsanız başımız üstüne" yaltakçılığı biçiminde anlaşılmaması gerektiğine ciddiyetle inanıyorum. Arada mühim fark var bu farkın fark edilmesi gerek.

Ordu, nâmus gibi yokluğu halinde varlığı hissedilen bir milli müessese; onun varlığını hatırlamak için sıkça "'vatan tehlikede" sinyali vermeye hâcet yok!

İdeal Koca Tipi: Suha

Televizyon dizilerini dile dolayarak yazı yazmak, "farkındayım biraz" karizmayı çiziyor ama kabul edelim ki burada post"doktora semineri yapıyor değiliz netice itibariyle; üstelik sosyal ilim yaparken müracaat ettiğimiz kavramlar, dizi filmlerde sıkça kullanılan temâlar kadar açık ve anlaşılır olmuyor çoğu zaman.

Efendim sözümüz vardı: Necibe başlıklı yazının akabinde, "bakalım standart Türk hanımları evdeşlerinde ne gibi vasıflar görmek isterler?" meselesine temas edeceğimize söz vermiştik. Bir okuyucum, Ekmek Teknesi dizisinin romantik berduşu Celâl tipinin "mostralık" olarak işlenebileceği teklifinde bulundu; ben de kendisine meseleyi düşüneceğimi vaad ettim. Düşündüm taşındım ve o karara vardım ki Celâl'den ideal Türk evdeşi olmaz! Niçin olmaz, izah edeyim: Efendim Celâl Bey ince ruhlu, romantik, hatta bir damla kan göricek "şaak" diye tutargası tutup bayılacak kertede hassas tabiatlı bir adam; serdettiği bu gibi hafif "efemine" özelliklere karşılık, buyrunuz: Celâl'de medeni cesaret kıtlığı had safhada, bir baltaya sap olamaması bakımından "ortalama"yı tutturuyorsa da kavgacı, asabi ve özellikle hayranı olduğu Necibe söz konusu olunca aşırı derecede kıskanç bir adam. Tamam, bütün hanımlar "kıskanılmaya lâyık" olmaktan hoşlanırlar, kıskançlığın bir dozu, birbirini seven iki insan için tuz"biber kabilinden leziz ve gereklidir fakat takdir buyrunuz; hangi hanım Celâl gibi avantüriye, saati saatini tutmaz bir bir çılgın âşıkla, yıllar boyu sürmesi beklenen evliliğin asûde ve huzur dolu geleceğini paylaşmayı göze alabilir?

"Celâli Bey" değil; benim dizide gözüme kestirdiğim "ideal erkek" tipi, mahallenin çılgın ve agresif dulu Nezâket Hanım'ın biricik oğlu Sühâ'dır. Annesinin her daim "paşam" diye hitab ettiği ve alabildiğine şımarttığı Sühâ, hanımların ânında fark etmiş olduğu üzere bütün ömrünü sevdiği kadına vakfetmeye âmâde ve bu konuda kararlı davranışlarıyla daha işin başında on üzerinden on puanı hak ediyor. O derece ki, nişanlısı uğruna annesinin gülden nazik hâtırını kırmayı bile göze alıyor gerektiğinde. Gelin"Kaynana münasebetlerine geçmeyi hiç düşünmemiştim ama işte lâzım oldu: Her gelin hanım, kayınvaldesi ile iyi geçinmek, onu hoş tutmak, onun tarafından samimi bir muhabbetle sevilmek ister ama bir şartla; kocası, yani kayınvaldesinin oğlu kendisine aittir ve ana"oğul arasındaki tabii yakınlık, gelin araya girdikten sonra bir daha asla eskisi gibi olmayacaktır. Tabir caizse evlilikten sonra ana ile oğul arasındaki münasebet, "diplomatik dilde sıkça kullanılan" bir nevi "maslahatgüzarlık seviyesi"ne inmeye mahkûmdur. Kayınvalideler gelinlerini aslında çok severler ama evlatlarıyla aralarına giren bir genç hanımın, eski muhabbet seviyesini birdenbire ılıklaştırmasına asla tahammül edemezler (kendimi kaynanaların yerine koyuyorum da vallahi

haklılar!). Sühâ'nın kıymeti de burada parıldıyor zaten; Sühâ, "nişanlım mı, annem mi" tercihinde hiç gözünü kırpmadan "tabii ki nişanlım!" şıkkına kalıbını basıyor.

Diğer cihetten Sühâ, romanlarda, magazin dergilerinde ve filmlerdeki ideal erkek tipine fizik itibariyle uymamaktadır. 1.90 civarında boyu, 120 kg civarındaki sıkleti ile ideal erkeğin endüstriyel tariflerinin hayli dışında kalıyor: Ne geniş omuzlar, ne karın nahiyesinin düzlüğü, ne "kirli sakallı" bir yüzle omuz üzerinden hafifçe geriye bakarak ölgün bakışlarla "clark" çekmeler.. Hayır! Sühâ yakışıklı değil sempatiktir. Esasen Anadolu'da "yüz güzelliği bir gün, huy güzelliği her gün" demezler mi? Alın size Sühâ! Üstelik müdebbir anneler, damat namzedini beğenmeyen aklı bir karış havada kızlarına, "Erkeğin güzeli olmaz kızım, aklını başına al" demezler mi?

(Ben de aynı kanaati paylaşıyorum; ne de olsa Sühâ ile aynı "drop"tan sayılırız.)

Tamam, biraz sakar, halk arasında "mâbâdi ile köy yıkar" denilen cinsten bir çocuk ama belli ki yeni yuvasında son derece dikkatli ve titiz olacak, atacağı her adımda hanımının gözünün içine bakacak ve istemeden yol açtığı her kazâ sonrasında allem edip kallem edip hanımının gönlünü alacak, olmazsa eşini, en fıstiki yeşil gömleğini ve en domates kırmızısı ceketini çekip, ayağında terlikle muhallebiciye veya kebapçıya götürerek eğlendirecektir.

Eğlendirmek! Galiba kilit kavramı yakaladık sonunda; Sühâ, eşini eğlendiren, güldüren, onu mutlu etmek için boncuk yeşili gözlerini yuvalarında fıldır fıldır çevirerek "daha başka ne yapabilirim" diye zihnini zorlayan bir erkek. Ortalama Türk erkeği eşini eğlendirmeyi aklına bile getirmez halbuki; kendini çok zorladığı anlarda bile, "bir fıkra biliyordum ama aklıma gelmiyor işte" cinsinden bir soğukluktan gayrısı elinden gelmez. Türk erkeği ciddidir, asık suratlıdır, yorgundur ve ömrü boyunca karşı cins tarafından bir türlü anlaşılmamıştır(Şekil A"Z). Sühâ öyle değil ama, adam sanki eşinin mutluluğu için tasarlanmış erkek sûretinde robot.

Lâkin ne yazık ki o da Necibe gibi, usta senaryo yazarlarının imâl ettiği bir hayâl ürünü; zaten o yüzden onları seyrederken zevk alıyoruz. Yaşamadıktan, birilerini temsil edemedikten sonra Sühâ'nın Frankenstein'dan, Necibe'nin Vampirella'dan ne farkı var ki?

Kumsalda güneşlenen yengeç

Türkiye'nin en güzel sahillerinden birinde beş yıldızlı bir otelde bir hafta süreyle, gazeteye emek veren kadronun bir kısmıyla beraber olmak, uzaktan bakılınca çok cazip bir tatil gibi görünüyor; özetlemek gerekirse câzip olmasına câzip ama tatil değildi.

Dört gün boyunca yevmiye yedi sekiz saati bulan geniş iştirakli toplantılara katılmak, kahvaltılarda, akşam yemeklerinde hatta deniz kenarında başka mevzu kalmamış gibi yine gazete konuşmak, tartışmak kabul etmelisiniz ki klasik tatil târiflerine uymuyor. Beşinci gün

bölge temsilcileri ve servis şefleri kendi aralarında toplanarak yine çalışmaya devam ederken hariçte kalan kısmımız boşluğa düşüverdik. İşsizlik ne fenâ şey! Evet, yine telefonlar çalışıyor, yine gazeteye yazı yetiştiriliyor, günün olayları takib ediliyor ama galiba tatil, gazeteciler için çalışmamaktan ziyade çalışma programını kendi keyfince tanzim edebildiği zamanlar anlamına geliyor.

Sözü, "tatilde bile çalıştık; ey okuyucu gazetene emek verenlerin kadrini bil"e getirmek niyetinin izharı bile ayıp; belki bu örnekten yola çıkarak tatil fikrini biraz sorgulayabileceğimizi düşündüm. Görebildiğim şu; güneşli kumsallarda, düşmanına yem olmak endişesinden âzâde bir yengeç gibi gevşeyerek hafif şeyler okuyup bolca suya girip çıkarak zihni sükûnete varmaya çalışmak, gazeteci milletinin tabiatına uygun bir tatil tarzı değil galiba. Bir misâl: Önceki gün "leb"i derya" mevkideki çok güzel bir çay bahçesinde gece yarılarına kadar Avrupa Birliği'nin geleceği konusunda, gittikçe artan bir iştiha ile tartışıp durmak veya sabahın erken saatlerinden çalınmış zaman parantezlerinde entelektüel altyapı ile anlaşılırlık arasındaki âhengin nasıl sağlanabileceği noktasında beyin egzersizleri geliştirmek, "tatil" kavramı içinde sayılması gereken şeyler midir? Cevap şurada saklı; bugün, o câzip tatilin son günü ve hemen herkes gizlemeye gerek görmediği bir "neyse ki tatil bitti" sevincini yaşamakta!

Demek ki tatil bir faz değişikliği; her gün dinlemeye alışık olduğunuz radyo istasyonunu değiştirmek cinsinden bir "postacı sendromu"; açalım: Yıllardır aynı mahallede görev yapan postacıyı, tatilinin ilk gününde yine aynı mahallede âvâre bir edâ ile gezinirken gören birisi sormuş; "tatilini niçin her köşesini ezberlediğin semtte gezinerek geçiriyorsun yahu?" Postacı cevap vermiş: "Vazifeliyken gönlümce gezemedim ki hiç buraları; işte şimdi fırsat düştü, kaçırır mıyım?"

Hangi gün hatırlamıyorum; gazetenin mizanpajı ve grafik tasarımı üzerine tartışılıyor; kaptırıp gitmişiz, tenkitler, "böyle olsa daha iyi"ler havada uçuşmakta. O hararet esnasında gazetenin görsel yönetmeni Fevzi Yazıcı, kendi nokta"i nazarını kabul ettirmek için didiniyor. Derken Genel Yayın Müdürü Ekrem Dumanlı araya giriyor, "Arkadaşlar, bu gazete, tartıştığımız konuda dünyanın en iyi gazeteleri arasında yer alıyor zaten; yakında birincilik ödülünü almak için Amerika'ya uçacağım. Bu gerçeği hatırlamanızı isterim sadece." deyince herkesin yüzünde beliren sıcak tebessüm, gazetenin geleceği nâmına çok ümit vericiydi. Evet, dört gün boyunca kimi zaman gazetenin genç, ateşpâre editörleri tezlerini kabul ettirmek uğruna ateşli tartışmalara giriştiler, kimi zaman tam da yerine denk gelen esprilerle, toplantı salonunda yatılı okul talebelerinin yaşadığı türden şen kahkahalar çınlayıp durdu. Gazeteye birinci derecede emek ve zihin gücü veren bu insanların, kendi ürünlerini tartışırken konuya nasıl asıldıklarını kenardan seyretmenin zevki, "kumsalda güneşlenen yengeç" türü tatile birkaç kerre tercih edilecek kadar zevkli ve güzeldi.

Ne derece doğru olur bilmiyorum ama küçücük bir "tüyo"dan bir şey çıkmaz: Yeni yayın döneminin miladı saydığımız 3 Kasım'da bu gazetenin bütün çalışanları, yayın kalitesini ve iyi gazete olmak niteliğini bir üst seviyeye çıkarmak için tatlı bir telâş içinde.

Yine de benden duyduğunuzu kimselere söylemeyin!

Nejat Muallimoğlu'nun hatırasına saygı

Nejat Muallimoğlu ismini ilk defa, tahminen 1974 yılında kısa bir süre yayınlanan Ortadoğu gazetesinin sayfalarından birindeki reklamda gördüğümü hatırlıyorum; hafızam beni yanıltmıyorsa bu gazetede birkaç yazısını okumuş olmam da mümkündür. Reklâm bir kitap hakkındaydı: "Bir Türk Vatana Döndü"

Nejat Muallimoğlu ismini ilk defa, tahminen 1974 yılında kısa bir süre yayınlanan Ortadoğu gazetesinin sayfalarından birindeki reklamda gördüğümü hatırlıyorum; hafızam beni yanıltmıyorsa bu gazetede birkaç yazısını okumuş olmam da mümkündür. Reklâm bir kitap hakkındaydı: "Bir Türk Vatana Döndü". İlgimi çektiği için "ödemeli" usulüyle dağıtılan kitaptan bir tane getirttim ve okudum. Kitap Türkçe"ye dairdi ve Türkçe"den bahsediyordu; evvelâ dil konusunda yapılan "devrim" tahlil ve tenkid ediliyor, bu tahribatın üzücü sonuçlarına dikkat çekiliyor, yanlış telaffuz ve imlâ hatâları üzerinde duruluyor ve bu hususta hatâ yapmamak için nelerin yapılması gerektiğinden bahsediliyordu uzun uzun.

Birkaç yıl sonra bu defa Türkçe"de misli olmayan bir kitapla Muallimoğlu ismi yeniden karşıma çıktı: Politikada Nükte. 1976 yılında yayınlanan bu kitabı, hâlâ büyük zevk duyarak okur ve istifade ederim. Eser, "siyasi nükte" kavramının, özellikle batılı siyaset kültüründe nasıl yankılandığını birbirinden nefis örneklerle anlattıktan sonra siyasi mizah bakımından Türk siyaset kültürünün fukaralığı üzerinde durur; bu vadide verilebilecek misal pek azdır yazara göre. Halbuki "humour" (bu kelimeye ilk defa bu kitapta rastladığımı ve öğrendiğimi minnetle ifade ederim), batılı siyaset ikliminin olmazsa olmaz şartlarından biridir.

Nejat Muallimoğlu şuurlu bir komünizm aleyhtarı idi ama bu fikrini ucuz polemiklerle ve bir sokak militanı ağzıyla ifade etmek yerine "Bütün Yönleriyle Komünizm" isimli derleme kitabı yayınlayarak ifadeyi tercih etmişti. Türkçe konusundaki hassasiyeti ve komünizm aleyhtarlığı, Muallimoğlu"nun meşhur, mâruf ve muteber bir yazar olarak tanınmasını engelleyen başlıca âmiller oldu. Nejat Bey, ölümünü iki hafta sonra tesadüfen öğrenebileceğimiz kıratta bir insan değildi. Bütün ömrü seyahatlerinden başka fikir mücadelesi ve neşriyatla dolu geçmiş olsa gerektir çünkü herkese nasib olmayacak kadar hamûleli bir yayın listesi bıraktı geriye.

Bir kitabının arka sayfasında 50"li yıllarda Türkçe"de yayınlanan ilk hitabet kitabına imza koyduğundan bahsediyordu; uzun aramalardan sonra bir sahafta "Bütün Yönleriyle Hitabet" adlı eserinin ilk baskısını bulunca ne kadar sevinmiştim. Bu kitap daha sonra genişletilmiş

baskılarla iki kere daha yayınlandı. İnsanlara konuşarak birşeyler anlatmak ihtiyacındaki herkesin hâlâ istifade edebileceği az sayıdaki retorik kitaplarının ilkidir bu eser. Bir başka önemli ayrıntı daha: "Bir Türk Vatana Döndü" isimli eserinin önsözünde meâlen şöyle bir iddiadan bahsediyordu Muallimoğlu, "Bu kitabı yayına hazırlarken öyle titiz bir dikkat gösterdik ki içinde bir tane bile dizgi hatası bulmak imkânsızdır". O güne kadar dizgi hataları konusunda bu derece titizlenmek gerektiğini hatırlatan bir başka yazar tanımamıştım. Kitabı basan matbaanın adı hâlâ yâdımdadır: Çeltüt Matbaası. Son derece olgun ve zarif bir sayfa düzeni ile yayınlanan bu kitap, belki de iddia ettiği konuda hâlâ tek olmak özelliğini korumaktadır.

Zevkle ve satır satır okumuştum ve şimdi bu kitabın Türkçe hakkındaki düşüncelerime büyük ölçüde istikamet verdiğini hüzünle hatırlıyorum. Hüzünle; çünkü Nejat Muallimoğlu"nun geçtiğimiz Temmuz ayının sonlarında vefat ettiğini tesadüfen, e-posta kutuma düşen bir mektubun başlığından öğrendim. Allah rahmet etsin; sevenlerine ve yakınlarına başsağlığı dilerim. Bu ölüm haberi ile yaşayan Türkçe"yi savunan burcun taşlarından biri daha düşmüştür lâkin inanıyorum ki vaktiyle verdiği mükemmel eserler, mücadelesini ve hâtırasını sürdürecektir.

NEJAT MUALLİMOĞLU KİMDİ?

Hayatı hakkında pek az ve fazlaca ayrıntı ihtiva etmeyen bilgiye ulaşabildim; hayatı ve eserlerinden özetle bahseden bu bilgiyi sizlerle paylaşmak isterim. Bir yazar olduğu kadar önemli bir seyyah aynı zamanda. 15 yıl süren bir seyahat yaptıktan sonra Türkiye"ye döndü ve "Bir Türk Vatana Döndü" kitabını yazdı. 1960"ta 300 dolarla yola çıktı. Para daha Lübnan"a gelmeden bitti. Altın saatini, iki fotoğraf makinasından birini, dolma kalemini sattı. Japonya"nın en büyük gazetelerinden birinde 6 yazısı çıktı. Bu gezi esnasında İngiltere,Belçika, Hollanda, Almanya, Fransa, İspanya, Fas, Tunus, Cezayir, Libya, Mısır, Kıbrıs, İsrail, Lübnan, Suriye, Ürdün, Irak, Şattül Arap, İran, Abadan, Afganistan, Pakistan, Bombay, Taç Mahal, Bangladeş, Burma, Tayland, Malaya, Singapur ve Hong Kong"u gezdi. Londra"da bulunduğu sırada "Kıbrıs Türktür" dergisini yayınladı. Muallimoğlu"nun "Bütün Yönleri ile Hitabet", "Güzel ve Tesirli Konuşmak", "Bir Türk Vatana Döndü", "Sovyet Emperyalizmi, Balkanlar ve Türkiye", "Bütün Yönleriyle Komünizm", "Kütlelerin İsyanı" (tercüme), "Politikada Nükte", "Medeniyetin Temelleri" (Ariel ve Vill Durand"dan tercüme), "Şeytanın Avukatı", "Yüz Büyük Roman" (tercüme), "Deyimler, Atasözleri, Beyitler ve Anlamdaş Kelimeler", "Türkçe Bilen Aranıyor", "Dünden Bugüne Ezop", "Bir Varmış Bir Yokmuş", "Bütün Yönleri ile Hitabet", "Düşünen İnsana Hazine" gibi telif ve tercüme eserleri bulunuyor.

MUALLİMOĞLU İLE BİR SOHBET

Siyasilerimiz, aydınlarımız, üniversite öğrencilerimiz konuşamıyor, düşüncelerini aktaramıyor. Sizce bunun sebebi nedir?

Bizde hitabet sanatı önemsenmemiştir. Bizde ilk büyük öncüsü Hamdullah Suphi Tanrıöver"dir. Tabii Atatürk"ün de gayet iyi bir hitabeti vardı. Hitabet sadece kürsüye çıkıp konuşmak değil. Önceden hazırlanıp ona göre konuşma yapmak gerektir. Sohbeti unuttuk. Hoşsohbet olan bir insan deyim kullanır, atasözü kullanır, mani kullanır, beyit kullanır. Artık insanlar Türkiye"nin ilimde, edebiyatta yetiştirdiği büyük şahsiyetlerin sözleriyle konuşmalarına başlamıyorlar.

Bir yazınızda "iyi konuşabilmek için okumak şart. Türkler dünyada en az okuyan bir millettir" diyorsunuz. Konuşma ve yazma arasındaki münasebet nedir?

Tabii bir kişinin bir toplantıda yapacağı konuşmaya hazırlanırken onu gayet güzel bir Türkçe"yle yazması gerekiyor. Zengin bir kelime hazinesiyle onu kaleme almalı. Fakat hitap edeceği kitlenin anlayabileceği dili seçmesi lâzım. Hatip, iktisatçı bir gruba hitap ederken farklı bir lisan, lise öğrencilerine hitap ederken değişik bir dil kullanmalı. Pratik yaparken devamlı okumalı, bir şeyler öğrenmeye çalışmalı. Mesela ben kimya mühendisiydim. Fakat mesleğimle alakalı olarak çalışmaktan ziyade okuma, konuşma ve hitabetle ilgilendim. Bunun da tabiî sebepleri arasında hayatımda yaşadığım bir olay var. Ortaokul yıllarında iken ben kekeme idim. Bazen kendi adımı bile zor söyleyebiliyordum. Elime eski Yunanistan"ın ve halen tarihin büyük hatiplerinden Demosten"in bir eseri geçti. Demosten kekemeliğini düzeltmek için ağzına çakıl taşı koyuyor ve yüksek sesle okuyup yüksek sesle konuşuyormuş. Ben de bunu yaptım. Ege Denizi"ne bakarak ağzımda çakıl taşları okuyup konuşuyordum. Gerektiğinde bir cümleyi nefes almadan söyleyebilmek lâzım. Gerektiğinde nefes alarak konuşacaksınız. Ben Amerika"da hitabet dersleri aldım. Ayrıca Dale Carnegie"nin kurslarına devam ettim.

Medeniyet ile doğru konuşup yazma arasındaki münasebet nedir?

Nesiller devlerin omuzlarında oturmuş cüceler gibidir. Ancak o omuzlar üzerinde eskilerin gördüklerinden daha fazlasını ve daha ileridekileri görebilirler. Biz buna katiyyen riayet etmiyoruz. Önceki nesillerin mirasından, birikiminden faydalanmak lâzım. Devlerin omuzuna çıkamadığımız için bugün Cahit Sıtkı bile unutulmaya başlandı. Dilimizin ahengi, musikisi bir üstünlüğüdür. Türkçe dünyanın en güzel dillerinden biri. Ama iyi söylendiği zaman. Fakat maalesef bugün bu ahenk kaybolmuştur. İnceltme işaretlerini kaldırdık. Bir çok kelimeyi yanlış telaffuz ediyoruz. Türkçe"nin güzelliği uzun heceydi. Türkçe"yi kakafonik seslerle doldurduk. Göğüs var diye sadr, sine ve bağır kelimelerini atacak mıyız? Fakat attığımız takdirde siz "onu bağrıma bastım", "onun sözlerini sineye çekemem" diyemeyeceksiniz. Mesela harp ve savaş kelimeleri farklıdır. İstiklal Harbi doğrudur. Ama Dumlupınar savaşı

vardır. Türkçe"yi yanlış kullanıyoruz. Dilimiz çok yönden fakirleşti. Özellikle tercümelerde bunu daha yakından hissediyoruz.

(Mehmet Nuri Yardım"ın Nejat Muallimoğlu ile yaptığı ve Türkiye gazetesinde yayınladığı 10 Haziran 2001 tarihli mülâkatından alınmıştır.)

Hep 'huzurda' olmak!

Daha önce bahsetmiştim ya, tatilin çalışılarak geçirileni daha makbul. "Daha iyi bir gazete yapmak için neler yapılmalı?" konulu "tatilde mesai"den sonra İslâmiyât Dergisi'nin tertiplediği "İslâmilik Sorunu" meselesinin tartışıldığı toplantıya katılmak şansına da eriştim.

Üç gün boyunca devam eden tartışma intibalarımı sizlerle paylaşmak istiyorum.

Toplantıya İslamiyat Dergisi'nin yayın kurulu üyeleri, yazarları ve muhtelif ilahiyat fakültelerinde görev yapan akademisyenler ve bazı işadamları katıldı; açılışa Devlet Bakanı Prof. Dr. Mehmet Aydın ve Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun iştirakleri, bana göre nice zamandır hasretini çektiğimiz bir güzellik teşkil etti; dini ilimler sahasında daha önce akademik kimlikleriyle tanınan bu iki devlet adamı, toplantıdaki varlıklarını, diğer akademisyenlere eşit düzlem ve mesafede tutmaya gösterdikleri itina ile nazarımda çok saygıdeğer bir davranış gösterdiler. Meselâ Devlet Bakanı Mehmet Aydın, ilk gün tartışmalarına bir tartışmacı sıfat ve ehliyeti ile katkıda bulunurken, bakan kimliğini toplantı salonunun çok ötelerinde bir yerde bıraktığını hissettiriyordu. Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu ise kapanış değerlendirmesinde yaptığı kısa ve özlü konuşma ile entellektüel iklimden kopmadığını ve hiç kopmayacağını dervişâne bir edâ ile ihsas etti. İslâmiyat Dergisi'nin mânevi babası veya "aksakal"ı Mehmet Sait Hatipoğlu da yaptığı özlü açılış konuşmasından sonra bütün celseler boyunca olanca dikkatini tartışmalara yoğunlaştırmasına rağmen "dinleyici" kalmaktaki ısrarı ile dikkatimi çekti ve bana "tercih edilmiş sükûnet"in bazen nice aktif iştirakten daha tesirli olabileceğini öğretti. Prof. Dr. Hayrettin Karaman Hocamız, toplantıdaki samimi atmosferin timsali gibiydi: Ciddiyetten kopmayan nükteleri ve hemen herkeste uyandırdığı, "Hayreddin hoca ne der?" sualini daima hatırlatan tatlısert edâsı ile topluluğun kimyâsını tayin eden şahsiyetlerden biri oldu.

Toplantıda "İslâmilik" meselesi tartışıldı ve bu meselenin bilgi, hukuk, ahlâk, estetik ve siyaset sahalarına nasıl aksettiği üzerinde duruldu. Katılımcılar arasında felsefe disiplininden gelen gençlerin bir nitelik ekseriyeti teşkil etmeleri yüzünden oturumlarda bir ara tartışma konusundan uzağa düşülerek "akademizm" tuzağına düşüldüğünü fark ettim; ne var ki hemen akabinde bu tutum yaygın bir şekilde tenkide uğradı ve özellikle genç öğretim üyelerinin, akademik iklime hâkim olan "tercüme dili"ni tercih etmeleri ciddi yakınmalara yol açtı. Daha çok dinlemeyi tercih eden bir katılımcı sıfatıyla ben de, İslâmî ilimlerde "din dili"nden uzaklaşılmasını, problemleri kavramak, dillendirmek ve tahlil etmekte vahim zihni zaaflara

yol açtığı tespit edebilmek imkânını buldum. Bu tenkidin, bizzat bu zaafa düşen genç katılımcılar tarafından itirafını ise, en azından problemin varlığı bakımından hayırhah bir gelişme olarak değerlendirmek lâzım.

Toplantı usulünde "sonuç bildirisi" şeklinde bir ortak metin kaleme alınmaması tercih edilmişti; esasen toplantıların basına kapalı olması ve nisbeten dar bir muhit içinde cereyan etmesinin temel sebebi, bu alanda fikir üreten kişilerin birbirlerini daha yakın mesafeden yüz yüze, söz ve göz mesafesinde anlamalarını, eleştirmelerini veya tanımalarını gaye edindiği için toplantıyı kendi açımdan başarılı ve verimli saydığımı belirtmeliyim. Bir problemin teşhisi, çözümü demek değildir ama çözüm için en hayati ilk şarttır ve bu şart bana göre yerine geldi.

Toplantının en leziz dakikaları, Engin Noyan'ın kapanıştan önceki gece davetlilere sunduğu minik resital ve sohbetti; "Kaldırımlardan" ismini taşıyan bu gösteri bize, Norveç'ten Meksika'ya, Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya yayılan minik konser repertuvarının, Şeyh Sadi'nin "Beni âdem âzâ"yı yek digerend" nüktesini bir kere daha hatırlatmasıydı. Bu arada değerli ilim adamı Ahmet Keleş'in bağlamasıyla sunduğu "Bozkırdan esintiler" isimli resitali ve "Gönül Nevâsı" isimli tasavvuf musikisi topluluğunun verdiği güzel konseri de minnet ve takdirle zikretmeliyim.

Eksik bırakmayalım: "İslâmilik nedir" sualine verilen cevaplar arasında benim için en kalıcı ve değerli olanı, Mehmet Aydın Hocamızın, "İslâmilik bir mânâda her an 'huzurda' olmaktır." tespitiydi

2003

29 Eylül

Dikkat; altında buzağı var! Zaman Gazetesi

29 Eylül

Mustafa Kutlu'ya, ''Tufandan Önce''ye ve hikâyeye dair Aksiyon Dergisi

28 Eylül

Islak peştemala sarılı takunya Zaman Gazetesi, Turkuaz

27 Eylül

Kendimizi tebrik ederiz! Zaman Gazetesi

22 Eylül

7601032332 Zaman Gazetesi

21 Eylül

İlle de benim konforum! Zaman Gazetesi, Turkuaz

20 Eylül

Parlak fikirler panayırında Zaman Gazetesi

15 Eylül

Türk Sünniliği ve Sünniliğin öteki yüzü Aksiyon Dergisi

15 Eylül

Darbeye darbe diyebilmek Zaman Gazetesi

14 Eylül

Teleskop Zaman Gazetesi, Turkuaz

13 Eylül

Algı kusuru Zaman Gazetesi

08 Eylül

Kadınlık halleri Zaman Gazetesi

07 Eylül

Sebati'ye açık mektup Zaman Gazetesi, Turkuaz

06 Eylül

Ateşteki kestane: Alevilik Zaman Gazetesi

01 Eylül

Türk ordusu: Bir dünya markası Zaman Gazetesi

Türk ordusu: Bir dünya markası

İç tehditleri bastırmaya yönelik operasyonlar ve ideolojik yörünge düzeltme gayretlerine mâtuf "darbe"ler hariç tutulursa, Kore'den beri Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hep milli sınırlar dışında görev üstlenmesi gerçeğinin altını çiziyorum:

Kore, Kıbrıs, Somali, Bosna, Kosova ve Afganistan'dan sonra Irak'ta yeni görevler üstlenmesine dair tartışmalar, Türk ordusunun yavaş yavaş bir "dünya markası" haline gelmeye başladığını gösteriyor; yeni fonksiyonuna uygun olarak ordunun temel eğitimden taktik ve stratejik hedeflere kadar açılan yelpazede yeniden yapılanması ihtiyacı âşikârdır ve Genelkurmay Başkanı Özkök'ün, 30 Ağustos konuşmasında "yeni konsept ve doktrinler üretilmesi" gerekliliğine işaret eden sözleri bu çerçevede değerlendirilmelidir. Özetle şöyle diyor Orgeneral Özkök: "Yeni dünyada akıl, bileğin gücünü etkisizleştirirken kendi gücünü yüceltmekte, kan ve barut kokusunun yerini bilgi ve itidal almaktadır."

Kendini referans gösteren kişileri hep istihzaya değer bulmuşumdur ama 9 Haziran 2003 tarihli Aksiyon dergisinde "Kalem İşleri" sayfasında yayınlanan, "Muhariplik ruhu ve sosyal bilimler eğitimi birbiriyle bağdaşabilir mi?" başlıklı yazım, zannımca konu itibariyle Türkçe literatürde benzeri pek nâdir özellik taşıdığı için zikre mecburum; konuya zengin bir tartışma boyutu getirebileceği düşüncesiyle bu yazının anafikrini ifade eden satırlarını iktibas etmemi hoşgörüyle karşılayacağınızı ümit ediyorum:

"Bugünün askerliği, dünden çok farklı; buna bağlı olarak askerî eğitim süreçlerinde çoğu gelişmiş teknoloji kullanmayı kolaylaştıran ve doğrudan muharebe ruhuyla ilgisi bulunmayan branşlarda subaylara birikim kazandırılması elbette çok tabii, hatta gereklidir. Türk Silahlı Kuvvetleri bu bakımdan dünyanın örnek orduları arasında gösterildiği gibi pek çok dost ülkeden öğrenci kabul etmesiyle göğsümüzü kabartıyor. Ne var ki yüksek lisans ve doktora eğitimi esnasında hukuk, iktisat, işletme, siyaset bilimi, yönetim gibi sosyal bilimlerde akademik kariyer yapmanın, muhariplik ruhuyla doğrudan ilişkisi olmadığı, hatta tam aksine bu ruhu zayıflatacağı kanaatini taşıyorum. Orduyu yönetenler, ordunun mümkün olduğunca dışa bağımlı kalmadan kendi işini görebilmesi için bu tarz eğitimi teşvik etmiş olabilirler. Muhtemelen haksız bir yorum sayılsa bile, askerlerin iş başa düştüğünde ekonomi yönetimi, para ve finans gibi konularda sivillere muhtaç olduğu, özellikle askerî müdahale dönemlerinde bu bakımdan sıkıntı çektikleri yolundaki söylentiler de bu ihtiyacı hatırlatmış olabilir. Netice itibariyle sosyal bilimler, birden fazla doğru ihtimâlinin her zaman geçerli olduğu, gerçeğin birden fazla çehreyle arz"ı endam edebildiği bir disiplin olduğu gibi, her nevi sonuç hakkında rahatça spekülasyona imkân veren yanıyla öğrencide düşünce esnekliği zemini oluşturmayı hedeflemiştir; keza sosyal bilimlerin 'Hümanist' yani insan merkezli bir karakteri vardır ve bu yönüyle sosyal bilimlerde uzmanlaşmak, öğrencide esasen mevcut bulunan 'muhariplik' ruhuyla zaman zaman çatışma içine girecektir. Sosyal bilimler, hakkıyla

tedris edildiğinde öğrencide bir asli karakter halini almaya başlar ve ikinci meşgale, ilkinin yerini işgal edebilir. Diğer yandan sosyal bilimle ciddi surette uğraşmak, seviyesi ne olursa olsun bir 'think tank', yani bir beyin fırtınası faaliyeti sayılır. Yedeksubaylığım süresince bize öğretilen en mühim askerlik prensibinin 'emri mütalâa etmemek' olduğunu hatırlıyorum. Birlikte görev yaptığımız genç muvazzaf subaylarla biz asteğmenler arasındaki en mühim fikri fark, işte bu 'emri mütalâa' meselesi etrafında yoğunlaşırdı. Bu kanaatlerin ışığında ordu mensuplarının, muharebe ruhunu zayıflatabilecek branşlarda ihtisas eğitimi görmelerinin yanlış olduğunu düşünüyorum."

Yanlış anlamak, hiç anlamamaktan daha kötüdür: Orgeneral Özkök'ün konuşmasında çizdiği TSK'nın yeni vizyonunu tarif ederken, "... geniş bir spektrumda görev yapabilecek derecede teşkilatlanmış, beka kabiliyeti yüksek, güvenli ve kesintisiz komuta"kontrol sistemine sahip, yaratıcılık özellikleri ön plana çıkmış, teknolojiyle barışık ve inisiyatif kullanabilen liderlere sahip (...) seçkin bir milli güç unsuru" şeklinde niteliyor. Bu nitelik çerçevesi doğru ve isabetlidir; endişem, yeni konsept uygulamasının zamanla "muharebe" ruhunu zaafa uğratacak biçimde yorumlanabilme ihtimâline dikkat çekmektir sadece.

Zira "yeni dünya düzeni"nde Türk ordusunun yükselen bir "dünya markası" niteliğini kazanmasına çok ihtiyacımız olacak.

Ateşteki kestane: Alevilik

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Almanya seyahati esnasında, cemevlerine yeterli destek verilmediği yolundaki bir soru üzerine söylediği, "Alevilik bir din değildir. Eğer bir din ise, ibadet yerine ihtiyaç vardır. Camiler ile cemevleri mukayese edilemez. Birisi ibadethanedir, diğer ise kültür evidir. Camilere sağlanan yardım cemevlerine sağlanamaz. Ancak cemevlerine yardım etmek isteyenler varsa, bu da engellenemez" şeklindeki sözleri Alevi Bektaşi Federasyonu tarafından tepkiyle karşılandı;

ABF Genel Sekreteri Kazım Genç haklı olarak, "Aleviler camileri ve cemevlerini mukayese etmiyor. Cemevleri de Alevi yurttaşlarımızın inanç, eğitim ve kültür yerleridir. Cemevlerimizde ibadet de yapmaktayız" diyor.

Aleviliğin ne olup olmadığı hakkında hüküm vermek gerekirse, ülkenin Başbakan'ına herhalde en son sırada söz düşmelidir, zira konu doğrudan inançla ve onun tarif ve kapsamıyla ilgili. Bu bakımdan Başbakan'ın sözlerini eleştiren Alevilere hak vermemek mümkün değil.

Ben Başbakan'ın yerinde olsam, "Alevilik nedir?" sualine değil ânında sözlü olarak, sonradan iletilmek üzere yazılı cevap vermek konusunda bile tereddüd ederdim, zira bu mesele tam mânâsıyla "ateşteki kestane". Bu tarifi kim ve nasıl yapacak? Aleviler, anlaşılır sebeplerle Sünnî ulemânın bu suale verdiği veya vereceği cevapları kaale almakta mâzur. Diğer yandan bizzat Aleviler de "Alevilik nedir?" sorusu üzerinde ittifak edemiyorlar ki bu tarif anarşisini

de anlayışla karşılamak gerektiğine inanıyorum, zira Aleviler de, leviliğin ne idüğü hakkında düşünmeye, yazıp"çizmeye ve yayın yapmaya başlayalı çok aman olmadı.

Aşağıda Aleviler tarafından kurulmuş çeşitli web sitelerinden kısa bir araştırma sonucunda derlediğim muhtelif cevapları sıralamaya çalıştım; bu cevapların isabeti veya isabetsizliği, tarif yapan kişilerin ehliyeti hakkında fikir yürütecek durumda değilim. Başbakan gibi benim de kendimce bir kanaatim var ama bu noktada kanaatimi kendime saklamayı tercih ediyorum. İşte bazı Alevilik tarifleri:

" "Alevilik çeşitli ve farklı kültürlerden, dinlerden, inançlardan aldığı ögeleri entezleyerek bünyesine alarak orijinal bir öğreti yaratmıştır. Alevilikte Hıristiyanlık'tan, İslamiyet'ten, Budizm'den, Mani inancından, Zerdüştlük'ten, Anadolu'nun yerli inançlarından vb. unsurlar görülür. Düşünüldüğünün tersine Aleviliğin İslamiyet'ten farkı, onun şartlarına, olmazsa olmazlarına uzak duran bir felsefedir."

(http://www.aleviyol.com/aleviliknedir.htm)

" "Alevilik, Hz. Ali'yi sevmek, onun yolundan gitmektir (...) Alevilik bir mezheptir, bir yaşam biçimi, bir düşünce akımıdır. Hazreti Muhammed'i tanımak; ama ölümünden sonra diğer halifelerin değil, Ali'nin yolundan gitmektir. Aleviler Caferi mezhebindendir. Ama Alevilik, belki de Mısır ve İran'dakinin tersine, fazlası ile Anadolu'ya ve Anadolu'nun Türkmen halkına özgü bir tür İslam'dır." (http://www.munzur.com/alevi.html)

" Alevilik inanç, kültür ve toplumsal yaşamı kapsayan, 3 boyutlu bir öğretidir. Aleviler öğretilerini bir 'YOL' olarak tanımlarlar.

(http://www.sitecenter.dk/dabf/kisacaalevilik/)

" Sözlük anlamına göre Alevi, Hz. Ali'ye bağlı ve ondan yana olan kimse demektir. Alevilik ise genel olarak Hz. Ali'yi sevmek ve onun soyunun, yani Ehli Beyt'in yolundan gitmek olarak tanımlanabilir.

(http://kawaa.sitemynet.com/alevilik.htm)

" İnsanı merkezine koyan, (insanı merkez alan) Anadolu'ya özgü, eşi ve benzeri olmayan bir felsefe, bir inanç, bir yaşam biçimi, bir kültür, bir öğreti ve hatta bunların tümünü de aşan bir toplumsal olgudur.

(http://www.hubyar.org/alevilik.htm)

" Alevilik İslam'ın bir mezhebi değildir. İslam kılığında çıkmış fakat zaman içinde Zerdüşt, Şamanizm, Hindu, Budist ve daha birçok İslam öncesi din ve kültürlerin mirasına sahip çıkarak yeni bir sentez oluşturmuştur... Aleviliği bir İslami mezhep olarak algılamaktan ziyade birer kültür olarak değerlendirmek gerekir (...) İslam'ın içinden çıkması tamamen tesadüfidir, zaten onla olan bağlarını da en kısa zamanda keserek dışa taşmıştır; özüne

dönmüştür (...) Dogmatik, değişmez kuralları ve biçimselliği kırarak, kendi nesnel kurallarını yaratacak olan özgür düşünceye taşınmıştır ve bu anlamıyla da artık İslami karakterini terk etmiştir."

(http://f27.parsimony.net/forum67194/messages/39.htm)

....

Bu konuda nihai kararı siyasi merciin değil, bizzat Alevilerin vermesi gerektiğini düşünüyorum.

Sebati'ye açık mektup

Eğri oturup doğru konuşalım: Açlık grevi bizi bozar, en azından beni bozar. Nâfile oruç konusunda bile "top sesi duymadan niyetlenmeye niyeti olmayanlar"dan sayılırım az biraz, kaldı ki açlık grevi? Hadi daha açık konuşalım; açlık grevi sol renkli bir protesto eylemi gibi görünür bana; en azından Türkiye'de bu işin patenti solculara aittir.

"Ne olmuş yani, solcular iki kere ikiye dört dese onu da mı reddedeceğiz" diye homurdananlar olabilir: Yanlış! Solcular genellikle iki kere ikinin dörtten büyük veya küçük olduğu noktasında birbirlerine düşüp fraksiyon icat etmekle tanınmışlardır; dolayısıyla, "daha şık bir ifâdeyle" solcu olmayan bazı memur sendikalarının maaş artışı için açlık grevine yatmasını, muhafazakâr tabiata uymayan bir "bid'at" olarak gördüğümü belirtmek istiyorum.

Misâl; Sebâti, bizim Sebâti!

Sebâti'yi tanımazsınız çünkü ismini değiştirdim; benim 25 yıllık arkadaşım. Şu günlerde emeklilik çağına erişmiş olması lâzım. Nice zamandır basından televizyondan takib ediyorum, bizim Sebâti son on senede sendikacılık işine bulaştı. Epeydir bir tenhada yakalayıp, "Yahu Sebâti, etme; memurluğun sendikası mı olur yahu? Vaktiyle bir işe girene kadar alnımızın derisi çatlamıştı, unuttun mu? Üstelik, 'üretimden gelen gücümüz' felân gibi garip lâflar da ediyorsun ki sana hiç yakıştıramıyorum. Memurun üretiminden ne olur arkadaş; bir hafta sonu pikniğinin yorgunluğunu dört günde çıkarana kadar akla karayı seçiyoruz. Gözünü seviyim bırak bu işleri!" diye sıkıştıracağım ama Sebâti her daim meşgul: Bir gün sendikalı üyelerle yol kesip polisten dayak yiyorlar, diğer gün dairenin avlusunda eylem koyup, çoluk çocuğun rızkını davulcuya"zurnacıya yatırıyorlar; hafta sonları otobüslere doluşup Ankaralara giderek Sıhhiye'de "Güçlüyüz, haklıyız, kazanacağız" cinsinden garip lâflar bağırıyorlar. Anlayacağınız Sebâti fena halde istim üstünde. Üstelik son zamanlarda bir de şube başkanı yapmasınlar mı bizim Sebâti'yi; Al eyle kulunu, zapteyle delini; Sebâti eve bile ara sıra gömlek değiştirmek için uğramaya başlamış.

İşçiler, "bizim tuzumuz kuru nasıl olsa" diye böbürlenmesinler; on işverenden sekizinin kamu kuruluşu olduğu bir devirde işçi sendikacılığının da suyunu çıkarmamış mıydık netekim?

Devlet öyle bir fabrika kurmuş ki, daha çalışmaya başlamadan feci halde zarar etmesi mukadder! Binbir torpille, pistonla işe kapağı atabilmiş garibanların birkaç sene sonra, "örgütlenelim, tekelci kapitalizmin uşaklarına emeğimizi sömürtmeyelim" gazıyla bir sendikaya yazılıp da, işyerlerinin daha fazla zarar etmesi için hazineden lokma koparmaya kalkışmasında bir garâbet yok mudur yani? Netekim o KİT'lerin kısm"ı küllisi birer birer kapandı, battı, üç"otuz kuruşa elden çıkarıldı; hiç unutmam, o devirde ehliyetinden başka hiçbir niteliği olmayan bir şöför, KİT'in genel müdüründen fazla maaş aldığı halde, zalim kapitalistlerin hâlâ kendilerini sömürdüğünü zanneder dururdu.

Bir dakika! Küçük bir özeleştirinin vaktidir: Acaba "Sol jargonla ifade edecek olursak" ben bir işbirlikçi, ya da komprodor burjuvazinin satılık uşaklarından biri olabilir miyim? Yoo, babam emekçiydi; ben de hâlâ emeğiyle geçinen birisiyim; yakın ve uzak akrabadan kimsenin fabrikası yok. Anlayacağınız "sınıfsal" bir itiraz değil benimkisi. Asgari ücretle iş bulduğunda sevinçten ağlayan nitelikli ve fakülte mezunu gençlerin, iş bulamayanlara göre vahim bir azınlık teşkil ettiği bir ülkede yaşayan sıradan bir insanım sadece. Şu safdil mantığıma göre bir işyerinde toplu sözleşme yoluyla ücret belirlenmesi için, işçilerin (veya memurların) nitelikli ve rekabete dayanıklı işgüçlerini masaya koymaları gerekir ve pazarlığın tam mânâsıyla "pazarlık" olması için işverenin de gerçekten "işveren" vasfını taşıması lâzımdır. Bizim gibi ülkelerde devletten işveren olmaz, olmuyor ve bu yüzden toplu sözleşmelerde belirlenen ücretler, üretimin mâliyeti olmak yerine "sosyal yardım" olmaktan kurtulamıyor.

Galiba fazla ileri gittim; bu lâfları okuyan patronlar arasında mutlaka, "bu çocukta cevher var; aferin" diyecekler çıkabilir ama işçi ve memur kardeşlerimiz arasında en hafifi, "satılmış, işbirlikçi, tekelci sermayenin uşağı" gibi iltifatlarla başlayan ve "yazıklar olsun"la biten sitem mektupları yazanlar daha çoğunlukta olacaktır. Mümkün; en azından gazete patronunun da netice itibariyle bir "patron" olduğunu bilmek bana yetiyor en azından.

Ciddi konulara girmeyi bir türlü beceremiyorum işte; netekim yine meseleyi yüzüme gözüme bulaştırdım; halbuki Sebâti'den bahsediyordum. Bizim Sebâti geçenlerde, "her kimin gazına geldiyse" "ben de açlık grevine yatacağım" diye kendini dolduruşa getirmiş. Geçen gün gazetede resmini gördüm; a, bizim Sebâti, beti benzi atmış, bilumum medyanın önünde iki seksen bayılmış yatmıyor mu? Tabii hemen hastaneye kaldırmışlar, serum bilmem ne derken kendine gelmiş lâkin serde sendikacılık var ya, "devam" diye gürlemiş, "ölmek var dönmek yok!"

Garibim Sebâti, işin tekniğini bilmiyor tabii; açlık grevi deyince yemeden içmeden külliyen kesilmek yok ki aziz kardeşim. El alem perhizi bile ya yemeklerden önce, ya da karnını bir güzel doyurduktan sonra yapıyor, duymadın mı? Açlık grevi dediğin iki öğün arasına getirildiğinde fevkalade sağlıklı, vücuda faydalı ve medyatik bir hâdisedir; öyle görmemişler gibi temelli yemeden"içmeden kesilirsen olacağın budur işte!

Yapma Sebâti, cep telefonunu hep kapalı tutuyorsun ama sana kamuoyu huzurunda sesleniyorum; açlık grevi böyle yapılmaz kardeşim, lütfen!

Kadınlık halleri

İki cins arasındaki âhengin nüktesi, kabaca eşitlikte değil, derûnî adâlette aranmalı; insanlığı zenginleştirecek şey eşitlik değil adâlet. Hiç bilmez misiniz, eşitlik adâleti incitir çünkü basit bir simetriden ibarettir ve simetri geometriye dairdir. Varlığını bildiğimiz bütün hayat türleri asimetrik; hikmetini bilebilmemiz ise imkânsız.

"Kadın yazar" kavramının simetrisi "erkek yazar" mıdır yani? Hayatın bize sorup durduğu ve cevabını beklediği sorulardan hangisine böyle geometrisi düzgün karşılıklar verebiliriz ki?

Eşitlik fikrinin telaffuzu ile Modernite hemdem sayılırlar; Modernite, eski dünyaya ait bütün kurum ve kavramların yeniden târif edilebileceğini ve dünyanın yeni baştan kurgulanabileceğini, varsaymıştı. Kâğıt üzerinde heyecan verici ve mümkün görünen bu tasavvurun en safdil rükünlerinden biri, eşitliğin iki cins arasında tatbiki kabil bir "ıslahat" (isteyenler devrim de diyebilirler) olduğu inancıydı. Netice mâlumdur; insan soyunun en fazla hakarete, zulme, kıyıma ve tabii adaletsizliğe mâruz kaldığı devir modern zamanlardır. Haydi "cins ayrımcılık" gözeterek yeniden kuralım cümleyi: Bilinen bütün tarih boyunca kadın cinsi, modern zamanlarda olduğu kadar aşağılanmamış, metâ haline getirilmemiş ve tüketilmemişti. Yanlış kurgulanmış teoriden doğru olgu çıkmaz: Modernizm, felsefî mânâsıyla yaradılışa meydan okumak, onun verilerini yanlış kabul ederek daha iyi bir dünya tasarlamaktır. Daha güzel bir dünya tasavvuruna âmennâ lâkin hesap yanlışına yanlış demeyecek miyiz?

Bu raddeden sonra kadın olmak, eski zamanlara göre çok daha zor; erkeklerle bütün alanlarda eşit rol almak ülküsünün yaygınlaşmasından sonra kadın cinsinin ruh kimyâsı bozuldu; bir türlü mutlu olamayan, bir türlü huzura erişemeyen yeni bir kadınlık hâleti mânidar bir çoğunluk teşkil etmeye başladı. Övünebiliriz, şimdi bizim de daha altı yaşından itibaren parlak bir kariyer için kamçılanan, tabiatına galebe etmesi için kışkırtılan ve günün birinde kendini, "ben ne yapıyorum yahu?" diye sorgulamayı aklına bile getiremeyecek kadar yorgun, meşgul ve mutsuz kadınlarımız var etrafımızda. Modern olmanın bundan âlâ göstergesi mi olur?

Yazarsın, çizersin, koşarsın; yönetir, kazanır, çalışırsın ama kariyerine ilâve ettiğin her parlak satırbaşının, tabiatında bir şeyler eksilttiğini hüzünle, çoğu kere telafisi imkânsız pişmanlıklarla fark edersin. Eşitlik istedin, işte eşitlik; üstünlük istedin, işte üstünlük; mutluluk da istiyorsun, keşke mümkün olabilse!

Erkeğin ezelî zaafı, kadına bakışında meknûz bulunan hükümranlık iştihasını terbiye edememek; halbuki en büyük imtihanlarından birisi budur; güçlüler âdil olmalıdır lâkin

güçlüler âdil olmamayı daha kolay bulurlar. Hepimiz tabiatımıza yerleştirilmiş çelişkileri denetim altında bulundurmakla mükellefiz.

Evliliğin biyolojik mânâsı nesli sürdürmek; mânevi karşılığı ise yekdiğerini mes'ud etmektir. Evlenen her çifte, birbirlerini mutlu etmek için yemin etmiş olduklarını da yeniden hatırlatmak lâzım belki de.

Eskiden kız çocuklarına "Saadet" ismi de verilirdi, artık tercih edilmiyor; "Özgür kız", mutlu musun? Heyhat; Mutlu artık bir eril isimdir ve sen onu hayatında nereye yerleştireceğini bir türlü kestiremediğin hürriyete tercih ettin!

Kadınlık halleri, kadınların değil insanlığın halleridir aslında; bir yanda cins ayrımcılığına karşı çıkar gibi dururken beri taraftan "kadınlık halleri"nin sadece kadınlara mahsus bir ezâ sebebi gibi algılanıp, bu gibi hicrânlardan doğan öfkenin nedense hep de "muhafazakâr ve orta yaşlı" erkeklere tevcih edilmesini garip ve mânâsız buluyorum. Dışardan güç gösterisi gibi görünse de, derûnî hicranların bu raddede dile pelesenk edilmesi zaafiyettir aslında. Bende tepkiden ziyade merhamet uyandıran bir zaafiyet.

Haydi haydi, insanlık hallerinden bahsedelim biraz da!

Algı kusuru

"28 Şubat sürecinde rejim gerçekten ağır bir irticâi tehdit altında mıydı?" sorusuna doğru dürüst cevap vermek, 28 Şubat'ı tarihteki gerçek yerine oturtmak anlamına gelir.

Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya'nın o günlerde Taha Akyol'a, "RP kapatılırsa irticanın nelere kalkıştığını görürsünüz" şeklinde konuşması bu açıdan çok mânidar. Taha Akyol, dünkü yazısında "derin bir endişe ile beklenen irticai ayaklanmalar hiç olmadı" tespitinde bulunuyor. Olmayacağını görmek için sosyal bilimlerin Türkiye pratiği birikimine sahip olmak yeterliydi ama 28 Şubat'ın ruhu, irticanın ayaklanacağı, devleti ele geçireceği hesabından güç alıyordu.

"Basit bir öngörü hatası" yapılabilir ama devletin çok ciddi kurumları, çok önemli ve üstelik fazlaca ihtisas bilgisi gerektirmeyen konularda yanılmamalıdır, zira bu hata neticede, "devlet toplumunu tanımıyor" biçiminde okunacak ve yorumlanacaktır.

Muhtemel bir "vaktinde tedbir almasaydık irticai ayaklanma olurdu" bahanesini tartışalım. Devrin başbakanına Ankara'nın göbeğinde inecek helikopter pisti bırakmayan, korumalarını nizamiye kapılarında ekarte eden, basına açık toplantılarda yüzüne karşı en ağır imalarla dolu laflar sarfından çekinmeyen, devrin içişleri bakanına çok çirkin tehditler savurmaktan kaçınmayan ve eğer doğruysa en üst amirinin yakasını destekleyecek kadar fevrileşebilen bir üslubun kendisine bir meşruiyet sebebi bulması gerekirdi elbette. Sual şu; meşruiyet gerekçesi asılsız ise, yapılan eylemlerin bugüne akseden anlamı nedir?

Tanımadığınız bir toplumu nasıl yönetebilirsiniz: Cevap, "ancak böyle"dir. Defalarca bizim devletin dağlara taşlara "hayatta en hakiki mürşit ilimdir fendir" vecizesini yazmasına mukabil ilimle, fenle hiçbir ünsiyet peyda edemediğini ve etmeye de niyetli olmadığını tekrarladım; yine tekrarlıyorum. Babadan kalma usulle veya postmodern kılıklı olsun, bir askeri darbeyi bi mâzur görebilecek tarihi şartlar oluşabilir (hafazanallah), lakin sıradan polisiye hadiseleri abartarak darbe yapmaya kalkışanlar, neticede ancak "darbeci" olarak kalırlar. O günlerde birtakım gazete ve televizyonların irtica haberlerini nasıl abarttıklarını görüyorduk; fark şurada: O "abartı"yı bugün herkes son derece net biçimde anlıyor ve fark ediyor.

Çoğu emekliye ayrılmış 28 Şubat yaranıyla hesaplaşmak gibi bir derdim yok; sahip olduğum sosyal ilim birikim ve pratiği, bizde yargının bu gibi hallerde "durumdan vazife çıkarmaya" hiç de istekli olmadığını söylüyor; hükmü tarih verecektir ama ülkenin mukadderatı üzerinde etkili kişilerin, atanmayla geldikleri halde sınırsız gibi görünen güç kullananların, çok vahim kararlarda bile asla tanımadıkları ve tanımaya yanaşmadıkları toplum üzerinde mühendislik yapmaya kalkışmaları dehşetle karşılanması gereken bir hadisedir. Nitekim bugünlerde aynı güçlerin YÖK meselesi üzerinden "derin muhalefet"e kalkışmalarını da aynı cümleden sayıyorum. Kimsenin Türkiye'de eğitim meselesinin ruhu üzerine derin tahliller yapmaya yanaşmadığını üzülerek görüyorum. YÖK, rejimin sarılmaması gereken burçlarından birisi olarak mütalaa ediliyor ve bu mesele ertafında böyle saf tutuluyor. Bu, yanlışı bir iltisak noktasıdır; işte yazıyorum, Yeni YÖK Kanunu, hükümetin istediği şekliyle çıkmış olsa bile yükseköğretim meselemiz iyileşmiş veya bazılarının zannettiği gibi mahvolmuş olmayacaktır. Devleti yönetenler galiba sadece toplumu değil, bizatihi devletin kendisini ve bürokrasiyi de tanımıyorlar; bürokrat da dahil her nevi insan kaynağının kalitesini artırmak için kanun yetmez ama gücümüz sadece kanunlarla oynamaya yetebiliyor.

Kendisini fiilen, gayet görünür ve elle tutulur biçimde soyup soğana çevirenlerin hakkından gelemeyen devlet, vehimleri paranoya haline getirerek darbe tezgahlamakta beis görmüyor.

Korkutucu olan işte bu "algı kusuru"dur.

Teleskop

"Hayır efendim, beni asla kategorize edemezsiniz; ben hiç bir sınıflandırmaya tabi tutulacak adamlardan değilim" diyemezsiniz: İsteseniz de istemeseniz de en azından biraz sonra izah edeceğim iki kategoriden birine mensup olduğunuzu kabul etmek zorundasınız. İnsanlar ikiye ayrılırlar; ömürleri boyunca bir teleskop vizörüne gözlerini dayayıp yıldızları seyredenler ve bu fırsatı hiç bulamamış olanlar.

Gerçekler acıdır, itiraf etmenize lüzum yok; ya ondansınız ya bundan!

Ben, nâm"ı hesabıma "tuzu kurular" veya, "keçesini sudan çıkarmışlar" sınıfına dahilim şahsen. Komplekse kapılmanıza gerek yok; teleskop vizöründen uzayı seyrettim diye size üstünlük taslayacak ve neticede kendinizi, "ben de adam mıyım yahu; bunca yıllık ömrümde ol görüp bir teleskop ile fezâyı seyredemedim" cümleleriyle berbat hissetmenize yol açacak bir tefahur gösterisinde bulunmak değil muradım. Olabilir, değil teleskop kullanmak, teleskobun ne olduğunu bile bilemeyecek derecede meselenin cahili de olabilirsiniz; netice itibariyle teleskop denilen meret, telefon direği gibi her köşebaşında mebzul miktarda bulunan bir âlet değil ki. Meselâ doktorların hasta dinlemek için kullandığı stetoskop âletini bilirsiniz; "kaçınız bu âleti kulaklarına geçirip de kalbinin sesini dinledi" diye sorsam, "evet, ben bu işi yaptım" diyenlerin sayısı yine vahim bir azınlıktan ibaret kalacaktır. Böyle şeyleri dert etmeye gerek yok ama sakın ola stetoskopu kulağınıza taktıktan sonra dinleme yerini parmağınızla fiskelemeyiniz (merak edenler deneyebilir tabii, günah benden gitti).

Evet, ben teleskoptan uzayı seyretmiş bir insanım ve yaptığım kabataslak hesaba göre % 1'lik mutlu azınlık grubuna dahil bulunuyorum. "Teleskoptan baktın da başın göğe erdi mi yani" diye sual ederseniz "elbette" derim; oturduğunuz yerden göğe ermek için teleskoptan daha elverişli başka cihaz var mıdır yani?

Tamam kabul ediyorum; bir rasathaneye filan gitmedim, bu işi bizim evin balkonunda, katlanır piknik masasının üzerine koyduğum dandik bir teleskop aracılığı ile yaptım. Üstelik teleskop bizim değil, Alper'indi. Alper bizim çocukların arkadaşı; bu işlere meraklı, hani şu suyla çalışan benzin motoru icat etmeye kalkışanlardan bir "fenni delikanlı". Vaktiyle yurt odasındaki dolabın içinde karınca kolonisi besleyip, haftasında bütün yurdu karınca istilasına uğrattığı için yurttan atılan bir delikanlı dersem gerisini tahmin edebilirsiniz. Koca şehirde şahsi teleskop sahibi belki de tek kişi. Teleskop derseniz öyle aman aman bir şey değil ama teleskop netice itibariyle. Vaktiyle kuzey vilayetlerimizde açılan Rus pazarlarından birinden düşürdüğü, yarım metre boyunda, baştan ayağa mikadan mâmul, her ayrıntısı zangır zangır sallanan uyduruk bir âlet. Öyle ki, âleti bir dakika kadar inceledikten sonra "Komünizm niçin battı" sorusunun cevabını kabak gibi görebiliyorsunuz.

Uzatmayalım, bu Mars dalgası zuhur edip de hani herkes gibi biz de balkona çıkıp, "işte şu!.. hayır o değil, o dağdan inen kamyonun farı.." sohbetine dökülünce ertesi gün Alper halimize acıyıp "teşkilat"ı uzunca bir poşet içine zulalayarak eve damladı. İlle de arabaya binip şehir ışıklarının olmadığı uzak bir yerlere gidip gözlemde bulunacaklar. "Yahu burasını Nevada çölü mü sandınız; polis görür pirelenir, jandarma fark ederse terörist diye zımbalar, kırın dizinizi de adam gibi balkondan seyredin ki biz de çöplenelim" dememe kulak asmayıp gittilerse de bir saat sonra döndüler; "öksüz oynaşa çıkmış/ay akşamdan doğmuş" meseli mucibince kalın bir bulut tabakası âfâkı kaplayınca...

Her ne kadar, "Yahu ne abartıyorsunuz; Mars hep olduğu yerdeydi zaten" diye heveslerini kırmaya çalıştımsa da bizimkilerin uzay gözlemciliği merakını bastıramadım; onlar balkona

çıkıp o dandik teleskopla Mars'ı avlamaya kalkışırken televizyon seyretmek o anda bana daha cazip göründü. Aslında içim gidiyor ama çoluk"çocuğun yanında hevesli görünmek istemiyorum. Aradığım fırsatı iki gün sonra yakaladım. Evde kimseler yokken teleskopu yakaladığım gibi gökteki en parlak cisme yönelttim. Uzun uğraşmalardan sonra tek ayar düğmesi bulunan teleskobu mehtaba tevcih edip görüntüyü netleştirmeyi başarabilmiştim ama sonuç tam bir hayal kırıklığı oldu. Uzak gözlüklerimi taktığım zaman o kadarını gözümle bile görebiliyordum zaten. Vizörde beliren 100 bin lira büyüklüğündeki titrek görüntü o kadar cesaretimi kırdı ki Mars'ı, Venüs'ü aramadım bile. Ne de olsa Ay'a göre "kırk hopta bir hop" cesametinde bir şey olmalıydı, görmesem de olurdu pekâlâ.

Lâkin kariyer kariyerdir işte; yazarınız, âhir ömründe teleskop nedir görmüş, hatta ayar düğmesiyle oynayarak uzayın derinliklerini kendince taramış birisi olarak halkımızın % 99'una fark atmayı başarmış bulunuyor.

Darısı size; aklınızda olsun, teleskop almaya niyet ederseniz öyle dandik ve ucuz Rus mâmullerinden uzak durun ama kariyerinize ille de "teleskop görmüş adam" satırı ilave etmek istiyorsanız o başka.

Günün birinde elden düşme bir mikroskop bulursam onu da yazarım; söz.

Darbeye darbe diyebilmek

28 Şubat'la 27 Mayıs'ı benzer kılan en mühim unsur, her ikisinde de cihet"i askeri tarafından siyasi iktidarın alaşağı edilmesi dışında birer "darbe" olmalarıydı.

Darbe, devrim, ihtilâl, inkılâp; bugünün gençliği, bu kavramların meşruiyetle nispetini bilemezler. Serbest seçimler neticesinde iktidara hak kazanmış bir siyasi heyeti silah gücüyle alaşağı etmenin doğru adı "darbe"dir. Darbeye darbe diyemediğiniz zaman dilin kantarı yoktur artık. 10 Temmuz 1324'te (1908) ilân edilen II. Meşrutiyet'e İttihatçı takımı inkılâp demişti, hatta "inkılâb"ı azîm". 27 Mayıs'ın ilk yıllarını ilkokul sıralarında yaşayan bizim nesil, aynı Meşrutiyet kuşağı gibi darbeye "inkılâp" diyerek büyüdü. Her yılın 27 Mayıs tarihi yaklaşırken öğretmenimiz tahtaya "Ders: Tarih, Konu: 27 Mayıs İnkılâbı" yazar ve başlardı anlatmaya: "Meşruiyetini kaybetmiş iktidara karşı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin anayasal nizamı korumak ve kollamak vazifesini yerine getirmek maksadıyla..."

Hep dikkatlerden kaçmış bir ayrıntıdır: Adnan Menderes ve arkadaşları, 42 sene önce bu günlerde Yassıada Mahkemesi'nde anayasa nizamını tağyir, tebdil ve ilga suçunu işledikleri gerekçesiyle idam edildiler. İdam kararlarının altında bir mahkeme kararı vardı ama bu mahkeme kararının bırakınız "hukuki"liğini, kanuni olduğunu ispat etmek bile mümkün değildir. Aslında anayasayı çiğnemek suçunu işleyenler, meşru hükümeti zor kullanarak devirip, kendilerini yasama gücü ilân ederek ilk günden itibaren kanun çıkarmaya başlayan komite mensuplarıydı. Dahası var: Menderes ve arkadaşlarını anayasayı çiğnemek ithamıyla

idam edenler, aynı anayasayı bir yıl sonra ıskartaya çıkarmışlar ve kendilerini de "ölene kadar senatör" ilan etmekten çekinmemişlerdi. Bu iki hazin çelişki, hâlâ devrin darbecilerinin yakalarında kanayıp durur.

Darbecilerin beğenmediği anayasa, muhtelif değişikliklere uğramış olsa da aslı itibariyle 1924'te kabul edilmiş bir metindi. Bu anayasa metni, asla eskimediği ileri sürülen Atatürkçü retorik içinde yer almaz, halbuki neredeyse bütün maddeleri Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kaleminden ve tashihinden geçmiş olmakla Atatürk'e atfedilebilecek en sahih siyasi metin olmak özelliğini taşır. Durumu yeniden özetleyelim: Darbeciler 27 Mayıs'ta, 1924 tarihli Atatürk'ün anayasası ile amel eden ve bu anayasa hükümlerine göre seçilmiş meşru hükümeti, bu anayasayı çiğnedikleri ithamıyla idam ettirdikten sonra işbu anayasayı (zahir, "demode" buldukları için olsa gerek) ortadan kaldırıp yeni bir anayasa yaptırmışlardı.

Bu teşhis, benim sübjektif, keyfî ve taraflı yorumum değildir; aynen öyledir.

27 Mayıs meselesi, bizim ahalinin mâşeri vicdânında, Menderes'in nâhak yere asılması haliyle dağlanmıştır ("dağ"ı derûn" da diyebilirdik) ama hadisenin asıl vahâmeti, Ahmet Selim Bey'in çok defalar isâbetle kaydettiği üzre devletin temel mantığını, istikametini ve dengelerini yerle bir etmek noktasında tecelli etti. Bugün yaşadığımız her nâkısede, her olumsuzlukta 27 Mayıs darbesinin uzak"yakın hissesi var. O yüzden darbeye darbe demek önemli. Bu teşhis vaktiyle lâyıkınca konulamadığı için, hemen hepsi meşruiyetini 27 Mayıs'ı referans kabul ederek ispat eden bir dizi irili ufaklı darbe birbirini takip etti. Cumhuriyet'in askerî vesâyet rejimi karakterine bürünmesinin kökü 27 Mayıs'tadır. Politikacılara, asker"sivil bürokrata nispetle "beceriksiz, soyguncu, dejenere" gibi sevimsiz sıfatlar iliştirilmesinin milâdı da 27 Mayıs'tır.

27 Mayıs gömleğin ilk düğmesi; onu doğru iliklemeyince diğer darbeler sanki Türk siyasi hayatının mûtadı imiş gibi bir intibâ doğuyor. Muradım ne devr"i sâbık lâkırdılarına hararet vermek, ne de siyâsi hayatımızın en büyük mazlûmu Adnan Menderes'in şehâdet yıldönümünde kan dâvâsı dosyaları açmak: Görme engellilerden özür dileyerek ifâde etmeliyim ki, "köre körsün" diyebilmek de bir merhaledir; tıpkı, darbeye darbe, darbeciye darbeci diyebilmek gibi.

Türk Sünniliği ve Sünniliğin öteki yüzü

"Biz Türk Sünniler"in diğer Sünniler ile aynı noktada durmadığımızı tüm çıplaklığı ile gördüm. Zaten Yezit"e bile Hazreti Yezit diyen bu yaklaşımın sahibi olsa idik, hangi yüzle Şiilerin ve Alevilerin karşısına çıkıp konuşabilirdik ki?" Daha önce bu sütunlarda yayınlanan "Bir İslam tarihi kritiği veya Sünniler"in Aleviliği" başlıklı yazı hakkında çok ilginç bilgi ve gözlemler ihtiva eden uzun bir mektup aldım.

Yaz tatilinin bir kısmını İran"ı gezerek değerlendiren CHA İslamâbad muhabiri Harun Çelik tarafından kaleme alınan bu mektuptan, İslâm"ın Türkiye coğrafyasında büründüğü kendine

mahsus özellikleri vurgulaması bakımından sizin de haberdar olmanızı istedim. Küçük müdahaleler haricinde mektup aynen şöyle:

Şu "yezit" meselesi

Uzun zamandır Pakistanlı, Afganistanlı, İranlı ve Arap milletlerine mensub insanlarla birlikte yaşıyorum. Bu milletler içerisinde, İslam"ın alt başlıkları olan Sünni, Şii, Alevi, İsmaili, Kâzımi, Zeydi, Vahhabi mezheplerinden insanlarla sürekli birlikte olma imkanı buldum. Bu tecrübelerimin ardından vardığım hüküm şu oldu: Yazınızda başlığa çıkardığınız "Sünnilerin Aleviliği" yaklaşımının sadece biz Türkiye"de yaşayan Sünni Türkler"e ait olabileceğini üzülerek gördüm. Bunun felsefi boyutunu değil de, yaşanmış örneklerini dile getirmek isterim.

Mesela Yezit konusu. Biz Sünni Türklerde Yezit asla sevilmeyen bir kişidir ve biz Türk Sünniler arasında "Yezit" hakaret kelimesi olarak da kullanır.

Daha geçenlerde İslamabad"da bir üniversitede okuyan Suriyeli bir bayan Arap öğrenci ile bu konuyu konuşuyorduk. Yezit"ten bahsederken, "Hazret" ifadesini kullanması, "müminlerin emiri" demesi beni rahatsız etti. Kendisine, Yezit"in biz Sünni Türkler tarafından sevilmeyen bir kişi olduğunu, Peygamber"in torununa yapılan o ciğer-sûz hadiseye bulaşmış bu kişiye bizim kalbimizin düzelemeyeceğini dile getirince, "Siz Şiilerin etkisinde kalmışsınız. Sizin bu düşünceniz Sünniliğe aykırı" dedi.

Bu tartışmanın benzerini Yemenli bir Sünni ile de yaşamıştım. Yemenli bir doktor olan arkadaşım bana İmam Hüseyin için "O devrin müminlerinin emiri Yezit"tir. Hüseyin ona başkaldırmış ve asi durumuna düşmüştür" demişti. Tabii ki buna ben tepki göstermiştim. Kendilerini Sünniliğinin orijinali, Sünniliğin sulandırılmamış yolunun müdavimleri olarak gören Arap Sünniler ile ne kadar farklı bir ruh dünyasına sahip olduğumuzun daha böyle onlarca örneğini yaşadım.

Akıllara ziyan bir adet

Bilmem bilir misiniz: Kuzey Afrika"daki Sünni Arap ülkelerinde, Hz.Hüseyin"in şehadet günü olan aşure gününü bir şenlik günü olarak kutlayan insanlar var. Ki bu istisna değil genel tavır. Ünlü Arap alim Prof. Yusuf Kardavi de, "Günümüz Meselelerine Fetvalar" isimli kitabında bu konuya bir bölüm açmış ve Kuzey Afrika"daki Sünni Arapların bu tavrının ifrat olduğunu dile getirmiş. Yani Sünniler, İmam Hüseyin"in şehadetini kutluyorlar. Bunu bir Sünni Türk"e kim anlatabilir?

Dahası var: Suriye"de müfrit Sünniler, düğün, şenlik vb. kutlamalarını özellikle İmam Hüseyin"in şehadet gününe denk getiriyorlar. Bu insanlar Harici falan değiller. Bunlar Sünni. Buna inanamadım ve Suriyeli bir Sünni öğretmen bayan arkadaşıma sordum. "Evet bunlar doğru hatta daha kötülerini söylüyorlar" dedi. Yani hocam şunu görmüş oldum ki, Muaviye

gibi, hutbelerde İmam Ali ve Ehl-i Beyt"e küfür ettirenlerin soyu tükenmemiş. Bunu Sünnilik adına yapmaları ve Sünniliklerine laf söylememeleri ise akıllara ziyan.

Pakistanlı Sünniler de, (Mevdudi"yi takip edenler istisna diyebiliriz) Araplara benziyor. Ehl-i Beyte, Sünni Türklerin duyduğu şekilde muhabbet duyan ve bunu dile getiren hemen "Sen Şia mısın?" damgasıyla damgalanır.

Arvasi: "Biz Türkler Alevi meşrep Sünnileriz"

Biz Sünni Türkler"in asla tasvip edemeyeceği yaklaşım ise Vahhabiler"in Sünniliği. Kendilerine Vahhabi denilmesini kabul etmeyen ve selefi olarak anılmak isteyen bu insanlar, kendilerini öz ve öz ehli sünnet vel cemaat yolunun takipçisi olarak görüyorlar. Ve bu anlayışta, bizim yani Sünni Türkler"in anladığı anlamda bir Ehl-i Beyt muhabbetine yer yok. Hele Yezit denen kişiyi eleştirmeye kalkışmak, onların gözünde büyük bir cürüm işlemeye eş.

Rahmetli Seyyit Ahmet Arvasi"nin Türk İslam Ülküsü isimli eserinde bir cümle okumuştum ki yıllar önce Sünni Türkleri belki de en güzel tanımlayan cümleydi. Arvasi "Biz Türkler Alevimeşrep Sünnileriz" diyordu. Ki bu ifade meseleyi neredeyse bir cümle ile özetlemiş.

Öyle ballandıra ballandıra Hz. Ali cenklerini dilden dile anlatmak, çocuklarına Hasan Hüseyin ismini vermek, bunlar Türk Sünnilerin işi. Bunu başka bir yerde ben göremedim. Rahmetli Haluk Nurbaki Hocamız gibi Ehl-i Beyt aşkından başı dönmüş değerli insanların, bu topraklardaki Sünniler tarafından tek kalemde "bu adam Şii" diye isminin çizileceğinden emin olunuz.

İran"da iken profesör ve molla seviyesinde Şiilerle görüştüm. Sünni Türkler"in Yezit"e bakışını, Muaviye ve Hz. Ali arasındaki tercihlerini, Ehl-i Beyt muhabbetini, Kerbela"yı, "Düştü Hüseyin atından Sahra-yı Kerbela"ya. Cibril var haber ver Sultan-ı Enbiyaya" diye yadedişimizi dile getirince bana "Sizinle bizim aramızda çok fark yok. Bu anlayış tüm Sünnilerde olsa aramızdaki sorunlar daha kolay hallolur" dediler. Hele on iki imam için "peygamberin torunlarını nasıl sevmeyiz yahu" deyişimi hayretle karşıladılar.

O kadar çok yaşanmış örnek var ki: Biz Türk Sünniler"in diğer Sünniler ile aynı noktada durmadığımızı tüm çıplaklığı ile gördüm. Zaten Yezit"e bile Hazreti Yezit diyen bu yaklaşımın sahibi olsa idik, hangi yüzle Şiilerin ve Alevilerin karşısına çıkıp konuşabilirdik ki?

Biz kesinlikle Arvasi Hoca"nın dediği gibi Alevi meşrep Sünnileriz.

....

Mektup böyle sona eriyor ve bu mektupta İslâm dünyasının niçin mâdun, ezik ve muktedirlikten uzak olduğunu ima eden nice ipuçları saklı.

Parlak fikirler panayırında

Argoda "artistlik", rol kesmekten daha fazlasını ifâde eder; doğrusu bu haliyle bu sıfatı daha ziyade hükümete kafası bozuldukça kuş uçuran, Meclis'te kağıda bir şeyler yazıp balkondaki gazetecilere gösteren bazı CHP milletvekillerine yakıştırıyordum; haksızlık etmişim; Türkiye'nin bir dizi film sağanağına tutulmasından mıdır nedir, ortalık artistten geçilmiyor.

"Haydi kızlar okula" diye bir kampanya var meselâ; duyan zanneder ki, bu çağrıyı yapanlar fikrinde samimidir; halbuki başörtüsüyle okula gitmeye kalkışan kızların encâmı ortada. "Efendim başörtülerini çıkarsın da gelsinler, siyasi eylem yapıyor bunlar" denildi. İyi ya, yanlış düşünüyorlarsa "okul"da doğru düşünmeyi öğretirsiniz, önyargılarını yıkarsınız. "Hayır, bunlar kesin inançlı; bu kızlar okullarımıza gelmesin" diyen kimdi peki?

Kızların okuması filan gibi samimi bir endişe var mı şu çağrıda?

Eğitimi bir şahsiyet tamamlama, dünyaya açılma projesi gibi görüyorsanız evvela başörtülü kızlara bir "vaktiyle hata ettik; haydi kızlar okula" demeniz gerekmez miydi? Üstelik onlar çağrısız, kampanyasız kendi istekleriyle, ailelerinin teşvikleriyle okul kapılarına gitmişler ve yüzgeri edilmişlerdi. Bu kafa devam ettiği müddetçe kampanyaya inanıp okula giden kızlardan bazıları, başlarını örtmek istediklerinde bu defa şu tepkiyle karşılaşacaklar: "Haydi kızlar evinize", hatta, "Yürrü, ancak gidersin!"

Artistlik değil de ne yani?

Hayır efendim, eğitim fikrine değil samimiyetle inanmak, onun ne idüğü hakkında düşünen bile yok aralarında. Bir örnek: Özel Dershaneler Birliği adlı "sivil toplum kuruluşu" buyurmuş ki, irticacı dershanelere dikkat edilsin, bunlar başarılı öğrencileri kendilerine bağlıyorlar, kampa alıp sohbet toplantılarıyla çocukları yönlendiriyorlar. Peki ey eğitimciler, "eğitim" adını verdiğiniz süreç aslında yakındığınız şu fiilleri kapsamaz mı: Yani, "kendine bağlamak, toplu halde tutmak, yönlendirmek, etkilemek, kazandırmak". Tarife cesaretiniz varsa hep birlikte tekrar edelim; bütün eğitim süreçleri bir "şartlandırma" işlemidir aslında.

Üstelik marifetmiş gibi bir de "ağaç yaşken eğilir" benzetmesi yaparız.

Kimi, neye göre eğiyorsunuz; buna hakkınız var mı; hiç düşündünüz mü bunları?

"Ama o başka, çocukları, gençleri irticâcılar eğitmesin, biz eğitelim" diyecekseniz o başka. Senin dershanenin, diğerlerinden farkı ne arkadaş? Bütün dert dâvâ, adını telaffuz edemedikleri dershanelerin kapatılması ve açıkta kalan çocukların "laik dershaneler"e nakli olsa gerek zâhir?

Onbin muhtaç öğrencinin özel okullarda okutulması da benzer gerekçelerle engellendi. Farklı gerekçelerle ben de muhalifim ama bu kurumlarda suç işleniyorsa kapatır, sorumluları

cezalandırırsınız; kanunlara itaat ediyorlarsa oturduğunuz yerden dedikodu yapmayı bırakmalısınız en azından; gülünç oluyor çünkü.

Eğitim işleri hakkında Kara Kuvvetleri'nin mütalaa beyan etmesi problem teşkil etmiyor meselâ; her kurumun kendi eğitim ihtiyaçları çerçevesinde fikir beyan etmesi tabii, hatta gerekli ama şu kadar rektörün, bu derece ciddi eğitim meseleleri hakkında genelkurmay desteğinden hoşnutluk duymasında bile bir garâbet yok mu? Tek başınıza, birer eğitimci olarak fikrinizi savunacak tâkâti hissedemiyorsanız, bırakalım eğitim aracılığı ile problem çözmeyi, eğitimciler zaten kendi başlarına büyük bir problem teşkil ediyorsunuz demektir.

En iyisi şöyle yapalım: Kapatalım okulu dershaneyi; büyük para harcanıyor ama randıman düşük. Öğretmenleri kovalım, limon, maydanoz satsınlar; öğrenciler de perakende kağıt mendil, sakız sektörüne atılsınlar, müteşebbisliği öğrensinler?

Nasıl fikir ama?

Bence bu konuda fikir beyan edenlerin çoğundan daha ciddi bir görüş bu; tartışmayı teklif ediyorum.

İlle de benim konforum!

Bu satırları hangi şartlar altında yazdığımı bilseydiniz, muhtemelen yazarına karşı merhamete bürünmüş bir şefkat hissi duyardınız. Fizikî şartlar bakımından asla şikayet edilmemesi gereken bir büroda, sivri uçları verev biçimde kırılarak muhtemel ofis içi kazalara tedbir alınmış postmodern bir masada oturmaktayım. Daha önce hiç üçgen biçiminde bir masada oturmamıştım; bu yüzden yazının ana fikrine yoğunlaşmak yerine, tâ lise yıllarından beri her gencin zihnine musallat olan hipotenüs problemleriyle, meselâ oturduğum kenarın, sağımda kalan köşeyle kurduğu gizli cosinüs alâkaları ile uğraşıp duruyorum. Büro şık, dört misafir koltuğu, bir televizyon, klima cihazı, yarım metre kalınlığında günlük gazete ve dergi ve sair büro mefruşatı ile donatılmış bir yer burası. Ne var ki insan yine de konforda alışık olduğu şahsi standartlarını arıyor. Burası gazetenin Yenibosna semtindeki merkez binasının dördüncü katı; geçici olarak işgal ettiğim büro ise Türkiye'nin en acar ulaştırma habercilerinden Güntay Şimşek'in çalışma odası. Güntay'ın yokluğunda, onun bir köşesi dik açılı müselles masasına yerleşip bu yazıyı düzene koymaya çalışmak kolay iş değil benim için. Rahatlık batıyor bir kere; telefonu kaldırıp, hesabı gazete tarafından tediye edilmek üzere çay ısmarlamak hiç de mûtadım olan bir lüks sayılmaz benim için. Bugüne kadar çayımı mini tüpgaz ocağının üstündeki çift katlı alüminyum demlikte pişirmeye, kirli bardakları lavaboda kendi elceğizimle yıkamaya, öğle yemeklerini manav İhsan ve Osman kardeşlerin dükkânından aldığım domates, Tokat biberi, üzümle geçiştirmeye alışmışım ben. Ziyaretçilerim masamın gözlerinde ilim ve irfan katsayısını artırmaya yönelik kitap, dergi, rapor cinsinden basılı evrak veya delikli zımba, kalem açacağı, zarf"kâğıt gibi kırtasiye malzemesi bulunduğunu

zannederler ama aslında her bir çekmecesinde kurumuş zeytin, bayatlamış ekmek, bekletilmekten tahtaya dönüşmüş kaşar peyniri cinsinden yiyecek şeyler veya bıçak, çatal, kaşık, tabak emsâli mutfak malzemesi bulunduğunu benden başka kimse bilmez. Tertipli düzenli masaları da katiyyen sevmem. Saat başı masasının tozunu alan, topluiğne kutusundaki iğneleri bile hizasında tutan, israf olmasın diye mektup zarflarının ters yüzünü bile not kâğıdı niyetinde kullanmaya kalkışan pimpirikli tiplerden biri değilim. Bana göre masa tozu, dehânın tarlasıdır. Güntay'ın masası ise bürosuna lâf olsun diye masa koyan ve ancak hatırlı bir misafir geldiğinde masanın ardına geçerek profil gösteren bir işadamının titizliğini aksettiriyor. Nasıl rahat olabilirim ki?

Sizlere çaktırmadan kirliliğin ve pasaklılığın görünmeyen faziletleri üzerine yüzü şekerle kaplanmış bir telkinde bulunmak niyetinde değilim; pasaklılık pasaklılıktır. Bütün mesele pasaklılığın hangi noktadan sonra başladığında düğümleniyor. Kezâ insanın alışık olduğu konfor seviyesini ararken, ezkazâ kendini daha hijyenik bir atmosferde bulduğunda mûtadını özlemesi nasıl pasaklılık olarak nitelendirilebilir?

Anlamış olsanız gerektir: Sadece gazete çalışanlarına yönelik bir hizmet içi eğitim seminerinde "moderatör"lük yapmak üzere dört günden beri İstanbul'dayım. Moderatör ne demek ola diye merak ederseniz, itiraf edeyim ki bilmiyorum. Gazetenin sevimli ve hamarat Halkla İlişkiler Müdiresi Saadet Hanım'ın hazırladığı program taslağında bu kelimeyi görünce peşinen "sakın kötü bir şey olmasın" diye itiraz ettim. Akabinde, "Hocam kötü bir şey olur mu? Bir toplantıyı yöneten, tartışmaların aşırı uçlara doğru kaymasını engelleyerek denge unsuru olan kişi; 'modere' fiili kontrol etmek, düzenlemek, yanlışlıklardan arındırmak anlamlarına geliyor" yollu derli toplu bir açıklama gelince içimden "iyi yahu, fena bir şey değilmiş" diye müsterih oldumsa da, "Türkçesi yok mu bunun; yönetici diyelim meselâ" cümlesiyle atağa geçerek vaziyeti kurtarabildim. Hâsılı dört gün boyunca sabahın sekizinden öğleye kadar Türkiye'nin her köşesinden gelen genç habercilerle beraber olduk; öğleden sonra ise, "Ahmet Ağabey'e İstanbul'u nasıl sevdirir, onu nasıl eğlendiririz" fikriyle harekete geçen mutfak çalışanlarının (ki hayatı haber haline getirme safhasında emeği geçen herkesi kapsıyor bu "mutfak" tabiri) birbirinden cazip tekliflerini göğüslemek için büyük mücadeleler vermek zorunda kaldım. Hemen hepsini tereddütsüz reddettiğim bu tekliflerden birkaçını sıraladığımda hâlimi anlayabilirsiniz: Balona binip Kadıköy'ü yerden iki yüz metre yukardan seyretmek, Tophane'de nargile sefası yapmak, Dolmabahçe Sarayı'nı gezmek, Laila civarında sosyo"kültürel bir ibret sondajında bulunmak, Yeşilköy sahillerindeki Figaro sebze lokantasında "otçul" bir öğün geçirmek vb...

Nankörlük etmeyelim; son teklifi reddedemedim çünkü içlerinde "kifâfı nefs eylemek"le ilgili en mâkul ve câzip teklif oydu. Yolu düşenlere kesinlikle tavsiye ederim; evet mönüsünde birbirinden çılgın ve lezzetli nebatât yer almakla birlikle, fazlaca ısrar gösterenlere hardal otu

yaprağı ile servis yapılan hamsi kızartması da takdim ediliyor. Tek kelimeyle müthişti; akabinde gelen taze incir tatlısı tahammülfersâ bir keyfiyet.

Lâkin ne de olsa eziyet; ille de kendi konforum, ille de kendi konforum!

7601032332

Kendisi Ürdün, çocukları ise Amerikan vatandaşı; başlıktaki on haneli sayı Cem Uzan'ın Ürdün Haşimi Krallığı Resmi Gazetesi'nin 8 Eylül 1999 tarih ve 4377 sayılı nüshasında yayınlanan vatandaşlık numarası.

Türkiye böylesini hiç görmedi: Cem Uzan bu ülkede bir siyasi partinin lideri. Çocuklarına "geleceğinizi burada kurmayın" diyebilen ama Türk vatandaşlığının kaderini değiştirmek isteyen bir lider.

Ne gariptir ki Cem Uzan, hepsi editör hesabıyla bin vuruşu (ortalama bir paragraf) geçmeyen basit, sıradan ve hiçbir zihnî derinliği olmayan milliyetçi bir diskurla seçimlerde 2 milyon küsur oy aldı; bu sonucu "marazî" bulduğumu daha önce ifade etmiştim. Marazîlik Cem Uzan'ın hâlâ inkar ettiği bir başka ülkenin nüfus kâğıdını taşımasında değil, başarılı bir imaj kampanyasıyla "milli irade"nin zihnini bulanıklaştırabilmesinde. "Nereden bilebilirdik?" savunmasını hasbî bulmam; alâmetleri görünüyordu en azından: "Gel vatandaş geel; milliyetçiliğe ilaveten Capon teknolojisinin son harikası olan şu tarak ve ciletle birlikte köfte"ayran ve konser de bedava" nutuklarıya 2 milyon küsur oy almak, satıcı açısından bir pazarlama başarısıdır; alıcılara gelince...

Zâhir bunlara da alışacağız; belki gelecek seçimlerde, şunca yıllık ömründe TC pasaportundan başka kendine başka vatandaşlık uyduramamış politikacıların seçilme şansı düşük olacak: "Beceriksiz, hiç olmazsa bir Ürdün pasaportu ayarlamaz mı insan? Kendine hayrı yok, nerde kaldı bize himmeti dokunsun?" diye düşünecek seçmen. Belki köy kahvelerinde politikacı adaylarına şöyle sorular sorulacak çarıklı erkânıharpler tarafından: "Çocuklarını nerede okuttun; Türkiye'de mi? Yahu insan hiç olmazsa ABD'den bir master sertifikası ayarlar evlâdına. Sıradaki gelsin".

Hiç unutmuyorum, "Abi adam Amerikalıları bile mandepsiye bastırmış; elinden iş geliyor, becerikli!". Cem Uzan, işte bu gibi görünür ve hissedilir "tuttuğunu koparan adam" potansiyeli ile genç seçmenin takdirini kazandı. O günlerde kendisinin Ürdün, çocuklarının Amerikan pasaportuna sahip olduğu bilinseydi, galip ihtimâldir, barajı bile geçerdi diye düşünüyorum. Necip seçmen kitlemizin son tercihlerinde başarıya ve servete perestiş unsuru da ağırlıklı rol oynuyor çünkü.

Peki o pek milliyetçi, hafif de mukaddesatçı seçim nutuklarını nereye koyacağız bu tabloda? Milliyetçilikte Ürdün Kralına ağdalı arzuhaller yazıp, "soylu sancağınız altında bir nefer

olacağıma haşmetmeablarına söz veririm" sözleriyle vatandaşlık dilenmek var mı? Milliyetçi fikriyatın, siyasi yarışmalarda kullanılmasının tehlikesi şurada; milliyetçilik sosunun kıvamını ayarlayan kısa vadede hemen bir adım öne çıkabiliyor. Nitekim aynı tür milliyetçilik, bugünlerde farklı mahfiller tarafından farklı baharatlarla pişirilerek, dört benzemezli garip halitaları bir araya getirmek projesinin sosu niyetine çırpılmakta.

Bu gidişle din gibi milliyetçi duyguların da siyaset yarışında haksız rekabet unsuru sayılması ve laiklik kavramına Türkiye'ye mahsus yeni bir boyut getirilmesi kaçınılmaz olabilir. Türkiye'de siyasetin bir şekilde rasyonel temellere oturtulması gerekiyor. Milliyetçilik, tabii aidiyetin ötesinde bir rekabet nesnesi haline geliyorsa bünyede bir sakatlık olup olmadığından şüphelenmeliyiz. Politikada kimin daha sahici ve samimi milliyetçi olduğuna değil de, siyasetin teknik cihetlerinde ne derece ehil olup olmadığına bakılması daha serinkanlı bir değerlendirme olmaz mı?

Başta resmî ideolojinin kendine mahsus bir milliyetçilik noktasında sabitkadem durduğuna bakılırsa bu temennilerin suya yazılmış yazı gibi kalması, hatta kötüye yorulup, "bu adam milliyetçiliğe düşman" ahkâmları kesilmesi kaçınılmaz görünüyor. Anlayışla karşılarım; bu nükteyi anlayacak kıvama erişene kadar, öteki cebinde ecnebi pasaport taşıyan liderlerle idare ediniz efendim.

Kendimizi tebrik ederiz!

Başbakan ne kadar aksini ileri sürse de YÖK Tasarısı ortamı gerginleştirdi; bu arada Üniversitelerarası Kurul Başkanı Ayhan Alkış'ın, "görüşmelerde çok mesafe alınmışken üniversitelerde yapay tartışma yaratıldı"ğını belirten basiretli sözleri güme gitti. Meselenin aslını bir tarafa bıraktık ve "dedi ki, dedim ki" münakaşalarının yakıcı lezzeti üzerine yoğunlaştık.

Kehânete hâcet yok; tasarı tehlikeye girdi ve bu bâdireden sağ-sâlim kurtulup da Meclis'e gelmesi şu günlerde imkânsız görünüyor. İşlerin bu boyuta gelmesinde, Başbakan'ın böyle önemli bir konuda irticâlen konuşma kabiliyetine güvenip yazılı metine yaslanmayan yüksek tansiyonlu bir tarzda konuşmasının payını görmezden gelemeyiz.

Esasa gelmek vardı ama bu kadar usûl hatâsının yapıldığı bir iklimde esas, daimâ usûlün kurbanı olmaya mecbur. Esas nedir: Yeni tasarı yoluyla yüksek öğretimin kalitesini yükseltmek. Bu lâf kalabalığı içinde esasa dair ciddi fikirler serdedildiğini hatırlıyor musunuz? Daha düne kadar YÖK'ten şekvâ etmeyen yoktu ama bugün aynı mesele, neredeyse Cumhuriyet'in bekaasını ilgilendiren hayâtî bir problem haline getirilmiştir. "Hepimiz birer Kubilay'ız icâbında" sözleriyle yeni tasarı arasında alâka kurmak için hayalhânesini hayli zorlamak gerekiyor ama atılan taş yerini bulmuş mesele etrafında son derece sert ve tehlikeli olabilecek bir kamplaşma ortaya çıkmıştır. Başta ana muhalefet partisi olmak üzere, silahlı

kuvvetler, eski ve yeni cumhurbaşkanları muhalefet bayrağını omuzladılar. Cumhurbaşkanı Sezer, bir hafta içine sığdırdığı dört açılış konuşması ile kampanyaya ağırlığını koydu; konuşmalarının muhtevâ analizine şahsen gerek görmüyorum çünkü, ne anlama geldiği çok su götürür "üniversiteleri siyasallaştırmayalım" cümlesinden başka yeni bir şey söylüyor değildir.

Sayı kalabalığı bir yana, Türkiye'de dünya kalitesinde fonksiyon icrâ eden üniversite sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor. Bu tesbit dünya kalitesinde fonksiyon icrâ edecek öğretim üyesi sayısının adedi ile doğrudan bağlantılıdır. Mevcut üniversitelerimiz arasındaki bu sert kamplaşma kısır döngü meydana getiriyor. İyi hoca, iyi hocanın yanında usta-çırak münasebeti içinde yetişir. Meselenin görünmeyen ama en acıtıcı ciheti, sayıca çoğunluk teşkil eden üniversitelerde eğitim ve araştırma fonksiyonlarının "mış gibi" seviyesinde yürütülmekte olduğudur; lisans eğitimi bir yana, isteyenler bu iddianın doğruluğunu, sadece son yıllarda üretilen yüksek lisans ve doktora tezlerinin kalitesine bakarak sınayabilirler.

Bu manzaraya bakarak üniversitelerde yeni bir atılım hamlesine ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz; benim şahsi kanaatim, bu atılımın illâ ki yüksek öğretimin temel teşkilatından başlaması gerekmediğidir. Şüphesiz kanun düzenlemelerine ihtiyaç duyulan alanlar da yok değil ama öncelik sıralamasındaki yeri gerilerdedir. Asıl ihtiyaçlar listesi, kanunla ıslah edilemeyecek kadar vahim ve kalabalık ama ilk ikisinden kısaca bahsetmeliyiz: Evvela öğretim üyesi, yani "hoca", Hoca yetiştirebilecek cinsten hoca. Hakikate karşı epistemik bir hassasiyet geliştirebilmiş, dünyadan haberdar, şahsiyeti gelişkin, evvelemirde ana diline mükemmelen hâkim, insan ilişkilerinde sıcak ve en azından işini yaparken sık sık cüzdanına bakarak "bu paraya bu eziyet çekilir mi" diye sızlanmayan cinsten hoca. Ardından kitap, kütüphaneler dolusu kitap ve işinden nefret etmeyen kütüphaneciler.

Üniversitemiz çok ama "akademik iklim" inşa etmekte başarılı değiliz; Tanzimat'tan beri aydınımız devlet memuru. İnsanın kendi ruhu için inşa ettiği zindanın yanında kanunun bahşettiği veya eksik bıraktığı özerklik nedir ki, münakaşası olabilsin?

Murad edilen hâsıl oldu; esası bırakıp usûl etrafında kamplaşmaya ve kavgaya başladık. Kendimizi tebrik edebiliriz!

Islak peştemala sarılı takunya

Evvelâ kötü haber: Nevval Sevindi'nin, setretmeye pek de gerek görmediği bir neş'eyle Der Spiegel'den aktardığı habere göre erkekler, 5 bin batın sonra neslen münkariz hale geleceklermiş. Astronomların "Eyvahlar olsun; iki milyar sene sonra güneşin enerjisi söyünecek, kabarıp büyüyecek ve dünyamızı peksimete çevirecek" cinsinden savurduğu kehanetlere benziyor. Bunlar ya dayak yememişler ya da sayı saymayı bilmiyorlar. Haber doğruysa beş bin nesil, takriben 15 bin sene eder ey azizem: 15 bin seneye kim öle kim kala?

Nevval Sevindi'nin geçen hafta Turkuaz'da yayınlanan ve erkeklerin bünyesindeki Y kromozomunun ufak ufak tüymeye başladığı yolundaki yazısını ben de okudum ve şöyle düşündüm; "Evet bu harika bir nükte ama Nevval Hanım o nükteyi jelatinleyip humour kabiliyetimizin izanına terk etmek yerine, ıslak peştemala sarılmış hamam nalını gibi kafamıza vurmayı tercih etmiş!"

Niye böyle oluyor? Niçin ekseriyetle hanım yazarlar bir şey yazacakları zaman başlığa ille de bir "kadın" lâfzı bağlamayı uygun görüyorlar? "Azgelişmişlik ve kadın..., Modernite ve kadın..., Turizm ve kadın..."

Doğrusu bu tutumun derinliklerinde, "çoğu okuyucunun kanaatine paralel şekilde" senkronizasyon tutturamamış Feminist bir heyecanın izlerinden gayrı ciddi bir nesne göremiyorum.

Biz erkekler, kadınlara göre 6 sene daha önceden ölüyormuşuz; Nevval Hanım bu istatistiği genetik yapımızdaki deformasyona hamlediyor; ben olsam "çile"yle izah ederdim. Çile... Bilumum erkek milletinin saniye sektirmeden "şaak" diye cevap vereceği, "Ne çilesi ve kimden dolayı?" sorusunun cevabını açık bırakıyorum; ârifler anlar, ya ârifeler?

12 erkekten biri renk körüymüş de kadınlarda bu oran % 1'e düşüyormuş; iyi ya, renkli rüyâlar efendim; ben kendi hesabıma siyah"beyaz film tutkunuyum çünkü "öğünmek gibi oluyor ama" biz erkeklerde renk körlüğüne mukabil "imagination" kabiliyeti daha yüksektir. Bitmedi, bizde suç oranı yüksekmiş; olabilir: Bunca cürme neyin sebeb olduğunu da söylüyor mu istatistikler?

Kezâ alkolizmin erkeklerde iki kat fazla görülmesi hangi sebebe hamledilmeli: Birilerinin bunca yıllık ömründe "içiyorsam sebebi var" şarkısını dinlememiş olması garip!

Kadınlardan üç kere daha fazla konuşma özürlüsüymüş erkek milleti; fırsat mı kalıyor hanımefendi? İyi konuşmak, düzgün nâtıka sahibi olmak egzersiz meselesidir. Lâyıkınca fırsat bulabilmiş olsaydık biz de lafazanlıkta, çaçaronlukta elbette cinsimize mahsus birtakım rekorlar edinebilirdik!

Bakıyorum da kelliğimiz bile suç sayılıyor; keyfe mâ"yeşâ dökülmüyor o saçlar; "neden saçların beyazlanmış arkadaş / sana da benim gibi çektiren mi var" şarkısının sözlerini bu araştırmayı yapan ordinaryüs profesöre ithaf ediyor ve diyorum ki:

Keliz ve yakışıklıyız, başka?

Almanya'daki 8 bin Hemofili hastasının tamamı erkekmiş ve bunların tedavisi topluma çok pahalıya mal oluyormuş. Bu istatistiğe cevap vermeyi gönlüm kaldırmıyor; geçiyoruz. Ee, sonra; sonrası şu; kadınlar vaktiyle erkeklerle eşitmiş lakin zamanla erkekler hakimiyeti ele geçirip vaziyeti kültür kodlarıyla sâbitleştirmişler; peki, hanımların bu konuda zaafiyet

göstermesini neyle izah edeceğiz? Nevval Hanım bu noktada efsânelere sığınıyor; Yunan mitolojisi olmasaydı nereyi referans gösterebileceğini kimseler bilemez.

Ve neticeten diyor ki, "ey erkekler, 5 bin kuşaklık saltanatınız kaldı; ayağınızı denk alın, afra tafradan vazgeçin"; tamam, yazının sonunda bir espri esintisi var ama bu durum bana vaktiyle Reha Muhtar'ın otomobil enkazında sıkışmış adama sorduğu soruyu hatırlatıyor: "Acı var mı acı?"

Evet, acı var çünkü acıtıyor; her ne kadar işitme özürlüsü olsak da Nevval Hanım'ın şu an, "gerçekler acıdır çünkü" diye mırıldandığını işitir gibiyim. Ne gerçeği? Siz bana onbeş bin sene sonra doğruluğu sınanmak üzere analiz yapmak yetkisi verin bir kere; bakınız ben size başka ne türlü gerçekleri hikâye ediyorum?

Tamam, buraya kadar her şey gerçek sosuna bandırılmış latife niyetine sineye çekilebilir ama tepkilerden yakınmak da neyin nesi? "Etik değerler gazete kadar okuruna da lâzım" sözünden alındım ben. Takunyayı kafasına yiyen biziz, ne sağırlığımız kaldı, ne şaşılığımız ne de rekâketimiz. Birileri şöyle tatlı dilli bir otokritik yazısı kaleme alsa ne iyi olur diye düşünüyorum.

Erken ölüyor olabiliriz ama unutmayınız hamfendi:

Kahretsin; keliz ve bu hal bize çok yakışıyor!...

Mustafa Kutlu'ya, ''Tufandan Önce''ye ve hikâyeye dair

Bu adam, Merter"in pazarından tedarik edilecek haftalık alışveriş listesi yazsa oturur, kemâl-i zevk ve âfiyetle okurum. Gönlünüz ferah olsun; Tufandan Önce bir Mustafa Kutlu klasiği, yani iki saat zarfında zevk u safâ ile kıraat olunup hatim duasına geçilecek cinsten bir kitap.

Hikâyeci Mustafa Kutlu ile aramda ruh âşinâlığı var; kendisiyle gençlik eyyâmının son günlerinde tanışmış, bilişmiş olsak da sanki yıllardan beri birlikte yaşamış, hep aynı şeyleri düşünmüş insanlar gibiyiz. Ayrı şehirlerde yaşadığımız için, bir araya gelip de sohbet ettiğimiz zamanlar üst üste konulsa yarım günü bile geçmez ama ruh âşinâlığı da böyle bir şeydir işte. İşte o sebeptendir ki Mustafa Kutlu"nun eserlerine karşı tarafsız değilim; yazdığı her şeyi hasetle, merakla, muhabbetle ve imrenerek okuyor, sanki kendi elceğizimden çıkmış gibi sahipleniyorum. Belki de zihnimin bulanık sularında gördüğüm rüyaları üslûba çekmesi, yaşadığım çocukluk saadetlerini kâğıda dökmesi ve günün birinde yazmayı düşündüğüm hikâyeleri benden evvel davranarak canlandırması gibi sayıya gelmez şeyler var bu hesapta.

Aylar önce telefonda sohbet ederken o mâlum, "Tezgâhta ne var Kutlu?" sualine, "Siyasete atılıyorum yahu; siyasi bir hikâye yazıyorum" cevabını verince hemen itiraz ettiğimi hatırlıyorum, "Olmaz, sen bari siyasete karışma; sen bize alıştığımız lezzetleri sunmakla görevlisin; uzuun hikâyeler yaz bize." Dışarıdan okunduğunda şu konuşmanın, alışılmış

yazar-okuyucu münasebetinden farklı bir ton taşıdığı fark edilecektir; daha bir kelimesini bile okumadığım yeni hikâyesine "istemezük" itirazında bulunmanın en azından densizlik gibi yorumlanması muhtemel lâkin meyânımızda bu gibi nazlanmaları haydi haydi kaldıracak bir dostluk hukukuna güvenip nazlanmaktayım.

Kitabın piyasaya çıktığını gazetelerde okudum; her kitabını daha mürekkebi kurumadan yollamak gibi tatlı bir sünneti vardır hazretin! Meğer eski adrese gittiği için elime geçmemiş. Üstadla İstanbul"un Sultanahmed"inde, Kızlarağası Medresesi"nin taşrasındaki kaldırım gölgeliğine sıralanmış yarı açık mekânında buluştuk. Kim demiş ki Dersaadet ucu bucağı göze sığmaz bir handır? İstanbul dediğiniz Mustafa Kutlu için, tatlı tatlı hikâye ettiği küçük kasabalar gibi küçücük yer haline gelivermiş. Cağaloğlu"ndaki Dergâh yazıhanesi, Sultanahmet"te Kızlarağası Medresesi ve Merter"deki saadethanesi.

"Yahu yollayalı günler oldu, sen hâlâ kitabı almadın demek?" terânesiyle çantasından gıcır gıcır bir "Tufandan Önce" nüshası çıkarıp takdim ediyor; ânında "der-çanta" eyliyorum, yani başına bir kazâ gelmesin endişesiyle kendi çantamda emniyete alıyorum. Esasen kitap üzerine konuşmak vardı lâkin muhabbet teâtisinden edebiyata sıra mı kalır efendim? Gelsin çaylar, gitsin "otlu börekler". Az zamanda "halaka" genişliyor, Medrese yârânından gençlik arkadaşım, hemşehrim Yusuf Özarslan"ın mekânı teşrif ettiğini öğrenince yeni bir sarım-gülüm faslına düşüyoruz; konuşacak o kadar şey var ki!

Günün birinde Kızlarağası Medresesi yârânını Mustafa Kutlu hakkıyla kaleme alıp, andan dahi "uzuun bir hikâye" çıkaracaktır; o bahri tez geçip kitaba eğilelim şimdi.

Dedim ya, bu adam Merter"in pazarından tedarik edilecek haftalık alışveriş listesi yazsa oturur, kemâl-i zevk ve âfiyetle okurum ben. Gönlünüz ferah olsun; Tufandan Önce bir Mustafa Kutlu klasiği, yani iki saat zarfında zevk u safâ ile kıraat olunup hatim duasına geçilecek cinsten bir kitap. Taşra yârânının büyük siyaset pastasından nasiplenmek için nasıl iştahlanarak tabiat değiştirdiğini tatlı tatlı hikâye ediyor.

Mustafa Kutlu"nun beni imrendiren bir özelliği var; yazmıyor, hikâye ediyor. Sanki geçmiş zamanlardan artakalmış bir meddah, bir yatsı namazını müteakip kasaba kıraathanesinde kendisini dinlemeye müştak hususi bir cemaat karşısında fesini çapkınca yana yıkıp yağlığını boynuna dolayarak, "Râviyân-ı Ahbar ve nâkilân-ı âsar buyurmuş kim, vaktiyle şirin bir kasabada bir belediye reisi var idi" deyûben bir geçmiş zaman hikâyesi dillendirmektedir. Bu intibâı vermek için ara sıra sayfanın kenar perdesini aralayarak okuyucuya "hişt buraya bak" diye seslenen ve Hâce-i Evvel Ahmed Midhat Efendi merhûmvâri istidratlarla okuyucuyu kapıldığı ritimden bir nebze olsun dışarıya çağıran bir mûzip meddah gölgesi görür gibi oluyoruz. Ne yazmak, ne anlatmak; bence bu usta işi hünerin tam sıfatı hikâye etmektir.

Mustafa Kutlu, bütün bir edebiyatın munkabız durgunluklara daldığı şu demde Türk hikâyeciliğini sessiz sedâsız, taşra kasabalarının sükûnetinde bulduğu bir menfezden geçirerek

ona ferah-fahur yeni hacimler armağan etmektedir. Hikâye yazmaya heves ederek ne kadar acı acı bunaldıklarını anlatmaya gayret eden gençlerin haberi olsun; bu vadide anlatılacak daha çook hikâye var ve biz o hikâyelerin hepsini pür dikkat, kemâl-i zevk ve iştiha ile dinlemeye hâzırız.

Lâkin herkes sırasını beklesin; gün, "Tufandan Önce"yi konuşmak ve tadına varmak günüdür. Eline sağlık Mustafa Kutlu; kalem tutan ellerin dert görmesin aziz arkadaşım.

Mustafa Kutlu, Tufandan Önce, Dergâh Yayınları, İst., 2003- www.dergahyayinlari.com

AKLINIZDA BULUNSUN:

HAZRETİ ALİ CENKLERİ

Timaş Yayınları, Hazreti Ali Cenkleri diye bildiğimiz ve vaktiyle cami önlerinde satışa sunulan halk kitaplarını yeniden yayınlamaya başladı; seriden yayınlanan ilk beş kitabın isimleri şöyle: "Kesik Başın İntikamı", "Ejder Kalesi ve Nehrevan Cengi", "Hazreti Ali Ölüm Vadisinde", "Kaf Kalesi Cengi" ve "İbn-i Vakkas ve Malik Ejder Cengi".

Vaktiyle "cami önü edebiyatı" diye küçümsenen bu halk hikâyelerinden elime ne geçtiyse kurutma kâğıdının suyu emdiği gibi delicesine okumuştum. Yıllar sonra bu külliyatla yeniden karşılaşmak beni sevindirdi. Yılların tesiri diyelim; çocukluk günlerinde duyduğum heyecanı bulamadım; belki de bunda en mühim unsur, eski kitaplarda alışageldiğimiz savruk baskı düzenini, naif resimlendirmeleri bulamamaktı. Ne var ki Hazreti Ali Cenkleri diye bilinen külliyatın bizde çok farklı tesiri vardır; bu kitaplar, Sünni Türkler arasında Ehl-i Beyt ve Hazreti Ali muhabbetini besleyen en önemli kaynaklar arasındadır. Cenklerin yeniden basılmış olmasını, "geleneğin ihyası" olarak görüyor ve emeği geçenleri kutluyorum.

<b>ÇOCUKLAR İÇİN SEVİMLİ BİR PEYGAMBER TARİHİ DİZİSİ<b>

Timaş"ın bir başka yayıncılık başarısı ise ilkokul çocuklarına yönelik mini bir peygamber tarihi dizisi hazırlamak oldu: Hazreti Adem, Nuh, Yunus, İbrahim ve İsa için hazırlanan ilk beş kitap, çocuk zevkine hitap eden tarzda büyük ebada kolay okunur harflerle basılmış. Belkıs İbrahimhakkıoğlu tarafından kaleme alınan ve can alıcı nükteleri ihmal edilmeden üslûba çekilen hikâyeler çok başarılı metinler olarak dikkat çekiyor. Her sayfayı süsleyen renkli illüstrasyonlar ise Zaman gazetesinin genç ve kabiliyetli çizerlerinden Cem Kızıltuğ tarafından hazırlanmış. Kızıltuğ"un çizimleri hikâye resimlemekte yaşadığımız zamanların zevkine uygun yeni bir çığırı haber veriyor. Timaş Yayınlarını, okuma zevkine yeni berzahlar açan atılımından ötürü tebrik ederim.

Dikkat; altında buzağı var!

Çeyrek asır önce mahalli gazetede çalışırken, yani başmakaleden roman tefrikasına, ilan faturası kesmekten soba temizlemeye, misafirlere kahveden çay ısmarlamaktan odun kırmaya,

hâsılı yazı işleri müdürlüğünden helâ temizlemeye varana kadar bilumum işlerle uğraşırken haber de yazardık.

Bize göre herkesin lânetlemesi gereken bir haber yakaladığımızda kendimizce allayıp pullar, sonuna da, "bu konuda görüşüne başvurduğumuz vatandaşlar ateş püskürdüler ve demediklerini bırakmadılar" meâlinde haber metnine bitişik yorumlar attırmaktan da keyif duyardık.

Dünkü gazetelerden birinde aynı minvalde bir "habere giydirilmiş yorum" okuyunca gülümsedim ve "bu haberi Zaman Gazetesi'nin bir muhabiri kaleme almış olsaydı, karşılaştığı ilk editör filtresinde çöp kutusunu boylar, üstüne de iyi bir zılgıt yerdi" diye düşündüm.

Gazetenin ve muhabirin adını vermeyeceğim; maksad bağcıyı dövmek değil, üzüm yemek.

Haberin başlığı şöyle: "Okulda şiir ve romana özgürlük geliyor". Milli Eğitim Bakanlığı'nın Talim ve Terbiye Kurulu, bundan böyle yardımcı kaynak adı altında öğrenci ve öğretmenlere kaynak tavsiyesi yapmaktan vazgeçecekmiş. Bakan Hüseyin Çelik, bu yazıda adı geçmeyen gazetenin adı geçmeyen muhabirine yaptığı açıklamada, "tavsiye" adı altında gizli bir sansür gibi çalışan bu uygulamayı niçin kaldırmak istediklerini izah ederken, on bin fakir öğrencinin burslu okumasına dair düzenleme içinde bu maddenin de yer aldığını ve Cumhurbaşkanı'nın bu uygulamayı veto etmediğini söyleyerek, "bu tür kitapların seçimini okul yönetimi, öğretmen ve velilere bırakacağız" demiş.

Kısacası daha önce devletin sıkı sıkıya sahiplendiği bir hakka, yani öğrencilere hangi kitapların tavsiye edileceği imtiyazına son veriliyor; "biz bu işi merkezden yapmayalım, okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler karar versin" denilmekte. İlk bakışta çağın gidişatına uygun, hürriyetçi ve demokratik bir uygulama. Ama ya istismar edilirse, ya bilmem ne vilayetinin bilmem ne kasabasında bu uygulama kötüye yorulursa ne olacak?

İşte muhabirimiz de vatanını, milletini ama her şeyden önce kamu nizamını düşünen sorumlu bir vatandaş olarak bu müşkül muamma karşısında hayli düşünmüş olmalı. Hani tam bir, "Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcaya varır ya zurnacıya" durumu! "Bu kadar hürriyeti hazmedebilir miyiz bakalım?" endişeleri. Birilerine sorsa, "uzman görüşü" alsa iyi olacağını o da kestiriyor ama anlaşılan vakti yok. Ne yapmalı?

Bizim tam 25 sene önce 25 yaşında acemi bir gazeteci sıfatıyla yaptığımızı tekrarlamaktan başka çare bulamıyor; "Altında buzağı mı var?" ara başlığı ile haber sonuna eklenen kısmı gazeteden aynen okuyoruz:

"....... gazetesinin görüşlerine başvurduğu öğretmenler, imam hatip okullarını hatırlatarak, bu uygulamanın hoşgörüye hizmet eder gibi göründüğünü, ancak karşıt görüşlere hizmet edeceğini iddia ettiler. Bu arada tarikat yayınları konusunda da dikkatli olmak gerektiğini belirttiler"

Nasıl ama?

Kim iddia etmiş; öğretmenler! Kim bu öğretmenler? Efendim görüşlerine başvurduğumuz öğretmenler! Ne demişler? "Ya altından tarikat parmağı çıkarsa" demişler. Peki, böyle bir görüş alma hadisesinin aslı var mı? Tabii ki yok, nereden olsun? "Evvela ateş edeyim, kimliğini nasıl olsa yarın gazeteler yazar" hesabınca kaleme alınmış bir "gizli yorum" metni.

Bu küçük haber üzerinden işletilen "hürriyetten kaçış" fenomenini alıp YÖK taslağı üzerine koyunuz; olup bitenler daha berrak anlaşılacaktır.

Milli Eğitim Bakanı'nın, hükümetin işi zor çünkü "altında buzağı mı var?" şüphesi, hükümetin her icraatında muhaliflerin zihnine takılıyor, bir nevi "işletilmek", "gaza getirilmek" endişesi söz konusu.

Hastalığın adı güvensizlik!

Zaman gazetesi haberle yorumu birbirinden titizlikle ayırıyor; haber analiziyle, haber araştırma yazılarıyla okuyucusuna kendi yorumunu geliştirmek hakkını veriyor. Zaten farkındasınız, ben sadece bir kere daha altını çizmek istedim.

Güvensizliği izâle etmenin yegâne şartı saygıdır; karşılıklı saygı.

2003

27 Ekim

Prens Klaus'u morartmak! Zaman Gazetesi

27 Ekim

Eski Ramazanlar alıyorum Aksiyon Dergisi

26 Ekim

O tatlı güz üşümeleri Zaman Gazetesi, Turkuaz

25 Ekim

Gericiliğin alemi yok! Zaman Gazetesi

20 Ekim

Süpermarket loncalarında âhi kasiyerler! Aksiyon Dergisi

20 Ekim

Bu hangi lobinin gazı? Zaman Gazetesi

19 Ekim

Evet, bu bir tehdittir!.. Zaman Gazetesi, Turkuaz

18 Ekim

Bir takoz da İmam-Hatiplere çakalım! Zaman Gazetesi

13 Ekim

Tuluât, bâtıl itikad, futbol ve siyasete dair Zaman Gazetesi

13 Ekim

Mezhep taassubu veya Hz. Ali'nin abdesti meselesi Aksiyon Dergisi

12 Ekim

Theatral bir durum! Zaman Gazetesi, Turkuaz

11 Ekim

Aldı Çakuni... Zaman Gazetesi

08 Ekim

Mehmetçik; Gözümsün! Zaman Gazetesi

06 Ekim

Ordu-toplum ilişkilerinde yeni bir anlayış lazım Aksiyon Dergisi

06 Ekim

Patlıcan tava, dil devrimi ve Tuğrul Şavkay Zaman Gazetesi

05 Ekim

Bu Rusya iflah olmaz! Zaman Gazetesi, Turkuaz

04 Ekim

Hukuk krizi mi; hukuk adamı fıkdânı mı? Zaman Gazetesi

01 Ekim

Rampi.. Rampi... Zaman Gazetesi

Rampi.. Rampi...

Oohh, hepimizin gözü aydın; sular bulandı, hava puslandı... Havada mis gibi bir kriz kokusu...

Demirel, "Demokrasilerde çare tükenmez" derdi hep, doğruymuş; "çare", açıla"kapatıla sistemle yüz göz hale gelen DEHAP'ın, 3 Kasım seçimlerinden önce herkesin gözünün içine baka baka başvurduğu bir seçim hilesinden neşet etti.

Çetin Altan, boşuna mı, "enseyi karartmayın, iyi olacak" deyip durmaktaydı? İyi oldu; enseyi karartmadık. Siyasi buhran zilleri şaklatarak geldi kapıya dayandı. Ne demiş ecdâd, "gün doğmadan meşime"i şebden neler doğar?"

Bütün demokratik ve dahi anayasal güçler diken üstündeydi zaten; relax beyler; erken bir seçim hepimize çok iyi gelecek...

YÖK Tasarısı mı, "güldürmeyin beni" demişti hani rahmetli İsmail Arar. Gitti gider efendim, ol mevtâyı yerinden gayrı kimse kıpırdatabilemez. Alemdaroğlu'nun, Gürüz'ün, üniversitelerinin açılış konuşmalarında arslanlar gibi gürleyerek statükoyu savunan rektörlere büyük göz aydınlığı. Erken seçim rüzgârları, bir nefhâ"i ba's"ü bâ'del mevt gibi ruhlarımıza taze can vermekte. Artık birtakım teyakkuz hallerine son verilebilir; baksanıza hükümet bile, "YSK, DYP'ye açıktan milletvekilliği tahsis ederse erken seçime gideriz" diye gürlemiş; blöfe rest! Delikanlılığa da bu yakışır zaten; "Kordonboyu seyrine durmuş, titret efem vur dizin üste".

İcabında biz de Kubilaylar gibiii, kanımızın son nefesine kadaaar.." nutukları çeken allâmelerimiz artık kamuflaj üniformalarını çıkarıp avcı boy çukurlarını terk edebilirler. YSK ne karar verirse versin nurtopu gibi "belirsizlik dönemi"ne girmiş bulunuyoruz.

Oh be, oh!

Amerika da beklesin, Avrupa Birliği de; görmüyor musunuz birader, işimiz var; arslanlar gibi siyasi krizimizi bırakıp sizinle mi uğraşalım yani?

Baksanıza, DYP'liler, "seçim bizim gıdamızdır" demişler; doğru tesbit ki nasıl! Her genel seçimden altı ay, bilemedin bir sene sonra sabahları aç karnına bir kaşık fevkalade iyi olur; kuvvet şurubu gibi, dut pekmezi gibi iştah açar, zihne küşâyiş, adalelere mukavemet, dillere çalpârelik verir bu seçim mâcunu.

Seçim gibisi var mı? Matbaalar harıl harıl çalışacak; milletvekili aday adayları kesenin ağzını açıp dağ taş demeden yollara düşecekler; şoförler kazanacak, tamirciler, yedek parçacılar "ya

bereket" diyecek. Anket firmaları ortalığın tozunu alıp, şirketin möblelerini tazeleyecekler. Delegeler derseniz keyiften sekiz köşedir şimdi. Lokantalar, kebapçılar, pideciler, terziler, kıraathaneler dolup boşalacak... Tayin terfi bekleyen memur soluğu Ankara'da alacak...

Bereket yağacak piyasaya bereket!..

Onca bereketten gazeteci takımına pay düşmez mi hiç; bizim işlerimiz de açılacak; eskiden bir yazı için sabahtan akşama oflayıp puflarken şimdi konulardan konu beğeneceğiz.

Tartışacak bir dolu hukuk açmazlarımız olacak; hükümet meşru muydu değil miydi, çıkarılan kanunların hâlâ geçerli sayılır mı? Zamlar geri alınmalı mı, ödenen maaşların kanuni dayanağı var mı bakalım? E, bu durumda AB uyum yasaları da hepten geçersiz olur; kekâ!

Kriz değil mübarek, resmen yaşama sevinci yahu; adrenalin, bir nevi hayat hamlesi...

Oh be oh!

Demiştik zaten, "istikrar delikanlı adamı bozar, bize yaramaz" demiştik. Nitekim bozdu işte.

Piyasalar allak"bullak olacakmış; olsun! Erken seçimden daha mı mühim bu piyasa denilen şey, bugün bozulur yarın düzelir... hem düzelmese kaç para yani, alışmıştık zaten...

İstikrarsızlık yatırımları etkilerse peki, belirsizlik bürokrasiyi meflûç hale getirirse? Bir şey olmaz efendim, biz ne istikrarsızlıklar gördük, geçiniz başka?..

...

"Ey sağduyu, ey akl"ı selim, geldinse tahtaya üç kere vur" diyoruz; hatiften darbuka şakırtıları geliyor; çare yok, perküsyon o kadar baştan çıkarıcı ki ritme uymamak imkânsız!..

Rampi, rampi!..

Hukuk krizi mi; hukuk adamı fıkdânı mı?

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Tufan Algan'ın, "hukuka en uygun kararı vermeye, kamu vicdanını rahatlatan bir ortamı yaratmaya gayret edeceğiz" mealindeki beyanatını duyunca kulaklarıma inanamadım. Bugünlerde herkes alelâde şeyler için "inanılmaz" deyip duruyor; seksen kiloluk Sergen'in Chelsea'ye iki gol birden atması inanılmaz bir şey değildir meselâ; aynı maçta İlhan Mansız'ın aynı laubaliliği iki kere üst üste yaparak kendini attırması da inanılmaz bir şey sayılmaz ama inanılmaz olan işte böyle bir beyanatın verilebilmiş olmasıdır.

Adaleti temsil eden hanım sembolünü hatırlar mısınız; bir elinde terazi, diğerinde kılıç vardır. Tartacak ve hüküm verecek ama nasıl? Adalet timsalinin gözleri bağlanmıştır; eğer kararlarıyla kamu vicdanını rahatlatması gerekseydi gözlüğü bile olması lâzımdı. Halk arasında "adaletin gözü kördür" derler; aynı mealde, "Şeriat'ın kestiği parmak acımaz" diye bir söz daha vardır. Hepsi de adaletin tecellisi için yargı'nın "nasfet", yani "insaf, haklılık,

doğruluk" gibi değerleri yükseltmesi gerektiğini, karar verilirken "kamu vicdanı" gibi "yenilirse yoğurt, içilirse ayran" kabilinden tartıya gelmez kriterleri görmezden gelmesi lüzumunu hatırlatan sözlerdir. Sadece halk tâbiri değil bunlar, hukukun evrensel kıstasları da aynı nükteyi işaretliyor.

Sehiv diyelim, dili sürçtü diyelim geçelim ama bu söz tekzib edilmedi; "yanlış anlaşıldım, ayak üstü konuşurken muradına aykırı şeyler söyledim" denilebilirdi, duymadık.

Hukukçu değilim ama bu hallerde danıştığım hukukçu dostlarım var; onlar da, ben de bu beyânın klasik bir "ihsâs"ı rey", yani hâkimin gördüğü dâvâ hakkında karardan önce lehte"aleyhte fikir beyan etmesi olduğu kanaatine vardık.

Yargıya intikal etmiş konular hakkında fikir beyan edilmemesi gibi bir prensip olacaktı yanlış hatırlamıyorsam; "yargının aleniliği" başka şey, görüşülmekte olan bir dâvânın tarafı olup da, hakimler

heyetinin fikrini etkilemek için lehte aleyhte fikir beyan etmek başka. Yalnız bu dâvâ başka, mağdurlar konuşuyor, dâvâcılar konuşuyor ama hâkim de konuşuyor; bu kadar da değil, bütün basın"yayın âlemi, meselenin siyasi boyutunu irdelemek bâbından fikir beyanında birbiriyle yarışıyor.

Meselenin çok daha mühim bir başka boyutu, Yüksek Seçim Kurulu'nun 3 Kasım seçimleri ile ilgili olarak kanunun kendisine verdiği görevde hizmet kusuru işlediği ihtimâlidir ve ihtimâl son derece ciddidir. Türkiye bir hukuk devleti; hukukun görevini ihmâl ettiği problemlerin yol açtığı zarar, bu hadisede görüleceği üzre çok tahrib edici olabiliyor. Hukuk devletinde elbette hukuk adamlarının ihmâli meselesi de gözden kaçırılmış değildir ama galiba yeni bir krize sebep olmamak için Adalet Bakanlığı, bu yola tevessül etmekten kaçınıyor.

Üst mahkemelerin kararlarında mükemmeliyet aramak hakkına sahibiz. Tuz dediğin tuz gibi olmalı.

Seçimlerin iptâli veya statükonun aynen devamı halinde ortaya çıkması muhakkak siyasi problemler bu yazının ana fikrini teşkil etmiyor; gönlüme bırakılsa seçim sonuçlarının aynen tasdikini isterim ama hiçbir "istikrar" endişesinin "hukuk devleti" kavramının yıpranmasından daha doğru olacağına da inanmıyorum.

Hukuk devletinin lüzumu üzerinde tartışmanın mânâsı yok ama "hukuk adamı" kavramının lâyıkınca tartışıldığını ve bu fikre yeterince ehemmiyet verildiğini söylemek o kadar kolay değil. Hukuk kendiliğinden işlemiyor; onu hukukçular işletiyor ve bu noktada hukuk adamının, "âkıl, metîn, hakîm, müstakim, fahîm ve fatin" gibi kadim nitelikler yanında, Batı'da değer gören şekliyle "Hukuk nosyon ve formasyonu"na mâlik kişi olması gerektiğini tekrara hâcet yoktur ve bu mesele siyasi geleceğimizi tek başına tâyin edecek kadar önemlidir.

Keşke Adalet Bakanlığı rutin dertlerin üstüne çıkıp da şu âcil ve derin meseleyi masaya yatıracak zihin selâmetini bir an önce bulabilse...

Bu Rusya iflah olmaz!

Hadise çok boyutlu ve her yönüyle yorumlanması ciltler doldurabilir; sırf bizim gazetenin hanım yazarlarının meseleyi irdemeleri ve asla hatırımıza gelmeyecek bakış açıları bularak birazdan ayrıntılarını vereceğim skandalın farklı uzantılarını işaretlemeleri bile kendi başına bir çığır teşkil edebilir!

Efendim hadise şöyle cereyan ediyor:

Rusların ünlü Bolşoy tiyatro ve bale topluluğunu bilirsiniz. Ben bilmem, sadece duymuşluğum var. Bu yaşlara geldiğim halde bale denilen sanat dalından zevk duymayışımda bir anormallik olması gerektiğini hissediyorum; kabahat balede değil, bende tabii. Bütün dünyanın âkıl ve münevver adamları bale sanatından derûni zevkler istihrâc ederken, benim resmen can sıkıntısı nöbetlerine uğramaklığım sıhhat alâmeti değildir. Yeri geldi de belirtiyorum; Opera da aynı fâsiledendir ha!. Bilgi yarışmalarında lâzım olur kabilinden vaktiyle Maria Callas ve Pavorotti isimlerini hıfzımda tutuyorsam da, o kadarı bile şimdiye dek hiç gerekmedi. Canları sağ, ömürleri müzdâd olsun; benden öte icrâ-yı sanat eylesinler; uzaktan saygı duyarım.

E, hani hadiseyi anlatacaktım?

Meddahlığın da bir kavaidi var a benim canlarım; sabır buyurunuz!

Netekim bu Bolşoy Balesi'nin dünyaca meşhur balerinlerinden Anna Voloçkova nâm hanım güpegündüz işinden kovulmuş; ben "acans"ın yalancısıyım. Şöyle olmuş: Bolşoy yöneticileri Anna Hanım'a bir sabah, "sen artık işe gelme Madam Voloçkova" demişler. Voloçkova da hemen tahmin edeceğiniz üzre,

-Niye ki ne? deyince,

-Bizim baletler kendi aralarında bir toplantı yapmışlar (Balet, "bale yapan erkek" mânâsına geliyor; delikanlılığın lugâtinde böyle bir kelime olmadığı için izah ediyorum) ve demişler ki"biz bu Anna'yı artık havalara atıp tutmaktan bîzâr olduk. Moskova civarındaki inşaatlarda amelilik yapsak bundan evlâdır. Canımıza tak etti; çoğumuzda bel ve kasık fıtığı başladı; bu gidişle ya halter takımına yazılıp, balenin "tombişler" kategorisinde icra-yı sanat eyleriz ya da bu Anna'yı başımızdan alın diye sızlanıyorlar" izahatında bulunulmuş.

Bu lâfları duyunca merak edip, o âna kadar yarım kulak dinlediğim televizyon haberini bu defa "seyretmeye" başladım. Hani zannediyorum ki bu Anna Hanım, olimpiyat müsabakalarında menendini görüp "halimize şükür" diye tahtalara vurduğumuz cinsten irikıyım, lâakal yüzyirmi okkalık, pehlivan gibi geniş omuzlu, her tarafından adaleler fışkıran

gülleci esnafından bir duhter-i pâkizedir; fakat hayır, o da ne? Ekranda kuşlar gibi sekerek tek ayak üstüne hoplayıp yeniden ayak baş parmağı üzerinde düştüğü halde dengesi bozulmayan ve bu esnada "Balet" diye tesmiye olunan bir kısım personel tarafından karpuz gibi kucaklanarak havaya fırlatılıp tutulan balerin Anna, topu topu elli kiloluk, sıska, atletik ve hatta civa gibi hanımdır.

Meğer, bale sanatında bir hanım balerinin elli kilo civarlarına gelmesi, meslek argosunda "balıketli" veya resmen "şişko" kıvamına işaret ediyor imiş. Balet arkadaşların, "inşaatta çalışıp çimento torbası taşısak bu kadar zorumuza gitmez" diye yakındıkları mevzunun eni astarı işte bu kadar!

Lakin, başta da değinmiştim, meselenin boyutu bitip tükenecek gibi değil. Mesela Anna Hanım diyor ki, "iftira efendim; beni çekemiyorlar. Hayır yanlış anlaşılmasın, ağır olduğumdan ötürü değil, sanatımı çekemiyorlar. Saygıdeğer reisicumhurumuz Putin Bey'le ve Rus hükümet çevreleriyle yakınlığımdan uyuz olan bir kısım Bolşoy personeli, sanatımı işte böyle karalıyorlar!"

Buyrunuz bu da meselenin politik ciheti!

Buradan Bolşoy müessesesinin Balet personelini resmen kınıyorum; bir hanıma yapılabilecek en büyük tahkir ve tezyif (Bu iki kelimeyi, işini gücünü bırakıp hakkındaki yolsuzluk iddialarına cevap vereceği yere Türk dilinin inceliklerine hasreden İÜ Rektörü Alemdaroğlu iyice uyuz olsun diye kasden şuracığa dercediyorum), o hanımın ağırlığı ile ilgili olarak "oo maşallah, sizi biraz toplu gördüm" densizliğinde bulunmaktır. Birader, kadını çekemiyorsanız komünist deyin, liberal deyin, o da olmadı, "evine gidince başına türban sarıyor" veya "elinden gelse balede haremlik-selamlık tefrikine gidecek; öyle azılı bir gericidir o" filan diye iftira atın; centilmenliğe yakışıyor mu?

Bre densizler, bu Türkiye'de bir hanım için elli kilo ağırlık sıkletinde olmak, zaafiyet alâmetidir meselâ; bizde kantarın ibresi 60'tan başlar!

Daha nice yoruma müstahak incelikler var şu haberde lakin gördünüz yerim bitti; şu kadarını söyleyip gerisini hanım yazarlarımıza havale ediyorum:

Bu Rusya iflâh olmaz arkadaşlar; misâl Genç Osman!

Patlıcan tava, dil devrimi ve Tuğrul Şavkay

Tuğrul Şavkay'ın bir kitabı hakkında Aksiyon dergisinde bir tanıtma ve tartışma yazısı kaleme aldığımdan bu yana tam bir sene geçmiş. Rahmetli'nin siyaset bilimi ile de uğraştığını nereden bileyim?

Gelenek yayınları arasında çıkan "Dil Devrimi" isimli eserin (Doktora tezi) kapağına bakınca dikkatimi çeken Tuğrul Şavkay adını isim benzerliği sanmıştım; değilmiş. Dün aynı konuya,

"Zarif Bir Son Osmanlı" başlıklı yazısıyla Hilmi Yavuz da işaret etti ve Şavkay'ın ölümünden sonra onu yakından tanıdığını ileri sürenlerin aşçıbaşı külahıyla çekilmiş resmiyle hatırlamayı tercih ettiklerini belirtti. Tekrara düşmek endişesine aldırış etmeksizin aynı konuya devam ısrarımın sebebi açık: Galiba yakın çevresi kadar tarih, siyaset ve dilbilimi uzmanları da Şavkay'ı sadece patlıcan tava tarifi yaparken sevimli ve işe yarar bulmuş olmalılardı: "Aşçısın sen aşçı kal, giy şu önlüğünü ve bize niçin balık refakatinde niçin rakı içilmeyeceğini anlat!"

Halbuki Tuğrul Şavkay, son derece önemli ve doğru tezler geliştirmişti kitabında; o tezler sağlığında lâyıkınca ilgi görmedi, tartışılmadı ve şimdi de hatırlanmaya değer görülmüyor; bu bile tek başına fikir hayatımızın garip hastalıklarından biridir.

Şavkay, "Dil Devrimi" isimli siyaset bilimi çalışmasında özetle şunları ileri sürüyordu: "Milliyetçi olanların niçin milli bir dilden yana olmadıklarını anlayamıyordum. Öte yandan kendilerini solcu, ilerici veya düpedüz sosyalist sayanların dildeki milliyetçi tutumlarını anlamakta güçlük çekmekteydim... Ortada bir kavram kargaşası olduğu fikrine kapıldım. O günden bu yana Dil Devrimi meselesi bana hep bir siyasi anahtar olarak göründü".

"Dil Devrimi, bu çalışmada gösterilmeye çalışılan noktalardan da anlaşılacağı üzere, yeni bir ulus devlet için yeni bir dil 'yaratmak' olduğu kadar, daha önemlisi, bu dil aracılığı ile bazı siyasi gelişmeleri desteklemek amacını da taşımıştır" tezini Şavkay daha sonra şu delillerle tahlil ediyor:

"Dil devrimini gerçekleştiren kadro, dil bilimcilerden çok inançlı bir Kemalist siyasi gruptan müteşekkildir.

"Dil devrimi ile birinci derece ilgilenenlerin tamamı, Atatürk tarafından milletvekilliğine seçilmiş insanlardır. Kurucu heyet içinde milletvekili olmayanlar, zaman içinde Ebedi Şef tarafından Meclis'e alınmışlardır.

"Dil Devrimi, başlangıcından itibaren bizzat Atatürk tarafından dikte ettirilmiş ve yönlendirilmiş esaslardan oluşmaktadır.

"Devrimin yönlendirici kuruluşu Türk Dili Tetkik Cemiyeti, bizzat Atatürk tarafından kurulmuş, ilk başkan ve genel sekreter yine Atatürk tarafından seçilmiştir.

"Cemiyet, kuruluşundan itibaren bütçesini genel kaynaklardan karşılamış ve Atatürk döneminde bağımsız bir bütçesi olmamıştır.

"Devrim çalışmaları CHF ve onun yan kuruluşu mesâbesindeki Halkevleri ile yurt sathına yayılmış ve desteklenmiştir.

"Meselede teknik açıdan ehliyet sahibi sayılması gereken Dilbilimciler ise teze 'tam ve kusursuz destek' verdikleri ölçüde söz sahibi olmuşlar, tezde tereddüd izhar edenler ise tartışma dışına itilmişlerdir.

Tuğrul Şavkay'ın Dil Devrimi konusundaki nihai hükmünü, kendi diliyle şöyle özetlemek mümkün: "...dilin sadeleşmesi, ilk zamanlarda "tıpkı terimler alanında olduğu gibi" Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe'den tasfiyesi olarak anlaşılmak gerekir. Dil teorisinin ortaya çıkışından itibaren de dilde daha ılımlı bir tutuma gidildiği bir vakıadır. Yine de Arapça ve Farsça'ya gösterilen tavırdan temel bir sapma görülmez. Sadece uygulama biraz hafifletilir. Buna karşılık Kemalistlerin 'kültür dilleri' adını taktıkları Batı dillerine Türkçe'nin kapıları neredeyse sonuna kadar açılır (Age. s 97"99)"

Ciddiye almak gerekmese de Kemal Alemdaroğlu'nun bile kendince Türkçe allâmesi kesildiği bir demde, aynı konuda ilmi araştırma yapmış bir uzmanın, "galiba "devrâna muhalif" deyû" söylediklerini görmezden gelmek ilimle fenle ne kadar gayrıciddi bir muaşaka içinde bulunduğumuzu gösteren acıklı bir örnektir.

Hilmi Hoca'nın temennisi ne güzel duadır: Rahmeten vâsiâ!

Ordu-toplum ilişkilerinde yeni bir anlayış lazım

Eğer Cumhuriyetimizin kurulu-şunda bir "askeri vesayet" vakıası mevcutsa -ki mevcut-, bu fiili gerçeği veri kabul ederek ilişkileri sağlıklı bir diyaloga, muhatabını anlama kararlılığından yola çıkmış bir fikir alışverişi üslubu inşa etmeye ihtiyaç var.

Birkaç Afrika, Uzakdoğu ve Güney Amerika ülkesi dışında ordunun siyaset üzerinde ağırlığını hâlâ hissettirdiği ülke kalmadı; o istisnai ülkelerde bile yüksek rütbeli ordu mensuplarının Türkiye"de olduğu kadar sıkça politik demeçler verdiğini, görev alanı dışındaki konularda görüş bildirdiğini duymuyoruz; bu durumun basiret sahibi çevrelerde üzüntü ve endişe doğurduğunu da biliyoruz. Zira mûtad dışı her politik çıkışında ordu ya açık tartışmaların nesnesi haline geliyor, ya da kamuoyu ile paylaşılmayan fiskos ve dedikodulara malzeme teşkil ediyor ve her hâl ü kârda ordu, gündelik lâf tüketiminin önemli kaynaklarından birisi gibi görünüyor.

Algının psikolojik boyutu ihmal edilmemeli

Ordu, Türkiye"de rejimin gidişatından endişe duyuyor ve vaktiyle çıkarılmış kanunlardan aldığı yetkileri geniş bir yoruma tâbi tutarak rejimin yörüngesinde sapma hissettiği an muhtelif derecede tepki vermekten çekinmiyor. Bana göre asıl problem, ordunun olup bitenleri algılama şeklindedir. Bizlerin sıradan, önemsiz bulduğumuz bazı ayrıntılar, ordunun yüksek katlarında son derece vahim bir tehdit gibi anlaşılıyor. Bu yorum farklılığında, birbirinden kesin hatlarla ayrılmış iki farklı eğitim biçimi ve hayat tarzının tesirini görmezden gelemeyiz. Ordu kendi mensuplarını mümkün olduğu mertebe gündelik hayattan uzak tutmak eğilimdedir: Lise seviyesinden itibaren ordu, ihtiyaç duyduğu elemanları kendi eğitim kurumlarında yetiştiriyor. Bu okullara öğrenci kabul ederken son derece sert kriterlere başvurarak ayrıntılı soruşturmalarda bulunuyor; okulların müfredatı ve eğitim kadrosu yine

ordu mensupları tarafından belirleniyor. Okul safhası bitip göreve atandıklarında bu defa lojman-kışla parkurunda sürüp giden yıllar başlıyor. Ordu, kendi mensuplarını özel bir yargı sistemi içinde tutuyor ve temyiz safhasındaki itirazlar bile sivil hayattaki benzerlerine eş askeri yüksek mahkemeler tarafından karara bağlanıyor. Garnizon bünyesi içindeki orduevi, alış-veriş pazarları, berber, kundura boyacısı gibi unsurlar da göz önünde tutulduğunda bir ordu mensubunun neredeyse toplumdan yalıtılmış bir hayat sürdüğü ortaya çıkar. Askeri hizmetin tabiatındaki özellik, böyle bir tecrit hayatını gerekli kılıyor; bu anlaşılabilir bir şey.

Sivil toplum paşaları

Buna mukabil ülke yönetiminin anayasa gereğince sivil kadrolar tarafından yürütülmesi gerekiyor. Siviller, eğitim tarzı ve hayat görüşleri itibariyle askeri mantığı anlamakta zorlanıyorlar ve haklı olarak Batılı demokrasilerde olduğu gibi askeri konular haricinde ordu mensuplarının politik işlere karışmasından tedirgin oluyorlar. Türkiye"de sıkça rastlanan garâbetlerden birisi, sivil politikacıların bu tedirginliği açıkça ifade etmekte zorlanmalarıdır. Bir yüksek ordu yetkilisi politikaya müdahale anlamı taşıyan bir açıklama yaptığında meselenin muhatabı durumundaki siviller genellikle, "Saygıyla karşılıyoruz, ordu mensupları da bu milletin evladıdır. Mühim konularda onların da fikir beyan etmesi kadar tabii bir şey olamaz" benzeri sözlerle konudan sıyrılma eğilimi gösteriyorlar. Bu noktada basın dünyası "sivil siyaset"e yeterince destek vermiyor: "Falan komutandan şok açıklamalar", "Ordu yumruğunu masaya vurdu", "Paşalar tedirginliğini gizlemiyor" veya son günlerde gördüğümüz üzre, "Genç subaylar rahatsız" türünden manşetlerde müdahaleyi onaylayan, hatta teşvik eden ve meşrulaştıran bir tutum gösteriyorlar. Bu gibi hallerde destek korosuna sivil toplum kuruluşlarının da katılması, "elbette konuşacaklar; iktidar da ayağını denk alsın!" yollu destek beyanlarında bulunmasıyla ordu mensupları, doğru ve gerekli bir ikaz yaptıkları intibaını edinerek vicdanen huzur duyuyorlar. Dünyanın her yerinde sivil siyaset kurumlarına destek veren "sivil toplum kuruluşları"nın Türkiye"de tam tersine bir duruş sergilemesi, dikkate değer bir aykırılıktır.

Her yanlışın tashihi tarihe bırakılmamalı

Ordu mensupları, bu gibi hallerde kendilerine yöneltilen cılız eleştirileri genellikle "ordu düşmanlığı, antimiliter cereyanlar" veya düpedüz "bölücü, yıkıcı ve irticai akım mensuplarının karın gurultusu" gibi değerlendirmeyi tercih ediyorlar. Bu algı biçimi, ordunun mantığını bükülmez ve yanılmaz bir karaktere büründürüyor. Oysa ki dünyanın en itibarlı think tank kuruluşları da dahil olmak üzere içtihadında yanılmaz ve bükülmez bir "ratio"nun mevcut olamayacağını kimse hatırlatmıyor. Kaldı ki, yakın tarihte şahidi olduğumuz askeri müdahalelerden mühimce bir kısmının eksik ve hatalı algıdan doğan değerlendirme yanlışlarına dayandığını sadece tarih değil, o günlerde muvazzaf sıfatla görev yapan emekli generaller de itiraf edebiliyorlar.

Ordunun alternatifi olmaz; öyleyse...

Demokrasilerde bütün meşru güçler, birbirini dengelemek üzere kamu düzeni içinde yerlerini paylaşırlar ama bizim demokrasimizde orduyu dengeleyecek bir güç bulunmuyor; aslında bu cümlede, durumun garipliğinden doğan esaslı bir mantık hatası var, zira ordular demokrasilerde egemenliği bizzat kullanan anayasal bir güç olarak tarif edilmezler. Ordular "yürütme" erkine bağlı olarak görev yaparlar. Yürütme gücü, yargı ve yasama tarafından dengelenir, yani demokrasi denkleminde ordu yer almaz; onun içindir ki, kamu, yani bütün toplum adına silah taşıma ve kullanma yetkisiyle donatılmış ordu, kendi gücünü denkleme koymasın niyetiyle bütün demokratik rejimlerde yürütme gücüne bağlı olarak çalışır. Kağıt üstünde bizde de öyledir. Ordu, başbakana, hükümete ve bakanlar kuruluna bağlı olarak görev yapmaktadır ama aynı ordu, geçmişte olduğu gibi darbe yapmaya, yani amirlerini devirmeğe karar verdiğinde, bizzat ordunun emir-komuta zinciri haricinde hiçbir güç onu niyetinden alıkoyamıyor.

Yeni bir "Üç tarz-ı siyaset"

Böylece ordu, batılı demokrasilerdeki ordunun yerinden çok farklı olarak anayasada öngörülmemiş ve sadece kendisi tarafından denetlenebilen bir güç kullanma hakkını -uygun gördüğü an ve yerde- kullanıyor. Bu gücün tasarrufunda son derece titiz ve dikkatli davranmak lüzumu açıktır. Yukarıda izaha çalıştığım üzre ordu ile eşit şartlarda fikir alışverişi yapılabilecek bir platform, maalesef mevcut bulunmuyor. Bu tip siyasi beyanlar karşısında ne düşünüyor olursanız olunuz, tercihleriniz sınırlı kalıyor:

1- Kayıtsız şartsız destekleyebilirsiniz; bu karakterde bir destek, orduyu eninde sonunda yanlış davranmaya itecektir ve yakın tarihimizde misali oldukça fazladır.

2- Susacaksınız; konuşulması gereken yerde susmak sıhhat alâmeti sayılmaz. İltihabı yoğunlaştırır ve düşmanlık tavrını keskinleştirir.

3- Veya doğruya doğru, eğriye eğri diyebilmek cesaretini göstereceksiniz; peşinen belirtmeli ki sizi yanlış anlamaya, niyetinizi çarpıtmaya ve en olmadık yorumlara taşımaya kararlı çevreler, tespit ettiğiniz doğruları "yağcılık", yanlışları ise "ordu düşmanlığı" diye nitelemeye hazır beklemektedir. O zaman üçüncü şıkkı hiç düşünmeden kenara itecek, ilk iki ihtimal üzerine yoğunlaşacaksınız; her iki ihtimal de neticede riyâya götürecektir sizi.

Bir tesbit; bir teklif

Öyleyse ordu ve toplum ilişkilerinde yeni iletişim kanallarına ihtiyaç var. Eğer Cumhuriyetimizin kuruluşunda bir "askeri vesayet" vakıası mevcutsa -ki mevcut-, bu fiili gerçeği veri kabul ederek ilişkileri sağlıklı bir diyaloga, muhatabını anlama kararlılığından yola çıkmış bir fikir alışverişi üslubu inşa etmeye ihtiyaç var. Bu derece yoğun önyargıların titizlikle muhafaza edildiği iletişim iklimi, iletişimin bizatihi kendisini sabote eder. İşte bu

gerekçelerle kendi vatanperverliğini asla tartışma nesnesi haline getirmeye rıza göstermeyen birisi olarak, vatanperverliğinden asla şüphe etmediğim ordu mensuplarının, savunmasını ve zaman zaman yönetimini fiilen üstlendiği toplumla yeni iletişim kanalları açması zaruretine dikkat çekmek istiyorum.

Mehmetçik; Gözümsün!

Bu satırlar kaleme alınırken, Meclis başkan vekili, Irak'a asker gönderme ile ilgili Meclis kararının alınması için toplanan oturumun gizli yapılmasına dair teklife CHP'li milletvekillerinin itirazlarını reddetmekle meşguldü; sonuç belli değil ama Meclis'ten hangi yolda karar çıkacağı kesin: Asker Irak'a gidecek.

ABD'nin Irak'ı işgaline yardımcı olmak anlamını taşıyacak ilk tezkerenin reddi ne kadar mâkul ise Irak'taki yönetim kaosunun yatışmasına yardımcı olacak bu adımın atılması da o kadar gerekli. Tartışması bile abes. Basında heyecanlı bir lise talebesi mantığıyla yazılmış itirazcı yorumlar var: ABD yalakalığından tutunuz da 8,5 milyar dolara satılmak, yanaşmalık yapmak gibi ağır ve düşüncesiz yorumlar. Asker göndermemeliymişiz, şahsiyetli, bağımsız, özgür, onurlu davranmak günüymüş bu gün. Hani şu Serasker Paşa'nın, "Yarabbi, şu halayığın aklını bir geceliğine bana ödünç ver ki, bir gece olsun rahat uyuyabileyim!" diye yakarmasına hak verdirecek yorumlar. Anladık haber kutsal, yorum hürdür ama şu bıçkın antiemperyalist delikanlı ağızlarının yorumla ne alâkası ola ki?

"Hayden bre yiğitler" edâsıyla stratejik analiz yaptığını zannedenlere sormalı: Bugüne kadar Türkiye'nin Irak sınırlarının ne kadar kötü bir öngörüyle çizildiği hakkında hiç imâl"i fikr etmişler midir? Lozan'a imza koyan onca ülke arasında sene sektirmeden her yıldönümünde bizim gibi "kutlama" yapan başka ülke var mıdır bilmem ama Irak'a asker gönderme meselesinin derûnunda, sarp dağların hatt"ı bâlâsından geçirilen güneydoğu sınırlarımızın ne derece dahli olduğunu pekâlâ görebiliyoruz. Vaktiyle, "o hudutlar, ancak o dağların güney eteklerindeki düzlüklerde korunabilir" diyenler kötü çocuk muamelesine tâbi tutulmuşlardı. Bugün Türk askerinin görev yapacağı mıntıkalar, Türkiye'nin tabii güneydoğu hudududur aslında.

Gidip de işgal mi edeceğiz? Ne münasebet? Doğru dürüst tarih okumayanlara tarih, böyle garip istihzâlar gönderir; tabii anlayana!

Doğru, Türk askerinin bölgeye intikali ile kışkırtmaya çok açık bir ortam hâsıl olacak ama risksiz askeri harekât dünyanın neresinde rastlanır bir nâdidedir? Bu riski Amerika'nın işini kolaylaştırmak, Conilerin yerine saldırılara göğüs germek için gidiyor değiliz; bölgedeki tarihi misyonumuzu ifâ için orada olacağız ve olmalıyız. Türkiye'nin görünür ve bilinir çehresinin ötesinde bir "özgül ağırlığı" var; devekuşu gibi kafayı kuma gömerek görmezden gelmeye kalkışsak da Türkiye bir bölge gücüdür ve üstelik büyük bir bölge gücüdür.

Bu güç yeri geldiğinde elbette kullanılacaktır ve kullanılmalıdır.

Güneydoğumuzda ABD, yeni bir komşumuz haline geldi ve şu ana kadar biz bu gelişmelerin dışında bırakıldık; Irak'a bugün asker yollamaz isek, Irak'ın yarınındaki yerimiz ne olur? Askerimiz milletlerarası güvenlik hizmetlerinde fevkalade bir kariyer yaptı; aynı hizmeti Irak halkından esirgemek için "ABD yalakalığı"ndan daha ciddi bir sebep göstermek lâzım.

Türk askerinin asayiş ve huzurun temini bakımından bölgede kaydedeceği başarılar, yarının diplomasisinde masaya konulan bir ağırlık teşkil edecektir. Diplomaside kötek üstüne kötek yemeye alışkın zihinler için elbette rahatsız edici bir durum.

Türkiye risk alacak, tehlike göğüsleyecek ki, sözü hatırı dinlenir bir uluslararası aktör haline gelebilsin. Biz batı dünyasının ucuz ve peşin kredi açtığı Helenistik nostalji değiliz; Kıbrıs Rumlarının avucuna bırakılan bahşişi, bizim emekle, terle, riskle kazanmamız gerekiyor.

Meclis kararını henüz açıklamadı; şu an itibariyle gizli oturum devam ediyor ama yol bellidir; gözümüzün nuru Mehmetçiğe Irak'taki vatan hizmetinde üstün başarılar diliyoruz.

Gözümüzsünüz!

Aldı Çakuni...

"Maç oynanmadan kazanılmaz" lâfı, futbol denilen basit ama çok câzip oyunu târif eden en aklıbaşında aforizmalardan biri gibi görünüyor. "Aphorism", atasözü, özdeyiş, vecize demek; doğruluğunu sınamadan güvenebileceğiniz değer hükümleri.

Düşünürken, karar verirken, mantığı işletirken aramadan edemediğimiz koltuk değnekleri bunlar ama doğrulukları kendilerinden menkûl. Her birimiz istesek, birbirini nakzeden onlarcasını bir nefeste sıralayabiliriz.

Bir maç oynanmadan da kazanılabilir pekâlâ; kazançtan ne anladığımıza bağlı bir keyfiyet. Belki anlaşılması güç gibi görünecek ama Kartaca'nın diktatörü nibal'e bir dostunun ikazını bu çerçeve içinde okuyabiliriz: "Anibal" demişti dostu ona, "Düşmanlarını savaşta perişan ediyorsun ama galip gelmeyi bilmiyorsun!". Galebe etmek burada eylemin sonuyla değil, öncesiyle ilgili bir zihni üstünlük olarak tecelli ediyor.

Gerçek kumarbaz zarı atmadan kazanandır. Cemil Meriç'in hâlâ kadri bilinmemiş muhteşem "Hind Edebiyatı" adlı eserinde (daha sonraları "Bir Medeniyetin Eşiğinde" ismiyle yayınlandı) Mahabharata'dan nefis bir mesel nakledilir. Sultan Yudhisthira, Kumarbaz Çakuni ile varına-yoğuna zara tutuşurlar ve Çakuni her oyunda, zarlar atılmadan söylediği tek kelime ile galebe eder: "Kazandık!"

Ve çok eski bir Uzakdoğu hikâyesi hatırlıyorum: Hevesli bir genç, yaşayan en büyük okçuluk ustasından yıllarca ders alır, azmeder, büyük maharetler sergiler ve günün birinde oksuz yaysız, yüzlerce metre yüksekte uçan, gözle zor seçilebilen bir kuşu sadece bakışlarıyla avlamaya muvaffak olur ve gururla ustasına döner; takdir edilmeyi ummaktadır ama ustası, çırağının neyle uğraştığını merak etmez bile. "Ne" der sadece; "Neden bahsediyorsun sen?" Bunun üzerine çırağı okunu-yayını kırar; okçuluğa tövbe edip en yüksek hareketliliğin hareketsizlik olduğunu kabullenerek yeni çıraklık devrine ilk adımı atar.

Musiki de öyle değil midir; seslerin güzelliği, âhenkle sıralanması, güzel sözlerle döşenmesi, rûhu alıp bir yerden yüksek irtifâlara götürmesi değildir en yüksek mertebesi. Musiki bir sükûnet, hatta sessizlik sanatıdır. Sessizlik, sesi altın bir zarf gibi sarıp hissedilir kılar ve onu çerçeveler.

Onun içindir ki intikamın en kanlı biçimi affetmektir derler.

Bugün maçımız var; abartılara aldırış etmeyin, sıradan bir maç bu. Yarın ise iki kapalı spor salonunda iki maç birden oynanacak; futbol değil, siyaset müsabakası; nâm-ı diğer: Kongre.

Çok daha önceden kazanılması gereken karşılaşmalardan bahsetmeye çalışıyorum...

"Aldı Yudhisthira:

Binlerce arabam var, sancak direkleri altın. Sancakları ipek. Atlarıyla savaşçılarıyla kumara basıyorum onları. Kabul mü?

Henüz sözünü bitirmemişti ki hain Çakuni tek kelimeyle cevap verdi: Kazandık!"

Zaferi müsabakanın sonunda beklemek herkesin kârı; vasati akıl böyle emreder, mantık da öyle, lâkin öyle düğümler vardır ki çözmeye kalkışmak çözümsüzlüğü körükler. Bu, bizim alışkın olmadığımız bir zihni durum; anlamak da zor anlatmak da.

Kazandığını sandıktan sonra aslında kaybettiğini fark etmek diye bir hâleti zihnimizde canlandırabilirsek belki vuzuha yaklaşmış oluruz.

Çakuni henüz zarlar atılmadan kazanıyordu ama hikâyenin nasıl sonuçlandığını nasıl bilebilirsiniz?

Kazanıldığı için kaybedilmiş ne çok maç, ne çok dâvâ, ne çok meydan okuma hatırlıyorum ki neticede kaybedenler yerinmiş, kazananlar sevinmişti.

"Aldı Çakuni:

Koca bir servet yitirdin Yudhisthira, kardeşlerin de gitti elden. Ne atların kaldı, ne arabaların. Şimdi ne basacaksın kumara?

Aldı Yudhisthira:

Kendimi.

Sözünü henüz bitirmişti ki Hilebaz Çakuni tek kelimeyle cevap verdi: Kazandık!

Theatral bir durum!

En azından iki haftalık haberdi; dikkat bile çekmeden unutulup gitmesi tabiidir. Gazete kupürünü kesip saklamıştım ama nereye sakladığımı hatırlayamadığım için zihnimde kalanla iktifa etmek zorundasınız.

Farkındayım, ben asla iyi bir "araştırmacı yazar" olamayacağım. Bunca "araştırmacı" arasında bir tane de "unutkan yazar" bulunmasının bence hiç mahzuru yok.

Haber şöyleydi: Galiba Devlet Tiyatroları'nın bir yöneticisi basın toplantısı yaparak Mustafa Kemal Atatürk'e te'lif ödeyeceklerini açıklamıştı. Gazi'nin ünlü "Nutuk"unu tiyatro temsili haline getiren yöneticiler diyesiymiş ki, "Atatürk'ün Nutkunu isteyen alıp basıyor, yazarlar rahatça alıntı yapabiliyor, kimse de tek kuruş te'lif ödemiyor; halbuki Atatürk bu eserin haklarını Türk Kuşu'na devretmişti. Biz de bu noktaya dikkat çekmek istedik."

Ne güzel, ne asil bir jest!

Te'lif hakları konusunda bu kadar hassas davranan Devlet Tiyatroları'nı tebrik etmek lâzım. Lâkin açtıkları çığırın ardından hangi gelişmelerin yaşanabileceğini tahmin ettiklerini sanmıyorum. Evvela bu memlekette Atatürk ismini taşıyan binlerce cadde, stadyum, spor tesisi, okul, kamu binası, kültür merkezi var. Dünden bugüne yevmiye birer liradan te'lif hakkı hesaplansa da Türk Kuşu'na ödenmeye kalkışılsa, seneye kalmaz bizim mütevazı Türk Kuşu Kurumu, eloğlunun NASA'sına nal toplatır!

"O bütün millete mal olmuş bir milli önderdir; ismine te'lif ödemek gerekmez" diyebilir misiniz; diyemezsiniz çünkü Nutuk da en az Mustafa Kemal Paşa'nın ismi kadar anonimleşmiş bir eser; üstelik Atatürk bu eserde çocukluk ve gençlik hatıralarını anlatmıyor; kendi açısından Milli Mücadele'nin icmâlini ve müdafaasını yapıyor.

Öyleyse ya "Nutuk'a te'lif ödüyoruz" diye ortaya çıkanlara "biraz ağır ol bakalım" diyeceğiz, ya da Atatürk adının geçtiği her şeye te'lif ödeyeceğiz.

Milyonlarca kere çoğaltılmış yüzlerce çeşit fotoğrafı var meselâ. Kültür Bakanlığı bile Atatürk'e ait bu gibi poster ve takvimleri ücreti mukabilinde satıyor; bedava dağıtılanları hesaba katmıyorum ama parayla satılanların te'lifini hesaplamaya kalkışın bakalım neler oluyor?

Yüzlerce heykel var sırada. Heykeltıraşlarımız sağolsunlar, emeklerini esirgemeyip büstler, heykeller yapıyor ve yine Kültür Bakanlığı'nın yaptığı gibi "ücreti mukabilinde" isteyen belediyeye, vilayete, askeri garnizona veya resmi kuruluşlara satıp para kazanıyorlar. Kazandıkları parada gözümüz yoktur, lakin meselenin te'lif cihetini sormak hakkımız: Heykeltıraşın te'lif hakkı varsa, heykele konu teşkil edenin hakkı yok mu?

Atatürk'ün ismini kullanan dernekleri unutacak mıyız; Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş bile olsalar netice değişmez; onlar da Atatürk isminin kendilerine sağladığı avantajın te'lif hakkı cinsinden bedelini ödemelidirler. Müzeleri ıskalamayalım; dünyanın her yerinde olduğu gibi Atatürk'ün hatırasını taşıyan eşyaları sergileyen binalara bedava girilmiyor. "Efendim bu paralar netice itibariyle genel bütçeye giriyor; onları karıştırmayalım" denilebilir mi? Vatandaş o müzelere Atatürk'ün hâtırasını taşıdığı için itibar ediyor ve giriş ücretini de ödüyor. Öyleyse te'lifi ödenmeli.

İsterseniz sözü siyasetçi takımına hiç getirmeyelim; rahmetli İsmet Paşa'dan çiçeği burnunda genç politikacılara kadar vara-yoğa Atatürk'ü referans gösterip rakiplerine üstünlük sağlamaya çalışan bu arkadaşlar, te'lif hesabına vurulduğunda öyle bir zimmet yüküyle karşı karşıya kalırlar ki yedi cedleri gelse bu borcu tasfiyeye güçleri yetmez.

Bitmedi, sırada daha kağıt ve demir paralar, ziynet için kullanılan altın sikkeler, madalyonlar var; PTT'nin bol keseden basıp tıkır tıkır satarak para kazandığı pullar var...

E, ne yapacağız o zaman?

Çare şu; şirin olacağız diye kimsenin aklının ucundan bile geçmeyen bir buluş yaparak Atatürk'e te'lif ödemeye kalkışmak hiç de parlak bir fikir değil. Vazgeçeceğiz, hatta, "vaktiyle biz şöyle şirin bir buluş yapmıştık; ne günlerdi be" diye hatırlatmayacağız bile.

Birader, Nutuk'a ille de te'lif hakkı ödemek isteyen varsa, oturup baştan sona okur bir kere; onunla da yetinmez; Milli Mücadele hakkında Nutuk'ta ele alınan olayların ve iddiaların çok

yönlü sağlamasını yapacak sair tarihi eserleri de okur; onunla da yetinmez; o devrin tarihini, bütün arkaplan bilgileriyle, kişileriyle, kurumlarıyla, olaylarıyla, yanılgılarıyla hatmeder.

Ne, neymiş öğrenir, bilir.

Te'lif böyle ödenir.

Theatral durumlar yaratarak değil!

Mezhep taassubu veya Hz. Ali'nin abdesti meselesi

Bizde de eseri görülen taassup örneklerine rağmen mektupta hikaye edilen vahşet nümunelerine göre çok daha aklı başında, birlikte yaşama edebini asırlarca temrin etmiş bir kültür muhitinin içinde yaşadığımız için kendimizi şanslı saymalı ve nimetimizin kadrini bilmeliyiz.

İslâm"ın haberi kaynağında tek ama onun algılanma ve yorumlanış biçimleri niçin farklı? Bu sualin cevabı kendi içindedir: Algı ve yorum, haberin kendisinden farklı iki tezahür. Basitçe bir benzetme yapalım: Karanlık bir odadaki kandil, tutuşturulduğunda bütün eşyaları ve çehreleri farklı derecede aydınlatır. Aynı misâli insana ve insan toplulukların zihnine aksettirirsek durum daha değişik bir çehreye bürünür; "kulaktan kulağa"oyununda olduğu gibi haberin tekliği, onun değişmesine engel olamaz. O yüzden hatâ payını azaltmak için sâlim bir düşünceyle ilk kaynağa dönüp onu tetkik etmek çok değerli bir sınama işlemidir.

Sizlere birkaç hafta önce Cihan Haber Ajansı"nın muhabiri Harun Çelik"in mektubunu aktarmış, İslâm dünyası adını verdiğimiz kaosun uzak yerlerinde "İslâm haberi"nin nasıl farklı algılara konu teşkil ettiğinden bahsetmiştim. Bu hafta Harun Çelik"in bir başka mektubundan söz etmem gerekiyor; ilki kadar çarpıcı ve can acıtıcı ama bilinmesi lâzım. Sözü uzatmadan sizi mektupla başbaşa bırakıyorum:

Allah rızası için öldürmek?

Size bu satırları bir hayli üzgün ve bir o kadar kızgın bir ruh haleti içerisinde yazıyorum. Az önce merkeze göndermek zorunda kaldığım haber, bu ülkede yazmaktan en çok nefret ettiğim haberlerden biri yani ibadet ederken öldürülen Şiiler ile ilgiliydi.. "Cuma namazına giden "Şii Müslümanlar"ın bulunduğu otobüse saldırı: 7 ölü." Dört yıldır bu tür haberler yazmaktan gına geldik. İnanılacak, akıl alacak şey değil. Secdeye varmış insanları "Allah rızasını kazanmak" için öldürmek. Bu coğrafyada yaşadığım süre içerisinde gözlemlediğim şey şu: Din, cehalet ve taassup üçlüsü bir araya geldiğinde, dünyadaki en zehirli silah haline geliyor. Böylesi bir din anlayışı evlerden, ocaklardan uzak olsun. Bu haber için tüm ajanslar Şiiler"e saldırı ifadesini kullanmış; Sadece Şii deyince sanki bir başka dinin mensuplarından bahsediliyor gibi. Bu insanlar Şii Müslümanlar. Yani bizim mezhebi farklı din kardeşlerimiz.

Dinin kabuğuna, şekline ölürcesine bağlılık; lakin özünden sonsuzluk kadar uzak olmak. Bu insanlar cuma namazına gidiyorlardı. Allah"a kulluk vazifelerini yerine getireceklerdi. Lakin nasip olmadı. Din adına öldürüldüler. Tıpkı fanatik Yahudiler"in El Halil Camii"ndeki Müslümanların üzerine namaz kılarken ateş açmaları gibi.

Bunu yapanlar, kendilerine Sipahi-i Sahabe diyen, gözü dönmüş, -Haricilere rahmet okutan- bir topluluk. Kendilerini Peygamberimizin Sahabe-i Kiram"ına nisbet ederek, Şiiler"e düşmanlıklarını, Sahabe sevgisi ile izah ediyorlar.

Yakından şahit olduğum olayı nakletmek isterim: Sünni Sipahi-i Sahabe Örgütü, bu camide namaz kılanların üzerine yaylım ateşi açmış. Akşam namazı için camide bir araya gelmiş olan Şii Müslümanların mescidi kan gölüne dönmüştü. İbadet eden Müslümanlardan 9"u bir daha secdeden kalkamamıştı. Türkiye"de iken kendi kendime "Nasıl olur da Müslümanlar (!), Peygamber"in torununu, çoluk ve çocuğuyla birlikte, susuz bırakır ve ardından parça parça doğrar; Peygamber evladının başını keser; kundaktaki peygamber torununun böğrüne mızrak sokar? Buna inanamıyorum. Böyle bir şey sahiden oldu mu?" dediğim olurdu. Burada yaşadıklarımdan sonra, şimdi hiç şaşırmıyorum.

Bir ara, Sipahi-i Sahabe"nin lideri ile görüşebilmenin yollarını aradım. Pakistanlı bir dostum, "Bunu yapma. Sen bu insanları tanımıyorsun. İnan seni de öldürürler. Uzak dur" dedi. Ben de çok üstüne gitmedim. Hint alt kıtasında, Sünni, Şii, Hindu ya da Sih; bunların maalesef en anlamlı ortak özelliği, inançta fanatizm ve beraberinde gelen diğerini yok etme içgüdüsü!

Bir müslüman "ölüm dansı" yapabilir mi?

Afganistan: 20 yılı aşkın bir süredir bilfiil savaşın yaşandığı; kundaktaki bebelerin savaş şarkılarıyla büyütüldüğü, barut kokan topraklarda savaşın acımasızlığıyla serpildikleri ülke. Savaşın tek gerçek olduğu ve hiçbir kural tanımadığı bu coğrafyada mezhep çatışmalarının da en yoğunları yaşanıyor.

Karaçi"de önceki gün yaşanan vahşet örneği, fanatik Sünniler"in insanlık sınırlarından nasıl dışarı çıktığının tartışma götürmez örneği idi. Afganistan"daki örnek ise Şii"lerin insanlıktan çıkmış halini yansıtıyor.

"Ölüm Dansı" nedir bilir misiniz? Müsadenizle anlatayım. Hazaralar, (Şii grup) Moğol-Türk karışımı bir topluluk. Peştunlar ise malumunuz Taliban"ın da dayandığı taassubuyla meşhur Sünni bir etnik grub. Ölüm dansını şöyle anlatayım. Mesela çatışma esnasında ve bir başka olay ardından bir Sünni Peştun (Patan da deniyor), Şii Hazaralar tarafından yakalanıyor. Hazaralar yani Şiiler, geniş bir meydanda halka şeklinde toplanıyorlar. Esir Sünni Peştun meydana getiriliyor ve besmeleyle bir vuruşta kafası gövdesinden ayrılıyor. Kafasız ceset orta yere atılıyor. Maktul henüz ruhunu teslim etmeden -farklı mezhepten- din kardeşleri ise can çekişen ölüye alkışlarla eşlik ediyorlar.

Saklı gizli değil, yüzlerce insanın şahit olduğu acı gerçekler bunlar. Tabii ki tek taraflı değil. Diğerlerinin yaptığı da bu örneği aratmaz: Kendi kavillerince "din düşmanları"nı utanıp sıkılmadan Allah"ın o güzel ismi ağza alınarak kestikten sonra, bu bol sevaplı (!) işi yapmayı kendilerine nasip ettiği için Allah"a şükretmek (!) için hep birlikte, kafasız bir sürü cesedin yanında "Şükür namazı" kılıyorlar. Bunlar gerçek. Yaşanmış şeyler...

Şehid edildiğinde Hz. Ali"nin abdesti

bozulmuş muydu

Afganistan"da her iki taraftan insanlarla da konuşma imkanı buldum defalarca. Her iki kesim de kendi zulmüne diğerinin zulmünü gerekçe gösteriyor. Bir kör döğüşü ya da bir kan davası sürüp gidiyor. Bu insanların yaptıkları inançlarından ya da dindarlıklarından kaynaklanmıyor. Şii ve Sünni her iki taraftan da aşırı gidenler, cahilliklerine ve yobazlıklarına, dinlerini ya da mezheplerini kılıf olarak kullanıyorlar. Fakirlikle cehaletin birleştiği bu coğrafyalarda cahil güruhların ilkel tutumları, din adına sunuluyor. Kafa keserken Bismillah demek, yatırıp adam keserken kıbleye çevirmek gibi fıkhi incelikleri (!) dikkate alacak kadar hassas (!) olan bu insanlarla teolog ya da sosyologlardan ziyade psikiyatristlerin ilgilenmesi gerek diye düşünüyorum.

Taassubun ve İslâm adına insanı yok saymanın bizde de örneği yok değil ama hamdolsun o vahşet derecesinden uzağız. Hadise şu: Vaiz efendi, minberde Hz. Ali"nin Hariciler tarafından şehit edilişini hikaye etmektedir: "Muhterem cemaat, Hz. Ali kerremallahu vecheh efendimiz, sabah namazını eda için mescide geldi. Namaza durduydu ki İbn-i Mülcem iki kürek kemiği arasına zehirli hançeri sapladı. Hz. Ali efendimiz bu halde dahi namazını tamamladı. Ama muhterem cemaat, Hanefi mezhebine göre Hz. Ali"nin abdesti bozulmuştu."Yani namazı da bozuldu demeye getiriyor. Bizden verilecek bu masum örneğin, diğer Müslüman ülkelerdeki ileri varyantları vahşet menziline ulaşıyor.

Kısalttım ve sansürledim çünkü...

Hayli uzun mektubu kısaltmak, hatta kısmen sansür etmek zorundaydım çünkü içinde vahşet ibareleri var ki dayanabilmek imkânsız ama bir şekilde bilinmesi, duyulması da gerek. İslâm dünyasının nasıl zorlu bir cehalet, fukaralık ve taassup sarmalı içinde bunaldığını hikaye eden bu haberler, bizim gazetelerin dış haberler sayfasında birkaç satırlık özetlerle geçiliyor. Evet, kötü misaller reklâm edilmemeli ama şunu da hatırlamalıyız ki İslâm alemi demek Türkiye demek değildir. Bizde de eseri görülen taassup örneklerine rağmen mektupta hikaye edilen vahşet nümunelerine göre çok daha aklı başında, birlikte yaşama edebini asırlarca temrin etmiş bir kültür muhitinin içinde yaşadığımız için kendimizi şanslı saymalı ve nimetimizin kadrini bilmeliyiz.

AKLINIZDA BULUNSUN:

BENZERLERİNİN ÇOĞALMASINI DİLEDİĞİM BİR KİTAP: SİYASET

Genç ve etkili siyaset bilimcilerimizden Prof. Dr. Mümtaz"er Türköne"nin editörlüğünü üstlendiği çok farklı bir eserden söz etmek istiyorum: Çalışma "Siyaset" anabaşlığını taşıyor. Ebadından, muhtevasına kadar Türkiye"de benzerini pek görmediğimiz yeniliklerle dolu bir eser. Kare biçiminde tasarlanan sayfa düzeni, yayıncılığımız için alışılmadık bir yenilik ama asıl ilginç olanı, siyaset hakkında gazete okuyucusundan öğretim üyesine kadar bilinmesi gereken her tabakadaki bilginin, çok ustalıklı bir editör çalışmasıyla bir araya getirilmesi, birbirini destekleyen paralel metinler halinde yan yana sunulması, gerektiğinde resimler, çizelgelerle zenginleştirilerek rahat bir okumaya zemin sağlanması bence. Batı üniversitelerinde rastladığımız biçim ve muhtevaya uygun bir nitelik taşıyan kitabın başlıca bölümleri şöyle: Siyaset Teorisi, İdeolojiler ve Sistemler, Siyasetin Toplumsal ve Kurumsal Boyutları, Siyasetin Güç Merkezleri, Çağdaş Siyasi Yönelimler ve Siyasetin Küresel Boyutları. Kitap, Lotus Yayınevi tarafından Ankara"da neşredildi ve tam 768 sayfa. Hem ders kitabı, hem müracaat eseri olarak alkışlanması gereken bir çalışma; ilgilenenlerin kaçırmaması gerekir. Bilgi için: lotus@lotuskitap.com ve www.lotuskitap.com

Tuluât, bâtıl itikad, futbol ve siyasete dair

Maçın henüz oynanmadan kaybedildiği, karşılaşmanın sonunda tescillendi. Rakibin teknik direktörü, maç başlamadan önce kazanacak derecede zihni hazırlık yaptığını müsabakanın her ânında hissettirdi.

Ne şaşkınlık, ne zaaf, ne panik; faulleri bile soğukkanlı bir teknikle icrâ eden İngiliz hesâbiliği, Şenol Güneş'in âni ilhamlara, zuhurâta, tecellisi beklenen sevindirici tesâdüflere bel bağlayan vuzuhsuz oyun planını matlaştırdı. Futboldan ziyade bir judo müsabakası seyrettik âdeta: İngilizler, bizim enerjimizi kullanarak sonuca gittiler.

Şenol Güneş'in büyük taktisyen olmadığını bir kere daha gördük; o da, hepimiz gibi zuhurâta tâbi; "form" denilen şeyin biraz da "nasip, kısmet" gibi önceden hesab edilemez niteliği olduğuna inananlardan biri. Mantık örgüsünün genel karakterini ezberledik; "Bir plan yaptım, tutar inşallah". Maçı oynamadan kaybetmek denilen şey, bu değilse nedir?

İngiliz futbol takımını seyrederken, onların aslında mükemmel birer enstrüman, birer âlet olduklarını düşündüm; soyunma odasında kararlaştırılan melodiyi aslına sadâkatla icra eden bir orkestra. Teknik direktörün oyun aklını sahada icra eden, yürüten, eyleme geçiren bir profesyonellik. Bu, futboldan başka, onu aşan bir şeydi. Ezberledikleri her rolü sahnede mükemmel oynayan sanatçılar gibiydiler; dram, trajedi, vodvil veya melodram fark etmiyor. Tiyatro kültürleri âdetâ kusursuzdu ama içlerinde tulûatçı yoktu. Bizim oyun anlayışımız ise, yazılı oyun planından ziyade solo kabiliyet gösterileri üzerine bina edilmişti. Neticede sağlam text bilgisi, tulûatçıya ilham bulacak alan ve zaman bırakmadı. Bütün maçı nefes nefese,

alelacele oynamak zorunda kaldık. Tarafsız ve heyecansız seyirciler ne hissettiler bilmem; ben burukluk duydum. Futbol oyununun zekâ ile, oyun disipliniyle, taktik düşünceyle bir ilgisi varsa, işin o tarafını İngiliz ekibi sahaya aksettirdi ve bu gösteriyi seyretmek tarafsız bir seyirci için şüphesiz zevkti.

Maçın sonlarına doğru hücum elemanlarının sayısını artırmak, günün futbolunda genellikle munkabızlık alâmeti sayılıyor; bu, çâre olmaktan ziyâde çâresizlikti ve rakip defanstan seken tesadüfi bir topun, bizim hücumculardan birinin önüne düşmesi hesabından öte hiçbir taktik derinlik taşımıyordu. Forveti dörtlediğimizde maçı zihnen bitirmiştik zaten. Çâre, oyunun gidişâtına hükmedecek erkân-ı harp sayısını artırmak veya yerinde değişikliklerle bu tip oyuncuların kalitesini yükseltmekti. Oturduğum yerde, "aman orta sahaya destek" diye kendi kendime sızlanıp dururken yönetici aklın İlhan'ı tercih ettiğini görünce oyun planımızın baştan sonra romantizm üzerine biçimlendirildiğini iyice anladım. Nitekim İlhan, oyunda kaldığı süre içinde doğru dürüst topla buluşamadan kayboldu gitti.

Maçtan sonra, "artık önümüzdeki baraj maçlarına bakacağız" lâflarını duyunca sinirimden gülmeye başladım. İnançlı olmak şüphesiz güzel ama inancı işe dönüştürecek zekâyı sergilemekte başarılı değiliz. Aynı savruk ve anafikirden mahrum taktik zihniyetle Türkiye, geriye kalan dokuz ekibin en zayıfıyla eşleşse bile galebeyi tesadüflere terk edecek demektir. İngiltere maçını oynamadan kaybetmiştik; aynı zihniyet bizi baraj maçlarında da acı çektirecektir.

"Dere geçerken at değiştirilmez" derler; yedekte at varsa değiştirmek gereken bir demdeyiz. Galatasaray, istikrar ve süreklilik adına aynı düşünceye mıhlandığı için bir türlü toparlanamıyor. Başarı bir itikad meselesi olarak algılanabilir ama biz nedense onu bir "bâtıl itikad" haline dönüştürmeyi tercih ediyoruz. Stratejik ve taktik düşüncede değişimin elzemliğini kendimce tartışma harici görüyorum.

Aynı tenkid açısı, dün kapalı spor salonlarında yapılan ve nasıl neticelendiğini şu an itibariyle bilmediğim siyaset maçlarının sonuçları için de geçerlidir.

Bir takoz da İmam-Hatiplere çakalım!

Siyaset illa da fikirler ve projeler üzerinden yapılmaz; ortada savunmaya değer fikir veya proje olmadığında "tansiyon" üzerinden siyaset yapmak da bir yoldur; bu tercihe ne kadar saygı duymak lâzım o ayrı. Türk siyasetinin en belirgin hatlarından birini "gerilim siyaseti" oluşturuyor ve bu gerçeği ıskalayarak Türkiye'de gerçekte nelerin olup bittiğini kavrayamayız.

Hükümetin YÖK tasarısı, yüksek öğretimi temelden tavana değiştirecek radikal bir metin değildi ama statükoyu kısmen de olsa sarsma ihtimali görüldüğü için gerilim siyasetine kurban edildi; iş öyle bir noktaya getirildi ki her iki taraf için de gerilimi daha fazla artırma riski göze alınmaksızın adım atılması söz konusu değildir. Kezâ İmam-Hatiplerle ilgili proje de aynı siyaset taktiği ile etkisizleştiriliyor. Cihet-i askerî'nin ilgili kanun teklifinde "anayasaya aykırılık" kokusu hissetmesi, tam da Türk tipi siyaseti târif eden bir niteleme olarak tarihe geçecektir ama bu arada gerginlik tırmandırılmış, teklifin sahibi ya daha çok sertleşmeye veya yumuşamaya zorlanmış, murad edilen hâsıl olmuştur.

Bu gibi ahvalde meselenin hakiki boyutlarını incelemeye kalkışmanın pek faydası olmuyor; eğer ilgili proje, rejimin temel karakterine tehdit teşkil edecek biçimde suçlanıyorsa tartışmanın, iknanın, müzakerenin faydası görülmüyor. "Rejim" dediğimiz şey bu noktada problem çözen değil, meseleyi kördüğüm haline koyan bir tesir icra ediyor; borudaki çatlağı esastan ıslah etmek yerine her sızıntıya takoz çakarak ertelemeyi seçen bir hikmet-i hükûmet anlayışı. Tâbir aldatmasın; "hikmet-i hükûmet" kavramı bizim siyasi hayatımızda hükümet'ten yani yürütme uzvundan sâdır olan bir kavram değildir; daha ziyade hükümet olmayanların aklını temsil eder.

İmam-Hatip Okulları bu ülkede, az önce bahsetmeye çalıştığım "hikmet-i hükûmet"in kaşıya-dürtükleye kangren haline getirdiği bir mesele. İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Okulları, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ardından din eğitimini merkezi devletin kontrolüne almak için kuruldu; zaten az sayıdaki okul 1932'de tamamen kapatıldı ve tek parti devrinin son yılında, İlahiyat Fakültesi 1949'da yine CHP tarafından Ankara'da yeniden hayata geçirildi. İmam-Hatipler ise 1951'de herhangi bir kanun düzenlemesine gerek duyulmadan idari bir kararla yeniden açıldılar. Bunlar "Tevhid-i Tedrisat Kanunu"na muhalif korsan eğitim kurumları değil; varlıklarının temelinde kapı gibi kanunlar var. Zaman içinde kapsamının genişletildiği, alternatif orta öğretim modeli haline dönüştürüldüğü yolundaki tenkidlerde haklılık payı yüksektir ama bu durum, 28 Şubat'tan sonra İmam-Hatip mezunlarına ikinci sınıf öğrenci muamelesi yapılmasını mazur gösterir mi? Bu çocuklar yeraltı medreselerinde değil, her gün çatısına bayrak çekilen ve Cumhuriyet kanunlarına göre vücut bulmuş okullarda resmi müfredatı takib ettiler. Sair meslek liselerinin İmam-Hatiple aynı kefede mütalaa edilerek sathi bir tarafsızlık görüntüsü verilmesi ise işin bir başka trajik boyutu.

Öğrencilerin mağduriyeti bir şekilde giderilmeliydi; bu hak teslim edilmelidir ve ancak ondan sonra İmam-Hatip okullarının gelecekte hangi kapsamda, nasıl var olacakları konuşulur, tartışılır.

Ortada akıl ve mantıkla çözülebilecek bir problem var; meselenin üzerine gerginlik yaratarak gitmek, üstüne koca bir "rejim tehlikede" takozu çakarak ertelemek yanlış. Fikri ve projesi olan, muasır dünyadaki eğitim modellerini de masanın üstüne koyarak tezini müdafaa etsin. "İmam-Hatipler kapatılmalı" diyenleri de serinkanlılıkla dinleyelim ve vaktiyle bu kurumların

tamamen kapalı tutulmasından doğan mahzurları da tartışalım ama çocuklara yazık etmeyelim.

Bir sistem, arızalı yerlerine takoz çakılarak ayakta tutulmaz; gerginlik siyaseti belki günü kurtarıyor, hükümeti zor durumda bırakıyor ama nihai tahlilde zararı rejimin kendisine dokunuyor. Rejimi herkesten çok koruyup kolladıklarını zannedenler, bir de ona ne kadar zarar verdiklerinin hesabını yapmalılar.

Evet, bu bir tehdittir!..

İftiharla belirtmek isterim ki ben, oturup da televizyon dizileri hakkında yazı yazmaya ehil birisi sayılmam; hayır, küçümsediğimden, "ağır entellektüeller sıradan şeylerle uğraşmaz" kasıntısından değil. Kantarların topu birden bozuk değilse yazarınız "ağır" olmaya ağırdır; felsefî dille söyleyecek olursak "empirik bir olgu" bu lâkin entellektüelliği ne başkaları bana izâfe ettiler, ne de ben kendime yakıştırabildim.

Pozisyon itibariyle dizi seyretmemi engelleyen zihnî ve mânevi bir engelle karşı karşıya değilim ama yine de diziler hakkında ahkâm kesmeye kendimi ehil hissetmiyorum. Bazen, "benim kimden neyim eksik?" kavliyle azmedip, bir diziye başından sonuna sabretmeye niyet ettiğim olmuyor değil. Ne mümkün efendim; eğer o esnada kayınvalidem de aynı diziye mıhlanmamışsa ilk fırsatta bir başka kanala geçiveriyorum. Zap âleti harika bir icat; hatta televizyonun kendisinden bile önemli ve değerli. Akıl sağlığımızı, tansiyonumuzu, âsâbımızı tanzim etmesi bakımından değme müsekkinden daha şifâyâb bir vâsıta. Şimdi konuyla ne ilgisi var diyeceksiniz; "şifâyâb" kelimesini yeni neslin kısm"ı küllisi belki hiç duymamışlardır fakat Havzalıların tekmili birden bilir, zira kaplıcaları ile meşhur şirin Havza'mızın her köşesinde bu kelimenin de yer aldığı bir vecize görürsünüz: "Havza kaplıcalarında şifâyâb oldum". İmzânın kime ait olduğunu söylemeye gerek var mı? İki yıl önce Padişâh yâveri sıfatıyla ziyaret ettiği Almanya'nın Karslbad kaplıcalarında böbrek ağrılarına çare arayan Mustafa Kemal Paşa, 1919 Mayıs'ı sonlarında Samsun'dan Amasya'ya geçerken Havza'ya da uğramıştır. Bu söz, o esnada söylenmiştir ve Havzalılar haklı olarak şirin ilçelerini en güzel biçimde niteleyen bu sözlerle gurur duymaktadırlar.

Zihnin böyle garip elektriklenmeleri, hatta "kısa devre" çaktırmalarıyla faz değiştirmeleri de varsa da bu köşenin müdavimleri alışkındır; onlar hoş görürler, biz konuya devam ederiz.

Televizyon dizileriyle en laubâli alâkam, mâlumunuz üzre "Ekmek Teknesi" üzerine yoğunlaşmış bulunmaktaydı. Uzunca bir yaz tatilinden sonra ekran başına geçince ne görelim: Necibe gitmiş! Şimdi böyle bir moda çıktı; günün birinde senaryo üzerinde dandik bir kalem oyunu yaparak sanatçılardan birini ortadan kaldırıveriyorlar. Necibe varmış, yokmuş, işin o faslında değilim lakin Recai Beyefendi'nin hâs"ı mahbûbu Kunduracı Faruk Usta'yla hasbıhal ederken acı hakikatle muttali oldum ki dizi, Necibe'nin münasebetsiz terk"i diyârı ile mühim

miktarda kan kaybetmiş. "Ne kan kaybı yahu, ekmek teknesi su alıp yan yatmaya başladı." diye ikaz etti Faruk Usta. "O günden beri seyretmiyorum, hatta televizyonun olduğu odadan bir şey almam icab etse ellerimi at gözlüğü gibi yaparak ekrana bakmıyorum." deyince fark ettim ki "moda tabirle" mesele bir hayli çok boyutludur ve ciddi derecede vahimdir (Ey okuyucu, "bu nasıl Türkçe" diye mektup yazmaya kalkışmayınız, dedik ya moda tâbir diye).

Necibe'nin iftirâki (ayrılışı) ile Ekmek Teknesi en câzib unsurlardan birini kaybetmiş ve âdeta o günden beri inandırıcılığını kaybederek gerçeküstü ama alabildiğine sulu, tam da gençlerin şehirlerarası otobüs yolculuğuna çıkarken otogar büfesinden satın aldıkları cinsten karikatür dergilerindeki münasebetsiz çizgi romanları taklid etmeye başlamıştır.

Necibe'nin dizi içinde bu derece akl"ı selim ve basiret düzenleyici bir sıklet merkezi teşkil edebileceği kimin aklına gelirdi ki? (Hanım yazarlardan "oh olsun" sesleri!..)

Anladık, aslı da karikatürdü; bütün tipler karikatürdü; olaylar da elbette hafif tertip ayağı yerden kesik, yarı masalsı ama insani değerlerin önünde edeble eğilerek yürüyen bir üslûpta cereyan edecekti velâkin yaz tatilinin diziye, daha doğrusu dizinin senaryo yazarlarına yaramadığı anlaşılıyor (güneşte fazla kalmış olabilirler mi; araştırılsın!).

Detaylara girmek istemiyorum ama gel de girme bakalım: O tatlı, müeddeb ama yarı kaçık delikanlılar işi gücü terk edip defineciliğe soyunmuşlar. Mahallenin akl"ı evveli, mâ'şeri vicdânı, temkin ve teemmül âbidesi Fırıncı Nusret Efendi, şunca yaşında işi gücü terk etmiş, bacak kadar çocukların definecilik heyecanını körükleyip durmakta.

Dizinin gizli jönü Hırdavatçı Ruhi'ye "ibiş"lik görevi lâyık görülmüş; yarı yaşındaki çocuklarla yârenlik eden, onlardan sık sık hakaret işiten, yüzüne tükürülen, hatta her bölümde illâ bir güzel ağzı gözü patlatılan bir beberuhi'ye kalbedilmiş. Yazıktır adama yahu, böyle jön öyle harcanır mı meselâ?

Nezaket Hanım'dan bir "erkek budalası" çıkarmak kimin fikri? Nusret Efendi'nin hanım hanımcık kızları, ebeveyninin yüzüne çemkiren pasaklı ve çaçaron mahalle kızları oluvermiş. Berber çırağı Korkut'un yegâne aktivitesi Bican'ı aynı mimik ve sözlerle azarlayıp dövmekten ibaret. O güzelim Sühâ, bütün karakter özelliklerini kaybederek tombalak bir figür derekesine indirilmiş.

Ve kıraathanede her akşam tekrar edilen "âlemin kralı" Herodot Cevdet tiplemesi, kendi eliyle kendi kendisini tüketmekle meşgul. Belli ki o da, "şablon tuttu, bozmayalım" hesabında.

Faruk Usta haklı yahu. Tam da o saatlere denk gelen Hıncal'la Haşmet'in futbol muhabbetleri bana daha sürükleyici ve eğlendirici görünmeye başladı; hele Kenan'ın iki lâf ustasının arasından sıyrılarak "durun yahu ben de futboldan anlarım" savletiyle lâfı gagalaması, "Kirli"nin repliklerinden daha renkli ve canlı bir manzara arzediyor resmen.

Bize göre hava hoş ey dizi mensupları; alternatifimiz bol. Ya sayıyla kendinize gelir, çaktırmadan eski âhenge dönersiniz, ya da cümle milletin ayılıp"bayıldığı "dizi" olgusuyla münasebetlerimi hepten maslahatgüzarlık seviyesine indiriveririm, bilmiş olasınız.

Efendim?..

Doğru anladınız, evet, bu bir tehdittir!

Bu hangi lobinin gazı?

Türkiye'nin Irak'ta asker bulundurması meselesiyle ilgili tartışmalar, kamuoyunda turnusol kağıdı tesiri yaptı: "Gitmeyelim, batağa saplanırız, yarın tabutlar gelmeye başlayınca görürsünüz" yollu hafif tertip tehdit ihtiva eden yorumlar belirgin bir ağırlık kazandı. İşin ilginç tarafı bizim yerli "pasifistler"le, Irak Kürtlerinin aynı frekanstan yayına geçmesiydi.

Irak'ı çiğneyip geçen ABD işgal kuvvetleriyle aleni işbirliği yapmaktan çekinmediği halde, Irak'ın herhangi bir bölgesinde barışgücü hizmeti görecek ve asayişi sağlayacak Türk askerî varlığına tiz perdeden muhalefet kampanyası açmak çok dikkat çekici ve hatta karakteristik bir göstergedir.

Şimdilik ABD, Türk askerini Irak'a dâvet etmekte mütereddid görünüyor; nitekim Başbakan Erdoğan da "istenmediğimiz yerde olmayız" sözleriyle projeden vazgeçilebileceği sinyallerini verdi.

Asker gönderme kararını destekleyen "Mehmetçik, gözümsün" başlıklı yazıda, Türkiye'nin bölgede "düzenleyici ve asayiş tesis edici" rolünün görünür hale getirilmesi tezini müdafaa etmiştim. Bazı okuyucularım bu gerekçeleri "hamâsi" buldular, bazıları ise sükût ile geçiştirmek yerine açık tavır almamı eleştirdiler. Kanaatim değişmiş değildir; realite, hamâset kılığına büründüğünde onu teşhis etmekten vazgeçmek mi gerekir? İşgale fiilen destek vermemek bölgedeki itibarımızı yükseltti, bize yakışan davranış buydu. Irak'ın içine yuvarlandığı kaos ikliminde, Türk askerinin görev mıntıkalarında düzen ve huzuru tesis etmek de bize yakışacak ve itibarımızı iki misline çıkaracaktı. Irak'ın geleceği belirsizlikler içinde; daha şimdiden "üçe bölünme" senaryoları yüksek sesle konuşuluyor ve bunlar Türkiye'yi çok yakından "enterese" eden konular. Sınır güvenliği bakımından Irak'tan dikkatlerimizi ayıramayız, iktisadi bakımdan Irak, en büyük ticaret potansiyeline sahip komşumuz. Irak işleriyle ilgilenmemek gibi bir lüksümüz yok; keşke olsaydı!

Bu noktada Türk askerinin "jandarma"lıktan ziyade "düzen tesis edici" kabiliyetine güvendiğimi önemle tekrarlamak istiyorum. Askerimiz iç politikaya odaklandığında, "eğitim tarzından olsa gerek" toplumun en azından yarısını kıran, üzen, gönül burukluğu hâsıl eden tavırlara bürünüyor ama aslî fonksiyonunu icrâ ederken toplumun tamamına inşirah, güven ve iftihar telkin ediyor. Milletlerarası barış gücü operasyonlarında bizim askerimiz daha

şimdiden bir "dünya markası"dır ve bu başarılarıyla Türkiye'nin dünya kamuoyundaki imajına son derece müsbet katkılar yapıyor. "Senegal'den esirgemediğimiz bir hizmeti Irak'tan niçin sakınalım" sualine tatminkâr bir cevap bulunabilmiş değildir.

Irak'a mal götüren kamyonların tâciz edilmesi, büyükelçiliğimizin bombalanması, Türkiye'nin güneydoğu hudutlarında eşkıyalığın yeniden başgöstermesi, düne kadar ağzı dili olmayan silik siyasi figürlerin ABD bayrağının gölgesine sığınarak Türkiye'ye kaba tehditler yağdırması, Türkiye üzerinden petrol taşıyan boru hatlarının sabotajlarla kevgire çevrilmesi gibi açık işâret ve imâların anlamı üzerine düşünelim; bu sinyallerin Türkiye'yi güney hududundan izole etmekten başka muradı yoktur. Hamâsete karşı iseniz ticaret diliyle konuşalım: Âtıl işgücümüz Irak'ı yeni baştan inşâ ve ihyâ edecek kapasitede; içerde talep sıkıntısı had safhaya varmışken yanı başımızdaki pazara ve "pazar güvenliği"ne ve nihai safhada bölgede politik itibar ve üstünlük sağlama avantajlarına niçin bigâne kalalım?

Irak'ın üçe bölünmesini öngören plânda en zahmetsiz ve kârlı "üçte bir"lik lokmayı şimdiden avurtlarında gören Kuzey Iraklı Kürt politikacıları kadar bölgede Türk askerî varlığından rahatsızlık duyan bir başka "lobi" gösterilebilir mi? Dağdaki eşkıyanın bile kendince "yarın"ı planladığı bir ortamda Türkiye'nin güney sınırlarına sırtını dönüp ilgisiz kalması, Atatürk'ün Gençliğe Hitabı'nda işaret ettiği "gaflet ve dalâlet"ten bir numûnedir.

Agâh olalım!

Süpermarket loncalarında âhi kasiyerler!

Yakında küçük esnaf diye bir kategori bile kalmayacak. Ahilik kültürünü ayakta tutmak için her sene merasim tertipleyenlerin bu gibi hayati meselelerle ilgilenmesi daha doğru olur. Yılın bugünlerinde esnaf kuruluşları, "Ahilik kültürü haftası" kutlamayı âdet haline getirdiler. Konferanslar veriliyor, yürüyüşler düzenleniyor, şed ve peştemal kuşanma törenleri, konuşmalar yapılıyor.

Maksat, "turistik bir faaliyet olsun; işe bir festival havası verip basının ilgisini çekerek problemlerimizi anlatalım" nevinden bir faaliyet ise anlayışla karşılanabilir. Dünyanın her yerinde böyle ilgi çekici festival gösterileri vardır; kimi kasaba, senenin belli bir gününü "ananevi" domates dövüşüne ayırır, bir başkası boğaları sokağa salıp önlerinde deli gibi koşuşturur. Ahilik kültürü haftası onlara benzemiyor; eğlenceden ziyade eğitim, festivallere mahsus şakacılıktan ziyade ciddi bir edâ ile kutlanıyor her sene.

Bu işte bir garâbet, nasıl söylemeli, "zamanı şaşırmışlık" mânâsında mühim bir anakronik sapma var: Evvelen Ahîlik, bir ticari örgütlenme biçimi olmayıp su katılmamış bir tasavvufi mekteptir. Daha ziyade 12. ve 13. yüzyılda esnaf arasında teşkilatlanan Ahilik, devrin iktisadi şartları çerçevesinde biçimlenmiş çarşı-pazar nizamına, alış-veriş âdâbına, üretim ve pazarlama süreçlerine İslâmi ve tasavvufi normlar getirmesiyle bilinir. Bu ahlâk mektebinin

hangi iktisadi ve sosyal altyapıda teşekkül ettiğini anlamak için küçük bir tarih yapmanın yeridir.

Osmanlıların iktisat düşüncesi nasıl özetlenebilir?

Sanayi inkılâbına kadar bütün ülkelerin ekonomik yapıları üç aşağı beş yukarı birbirine benzerdi; çünkü hepsi de tarımdan elde edilen verime bağlı bir sınırlılık içindeydiler. Ulaşım ve haberleşme imkânlarının bugüne nispetle son derece kısıtlı, ağır ve müşkül olduğu hesaba katılırsa üretilen ticari metâın, uzun mesafeleri hızla katederek yeni katma değerler kazanması istisnâi bir hadiseydi. Tarım üretimi genellikle kendi mahallinde tüketilmek zorundaydı ve nâdiren ticari mübadeleye konu teşkil ederdi. Köyle kasaba ve şehir bütünleşmesi söz konusu değildi. Her şehir veya kasaba, büyük oranda komşularından bağımsız bir ekonomik bütün gibi işler, bir ticari malın iki şehir veya iki ülke arasında mübadele edilmesine nâdiren rastlanırdı.

Türkiye"nin en iyi iktisat tarihçilerinden Mehmet Genç"e göre (Bu konuda Sayın Genç"in "Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi" isimli eserinden istifade ettim: Ötüken y. İst. 2000, 368 s.) Osmanlılar, bu çerçeve içinde genel hatları itibariyle üç esastan hareket eden bir iktisat politikası izlediler:

1- İaşecilik prensibi (Provizyonizm): Buna göre iktisadi faaliyetin gayesi kârdan ziyade insanların ihtiyacını karşılamaktır; üretilen mal ve hizmetler mümkün mertebe bol, kaliteli ve ucuz olmalı, mal arzı en yüksek seviyede tutulmalıdır. Bu, iktisadi faaliyete üretici değil tüketici açısından bakan bir görüş olarak dikkat çeker.

2- Gelenekçilik: Sosyal ve iktisadi ilişkilerde zamanla oluşan dengeleri, eğilimleri mümkün olduğu ölçüde muhafaza etmek, değişimi zorlayan âmilleri baskı altına almak ve bir bunalım anında ilk fırsatta eski dengelere dönmek. Bu prensip tüketiciyi koruyan bir bakış sergilemekle birlikte tüketim eğilimlerini sınırlandırmak (men-i israfat) maksadına yönelmiş, üretim ve istihdam dengelerinin bozulmamasını gaye edinmişti.

3- Fiskalizm, yani hazine gelirlerini mümkün olduğu ölçüde en yüksek seviyeye çıkarmak ve bu gelirin, ulaştığı seviyenin altına düşmesini engellemek. Bu prensip, gelir artırmanın mümkün olmadığı hallerde harcamaların kısılmasını öngörüyordu.

Evet, "Tutucu" bir iktisat anlayışı

Kaba hatlarıyla aktarmaya çalıştığım bu iktisat politikası, klasik devre ait olup, günümüzün iktisat anlayışı ile mukayese edilemez; ne var ki her tarihi hadise, kendi şartları çerçevesinde değerlendirilir. Kezâ Osmanlılar"ın bu tutucu iktisat politikasını yürütürken, muasır dünyanın gerisinde kaldığını ileri sürmek de doğru olmaz; genel hatlarıyla bu iktisat politikası -istisnalar dışında- evrensel bir geçerlilik taşırdı.

Bu tabloyu kökünden değiştiren evrensel gelişmeleri biliyoruz: Yeni ticaret merkezlerinin oluşması, kıtalar arasında yeni ve ucuz maliyetli ticaret yollarının keşfi ve nihâyetinde Sanayi İnkılabı adını verdiğimiz gelişmeyle üretimde, daha önceden tasavvur bile edilemeyen büyük miktarlarda artışın gerçekleşmesi.

Yerleşim yerlerinde üretimin kontrolü, üretici esnafın tespiti, çalışma şartlarının belirlenmesi ve üretimin denetlenmesi biçiminde yapılıyordu ki bu örgütlenme biçimine "Lonca" adı verilir. Loncalar, kendi devrinde evrensel bir yaygınlık gösteriyorlardı. Osmanlı loncalarının meslek ahlâkını belirleyen kaideleri Ahiler tarafından biçimlendirilmiştir. Osmanlı şehirlerinde çarşı "arasta"lar adıyla sektörlere göre farklılaşmıştır; her arastada belli sayıda "gedik" yani işyeri-imâlâthane vardır. Yeni bir işyerinin açılması, eskisinin tasfiyesine bağlıdır; bu gediklerde çalıştırılacak kişilerin adedi kadar imalâthanede işlenecek hammadde ve üretilen mâmul mal dahi sayı, fiyat ve kalite denetimine tâbidir. Bu üretim düzeninde keyfiliğe, sürprizlere, ani daralma ve büyüme eğilimlerine müsaade edilmez. Ahilik kültürü, böyle kontrollü bir üretim ve tüketim ekonomisinin üretim tarafını tanzim eden bir felsefe ve edep bütünüdür. Kısacası Ahilik ve lonca teşkilatlanması, dünün dünyasına ait kurumlaşmalardı.

Adını gevelemeden koymak gerekirse artık "kapitalist" iktisat felsefesinin hâkim olduğu bir çarşı-pazar düzeni söz konusu. Ticaret kanununun ilk maddesi, "serbestlik"ten söz eder. Teşebbüs hürriyeti ve serbest rekabet, üretim ve ticaretin âmentüsü gibidir. Tarım ekonomisi ise, servetin yegâne kaynağı olarak çıkarak, vazgeçilmezliği itibariyle stratejik hammadde deposu olmak bakımından önem taşıyor. Türkiye dünya ekonomisi ile bütünleşti; loncalar dağıldı. Ahilik kültürü, modern kapitalist münasebetler ve iş ahlâkı karşısında nefessiz kaldı. Dünün dünyası ile bugün arasında pek az devamlılık unsuru kaldı.

İçimiz dışımız folklor oldu

Ahîlik kültürünü yaşatmak için çabalayıp durmak, bir esnaf geleneği halinde muhafaza etmek hangi anlama geliyor? Bu durum bana Mevleviliğin hâlini hatırlattı: Bugün Mevleviliğin sadece turistik ve folklorik tarafı ayakta durabiliyor. Musiki ve raks olmasa koca bir Mevlevi an"anesinde (veya tarikinde) kimseler hatırlamaya lâyık unsurlar bulamayacaktır. Ücreti mukabilinde memleket memleket gezip gösteri âyinleri düzenleyen ve çoğu da devlet kadrosunda maaşlı memur statüsünde bulunan dervişler, Mevlevî tarikinin kendisini değil karikatürünü temsil ediyorlar. Ahilik ise seneden seneye hatırlanan, zamanını ve zeminini kaybetmiş bir tören derekesine indi. Günün iktisat zihniyeti ile ilgisi neredeyse yok gibi.

Küçük esnaf ve işletmecilik can çekişiyor; süpermarketler çamaşırdan sobaya, zeytinden parfüme, tornavidadan ahşaba kadar saymaya gelmez binlerce ürünü bir mekânın altında bir araya getirip piyasaya göre hiç de ucuz olmayan meblağlarla tüketiciye sunuyorlar.

Ahilik edebinin bir süpermarket çatısı altında nasıl uygulanabileceği hakkında kimse imâl-i fikr etmiş midir; ya da çağın ticari ve iktisadi icaplarına göre kurulmuş bir şirketi Ahilik esaslarına göre yönetmeye kalkan bir müteşebbisin nasıl problemlerle karşılaşacağını düşünen var mıdır?

Ahilik sadece, "eline, beline, diline hâkim ol; teraziyi eğriltme; kanaatkârlıktan şaşma; gündelik rızkına şükret" düsturları ile modern çağlara hitap edemez. Ahiliğin ve lonca sisteminin yaslandığı iktisadi nizam yıkılıp gitmiştir; onu, şimdiki zamanların icaplarına göre tâzelemek ilginç bir fikirdir; adı üstünde "fikir"; o da her ciddi fikir gibi düşünce cinsinden emek talep ediyor.

Yakında küçük esnaf diye bir kategori bile kalmayacak. Ahilik kültürünü ayakta tutmak için her sene merasim tertipleyenlerin bu gibi hayati meselelerle ilgilenmesi daha doğru olur.

AKLINIZDA BULUNSUN:

CEMAL KURNAZ"IN ESERLERİ

Prof. Dr. Cemâl Kurnaz"ın üç kitabı (*) peşpeşe yayınlandı: Halk Şiiri ve Divan Şiirinin Müşterekleri, Türküden Şiire ve Divan Dünyası. İlk iki eseri daha önce de yayınlanmış, edebiyat ve kültür çevrelerinde takdirle karşılanarak hayli konuşulmuş ve kaynak gösterilmişti. Bu eserler kısaca klasik edebiyatımızın "divan" ve "halk" edebiyatı biçiminde kesin hatlarla ikiye ayrılamayacağını, tam aksine her ikisinin bir telakki edilmesi tezini savunuyor. Bilindiği gibi halk edebiyatının, divan edebiyatına üstün ve ona rakib gösterilmesi, Cumhuriyet"in ilk yıllarında takib edilen ve zihinlerde hayli iz bırakan yanlış kültür politikalarının kalıntısı olarak hâlâ yaşıyor. Prof. Dr. Kurnaz, eserlerinde parlak ve etkili nümûneler göstererek bu husustaki yanlış kanaatleri teşrih ediyor ve doğru bakış açısının ne olduğunu izah ediyor.

Her üç eseri de ilmi değerlerine binaen, her kütüphanede bulunması gereken kitaplar arasında sayıyor ve sevgili dostuma nice güzel eserler vermesi temennisinde bulunuyorum.

(*) Bizim Büro Yayınları, Ankara 2003. Bilgi için: (ckurnaz@gazi.edu.tr) ve (http://w3.gazi.edu.tr/ web /ckurnaz)

Gericiliğin alemi yok!

Cumhuriyet Bayramı, aynı zamanda "kuruluş" anafikrini taşıdığı için de anlamlı. Bugün için cumhuriyetin taşıdığı mânâ "saltanat"ın ve hanedan iktidarlarının tam zıddı olmasıdır.

Kurulduğu günden bu yana cumhuriyet fikrinin muhalifi çıkmadı; tam aksine kuruluş devrinin ulemâsı, içinde taşıdığı "cumhur" ve "istişare" gibi kavram çekirdekleri sebebiyle cumhuriyeti desteklediler. Cumhuriyet, Osmanlı münevverleri için vahşi bir ıstılah olmadı; II. Mahmud reformlarının hepsi, cumhuriyete giden yola döşenmiş birer basamak hükmündeydi. Genç

Osmanlıların, Jöntürklerin oybirliği ile nefret ettiği son devir padişahları bile (Abdülmecid, Abdülaziz ve Abdülhamid), ecdâdı Sultan Mahmud'un başlattığı modernleşme politikalarını sadakatle takib ettiler ve iktidarlarını, kendi elleriyle suladıkları modernite kulvarlarında yetişen genç nesillerin mârifetiyle kaybettiler. 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesi, fiili durumun adının konulmasıydı. Bu tarih devletin kuruluşunu temsil etmesi bakımından bence çok daha anlamlıdır.

Cumhuriyete devlet seçkinlerinin ısrarla ideolojik bir anlam vermeye gayret ettiklerini biliyoruz; ne yazık ki cumhuriyet fikri, sadece bizde değil muasır dünyada da ideolojik bir anlam netliği taşımıyor. Misâl göstermeye hâcet yok; dünya üzerinde teokrasiden diktatörlüğe kadar yelpazelenen pek çok cumhuriyet uygulaması var. "Muasır medeniyet", cumhuriyetleri ismiyle değil sıfatıyla değerlendirerek sıralıyor. Daha açık söylemek gerekirse muasır dünya, insan haklarına yaslanan, çoğulcu ve şeffaf demokrasilere kıymet atfediyor. Burada misâl vermenin yeridir: Amerika Birleşik Devletleri bir cumhuriyet değil, Birleşik Krallık (yani İngiltere) bir cumhuriyet değil; Monaco, Belçika, Hollanda, Norveç de cumhuriyet değil; ABD hariç hepsi de krallık ama demokrasinin bütün vecibelerine riayet edilen krallıklar. Buradan "aman bizde de krallık olsun" fikri çıkar mı? Çıkar mı çıkar; öyleyse kaydedelim: Cumhuriyet şemsiyesi altında seçilmiş ve atanmışların kanuni sultası altında inim inim inlerken başımızda bir de hanedan sultası istemeyiz; eksik olsun. Bu mânâda Türk toplumunda cumhuriyet fikri bir daha bozulmayacak derecede mayalanmış ve yerleşmiştir; derdimiz cumhuriyetin demokrasi ile ziynetlenmesinde.

Kısacası cumhuriyetten razıyız ve iktidar denkleminde halka en büyük payı ayırdığı için cumhuriyetçiyiz; burada problem yok. Problem, cumhuriyet fikrine, taşıyamayacağı ölçüde ideolojik anlamlar yüklemeye çalışan devlet seçkinlerinin zihninde. Bu terazi bu sıkleti çekmez; cumhuriyet bir çerçeve, içini siz doldurur ve güzelleştirirsiniz veya tersini tercih edersiniz. Bizdeki haliyle cumhuriyet fikrine biraz fazla abanıldığında ardından tek parti rejimi ve onun ideolojik önkabulleri çıkıyor. Bu zevatın cumhuriyet yorumu, tek parti zihniyeti ise bu yorumu alkışlamaya mecbur değiliz.

Biz hem cumhuriyetçi hem demokratız. Başımızda, -atanmış ve seçilmiş de dahil- hanedanlaşmış, denetlenemez, eleştirilemez, eski tâbirle "lâ-yüs'el ammâ yef'âl" -yani yaptıklarından ötürü sorumlu tutulmayan- yeni yeni kravatlı baronlar, vikontlar, dükler, düşesler görmek istemiyoruz. Tam aksine evrensel normlara itaatkâr hukuk devleti istiyoruz, insan haklarına saygılı, halka eşit nazarla bakan, âdil, lâfta değil özde güçler ayrılığı prensibini takır takır işleten bir kamu yönetimi istiyoruz. Tek parti yönetimini, kendi zamanının şartları içinde kabullenen bir tarih hâtırası olarak değerlendiriyor ama muasır dünyada artık itibar görmediği için çok partili hayat içinde tek parti zihniyetinin devamına muhalefet ediyoruz.

İsteğimiz "cumhuriyetçilik" fikrinin gereğinden fazla ve yanlış anlamda kullanılmasından ötürü "gerici" bir anlama büründürülmemesi; ki böyle işaretler ziyadesiyle mevcut. Cumhuriyet lâfını ağzından düşürmedikleri halde cumhuriyetin temel ideallerine ihanet edenler, sadece kendilerine değil cumhuriyet'e geri, demode ve tekpartici bir anlam yükleyerek kötülük ediyorlar.

Devletimizin 80'inci kuruluş yıldönümü kutlu olsun; nice nice seksen senelere inşallah: Ve düşman çatlatarak!

O tatlı güz üşümeleri

Üşüme nöbeti öyle bir şeydir ki, tutulduğunuzda sıcaklığına ilticâ edecek bir yeri değil bulmak, tahayyül bile edemezsiniz. Ten değildir üşüyen, sanki rûhunuz amansız bir ürperti sağanağına kapılmış gibi sakalından buzlar damlatan bir ummânın ortasında döneleyip durmaktadır.

Sıradan üşümelere can kurban. Adı üstünde nöbet bu; tabiblere sormadım fakat galiba kandaki iltihap nisbetinin aşırı raddelere varmasından doğan bir iflâs hali olsa gerek. Vücudun sıcaklığını düzenleyen merkezin iflâsı. Tersi de vakidir; 'humma' deriz ve büyük ateş nöbetleriyle bedeni tahrib eden tehlikeli bir hastalıktır.

Bundan otuz sene kadar önce böyle bir güz gününde gençlere mahsus bir ihtiyatsızlığa kapılarak sırtımda incecik bir gömlekle şehirlerarası otobüs yolculuğuna çıkmıştım. Sabahın erken ışıklarıyla birlikte otobüsten indiğimde herkes bir miktar üşüyordu ama ben bir türlü zaptedemediğim bir titreme nöbetine tutulmuştum. Üç dört kilometrelik yolu nasıl yürüdüğümü, eve kadar nasıl gelebildiğimi hâlâ hatırlamam. Sadece kapıda endişeli bakışlarla beni karşılayan anneme,

-Üşüyorum, üstümü örtün; ne bulursanız örtün, diye sayıkladığımı biliyorum.

Meğer ayak parmaklarıma musallat olan iltihap bir gecede gemi azıya alarak yapacağını yapmış. Hafakanlar, kâbuslarla dolu günler; ancak fındık iriliğinde antibiyotik haplarıyla bir haftada teskin edilebilen iç zonklamaları...

Hayır, bu türlü üşümeleri kasdetmiyorum; tatlı üşümelerdir murad ettiğim; şuna güz üşümeleri de diyebiliriz. Hani tertipli ve tedbirli adamlar vardır, sabah evden çıkarken güneşin fettan tebessümlerine kanmayıp yedeklerine bir de yün süveter almayı ihmâl etmezler ve rüzgâr azı dişini gösterince kazaklarına bürünüp kendilerini emniyete alırlar ya öyle bir şey. Tam mevsimidir, güneşin çizdiği eğri ufuk çizgisine doğru yaslanmış, arsız yaz sıcağı için sayılı saltanat günlerinin sonu görünmüştür. Gün ortasında ansızın bastırıveren yağmurların

ardı gelmez ama güz işaretidir. Suhûnet üç-beş derece düşer, akşamları dışarı çıkarken kazak, ceket neviinden şeylere ihtiyaç hissedilir ve bir sabah güz serinliği kapıyı çalıverir. Daha kalınca, uzun kollu gömlekler sahneye çıkar, ince ceketlerin günü doğar.

Kışa doğru geldikçe evlerde battaniye diye bir şeyin varlığı hatırlanır.

Soba veya kalorifer tutuşturmak için henüz çok erkendir ama güz serinliğinin ten ısırıcı keskinliği iyiden iyiye hissedildiğinde battaniyelerin saltanat mevsimi başlar. Şöyle harmaniye gibi sırtınızdan geçirdikten sonra oturduğunuz divanda ayaklarınızı kıvırıp kendinizi yün sıcaklığının tatlı rehavetine bürürsünüz. Yanı başınızda sıcacık demli çay, elinizde bitmesine gönlünüzün hiç razı gelmediği bir kitap, olmadı televizyonda tatlı bir mahalle dizisi.

Üşümek küçük saadetlerdendir; genellikle üşüdükten sonra ısınmanın insanı mutlu ettiğini zannederiz ama bu küçük mutluluğu tatlı üşümelere borçlu olduğumuzu nadiren hatırlarız.

Mübareğin yeterli miktarı hayattır, enerjidir, dikkattir, mücadeledir. Zihni yoğunluğumuzu artırır, dimağı tazeler, vücudu derleyip toparlar, kan dolaşımını hızlandırır, iş verimimizi artırır; vitamin gibidir hazret.

Başkalarının zevkini bilmem; belki tatlı güz üşümelerine iptilâ kesbettiğimden midir nedir, daha ziyade kışlık giyeceklerimi severim ben.

Kasketler, boyun atkıları, montlar, kabanlar, pardesüler, kazaklar, süveterler, fanilalar, kalın çoraplar, ayak bileğini kavrayan botlar, kalın pabuçlar ve eldivenlerin saklı durduğu köşelerinden çıkarılıp gündelik kullanıma âmâde kılındığı gün ne güzeldir. Bir yanda mutfak ihtiyaçları için reçel, salça, turşu, erişte, peksimet (ah nerede?) cinsinden tedarikler görülürken ev hanımları kıyı-bucakta naftalinleyip sakladıkları kışlıkları gün yüzüne çıkarırlar. Zevkler tartışılmaz derler; ben naftalin kokusunu severim.

Tabiat aslına rücû etmektedir; uzay boşluğunun asıl tabiatında soğuk vardır; fiziki planda hayatı idâme ettiren enerji, uzayın soğukluğu yanında kadri bilinmesi gereken bir nimettir.

Her güz mevsiminde tabiat ölür ama ne kadar asîl ve yüksek estetik değerlerle dolu bir ölmeye yatıştır o. Ağaç yapraklarının çılgın renk çeşitlemelerinde kibritin sönmeden bir önceki parıldamasını hatırlatan bir şavkıma sezmez misiniz? Yeşil, kızılla sarı arasında bin bir ara renge dağılarak son nefesini verirken 'opus magnum'unu, yani en güzel eserini bestelemektedir.

Güz mevsimini ihtiramla uğurlayalım; nimettir, kadrini bilelim.

O tatlı güz üşümeleri

Üşüme nöbeti öyle bir şeydir ki, tutulduğunuzda sıcaklığına ilticâ edecek bir yeri değil bulmak, tahayyül bile edemezsiniz. Ten değildir üşüyen, sanki rûhunuz amansız bir ürperti sağanağına kapılmış gibi sakalından buzlar damlatan bir ummânın ortasında döneleyip durmaktadır.

Sıradan üşümelere can kurban. Adı üstünde nöbet bu; tabiblere sormadım fakat galiba kandaki iltihap nisbetinin aşırı raddelere varmasından doğan bir iflâs hali olsa gerek. Vücudun sıcaklığını düzenleyen merkezin iflâsı. Tersi de vakidir; 'humma' deriz ve büyük ateş nöbetleriyle bedeni tahrib eden tehlikeli bir hastalıktır.

Bundan otuz sene kadar önce böyle bir güz gününde gençlere mahsus bir ihtiyatsızlığa kapılarak sırtımda incecik bir gömlekle şehirlerarası otobüs yolculuğuna çıkmıştım. Sabahın erken ışıklarıyla birlikte otobüsten indiğimde herkes bir miktar üşüyordu ama ben bir türlü zaptedemediğim bir titreme nöbetine tutulmuştum. Üç dört kilometrelik yolu nasıl yürüdüğümü, eve kadar nasıl gelebildiğimi hâlâ hatırlamam. Sadece kapıda endişeli bakışlarla beni karşılayan anneme,

-Üşüyorum, üstümü örtün; ne bulursanız örtün, diye sayıkladığımı biliyorum.

Meğer ayak parmaklarıma musallat olan iltihap bir gecede gemi azıya alarak yapacağını yapmış. Hafakanlar, kâbuslarla dolu günler; ancak fındık iriliğinde antibiyotik haplarıyla bir haftada teskin edilebilen iç zonklamaları...

Hayır, bu türlü üşümeleri kasdetmiyorum; tatlı üşümelerdir murad ettiğim; şuna güz üşümeleri de diyebiliriz. Hani tertipli ve tedbirli adamlar vardır, sabah evden çıkarken güneşin fettan tebessümlerine kanmayıp yedeklerine bir de yün süveter almayı ihmâl etmezler ve rüzgâr azı dişini gösterince kazaklarına bürünüp kendilerini emniyete alırlar ya öyle bir şey. Tam mevsimidir, güneşin çizdiği eğri ufuk çizgisine doğru yaslanmış, arsız yaz sıcağı için sayılı saltanat günlerinin sonu görünmüştür. Gün ortasında ansızın bastırıveren yağmurların ardı gelmez ama güz işaretidir. Suhûnet üç-beş derece düşer, akşamları dışarı çıkarken kazak, ceket neviinden şeylere ihtiyaç hissedilir ve bir sabah güz serinliği kapıyı çalıverir. Daha kalınca, uzun kollu gömlekler sahneye çıkar, ince ceketlerin günü doğar.

Kışa doğru geldikçe evlerde battaniye diye bir şeyin varlığı hatırlanır.

Soba veya kalorifer tutuşturmak için henüz çok erkendir ama güz serinliğinin ten ısırıcı keskinliği iyiden iyiye hissedildiğinde battaniyelerin saltanat mevsimi başlar. Şöyle harmaniye gibi sırtınızdan geçirdikten sonra oturduğunuz divanda ayaklarınızı kıvırıp

kendinizi yün sıcaklığının tatlı rehavetine bürürsünüz. Yanı başınızda sıcacık demli çay, elinizde bitmesine gönlünüzün hiç razı gelmediği bir kitap, olmadı televizyonda tatlı bir mahalle dizisi.

Üşümek küçük saadetlerdendir; genellikle üşüdükten sonra ısınmanın insanı mutlu ettiğini zannederiz ama bu küçük mutluluğu tatlı üşümelere borçlu olduğumuzu nadiren hatırlarız.

Mübareğin yeterli miktarı hayattır, enerjidir, dikkattir, mücadeledir. Zihni yoğunluğumuzu artırır, dimağı tazeler, vücudu derleyip toparlar, kan dolaşımını hızlandırır, iş verimimizi artırır; vitamin gibidir hazret.

Başkalarının zevkini bilmem; belki tatlı güz üşümelerine iptilâ kesbettiğimden midir nedir, daha ziyade kışlık giyeceklerimi severim ben.

Kasketler, boyun atkıları, montlar, kabanlar, pardesüler, kazaklar, süveterler, fanilalar, kalın çoraplar, ayak bileğini kavrayan botlar, kalın pabuçlar ve eldivenlerin saklı durduğu köşelerinden çıkarılıp gündelik kullanıma âmâde kılındığı gün ne güzeldir. Bir yanda mutfak ihtiyaçları için reçel, salça, turşu, erişte, peksimet (ah nerede?) cinsinden tedarikler görülürken ev hanımları kıyı-bucakta naftalinleyip sakladıkları kışlıkları gün yüzüne çıkarırlar. Zevkler tartışılmaz derler; ben naftalin kokusunu severim.

Tabiat aslına rücû etmektedir; uzay boşluğunun asıl tabiatında soğuk vardır; fiziki planda hayatı idâme ettiren enerji, uzayın soğukluğu yanında kadri bilinmesi gereken bir nimettir.

Her güz mevsiminde tabiat ölür ama ne kadar asîl ve yüksek estetik değerlerle dolu bir ölmeye yatıştır o. Ağaç yapraklarının çılgın renk çeşitlemelerinde kibritin sönmeden bir önceki parıldamasını hatırlatan bir şavkıma sezmez misiniz? Yeşil, kızılla sarı arasında bin bir ara renge dağılarak son nefesini verirken 'opus magnum'unu, yani en güzel eserini bestelemektedir.

Güz mevsimini ihtiramla uğurlayalım; nimettir, kadrini bilelim.

Eski Ramazanlar alıyorum

Eski hayat âhengi, oruç günlerini içtimaileştirerek bir ay boyunca sürüp giden bir şölene çeviriveriyor, orucu elle tutulur, gözle görünür ve her an hissedilir bir dokuya büründürüyordu. Hicrî takvimle yegâne alâkamız, aile büyüklerinin doğum tarihleriyle, başta Ramazan olmak üzere hicri takvime göre işleyen sayılı günlerin hesabından ibaret kaldı; babamın tevellüdü 1335 ve bu yıl dünya kurulalı beri 1424"ncü Ramazan orucunu karşılamanın telâş ve sevinci içindeyiz.

Hicrî sene, şu anda kullanmakta olduğumuz milâdî seneden 11 gün kısadır çünkü ayın hareketlerine göre tertiplenmiş bir takvimdir. Ay en ince hilâl şekline büründüğü gün takvim ayının başlangıcı olarak kabul edilir; şarkı ve şiirlere geçmiş "ayın ondördü", yani dolunay

hali tâbiri, hicrî takvimde ay ortasıdır. Bu hesaba göre hicrî takvimin başlangıcı sayılan Efendimiz"in Mekke"den Medine"ye hicret ettiği seneden bu yana 1424 hicrî sene geçmesine mukabil, milâdî hesaba göre sadece 1393 yılı geride bırakmış oluyoruz. Gençlerin bu şaşırtıcı farkı anlamakta zorlanmaları tabiidir: Hicrî takvim mevsim hareketlerine riayet etmez ve biz bu yüzden her sene ayların en sevgilisi Ramazan"ı, geçen seneye göre 11 gün önceden karşılarız. Hicrî sene, milâdî yılın içinde on birer günlük aralıklarla gezinir ve ortalama 32 ilâ 33 senede bir senenin aynı günleriyle yolu kesişir.

Bembeyaz ve masum bir yalan

Ramazan orucuna ilk dokunduğum çocukluk yıllarında mevsim kıştı; artık mislini pek görmediğimiz o meşhur çatayaz kışlardan biri. Ve Ramazan o kadar hükmedici, kuşatıcı ve âmir bir gerçeklikti ki aklı ermeye başlayan her yaşıtım gibi ben de büyük bir hevesle Ramazan geleneklerinin ve ikliminin tam ortasında yerimi almak isterdim. Bu gibi hallerde büyüklerin, "dayanamaz, zayıf kalır" endişesiyle çocukların oruç tutmasını engellemek için başvurdukları o mâsum yalanı hatırlıyorum:

- Elbette oruç tutabilirsin, ama oruç çadır gibidir. Tam orta yerine bir direk konulmazsa ayakta durmaz ki!

-E, peki ne yapacağım o zaman ben?

-Bizimle birlikte sahura kalkacak yemeğini yiyeceksin ama öğle zamanı gelince orucun tam orta yerine bir direk dayayacaksın...

-Yani?..

-Yanisi şu; öğle yemeğini yedikten sonra akşama kadar yine oruca devam edersin.

-İyi, ne güzel!

A, kuşa bak!

Böyle kaç defa oruç tuttuğumu bilemem ama o oruçların ne kadar salih ve ivazsız olduğunu tahmin etmek zor değil; hele iftar saatine yakın demlerde çarşıdan evlerine dönen erkeklerin, sanki yüzgörümlüğü imiş gibi haklı bir itina ile ellerinde tuttukları çöreğe dizilmiş horoz şekerlerini hak etmek için öğleyle akşam arasını tam bir oruçlu gibi sabırla geçirmenin manevi lezzetini de hesaba katınız...

Bir gün orucun tam ortasına hatırı sayılır bir direk verdikten birkaç saat sonra eski bir masanın çekmecesinde, rahmetli halamın mutlaka bizler için sakladığı kağıt fişek içindeki mevlit şekerlerini görünce, müsaade istemeye bile lüzum hissetmeksizin hepsini âfiyetle yemiş, son şekerde "ne yaptım, ben oruçluydum; eyvah orucum bozuldu!" korkusuyla halama koşup suçumu itiraf etmiştim.

-Korkma bir şey olmaz; bilerek yememişsin ki, o şekerleri sana Allah ikram etmiş. Artık iftara kadar bir şey yemezsen orucun yine oruçtur, merak etme! Ne kadar rahatlamış, orucu ne kadar sevmiş, benim gibi çerden-çöpten zayıf bir çocuğa, üstelik şeker sevdiğini bildiği için "ikramda bulunan"a nasıl şükran duymuştum. Biraz daha palazlanıp da yalansız-ivazsız oruca ehil olduğum Ramazanların akşama yakın saatlerinde su koyverip, "Dayanamıyorum, orucu bozacağım" diye sızlanmamış olanımız var mıdır?

Öyle zamanlarda ablalarım beni sırtlarına alıp sokağa çıkarak koca mahalleyi gezdirir, "A, şuna bak" gibi dikkat dağıtıcı sözlerle minicik ve tâkatsiz sabrımı nasıl da takviye ederlerdi.

Fevkalâdelikten uzak, sıradan hâtıra parçaları bunlar; eminim ki bu satırları okuyan herkesin zihninde buna benzer, hatta tıpatıp aynı çocukluk rüyâları vardır.

Tapa patlatma keyfi ve "Bumm!"

O günlerin Ramazanlarında bir çocuğun sahip olmayı hayâl ettiği en mükemmel oyuncak bir tapa tabancasıydı. Tabanca dediğiniz presle tenekeden basılarak bir araya getirilmiş ve tetiğine basıldığında namlu yerindeki tapa oyuğundan çiviye benzer sivri bir horoz çıkan basit bir âlet. Fiyatını tam hatırlamıyorum, 1 lira filan olmalı. Ekmeğin 25 kuruş olduğunu hesaba alırsak dört ekmek parası, yani pahalı, yani harcıâlem, yani isteyen herkesin edinebileceği bir şey değil.

Tapa, namlu ağzına sığacak şekilde sıkıştırılmış talaştan mâmul, silindir şeklinde bir patlayıcı. Silindirin tabanca ağzına gelecek yerine bir oyuk açılır ve içine patlayıcı eczâ konulur. Horoz çivisi bu eczâya vurunca "bumm".

Mârifet sokağa çıkıp evin önünde hazır bekleyerek hayli uzaklarda atılan top sesiyle aynı zamanda tapayı patlatmaktadır. Ardından mahallenin bütün çocuklarının "Top atıldı" diye sevinç haykırışlarıyla eve koşmaları ve birkaç sâniye içinde yolların, sokakların, hatta bütün şehrin terk edilmiş gibi ürkütücü bir tenhalığın koyuluğuna düşüvermesi.

Tapa patlatmak keyfinden mahrum kalmak istemeyen ama bir teneke tabanca tedarikine güç yetiremeyen çocuklar, daha ucuz bir usûl keşfetmişlerdir. Sertçe bir tel, yumruk büyüklüğünde bir bilezik teşkil edecek şekilde kıvrılıp uçlarından birisi taşa sürtülerek sivrileştirilir. Basit bir susta fonksiyonuna bürünen tel halkanın iki ucu arasına bir tapa sıkıştırılarak havaya atılır. Yere düşen halkanın sivri ucu tapayı sıkıştırınca "bumm!". Tehlikesi şurada; tele tapayı yerleştirirken dikkat etmeli zira elde patlama ihtimâli büyük.

Nerden mi biliyorum?

Bir defasında avucumda patlayıp iki parmağımın arasını kavurmuş ve günlerde acımıştı da ondan!

"Allah taksiratımızı affetsin"

İftardan sonra bilemediniz on beş dakika sonra kapılar yeniden açılacak, kapılardan karlı sokak aralarına düşen cılız sarı ışıklar, çok âcil bir işi varmış edâsıyla çarşıya seğirten ehlikeyf erkeklerin adım sesleriyle renklenecektir.

Niçin alelacele çarşıya gittiklerini sonradan biz de öğrendik: Esnaf olanlar dükkân açmaya giderler ama memur, işçi, işsiz takımının derdi nedir?

Gözü teravih namazında olana sözümüz yok lakin mübârek Ramazan akşamlarını ihyâ etmenin bir başka üslûbu daha varmış meğer: Kahve!

Hâlâ hükmünü sürdüren garip bir tenâkuzdur bu; on bir ay müddetince kahve nedir bilmeyen kendi halinde adamlar Ramazan girer girmez sanki mecburiyet varmış veya yoklama yapılıyormuş gibi kahveye dadanıverirler. Hoca takımı câmilerde kürsüleri yıkar, "Ayıptır, günahtır; Ramazanla iskambil oyununun ne ilgisi var, zinhar günahkâr olursunuz" diye tevbe-talkın verirlerse de kâr etmez. İmamın cehennem ateşinden pasajlar gösteren zıkkım gibi sözlerini tam bir teslimiyetle dinleyen cemaatin en az yarısı, teravih namazı biter bitmez, içlerinde tekrarladıkları "Allah taksiratımızı affetsin" yakarışıyla bir koşu yine kahvenin yolunu tutacaklardır.

Ve âdettir, kahve saltanatının raconu sahur topuna beş on dakika kalana kadar devam eder gider; biraz erkence izin isteyenlerin ardından mânidar lâflar edilir, kıs kıs gülünür.

....

Sonradan fark ettim ki Ramazan, o yoğun dini boyutuna ilâveten, genç erkekler için aynı zamanda bir toplumsallaşma vesilesi de teşkil etmektedir ve işin kıraathane faslı tatlı bir bâhâneden ibarettir; nitekim aynı insanlar bayram ertesi kahve toplantılarını terk ederek mûnisleşir ve sıradan birer ev erkeği şekline dönüverirler. Tabii on bir ay boyunca "leyl ü ve"n-nehâr" bâde çekerek evin yolunu zor bulan serhoş takımının Ramazan girince ağzını çalkalayıp, bayramın son ikindisini müteakip yeniden işrete dönmeleri ayrı bir fasıl...

Nerede eski Ramazanlar?

Tabir mâzur görülürse oruç, en pasif ibâdetlerden biri; göreviniz yapmaktan ziyade yapmamaktır ve bu haliyle her ibâdet gibi orucun ferdî boyutu öne çıkar; eski hayat âhengi, oruç günlerini içtimaileştirerek bir ay boyunca sürüp giden bir şölene çeviriveriyor, orucu elle tutulur, gözle görünür ve her an hissedilir bir dokuya büründürüyordu.

Belki de o yüzdendir bazen rüyâmda, çocukluk Ramazanlarında yaşadığım o tatlı kâbusa yeniden dokunduğum olur:

Eski bir ahşap masanın çekmecesinde kağıt fişeğe yatırılmış baldan tatlı mevlit şekerlerini ha bire mideye indirmekteyken birden niyetli olduğumu hatırlarım.

Eyvah!

Prens Klaus'u morartmak!

Önce haberi okuyalım! "Kalan Müzik firmasının sahibi Hasan Saltık'a Hollanda Kraliyet ailesi tarafından her yıl verilmesi âdet olan Prince Klaus ödülü lâyık görüldü".

Abdullah Kılıç'ın Zaman'da yayınlanan haberine göre ödülün gerekçesi şöyle: "Kültür ve kültürel gelişim alanındaki sıra dışı başarıları ve sert muhalefete rağmen baskı altındaki etnik azınlıkların müziğini kaydedip yayınlaması".

Ödül gerekçesinin ilk kısmına yürekten katılıyorum: Hasan Saltık, Türkiye'de kaliteli müzik yayını ile ilgilenen herkesin bildiği ve saygı duyduğu bir isim. Şöhretinin Prens Klaus Vakfı'nın ödül jürisini etkileyecek kadar yaygınlaşmasından şahsen iftihar duyuyorum. Kalan Müzik'in patronu ve her şeyi Hasan Saltık, bugüne kadar Kültür Bakanlığı'nın yapması gereken bir kültür hizmetini pervasız bir cesaret ve kolay göze alınamaz türden bir ticari riskle üstlenerek bizlere hazine değerinde albümler kazandırdı; bu mânâda "kültürel gelişim alanındaki sıra dışı başarı" övgüsü az bile gelir.

Ne var ki ödül gerekçesindeki ikinci cümle haksız ve bizatihi Hasan Saltık'ın müzikseverlerin gönlünde edindiği gurur mevkiini rencide edecek derecede tatsız anlamlar ihtiva ediyor. Kalan Müzik firmasının birbirinden değerli ve kaliteli azınlık müziği albümlerini bugüne kadar zevkle dinledim ve o albümlerde Türk musikisinin farklı potalarda nasıl birbirinden farklı lezzet dilimlerine dönüştüğünü fark ederek zevk ve gurur duydum. "Bu albüm Ermeniler tarafından seslendirilmiş, bu çalışma Trakya Romanlarına ait, Müslüman mahallesinde salyangoz satılırmış" demek aklımdan bile geçmedi. Kütüphanemde Kalan Müzik firmasının eseri onlarca albüm yer alıyor: Pomak göçmenlerinden Suren Asaduryan'a, Bâtıni nefeslerden Laz, Gürcü, Rum, Kürt musikisinin en seçme örneklerine kadar yüzlerce değerli müzik eseriyle ilk defa bu albümlerde yüz yüze geldim. Sevdiğim de oldu, beğenmediğim de; ama yapılan işe, sarf edilen emeğe hep saygı duydum. Bu esnada Prens Klaus Vakfı jürisinin aklına gelen gerekçe asla hatırıma gelmedi.

İki şık var: Ya ben çok safım; müziği sadece kalitesine bakarak kendince değerlendiriyor ve "etnik veya dini menşeine" aldırış etmeden sahipleniyorum veya Hollandalı jüri üyeleri art niyetli. Mâlumdur ki Avrupa'da bize ait bir kültür hadisesi ödüllendirilirken, ödül sahibinin ya toplumuna veya devletine karşı kılıç çekmiş olması gibi "ince" bir nüans aranır; halbuki Hasan Saltık, bu derece inceltilmiş bir Hollandalı gazının dolduruşuna gelecek ve bu mânâda ödülü hak edecek kertede "yiğitçe ve muhalif" eserler yayınlamakla kalmadı: Osmanlı marşları da yayınladı, sultan bestekârların eserlerini de; ilahiden deyişe, şarkıdan gazele kadar yüzlerce "etnik azınlığa ait olmayan" Türk musikisi eserini de neşretti. Bu gibi arşivlerde köhnemiş nadide eserleri yayınlarken ne kadar iç huzuru hissettiğini de sezer gibiyim. Kendisiyle tanışıklığımız, ahbaplığımız yok; sadece yayınlarının kalitesine ve niteliğine bakarak bu hükme varıyorum..

Hata mı ediyorum; ilk ihtimâl mi baskın yoksa?

Buna Hasan Saltık karar verecek. Ben olsam, "Beni ödüle layık gördüğünüz için teşekkür ederim ama gösterdiğiniz gerekçeler ödülü kabul etmeme mânidir. Ben ülkemin kültür varlığına ve müziğine hizmet etmek için çalıştım; bu çerçevede yayınladığım eserler kültürel zenginliğimizin gün yüzüne çıkarılması, tanınması ve sevilmesi gayretini taşıyor. Beni baskı altındaki etnik azınlık müziğinin yayıncısı gibi görmeniz ve bu şartla ödüle lâyık görmenizi kabullenmiyorum" der ve onuruyla birlikte ödülü de reddederdim.

Hasan Saltık'ın bizim kamuoyumuz ve sanat camiamız tarafından yeterince desteklenmediği, hatta ödüllendirilmediği doğrudur; yukarıdaki gerekçelerle ödülü reddettiğinde birilerinin çıkıp "Aferin Saltık, ne iyi ettin" demeyeceği de galip ihtimaldir ama yine de gönlüm istiyor ki, verdiği ödüle mukabil ille de ödül sahibinin kendi milletine ve devletine karşı çemkirmesini şart koşan şu kılkuyruk jüri üyeleri, kirli gerekçeleriyle baş başa kalarak morarsınlar.

Bence "morarmayı" hak ettiler.

2003

29 Kasım

"Köroğlu gözün körolsun!" Zaman Gazetesi

26 Kasım

Gölge boksu ve vuzuh ihtiyacı Zaman Gazetesi

24 Kasım

Bir bayramın 'olmazsa olmaz'ları Aksiyon Dergisi

24 Kasım

"Memurlar mazlum olur" veya... Zaman Gazetesi

22 Kasım

El Kaide kime "bırak ulan kızı" dedi? Zaman Gazetesi

19 Kasım

Niçin teknik direktör olmadım? Zaman Gazetesi

17 Kasım

El Kaide Reloaded! Zaman Gazetesi

17 Kasım

İslâmın köylü çehresiyle yüzleşmek Aksiyon Dergisi

15 Kasım

Fetevâ-yı asriyye Zaman Gazetesi

12 Kasım

Yoxsa Haqqı Dewrim'e mi sorax? Zaman Gazetesi

10 Kasım

Çocukluk hastalığı: Köylülük! Aksiyon Dergisi

10 Kasım

Hakim, hakem, hoca Zaman Gazetesi

08 Kasım

Evveli yoğurt ahiri başörtüsü Zaman Gazetesi

05 Kasım

Kötü CHP, iyi CHP'yi kovar mı? Zaman Gazetesi

03 Kasım

İslam aleminin en büyük düşmanı Aksiyon Dergisi

03 Kasım

Uzaya gülümseyelim; resmimizi çekiyorlar! Zaman Gazetesi

02 Kasım

Dikkat gülünecek: Gül!.. Zaman Gazetesi, Turkuaz

01 Kasım

Gülümseyin; millet olacaksınız! Zaman Gazetesi

Gülümseyin; millet olacaksınız!

Cumhuriyetle idare edilen ülkelerde Cumhurbaşkanlarının bu kadar yoğun şekilde gündem işgal etmesi mûtad değil; Cumhurbaşkanları seçimle gelmiş krallar değildir; yürütme içinde yer almalarına rağmen pek çok uygulamada görevleri ve yetkileri semboliktir ve böyle olduğu için siyasi sorumluluk taşımazlar. Ne var ki AKP, ezici bir ekseriyetle iktidara geleliberi Cumhurbaşkanı -zâhir kendince iktidarı dengelemek için olsa gerek- gündemi kaplamaya başladı.

Türkiye'de gündem kaplamak zahmet istemez, profil gösterirsiniz büyük mesele olur; meselâ Ramazan günü naklen yayın esnasında su içmek gibi, Cumhuriyet resepsiyonunda davetliler arasında ayrımcılık yapmak gibi veya herhangi bir kanunu, "anayasada yerini bulamadım" gerekçesiyle reddetmek gibi veya durup dururken "akılla vahiy birbirini sevmez" cinsinden garip lâflar etmek gibi.

Türkiye'de varlık sebebini bu gibi "jest"leri alkışlamakta ve abartmakta bulan çevreler vardır; Fransız Jakobenlerinin meşhur "Vatan tehlikede!" alarmının zillerini çalarak oksijen alıp havaya karbondioksit salarlar; Cumhuriyet her daim tehlikededir, laiklik, sistem, yargı, anayasal nizam, o da kafi gelmezse "çağdaş hayat" ve emsâli şeyler; bunlar havai fişek veya barut fabrikası gibi yüksek risk ihtiva eden sektörler olarak sürekli tehlikeye açık dururlar. Vatan evlatlarının görevi zordur; biz gafiller geceleri horul horul uyurken onlar hep "uyanık" durmak zorundadır; uyanık ve zinde! Halbuki hiç uyumamak zindeliğe manidir; bu gibi hallerde görev nöbetleşe yürütülür: Bakınız şekil A'daki "ben yoruldum sen oyna" mealindeki "Ordu göreve" pankartı...

Cumhurbaşkanı, "uyanık ve zinde" güçlerin takdirinden başka kimselerin anlamadığı ve garipsediği tavırlar sergiliyor ve üstelik bu tavırları kendi uygulamalarıyla açık çelişki halinde. Galiba, birkaç sene kararsızlık dönemi geçirdikten sonra yakın zamanlarda bir fikri olgunluğa vâsıl olarak devleti cumhurdan korumak ve kollamak gerektiğine hükmetmiştir, hepsi o kadar. Kısacası üzerinde durmayı, ciddiyetle tahlil edilmeyi ve ardında derin mânâlar aramayı gerektirecek yeni bir durumla karşı karşıya değiliz; bu tavır tipiktir Türkiye'de. Nedense hep sol siyasetin iktidardan ümidini kestiği dönemlerde gündeme getirilen beylik nakaratlar...

Ne Cumhurbaşkanının tavırları, ne de ikide bir "vatan tehlikede" çığlığı kopararak toplumu hipnotize etmekle geçinen çevrelerin tekrarladığı baygınlık verici diskurlar aslında ciddiyetle ele alınmayı hak etmiyor; bu tavırların en ziyade tesirli olduğu yer, ciddiye alındıkları yerlerdir. İlmen, siyaseten ve realite itibariyle bu lâflar herhangi bir gerçeklik haline tekabül etmez. Mesela o günlerde kimse aksini iddia etmediği halde YÖK Başkanı'nın bundan bir süre önce, "akıl ve vahiy" uyuşmazlığı üzerine verdiği beyanatı hatırlayınız; ki söz konusu tahlil, felsefi açıdan lise seviyesinde bile bir kıymet ifade etmezdi ama nasıl olsa bu gibi garip

çıkıntıları Türkiye'de ciddiye alan birileri mutlaka çıkacak ve kemâli ciddiyetle "hayır efendim, yanlış; öyle değil böyledir" diye izaha kalkışacak, bir kısmı ise izahlı cevap yerine öfkeden köpürecekti.

Tekrar etmekte fayda var: Bu garip tutum ve lâfların en tesirli olduğu yer, en ziyade ciddiye alındıkları yerdir.

Biz Türkler mesela hidroelektrik santral yapmayı çok hızlı öğrendik ama gülerek cezalandırmayı hâlâ bilmiyoruz; her cürmün, her fiskenin üzerine yeldir-yepelek seğirtip misliyle tepki vermek gerekmez; bazı hallerde "ilgisizlik", öldürücü, nefes kesici bir tenkid biçimidir ve bizde sol cenah, vaktiyle sağı işbu "kesin ilgisizlik" tavrıyla kompleksten iki kat etmişti.

İkinci ve en müessir eleştiri tarzı gülmek; sadece gülmek, hatta ona değil de başka bir şeye gülüyormuş gibi gülmek. Absürd bir sataşmaya verilecek en güzel cevap bu. Lakin gülmek insan soyunun en karmaşık mekanizmalarından biri: Ciddiyet serdetmek kolay, onu yapıyoruz zaten; gülmeyi beceremiyoruz.

Halbuki gülünecek işler bunlar; bir gülebilsek, millet olacağız!

Dikkat gülünecek: Gül!..

Eski Yunan tiyatrolarından birinin duvarında şöyle bir yazının olduğu rivayet olunur: "Ahlâksızlıkları gülerek cezalandırıyoruz." Bu vecize her aklıma geldiğinde biz Türklerin ahlâksızlığı cezalandırmak için genellikle hangi yola başvurduğumuzu düşünür, işin içinden çıkamam. Gülmek bizi bozar bir kere, o ihtimâli çiziyorum. Geriye en baskın tepki tarzımız kalıyor; dövmek veya kaba güç kullanarak bizzat ceza vermek. İçinizde az sayıda da olsa, "Aa, ne kaba bir şey bu ayol, hayır, katiyyen öyle değil" diye caz yapanları görür gibi oluyor ve gülüyorum; hadi dürüst olalım, cezayı hak edenleri bizzat cezalandırmak kadar büyük bir keyif tasavvur olunamaz; güç kullanmak keyif verici şeyler kategorisine girer ve hızla alışkanlık haline gelir. Onun içindir ki insanlık tarihinin başından bu yana yazılı kanunların yüzde doksanı, güç kullanmanın tahdidine ve bu tarzı tercih ettiğimizde başımıza neler geleceğine dair şeylerdir.

Gülmeyi zayıflık addediyoruz, bizzat ceza vermeyi seviyoruz peki, çok istediğimiz halde adaleti bizzat tecelli ettiremeyecek kadar korkak, pısırık veya beceriksiz birisi ne yapar?

Öğretmenim ben cevap verebilir miyim: Karakola gider!

Ucu karakolla başlayan bir süreçte hak aramak ve nihai adaleti tecelli ettirmek ancak "hukuk devleti" kavramının çok ciddiye alındığı az sayıdaki batılı demokraside mümkün. Bizde karakolda hak aramak, "Kızım seni yaşara vereyim mi" türküsünden beridir ki en basitinden zaaf işareti sayılır. Gülmeyi aklımıza bile getirmeyiz, daha doğrusu birisini gülerek

cezalandırmak fikri, an'anevi Türk düşünce tarzına yabancı ve muhaliftir. Başta da buyrulmuştu, gülmek bizi bozar. "Ne cıvık cıvık gülüyon..., pişmiş kelle gibi sırıtıp durma..." ve emsali lâflar, gülmek fiilinin hiç de erkekçe, mertçe ve dürüstçe bir eylem olmadığını imâya kâfidir.

Tersi olmalıydı halbuki; ilkokullardan başlayarak biçki"dikiş kurslarına kadar her eğitim ve irfan ocağında gülme dersleri koymalıydık. Okullarından kahkaha seslerinin ayyuka çıktığı bir maarif sistemi düşünebiliyor musunuz; kimbilir ne güzel olurdu? Tabii nesiller boyunca "ciddi adam" yetiştirmekten başka büyük kaygısı olmamış bir milletin nasıl olup da mekteplerine "kahkaha ve gülme hocası" yetiştirebileceğinin hesabını ben yapamam.

"Ay komşular duydunuz mu filancanın oğlu, feşmekan mektebine kahkaha hocası olmuş..

"Vah vah, eli yüzü düzgün efendiden bir çocuktu, hiç de belli olmuyordu hayret...

"Yazık sabiye, doğru dürüst ana baba terbiyesi almazsa olacağı budur, ben söyledimdi..

"Ay içim cız etti valla, arslan gibi delikanlı, sen tut da, vah vah...

Bunlar muhtemel ve aşılması mümkün psikolojik engeller; eğer becerebilseydik, eğer ahlâksızlıktan, hırsızlık, hortumculuk, vurgunculuk gibi iri suçlardan başlayarak beceriksizlik, liyakatsizlik, suiistimal gibi daha ufak tefek cürümlere kadar bilcümle kifâyetsiz muhterisi gülerek cezalandırmayı öğrenebilseydik hiç şüphe etmiyorum ki en azından şimdi kamu bankalarında daha çok hortumlanmamış para yatıyor olurdu ve "biz adam olmayız kardeşim"le noktalanan pek çok tartışmaya gerek duymazdık. Ne bileyim, mesela cumhurbaşkanı başbakanı azarladı diye başbakan yardımcısı cumhurbaşkanına anayasa kitabı fırlattığında, fakir"fukara iki saatte bir misli daha fukaralaşmamış olurdu veya o rezaletin ardından, bu rezalete sebebiyet verenler "aman milleti kendime güldürmeyim" diye arlanarak yarım saat içinde istifa edip ortalıktan çekilirlerdi.

Ömrünce ciddiyet temrini yapmış bir milletin, ciddiyeti gereğinden fazla ciddiye aldığı için bir türlü ciddi olamayışı yüzünden gülmeyi bir türlü becerememesi gibi ilginç ve çelişkili bir vaziyetle karşı karşıyayız. Suratımızı asıp "vay namussuzlar, bu kadar da çalınır mı" diye kaş çattıkça kombine hırsız takımının cesarete gelip daha yeni iş alanları araştırma şevkine geldiklerini nereden bilelim? Biz hep ciddiyetin doğru ve gerekli bir şey olduğunu öğrenerek büyüdük ve ne zaman birisini gülerken görsek,

"Bu çok gülüyor, ağlaması yakındır, diye felsefe yaptık. O da olmazsa, erkekler için "sırıtmak", hanımlar için "kırıtmak" fiillerini nerdeyse ahlâksızlık kılığına sokarak yasakladık. Biz somurttukça çaldılar, homurdandıkça görev ve yetki suiistimallerini artırdılar, kızdık darbe oldu, öfkelendik ekonomik kriz çıktı.

E, bir de gülmeyi deneyelim artık!

Mesela milletvekili eşleri hakkında başörtüsü soruşturması yaptırdığı halde feci halde yanıltılan ve tabir yerindeyse bir güzel aldatılan makama gülmekten kim alıkoyabilir bizi; hayır anayasa ihlâli, cumhuriyetin temel değerlerine ters iş yaptığı için filan değil, sipariş verdiği firma tarafından kazıklandığı için gülelim. Tecrübeyle sabit, kızınca randıman alamıyoruz. Bu defa gülelim.

Gülmek nasıl mı oluyor; bilmem.. şöyleydi galiba:

Kah kah kah!

Uzaya gülümseyelim; resmimizi çekiyorlar!

'Evrenin en büyük ve en sıcak galaksisi bulundu' haberine gazetelerin yaklaşma tarzı Türkiye ortalamasına sâdık kalıyor; Milliyet'te haberi bulamadım ama birinci sayfasında galaksinin radyoteleskopla alınıp bilgisayarda renklendirilen fotoğrafı yerine, İnönü Stadı'nda Beşiktaş taraftarlarının tutuşturduğu meşalelerin resmini kullanmış.

Haksız değiller, uzaktan bakınca bir galaksiyi andırıyor. Hürriyet haberi 5. sayfada vermiş, Zaman ise son sayfada ve hayli dikkat çekici bir yerde değerlendirmeyi tercih etmiş. Her iki gazete de Anadolu Ajansı'nın geçtiği resim ve metin haricine çıkamamışlar. Halbuki bu önemli haber bizim gazetenin manşetine yakışırdı diye düşünmeden edemedim.

Galaksi bizden 12 milyon ışık yılı uzakta; yani, Hawaii'deki Mauna Kea volkanının zirvesine kurulan Keck rasathanesindeki astronomları, galaksinin bugününü değil, 12 milyon sene önceki halini görüp fotoğraflamış durumdalar. Bizim çağdaş hayatı destekleme, kollama ve destekleme derneklerinin canını sıkacak bir vaziyet bu; ne yapsanız bir türlü Lynx Arc galaksisi ile aynı zaman dilimi içine giremiyoruz. Oralarda başka dünyalar da var mıdır; gâlib ihtimâl vardır lâkin çağdaş yatak odası takımı yapıp pazarlayan firmaların o uzaklığa ürünlerini ulaştırabilmesi mümkün görünmüyor; üstelik asla!

Atmosferimizin ötesi ile ilgilenmek, insanlığın ekserisi gibi bizde de zındıkâne (heretik) bir meşguliyet sayılmıştır zira uzay boşluğunda olup bitenler ve akla-havsalaya sığmayan mesafeler, Aristo'nun yaşadığı dünyanın müteârifeleri (axiom) ile yetinip giden ve kendi kafa konforundan râzı olan nice insanın huzurunu kaçıracak kadar şaşırtıcı, derin, büyük, farklı ve etkileyicidir. En evvel zamanın uzayda büründüğü farklı çehre ürkütücü ve rahatsız edicidir: Dünyaya en yakın yıldız Alfa Kantoris'in ışığı bize dört senede gelir, Güneş'in doğduğunu ise gerçek tulûundan sekiz dakika sonra görebiliriz. Lâciverdî bir gecede bakışlarını semâya çeviren herkes, farklı zaman aralıklarıyla uzayın geçmişini, yani tarihini seyrediyor demektir. Tarihi seyretmek alışık olmadığımız bir kavram; bizim bildiğimiz tarih kitaptan okunur. Pekâlâ, içinde yaşadığımız ve parçası olduğumuz tarihin "seyredilebildiği" bir yer var mıdır? Elbette; seyrettiğimiz her yer, seyredildiğimiz yerler değil midir aslında?

Lynx Arc galaksisi, bizim içinde bulunduğumuz Samanyolu galaksisinin yıldızlarından iki kat daha sıcak olmak üzere bir milyondan fazla yıldıza ev sahipliği yapıyormuş. Yıldız dedikleri bizim güneş emsâli şeyler; her birinin bilmem kaç tane gezegeni olduğunu da hesaba katarsanız hiç de tenha bir mıntıka olmadığı anlaşılıyor.

Anlaşılıyor mu dersiniz? Gökyüzünü lâyıkı vechile seyredebilsek dünya şüphesiz daha yaşanası bir yer olurdu. Fizikçiler diyor ki, bize en yakın yıldızda bizden daha iyi bir hayat olduğunu bilsek bile oraya ulaşmak mümkün değil. Kantoris'i hesaplayalım: 4 ışık yılı, saniyede ortalama 300 bin km hızla hareket eden ışığın 4 senede kat ettiği yol demektir. Dört yılın kaç saniye ettiğini bulacak, onu 300 binle çarpacaksınız; netice şudur: Dünya bir kapandır ve oradan dışarıya çıkamayız. Bizi bu kapan içinde tutan şey, etrafımızdaki ürkütücü boşluk ve en yakın komşumuzla aramıza dikilen o müthiş mesafe. O yüzden uzayın tarihini seyrediyor, şimdiki zamanına asla nüfuz edemiyoruz. Kapanı yarabildiğimiz tek boyut bilgidir; en güçlü ve en zayıf yanımız yani.

Makrokozmoz ürkütüyor ve gerçek boyutlarını bilebilmemiz imkânsız; mikrokozmoz ayrı muammâ. İnsan tam orta yerde, sanki "ibret alsın da akıllansın" diye iki farklı uzayı seyredebilecek ama ona dokunamayacak boyut içinde tasarlanmışa benziyor. İyi de, insanın kendisi ayrı bir âlem değil mi? "Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen" dememiş miydi Gaalib dede? Âlemin özü, evet ama kendi tabiatından ve boyutlarından bîhaber.

Belki de karaciğerimiz hakkında bildiklerimiz, şu yeni farkına varılan Lynx Arc galaksisi hakkındaki mâlumatımızdan pek de derin değildir!

Sahi, bizi uzaklarda kimler seyrediyor acaba?

İslam aleminin en büyük düşmanı

"Dinde reform" veya "İslâm modernleşmesi" diye telaffuz edilen kavramlar, niyetleri bazen salih olsa bile ancak aklı karışıklara mahsus bir saçmalama biçimidir. İslâm, üzerinde reform yapılacak veya modernleştirme programları uygulanabilecek bir insan tasarımı değildir.

İnananlar, onun vahiy eseri olduğunu ve Hak"tan geldiğini kabul ederler.

Bu kabil lâfları zaman zaman tekrar edenler, kavramı yanlış kullanmanın dışında hakiki bir ihtiyacı seslendiriyorlar; söz konusu olan Müslümanların davranışlarını reformize etmek, onların toplumsallaşma tarzında çağa uygun düzenlemeler yapmak gerekliliğidir. İslâm"dan değil, yaşayan Müslümanların dini algılama biçiminden bahsediyoruz ve bu iki kavram, bilmeyenler tarafından aynı kabul edilse bile aralarında çok büyük farklar taşırlar.

Müslümanlık, her şeyden evvel bu sıfatı taşıyan kişinin temsil etmesi gereken özellikler gerektiriyor ve bu nitelikler "İslâmî" olduğu kadar insânî, hatta beledî, kanunî, ahlakî ve sosyal ödevlerdir. Dinde reform kelimesini telaffuz edenler eğer Müslümanlara ahlâk

kurallarını, nezaketi, temizliği yeniden öğretmeyi düşünüyorlarsa desteklenmeleri gerekir. Adı reform veya başka bir şey olsun, İslâm dünyasının böyle bir silkinme hamlesine ihtiyacı var.

Reform deyince bugüne kadar reformcuların aklına, namaz vakitlerini ve rekâtlarını azaltmak; dinin bedeni ödevlerinin çoğunu ihmâl edip "sen benim kalbime bak" dindarlığı inşâ etmek, camilere kilise görüntüsü vererek içeri pabuçla girip tahta sıralar koymak, ezanı Türkçe okutmak, İslâm ahlâkını ise Batılı muaşeret kurallarına kadar indirgemek cinsinden şeyler geldi. Bu gayretler başarısız olmaya mahkûmdu çünkü samimi değildi, teklifler "içeriden" gelmiyordu ve toplum mühendisliği heveslerinin bir avadanlığı durumunda idi.

Reformdan murad olunan: Maksud

bir ama rivayeyet muhtelif

"Müslümanlar "Hak din"e mensup oldukları halde "dini çürük" Batı medeniyeti karşısında niçin tesadüfle izahı imkânsız sistematik mağlubiyetlere uğradılar?" sorusuna cevap bulmak zorunda kalan İslâm ulemâsı, haklı olarak dinin doğru algılanmadığını ve buna cehaletin sebep olduğunu ileri sürdü; dinin kendisinde bir problem yoktu, problem bizdeydi çünkü dini yanlış biliyor ve yanlış uyguluyorduk. Buna mukabil reform taraftarlarının en güçlü delili Hıristiyan Kilisesi"nde olup bitenlerdi; onlar vaktiyle kendi dinlerinde usturuplu reformlar yaptıkları için dünyevileşebilmişler ve neticede güçlenmişlerdi.

Bu tartışmaları hatırlamak bile insana sıkıntı veriyor ve ne kadar derinliğine inilse de sonuç çıkmayacak gibi bir intiba hâsıl oluyor. Halbuki meseleye bir de sosyoloji ve iktisat penceresinden bakmak, umulmadık açılımlar ve daha sağlıklı gözlem noktaları sağlayabilir.

Kabaca şu hükümleri vermek mümkün:

1- Müslümanların en yaygın ve ortak zaafı, yoksulluk, üretim düşüklüğü, bölüşümde adaletsizlik gibi iktisadi ve sosyolojik karakterli hususlardır. Bu eksikliklerin doğrudan İslâmla izahı yanlış, eksik ve anlamsızdır; zira Müslümanlar aynı dertten mustarip Müslüman olmayan toplumlarla aynı coğrafyalarda komşu olarak yaşıyorlar.

2- Hıristiyan Kilisesi"nde vaktiyle gerçekleşen Reformasyon hareketinin Batı dünyasında bir silkinme vücuda getirdiği tezi çok abartılıdır. Diğer taraftan Protestanlık ruhu ile bir kalkınma ideolojisi olarak kapitalizm arasındaki ilişkiyi inceleyen tezler gereğinden fazla önemsenmiştir. Reformasyon çağında en çok hücuma uğrayan Katolik kilisesi bile şüphesiz dönüşüme uğradı, eskisi gibi kalmadı ama kalkınmayı reformasyona bağlamak son derece yetersiz bir tezdir zira Hıristiyan dünyası içindeki sosyo-ekonomik uçurumlar, İslâm dünyası ile kıyaslanabilir hacimler gösterir.

3- Batı Avrupa"nın kuzeybatısında 18 ilâ 20. yüzyıllar arasında kaydedilen ve kısaca Batıyı Batı yapan hadiseler, zannedilenin aksine evrensel değil, lokal ve ancak kendi şartlarıyla izah edilebilir cinsten arızî gelişmelerdi. Ancak evrenselmiş gibi takdim edildi öyle algılandı ve

böylece bütün toplumlar için örnek kalkınma modeli olarak kabul edildi. Batı değerlerinin evrensel değerlermiş gibi genel geçerlik ve itibar kazanmasının kısa hikâyesi budur.

Kelin ilacı olsaydı...

Batı Avrupa"nın kuzeybatı mıntıkasında neler olup bitti sorusuna tek kelimelik bir cevap verilebilir: Sanayileşme. Sanayileşme denilen şey bilgi birikimi, üretimde makina gücü, kesintisiz, seri ve standart üretimden ibaret bir süreç değildir; yani, yaygın kanaat olarak insanların zihnini kaplayan sanayileşmeyi fabrika ile özdeşleştirmek fikri son derece eksiktir. Batılılar sanayileştikleri için değil, sanayileşmeyi "ilk defa" uygulayabildikleri için diğer toplumlara iktisadî ve askerî planda üstünlük sağladılar. Nitekim bugünün dünyasında sanayileşmek sıradanlaştı ve kimseye üstünlük kazandırmıyor.

Sanayileşme şehirli, şehre mahsus bir eylemdir ve ancak şehirlerde bir araya getirilen ve istiflenen bilgi birikiminin kullanılmasıyla tasarlanabilen karmaşık bir süreçtir. Sanayileşme, tarımdan daha çok gelir ve üretim vadeden yapısı ile dünya üzerinde ilk defa Batı Avrupa"da köylü-şehirli nüfus dengesini altüst ederek şehirli sayısını artırdı ve şehirlerde oluşan bilgi birikiminin niteliğini değiştirdi.

Sadece İslâm ülkeleri değil, pek çok Avrupa ülkesi de bu arızî ve istisnaî sürecin dışında kaldı; Batı Avrupa ülkelerinin sanayileşmesi ve şehirli nüfusun köylü nüfusa galebesi farklı süreçler gösterir ve şu anda Avrupa"nın bu bakımdan en geri bölgesi Balkanlar ve Doğu Avrupa"dır; bölgenin Hıristiyan karakteri bile Kuzeybatı Avrupa"ya nazaran farklılığını izaha yetmiyor. Doğu Avrupalılar, iktisadi ve sosyal tablolarda alt sıralarda yer almalarını bir din meselesi, bir medeniyet krizi olarak algılamıyorlar; onlara göre Doğu Avrupa"nın nisbi geri kalmışlığı, sadece sermaye yetersizliği ile izah edilebilir. Öyleyse problem evrensel olmadığı gibi, çözümü de evrensel karakter taşımaz. Biz Müslümanlar iki asır boyunca kalkınma meselesini, inançla, hukukla, siyaset etme biçimiyle karıştırarak zihnimizi meflûç hale getirdik. Dünün "dinde reform" meselesi, içimizdeki reformcular için bir ortaçağ simyagerinin toprağı altın haline getirmek yolundaki tutkusuyla benzerlik gösterir; işin içinde utanç da vardır, kendinden, mukaddeslerinden, inançlarından ve kendisini farklı kılan bütün unsurlardan iğrenir, değersiz bulur. Değersiz ve utanç verici aidiyetlerinin başında İslam gelir. Bazıları İslâm"ı kökten reddedecek cesaret ve dürüstlüğü sergilemekten çekinmez ama daha az cesaretlileri reformda karar kılarlar; özlenen reform, İslâm'ı protestan bir öze dönüşünceye kadar zorlamak ve tanınmaz hale getirmekten ibarettir.

Köylülük geriliktir; evvela bunu kabul edelim

Bizim inancımızla sıkıntımız yok; daha doğrusu dünya üzerinde kalkınmayı inançla test ederek, inancını feda ettiği takdirde kalkınabileceğini zanneden bir başka batınî mezhep kalmadı. Ne var ki işin bu vechesi bizi atâlete sevk etmemeli. İslâm dünyasında kalkınma fikriyle doğrudan ilgili olmasa bile dinin doğru algılanması meselesini yakından ilgilendiren

mühim bir yaygın dert var; bu dert köylülüktür ve köylülük inanç da dahil, iktisadi, sosyal ve kültürel boyutları ile doğru teşhis edilmesi gereken bir problemdir.

"İslâm dünyasının en büyük düşmanı köylülüktür; görüldüğü yerde ezilmeli" sözüne hak verdirecek derecede önemli bir "gerilik" kategorisidir köylülük. Gerekçelerini nasipse gelecek hafta tartışmaya çalışacağım.

Kötü CHP, iyi CHP'yi kovar mı?

Seçimden önceki günlerde Deniz Baykal liderliğindeki CHP'nin yaydığı değişim sinyalleri ümit verici nitelikler gösteriyordu. Kısaca "Anadolu Solu" diye adlandırılan yeni çizgi, CHP'de Türk toplumunun temel vasıflarına, inançlarına ve değerlerine saygılı, eskiye nisbetle daha kucaklayıcı ve yumuşak politikalar halinde dillendiriliyor ve seçmen kitlesine bu meâlde mesajlar veriliyordu.

Bu gelişimi nâm-ı hesabıma en az "Müslüman demokrat" siyasetçi tipinin zuhuru kadar heyecanla karşıladığımı itiraf etmeliyim. Seneler boyunca uçukluğun her rengine ve çeşidine tam bir delişmenlikle yelken açan sol, acaba kendine bu defa daha yerli, daha millî ve daha akl-ı selim esasları üzerine bina olunan sahici bir politik kulvar açabilecek miydi? Doğrusunu söylemek gerekirse CHP, seçmenin karşısına bu beklentilere mümkün-mertebe cevap vermeye çalışan bir dikkatle bir tertiplenmiş aday listeleriyle çıkmaya itina gösterdi. Seçimlerden hemen sonraki günlerde ılımlı, tahripkârlıktan uzak ve yapıcı yaklaşımlarıyla bu ümidi güçlendirdi. Nitekim seçmenler, AKP'den sonra barajı aşabilmiş ikinci parti olarak Meclis'e girebilmesiyle CHP'nin yeni tarz-ı siyasetine desteklerini gösterdiler.

Geçtiğimiz bir sene zarfında CHP, sanki seçimlerden önce vahim bir hata yapmış gibi klasik CHP tavırlarına giderek daha fazla itibar etmeye başladı ve bu tutum, kurultayda Deniz Baykal'ın uzun konuşmasında tereddüde yer bırakmayacak şekilde sertleşerek topluma aksetti. Şüphesiz ki bu durumdan "CHP dediğin CHP'ye benzemeli" beklentisi içinde olan partili ve "partisiz" CHP'li çevreler derin bir haz duymuş olsalar gerektir. CHP, son bir sene içinde gözle görülür ve bâriz bir şekilde tarz değiştirerek seçim başarısızlıklarına arabesk bir takıntı ile meclûb ve mahkûm bir devlet partisi görüntüsünde karar kıldı. Bu noktada, "CHP'nin iç işidir; herkes kendi partisini bildiği gibi yönlendirir" deyip geçme lüksümüz olmadığı kanaatini taşıyorum. CHP veya bir başkası; Türk solunun fevkalâde iyi kotarılmış yeni ve hassas bir dengede siyasi yelpaze içindeki yerini koruması, hatta temsil nisbetini yükseltmesi demokrasimizin vazgeçemeyeceği lâzımelerden biri hatta ilkidir. Türk siyasetinde bir "sol" cenah vardır ve bu cenahın en sahih ve yapıcı tarzda temsili şarttır. Türkiye'de bu nitelikleri haiz bir sol parti, sağ parti kalabalığının vicdânı hükmünde kritik bir önem taşıyor. Seçim neticelerinde sağ etiketli partilerin en sarsıntılı dönemlerde bile asgari % 65'lik bir ekseriyet teşkil etmesi tek başına mânidar değildir; hatta son seçimlerde sol oyların -CHP'nin seçim

başarısına rağmen- sağ oylar karşısında giderek gerilemesinde bile vahim bir maraz işareti görenlerle beraberim.

Galiba Gresham Kanunu'nun, "kötü para iyi parayı kovar" şeklinde vaz'ettiği gibi, kötü CHP, iyi CHP'ye hayat hakkı tanımıyor; belki son derece ilginç ve uzun uzadıya tahlili gereken bir çifte şahsiyet problemiyle karşı karşıyayız. Kurultay konuşmasında Deniz Baykal, CHP tarihi içinde âdeta yıllarca geriye giden eski ve klişe hassasiyetleri dile getiren görüşler ortaya atarak CHP'yi yeniden devlet mahreçli bir parti gibi gördüğünü âşikâr etti. Deniz Baykal'ın kurultay manevrasıyla CHP'yi sürüklediği yeni mecrâ, hiç de "yeni" değildir; vaktiyle defalarca denenmiş ve topluma nisbetle bir avuç devletçi eliti memnun etmekten başka müsbet neticesi görülmemiş bir vâdidir bu.

Deniz Baykal tecrübesiz, tarihten bîhaber ve oyuna talip olduğu toplumu tanımayan bir lider değil; otuz seneden beri aktif siyasetin içinde. Hariçten edindiğim intiba, CHP'nin biraz da böylesine "ebter" bir politika kulvarına girmek için özendirilmiş, hatta itilmiş olduğudur. Muhtemelen devletin yüksek katlarında mevkilenmiş "partisiz" CHP'liler, AKP'nin biraz da pervasız bir görüntü veren reformcu heyecanlarını teskin etmek ve akîm bırakmak için ortadaki yegâne meşru muhalefet platformu CHP'ye bu doğrultuda telkinde bulunmuş olsalar gerektir.

Tercih ettiği asabi, sert ve kırıcı olması muhtemel siyaset kulvarında CHP'nin netice itibariyle küçülüceğini öngörüyorum ama gönlüm bu partinin marjinalleşip seçim barajlarının altında tıknefes kalması yerine, şimdiki halinden çok daha güçlü ama yapıcı bir siyaset çizgisinde Türk siyasi hayatında denge ve yeri geldiğinde iktidar alternatifi olarak kalmasından yana.

Evveli yoğurt ahiri başörtüsü

Bir an konunun dini-ideolojik yönünü bir tarafa bırakarak başörtüsü hakkında yıllardan beri koparılan fırtınaları, harcanan enerjiyi ve zamanı, beslenen hıncı ve öfkeyi hesaplamaya çalışın; eğer yeterince tarafsız ve sâkin bir değerlendirme yapabildiyseniz göreceksiniz ki başörtüsü meselesi, tarihin en irrasyonel, en saçma ve hatta en aptalca dâvâlarından biridir.

Eni sonu, "Ben başımı örterim; hayır örtemezsin!"den ibaret bir tartışma. Belki Bizans'ı ikiye bölen maviler-yeşiller ihtilâfı başörtüsünden daha mâkul gerekçelere dayanıyordu.

Mucidi her kimse tebrik etmek lâzım; otuz sene önce Türkiye'nin gündeminde olmayan bir meseleyi ustalıkla kaşıyarak iltihaplandıran ve neticede kangrene dönüştüren o meçhul toplum mühendisine ne kadar ödül verilse lâyıktır. Baksanıza, başörtüsünden global bir kriz çıkarmayı bile başardı; Avrupa'da, ABD'de nice tuğla kalınlığında hukuk kitabı hatmetmiş hukuk allâmesi, başörtüsünün kamu alanlarındaki yerini tartışa tartışa "kafayı yemek" üzere. Doğrusu, şu bizim bildiğimiz yoğurttan sonra başörtüsü insanlığa armağan ettiğimiz ikinci

Türk mâmulü sıfatını hak etmiştir ve "bir türlü evrenselliği yakalayamıyoruz" diye kendini yiyen devletçi aydınlarımız, eserleriyle iftihar edebilirler.

Dün işittiğim bir habere göre hâkimin biri, başörtüsü ile duruşmaya gelen bir sanık hanımı salondan çıkarmış bulunuyor; devletin Cumhurreisi, Çankaya Köşkü'nü kamu sahası addedip nice başörtülü milletvekili eşini ayak bastırmadıktan sonra hak ve hukukun tecelli ettiği mekânlarda da başörtüsü yasağı uygulanmasını tabii kabul ediyor ve henüz adını bile bilmediğimiz ve merak etmediğimiz yargıcımızı, değerli yargısından ötürü kutluyoruz. Dâvâya katkısı büyüktür ve işin suyu neredeyse çıkmak üzeredir.

Aksiyon dergisi zaten hapishanelerin de kamu alanı sayılması gerektiğini geçen hafta nezâketle hatırlatmıştı; "AB'ye uyalım" ayağından yapılan bazı kanun düzenlemeleriyle Türkiye'de idam cezasının kaldırılması zamansız olmuştur; eğer idam stili infaz sürmüş olsaydı, idam sehpasını da kamu alanı ilan edip, infaza müstahak olanları en lâyık ve laik bir kıyafetle "resmen ve alenen" öteki tarafa uğurlayabilirdik. Tüh!..

Çok şey kaybedilmiş sayılmaz; sırada başörtülü yurttaşları çarşı-pazara salmamak, kaldırımda yürütmemek, belediye otobüslerinden indirmek, hatta kamu eliyle pazarlanan elektrik, su, havagazı, telefon gibi hizmetlerden men etmek gibi daha yakası açılmamış "sinir" projeleri mevcut bulunmaktadır.

Devletin bu gibi tedbirler aracılığı ile günün birinde her başörtülü hanıma saçını açtırmak gibi bir "majör" bir hedefinin olduğunu sanmıyorum; dünyanın en enayi rejisörü bile, dünyanın en enayi filminde esasoğlanı filmin başında öldürüp filmi oracıkta hitama erdirmez. Murad olunan sürekli "ekşın"dır (yani "action") ki mesele ne zaman durulmaya yüz tutsa birileri çıkıp şu bayat başörtüsü filmini yeniden merak ettirecek gariplikler yapıyor mutlaka.

Başörtüsü konusu çok verimli, bereketli, doğurgan bir problem; tâbir yerindeyse altın yumurtlayan tavuk. Halli kolay ama kim altın yumurtlayan tavuğu kesmek akılsızlığını gösterir ki; bu proje üzerinden kimlerin ne kadar ekmek yediğini günü gelince okur da inanmayız bile.

Her başörtülünün potansiyel uluslararası terörist sayılması gerektiğini savunan projeler, yakında birilerine sızdırılmak üzere gününü bekliyor olabilir. Başörtüsü değil binbir gece masalı mübarek. Arâbî tâbir ile "kıssatün lâ tentehî".

Bu hamurdan daha çok ekmek çıkar, göreceksiniz.

Hakim, hakem, hoca

Hâkim, hakem, hoca; her üçünün ortak tarafı, meslek isimlerinin "h" harfi ile başlamasından ibaret değil; her üçü de işlerini özel üniforma ile icrâ ederler. Üçünün de esas itibariyle yaptığı iş hakikati arayıp ona vâsıl olmak, adâleti tecelli ettirmek, ezcümle insan soyunda adalet ve

hakikat duygusunu canlı ve câri tutmak. Özel kılık giymelerinin sebebi, yaptıkları işin dramatik vechesini güçlendirmek ve çerçevelemek içindir.

Hukuk devletinde hâkim, kamu adına söz söyleyen son merci; onun hükmünün üstüne çıkabilecek hüküm yok. Bu mânâda İslâm'ın "El Hakk-u yâ'lu ve lâ yû'lâ aleyh", yani "Hak en yücedir ve onun üstüne çıkılamaz" kavrayışı, hukuk devletinin de rûhudur. Yargı kararı en ekmel, en nihâi ve en kesin olandır ve bu kararı neticede bir insan verir. Hâkim, hukuk devleti'nin çivisi, perçini, ana direği, her ne sayarsanız o; ne kadar zengin ve mükemmel olursa olsun hukuk edebiyatı kendi başına iş görmez. Her sistem netice itibariyle bir insan tipine dayanır: Hukuk devletinin nihai insani hâkim.

Hâkim, neredeyse beşerüstü bir boyut vehmedebileceğimiz kadar mistik bir tabiatın ardında gizlenen, hâmili bulunduğu bilgi ve hikmetle bir iç ışımasına uğramış ve mutlaka bu vasıflar yüzünden cinsine mahsus derin bir sezgi geliştirmiş bir insan türü. Kamu görevlerinin en zorlusu, en şereflisi, en çok donanım gerektireni.

Hakem! Hâkimin karikatürü; sporu hayatın ta kendisi zannedenlerin ilâhı. Devleti mutlak evrensel aklın tecellisi zannedenler için hâkim ne ise sporu hayatın yerine ikaame edenler için hakem o. Minicik bir kusuru var: Tanrı rolünü oynamak hoşuna gidiyor ama o bir insandır. Bazen tatlı tatlı yakınırken yakalarım onları, çok eğlenirim, "biz de insanız sonuçta, hakemler de hata yapar!.."

Bir heykeltraşa bir hakem heykeli sipariş etselerdi, taşın içinde ister istemez Ali Aydın'ın çizgilerini arardı; öylesine kemik gibi bir dürüstlük imajına sahipti. Şimdi kalkıp, "ben de insanım" demeye kalkışsa hayal kırıklığına uğrayacağız neredeyse.

Spor, hayatın içinde icad edilmiş bir oyun dünyasıdır; birileri bize yaşadığımız hayatın da buna benzer bir oyun olduğunu söylüyor; neyi, nereye kadar ciddiye almak gerektiği kestirmek gereken zorlu bir insanlık imtihanı. "Oyuncaklar yerlerine" denildiğinde ortada kimse kalmazsa elimiz boş mu kalacak?

Hoca. Bizim millet ganîdir ya, yekdiğerine sunacağı en yüksek vasfı böyle isimlendirmiş: Hoca! Çalpara ağzıyla "Hoca câmide" diye hocalığı kendi aklınca küçümsemeye kalkışan kokonaya aldırış etmeyin siz; "hocam" hitâbının hemen ardında "sizin bilginize ve irfânınıza teslim oluyor ve hürmet ediyorum" irâde beyânı vardır.

"Dolmuş şoförleri bile birbirine hocam diyor" diye itiraza kalkışmanızı anlayışla karşılıyorum; Hocalığın hakkını verememek hocaların bileceği iştir. Üniversite hocasından dolmuş şoförüne, emekli köy imamından ilahiyatçı milletvekiline kadar bu böyle. Hocalık sıfatı atfedeni değil, kabul edeni bağlar. Lata, cübbe, harmaniye ve meşin gocuk. Her üniforma, sahibinin mesleğini dramatize etmeye yarar. Terzilerde, konfeksiyon atelyelerinde

biçilip dikilmiş veya kumaş topu halinde iken biçileceği günü bekleyen binlerce, milyonlarca cübbe var; cübbe, lata, harmaniye kıyâmet gibi; iş cübbenin içini doldurmakta.

Öyle dolduracaksın ki cübbenin içini Hocam, vakt erişib de emr-i Hak vâki olduğunda "yakıştı, kefene lüzum yok" deyip öylece defn eyleyecekler; şehitler gibi...

Ne demişti hani Câfer Çelebi?

"Ben şehîd-i tığ-i aşk oldukda yâr-i rahde,

Yumadan defn eylenüz tenden gubârı gitmesün"

Bu iş memurla olmaz; hocalığı, hakimliği, hakemliği memurluğun önüne koyacak bir mânâ iklimi inşâ etmeye mecbursunuz; aksi takdirde savunma hakkını kullanmaya çalışan mağdureyi çift sarı kartla oyunda tutup, akabinde dolmuş şöföründen bezl-i irfan beklemeye mecbur kalırsınız efendim.

Çocukluk hastalığı: Köylülük!

Ülkenin son yarım asrında olup biten herşey, köylülerin şehirlere yürümesinin muazzam tesirinden kurtulabilmiş değildir. Köylülük, şehirlilik halinin zıddı. Sadece şehirde yaşamak şehirlilik anlamına gelmez; şehir insan ilişkilerinin, ekonominin, hukukun, meslek ve uzmanlıkların, zihni hayatın en üst seviyede evrensel meydan okumaya tabi kaldığı ve buna mukabil cevap ürettiği yerdir.

Bu yüzden şehirler yüksek seviyede haberleşme faaliyetine zemin teşkil ederler. Şehirli olmak, yukarıda anlatılmaya çalışılan meydan okumalara yılgınlık göstermeden cevap üreten, problem çözen kolektif şuurun bir parçası olmak anlamına gelir. Şehir bu açıdan bir bilgi (data) birikimidir; insanların tarih boyunca en yoğun bilgi ürettikleri, tükettikleri ve değiş tokuş ettikleri bir bölge olarak köyden ayrılır. Buna mukabil köy, şehre nazaran idari, siyasi, iktisadi, hukuki problemlerin az ve seyrek miktarda zuhur ettiği, yoğun haberleşme ve eğitim altyapısına ihtiyaç duyulmayan, daha küçük çaplı ve kendine yeterli bir birim olarak dikkat çeker.

Köy her mânâda ve bütün ebatlarıyla şehirden küçüktür. Köyün şehirden kopukluğu karakteristiktir; şehir evreninden uzaklığı ve irtibatsızlığı yüzünden köy, kendi yağıyla kavrulmak zorunda kalan, en bâriz ihtiyaçlarını basit tarzda çözmeye yönelen, bu esnada insanlığın müşterek bilgi birikimini çok az miktarda kullanabilen bir yapı sergiler. Köy ufukları dardır; köyde insan zihnini problem çözmeye sevk eden pek az saik vardır. Elbette köy hayatı zamanla kendi dengelerini bulmuş, kurumlarını oluşturmuş, hayatını sürükleyecek temel mekanizmaları inşa etmeyi başarmıştır. Ne var ki "köy âhengi" diyebileceğimiz bu dengeler, şehir ölçeğinde işe yaramayacak kadar iptidai kalır. Bu yüzden köy, sosyolojik bir kategori olarak geridir ve bu mânâda bütün dinler "şehirli" yani medeni bir muhteva taşırlar.

<B>Hem kel hem fodul; hem fukara hem despot! </B>

Sanayi devriminin boy gösterdiği asırlara kadar bütün toplumların çoğunluğunu nüfus itibariyle köylüler oluşturuyor ve üretilen iktisadi kıymetlerin kısm-ı âzâmına tarım sektörü kaynaklık ediyordu. Bu asırlarda şehirler, nüfus bakımından köylere nisbetle sayıca daha az nüfus bulundurmasına rağmen siyasi, iktisadi ve kültürel bakımdan iktidarı elinde tutuyor ve köyü yönetiyordu. Sanayi devrimi tarımdaki nüfusu şehirlere doğru cezbetmeye başlayınca şehir nüfusu kabarmaya ve köyden şehre akan köylü nüfusun istihdam, ikamet ve eğitiminden doğan yeni problemler görülmeye başlandı. Bu süreç iki asırdan beri bütün toplumları derece farkı ile etkilemektedir. Sanayileşme rüzgârında öncülüğü alan ülkeler bu sıkıntılı dönemleri daha erken zamanlarda yaşadılar; bugünlerde hâlâ sanayileşen ülkeler ise, vaktiyle Batı Avrupa"da yaşanan bütün bunalımları, âdeta çocukluk hastalığı gibi sırayla geçiriyorlar.

İslam toplumları, dünya nüfusunun en geç şehirleşen, en az üreten, en az eğitimli nüfus profiline sahip topluluklardır. Sadece hangi siyasi rejimle yönetildiklerine bakmak bile İslâm topluluklarının niteliği hakkında esaslı bir fikir verir. İslâm ülkelerinde demokrasi nadir görülen bir rejimdir; buna mukabil adı ne olursa olsun despotluk, tek adam ve tek parti rejimi, halkın temel haklarını hiçe sayan keyfi yönetimler bu coğrafyada mânidar bir ağırlık teşkil ederler. İslâm toplulukları umumi itibarla sefaletin, açlığın, salgın hastalıkların ve eğitimsizliğin tehdit ettiği bir genel zaafiyet taşıyorlar.

<B>Sağlam vergi ve asker kaynağı olarak köylülerin vazgeçilmezliği</B>

Son yıllarda Müslüman fikir adamları, "Bu geriliğe sebep olan temel saik İslâm olabilir mi?" meselesi üzerinde çokça tartıştılar; belki gerekli ama yanlış bir tartışma zeminiydi bu. Müslümanların başarısızlığının başlıca sebebi bir şehir âhengi, eski zamanlarda kısaca "medeniyet" dediğimiz birikimi bir türlü inşâ edememek değildi; tarihte şehirli bir bilgi birikimi oluşturma başarısı gösteremeyen topluluklar da vardır ve Müslümanlar bu bakımdan zaaf göstermiş değillerdir. Tam aksine Müslümanlar, İslâm"ın ihtivâ ettiği "yaşatıcı ve tanzim edici öz"ü, farklı coğrafyaların âdetlerine, iktisadi ve siyasi hayatına çok kolayca tercüme ederek zenginleştirip çoğalttılar ve yönettikleri yerlerde bu misyona uygun şekilde adâlet, huzur ve refâhı tesis ettiler. Şehirler kurdular, idari, mali, askeri organizasyonlar geliştirdiler; çağın bütün medenî icaplarına cevap üreten bir dinamizm gösterdiler. Günün birinde içine düştükleri zilletin sebebi nasıl tek başına İslâm fikriyatına hamledilemez ise, vaktiyle sahip oldukları "şehirli", yani medenî birikim, İslâm"ın onlara ilham ettiği bir ilâhi mevhibe değildi. Müslümanlar, şimdiki zamanın her kuşağa sorduğu sorulara kem-küm etmeden cevap verebildikleri sürece aziz-i vakt oldular. Ne var ki medeni birikimlerini yaygınlaştırmakta, medeni ve İslâmi haberi köy birimine nüfuz ettirmekte ihmâlkâr davrandılar ve başarısızlıkları kaydedilmelidir. Köylüler, tarih boyunca hep öyle görüldükleri gibi Müslüman yöneticiler tarafından da istikrarlı bir vergi kaynağı, itaatkâr bir asker menbaı olarak ciddiye alındılar ve bu özellikleri taşıdıkları sürece "fikri, sosyal, iktisadi bir yapı değişikliğine uğrasınlar, yeni

meziyetler kazansınlar" diye kimselerin bir meselesi olmadı. Nüfusun stabilizasyonu, yani coğrafi mantık açısından kararlılığı meziyet sayıldı; köy-şehir bağlantıları ihmâl edildi ve iktisadi nimetler açısından farklılaşma tabii addedildi; onlar, temel görevleri olan hububat üretimini gerçekleştirmekle kendilerinden bekleneni yerine getirmiş sayıldılar.

İslâm dünyasına bakarak ileri sürebiliriz ki hâlâ öyledir!

<B>Köylüsün sen köylü kal! </B>

Türkiye örneği, bu genel görüntüden farklı detaylar taşıyor. Türkiye, sanayileşmek ihtiyacını en erken hisseden İslâm ülkelerinden biriydi; buna rağmen tarihi ve sosyal sebepler yüzünden Türkiye"de köylü nüfusun şehirleşmesi 20. yüzyılın ortalarına kadar gecikti ve geciktirildi. Türk köylüsünü sisteme, ülkeye, memlekete ve dünyaya entegre eden adımlar, eğrisiyle-doğrusuyla Demokrat Parti"nin iktidar yıllarına tesadüf ediyor. Cumhuriyet"in ilk yıllarında köylü, sosyo-ekonomik durumunda bir değişiklik hissetmemişti; tam aksine uzun harp ve kıtlık yıllarının ağırlığı, köylerde hayatı çekilmez hale getirmişti. Cumhuriyet, hissedip de yapamadığı bünyevi ıslahatları ideolojik manevralarla telafiye çalıştı: Köylü milletin efendisi ilan edildi, konuştuğu dil en güzel Türkçe, söylediği türküler en saf müzik, anlattığı hikâyeler en büyük aşk romanı sayıldı ve insafsızca abartıldı. Hayat ve kültür standartlarını yükseltemediği köyü ideolojik planda takdis etmek, günümüzde izini hâlâ sürdüren bir köylü romantizmi inşâ etmiştir: "Orda bir köy var uzakta..." şiirleri, bu devrin ürünüdür.

Tek parti yönetiminin köye bakışını en iyi özetleyen proje Köy Enstitüleri olmuştur; Köy Enstitüleri kısaca köylünün köyünde kalmasını, kendi köyünde eğitim görmesini, üretmesini ve kendine yeterli olmasını savunuyordu. İcat edildiği 30"lu yıllarda bu fikir "irticâi" bir fikirdi, günümüzde kerrât ile gerici bir proje olmasına rağmen bu ülkede hâlâ tatlı tatlı "köy enstitüsü nostaljisi" yaparak geçimini sağlayan ve uzaktan bakılınca aklı başında zannedilen bir makûle yaşamaktadır. Bu gürûha göre köyün geri kalmışlığının başlıca sebebi dindir: "Vurun Kahpeye", "Yılanların Öcü", "Bizim Köy" ve misâli köy romanlarında din adamı ve bizatihi din motifi, her nevi cehalet ve geriliğin sebebi olarak anlamlı bir ısrarla işlenerek tezleştirilmektedir.

<B>Yeni bir kavimler göçü</B>

Türkiye"de köylü nüfusun şehirlere akın etmesi, ellili yıllarda başlayan ve hâlâ devam eden bir hâdisedir; bu ülkenin son elli yılı içinde köylü nüfusun takriben yüzde 40"ı şehirlere göçtü; bu büyük göç hadisesi, aynen vaktiyle gerçekleştiği ileri sürülen "Kavimler göçü" gibi önemli ve derin izler doğuran bir sosyal hadisedir. Hızlı ve kontrolsüz şehirleşme bizde sadece gecekondu, arabesk müzik, dolmuş ve benzeri göstergelerle anlaşılmıştır halbuki etkileri çok daha geniştir ve ülkenin son yarım asrında olup biten her şey, köylülerin şehirlere yürümesinin muazzam tesirinden kurtulabilmiş değildir.

"Nasıl" sorusunun cevabı, nasipse haftaya!

Yoxsa Haqqı Dewrim'e mi sorax?

Mehmet Y. Yılmaz, "korkmayın, bir şey olmaz"cılardan: "Üç harf mi bozacak Türkiye'nin toprak bütünlüğünü?" diyor. Hükümet, nüfusa isim tescil ettirilirken bu üç harfin kullanılmasına müsaade etmiyor. Düzeltelim, bu hükümetin değil devletin tutumu (iş hükümete kalsa direnen çıkar mıydı, şüpheliyim) ve bu konuda ısrarın mantığı var; ben bu mantığa katılanlardanım.

1928'de bir harf inkılâbı yapıldı ve yeni bir alfabe kabul edildi; yeterlidir, yetersizdir, doğrudur yanlıştır başka mesele. İşte o yüzdendir ki bu ülkenin kanunları bu alfabe ile yazılır, bütün resmi kayıtlar bu alfabe ile tutulur; eğitimde bu alfabe kullanılır. Anayasa'nın 3. maddesindeki, "Dili Türkçedir" ibâresinin tabii uzantısı böyle anlaşılır; mantıklı olsun olmasın bunu tesbit edelim evvelâ.

Sâniyen, 1 Teşrinisâni 1928 tarih ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabulü hakkında kanun, halen mer'iyyette bulunan Anayasa'nın beşinci kısmındaki "Çeşitli Hükümler" başlığı altında tanzim edilen "İnkılâp kanunlarının korunması" şıkkı hükmünce "anayasaya aykırılığı ileri sürülemez ve yorumlanamaz" nitelikte temel kanunlardan birisi sayılmıştır. Yanisi şu; bu alfabenin tek noktasına bile dokunursanız hem anayasayı çiğnemiş, hem de inkılâp kanunlarına muhalefet suçu işlemiş olursunuz.

Milliyet'in genel yayın yönetmeni bu inceliği bilmez mi; bilir! Ezcümle, kimsenin alfabe değiştirilmesini talep ettiği yok. İsteyenlerin isminde qwx harflerini kullanması alfabe değişikliğini gerektirmez, gereksiz polemiklere girmeyelim görüşünü savunuyor. Mâkul gibi görünüyorsa da değil; isteyen kartvizit bastırırken istediği harfleri kullanıyor zaten; mesele nüfus kütüğü tescilinde. Nüfus kütüğü, nüfus kâğıdı resmi vesika, ille de resmî alfabe ile yazılacak. Her TC vatandaşı'nın bu hukuk inceliğine saygı göstermesi beklenir en azından.

Şu bizim bildiğimiz bin senelik Hasanların birdenbire "Xasan" oluvermesi problem teşkil etmiyor da resmi alfabenin fıstıkî yeşil tonları mıdır eksik kalan? Dabılyu yerine bizim yetmişbeş senedir yaptığımız gibi "v" ile idare edilebilir pekâlâ. Haqqı Dewrim'e bir sorunuz bakalım; isminin şu imlâsına rıza gösterecek midir? Uzatmayalım, Sayın Yılmaz pekâlâ biliyor ki bu kültürel haktan ziyade "ideolojik ve milli" bir inat meselesidir. Devletin yeni doğanlara ve isteyenlere Kürtçe isim verilmesini engellemesi bir hak ihlâliydi ve bu yanlıştan vazgeçildi ama alfabeye sırf bu talep için üç harf ilâve etmek keyfiliktir, keyfilikten de öte hatta biraz da "dikine tıraş". Kabul edilmeyeceğini bildikleri için ısrar ediyorlar. Bir nevi, "Avrupaa Avrupaa duy sesimiziii" türküsü çığırılmakta..

İzah edelim: Kürtçede mevcut sesleri harflerle ifade etmek için Latin alfabesini ıslah etmek yetmez; Arap harfleri de kifâyetsizliği bakımından çözüm alternatifi olmaktan uzak. Aynı

problem Türkçe'nin da başında zaten. Türkçe'de ses zenginliği inşâ eden iki cins k'yı tek harfle ifade ediyoruz, üç cins a sesini tek harfe ircâ etmişiz. Teknik tafsilatla can sıkmayalım; bu alfabe aslında Türkçe'yi ihâta etmekte de yetersiz ama bir noktadan sonra alfabeyle zırt-pırt oynamanın lüzûmu yok. İsmet'i "ayın"la yazmak lâzım ama İ ile idare edip gidiyoruz işte meselâ.

Esasında uydurmacılar, Türkçe'nin zengin ve latif sesleri muhtevi kelimeleri Auschwitz kampında Nazilerin Yahudileri fırına verdiği gibi imha ettikleri için beş on sene sonra ayrı bir harfle vurgulanması gereken müzikal seslerimiz kalmayacak ama bizim "şunu da isteriz, bunu da isteriz" diye kapris yapabileceğimiz mercimiz hiç olmadı. Vaktiyle bu talepler en seviyeli ve ilmî üslûpla yapılmış ve ilgililer kös dinlemişlerdir. Şimdi de kös dinleyecekler; elleri mecbur!

Fetevâ-yı asriyye

Eveet, değerli hocamızla yine bir sorun söyleyim programında baş başayız; ilk soru şöyle geliyor: Lojmanlar kamu malıdır mâlum, peki her kamu malı, kamu alanı mıdır? Diyelim ki lojmanlar kamusal alan kabul edildi: Peki, kamu alanlarında günün herhangi bir saatinde pijamayla veya emsâli laubali kıyafetlerle dolaşmak mekruh mudur?

Bu gibi alanlarda yemek yemek, esnemek, dalga geçmek, yatıp kalkmak, jimnastik yapmak veya düpedüz bir divanın üstüne devrilip horul horul uyumak kerahattan sayılır mı? Kamu alanlarında alenî ibâdet eylemlerinde bulunmak caiz midir? "I"ıh" diyorsunuz; ama hocam diyelim adam oruçlu meselâ, üstelik kamu alanlarına girip çıkıyor. Oruç da bir ibadet değil mi? Karıştırıyor muyum; peki, geçiyorum o soruyu; kamu alanlarında ibadet yasak; peki dini alâmet olabilecek herhangi bir sembol, serpuş, davranış, harekette bulunmak da mekruhtur değil mi hocam? "Elbette mekruhtur evladım" buyuruyorsunuz, peki hocam, yine o soruya geliyorum; adam oruçlu, üstelik kamu alanlarının da en göbeğinde ama biz bunu anlayamıyoruz, n'olacak? Su mu içirelim? Sağ olun almayım diyor... zorla içirelim; olur mu hocam, anayasaya aykırı! En iyisi çıkaralım oradan değil mi? Tamam, öyle yapıyoruz; arkadaşlar, o hiç bir şey yapmadan orada dikilen arkadaşı çıkaralım dışarı, laiklik şey olmasın! Peki hocam birisi çıkar da kamu alanında Ramazan günü su içerse bu da laikliğe aykırı olmaz mı? Olmaz değil mi? Peki ızgara köfte yerse yine mi bir şey olmaz? "Kokar, yemesin" buyuruyorsunuz; peki, bu durumda soğanlı köfte laikliğe mekruh mu olmuş oluyor yani?.. Sarmısak da öyledir diyorsunuz, anlıyorum, hayır mı?.. Düzeltiyorsunuz... şöyle yapıyoruz o zaman, soğan ve sarmısak yemek, laikliğe aykırı değil ama kamu alanlarında kerahattan sayılıyor. Anladım... evet.. Peki gofret yemek nedir meselâ, diyelim tarım il müdürlüğünün bahçesinde adam gofret yiyor... yiyebilir mi? Ama Ramazan'da yiyor hocam, gündüz gözü?.. Yer diyorsunuz, peki soğanlı köfte yese? Onu da yer! Niçin, az önce yemesin demiştiniz? Haa, anladım, açık havadan dolayı. Ama diyelim İkindi'nin farzını kılayım dese

şuracıkta... olmuyor, anlıyorum, haklısınız, peki, oradan yola çıksa... olmaz! Kaldırım da kamu malı olduğuna göre... Camiye gitsin, camiler açık diyorsunuz... Hocam, camiler de kamu alanı değil mi ama?.. Ha camide namaz kılmışsın farzımuhal, ha bilmem ne ilkokulunun kömürlüğünde? Değil mi?.. Ses gelmiyor hocam? Alo, aloo!.. Hah, duyuyorum, evet.. anlaşılmıyor... peki başka soruya geçiyorum, bir dinleyicimiz diyor ki, pek çok kamu alanlarının içinde, kenarında, kıyısında, köşesinde "hâşâ huzurunuzdan" tuvalet var, tabii, insâni bir ihtiyaç, evet, okuyucumuz diyor ki, bunların varlığı kamusal alanlara saygısızlık değil midir gibi bir garip soru göndermiş... Bence de öyle; konuyla hiç bir alâkası yok. Bir başka dinleyicimiz ise diyor ki, "bir insan kamusal alanda karısını dövüp bir yerini kırsa ne lâzım gelir?" Hoppala!.. Hocam siz bunlara cevap vermeyin, bunlar konuyu saptırmak için artniyetli bazı dinleyicilerimizin şeyettiği provokatif şeyler... Kardeşim, karını dövüp bir tarafını kırdıysan darp ve müessir fiil suçunu işlemişsin; git kendini savcılığa ihbar et değil mi? Hem anlamadım; bir insan kamusal alanda karısını nasıl döver hocam? Efendim?.. Doğru; aynı işyerinde çalışan karı"koca kavga ederse olabilir tabii? Arkadaşlar bize böyle sorularla gelmeyin; bunların cevapları verildi, kırkiki küsür kitap yazıldı ama okuyan nerde? Son soru şöyle, diyor ki kamusal alan nedir, tarif ediniz; yok deve? Bunun tarifi yok arkadaşlar, hocam siz kapatın ben bunun hakkından gelirim; laikliğin tarifi var mı ki arkadaşlar soruyorsunuz böyle şeyleri; buyrun cevabını öyleyse; kamu alanları yerseniz yoğurt içerseniz ayrandır, var mı diyeceğiniz?

İslâmın köylü çehresiyle yüzleşmek

XX. yüzyıl Türkiyesi"nde İslâm iki mühim hadiseyle göğüsleşmek zorunda kaldı; bunlardan ilki, birinci çeyrekte Türkiye"de siyasi rejimin değişmesiyle uygulamaya konulan laiklik uygulamalarındaki hamlıktı.

Esasen Türkiye"de kamu cihazının laik bir modele dönüştürülmesi için bir asır öncesinden beri mühim merhaleler katedilmişti;

Osmanlı devletinin son asrı eğitimde, bürokraside, hukukta, siyasette ve kamu yönetiminde laik uygulamalara sahne olmuştu ve toplum bu gibi uygulamaları alkışlamamakla birlikte aşırı rahatsızlık da göstermemişti. Yönetimin laikleşmesi, örnek alındığı yetersiz ve problemli Fransa uygulamasını bile mumla aratacak kertede kötü bir yoruma tabi tutulduğu için başta dini eğitim olmak üzere, dini hayatın kamuya akseden bütün veçheleri devlet eliyle spazma uğratıldı. Yüzyıllarca devlet tarafından himaye gören İslâm çok kısa bir zaman süresi içinde devlet katında ilgisizliğe uğramak bir yana, hasmâne tutumlarla karşılaşınca konunun toplum içinde yansıması farklı oldu ve insanlar inançlarının devlet nazarında hoş karşılanmadığını açıkça hissettiler. Dini hayat eski coşku ve aleni parlaklığını kaybederek kamu hayatından camiye, camiden evdeki dört duvar arkasına çekildi, sindi ve matlaştı. Bu dönemde İslâm düşüncesinin şehirli birikimi, söz konusu örtülü sindirme kampanyasında ağır sadmelere

uğradı; müdafaa içgüdüsü ile içe dönüklük hâletine kapandı ve geleneğinde devlete karşı direnmek fikri olmadığı için iyice etkisizleşti. Tevhid-i Tedrisat Kanunu"ndan çok önce İttihat ve Terakki hükümetleri döneminde medreselerin klasik fonksiyonunu kaybetmesiyle "merkez ulemâsı" zaten etkili olabilmek imkânından mahrum kalmıştı.

Köylülüğün iktidarı

İkinci hâdise, yüzyılın ortalarından itibaren başlayan şehirleşme cereyanının kontrolsüz gelişimi oldu. Din sosyolojisi bakımından şehirlerde nüfusun ekseriyetini ele geçiren köylü nüfus, kendi muhalefetini oluşturmak ve ona bir üslûp kazandırmak zaruretiyle baş başa kaldı. Yeni yeni şehirli kimliği kazanmasına rağmen şehir birikiminden hemen hiçbir şey tevarüs edemeyen köylü nüfus, iskân, istihdam, eğitim, aile gibi temel problem odaklarıyla birlikte bir sosyolojik vakıa olmak boyutuyla "dini" ihtiyaçlarını da kendi kıt imkânlarını seferber etmek suretiyle yorumlayarak gidermeye çalıştı.

Tam da bu noktada "şehirli birikimi" veya kısaca "medenî tecrübe" dediğimiz unsura yeniden dönmek mecburiyetindeyiz. An"anevi köy-şehir ilişkileri sarsılmadan önceki yıllarda şehirler, kazandığı yeni köylü nüfusa kendi değer yargılarını, geleneklerini ve tecrübelerini kabul ve hatta dikte ettirme şansına sahipti. Köyden şehre akın denetlenemez bir yoğunluğa ulaşınca şehirler bu bakımdan "regülatör", yani düzenleyici olmak vasfını kaybetti. Yeni yerleşim alanlarındaki nüfus, ait olduğu toplumun şehirli kesimi tarafından asırlar boyunca üretilen ve biriktirilen tecrübeden istifade etmeyi aklına bile getiremeden yeni hayatını tanzime koyuldu. Sadece dini hayat değil, şehir hayatının bütün gerekleri ve parçaları, âdeta deneme-yanılma usulü ile bir araya getirilerek el yordamıyla yeni bir şehir hayatı inşasına çalışıldı. Pratikte bu, asırlar boyunca edinilen bütün medeni tecrübenin inkârı anlamına geliyordu.

 "Hacıemmi"yi ıskalamanın bedeli!

Böylece İslâmi hayat, öncekinden son derece farklı bir mecrâda akmağa başladı. Yeni semtlerde mahalli imkanlarla kotarılan yeni cami inşaatları hızla yükseldi. Bu binalar İslâm mimarlığının yüzlerce yıllık tecrübesinden tamamen mahrum, adeta zaruretlerin ve görgüsüzlüğün dini mimarlığa yansımasını temsil eden garip ve çirkin örneklerdi. Diğer taraftan İmar kanunu öncesinde tabii işleyişini bulan mahalle idaresi sekteye uğratıldığı için cami yaptırma dernekleri, yeni bir "mahalleli örgütlenmesi" olarak ortaya çıktı. Bu dernekler çevresinde bir araya gelen "hacıemmi" tipleri, yeni bir toplum ve kanaat önderliği modeli ortaya koydular ve Türkiye"nin siyasi hayatında son derece önemli ve tayin edici bir rol oynadılar. "Hacıemmi" tipi, bizde ilmi araştırmalara konu teşkil etmemiş, sosyoloji kürsüleri bu önemli fenomene uzak ve ilgisiz kalmıştır. İlmin şaşı kaldığı bu yeni insan tipini siyasetçi hızla fark etmiş ve Türkiye"nin fiili şartlarına çok uygun yeni bir siyaset anlayışını bu yeni olgu üzerinden inşâya başlamıştır.

İslamcılık: Yeni ve "geri" bir siyaset dili

Türkiye"nin son otuz yılına damgasını vuran siyasi İslam cereyanı, ülkede öteden beri varlığını sürdüren yerleşik ve şehirli İslâmi telakkiden son derece farklıydı. Bu cereyan kendini siyasi hayatta, şüphe uyandıracak kadar pratik ve kolay anlaşılır bir retorikle ifade etti. Varlığını ve niçin gerekli olduğunu dini bir düzlemde, dini kavramlarla izah ederek yeni bir siyaset dili geliştirdi. Bu dili en iyi telaffuz edenler yeni toplum sözcüleri ve öncüleri oldular. Aralarından çıktıkları toplum tabakalarının taleplerini iyi seslendirerek politikada hızla yükseldiler ve tez zamanda gurura kapılarak sisteme karşı hiç de ciddiyeti olmayan, derinliksiz, laubali ve son derece tehlikeli bir tenkit kampanyası açtılar. Bu süreçte ihtiyaç duydukları dini kavramları fütur getirmeksizin kullanmaktan çekinmiyorlardı.

Bu cereyan Türkiye"nin son otuz yılına damga vurdu; dışarıdan bakıldığında "İslami" gibi görünmesine rağmen özü itibariyle İslâmi değil, sadece "köylü"ydü ama dışarıdan bakıldığında olup-biten her şey sanki "İslâmi" imiş gibi görünüyordu. Bu performansın ne İslami, ne politik, ne de kültürel açılardan başarılı olduğu ileri sürülemez. Tam aksine "İslâm" imajını zedeleyen ve kredisini azaltan yönüyle zararı daha baskın çıkmıştır.

Düşmanın işini kolaylaştırmadık mı?

Toparlayalım: İslâm, diğer büyük semâvi dinler gibi şehirleşmeyi teşvik eden, bâdiye hayatı değerlerini yüceltmeyi kınayan, dinin en ziyade toplum ilişkilerinin en karmaşık haliyle göründüğü şehirlerde anlamını bulacağını öngören bir toplumsallaştırma projesine sahiptir. Köylülük, neticesi şehir değerleriyle yüzleşmek ve onu temessül etmekle nihayetlenen sosyolojik bir istasyondur. İslâm, tarihi, iktisadi ve psikolojik meseleler yanında XX. yüzyıl içinde ilaveten bir de köylülük meselesiyle göğüsleşmek lüzumu ile karşı karşıya kaldı ve bu karşılaşmayı mühim oranda kaybetmiş görünüyor. Köylülük hali ile yüzleşmekte geciken İslâm toplumları, muasır dünyada "geri" görünmekten kurtulamıyor. Son on senede ABD yönetim çevrelerinden kaynaklanarak bütün İslâm dünyasına yönelen "terörist, uzlaşmaz, geri ve katı" İslâm imajının yaygınlık kazanmasında kısmen Müslümanların da hissesi olduğunu artık görmezden gelmemeliyiz.

KINA-KINAMA:

TÜRKÇE KELİME KITLIĞINDA ASMA BUDAMAK: RAIL LIFE

Bir önceki TCDD Genel Müdürü Vedat Bilgin, arkadaşım ve dostumdu. Kendisinin Türkiye"nin bütün trenlerinin genel müdürü olduğunu duyduğumda içten içe sevinmiş, "kimbilir üniversiteli kimliği ile TCDD bünyesinde ne güzel yayın faaliyetleri düzenleyecektir" diye neşelenmiştim. Nasip değilmiş, Genel müdürlüğünün son aylarında

amatörce bir aylık bülten yayınlanmasına ön ayak olduysa da benim beklediğim çapta bir demiryolu dergisi olmadı.

Geçenlerde postadan bir dergi çıktı: Adını söylerken sarsılmamanız için önceden ikaz ediyorum: "Rail Life". Evvela hiç aklıma bile gelmedi ki bu dergi "TCDD"nin aylık dergisi"dir ama hayret, aynen öyleymiş.

Efendim muhteviyatı güzel, baskı kalitesi, kağıdı, fotoğrafları neredeyse kusursuz; tam da benim vaktiyle Vedat Bilgin"den beklentilerimi karşılayacak derecede olgunlaşmaya, dergi klasiği olmaya namzet bir çalışma ama ismine yeniden dikkat çekmek isterim: Rail Life! TCDD"nin aylık dergisi!

TCDD gibi Türkiye"nin en eski kurumlarından birisi, kendi yayın organına niçin İngilizce bir isim bulmaya kalkışır ki? Genel müdürlüğün karşısındaki dükkan "trendy" olsun, "uluslararası müşteri de gelsin" saflığıyla bu gibi hoppa isimler koyabilir ama TCDD asla. Demiryolları, Cumhuriyet"in en halkçı ve başarılı projelerinden birisiydi; bence hâlâ öyledir. Dergisi de aynı hassasiyeti aksettirmeliydi. Türkçe"de isim mi kırılmış, kelimelere kıran mı girmiş ki İngilizce isim seçiliyor?

Mantığı, makul gerekçesi olmayan bir şey bu; TCDD"nin yeni genel müdürü Süleyman Karaman"ı, henüz başarılar bile dilemeden bu acı tenkidin hedef tahtasına koyduğum için hiç de memnun değilim. Derginin ikinci sayısı çıkmış ve her iki sayıda bahsedilmesi gereken çok güzel yazılar var ama onlardan bahse sıra gelmedi. Hep o züppe isim yüzünden; Rail Life. Eksik olsun öyle Layf efendim. Şu memlekette evvelen Türkçe isim taşıyan adam gibi demiryolu dergisi çıkarıldığını görmeyecek miyiz?

El Kaide Reloaded!

Kafa konforunun bu derecesi insanı rahatsız ediyor: Patlamaların üstünden bir saat bile geçmeden adam teşhisi koyuverdi: "El Kaide tipi eylem!" Niçin; "çünkü sinagoglara saldırıldı vb".

Kafa konforu denilen şey, vaktiyle Osmanlı seraskeri'ni, secdeye kapanıp, "Ya Rabbi, şunun aklını bir geceliğe bana ver ki rahat bir uyku uyuyabileyim!" diye niyaz ettiren düşünce düzlüğüdür. Ortalama zekâ: Politik dil, dünyanın her yerinde ortalama zekâya hitab etmeye çalışır. Ticari şirketler satış ve pazarlama stratejilerini vasatileştirilmiş akıl kombinezonları üzerine kurar ve başarılı olurlar; aynı şeyi terör firmaları niçin keşfetmiş olmasın?

Örgüt değil, firma! Gençken üç beş idealistin veya manyağın bir araya gelip bir silahlı mücadele teşkilatı kurabileceğini zannederdik. Komplo teorisi kışkırtıcılığı yapıyor durumuna düşmek istemem ama terör denilen şey, "hür teşebbüs erbâbına", hele aklı başından iki karış havada gezen çoluk-çocuk takımının eline bırakılmayacak kadar etkili ve geçerli bir politik

araç. Holding genel merkezinin önünde işporta tezgahı açmak gibi bir şey; rekabet şansı yok bir kere; kendini tamamen bağımsız zanneden bir idealist terör örgütü bile neticede bir network'e, yani şebekeye dahil olmak zorunda.

Terör hadiseleri karşısında Türkiye'nin "edilgin" tavrı dikkat çekici; 70'li yılların ortalarından beri onlarca faili meçhul cinayet ve terör eylemi gerçekleştirildi; kötü bir sicil bu. Bizi sanki haberalma işlerinde genetik bir kabiliyetsizliğimizin olduğuna inandırmak isteyenlerin komplosu ile karşı karşıyayız. II. Abdülhamid'in bu derece yoğun Jöntürk nefretine muhatap olmasının sebebi istihbaratçılıktaki başarısıydı ve uzun saltanatının ardında biraz da haberalma işlerindeki marifeti vardır.

İyi istihbarat yapmak gerçekten ırsî bir kabiliyet midir, yoksa sıradan bir emek organizasyonu mudur bilemem ama şu kadarını hatırlıyorum. Vaktiyle "teşkilatçılık" oynarken her kanuni kongreden sonra bir de illegal görev dağılımı yapardık ve o görevlerden birisi de "istihbarat masası" idi. İşin ehemmiyetini vurgulamak için söz konusu masaya atanan arkadaş söze şöyle başlardı:

-Arkadaşlar, teşkilat demek istihbarat demektir!

Ne garip, insan bazen anlamını kavramadığı doğruları da tekrarlıyor demek ki!

Belki, "bu işi El Kaide yaptı!" teşhisi de bu cinsten bir doğrudur, bilemeyiz; eylemin gerçek sebebi naif ve sıradan tesbitlerle gizli, gri, derin, bulanık, esoterik ve karmaşık tahliller arasında bir yerde duruyor. Belki o sebebi bütün duruluğu ile görsek hayal kırıklığına uğrayacağız; "A, bu muymuş?". Doğrudur, belki de El Kaide yaptı; ortada şöyle eli yüzü düzgün kaç tane terör örgütü var ki zaten?

Aslında hiç var olmuşlar mıydı diye sormak lâzım; mâlumdur, istihbarat teşkilâtları kendilerinin hep "istihbâri" yani teorik çalışmalar yaptığını ve "operasyonel" boyutlarının olmadığını savunurlar. Operasyonel olmak demek işin Ceymis Bondluk kısmı; röntgeni çekip teşhisi koyduktan sonra patolojik bulguyu bizzat yarıp almak ve yara yerini pansuman etmek. Kağıt üzerinde hiçbir haberalma teşkilatının Ceymis Bond'u veya Mayk Hemmır'ı yoktur; terör örgütleri de işte bu teorik açığın mahsulü olsalar gerektir. Yapılan iyi işleri imâ ile üstlenirsiniz de beceriksizlik hallerinde olay nefretle kınanır vb...

Emin olduğum bir şey var; bu bir terör eylemi değil, bu bir savaş, bir savaşma biçimi. Ârif olalım, bize bıçak çeken bir örgütten daha başka, daha büyük, daha farklı bir şey; bu bir devlet.

Helâl olsun: Adamlar ne film çekiyorlar kardeşim!

Niçin teknik direktör olmadım?

Bugünkü maçın sonucu benim için iyice anlamsızlaştı; hataların ve beceriksizliklerin zora soktuğu bir maçın rövanşını misliyle alıp "Portekiz vizesi" kazanınca çok sevinmemiz mi gerekecek?

Portekiz'e gitmek sahiden abartıldığı kadar önemli mi; vaktiyle İngiltere'ye gidip de ne yapmıştık sahi?

Sıradan şeyleri abartmanın âlemi yok; Letonya'yı elemek başarı değildir ama Letonya'ya elenmek ihtimâlinin adı belli: Rezâlet!

Bizim teknik direktör, sıradanlığını alabildiğince zorlayarak sıradan bir maçı dramatik bir kader oyunu haline getirdi; isteyerek yaptığını zannetmem; keşke o kadar dramatizasyon kabiliyeti olsaydı ama yok işte. İşten anlayanlar, "Şenol Hoca mevcut adayların içinde yine en tercihe şâyân olanı" diyorlar; en kötü tercihten daha feci bir ihtimâldir bu. Kaht-ı ricâl, yani "adam kıtlığı".

Teknik direktör meselesi mühim; elinizde iyisi ve yeterlisi yoksa maçı oynamadan kaybediyorsunuz çünkü. O zaman futbol basınının uzaydan düşmüş nâdide bir meteor muamelesi yaptığı pahalı ve çok klas olduğu ileri sürülen futbolcular zincirleme reaksiyona girip elbirliği ile saçmalamaya başlıyorlar. Futbolcu zümresinin zihni kapasite itibariyle pek gelişkin olmadığı yolunda bir efsâne vardır ama ben, bizim futbol allâmelerinin içinden çıkılmaz hale getirdiği en çetrefil futbol muammalarının bile futbolcu mantığıyla kolayca çözülebilir bir tarafı olduğuna inanırım hep. Bir takım kötüye gidiyorsa, ağzı sıkı bir futbolcu bulup soracaksın: "Nedir bu haliniz, ne oluyor?" Yapacağı tahlil yüzde doksan nisbetinde isabetli çıkacaktır.

Bir başarı hikâyesi olarak Şenol Güneş'in kariyerinde câzip unsurlar görenler olabilir; O hakikaten inanılmaz şanslılığını saymazsak ben aynı kanaatte değilim. Mâlum futbolda şans faktörünün de yeri var ama bizim teknik direktörümüz bunca iyi sonucun şans eseri olmadığını isbatlayacak hangi iyi oyununu gösterebilecektir bize?

Herkeste bir "hele maçı alıp Letonya'yı eleyelim de" beklentisi... Federasyon ise "netice ne olursa olsun Şenol Hoca'yla devam" havasında. Belki de dünyanın en pahalı ekibi bizim A milliler; teknik direktörüne adanmış başka hangi futbol takımını gösterebilirsiniz ki? Şansla elde edilmiş bir dünya üçüncülüğünün bu kadar semeredâr olacağını hiç kimse hesap edemezdi. "Futbolda şansın da yeri var" klişesine imân etmemek için sebep yok; isbatı meydanda.

Şenol Güneş'in işine tâlip değilim; yerine geçsin diye reklamını yapacağım biri de yok. Şerefli Letonya mağlubiyetinden sonra hava şartları ve hakemin özel zevkleri konusunda ahkâm

kesen futbol basınının seviyesine baktıkça futboldan ne derece anladığım konusunda da şüpheye düştüğüm oluyor. Fikrim basit: Şenol Güneş gitsin, çünkü teknik direktörlük yeteneklerinden şüphe duyuyorum.

Ama federasyon, adamı sırf şansı için işbaşında tutuyorsa onu açıkça söylemelidir; bu gerekçeyi ciddiye alırım ben.

Teknik direktörlük önemli; "bizim hocamız iyidir, arslan gibidir, ötekilerden nesi eksik" mantığının neticede yavanlık ürettiğine inanmaya başladım. Vaktiyle devletin başına bir teknik direktör seçmek icab ettiğinde de aynı vasati mantığa mahkûm oluvermiştik hani: Mazbut, namuslu, dürüst adam; daha ne olsun!

Bu "daha ne olsun" lâfı beni hasta ediyor; bir teknik direktör, -her kimse o- daha ne olsundan daha fazlasını taşımalı üstünde; "daha ne olsun" sıradanlığın kalite ölçüsüdür. Bahçeye parke taşı, duvar için tuğla alırken bu ölçüye ittibâ edebilirsiniz ama teknik direktör?

Bende bu akıllar varken vaktiyle niçin teknik direktör olmadım ona yanarım!

El Kaide kime "bırak ulan kızı" dedi?

Pakistan'da yaşayan bir dostun mektubundan yorumsuz iktibaslar: "Körfez şeyhliklerinden birinde büyük bir keyifle nargile içen bir grup Arap'la sohbet ederken, konu Usame'ye geldi.

Olanca zenginlik ve ihtişamına rağmen, buralar milli bayrağı olan Amerikan sömürgeleri durumunda. Sultanlar ve emirlerin varlık nedeni, Amerika ile olan al gülüm ver gülüm ilişkileri. Neyse... Büyük bir gururla Usame'den bahsetmeye başladılar. Araplar, Amerika'ya karşı büyük bir eziklik içerisindeler yıllardır. Bu eziklikerini, bir nevi Usame ile tamir etmeye çalışıyorlar gibi hissettim. Usame onlardan biriydi. İçlerinden çıkmış ve filmin Erol Taş'ına "Bırak ulen kızı" demişti."

"Peşaver'i ve Kuetta'yı görmenizi isterdim. Kaldırım kenarlarında bayram tebriği satan seyyar satıcılara en fazla para kazandıran Usame'nin resminin bulunduğu tebrik kartları. Teröristti yok değildi, kahramandı ya da haindi. Orasını bilmem; bildiğim bir şey var. Şu an, benim yaşadığım ülkede, yüzbinlerce insan, birbirlerinin bayramlarını Usame'li tebrik kartlarıyla kutluyorlar. Dünya ilginç bir yer."

"Önüm, arkam, sağım solum sobe diye bir oyun oynardık çocukken; o misal, Pakistan'da nereye baksam her yerde bu örgütün ismini duyuyordum. Sakallı sarıklısından, çılgın gibi bilgisayar kullanan internet hackerlarına kadar birçok farklı toplumsal sınıftan kişinin ağzından bu örgütün ismi düşmüyordu."

"Dünyada muazzam bir Amerikan düşmanlığı var. Amerika'nın Afganistan ve Irak saldırılarının Türkiye'de bulduğu tam karşılığı anlama ve hissetme imkanım olmadı. Bu saldırılar, Müslüman kitle tarafından büyük bir nefret ve kinle karşılandı. El Kaide'nin bin tane adamı öldürülmüş. Ne olur ki? Bin tane adamları öldü, milyonlarca sempatizanları doğdu. Bu ülkenin en az 100 milyonunun gözünde El Kaide bir efsane."

"Kale-i Cengi denen yerde esir alınan 600 El Kaide üyesini kurşuna dizmişlerdi. Bu kalenin zindanından, mutfağına kadar her yerine girdim. El Kaide üyelerine ait kanlı sarıklar, gömlekler, parçalar ortalıkta duruyordu daha. Kale komutanlarından birine sordum. "Bu adamları zaten esir etmişsiniz. Silahlarını ellerinden almışsınız. Neden öldürdünüz?" Bana söylediği "İçlerinden Yemenli bir esir, Allahu Ekber diyerek bir nöbetçiye hamle yaptı. Biz de hepsini kurşuna dizdik." Yani zalim ile mazlum arasında çok da fark yok bu coğrafyada. Bu olayda 600 elemanını kaybeden örgüt bu olayın üzerinden üretilen efsanelerin, kahramanlık hikayelerinin dillerden dillere dolaşması ile milyonlarca taraftar, sempatizan edindi. Hz. Ali'nin, Kan Kalesi'ni bile geçti Cenk Kalesi'nin efsanesi."

..

"Bir eziklik içerisindeler

Amerika nefreti sadece Müslümanlarda değil ki. Burada o kadar çok Çinli var ki. Bir tanesi yok ki Amerika'dan nefret etmesin."

"Hani mahallenin bir tane ağa dayısı olur. Mahallenin yeni yetmeleri de hep ona özenirler. Artık El Kaide mahallenin dayısı oldu. İrili ufaklı birçok örgüt ise El Kaide'nin alt kolu olarak çalışıyor. Zengin dindarlar arasından büyük bir finans destekleri de var. El Kaide'nin elinin uzanamadığı çok uzak coğrafyalarda, kendisini büyük ağabey olarak kabul ettirmiş olan bu örgütten emir almaya ve eylem yapmaya hazır yüzlerce küçük örgüt var.

Batı'ya karşı ezilmişlik duyguları içerisinde bunalan kitleler ve özellikle gençler arasında büyük bir heyecan yarattı. Bana göre de terör olan birçok saldırı, Amerika'ya karşı atılmış goller olarak algılanıyor sadece. İnanın, Irak'tan gelen her bir Amerikan askerinin ölüm haberinde, insanlar sevinçle 'oley' çekiyorlar."

"Memurlar mazlum olur" veya...

Kalleşliği, alçaklığı, köpekliği kınamanın anlamı nedir; son zamanlarda bizde bir "ama sen doğru dürüst kınamadın bile" modası başladı. Bir kalleşliğe uğruyoruz, hemen ardından birileri kalemi kağıdı alıp "kınadı-kınamadı" çetelesi tutmaya başlıyor; demek ki ters açıdan da olsa böyle bir kalleşlikten menfaat sağlamayı uman felaket komisyoncuları var. Eğer mânidar bir tutum aranıyorsa birilerinin çıkıp, "bu cinayetler çok haklı sebeple işlenmiştir; bravo!" demesi anlamlıdır. Böyle bir aklıkıt var mı Türkiye'de?

Terörün ilâcı basit; istihbarat. Yetmiş milyonumuz sabahtan akşama yevmiye beş vakit terörü kınasak çâre olmaz; elin kaatili, "aman beni çok kınıyorlar" diye utanıp-arlanmaz. Çâre belli; istihbarat. "Kimin eşi başörtülü" cinsinden lâfta değil, etkili ve hakikaten "derin" istihbarat. İstihbarat zaafı, şekil A'da görüldüğü gibi evvela şaşkınlık, bol gevezelik ve ardından başkalarının istihbaratına râm olma halini getirir. Olup bitene siz mânâ veremezsiniz başkalarının izahına muhtaç kalırsınız.

Kaatillerin üslubu bu defa farklı; arkalarında mânidar tarzda iz bıraktılar ve ilk hadise failleri bir günde belli oldu; muhtemelen ikinci hadisenin failleri de bellidir. Bu çapta bir hadisede ilk faili netleştirdik diye "vecettü" çığlığı atmak erken; daha önceki suikast olaylarında da pek çok isim açıklandı ama o olayların hemen tamamı faili karanlık kaldı. Ardında iz bırakanın mantığını çözmeden kabak gibi ortada duran emarelere atlayıp netice çıkarmak, en azından "aculluk" veya usûlen yanlış değil mi?

Ciddiyet derecesini bilemem ama İstanbul Emniyeti'nde tecrübeli polislerin tayinlerle sağa sola dağıtıldığı yolunda bir yaygın şikâyet var; Kağıt üstünde haklı gibi görünüyor lâkin pratikte işlerin nasıl yürüdüğünü bilmiyoruz. Ortalama doğru şudur: İstanbul diğer vilayetler cinsinden bir vilayet değil; Kırıkkale için faydalı olan İstanbul için ters sonuç verebilir. Tayin ve nakillerde bu inceliklere riayet edilmesi lâzım; öyleyse "ortalık tecrübesiz görevlilere kaldı" teranesinin ardında ne var; o da bir başka mesele.

Hâlâ, "istihbaratta koordinasyon"dan bahsediliyor; "e, günaydın yani" derler adama. Koca 28 Şubat sürecini, Susurluk'u boşuna mı yaşadık biz; hiç ders çıkarmadık mı? Kamera şakası gibi; demek hâlâ aynı yerdeyiz!

Her yönetim tarzının onsuz edemediği bir fazilet var: İstifa müessesesi. Bizde ne böyle bir lüzum, ne de müessese oluşmadı. Tıkanıklığın en mühim sebeplerinden birisi budur; sıradanı, beceriksizi, başarısızı ödüllendirmek isteseniz bundan âlâ usûl gelir mi aklınıza? Bürokrasinin itibarını en çok yere düşüren hadise, genel itibarla Türklerin istifa kavramı hakkında geliştirdikleri bilinçli cehalettir; "istifa mı, nedir o, hayır düşünmüyorum!.." Bizde tam tersi câridir ve yürürlükteki idari hukukumuz "memurlar mazlum olur" mütearifesi üzerine bina olunmuştur; kısaca "âcil hallerde görevde kalma teknikleri" de diyebiliriz buna.

En azından sözlerini yemeyip istifa ettikleri için merkez sağın iki eski liderinin resmini cüzdanımda taşıyasım geliyor. Güçlü ve teknik devlet, "istifa" kavramının havalandırma ızgarası gibi fark edilmez ama câri ve aktif bir tarzda idareye katıldığı bir iklimdir. Sağdan soldan, yukardan aşağıdan örnek bol fakat en ucuzundan akılsız düşman edinmek derdinde olmadığım için isimlendirmeyi irfânınıza bırakıyorum.

Terörle istifanın ne alâkası var şimdi diyeceksiniz; haklısınız , yok gibi görünüyor ama var; bu kalleşliklerin tertipçileri kimlerle dans ettiklerini iyi biliyorlar galiba; kısaca teröristleri iştahlandıran yönetim zaafımız, -ki her neyse- yerli yerinde duruyor; lök gibi!

Bir bayramın 'olmazsa olmaz'ları

Bir bayramı dört başı mâ"mur bayram kılan şeyler vardır; olmazsa olmaz. Bugün, işte o şeylerden bahsetmenin yeri. Bayramın miftahı namazdır; illâ ki kılınacak. Gafletten, tembellikten veya düpedüz kayıtsızlıktan bayram namazını kaçırmış olanların bütün bayram günleri boyunca damaklarından silemedikleri o paslı pişmanlık burkuntusu tadını hatırlar mısınız?

Vâciptir; şer"an farz değil fakat farz kuvvetinde. Bir sene boyunca alnı secdeye değmemiş olanlarımızı bile işrak saatlerinde taze bir heyecanla yatağından koparıp soğuk sularla buluşturan, taze elbiselere büründürüp cami yollarına düşüren bir vecibe.

İmam efendi illâ ki bayram namazını târif edecek: "Aziz cemaat, bilmeyeniniz vardır, bilip de unutmuş olanınız vardır; en iyisi bir kere daha güzelce târif edelim"le başlayıp nihâyetinde "Ezcümle ey cemaat eskiler buyurmuş ki, iki salla bir bağla; üç salla bir yat, böylece akılda tutmak daha kolay olur."

İşin başka gönül veçheleri de var. Vakit namazına öyle pek aldırış etmediği halde Ramazan teravihlerinin tekini bile kaçırmamakla öğünenlerimiz için bayram namazı, otuz tane gülden mürekkep bir çiçek demetini bir arada tutan ve bağlayan zafer çelengi hükmündedir.

Tadını en çok, cemaate gecikip mescidde yer bulamadığı için o güne kadar hiç giymelere kıyamadığı ceketini çamura yatırıp bayram namazı için imama uyanlar bilir.

Miftahı namazdır!

Üstünde bir çatı, altında dört duvarıyla hane halkını sarıp sarmalayan bir dam olacak; illâ ki olacak. Bir bayram gününü evinden uzakta geçirenlerin gönül sızısı önünde hürmetle ürperelim. Yiğidin arkasını dayadığı kale, kadınlık iffetinin mahrem perdelerle nâmahrem bakışlardan esirgendiği yer, çocukların her sokak dönüşü karşılıksız bir muhabbet ve şefkatle tazelendikleri enerji kaynağı. İsterse çatısı akıyor olsun, isterse duvarları nemden kevgire dönmüş, isterse mutfağında yavan ekmekten gayrı nesne kalmamış olsun.

Ev, bayramın mekânıdır. Bayramın yeşerttiği yaşama sevincidir evlerden sokaklara dağılan.

Âdettir; bayram namazından çıkınca evvelâ câmi cemaati ile bayramlaşılır; illâ ki olacak. Büyük, küçük, yaşlı, genç denilmeden hizaya geçilip evvelâ imam ile musafaha edildikten sonra eli boşa gelen sona geçip ayakta dikilecek ve böylece genişleyen halka içinde selâm ve

muhabbet teati edilecektir. Modern zamanlarda mahalle sâkinlerinin birbirini tanıması, en azından yüz yüze gelmesi için ne güzel fırsat!

Artık aceleye gerek yoktur; biraz sonra vâsıl olunacak yer, orada bekleyenlerin acelesinin olmadığı bir ibret meşheridir.

Kabristana gidilir; illâ ki gidilir!

Bir yerin yerlisi olmak, o beldede yakınlarından, atasından, ecdâdından birilerinin kabristanda yatıyor olmasıyla mühürlenir. Fâtihadır, dağlar aşar, deryalar devirir yollanan yerden gideceği adresi şaşmadan bulur fakat illâ ki kabristana gidilecek; illâ ki Fâtihalar, Yâsinler okunacak. Dedelerin, haminnelerin hiç görmediği torunlar kabrin ayak ucuna getirilip, "siz onları görmezsiniz fakat onlar sizi görürler" fehvâsınca ecdat rûhu ile temas ettirilecek.

Kabristan ehlinin acelesi yoktur ammâ beklerler.

İllâ ki bekletilmeyecek.

Kadınlar için bayramın evveli eziyet, âhiri rahmettir; eziyet faslı mâlum; bayram temizliği diye bir kavram vardır bu memlekette. İsterse arefeden bir hafta evvel tepeden tırnağa sabundan, fırçadan, tuz ruhundan geçirilmiş olsun; emeklerine acımaz, uzun eteklerini bellerine iliştirip evin altını üstüne getirirler. Bayram temizliğidir, illâ ki olacak. Perdeler indirilip yıkanacak, kap-kacak bir kez daha ovulup parlatılacak, halılar "yandım adam" dedirtinceye kadar hırpalanacak, ardından ütüsü, çamaşırı, banyosu ile temizlik harekâtı kemâle erdirildikten sonra evin hanımları yorgunluktan bitâp düşüp, yarı baygınlık raddelerine gelmelerine rağmen senede iki defacık olsun emeklerini evin erkeklerine baş kakıncı etmeden iç huzuru ile bayramı buyur edeceklerdir.

Temizliğin kokusu tarif edilmez; bayram sabahları eve hâkim olan râyiha neyse odur.

Âyin demeye dil varmıyor lâkin her bayram sabahında her evde yağlısından-yavanından, zengininden mütevazısından bir sabah sofrasıdır kurulur; illâ ki olacak. Evin olanca ahalisi, -kundaktakiler ve hastalar da dahil- bayram sofrasında bir araya gelip şadlık-şâdümânlıkla nice zamandır yokluğunu hissettikleri sabah çayının gönül çelici kokusunu içlerine çekeceklerdir.

Âyin demeye dil varmıyor; belki bayram fikrinin en ziyade katılaştığı, elle tutulur, gözle görülür hale geldiği yer bayramın ilk sabah kahvaltısı değil midir?

Her memleketin kendince âdeti olur. Bizim oralarda bayram kahvaltısının olmazsa olmazı kıymalı bulgurla yoğrulmuş içle serçe parmak cesametinde bir zarafetle sarılan yaprak sarmasıdır.

İllâ ki bol salça ile tiritlendirilmiş olacak!

İllâ ki o esnada TRT postalarından bir radyo istasyonunun kulağı burulup sofranın üstüne çiftezurna ve davul ile Rumeli işi bayram havaları serpilecek!

Eli öpülecek bir büyüğünüz olacak; illâ ki olacak. Yaşlanmak biraz da etrafında eli öpülecek kimsenin kalmadığını gören ve hisseden birinin kapıldığı hâlet-i rûhiyedir. Akraba olur, komşu olur, tanıdık olur, ahbap olur ama bayram biraz da öpülesi bir eldir.

Kışlada bayram geçiren askerler o yüzden askeri disiplin icâbı değilse bile, bayramı sıcaklığının ve muhabbetinin etrafında kümelenerek geçirecekleri komutanlarının eline öperek kutsarlar. O gün için komutan, komutandan daha başka bir şeydir, aile büyüğüdür, babadır, dededir, ağabeydir.

El öpülür, karşılığında hayır dua alınır; bayram hayır duadır.

Farkında olunmaz mı? Elbette bu bayramda öpülecek el bulamayanlarınız, gölgesine sığınacak yuvası olmayanlarımız, gaflete düşüp bayram namazına gecikenlerimiz, istekle içi kabarsa da yaşadığı beldede ecdât kabri bulunmayanlarımız vardır. Belki bir otel odasında, belki mapushane köşesinde, belki kışlada, hastanede, belki diyar-ı gurbette bir vakt için olsun eğleşenlerimiz vardır. Bayram odur ki gönlü şâd olanlar, böyle bir günü mahzun gönüllüleri bulup da onlarla beraber geçirir, paylaşıldıkça azalmak yerine çoğalan bayram bereketini ve neş"esini onlarla bölüşürler.

Şair Rûşenî"nin benzersiz bir icazla tasvir ettiği beyitte olduğu gibi:

<i>

"Kimsesiz hiç kimse yok her kimsenin var kimsesi,

"Kimsesiz kaldım yetiş ey kimsesizler kimsesi"

</i>

Kardeşlik, komşuluk, dindaşlık, tanışlık, hemşehrilik hukuku nāmına:

Bayramdır, illâ ki şenlendirilecek.

Gölge boksu ve vuzuh ihtiyacı

Meselenin farklı bir boyutunu hep ihmâl ediyoruz: Kamuoyuna sanki, terör hâdiseleri ideolojik veya dini radikal gruplar tarafından kotarılıp uygulanıyormuş gibi bir bakış açısı telkin ediliyor. "Terör örgütü" lâfı, terör eylemlerine âdeta sivil ve şahsi bir görüntü veriyor ki bu, elli yıllık soğuk savaş devrinin imâl ettiği fabrikasyon bir imajdır.

Terörün şahsi ve sivil nitelikler serdedebilmesi için devletlerin egemenlik alanları arasında fiili otorite boşluklarının varlığı şart. Modernite bu gibi alanları hayli daralttıysa da tamamen ortadan kaldıramadı: Kuzey Irak, Lübnan, Kafkasya mıntıkası ve Afganistan yakın zamanlara kadar çevremizde resmi otorite boşluğunun kısmen hüküm sürdüğü alanlar olarak örnek gösterilebilir.

Netâmeli, mel'un bir sıfat olarak terör, politika kavramıyla neredeyse iç içe. Orta Amerika'da, Afrika'da, Güneydoğu Asya'da otuz-kırk sene önce "terörist" diye adlandırılan muhalif siyasi hareketler, egemenlik mücadelesinde galebe edince meşruiyet kazanarak resmî hükümetler haline geldiler. Soğuk savaş yıllarında istihbarat örgütleri, bu gibi illegal politik hareketlerin "kullanışlılık" vasfını çabuk fark ederek milletlerarası platformda asla meşruluk kazandıramayacakları manevralarını terör üzerinden gerçekleştirdiler. Hâsılı terör iç ve dış siyasetin gayrıresmi uzantısı ve âleti haline getirildi. Ve o günden beri terör kavramı, derûnunda yarıresmi bir mahiyet taşımaktadır.

İlk gününden beri İstanbul'daki patlamaların kim tarafından ve hangi politik mesajı vermek üzere planlandığı konusunda çok şey söylenip yazıldı ama bu teoriler vuzuhtan uzaktır. Türkiye Irak'a tezkere çerçevesinde asker göndermiş olsaydı saldırılara mânâ vermekte bu derece zorlanmayacaktık. Bu yüzden başta hükümet olmak üzere, terörist saldırılara anlam vermek zorunda kalan bütün çevreler, bir nevi gölge boksu yapmak durumunda kalıyor. Bir mesaj verilmek istendiği açık; bu mesajın dehşeti ne kadar büyük olursa olsun bir terör örgütünün çapını aşan bir adres tarafından yollandığı da belli ama "kim tarafından ve hangi gerekçeyle?" soruları hâlâ muâllâkta. Bana göre bu, devletlerarası platformda tahlil edilmesi gereken bir bulanık mesajdır. Bizim için bulanık çünkü açık haberleşme yoluyla ulaştırılan mesajları bir araya getirerek mânidar bir ipucu bulmak için yeterli veri yok; ümid olunur ki bizden daha çok şey bilmesi gereken hükümet ve devlet güçleri için aynı bulanıklık söz konusu değildir; öyle olmasını kuvvetle ümid ederiz.

İlk saldırıdan sonra Başbakan Tayyip Erdoğan'ın dünya kamuoyuna verdiği, "saldırıların mesajını ayağımın altına alıyorum" beyanının hedefe değdiği anlaşılıyor zira ikinci saldırı, ilkini andırır tarzı itibariyle bu beyana bir cevap ve meydan okuma niteliğindeydi. Bu cesamette bir meydan okumanın günümüzün dünyasında bir "örgüt"ten çok daha iri bir organizasyon eseri olduğu kanaatini taşıyorum; Bana göre, Türkiye'yi hâl"i hazırdaki

mevzilerinden uğratacak ve yeni statejik duruşlar almaya itecek bir zorlama ile karşı karşıyayız.

Eğer El Kaide mahreçli bir saldırı dalgası ile muhatap isek bu, kavranması mümkün ve karşı tedbirler almaya muktedir bulunduğumuz bir tehdittir. Gücü ne olursa olsun El Kaide veya benzeri örgütler Türkiye'yi zaafa uğratamaz; ama El Kaide, mahreç yanıltmaya yönelik bir ara adres olarak kullanılıyorsa durum en azından karışık demektir.

Eldeki ipuçları, uluslararası bağlantıların karmaşıklığı yüzünden bulanıklaşırsa "ki muhtemelen öyle olması beklenir", Türkiye, bağrına yönelen hançerin örgütten ziyade bir devlet tarafından kavrandığını bilmek zorunda.

"Köroğlu gözün körolsun!"

İslami terör kavramı, İslâm'ın toplumsal tezahürlerini daraltıcı ve mahkum edici tesir yaptığı için son tahlilde Müslüman kimliğinden yüksünmeyen herkesin kanına dokunuyor.

Türkiye'de bu tâbirin hayli iştahlı bir taraftar kitlesi buluvermesi, ülkede bidâyetten beri "İslâmî olan"ın aleyhine genişleyen seküler dalga ile örtüşmesi ve netice itibariyle menfaat birliği içine girmesi anlamını taşıyor. İslâmi terör, bazı müslümanların teröre bulaşması veya desteklemesinden ibaret bir geçici sıfat değil; on yıllardan beri dikkatle inşâ olunan ve üzerine yatırım yapılan bir imajdır. İstediğimiz kadar "İslâm teröre müsaade etmez" kavliyle temel kaynaklardan hüccet getirip duralım; "İslâmi terör" kavramı, "akli tahlil"le tahkikine lüzum hissedilmeyen beynelmilel bir klişe haline geldi. "Köroğlu gözün kör olsun" cinsinden bir klişe. Nazilerin Yahudi aleyhtarlığı, timsahların yırtıcılığı, yamyamların insan eti yemesi, doğulu kavimlerin geriliği ve medeni icaplar karşısındaki kabiliyetsizliği gibi İslâmi terör de müslümanların etine, kemiğine yapışan bir mel'un sıfat haline getirildi.

"Müslümanların hiç mi kabahati yok?" sualini masaya yatıralım: Müslümanların kabahati dağlar gibi. Nazari planda "kitabi bir topluluk" gibi görünen Müslümanların en mühim zaafı "kitap"la hayat arasındaki mesafeyi yorumlamakta gösterdikleri ve neredeyse ırsî hale gelmesinden çekindiğimiz beceriksizliktir; buna cehalet de diyebiliriz; şuurun bilerek kapatılması ve bilginin kasden munkabız alanlara yöneltilmesi mânâsında cehâlet. Lâkin bu cehaletin daha yakıcı ve utandırıcı boyutlarını da görmezden gelmeyelim. İslâm dünyası denilen farazi (fictive) topluluğun iki asırdan beri kendini "dünyanın mağduru" gibi görüp hissetmesinde bu cehâletin payı büyük. Ne var ki bu azîm cehlin teşhisinde zaafa düşmemizin temelinde duran mühim bir olguyu görmeden geçemeyiz: İslâm topluluklarının entellektüelleri, batı medeniyetinin maddi planda gösterdiği göz kamaştırıcı galebenin câzibesiyle savruldukları seküler alanları kendileri için mahpes haline getirdiler ve hâlâ orada çırpınıp duruyorlar. Kendilerini geleneksel bilgiyi tekrar ve "nakl" ile mükellef sayan ulemâ

ise, seküler alanı tercih eden entellektüeller karşısında kapıldıkları kompleksten ötürü, hâmili bulundukları bilginin değerini parlatmaya mecâl ve medâr bulamadılar.

Bu karmaşık gibi görünen teorik izahın prototiplerini bugünün Türk basınında görebilirsiniz. Terörü lanetleyeceğim derken, mânâ kapsamını bile bilmeden "kahrolsun şeriat" çığlığı atanlarla müslümanları çağdaş dünyanın mağdurları (az gelişmişleri, yeryüzünün lânetlileri) addeden kalem sahiplerinin yarattığı mânâ velvelesi ortasında sade müslüman sessiz, şaşkın ve âdeta mahçuptur. Onlar, "velev ki kendilerini müslüman gibi hissediyor olsun" aralarından bazılarının, hem de aziz bir vakitte daha evvelce tanımadıkları bigünâh insanların canına kasdetmesi karşısında derin bir utanç ve lâkaydi arasında savrulup duruyorlar.

Bu iki kalıplaşmış davranışın haricinde bir tepki geliştirmek "sade müslüman" için çok zor; sebepleri ise derin ve etraflı.

Önemli not: Saded harici gibi görünebilir ama Zaman gazetesinin yorum sayfaları, köşe yazılarının dar kapsamından daha geniş yorum ve analizlere imkan tanıyan yeni şekil ve muhtevası ile bir gazete okuyucusunun beklentisinin çok üstünde değerli ve emek mahsulü makalelere yer vererek Türk basınında pek denenmemiş bir yeniliğe imza atıyor. Gazete yazıları gündelik tüketim içindir, halbuki yorum sayfalarında günü değil ama gündemi anlamaya yarayacak kapsamda "derin ve etraflı" analizler de yer alıyor. Daha şimdiden bir "tiryaki okuyucu" kitlesi kazanan yorum sayfalarına emek veren arkadaşlarımı, değerli mesailerinden ötürü hasseten tebrik ederim.

2003

31 Aralık

Muhalefetin 'randıman'ı niçin düşük? Zaman Gazetesi

29 Aralık

Kendi suratıyla ölmek Zaman Gazetesi

29 Aralık

Vur emri kimi vurdu? Aksiyon Dergisi

27 Aralık

Gayrı Fransa iflah olur mu? Zaman Gazetesi

24 Aralık

Bu resimdeki amca kim anne? Zaman Gazetesi

22 Aralık

Köylülük ve İslam ilişkileri tartışmasına bir derkenar Aksiyon Dergisi

22 Aralık

Hamle üstünlüğü namus gibidir Zaman Gazetesi

20 Aralık

N'oolacak bu memur sendikalarının hali? Zaman Gazetesi

17 Aralık

Bazı gazetelerin beden dili! Zaman Gazetesi

15 Aralık

Bombalar Gündemi Vurdu Aksiyon Dergisi

15 Aralık

İki mesele! Zaman Gazetesi

13 Aralık

Fıstık gibi makale! Zaman Gazetesi

10 Aralık

Bir fâsıla var cân ile cânân arasında Zaman Gazetesi

08 Aralık

Aslında çok şey istiyoruz Zaman Gazetesi

08 Aralık

Türk dergiciliğinde Aksiyon Gerçeği Aksiyon Dergisi

06 Aralık

"Harda bir Müsülman görirem; korkirem..." Zaman Gazetesi

03 Aralık

İstifa dedim de aklıma geldi... Zaman Gazetesi

01 Aralık

Köylünün fendi Zaman Gazetesi

01 Aralık

Bir hikâye anlatmak; varolmak! Aksiyon Dergisi

Bir hikâye anlatmak; varolmak!

Hiç kimse Warner Bros veya Metro Goldwyn Mayer gibi hikâye anlatamaz. Bu devrin masalcı nineleri onlardır.

Artık sadece masalcı nineler değil yeryüzünde hiçbir toplum kendi hikâyesini, efsânesini, destânını veya serencâmını bir başkasına anlatmak iktidarında değildir.

Edebi teknik açısından roman, hikaye, masal veya film birbirinden ayrılıyor ama hepsinin birleştiği ortak nokta yaşanmış veya yaşanması muhtemel bir vakayı hikâye etmekten ibaret. Hikâye deyip geçmeyelim; yazılı edebiyat neyse fakat edebi bir tür olarak sayılmak gerekirse film dünyası, yirminci yüzyılın başından beridir gittikçe büyüyen dev bir endüstri halini aldı. Amerikan sinemasının bazı ürünleri, seyirci karşısına çıktığı günün haftasında yüzlerce milyon dolara mal olan maliyetini birkaç günde çıkararak kâra geçebiliyor.

Ve seyrettiğimiz bütün filmler, teknik altyapısına, senaryo safhasına, kostümlerine, dekorlarına, pazarlama stratejilerine ne kadar itina gösterilmiş olursa olsun neticede basit, özellikle sinema seyircisinin kolayca anlayabileceği ve etkilenebileceği hikâyeye dayanıyor.

Hissedilmesi güç bir garabet

Basit ve sıradan bir hikâyenin çok kısa bir sürede neredeyse Türkiye"nin ihracat rakamlarıyla kıyaslanabilir büyüklükte kâr getirmesi, modern zamanların en garip olgularından biridir. Genç kuşaklar için bu durum tabii görünebilir ama en azından bana çok garip geliyor. Sebebi şu: Yaşı yarım yüzyıl civarlarında seyredenlerin yaşadığı dünya, -özellikle Türkiye gözönüne alındığında- modern olanla olmayanın birbirinden tam mânâsıyla kopamadığı bir geçiş dönemine, bir kırılma ânına şahit oldu ve bu ân bazı alanlarda onlarca yıl süresince uzadı. İdare lambasıyla fotoselli aydınlatma sistemlerini, tezek ateşi ile mikro dalga fırını, kağnı ile jet uçaklarını, kocakarı ilâçları ile MR teşhis cihazlarını, çerçi ile hipermarketleri, kül suyu ile tam otomatik çamaşır makinesini, manyetolu telefon ile internet teknolojisini aynı ömür içinde görmek ve her birini ait olduğu zaman dilimi içinde değerlendirmek, önemsenmesi

gereken şahitliklerdendir. Mahallenin masalcı ninesinin dizi dibine toplanıp Kesikbaş hikâyesi dinlemiş olan bir kuşağın, bilmem kaç kanaldan ses efekti yayınlayan modern sinemalarda ve düpedüz ev sükûneti ortamında DVD teknolojisiyle sinema endüstrisinin en iddialı eserlerini seyretmesinde bir garâbet yok mudur? Bizler ki bu garipliği hissedebildiğimiz için mukayese yapabiliyor ve haklı olarak şaşırıyoruz; şaşırdığımız şey hikâyelerin temel iskeletini koruduğu halde yeni hikâye anlatma tekniklerinin kürrevî bir tesir kabiliyetine erişebilmesidir.

Modernlik sıkıcıdır; tabii fark edebilenler için

Modern zamanlardan önce her toplum kendi hikâyesini kurmak ve bir hikâye anlatma tarzı geliştirmek gibi bir imtiyaza sahipti; dünyanın birbirinden henüz farklı olabildiği eski ve mutlu zamanlardan bahsediyorum. Farklı yerlerden derlenmiş hikâyeler masada yan yana konulduğunda şüphesiz birbirine benziyor, ortak özellikler taşıyor, hatta insanlığın müşterek rüyâsına farklı yorumlar getirmenin haricinde birbirine tıpatıp benziyordu ama yine de farklıydı; insan gibi. İnsanlar da şaşırtıcı şekilde birbirine benzer ve aynı şaşırtıcılıkla uçurum derinliğinde farklılıklar gösterirler.

Modernite, bütün insanlığın Hazreti Âdem"den türediği inancını modern bir anlayışla ters yüz etti ve dünyayı sıkıcı bir hale getirdi; halbuki modernlik, taşıdığı seküler kılık-kıyafet sebebiyle Âdem kıssasını inkâr eden Darwinci anlayışı kendisine daha yakın bulur. İnsanlar ihtiyaçları karşısında çaresiz ve acınacak derecede birbirlerine benzerler; modernite"nin peygamberleri, yani A. Smith, yani K. Marks, yani H. Spencer, yani S. Freud ve diğerleri, insanın biyolojik ve psişik bakımdan aynı hamurdan yoğrulduğu tezini geliştirerek globalleşmenin temellerini attılar. O insandır ki bugün kaldırımlarda yürüyor, mağazalardan alışveriş ediyor, politik gösterilerde heyecana kapılıyor, stadyumlarda tertiplenen ahir zaman âyinlerine katılıyor ve artık yeni peygamberlere inanıyor: Diyetisyen, psikolog, yatırım analizcisi (veya fon yöneticisi veya düpedüz şu bizim bildiğimiz muhasebeci), güzellik uzmanları, pop yıldızları, şovmenler vb... Aynı hikâyeleri dinlemekten zevk alıyorlar ibâresinde bir eksiklik var; sadece aynı hikâyeleri değil, aynı tarzda anlatılmış ve kurgulanmış, aynı tarzda ete kemiğe büründürülmüş hikâyeleri dinliyorlar ve hikâye anlatmak hakkı ve kabiliyeti artık tek tek insanların elinden alınıp devâsâ kurumların inhisarına devredilmiştir: Hiç kimse Warner Bros veya Metro Goldwyn Mayer gibi hikâye anlatamaz. Bu devrin masalcı nineleri onlardır. Artık sadece masalcı nineler değil yeryüzünde hiçbir toplum kendi hikâyesini, efsânesini, destânını veya serencâmını bir başkasına anlatmak iktidarında değildir. Hangi hikâyenin anlatılmaya ve dinlenmeğe lâyık olduğunu seçen, denetleyen global kurum ve şirketler işbaşındadır. Her yıl bir yenisi tekrarlanan Akademi, Nobel, Pulitzer, Oscar vb. gibi ödüller endüstrinin sadece vitrinini teşkil ediyorlar. Onların

onayından geçmemiş ve takdirini kazanmamış hiçbir metin hikâye olmak onurunu kazanamıyor.

Acenteci Türk sinemacıları kuşağı

Dürüst olalım; hikâye anlatmak deyince bu işi onlardan daha iyi yapabilen kimse yok. Amerikalılar, masalcılığı daha başta bir endüstri gibi görüp telakki ettikleri için son derece ciddiye aldılar ve bu sektöre son derece büyük yatırımlar yaptılar. Bu yatırımın semeresini şimdi, bütün dünyaya aynı rüyayı gördürerek, aynı esprileri yaptırarak, onları aynı şekilde davranmaya yönlendirerek ve aynı şeylere güldürerek derliyorlar. Hollywood sinema endüstrisi, Amerikan İmparatorluğunun halkla ilişkiler bakanlığı gibi çalışıyor.

Bu üstün güç karşısında yaşlı ve tecrübeli Avrupa kıtası bile kendi tarzını koruyamadı; Avrupa sineması daha şimdiden ancak entelektüellerin veya bir avuç radikalin ilgi gösterdiği bir kenar mahalle sineması mevkiine düştü. Vaktiyle kendi halkına olsun kendi hayal dünyasını aksettirmeye kalkışan Mısır, Hind, İran ve Türk sinemaları sırayla iflâs bayrağını çektiler. Türkiye"de bir hikâyenin film haline gelmesi ve seyirci karşısına çıkması için illâ ki Amerikan hikâye endüstrisinin standartlarına ve kurallarına itaat etmesi gerekiyor. O zaman ortaya şöyle bir gariplik daha çıkıyor: Yüzde yüz yerli ve bize ait olduğunu sandığınız bir hikâye, aslında Amerikan standartlarına göre hikâye edildiği için neticede bize ait değil, Amerikan hayat tarzına dair bir mesaj olarak beliriyor. Sinemacılarımız artık acenteci oldular ve olmak zorunda kaldılar; vaktiyle Yeşilçam sinemasında oluşturulan hikâye anlatma geleneği unutuldu veya zorla unutturuldu. "Entel" sinemacı kuşağı, tiksindirici bir akademist cereyanı körükleyerek Türk sinemasını bayağı, geri ve zaman dışı ilân ettiler; yerine konulabilen tek şey, Hollywood filmlerinin ucuz "Törkiş" versiyonundan ibaret.

Biz sinemamızı değil hayalhânemizi yıktık; iptidai de olsa Yeşilçam sineması, bir ayağımız bu topraklara basarak sinema diline ve yirminci asra uygun bir hikâye anlatma tarzı arayışı idi.

Hikâyelerimiz bit pazarında...

Milli mutfak zenginlikleri, Amerikan mahreçli fast food akımı karşısında nasıl yıpranıyorsa, milli lisanlar Amerikanca karşısında nasıl özelliklerini kaybederek "İngilizce öğrenmek için koltuk değneği dili" muamelesine tâbi kalıyorsa, nasıl ki pek çok çocuğumuz eğitimi esnasında Türkçe düşünme alışkanlığı edinmeden İngilizce bile düşünememek zaafına düçâr

oluyorsa hikâye anlatma tarzımız ve içinde bütün destanlarımızın, tarihimizin, edebiyatımızın ve geleneğimizin bulunduğu bütün tecrübemiz, Amerikan hikaye endüstrisi yanında daha şimdiden hurdaya çıkarılmış alüminyum eşya gibi fersûde, geçersiz ve hâtırasız görünüyor.

Başkalarının rüyalarını görerek yaşamak bir başkasının hayatını yaşamaktır; şu basit hakikati anlayabilenlerin sayıca kelaynak kuşları kadar seyreldiğini hissetmek hazin.

Köylünün fendi

Müslümanların siyasete müdahaleleri konusunda gittikçe kemikleşen kötü, hilm ve nezaketten uzak, estetik kaygı taşımayan bir üslûpla karşı karşıyayız: Aktüel bir hâdiseden bahsetmiyorum; neredeyse son asrın tamamına yayılan bir vetirede Müslümanların siyasetle ilgisi, kaba bir üslupsuzluk biçiminde tecelli etti. Yeri geldiğinde 'İslâm dünyasının batıya dönük, tek laik toplumu' sözleriyle onurlandırmaya çalıştığımız bu topluluğun modern siyasi hayatta varoluş biçimi tabiilikten ziyade maraza yakın bir duruş sergiliyor.

Müslüman kimliğiyle bilinen bir siyasetçi veya siyasi topluluğun varlığı, siyasi iklimimizde 'gayrıtabii' bir olgu sayılır nedense; tamamen meşru platformda siyaset yapmak isteyenlerin bile gizli ve menhus bir niyet taşıdığı, modern hayatın icapları veya Cumhuriyet'in temel nitelikleri konusunda 'takiyye' yaptığı, bulacağı ilk fırsatta bu gibi 'modern kutsal'lara bıçak çekeceği, rejimi 'şer'i bir çöl düzeni'ne çevirmek için fırsat kolladığı farz edilir.

Bu ilişkiyi tek kelimeyle 'güvensizlik' tarif eder. Esasında Türk siyasi hayatında muhalefeti 'irticâ' ile itham ederek onun onu politik yarışın dışına itme âdeti, II. Meşrutiyet devrinin kötü bir mirası olarak varlığını hâlâ sürdürüyor. İrticâ kelimesi ilk Meclis'te en menhus suçlamalardan biriydi. Tek parti devrinin iki muhalif partisi (TCF ve SF) irticâ ithamıyla kapatıldı. İç isyanlar hep irticâ niyeti ile izah edildi. DP'den AKP'ye kadar çok partili hayatta merkez sağ partileri, muhaliflerinin irticâ ithamıyla sarsıldılar. Rejimin temel unsurlarıyla kavga niyeti taşımadığı halde iktidarı talep eden siyasi hareketlerin bu derece yoğun güvensizliğe muhatap olması bir gayrıtabiilik olarak hâlâ varlığı hissedilir bir şeydir.

Cumhuriyet rejiminin laiklik yorumu kuvveden fiile geçirilirken Osmanlı'dan müdevver şehirlerdeki İslâm kültürü birikimi, gereğinden çok daha sert ve maksadını aşan uygulamalarla geriletildi; bastırıldı ve Türk Müslümanlığının şehirlerde kazandığı birikim tahribata uğradı. Medreselerin seddi ve tekkelerin kapatılması hadisesine bir de bu gözle bakmalıdır. 60'lı yıllardan sonra siyasi hayatta varlığını hissettiren İslâmî muhalefet daha ziyade köy menşeli siyasetçilerin tanzim ettiği bir karaktere büründü. Yüzyıllarca şehirler köyü ve köylüyü yönelttiği, istikamet ve biçim verdiği (regulation) halde, son kırk yılda köy mahreçli bir İslâm ve siyaset yorumu ağırlığını duyurdu; zira sair sosyolojik sebeplerin de katkısıyla şehirler, artık birer düzenleyici olmaktan çıkmış bulunuyorlardı.

70'li yılların başlarında, soldan ziyade merkez sağa muhalefetiyle kendine bir minderlik yer açmaya çalışan 'İslâmcı' siyasi gelenek, yazının girişinde işaret ettiğimiz üslupsuzluğun en bâriz misâllerini ardı sıra sergilemekten çekinmedi ve bir mânâda rejimin merkez sağa beslediği güvensizliğin hiç de haksız ve sebepsiz olmadığı yolunda gerekçeler üretti. Broşür seviyesinde basit ve naif İslâmcı manifestolarla cezbedilen seçmen kitlesinin kemmiyetine güvenerek bol keseden 'islâmi devlet ve düzen' edebiyatları köpürtüldü. Bu dalganın 28 Şubat 1997'de seddedilmesi, gariptir ki kemmiyetçi sığlığa istinad ederek İslâmi devlet kurabileceğini zanneden kapkaççılardan ziyade sessiz çoğunluğu ve samimi dindarları zedeledi.

Başa dönelim ve bu güvensizlik ve üslupsuzluktan ötürü neler kaybettiğimizin muhasebesini yapmaya çalışalım: Her seçim ertesinde şaşkınlığa düşmemizin, toplum-devlet kaynaşmasını hâlâ sağlayamamış olmamızın, seksen senelik kıdeme rağmen çağdaş standartlarda bir kamu nizamı kuramayışımızın temelinde bu zafiyetler yatıyor.

İstifa dedim de aklıma geldi...

Ecevit'in siyasete vedâ kararı, bende hazin bir gecikmişlik duygusu uyandırdı; kararın fiilen mahalli seçimlerden sonra yapılacak parti kurultayına kadar askıda bırakılması, gecikmişlik hissini pekiştiriyor.

Her şeye rağmen son on yıldaki performansı ile Ecevit, zihnimizde olumlu bir intibâ bıraktı. 70'li yılların hırçın, ideolojik yörüngesi bulanık, siyasi muhasımlarına karşı yırtıcı Ecevit'i, 12 Eylül'lü seksenli yıllardan sonra Türk siyasetinin merkezinde yerini aldı ve her şeyden ziyade dürüstlükten tâviz vermeyen şahsiyeti, sade aile hayatı, entelektüel kimliği ve sanatseverliği ile hemen herkeste sempati uyandırdı. 2002 yılının yaz aylarında maruz kaldığı ve Rahşan Hanım'ın tâbiriyle "sivil darbe" diye nitelenen siyasi kumpas, tertipçilerinin elinde patlamasıyla neticesiz kalsa bile Bülent Ecevit'i de sahnenin dışına itti.

Hırsını kaybetmiş adamdan siyasetçi olmayacağı mâlum karinedir lâkin gönül, hırsını denetim altına alabilen siyasetçi tipinin gelecek kuşaklara örnek olmasını istiyor. Sayın Ecevit, gecikmiş de olsa siyasete vedâ ettiğini açıklayarak, en azından çağdaşlarında bir nefis muhasebesi arzusu uyandırmış olmalıdır veya biz öyle temenni ederiz.

İstifa kavramının Türk kültüründe müsbet bir intiba gibi değerlendirilmediği son derece açık; bu kavram bizde yenilgiyi kabullenme, başarısızlık, yıkılış veya tükeniş gibi algılanıyor. Demokrasiyle doğrudan bağlantısı olmasa bile istifa, seçimle veya tayinle geldiği halde, başarısızlığını kabullenmeyerek "geldiğim gibi giderim" anlayışı güden insanların zihninde demokrasiye duyulan inancın zayıflamasına yol açıyor. Hiç kimse demokrasiye sadece adının güzelliğinden ötürü destek vermiyor; demokrasi, bir problem çözme aracı olarak insan onuruna ve temel haklara en saygılı kamu nizamı üslubu olduğu için baş tacı ediliyor.

Duverger'nin "Seçimle gelen krallar" tâbirindeki ironi son derece berraktır ve bu noktada istifa, demokrasiye duyulan inancın tazelenmesi için bir emniyet süpabı fonksiyonunu icrâ ediyor. Diğer cihetten siyasi kültürümüzün de, başarısızları istifaya zorlamak noktasında yetersiz ve geri olduğunu da önemle hatırlamalıyız. Türk basını bu noktada Türk kamuoyundan bir fersah ilerde gibi görünüyorsa da sicili pek parlak sayılmaz; güç odaklarının sözcüsü veya müttefiki pozisyonunu korumak uğruna pek çok âkıl basın mensubunun diledikleri gibi yazıp tavır alamadıklarına hâlâ şahit olmuyor muyuz?

Bu konuda Milli Takım'ın teknik direktörü Şenol Güneş'in Letonya'ya elenmemizin ardından yerinde tutunma gayretine basının nasıl dolaylı destek verdiğini görmezden gelemeyiz; biraz da ertesi gün bütün Türkiye'yi sarsan ve üzen bomba olaylarının telâşesi içinde gündeme getirilmeyen bu hâdise tipik özellikler taşıyor. Türk basınından rastgele seçilmiş yüz spor yazarına teorik planda, "bir milli takım çalıştırıcısı hangi şartlarda istifa eder" suali tevcih edilse, bu yüz kişinin teorik mânâda Letonya başarısızlığını tarifle cevap vereceğinden eminim. Kim bilir, belki de, "milletçe tek yumruk, tek bilek olmamız gereken şu günlerde birini istifaya davet etmek moral bozabilir" gibi hayli "ince" bir endişeyle vaziyeti görmezden gelmiş olmalılar.

Şenol Güneş'i kendi nefislerinden bile çok seven ve aziz tutan bazı okuyucularım yine kızacak ve belki protesto mektuplarında terbiyelerini bile riske sokan ifadelerde bulunacaklardır ama müsterih olsunlar; Bülent Ecevit gibi Şenol Güneş de, "istifa" anafikri üzerine eğilen bu yazıda sadece konu mankeni durumundadır.

Güle güle Sayın Ecevit; size sağlıklı ve huzur dolu yıllar temenni ederiz; inşallah hatıralarınızı yazmayı ihmâl etmezsiniz.

"Harda bir Müsülman görirem; korkirem..."

Bombalama hadiselerinin görünürdeki failleri tesbit edildi. Meçhulün birinci tabakası çabucak bulundu ve kaldırıldı; altından çıkan malzeme zengin spekülasyonlara müsait.

Basın da bunu yapıyor zaten. Daha alttaki tabakaların günışığına çıkarılmasını da kuvvetle ümid ederiz.

İslâm tarihini, hatta bu tarihin mezhepler ve inançlar boyutunu iyi bilmeden kimliği tesbit edilen faillerin "kimliği" bilinmiş olmaz. Failler ilk bakışta dini bütün, inançlarını yaşamaya çalışan, kendi halinde, hatta sessiz sedasız intibâı veren insanlar. "İslâm terörü reddeder" kavliyle meseleye üst ölçü getirmeye çalışanları sûreta yanıltıcı ve, "bakın bakalım Müslüman'dan terörist olur muymuş, olmaz mıymış?" dedirten güçlü deliller var ortada. Canı genelleme yapmak isteyen birisi için bu kadar malzeme fazla bile.

İslâm tarihinin detaylarını doğru okumayı bilenler, orada "Harici psikolojisi" denilebilecek bir olguyla karşılaşacaklardır. Haricilik, özel isim olarak İslâm tarihine ait bir kavram ama "nass"ı sathından yorumlamak ve buna bağlı olarak ucu en feci cinayet eylemlerine bile gidebilecek radikal saplantılar geliştirmek mânâsında Hâricilik evrensel bir tutum ve kategori. Bir siyasi fırka olarak Hariciler'in izi, istisnalar dışında tamamen silindiyse de bir davranış kategorisi, bir "din algılaması" kalıbı olarak farklı isimlerde kimliklere bürünerek İslâm totalitesi içinde hâlâ yaşıyor. Hoppopname isimli eserinde Mirza Aliekber Sâbir'e ait olduğunu zannettiğim nükte, işte o vakıâyı işaretler: "Harda arslan görirem korkmirem, harda canavar görirem korkmirem velâkin harda bir Müsülman görirem; çok korkirem". Halbuki Müslüman elinden ve dilinden ve sair âzâlarından diğer insanların emin olduğu kişidir. Kimbilir Sâbir'e canavarı bile tercih ettirecek kertede dehşete düşüren "Hâricilik" tavrı, hangi hâdisede kimden ve nasıl sâdır olmuştu?

Muhammed İkbâl ise, "kaç bu Müslümandan sığın bu Müslümana" mısrâıyla olguya açıklık kazandırıyor. Her din ve gelenekte olduğu gibi kaçınılması lazım gelenler yanında sığınılması gereken bir dindar tipi de mutlaka vardır; bu mâkul ve anlaşılabilir bir olgu. Anlamakta güçlük çektiğimiz şey, hiçbir tefrik ve tahlil hassasiyeti hissedilmeksizin savurulan genellemeler. Bu gibiler, derûnundaki ince telmihleri kapatarak Sâbir'in nüktesini tekrar edip sadece Müslümanlar hakkında değil, İslâm zamirinde bile fecî imajlar inşâsına yardım ediyorlar. Sâbir'in kinâyesini anlamaz değiliz lâkin aklıselîm, İkbâl'in gösterdiği ölçüdedir.

Kaçmak ve sığınmak, tefrik ve temyiz kabiliyeti gerektirir; tefrik ve temyiz ise emeksiz, cehdsiz olacak iş değil. Genelleme yapmak suretâ kolay ve zahmetsiz görünür fakat onun bile âdâbı usûlü var. Müslümanlar bugün dünya üzerinde zahmetsiz ve ucuz genellemelerin zebûnudur. Sadece son on yılda inşâ olunan "İslâmî terör" imajından bahsetmiyorum; dahili intelijansiyamız da nice zamandan beri dini, geriliğin alâmeti ve sebebi sayan bir ucuz hâleti benimsedi; o yüzden sadece "din dili"ne değil, İslâm'ın kültürel vechelerine karşı takındıkları tavır, Türkiye'ye turist gelmiş bir Alman işçisinin önyargılarından daha zengin ve anlayışlı olamıyor. Laisizm'in Türkiye'de din aleyhtarı bir hareket gibi algılanmasında intelijansiyamızın, en azından bir entelektüelin sorumluluğu çerçevesinde bilmesi gereken hususlara karşı cehâleti de önemli yer tutar.

Kimden kaçıp kime sığınmak gerektiği hakkında tedebbür etmeden, İslâm'ın bütünlüğü hakkında ahkâm kesenlerin hâli de bir başka ızdırap mevzuu. En çetin kayıplarımızın niçin hep fikrî meselelerde tecellî ettiğini şimdi daha iyi anlayabiliyorum.

Türk dergiciliğinde Aksiyon Gerçeği

On yaşın kutlu olsun Aksiyon; daha nice on yıllara. İlk günden bugüne Aksiyon"a emek veren herkesi, siz okuyucular adına tebrik etmeme izin verirsiniz değil mi? Haftalık haber dergisi, Türk okurunun pek alışkın olmadığı bir yayıncılık türü. Gazete satışlarının bile nüfusa

nispetle hayli fukara çizgide seyrettiği bir kültür ikliminde haftalık periyot, okuyucuda yadırgama hissine yol açmış olsa gerektir.

İşte bu yüzden geriye doğru gidildiğinde haftalık haber dergiciliğinde zihnimde kalan en önemli örnek, rahmetli Metin Toker"in çıkardığı Akis dergisiydi; sonraki yıllarda başka dergiler de yayınlandı ama Nokta"ya kadar iz bırakıcı nitelikte bir haber dergisi olmadı. Bundan on yıl önce telefondaki ses, "Bir haftalık haber dergisi çıkaracağız; adı Aksiyon. Teklif ve tenkitlerinizi bize iletirseniz memnun oluruz" dediğinde, böyle bir çalışmanın on yılını dolduracağını asla tahmin edemezdim. Çünkü haftalık dergi yayıncılığı o yıllarda Nokta"nın yoğun habercilik ve gündemi tayin etme çizgisinden uzaklaşarak Aktüel ve Tempo örneklerinde görüldüğü gibi pahalı kuşe kağıda basılan, magazin haberlerine ve pop kültüre yönelik bir üslûba bürünmüştü. Aksiyon"un bu vasatta haftalık dergi piyasasında yeni ve önemli bir okuyucu kitlesi yakalaması bana nazari planda pek iyimser bir düşünce gibi görünmüyordu.

En çok satan ama daha önemlisi en iyi dergi olmak

Geçen on yıl, tahminimde yanıldığımı ortaya çıkardı; on yıldan sonra neredeyse bir kütüphane rafını sağdan sola dolduracak kertede zengin Aksiyon koleksiyonuna bakarak bu yanılgımı itiraf etmekten zevk duyuyorum. Aksiyon dergisi şu anda Türkiye"nin en çok satan ve okunan haber dergisi. Başlangıcından bu yana Aksiyon"a emek verenler, tirajda birinci olmanın tek başına anlam ifade etmediğini bilecek kadar olgun kişilerdir. Eğer geçmiş on yıla dönük bir muhasebe yapılırsa, "çok satan dergi"den daha ziyade "iyi dergi" niteliğini hak etmiş olmak, onlara daha anlamlı ve leziz gelecektir; bundan eminim.

İyi dergi yapmanın ise ölçüsü yok; bu yüzden Aksiyon çalışanları, her sayıda bir öncekinden daha iyi dergi çıkarmak için daha çok çalışmak gerektiğini biliyorlar.

"Aksiyon mektebi"

On yılın sonunda en çok satan dergi olmak özelliğinin haricinde önemle kaydetmek gereken başka bir husus daha var: Aksiyon dergisi, medya kartellerinde genellikle başvurulan bir usulü takip edip de piyasanın en iyi habercilerini ve elemanlarını bir araya getirerek 100 metrelik yarışa en azından 20. metresinden başlayan bir dergi olmadı; tam aksine zaman zaman dergi sayfalarına da akseden emek ve ter izlerinden de fark edebileceği üzere ilk mensuplarının kendisini birer öğrenci gibi kabul ederek işe aşkla sarıldığı ve zamanla yeni mensuplarına öğretmenlik yapacak meslek tecrübesini kazandığı bir mektep oldu. Edebiyatımızda Abdülhak Hamid için kullanılan "şair-i mâder-zât" yani "anadan doğma şair" diye bir tâbir vardır; benzetme yerindeyse Aksiyon anadan doğma olmasa bile kendi kendini yetiştiren, hatâlarını çabuk fark ederek seviye çıtasını yükselten "oto-didakt" bir karakter kazandı.

O yüzdendir ki bu gün dergi haberciliğinde bir "Aksiyon ekolü"nün varlığından gönül rahatlığı ile bahsedebiliriz.

Habercilik, sadece habercilik

Hiç şüphesiz kolay olmadı: Türkiye"de çok dergi satmanın herkesçe bilinen ve ucuz kestirmelerine bu dergide asla iltifat edilmedi. Sansasyon yaratmak, gündem yapmak uğruna "karşı tarafı da dinle" ilkesine aykırı tarzında haber infazcılığına prim verilmedi. Aksiyon habercileri, kendileriyle aynı kulvarda yarışan refiklerinin aksine haber peşinde koşarken birtakım kapıların sadece kendileri için kapalı tutulduğunu gördülerse de bezginliğe ve atâlete kapılmadan rekabeti sürdürdüler. Başka dergilerin yaptığı gibi hediye promosyon kampanyaları ile okuyucu kazanmak yoluna da gidilmedi. Bu dergiyi çıkaranların, başlangıcından bugüne bu dergiye emek verenlerin övünmeleri gereken en mühim husus, bu derginin sadece habercilik yaparak ayakta kalmayı başarmış olmasıdır.

Aksiyon mektebi demiştik; burada yetişen, haberciliğin temel prensiplerini, habercilik teknolojisi kullanmayı ve mesleğin temel lâzımelerini bu çatı altında öğrenen pek çok arkadaşımız mesleklerinde yükselerek çalışmalarını başka yayın organlarında sürdürüyorlar ve bu nokta, Aksiyon mektebi için okuyucuların pek az fark edebildiği bir gurur kaynağı teşkil ediyor.

Kutul olsun; nice on yıllara!

On yıl, Türk basın hayatında önemli bir süre ama bundan daha iyisini yapmak isteyenlerin gözünde asla yetinilecek bir hedef değil. Aksiyon dergisi on yaşına basmanın gururunu yaşarken, bundan çok daha iyisini yapmak zorunda olduğunun da bilincinde. Bir an gururlanmak için soluklanabiliriz ama geçmiş başarılarla yaşamak, Aksiyon çalışanlarının hayat tarzına uymaz.

On yaşın kutlu olsun Aksiyon; daha nice on yıllara. İlk günden bugüne Aksiyon"a emek veren herkesi, siz okuyucular adına tebrik etmeme izin verirsiniz değil mi?

Aslında çok şey istiyoruz

Hürriyet gazetesinin başyazarı Oktay Ekşi, YÖK eski Başkanı Kemal Gürüz'ün emekli olması üzerine dün, Gürüz'ün ne kadar başarılı olduğunu savunan bir yazı kaleme aldı; "Kemal Gürüz gitti..." başlıklı yazının ruhu şu cümlede özetlenmiş gibidir:

"Gürüz sadece üniversitelerde eğitim düzeyinin ve bilimsel verimliliğin yükselmesi için uğraşmadı, üniversitelerimizdeki şeriat özlemcilerinin tasfiyesi yönünde de çok ciddi kavgalar verdi". Şahsi fikridir, saygıyla karşılamak lazım. Oktay Ekşi ile aramızda bir kelimelik fark var ve bir kelime farkıyla Sayın Ekşi'nin fikrine aynen katılıyorum; bana göre cümledeki "sadece" kelimesi fazladır. O zaman cümle şöyle oluyor: "Gürüz üniversitelerde eğitim

düzeyinin ve bilimsel verimliliğin yükselmesi için uğraşmadı, üniversitelerimizdeki şeriat özlemcilerinin tasfiyesi yönünde de çok ciddi kavgalar verdi."

Bu da benim şahsi fikrim.

Sayın Ekşi, bugünlerde atanması beklenen yeni YÖK Başkanı'nın ilmi ve entelektüel niteliklerinden ziyade ideolojik vasıflarına ve misyonuna dikkat çekerek şu cümleyle bitiriyor yazısını: "Yeni YÖK Başkanı'nın kişiliğinin laik cumhuriyeti koruma yönünden çok önemli olduğunu düşünerek bekliyoruz."

Cümledeki ifade kusurlarını düzeltmek bana düşmez, esasen bu noktada ifade zaafını tashih etmek çok önemli de değil; mentalite zaafı daha mühim ve vahim. Bu zaafı iyice belirgin hale getirmek için Sayın Ekşi'nin sondan bir önceki cümlesini okuyoruz: "Neyse ki yeni YÖK Başkanı'nı bu ilkelere en az Kemal Gürüz ve rektörler kadar bağlı bir kişi tayin edecek". Bu cümle Cumhurbaşkanı Sezer'in yeni atama kararında Gürüz'ü aratmayacak evsafta birini görevlendireceği yolunda bir telmih, tavsiye ve hatta tahmin ihtiva ediyor. Olabilir-olmayabilir; meselenin bu yönü beni ilgilendirmiyor. Beni ve özellikle bütün üniversite camiasını ilgilendirmesi gereken mesele, yeni YÖK başkanlığına seçilecek kişinin evvelemirde ve özellikle "laik cumhuriyeti koruma" refleksinin çok gelişkin birisi olması gerektiği yolundaki güçlü temennidir.

İzah edeyim.

Cumhuriyet elbette, en azından kendine bıçak çekmeyecek bürokrat ve kamu ajanlarını nasb ve terfide bir hassasiyet sahibi olmalıdır; meselenin inceliği burada. Esasen devletin istihdam ettiği her kişi "asgari" şartlar cümlesinden sayılan bu vasıfları haiz olmalı. Nedir bunlar; dürüst olacak, kamu nizamına sadakatle hizmet edecek, liyakatli olacak. Bir kamu ajanının laik cumhuriyete saygılı ve sâdık olması önşarttır, işin tabiatında meknûz bir önşart.

Ama bir parlak vasıf değil, yüceltilmesi gereken bir fazilet hiç değil.

Farkında mısınız bilmem; son zamanlarda bir "namuslu, dürüst" memur veya politikacı edebiyatı çıktı; ayol namuskârlık ve dürüstlük önşarttır. Vasıf arıyorsanız, bu niteliklerin üstüne konulduğunda parıldayan ilâve vasıflara bakmalı değil miyiz?

"Efendim o kadar azaldı ki artık mumla arıyoruz" diyebilir misiniz? Üniversite camiasında cumhuriyete ve laikliğe bağlılık temelinin üstüne akademik başarılarıyla ve entelektüel kimliğiyle tanınmış, en azından "üniversite" fikrini, bulunduğu yerden bir basamak daha yukarıya taşıyacak adam kıtlığı mı çekiliyor? Böyle mühim bir göreve, sadece "önşartları haiz" diye adam tayin edilebilir mi? Edilirse ne olur?

Bu sorunun cevabını biliyoruz; tabii ki Kemal Gürüz olur.

Sayın Cumhurbaşkanı'ndan beklentimiz en azından Kemal Gürüz kadar resmi ideoloji önkabullerine sadâkat göstermekle beraber, en azından ilmi hırsızlığı bilirkişi raporuyla sâbit kişilerle çalışmayacak kertede akademik kriterlere saygısı olan birini tayin etmesidir.

Çok şey mi istiyoruz?

Bir fâsıla var cân ile cânân arasında

"İçinde hâdise kelimesi geçen bir şarkı söyleyin" denilse bizim kuşağın kısm"ı âzâmı lâhza sektirmeden "Bir hâdise var cân ile cânân arasında" şarkısını mırıldanmaya başlar.

Böyle bir yarışma yapılıyormuş, bir kısmını seyrettim ve gördüm ki, benim gibilerin repertuvarı, genç kuşaklar için neredeyse Sanskrit edebiyatı kadar antik ve meçhûl bir birikimden ibârettir. Pop kültür, sandığımdan daha yaygın ve etkili boyutlara ulaşmış. Müziğe karşı ilgisiz birisi sayılmam doğrusu ama bu programda yarışmacıların birbirlerinin ağzından kaparak söyledikleri şarkıların neredeyse tamamına yakınını daha önce duymamışım.

Tamam, artık delikanlılık çağlarını geçtik, her nesil kendi şarkılarını söyleyecektir filân da, ortada bir garâbet bulunduğunu görelim. Yeni neslin müzik dağarcığı, iki"üç senelik mâziye sahip ve bu şarkıların çoğu altı aydan fazla yaşamıyor, zihinlerde iz bırakmıyor, hatırlanmıyor bile.

Bu bir kopuş hali, dünü ve yarını olmayan bir tüketici kitlesine asırların birikimini nasıl emânet edeceksiniz? Büyük ihtimâlle onlar kendi birikimlerine, kendi ömür tecrübelerine bile sahip çıkamayacaklar.

Bazen Bâbıâlinin asırdîde kalemlerinden rahmetli Refii Cevad veya Burhan Felek'in hissiyatı paylaştığım oluyor; kendimi, "Nedir bu gençliğin hoppalığı, ne günlere kaldık vs." kabilinden cümlelerle homurdanırken yakalayınca gülmem geliyor. Refii Cevad Bey rahmetli olduğunda ben hâlâ kısa pantolonla geziyordum ama yetişme tarzım itibariyle o kuşağa mensup sayıyorum kendimi. Demek ki herşeye rağmen Meşrutiyet ve erken Cumhuriyet nesliyle bizim aramızda vahim bir kopuş yaşanmamış; dillerini anlıyor, okudukları kitaplardan lezzet alıyor, mırıldandıkları şarkıları azbuçuk biliyorum. Bence bu "ayniyet" değil devamlılıktır. Netice itibariyle bizler de modernitenin kırılmaz kuşatmasına maruz yaşıyoruz; modernliğin icaplarına "çoğuna ayılıp bayılmasak da" katlanıyor, en azından iştirak ediyoruz lâkin bizler için klasik değerler hep bir yerlerde var oldu. Bugünün gençlerini tehdid eden tehlike dünü ve yarını olmayan bir ân içinde yaşamaktır; bu neslin zevkini şahsi birikimleri değil, "Şu trendy, bu moda, falanca yükselen değer, filânca in, feşmekânca out" hükümlerini üreten pop endüstrisi tayin ediyor.

Her kuşak bir öncekini beğenmez, fazlaca alafranga ve züppe bulur ve bir araya geldiklerinde, "neydi bizim zamanımız mîrim" diye sızlanırlar; karşımızdaki vâkıâ, az önce tasvir etmeye

çalıştığım gibi sıradan bir kuşak çatışması değil; yeni nesiller hâfızasız yetişiyor, işte bu tehlikeli.

Şimdiki zamanın yorucu temposu içinde pek hissedilmiyor ancak böyle dramatik bir mukayese imkânı doğduğunda anlayabiliyoruz. Bu yüzden mesele, eğitim ve kültür politikalarına lâyıkınca aksetmiyor. Dil ve kültür alanlarında en hassasımız bile İngilizce'nin yayılmacı tabiatına ve pop kültürün bulaşıcı tesirine dikkat çekmekle yetiniyor. Halbuki her toplum, sisteminin tam ortasına kendi klasiklerini koyarak eğitimi tanzim eder. Eğitim ve kültür politikalarımızın kifâyetsizliği sadece bütçe imkânlarıyla izah edilemez. Ne acı; kültür ve eğitim meselelerinde kafakarışıklığını henüz gideremedik: İttifakımız yok. Şuracığa yazması kolay da bu acıyı bütün boyutlarıyla hissetmek zor.

Cumhuriyetin dil ve kültür politikası Cumhuriyet öncesiyle bağları koparıp seküler bir "tabula rasa" (beyaz sayfa) açmayı murad etmişti. Bu beklenti direklerden döndü. Şimdinin genç kuşağı, devlet seçkinlerinin o çokca ayılıp bayıldığı tek parti devrinin dil ve kültür iklimine bile nüfuz edemeyecek kertede donanımsızdır.

Aloo, sesim duyuluyor mu?

Fıstık gibi makale!

Okuyucuyu peşinen ikaz etmeliyim; ben bir Kıbrıs uzmanı değilim; adayı hiç görmedim bile. Yazacaklarım, sadece ortalama bir gazete okuyucusunun dikkat ve düşüncelerinden ibaret.

Esasen gazetemizin Yorum sayfalarında meseleyi çok yönlü ve boyutlu bir tarzda irdeleyen güzel tahliller yayınlandı; konuya o seviyede bir katkı yapmamı beklemeyiniz.

Bülent Ecevit hafta içinde Star Gazetesi'ne Kıbrıs'la ilgili bir yazı yazdı; dikkatle okudum ve gördüm ki "Barış Harekatı"nın Başbakanı, konu hakkında siyasi ve diplomatik derinlik itibariyle benim "ortalama gazete okuyucusu" sıfatımın fevkine çıkamıyor.

Cesâretlendim; "bu konuda benim de Sayın Ecevit kadar söyleyeceğim şeyler var" diye düşündüm.

Sayın Ecevit, "Kıbrıs'ta çözüm, aslında 20 Temmuz 1974'teki Türk Barış Harekatı ile sağlanmıştır." diyor yazısında. Ben de "çözüm buysa çözümsüzlük nasıl bir şeydir?" diye kenarına not düşüyorum. Devam ediyor, "Barış Harekatı'ndan sonra Ada'ya barış gelmiştir. Demokrasi yoktu, demokrasi gelmiştir. Kalkınma yoktu, kalkınma gelmiştir. Bunlar çözüm değilse çözüm nedir?" Vallahi doğru, hani halk arasında "bulmuş da bunuyor" diye bir lâf vardır; aynen öyle. Ben de bu noktada Sayın Ecevit'e katılıyor ve "Bunlar çözüm değilse çözüm nedir?" diye homurdanıyorum.

"Eğer Rumların bazı istekleri varsa bunlar görüşülebilir. Ama artık Kıbrıslı Türkler, Rumların baskısı ve yönetimi altında kalmayı hiçbir zaman içlerine sindiremezler. Türkiye de buna

kesinlikle izin vermez." diyor Barış Harekatı'nın Başbakanı; bu noktada biraz kafam karışıyor: Kıbrıslı Türklerin Rum baskı ve boyunduruğunu asla kabul etmeyeceğini belirten "yazar", böyle bir şeyi isteseler bile Türkiye'nin buna izin vermeyeceğini iddia ediyor. O halde Kıbrıslı Türkler meselede biraz konu mankeni gibi kalmış olmuyorlar mı? Yüksek meseleler bunlar, ortalama gazete okuyucusunun mantığı kifayet etmez bu işlere; etmiyor nitekim!

Devamında, "Kuzey Kıbrıs aslında Türkiye'nin bir uzantısıdır, bir parçasıdır. Bizim vatanımız ortak bir vatandır." diyor Bülent Ecevit. Tarihî belgelere bakıyorum; Misâk-ı Milli belgesinde yok, Lozan Konferansı'nda ismi bile geçmemiş ama demek ki biz gazete okurken vatan konsepti değişmiş, fark etmemişiz!

Bitmedi, Sayın Ecevit diyor ki, "Kıbrıs'ta iki ayrı dil, iki ayrı din, iki ayrı kültür ve iki ayrı devlet vardır. Bu gerçek, Rumlar ve müttefiklerimiz tarafından kabul edilirse Kıbrıs'ta rahatlıkla sürekli huzur ve sözünü ettikleri çözüm neyse, o da sağlanabilir." Ah, genel kültür ne kadar önemli bir şey; işte yine anlamakta güçlük çektiğimiz bir paragraf! Birkaç satır önce yazar, "Kıbrıs'ta çözüm sağlanmıştır" dememiş miydi sahi? O halde şimdi niçin "sözünü ettikleri çözüm neyse o filan şartlarda sağlanabilir" deniliyor? Acaba yazar sözlerinin metânetine güvenmediği için pazarlık kapısını açık mı bırakıyor?

Bir başka mütereddit cümle daha, "Bu, Türkiye'nin haklı olduğu konularda, eğer taviz vermezse, bütün isteklerini kabul ettirebileceğini gösteriyor". Hımm, demek ki haklı olmadığımız konular da var; haklı olduğumuz konularda niçin taviz verelim yahu? Bu yazarın işi gücü aklımızı karıştırmak galiba...

Başka ilginç fikirler de var; Kıbrıs'taki siyasi ve ekonomik sıkıntıları abartmamak gerektiği, Adana'yı vermekle Kıbrıs'ı vermenin aynı anlama geldiği, Kıbrıs'ın milli dava olduğunu savunan fikirler. Ben ne Kıbrıs'taki AB yanlısı muhalefete, ne de AB pasaportu almak için Rum tâbiiyetine geçmeyi düşünenlere sempati duyan biriyim; ama Ecevit'in anlattığı şeyler bana bile tutarlı ve inandırıcı görünmüyor.

Adam oturmuş fıstık gibi makale yazmış yine de anlamıyorum:

Cahilliğimden herhalde!

İki mesele!

Seçimlerden önce bazı partilerin, "milletvekilliği dokunulmazlığını kaldıracağız" yolunda kampanya başlatmaları yanlıştı. Dünyanın her yerinde yasama uzvunun mensupları benzer muafiyet ve korunma tedbirlerinden istifade ederler. Az sayıda kötü örnek dokunulmazlığı istismar ediyor diye Meclis üyelerinin tamamını 'dokunulabilir' kılmak Meclis'i güçlendirmez, zayıflatır.

Meclis'in itibarı çok yüksek olmalı; itibarı kanunlar değil, Meclis heyetinin tamamı sağlar ama çürük elmalar için sepet feda edilmez. Çare dokunulmazlığı kaldırmak değil, Meclis'in itibarını hassasiyetle muhafaza etmektir.

<!--more-->

"Dokunulmazlığı kaldırmıyoruz, çünkü yargı bağımsız değil" lâfı da çürük. Doğru bir tez, yanlış delillerle savunulmamalı. Velev ki öyle olsa bile böyle bir lâfın sarfı, yargının sırtındaki problemleri ağırlaştırmaktan başka neye yarar? Yasamanın itibarını yüksek tutmak için yargıyı eleştirmek, maksadını aşan bir gayret.

Yüksek yargı kuruluşu başkanlarının, 'yargıya güvensizlik' imâsını kabullenmeyip ânında tepki göstermelerini tabii karşılamak gerek ama cevabi beyanlardaki 'sinir dozu'nun hayli yüksek tutulduğu da dikkatlerden kaçmıyor. O üslup tartışmayı alevlendirir ve daha şimdiden toz-duman birbirine karıştı bile.

İfrattan tefrite düşmekten kurtulamıyoruz: "Milletvekilli dokunulmazlığı ömür boyu sürmeli" teklifi daha başka bir garâbet. Merak ediyorum; sıfır mâliyetle problem icat etmek milli sporumuz mudur bizim?

Sâkin olalım, yargıyı yasamaya, yasamayı yargıya tercih edecek halimiz yok. Sistemin temel aktörleri birbirini hırpalayıp rövanşist beyanlar vereceklerine kendi kurumlarının itibarını lâfla değil fiille yükseltmeyi tercih etseler daha doğru olur.

Bir 'laiklik' vurgusu da benden

DYP Genel Başkanı, Rauf Denktaş'a destek için Mersin'in Erdemli ilçesinde miting düzenlemiş. Garibime gitti; 'acaba Erdemlililer de mi Kıbrıs seçimlerinde oy kullanacaklar' diye düşünmeden edemedim. Konuyla ilgili haberde bir başka husus daha dikkatimi çekti: DYP Genel Başkanı Ağar, bu mitingdeki konuşmasına, Efendimiz'in Kıbrıs'la ilgili olarak gördüğü bir rüyayı naklederek başlamış ve Efendimiz'in halası Ümmü Haram'ın bu rüya üzerine Kıbrıs seferine katıldığını nakletmiş.

Hadis velev ki 'sahih ve hasen' olmuş olsun, Denktaş'a destek maksadıyla tertiplenen bir mitingde zikredilmesinin hikmetini anlayamadım. Siyasetle dinin niçin ayrılması gerektiğini gösteren çıplak bir nümune ile karşı karşıyayız bence. İşin yanlışlığı şurada; pek çok İslâm memleketi, hakkında hadisle rivayet olunan bir rüyâ mevzubahs olmaksızın fethedilmişti. İslâmi mantığa göre 'Dâr'ül İslâm' statüsünü kazanan bir yerin sonradan 'Dâr'ül-Harb' haline gelmesine hoşgörüyle bakılmaz; acaba bu mânâya mı atıfta bulunuluyor? Eğer öyleyse Kıbrıs meselesinde Denktaş taraftarı partilerin 'dini' mantıkla desteklenmesi gerektiği, laikliğin en basit ve temel kuralına aykırı bir tavırdır ve hoş değildir.

Aynı mantığı takib ederek düşünelim; böyle bir rüya hadisesi olmasaydı, Kıbrıs meselesindeki tezlerimizi müdafaa edemeyecek miydik? Yine aynı mantıktan hareketle Sayın Ağar,

ulemânın ekseriyetle kabul ettiği üzere Miraç hadisesinin cereyan ettiği şerefli Kudüs için de -meselâ Adana'da- bir miting tertiplemeyi ve Miraç'ı telmihen Kudüs'ün İsrail işgalinden kurtarılması için kamuoyunu yönlendirmeyi düşünür mü?

Kıbrıs 'dini' bir mesele değil, 'siyasi' bir mesele. Siyasi bir mesele siyasetin icapları, kavramları ve rükünleri ile izah olunur, savunulur veya eleştirilir. Siyâset, kendi alanı içinde kalınarak yapılmalı. Laikliğin de muradı budur bence. Böyle olması evvelemirde siyasetten ziyade 'din'i rahatlatan ve ibrâ eden bir yaklaşımdır.

Bombalar Gündemi Vurdu

Belli ki -kimliğini bir türlü tespit edemediğimiz ama varlığını bal gibi bildiğimiz- bir takım çevreler, Türkiye"yi hakiki gündeminden uzaklaştırmanın, Türkiye"yi en ucuz ve zahmetsiz tarzda istikrarsızlığa uğratma usûlü olduğunu biliyorlar.

İstanbul"da patlayan bombalar bir mânâda muradına erdi sayılır; ölen mâsum insanların büyük çoğunluğu Türk ve Müslüman olsa da patlamaların yarattığı tedhiş duygusunu üzerimizden atmak zor olmadı ama terörün zihinlerde meydana getirdiği tedhiş ve karmaşa gitgide yükseliyor.

Daha şimdiden anlam kirliliği husûle getiren ilmî derinlik ve vuzuhtan mahrum açıklamalar, hiç şüphe edilmemelidir ki önümüzdeki günlerde de sürecek ve Türkiye yeniden gergin bir ortama sürüklenecektir.

"Terör muradına erdi" cümlesinden kastım bu.

İlmi ıskalayanın tercihi zulumdür

Artık YÖK Başkanlığı görevi sona ermiş olan Kemal Gürüz, "Radikal İslâm"la İslâm aynı şeydir" meâlinde bir açıklama yaparak, "giderayak" çorbaya tuzunu katmayı ihmâl etmedi. Aynı cümleyi meselâ "Musevilikle radikal Musevilik aynı şeydir" veya "Radikal Hıristiyanlıkla Hıristiyanlık birdir" hâliyle de tekrarlar mıydı sualini kendi tahminim adına cevapsız bırakmayı tercih ederim. Türkiye"de ilmî feraset, temkin ve vuzuhun diliyle konuşması gereken ilk kişinin böyle spekülatif ve vicdan örseleyici bir lâf edebilmesi kendi başına mânidardır ve bu cümleden hareketle Türkiye"de devletin ilmi faaliyeti hangi gözle değerlendirdiğini yorumlayabiliriz.

Defalarca tekrarlanmış olmasına rağmen bir kere daha altını çizmek gerekiyor: Türkiye"de kamu nizamı Cumhuriyet"le birlikte yeniden tanzim edilirken Pozitivist bir felsefeden yola çıkıldı. Cumhuriyeti kuran irâdenin Pozitivizm"den muradı, "Hayatta en hakiki mürşid ilimdir, fendir" sözüyle süblime olmuştur. Bu cümlede "mürşid" kelimesi tesadüfen seçilmiş değildir; Türkçe"de tasarruf edilen hâliyle "irşâd eden, yol gösteren, kemâle erdiren" mânâlarıyla bu kavram, daha ziyade dini muhtevaya atıfta bulunur. Böylece din kamu

hayatından çıkarılmakta, anayasalar, kanunlar yapılırken, kamu işleri tanzim edilirken dinden ilham ve direktif alınmayacağı, bunun yerine daha ziyade "müsbet ilim" kavramıyla karşılanan yeni, tarafsız, kesin ve doğru bir araç kullanılacağı vaadedilmiş olmaktadır. Müsbet ilim kavramı, XIX. yüzyıl Pozitivistlerinin başını döndüren, onlara kainatın sırlarını keşfettikleri kanaatini telkin eden ve nihai tahlilde "din"in insan ve toplum hayatında kapladığı bütün yerleri tek başına doldurma inancını aşılayan bir mânâ ifade ediyordu. Pozitivistler, bilimin eşiklerinde durakladığı sorulara cevap veren "din"in aslında henüz doğru dürüst analiz edilmemiş bir bilgi açığı olduğunu sanıyorlardı. Kutsanan bilgi, dinin cevap verdiği ama insanların sınamasına ve eleştirisine kapalı cevapları deşifre edebilecek bir yeterliğe sahipti; ve insan aklının, bilgiyi yepyeni bir tarzda kullanarak bilinmeyen ve teorik planda bilinmesi mümkün olmayan her nevi bilgi açığını kapatabileceği farz edilmişti. Öyleyse din, henüz ilmin tahkikine açılmamış bir bilinmeyenler yumağıydı ve bilgi arttıkça dinin yeri gittikçe daralacak, günün birinde tamamen ortadan kalkacaktı (Bu konuda, M. Şükrü Hanioğlu"nun, 21 Kasım 2003 tarihli Zaman Gazetesi"nin yorum sayfasında yayınlanan "Bilim Dini Olarak Vülgermateryalizm" konulu makalesine önemle dikkat çekmek isterim).

Pozitivizm -henüz Türkiye"de değilse bile-, doğduğu coğrafyada bugün nostaljik ve fersûde bir ideolojidir; Türkiye"de ise aydınlar arasında olmasa bile devlet katında ve özellikle resmi ideoloji düzleminde hâlâ dimdik ayakta duruyor. Ama geçen yüzyıldaki naif hâliyle bile olsun, müsbet bilimi kutsallaştıran yorumuyla Türk devlet elitlerinin bilimle mesafesini irdelemek hayli şaşırtıcı sonuçlar veriyor; görünen en bâriz ve mânidar netice, Pozitivizm"in devlet seçkinlerinin dilinde sadece lâfzıyla mevcut olduğu, buna mukabil mühim kamu işlerinde bilimden faydalanmak yerine politik ve ideolojik ön kabullere iltifat edildiği gerçeğidir: Kemal Gürüz"ün, "Radikal İslâm"la İslâm aynı şeydir" diyebilmesi örneğinde görüldüğü gibi.

Bu cümlenin doğruluğu veya yanlışlığı üzerinde münakaşa edecek değilim; bu, nasıl olsa başkaları tarafından gereğinden de fazla tartışılacaktır. Asıl mahzurlu gördüğüm husus, bidâyetinde zaten çarpık temeller üzerine oturtulan din-devlet mesafesinin, bu defa çok daha geniş çaplı bir toplumsal enerji israfına sebep olacak derecede yeniden bozulmasıdır.

Tartışılmışı bir daha tartışmak

Terör hadiselerinin hemen akabinde aklı başında görüş ve fikir sahipleri, patlamaların nihai emelini anlamak için vaktin henüz erken olduğunu, alınması gereken asıl mesajın hadiseyle ilgili müteakip demeçlerde gizli olabileceğini belirtmişlerdi; bugün bu öngörünün isabetine şahit oluyoruz. Türkiye günlerden beri, "İslâmi terör olur mu; İslâm teröre müsaade eder mi?" gibi çoktan cevap bulmuş olması gereken münakaşaları harlandırmakta. Detayları ihmâl etmeksizin bir kuşbakışı yaparsak görürüz ki tartışılmakta olan şey, aslında bir olarak İslâm"ın toplum ve devlet nazarındaki meşruiyetidir. Mel"un terör saldırısında şimdilik

taşeron olarak rol üstlendiği anlaşılan kişilerin adı bilinen veya henüz ilk defa duyulan "İslâmcı" örgütlerden birine veya birkaçına mensup olması, Türkiye"de hayli sathi tartışmalara sahne olacaktır ve bu tartışmalar daha şimdiden başlamış bulunuyor. Bu tartışmalardan netice çıkmasını beklemiyorum zira böyle bir tartışmaya başlamak bile başlı başına enerji kaybı ve geriye dönüş anlamı teşkil ediyor.

Terör, pahalılık, yolsuzluk veya siyasi istikrarsızlık yanında bizim sürekli ve bünyevi bir meselemiz daha var ki görmezden gelinemiyor: Türkiye"de siyaset büyük aşırlıkla laikçi ve laikçi olmayan taraflar arasında yapılıyor ve bu hareketlilikten çıkan netice "havanda su dövmek"ten başka hâsıla vermiyor. Laikliğin, Cumhuriyet"in 80. yılında bile hâlâ tartışma meselesi yapılması hem tamamımızı ilgilendiren bir zihni gerileme alâmeti, hem de gereksiz enerji kaybıdır. Aksiyon"un önceki sayısında Andrew Finkel"in dediği gibi Türkiye, daha mühim ve bünyevi meseleleri dururken ideolojik pürüzleri tartışmakla lüks tüketimde bulunuyor. Başörtüsü, imam-hatip okulları, kamu alanları, 28 Şubat konularında sürdürülen tartışma henüz küllenmiş değildir. Bombalı saldırılar, bu gibi beylik konuları yeniden gündeme taşıyacaktır ama ayrıntıları ihmâl etmeksizin esas mesele üzerinde enerji yoğunlaştırmamızı gerektiren bir basiret ittifakından henüz fersahlarca uzağız.

Elveda gerçek gündem

Türkiye"de din-devlet ilişkileri, toplumsal sancılar üzerine inşa ve tanzim edildi; bu ilişkilerde nisbi bir sükûnet ve istikrar dönemi yaşandığında gündemin yeniden din-devlet ilişkilerine çekilmesine artık tesadüf nazarıyla bakamayız. Belli ki -kimliğini bir türlü tespit edemediğimiz ama varlığını bal gibi bildiğimiz- birtakım çevreler, Türkiye"yi hakiki gündeminden uzaklaştırmanın, onu en ucuz ve zahmetsiz tarzda istikrarsızlığa uğratma usûlü olduğunu biliyorlar; bizler de tartışmaya doymayan, âdeta tartışmış olmak için tartışan asabi yapımızla bu oyunun parçası haline gelmekte tereddüt göstermiyoruz.

Lütfen biraz daha basiret, temkin ve soğukkanlılıkla hareket edelim ricasında bulunsak kim okur, kim dinler?

Bazı gazetelerin beden dili!

Saddam'ın perişan suratını televizyonda ilk defa gördüğümde "şimdi ne olacak?" sorusu aklıma geldi. Ne olacağını gazeteler çarşaf çarşaf yazıyorlar ama asıl cevaplanması gereken soru şu: ABD, Irak'ı niçin işgal ettiğine dair henüz dünya kamuoyunu ve milletlerarası hukuku ikna edici bir delil ortaya koyamadı.

Bu durumda Irak, Saddam'ı cezalandırmak için işgal edilmiş gibi bir mânâ ortaya çıkıyor; öyleyse ABD'nin Irak'taki işi bitmiştir; işgale son verip evine dönmesi gerekir ve bu durumda Irak'ın kamu düzenini paramparça etmek, netice itibariyle ülkesini savunan askerleri ve sivil ahaliyi öldürüp evsiz"ekmeksiz bırakmak gibi cürümler ortada kalır.

Bundan böyle ABD, ülkesine ve komşularına karşı suç işleyen her lideri cezalandırmak amacıyla işgal operasyonları düzenlemek için bir meşruluk sebebi kazanmış oluyor ve hepimiz pekâlâ farkındayız ki bundan sonra Amerika'nın aynı sudan (yani delillendirilmemiş) gerekçeler üreterek işgal etmeyeceği ve liderini sığındığı kovukta yaka"paça etmeyeceği hiçbir ülke yoktur. Saddam'ın nice insanlık suçunun faili olduğuna şüphe yok; göreceği muhtemel cezadan daha ağırını yüzlerce kere hak etmiş olduğunda da hemfikiriz ama tek tek fotoğrafları değil, olgunun tamamını görmek zorundayız. Başından beri ABD'nin Irak konusunda seçtiği üslûp rahatsız ediciydi; Saddam'ın yakalanması esnasında görülen sahneler, sıradan bir haber filmi olmaktan ziyade dünya kamuoyuna belirli mesajları vermek için ustalıkla kurgulanmış bir propaganda malzemesi niteliğini taşıyordu ve bu görüntülerin İslâm coğrafyasının azgelişmiş, dengesiz ve taassup psikolojisinin yeşermesine meyyâl mıntıkalarında nasıl Amerikan aleyhtarı bilenmelere yolaçacağı tahmin edilebilir. Bu benim tahminim veya temennim değil; öyle olmakta olduğunu herkes biliyor ve herkesten ziyade bu gerçeği, bu haber filmini kurgulayanlar, bit arama ve çürük diş taraması görüntüleri ile süsleyenler biliyor ve hesaplıyorlar.

İslâm dünyasında anti"Amerikancı dalganın yükselmesi hayır alâmeti değildir ve bu olgudan İslâm dünyası lehine bir netice çıkmaz. "Saddam ne ki, Müslümanlar onun perişan görüntüsünden tahrik olup da teröre yönelsinler" diye düşünmemek gerekir. Sözünü ettiğimiz kesim içinde bu kadar akl"ı selîm olsa, İslâm dünyasının mühimce bir kısmında Saddamvâri yönetim üslûbunu seçen kişilerin yarattığı yaygın bir önderlik problemi olmazdı. Maalesef İslâm âlemi, tarihinin en ağır zaafiyetlerinden birini yaşıyor ve bir parça basireti olan herkes rahatlıkla görebiliyor ki batı dünyasında Müslümanlar bir refîk, bir komşu, eşit haklara sahip bir partner olmaktan ziyade geçimsiz, cahil, ağzıbozuk ve şiddete meyyâl bir topluluk rolüne adım adım "itiliyorlar".

Bulvar gazeteleri ağzıyla yayın yapan bazı Amerikan yayın organlarıyla ağız birliği etmiş birtakım Türk gazetelerinin hadiseye yaklaşımı, gazetecilik ilkelerinin yüzünü kızartacak derecede basit ve iptidai seviye sergiliyor. Saddam'a daha önce zerre kadar sempati duymayan birisi olarak bu habercilik üslûbu karşısında "Saddam gazeteci olsa böyle sayfa yapardı herhalde" diye düşünmekten kendimi alamadım. Sadece devletin ve hükümetin değil, basının da sağduyulu ve sorumlu davranmasına en azından basın meslek ilkelerine riayet edilmesine ihtiyacımız var. "Hür basın", biraz da kanaatlerini kimseye peşinen peşkeş çekmeyen basın demek değil midir?

Saddam'ın görüntülerini beden dili uzmanlarına okutanlar, biraz da kendi habercilik anlayışlarını aynı uzmanlara okutmalılar; neticesinden utanacaklarına adım gibi eminim.

N'oolacak bu memur sendikalarının hali?

Adını bile-isteye zikretmiyorum; evvela değmez, ikincisi adam bu işi zaten ismini duyurmak için bile-isteye yaptı; bu yüzden ismiyle anılmayı, yani ismiyle var olmayı (personality) hak etmiyor.

Adam sendikacı; Eczacılar Birliği'nin toplantısına misafireten davet edilmiş; orada sendikacılıkla veya eczacılık sektörüyle doğrudan bir ilgisi varmış gibi lâfı çevirip Kur'an'a hakaret ediyor.

Hakkında bir yığın şikayet, suç duyuruları felan festek; adam bu çirkin fiili, "adımdan bahsedilsin" diye "bile-isteye" yaptı. Cevaba, şikayete, ciddiye almaya değmez. Kısaca "hadi ordan dingil" der geçersiniz; bundan daha fazlasını hak etmiyor çünkü.

Ne ilgisi var demeyiniz; bu çirkin medya gösterisinin ardında "deve mi kuş mu" olduğuna hâlâ karar veremediğimiz memur sendikacılığının garip statüsü bulunuyor. Hatırlayacaksınız, daha önce işi sokak ortasında ortaoyunu oynamaya, skeçler canlandırmaya kadar götürmüşler, basının kendilerine ancak "theatral" bir durum yarattıklarında ilgi göstereceğini anlamışlardı. Aklıma geldikçe hâlâ gülüyorum: "Memur öldü-Ruhuna fatiha" parodisi yapmışlardı bir gün. Birine siyah cübbe, sarık ve takma sakalla makyaj yapmışlar imam olmuş. Önünde tabut, içinde yatan "memur"; sair sendikalılar ise arkada saf tutmuş, "memur"un cenaze namazını kılıyorlar.

Durup dururken aklı başında kimse Kur'an'a ve İslâm'a -hâşâ- dahletmeye kalkışmaz; bir sebebi olmalı. Sebebi belli. Sokak ortasında ticari broşür dağıtan palyaço, kıyafetiyle dikkat çekmek istiyor. Adamın da aklına gelen en parlak buluş, "1400 senelik köhnemiş fikirler" filân lâflarıyla dikkat çekmek. Üstelik çifte kavrum fıstıklı lokum gibi birden fazla fayda göreceğini umuyor. İlki şu: Dikkatleri çekti, sendikasını tanıttı, ardından "yanlış anlaşıldı ben sendikal meselelerden bahsediyordum, basın o sözlerin üstüne atladı" savunmasıyla geri çekilip özür diledi. İkincisi; burası Türkiye. Önümüzde seçimler var, o olmadı genel seçimler. "Seçimlerden doğru dürüst randıman alamıyoruz" diye yakınanlar için devlet kuşunun "tayinle" konacağı daha pek çok dal-budak var bu ülkede: Devletin yüksek katlarında bu gibi cesur çocuklar için müheyyâ tutulan mansıplar, yönetim kurulu üyelikleri var, o da olmadı sendikanın ilk genel kurul seçimleri var. Belli olmaz, bakarsınız artist bile olur (Sahi yahu, bu artist takımı niçin hep belli bir partide öbeklenir; birisi şunun sosyo-kültürel analizini yapsa da öğrensek!), reklam filmi çevirebilir. O da olmadı, bakarsınız darbe filan zuhur eder de danışma meclisi toplamak icab ederse...

Özür dilemiş; hakaretinde bile samimi olmadığı için ciddiye almaya değmez. Maksat hâsıl oldu, mesaj verildi nasıl olsa. Önemli olan Türkiye'de memur sendikacılığının "ne deveye ne kuşa benzeyen garip durumudur. Bizimkiler "AB'de var, bizde de olsun" havasındalar. Bizde

olmaz; olup olacağı da bu kadardır. Bu devleti asker ve sivil bürokratlar kurdu. Gümbür gümbür halk oyuyla seçilmiş siyasi partilere bile doğru-dürüst emanet etmedikleri iktidarı, memurların eline vermezler. Sisteme kafa atmaya kalkışan, devlet dairelerinde grev yapmaya yeltenen, "üretimden gelen gücümüz.." terânesiyle âmirleriyle toplu pazarlığa oturmaya sıvanan "mâdun" takımına -Yunanistan'da olduğu gibi- dört başı bayındır sendikacılık yapma zevki yaşatmazlar. Olup olacağı bu kadar işte: Derneğini -pardon "sendikanı"- kurarsın, sokaklarda miting yapıp parodi yaparsın; kimsenin aldırış etmediğini görünce de yönlendirilmiş bir öfke gösterisiyle "1400 senelik köhne fikirler"i eleştirir, birkaç gün gündemde kalırsın.

Çelebi, böyle olur bizde "memur sendikacılığı" dediğin.

Hamle üstünlüğü namus gibidir

Satrançta ilk hamleyi kazanmak için kura çekilir çünkü ilk hamle üstünlüğü, çoğu kere oyunun gidişatını belirler. Hayatın her alanı, hamle üstünlüğünü kazanmak için verilen mücadelelerle dolu. Hamle önceliğine sahip olmak, o an için neyin daha önemli olduğunu tayin etme hakkını elde etmektir.

Günün irili ufaklı onlarca meselesini sıraya koymak için her gün kendimizce karar veririz; hayatın kendisi dahi bir ehemmi mühimme tercih etme (ehemm; mühimler arasında öncelikle göz önüne alınması gereken) faaliyeti. Hayat görüşü dediğimiz şey, biraz da ehemm-mühimm tefriki yaparken başvurduğumuz kriterlerdir. Oscar Wilde'ın "günün küçük hadiseleri seciyeyi yapar veya yıkar" sözüyle kasdettiği nükte biraz da budur ve böyle olduğu içindir ki, bir insanın kanaatlerini değiştirmek, aslında onun "ehemm-mühimm" sıralamasını değişmeye zorlamak anlamına geliyor. Terbiye, eğitim, ahlâk, sağduyu gibi kavramlar, nihai tahlilde "ehemm-mühimm" cihazıyla ilgili. Aile terbiyesinden okul eğitimine, toplum değerlerinden yazılı ve görüntülü basın faaliyetlerine kadar bir sıra kurum ve endüstri, hep bu cihazı etki ve baskı altında tutmayı hedef alıyor.

Zor zamanlar yaşıyoruz. Her sabah, teorik planda avucumuzda gibi görünen hamle üstünlüğümüzün taktik ve stratejik kıymetini lâyıkıyla bilmeden, onu başkalarına devrederek günü geçirip gidiyoruz. Konuşulması, düşünülmesi, hakkında karara varılması ve takib edilmesi gereken önceliklere sahip çıkmaktan ziyade "feda" tavrı ağır basmaya başladı. Hamleyi karşı tarafa bırakırsanız oyunu o yönlendirecektir; oyunu kurmak hakkı, insan hakları edebiyatı içinde yer almasa da buz gibi "temel hak"lar manzumesinden.

İlk hamle benim değilse ben yokum artık; ilk hamleyi yapanın aklıyla düşünen ve olayları onun gözüyle izleyen biriyim. Önceliklerim, irâdem ve şahsiyetim, şimdi tek şeye kilitlenmiştir; artık kazanamayacağını bilen ama en iyi netice olarak kaybetmemeyi düşünen biriyim şimdi. En iyimser şartlarda öfke duyan, homurdanan, kendi kendine söylenip duran

biri... Eğer kendi önceliklerimi, günün en basit hadisesinde bir hamle üstünlüğüne dönüştüremiyorsam zamanla kendi önceliklerimden şüphe duymaya başlamam tabii görünecektir.

Çuvaldız faslı: Sabah gazetemi açınca, tam orta yerinde tabanındaki toz detaylarını bile sergileyen pabuçlu ayaklarını gündemimin tam orta yerine teklifsizce uzatarak "uzun oturmuş" bir adam görüyorum. Beden lisanıyla "ben böyleyim ve siz beni bu halimle kabule, benimle ilgilenmeye ve fikirlerimi ciddiye almaya mecbursunuz" edâsını dillendirmekte. "Günün küçük hadiselerinden biri" tarifine tıpatıp uyan bir hamle üstünlüğü gösterisi. "Ne hakla?" diye düşünmeden edemiyorum.

"Falan futbolcu onbeş gün sahalarda yok" spotu da aynı cümleden; bu mühim futbol değerinden onbeş gün ayrı kalmaya tahammül edebilecek miyiz acaba? Bu sualin cevabı mı aranmaktadır; nedir?

Neredeyse bütün Türkiye delirmiş gibi dedikodusu bol, müzikalitesi kıt bir televizyon yarışması seyretmekte. İzlenme oranlarını görünce utandım, çünkü utanılması gereken bir irtifa kaybını işaretliyor. Matbuatta eli kalem tutup da bu programın dedikodusunu yapmayan kalmadı gibi. Sizin bütün önceliğiniz bu mu ey "kanaat önderleri"? Ey milletim; dışardan bakınca basiret sahibi bir görüntü arz eden muhterem heyetinizde her iki kişiden biri, "kerâhat" saati gelince bu programa mıhlanmakta imiş. "Seni bu hale getirenler utansın" demiyorum, biz bu hallere biraz da nerede çalgı çalındığını duysak, oynamaya başlayarak geldik çünkü.

Önceliklerimize sahip çıkalım; onlar yoksa, biz de yokuz!

Köylülük ve İslam ilişkileri tartışmasına bir derkenar

Artık şahsi hassasiyetleri bir tarafa bırakarak görelim ve kabul edelim ki köylülük dünyanın her yerinde "şehirli birikim"e nazaran geri bir içtimai kategoridir.

Eyüp Ersoy isimli okuyucunun Okur Hattı köşesinde yayınlanan ve "İslâm ve köylülük" anafikri üzerinde kaleme aldığım üç yazıya sert tenkidler yönelten mektubuna cevap vermek ihtiyacı duyuyorum.

Daha uzun süre yazmam gerektiğini bildiğim halde, bıkkınlık vermemek düşüncesiyle son verdiğim bu anafikre bir kere daha dönmemi anlayışla karşılayacağınızı ümid ederim.

Okuyucu önce "köylü İslâmı" ve "şehir İslâmı" kavramlarının açıklığa kavuşturulması gerektiğini belirtiyor. Haklıdır ve bilebildiğim kadarıyla bu soruya cevap vermeye çalışacağım. Ne var ki Eyüp Ersoy, tenkid mektubunda şahsi ithamlarda bulunarak beni, "sosyolojik vakaları aristokratik bir tiksinti bulaşmış yaklaşımla incelemek"le suçluyor. Bu meseleden bir şahsiyat davası çıkarılabileceğini ümid etmezdim. Bu satırların yazarı ne

aristokrattır, ne de aristokratik bir tiksinti refleksinin sahibidir; o, Türkiye nüfusunun takriben yüzde 80"ininin şehirlerde yaşamakla birlikte en azından yüzde 70"inin köy kökenli olduğunu elbette biliyor. Onu, okuyucularının en azından yüzde 70"ini aşağılamakla suçlamak elbette sâlim bir fikir değildir. Adı geçen üç yazıda kullanılan "köylülük" kavramı hakaret kasdı taşımıyor; kaldı ki köylülüğün antitezi aristokratlık değil, yüzde yüz İslâmî bir mantıkla "şehirlilik"in ta kendisidir ve dilimin döndüğü kadar bu fikri izah etmeye gayret edeceğim.

Bir yazarın vaktiyle yazdığı şeyleri referans olarak kullanmasını hiç de nezih bulmuyorum ama bu noktada mecburum. Aşağıda okuyacağınız fasıl, Türkiye Günlüğü Dergisi"nin 26. sayısında (Ocak-Şubat 1994) ve daha sonra yazarın "Ateş Tecrübeleri" isimli kitabında "İslâm"ın köylü ve şehirli pratiği üzerine notlar" başlığıyla yayınlanmıştır.

İslâm bir şehir medeniyetidir!

İslâm, Arabistan ceziresinin en büyük şehrinde doğdu ve ikinci büyük şehrine nakledilmek suretiyle üniversal bir performansa erişti. İslâm"ın doğuş yıllarında Arabistan"da şehir hayatının antitezi Bedevilikti [R.B. Serjeant, "Arabistan"da Toplumsal Tabakalaşma", İslâm Şehri, Ağaç Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 177 vd. Yazar, İslâm"ın Bedeviliğin değil Hadar"ın yerleşik bölgelerindeki kabilelerin dini olduğu iddiasına delil olarak, Kur"an"ın Tevbe Suresindeki 97"nci ayeti göstermektedir: "Bedevilerin küfür ve nifakları her yönden, daha ileridir..." Yazara göre Kur"an Bedevi çölünü inançsızlık ve isyanda şiddetli bir bölge (El-A"rabü eşeddü küfran) olarak nitelemektedir]. Hz. Muhammed"in hicretten sonraki siyasi hedeflerinden biri de, Cahiliye devrinden kalan Bedevi kabile teşkilatına son vererek onun yerine mü"minlerden oluşan bir şehir toplumu inşa etmekti (Bu hususta Diyanet Vakfı"nın yayınladığı İslâm Ansiklopedisi"nin "Bedevîlik" maddesi doyurucu bilgi vermektedir - 5. Cilt, s. 315-. Burada Hz. Peygamber"in Bedevileri sert, katı yürekli ve kibirli bulduğu, "Kim çölde oturursa katılaşır" ikazında bulunduğu -Müsned, II, 371- gibi bilgiler de verilmektedir. Bedevi tabiatını aksettiren şu rivayetteki nükte ne kadar hoştur: Peygamber, bir Bedevi"nin şöyle dua ettiğini işitir; "Ey Allah"ım beni ve Muhammed"i bağışla! Bizimle birlikte bir başkasına rahmet etme!" ve onu ikaz eder -Buhari, Edeb, 27-. Bedeviler, sayıca üstün buldukları düşman güçleri karşısından kaçarak ordu bozmalarıyla bilinirlerdi. Bir siyasi fırka olarak Hariciler"in de bir kısmı Bedevi"ydi ve gerek din, gerek siyaset sahalarında Bedevilikten gelen görüş ve davranışlar sergilemişlerdi. Kur"an"da Bedevilik anlamına gelen "A"râbî"liğin sert dille tenkid edilmesi, bu özelliklerine bağlanmaktadır). Medinetü"l Fâzıla, işte böyle bir cehd neticesinde ortaya çıkmış, yeni bir sosyolojik vakıadır. İbn-i Haldun, Bedevi hayatını, devleti kuran ve geliştiren irade olarak vasıflandırdığı "asabiye" kavramı açısından şehir atmosferine göre daha enerjik bulmaktadır (Mukaddime, I. cilt, M.E.B. Şark İsâm Klasikleri, Çev. Z.K.Ugan, İstanbul, 1989. s.309, 314, 350 ve 352). Ama dört halife devrinde İslâm, siyasi platformda büyük bir değişime uğrayarak kendi dinî retoriğini devletleştirmek zaruretinde kaldı. Kuzey Afrika, İspanya ve ön Asya"ya yayılan İslâm devleti, yeni yönetim ve temsil

problemlerini kendi üslubuyla çözmek zorundaydı. Bu çözüm tarzı, sonradan esaslı tenkidlere konu olduysa da siyaseten başarılıydı. Gelişme devrinde İslâm devleti, iki büyük şehir inşa ederek "temeddün" kabiliyetini isbat etmiştir. Bu şehirler Bağdat ve Kahire idi. Bizzat Müslümanlar tarafından planlanan ve hayata geçirilen bu şehirlerle İslâm, gündelik hayata dair tezlerini kuvvetle ifade edebildi. Gündelik hayat, İslâm"ın menşurundan bu şehirlerde yeni değerler buldu.

İslâm tarihinin bütün büyük dönemeçlerini, belli başlı İslâm şehirlerinin tarihiyle izlemek mümkündür: Sırasıyla Medine, Bağdat, Kûfe, Kahire, Endülüs, Semerkant, Şam, Diyarbakır, Tebriz, Haydarabad, Konya ve nihayet İstanbul özel tarihleri içinde İslâm"ın mahalli yorumlarına tanıklık ettiler. Bu beldeler içinde bizi en ziyade ilgilendiren şehir elbette İstanbul"dur. Sanıldığının aksine İstanbul, sadece İstanbulluların değil, bütün Osmanlı birikiminin ve bu birikime sahip çıkan herkesin sahip olduğu bir şehirdir.

Köy-şehir mukayesesi yapıldığında...

Bu durumda değerli okuyucunun "dinin fıkhen değilse bile niyet itibariyle köylerde daha temiz şekilde yaşandığı" iddiası üzerinde durmak lâzım. Sayın Eyüp Ersoy, meseleyi halen köyde yaşayanlara ve köy kökenlilere bir sataşma olarak algılamayı tercih etmiş, halbuki dini ve sosyolojik bir kavram gibi görüp değerlendirmesi beklenirdi.

Eyüp Ersoy"un iddiası tekil örnek olarak mümkün ve muhtemel, bir kavram ve kurum ölçeğinde imkânsızdır. Zira, köy kendi çevresine kapalı ve esasen periferik bir sosyal birimdir. Fikir ve bilgi alışverişi, bilginin yayılma ve tesir hızı şehre göre son derece düşüktür. Köyün politik yapısı ve güç ilişkileri basittir. Köy, işbölümü ve uzmanlaşmanın en zayıf derecede tecelli ettiği yerdir. Haberleşme imkânları kıt, sosyal ilişkiler şebekesi dar, ilişki yoğunluğu düşüktür. Bir iletişim aracı olarak dil, köy vasatında asla medenî bir zenginliğe yükselemez; köy ağzı, ancak orijin olarak kendi çapında değerli sayılabilir. Buna mukabil girift hukuki problemler ve çözümleri, dil ve edebi verimlerin zenginliği, politik münasebet ve kavramların geliştirilmesi, büyük kalabalıkların fikri, medeni, sıhhi ve fiziki ihtiyaçlarının tanzimi ancak şehirlerde çözülmesi mümkün meselelerdir. Dünyanın bütün dinleri, bu parametreler itibariyle "şehir dini" niteliği taşımak zorundadır zira insanlığın en girift meseleleri şehirlerde tezahür ediyor ve bir din bu problemlere en azından bir çözüm çerçevesi getirmek zorundadır. Dolayısıyla bir kavram olarak İslâm"ın köyde daha temiz ve aslına sâdık şekilde yaşandığı tezi safderun bir yaklaşımdır ve okuyucunun şahsi intiba ve beklentilerini aksettirmektedir.

Köylüler değil, "köylülük" geri bir kategoridir

Ve artık şahsi hassasiyetleri bir tarafa bırakarak görelim ve kabul edelim ki köylülük dünyanın her yerinde "şehirli birikim"e nazaran geri bir içtimai kategoridir. Bir medeniyet, kendi köyünü ve köylüsünü (burjuva veya aristokrat değil; Sayın Ersoy bu kavramların

derununu bilmeden kullanıyor) "medenî" olanın, yani "şehr"in tehzibine çekmeyi başardığı ölçüde çağın meydan okumasına cevap üretebilir veya köy kriterlerine mağlup düşerek problem üretme kabiliyetini kaybeder. Bugün idrak edilmekte olan İslâm, dünya çapında "medenî" birikime istinad edemiyor; geçmişin tecrübelerini tekrar ederek ayakta kalmak gayreti içindedir ama bu gayret, içinde yaşadığımız ân için, dışardan gelen "challange"a yani meydan okumaya mânidar cevap veremiyor. Bu eğer bir kabahatse bu kabahat bizatihi İslâm"ın bünyesine mal edilemez. Köylüleri de maznun sandalyesine oturtamayız. Eğer bir suç varsa bu, İslâm âleminde "köylülük" hâl ve hâletinin dominasyonunu seyretmekle yetinen, bu halden şekvâ yerine savunmaya kalkışan zihniyette aranmalıdır.

Bu vesile ile konuyu biraz daha açma vesilesi sunduğu için Eyüp Ersoy"a teşekkür etmek isterim.

Bu resimdeki amca kim anne?

Resim derslerinde vaktiyle "yırtma"yapıştırma" tekniği ile resim yaptırırlardı; "kolaj" da üç aşağı beş yukarı buna benzer bir tekniktir. Bugün canım mantık örgüsüyle didişmek yerine kolaj yapmak istedi. Aşağıdaki metin, iki kaynaktan derlenen cümlelerle meydana getirildi: İlki dünün Zaman gazetesi'nden; ikincisi ise artık klasikleşmiş "yerli film replikleri"nden koparılarak yapıştırıldı.

"Ankara uyardı: Irak'ın birliğini bozmayın" (Annen sen doğarken öldü yavrum), "Asgari ücret, azami 340 milyon lira olur" (Metanetinizi muhafaza ediniz. Tanrı'dan ümit kesilmez), "Okullarında bilgisayar olmayan gençler dijital sınıf projesi üzerinde çalışıyor" (Hayır yavrum ağlamıyorum gözüme toz kaçtı da..), "Turistlere Cevşen diye satılan kolyelerin içinden şarkı sözü çıktı" (Çocuğumun ameliyat parası için yaptım komser bey), "Laiklik korkusu nasıl aşılabilir?" (Senin annen bir melekti yavrum!), "Sanatçı sanatçının programına muhtaçtır" (Seni sevmiyorum, seninle oyun oynadım, bunu anlamadın mı hâlâ?), "Hey gidi günler hey, bir zamanlar Türkiye'de Terim'in ismi anıldı mı akan sular durulurdu" (Söyleyemedim anne, babamın simitçi olduğunu yine söyleyemedim), "Rauf Denktaş Annan planına yine veryansın etti" (Bana yıllar önce çılgıncasına sevdiğim bir kadını hatırlattınız...), "Rakipsiz kartal, keyif sürüyor" (Sen kaç yiğidim, ben onları oyalarım), "Libya'nın nükleer silah programını feshetmesi gözleri İsrail'e çevirdi" (Belki adam öldürürüm ama asla katil olamam!), "Rüştü Reçber Barcelona'yı üç puandan etti" (Yavrum, İstanbul sana neler etmiş!), "Devlet sırtımızdan insin, Avrupa'da parmakla gösteriliriz", (Anneciğim, ben bu amcayı çok sevdim, ona baba diyebilir miyim?), "Kira öder gibi ev sahibi olmak için çalışmalara başlandı" (Evlenince pembe pancurlu bir evimiz olacak!), "Telekom'un değeri 11 milyar dolar" (N'ayır Tamer... olaylar sandığın gibi değil), "Özel sektör, sabit telefon hizmeti

verebilecek" (Görüyorum... görüyorum..), "Livaneli, türban sorunu hepimizi üzüyor dedi" (Güzel olduğunuz kadar küstahsınız da), "Bakan Unakıtan bile Aksakal'ı köy olmaktan kurtaramadı" (Olmadı Neriman, yapamadım.. seni unutamadım), "ANAP ve DYP'nin tek çatıda birleşmesi hiçbir şeyi değiştirmez" (Hayır Necla çocuğuma hapiste olduğumu söyleme.. babasını öldü bilsin..), "İddianamesini yazdığı katille aynı koğuşa konan savcı AİHM'ye başvurdu" (Bu ses.. bu ses.. olamaz, git.. git buradan..), "TTB'li doktorlar 24 Aralık'ta yeniden sahneye çıkıyor" (N'olur gerçeği söyleyin doktor, yaşayacak mıyım?), "YÖK'ün taslağı yeni başkan Teziç'i emekli ediyor" (Hayır, siz kovmuyorsunuz, ben vazifemden istifa ediyorum!), "Kamu görevlileri için bedava hac dönemine son verildi" (Bizim bu dünyada yaşamaya hakkımız yok mu be hakim bey abicim. Ha?), "Lüküs hayat hayali psikologda bitiyor" (Ben hayatını keman çalarak kazanan kör bir gencim, rica ederim duygularımla oynamayın..), "BJK Menajeri Sinan, Tümer ve Ahmet iyi düşünsün dedi" (Demek aşkımız bir yalandı ha?"), "İran yönetimi İsrail'in tehdidine rest çekti" (Bizi katil ninjalardan ancak Türk polisi Murat kurtarabilir..), "ABD, Suriye ve İran'la gizlice görüşüyor" (İşte bana yazmış olduğun aşk dolu mektuplar; meğer hepsi bir yalanmış, yalan, yalan!..), "Zayıflamak için yemekte oyalanın, ilk 20 dakika önemli" (Durun..! Kemal suçsuzdur.. aradığınız suçlu benim Hakim bey!), "Başbakan gece Meclis'i aradı ve ne yapıyor bu Fettani dedi", (Bana annemi tekrar anlatır mısın babacığım?), "Galatasaray tarihi hezimeti yaşıyor" (Yaa justinyanus, işte buna Osmanlı tokadı derler...)

Gayrı Fransa iflah olur mu?

Başlangıcından beri laikliğin, dine ve dini sembollere yönelik bir tehdid gibi konulması ve uygulanması, sonuç itibariyle Türkiye'de laiklik kavramının aleyhine tecelli etti. İyi bir fikrin artniyetli teorisyenler, beceriksiz uygulayıcılar ve resmi ideolojiyi dogma zanneden ardıllar eliyle berbad edilmesinin tezahürleriyle baş başayız.

Bir tarafta ne pahasına olsun laikliği korumayı, kamu hizmetinin ve hatta ömrünün en anlamlı faaliyeti olduğunu zanneden tedirginler, diğer tarafta, "laiklik bu değil; yanlış anlıyoruz, başka uygulamalar da var" iddiasıyla meseleyi tartışma konusu olmaktan çıkarmak isteyen yapıcılar var. Dışardan bakan, bizim en hayati meselemizin laiklik olduğunu zannedebilir; neticede bu mânâsız yoğunlaşma laikliği araç olmaktan çıkarıp amaç haline getiriyor. Meselâ, "devlet niçin vardır?" sorusuna tereddüdsüz, "laikliği korumak için" cevabını verecek bir yığın "seçkin bürokrat" ve fikir erbâbı çıkar.

Hesaplanmalıydı ki laikliğin ülkede sağlam zemin bulması için, dini değerlere karşı hassas kitlenin tasvibi ve desteğinin kazanılması elzem ve şarttır. Tam aksine onlar ikna edilmek yerine, zorlu dayatmalara maruz bırakıldılar. Bizde "sudan gerekçelerle buhran yaratma" mühendisliğinin en parlak projesi budur. Laikliğin en budaklı uygulamalarına sahne olan Türkiye'yi, sair İslâm ülkelerine model diye gösterenleri küçümsemiyorum ama Türkiye'de

laiklik, samimi yaklaşım ve tabii ki "çağdaş" uygulamalarla bir uzlaşma zemini üzerinde vücut bulsaydı, Türkiye'de hâsıl olacak müsbet enerji, İslâm dünyasına çok daha hızlı ve etkili biçimde nüfuz ederdi. Laikliğin, "fırsat verirsek dindarlar on paralık ederler" vehmiyle bir hücum stratejisi olarak dayatılması yanlış sonuçlar verdi. Tarihi misaller, dayatma yoluyla laikliği vazedenlerin samimi olmadığını ortaya koyuyor. İlk düğme yanlış iliklendiği için sonraki düğmeler anlamlı olmaktan çıkıyor; kaldı ki sonraki düğmelerin doğru iliklendiğine dair inandırıcı sebepler bulmakta da zorlanıyoruz.

Niçin böyle oldu? Çünkü yönetici elitler, yönettikleri kitleyi daha işin başında bir tehdid unsuru gibi algılamışlardı. Kendi toplumuna inanmayan, güvenmeyen, etrafında silahlı nöbetçi olmadıkça kendini emniyette hissetmeyen bir yönetici sınıfıdır bu; belki de Hindistan'da görev yapan İngiliz genel valileri, yönettikleri kitleyi tanımak ve onlara güvenmek konusunda bizimkilerden daha mutmain bir zihinle yastığa baş koyuyorlardı. Bu incitici bir benzetiş midir; belki; ama alınganlık göstermenin âlemi yok: Laiklik tartışmalarının 2003 yılının sonunda geldiği noktaya dikkat kesilelim ve görelim ki başörtüsü konusunda devletçi elitlerin yarattığı kafakarışıklığını Fransa'ya bile ihraç etmiş bulunuyoruz. Türk mallarının endüstrileşmiş ülkelere ihracı bana hep zevk vermiştir. Halbuki "halka rağmen laikçilik"in vatanı Fransa'ya laiklik hususunda içtihad ihraç etmiş olmaktan gurur duyamıyorum. Yetmiş sene zarfında laiklik fikriyatına tek katkımız inanan insanların giyimleri konusunda yasaklayıcı bir yaklaşımdan ibaret kaldıysa bundan gurur duymak gerekmiyor.

Bu satırların yazarı, laikliğin çağdaş demokrasilerin asgari şart ve araçlarından biri olduğuna samimiyetle inanıyor ama laikliğin tatbikatında kaydedilen spiral, yani kendi üzerine kıvrılarak artan problemlerin icadından hiç de mutlu değildir. Tarihin müstesnâ bir ânında, Türk tipi laiklik uygulamasında serdedebileceğimiz hürriyetçi, mutabakatçı ve toplumsal barışa açık bir uygulama tarzı, bugün devlet-toplum ilişkilerinde ve demokratik kültürün yaygınlaşmasında en azından daha problemsiz bir ülke olmamızı temin edebilirdi.

Vur emri kimi vurdu?

Hayır, "sıradan" değil; belki sanat kalitesiyle öyle nitelenebilir ama bu film, ABD yönetiminin Ortadoğulu Müslümanlara karşı yürüttüğü aşağılama ve mahkum etme kampanyasının ürünü TRT 1, devletin televizyonu; ne zaman özel kanallar arasındaki zaplama gezintisinden yorgun düşüp, sakin, aklı başında, temkinli ve ağırbaşlı bir istasyonda duraklamak istesek TRT 1"e döneriz. Müsbetleri, menfisinden fazladır ama TRT"nin de tenkide müstehak tarafları yok değil.

Meselâ TRT 3 bandından gündüz saatlerinde at yarışları naklen yayını yapılmasını hiç anlayamamışımdır; ne eğitim, ne eğlence, ne spor?

Hiç olmazsa iki yarış arasında at sevgisini, at kültürünü destekleyen programlar, belgeseller yayınlansa; ama hayır! TRT 3"ü bu saatlerde müşterek bahis oynatan dükkanlar ve at yarışı meraklılarının toplandığı kahvelerden başka kimse seyretmez. Devlet televizyonunun kumarbazlara yönelik yayın yapması, başka ülkelerde rastlanmayan bir garâbet. Yeri gelmişken 1"inci kanalda zaman zaman rastladığım "Sayısal Gece" programına da değinmek gerekir; mantık aynı; piyangoyu devlet tertiplediği için, devletin televizyonu da piyangoyu destekliyor. Aslında şiddetle eleştirilmesi gereken bu hafiflikler, yıllardan beri kıdem kazandığı için kimsenin tepkisini çekmiyor.

Şeytanın gizlendiği yer

Geçenlerde TRT 1, saat 21 sularında bir film seyrettirdi bize. Adı "Vur Emri". Hani o benzerlerini çokça gördüğümüz Amerikan yapımı savaş filmlerinden biri. Başka zaman olsa sonuna kadar seyreder miydim bilmiyorum ama ev sahibinin ilgisini çekince nezaketen ben de seyrettim. Filmin konusu kısaca şöyle (bu özeti filmin yarısından sonrasını seyrettiğim için "bigglook.com" isimli web sitesinden aldım): "Yemen"deki ABD Büyükelçiliğinin çevresi kalabalık bir gösteri grubu tarafından sarılınca, elçiliğin güvenliğinin sağlanması görevi Albay Childers komutasındaki deniz birliğine verilir. Durumun kötü gitmesi halinde elçiyle ailesi tahliye edilecektir. Childers elçinin güvenliğini sağlar ancak askerlerle göstericiler arasında çıkan çatışma sırasında Childers"ın 3 askeri hayatını kaybeder. Bu arada askerlerin açtığı ateş sonucunda 80"den fazla Yemenli erkek, kadın ve çocuk da ölmüştür. Silahsız sivilleri şiddet uygulayarak öldürmek suretiyle kuralları çiğnemekten yargılanan Childers, protestocuların silahlı olduğunu ve elçilik binasına ateş açtıklarını ileri sürerek suçlamaları reddeder..." Devamında Childers, eski silah arkadaşı Avukat Hodges"ten yardım ister ve neticede mahkeme Childers"in masum olduğuna karar verir. "Ee, ne var bunda?" diyeceksiniz. Bir şey yok gibi görünüyor ama unutmayın, şeytan detaylarda gizli derler.

İyi Amerikalı kötü Amerikalıyı döver...

Filmin seyircisi, ta başından beri Albay Childers"in masum olduğunu biliyor çünkü elçilik önündeki gösteri esnasında toplanan sivil kalabalığın içindeki sivil, hatta sıradan insanların elçiliğe ellerindeki silahlarla ateş açtığını görüyor. Yönetmen William Friedkin filmi, Albay Childers"in haksızlığa uğraması hadisesinin etrafındaki gerilim üzerine kuruyor ama ah o detaylar... O detaylarda sivil Yemenlilerin, hatta kadınların, hatta 7-8 yaşlarındaki bir kız çocuğunun bile elçiliğe tabancayla ateş ettiğini görüyoruz. O kız çocuğu, elçilikten açılan masum savunma ateşi esnasında yaralanarak bir bacağını kaybedecek ve filmin sonraki sahnelerinde kirli pasaklı görüntüsüyle seke seke yürürken ve filmin sonlarına doğru, Yemen"de olay hakkında araştırma yapan avukat Hodges"in kendisini fark etmesi üzerine adama nefretle bakarak "Katiller" diye haykıracaktır. "Filmdir, olur böyle şeyler" deyip geçemiyoruz.

Filmde Yemenli Arap ve Müslümanların nasıl Amerikan düşmanlığı ile beslenmiş oldukları döne döne anlatılıyor; böylece elçilik önünde toplanarak elçiliğe ateş açan sıradan insanların nasıl bir zihni altyapıya sahip oldukları hakkında seyirciye esaslı bir mesaj veriliyor. Yani Albay Childers, sivillere, yani köktendinci Müslümanlara, yani sıradan Yemenlilere "derslerini" verip seksen kadarını öldürdüğü için masumdur, hatta tam aksine ABD ordusu ve halkına hizmet görevini yerine getirmiştir. Filmde kötü Amerikalılar da var tabii; onlar Albay Childers"i mahkum ettirmek için yalan söylüyor, delilleri yok ediyor ve böylece "iyi Amerikalının, niçin ve nasıl "iyi" olduğunu izah eden bir kontrast fon görevi görüyorlar.

Üste para vererek propaganda

filmi seyrediyoruz

Hâsılı, normal şartlar altında bahsi edilmeye bile değmez, sıradan bir vakit geçirme filmi. Ama hayır, "sıradan" değil; belki sanat kalitesiyle öyle nitelenebilir ama bu film, ABD yönetiminin Ortadoğulu Müslümanlara karşı yürüttüğü aşağılama ve mahkum etme kampanyasının ürünü ve bu yüzden hayli politik mesajlar taşıyan bir "propaganda" filmi. Hollywood endüstrisi bu filmlerden yüzlercesini yaptı. O noktada şaşılacak bir şey yok. Amerikalılar, Müslümanları hain, terörist, radikal, şiddet düşkünü, cahil, pis ve güvenilmez sıfatlarla markalamak için üretilen bu filmlerini yapmaya, birinci Körfez harekatından da önce başladılar. Bahsettiğimiz film ise 2000 yılının tarihini taşıyor. Şu anda bile aynı temaya eğilen kaç film Hollywood tezgahlarındadır bilinmez. Amerikalılar kendi nokta-i nazarları ve milli politikaları bakımından doğru ve faydalı bir iş yapıyorlar; yanlışı yapan bizleriz çünkü bu filmleri hiçbir seçme hakkını kullanamaksızın ithal ediyor, matah bir şeymiş gibi sinemalarımızda gösteriyor ve hatta hızımızı alamayarak bu pespaye propaganda filmlerini devletin birinci kanalından halka seyrettiriyoruz.

Kambersiz düğün olmaz;

sırada Hürriyet var

Dahası var; ertesi gün tesadüfen gözüme çarptı; Hürriyet gazetesi bir film kulübü kurmuş; adı "Film Gold". Bu kulübün inayetiyle isteyen okuyucu 2.5 milyon TL vererek gazeteyle birlikte iki film CD"si satın alabiliyor. Peki, 18 Aralık tarihli Hürriyet"in ilanında gördüğüm film CD"sinin adı neydi dersiniz? "Yok canım, daha neler" demeyiniz; aynen öyle: "Vur Emri" Nâm-ı diğer: "Rules of Engagement"

Madalya verilsin

Ve aradan on gün geçmesine rağmen hiçbir yerde -en hafif tabirle- bu saygısızlığın kınandığına dair bir haber, bir eleştiriyle karşılaşmadım. Nabi Avcı"nın "Enformatik Cehalet" isimli eserinde belirttiği gibi televizyon merkezsiz bir medya. Orada gözlerimizin önünde akıp geçen bir seyir var; başı, sonu, ortası, kenarı olmayan bir akış. Ve bu akış kanaatlerimizi,

önceliklerimizi tayin ediyor. TRT"yi kınamıyorum; çünkü TRT aylardır başı olmayan bir kurum. Tam aksine bu filmi yayına koyan görevli memurun, ABD Ordusu"nda en cesur askerlere verilen üstün hizmet ve cesaret madalyası ile taltif edilmesini teklif ediyorum. Bence bunu haketti.

AKLINIZDA BULUNSUN

HAYRETTİN KARAMAN VE

AVNİ ÖZGÜREL"İN KİTAPLARI

Hayrettin Karaman hocamızın "İslâm ve Türkiye" isimli çalışması Ufuk Kitapları arasında yayınlandı. Prof. Dr. Hayrettin Karaman"ın gazete yazılarını bir araya getiren bu çalışma bir yanıyla ilmî dirayet penceresinden sûretler ve tahliller sunarken diğer ve daha mühim tarafıyla da bu hassas meselelere "içerden" bakışı aksettiriyor. İlim, incelenen konu karşısında ilim adamının nesnel ve soğukkanlı davranmasını bekler. Hayrettin Karaman Hoca"nın bu eseri nasıl "hem ilmî, hem nesnel" olunabileceği konusunda bütün ilim camiasına çok dikkate değer bir ders veriyor. Eseri okuyanlara bu noktayı önemle hatırlatmak isterim. Ufuk Kitapları, gazeteci-yazar Avni Özgürel"in Cumhuriyet ve Din isimli çalışmalarını kitaplaştırdı. Sayın Özgürel"in gazetecilik anlayışı, "araştırmacı gazeteci" tipinin içini hakkıyla dolduran bir üslûp taşıyor; yazıları, gazete yazısından ziyade ilmi analiz değerini de taşıyan usta bir kalem. Konuya yakınlığıma rağmen bu kitapta çok dikkate değer ayrıntılar ve tahlillerle karşılaştım. Okunmaya değer bir eser.

ATEŞ-İ BAHAR: GÜL DALINDAKİ BÜLBÜL

Değerli musikişinaslarımızdan Ahmet Hatiboğlu, gerek koro yöneticiliği ve gerek bestekar yönüyle bende tasavvuf müziği hakkında zevk ve dikkatler uyandırmış bir sanat adamıdır. Onun eski tarz üzre yeni besteler yaptığını duyunca çok sevinmiştim. Fethullah Gülen Hocaefendi"nin gönül çırpınışlarını dillendiren şiirlerin bu çalışmaya güfte bakımından kaynak ve ilham teşkil etmesi ile "Ateş-i Bahar" albümü farklı bir mânâ ve boyut kazanıyor. Albümü dinledim; kanaatim şu: Gül dalına konmuş bülbül, hâl diliyle nasıl şakırsa aynen öyle!

Kendi suratıyla ölmek

Belki en mühim meselemiz şahsiyet buhranı; "ne zaman yoktu ki?" diyeceksiniz; her zaman vardı ve olacaktır lâkin bugün öyle bir demdeyiz ki, buhranın varlığını fark etmek bile bir farklılık alâmeti olmuştur. Varlığı fark edilmeyen hastalık, aslında yoktur; teşhis edilemeyen hastalığın ise tedavisi olmaz. Şimdiki zamanı, diğerlerinden ayıran fark burada.

Şahsiyet, kişinin Rabbiyle, inancıyla (veya inançsızlığıyla), etrafındakilerle, tabiatla, kendisiyle ve hakikatle barışıklığı. Evvela bu gibi şeylerin varlığını fark etmek, ardından o

şeylerle kurulması gereken ilginin niteliği hakkında fikir ve kanaat sahibi olmak ve nihai safhada kişinin bu gibi kanaatlere dair sebâtının olması. Şahsiyetin belkemiği böyle teşekkül eder. Şahsiyet sahibi birisi, bir başkasına mümkün olan en az miktarda zarar verir çünkü o kendi hakikatiyle barışık olduğu için olduğundan farklı görünmek zilletine tenezzül etmez. Böyle birini sevmeyebilir, dostluğundan hazetmeyebilirsiniz ama bir şey vardır ki o, sizi ona karşı saygı duymaya mecbur eder. Tornadan çıkmış gibi tek tip değildir o; meşrebi, içtihadı, şahsi özellikleri farklı da olsa, kendi hakikatinin farkında ve onunla barışık yaşayan birisidir o, "fert"tir. Ona güvenebilirsiniz; onun dostluğu da düşmanlığı da muhatabında saygı uyandırır.

Bu satırları, okuyucularıma ahlakî nasihatlerde bulunmak için tekrarlamıyorum; ahlâktan, şahsiyetten, faziletten çokça bahsedenlerin sevimsiz bir "yansıtma" hâleti içinde bulunduğuna inananlardanım. Kendimce vurgulamak istediğim şey, bizi kuşatan bunalımların kimliği, adı ve niteliği hakkında teşhis sıkıntısına düşmekliğimiz. Nezleyi tüberkülozdan ayırt edemediğiniz zaman "hastalık" kavramı üzerinde fikir geliştiremeyiz. Şahsiyet zaaflarının tabii karşılandığı, yaygınlaştığı, hatta bu yüzden meşrulaştırıldığı bir iklimde, şahsiyet düşkünlüğünden doğan buhranlara farklı isimler koyarak onları kendi tabiatından uzaklaştırmak derde devâ değildir; derdi katmerleştirmektir.

Resmi eğitim süreçleri esnasında genç nesillere telkin ettiğimiz şahsiyet modeli nedir; onları, kendilerini "hakikaten" inşâ etmek konusunda hangi sağlam araçlarıyla, düsturlarla ve ilk yardım çantalarıyla teçhiz edebiliyoruz? "Bu gibi şeyler ailede öğretilir, okulda değil" diyebilirsiniz; ne ailesi? Türk ailesi denilen mefhum, televizyonun zebûnu olmuş; oradaki değerler her neyse, ortalama Türk ailesinde yüceltilen ve ittibâ olunan değerler de onlar. Bugün Türk toplumunun muallimi, medya dediğimiz şekilsiz ve merkezsiz gürûhtur. Resullerin yerini medya patronları, filozofların yerini prodüktörler, âriflerin yerini metin yazarları kaptı. Misâl: "imaj" medya dünyasının her şeyidir, aynı şey doğulusuyla batılısıyla bütün ahlâki doktrinlerde, dinlerde, hatta ideolojilerde bile kerih ve aşağılık bir değer olarak nitelenir, ayaklar altına alınır. Kendisini inşâ etmek samimiyetini taşıyan bir gencin tutunabileceği kim var, hangi değer, hangi şahsiyet: Üç ayda bir metamorfoza uğramaktan kendi yüzünü unutmuş pop yıldızları, kendilerine bile hayrı dokunmayan güzellik uzmanları ve diyetisyenler, karşılaştığı her vak'aya, "evvela çocukluğunuza inelim; baban anneni döver miydi?" şablonuyla yaklaşan "rûhiyatçılar"dan başka?

"İmaj", sahteciliğin çağdaş karşılığı, muazzam katmadeğer üreten bir endüstri; her türlü yalanı ve hakikatten inhirafı hoş ve mâsum gösteren bir asrî din. Gün boyunca karşılaştığımız yüzlerden kaçı, aslına sâdık? Bir yaşa gelip de kendisi gibi olmak isteyen birinin tutunabileceği kaç sahici tutamak kalmıştır? Kelli-felli ilahiyatçıların bile "imaj" dünyasının parıltılarına kapılarak pervâne gibi üstüne atladıkları bir cıvıklığa bulanmışız.

Kendi suratıyla ölenlerin bile talihli sayılması gereken bir devir bu.

Muhalefetin 'randıman'ı niçin düşük?

Şahin Alpay'ın dünkü yazısı CHP'nin çıkmazı konusunda ilginç bir hükümle sona eriyordu: "Bu partinin tavanı ile tabanı arasındaki zıtlık artık son bulmalı". Bir araştırmaya göre CHP'li seçmenler arasında AB taraftarlarının miktarı % 86'ya kadar çıkarken birlikten şüphe duyanların oranı % 21'de kalıyormuş. Doç. Dr. Hakan Yılmaz'a göre bu durum CHP seçmeninin liberal eğilimler taşımasına mukabil parti yönetiminin gittikçe devletçi çizgiye yönelmesi şeklinde yorumlanıyor.

Dürüst bir empati yapabilir miyim bilmiyorum ama bu devirde CHP'li olmak galiba yöneticilerin sandığı kadar kolay olmasa gerek. CHP, Türk siyasi hayatının en bariz markalarından biri. Marka değeri yüksek ama bu derece etkili bir marka olmak, CHP'nin siyasi tarihini de bir küll olarak üstlenmek zaruretini de gerektiriyor. CHP, ilk kongresini 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas İdadisi'nde yaptığı iddiasında. Böyle bir başlangıç tarifi, "devleti kuran parti olmak şerefi" kadar, tek parti ve Milli Şef dönemlerinin, hatta 27 Mayıs Darbesi'nin menfi çağrışımlarını da üstlenmek anlamına geliyor.

CHP'nin şimdiki görevi muhalefet ama demokrasi tarihimizin en kıdemli muhalefet partisi, nasıl muhalefet yapması gerektiği konusunda hâlâ bir karara varabilmiş değil. Belki de bu yüzdendir ki bazen eski defterleri karıştırıp "sahi biz vaktiyle nasıl muhalefet yapardık" sıkıntısına çare olsun diye, o devri yaşayanların çok iyi hatırladığı İnönü-Menderes gerilimini taklitten vazgeçemiyorlar. İnönü'nün muhalefet stratejisi, ana hatları itibariyle DP'nin karizmatik lideri Adnan Menderes'in hassas ve içli ruh yapısını göz önüne alarak onu sinirlendirip hataya sevk etmek esası üzerine kurulmuştu. Ne var ki şimdiki CHP yönetiminin aynı yola başvurması, eskisi gibi "randıman" vermiyor. CHP'li seçmenler, AK Parti politikalarını sahiplenen bir parti istiyorlar ama CHP yöneticileri, bu durumda partinin "alâmet-i farika"sız kalacağını biliyorlar. Sükût çare olmadığına göre yapabildikleri tek şey, ağır ideolojik vurgu taşıyan tenkidlerden ibaret kalıyor.

CHP Yönetimi'ni, Başbakanlık Müsteşarı Ömer Dinçer'in istifasını istemeye varacak ölçüde asabileştiren saik, esasta bundan ibaret galiba. Deniz Baykal, zaman zaman hırçın görüntü vermeye itina göstermesine rağmen sağduyu sahibi bir devlet adamıdır ve hükümeti zora sokmak için genç bir profesörün 1995'te ilmi bir toplantıda verdiği tebliğin satır aralarını didiklemenin en azından insafsızlık olduğunu elbette bilir. Müsteşar Ömer Dinçer, sekiz sene önceki tebliğini, "kes-yapıştır" usulüyle ve cımbızlanarak yorumlandığını ileri sürerek sahipleniyor. Pekâlâ tersini yapıp fikir değiştirdiğini de ileri sürebilirdi. Akademik gelenekler arasında vaktiyle söylenmiş ve yazılmış her şeyin ardında direnmek yoktur; fikirler değişir, üslûp değişir, insan değişir ve bunlar son derece tabii şeylerdir. Sayın Dinçer tebliğini sahiplendiğine göre ortada en azından tartışma götürür bir içtihat var demektir ve bu durumda

içtihat farkından ötürü bir bilim adamını, yürütmekte olduğunu idari görevi terke zorlamak en azından, iddia sahibinin çaresizliği şeklinde yorumlanmak gerekir.

Sekiz yıl! Bu kadar evvele giderek her politikacının, gazetecinin, aydının neler söylediği merak edilse ve kötü niyetle yoruma tabi tutulsa kim bilir neler çıkar? Öteden beri "aydınların partisi" diye ünlenen CHP'nin, en azından bilim adamlarının içtihatlarına karşı bu derece komplocu bir yaklaşımla eğildiğini görmek, CHP namına insana hüzün veriyor.

Ama çeşm-i insafı elden komamak gerek; tabanı zihnen çoktan AB'ye girmiş bir partinin çatısında oturanların işi gerçekten zor.